BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
33 E
10

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

3.7.22

DE VITA ET INSTITVTO
S. IGNATII
SOCIETATIS IESV
FVNDATORIS.

LIBRI QVINQVE.

Ex Italico R. P. DANIELIS BARTOLI
Societatis IESV, Romæ edito.

Latinè redditi, à P. LVDOVICO IANINO *ex eadem Societate.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ANISSON.

M. DC. LXV.

CVM PRIVILEGIO.

S. IGNATIO
PARENTI OPTIMO
INTERPRETIS VOTVM.

TIBI, *Optime Parens, & amantiſſime tuorum! qualiſcumque hic meus debetur labor; tenuis licèt, ſed non in tenui: grati erga te, cui omnia debeo, monumentum animi exile; ſed grande ab tua caritate, à qua omnia expecto, ſolliciti, & anxij leuamen; meta ſi quidem radenda iam propior, Æternitatis ancipiti ſuſpendor, & terreor aditu; quem tui fiduciâ, externis, & barbaris toties probatâ, mihi filio tuo quamuis immerenti, ſpero fore non modo ſecurum, ſed etiam tutum. Ob hoc Italico ex fonte, tuas glorias orbe toto; orbis & Eccleſiæ lingua ſpargo; tu arentis eloquij, ſenili ex vena, & iam maioribus impari, ne*

aſpernare humilem glaream, & qui vni quondam ex Filijs (tametſi refractario,) de cælo ſpectabilis, benignè profeſſus ès, paruo te eſſe obſequio contentum; leui huic meo, annue illam opem, quam à te in decretorium momentum æternitatis ineundæ, expecto; & flagito.

Vera Effigies S. IGNATII. Fundatoris et primi Generalis Societatis IESV expreſsa a Iacobino del Conte pictore ſui æui valde excellenti ipſo die quo Beatus ſanctam ſuam animam Deo reddidit XXXI IVLII MDLVI ætatis LXV

J. Cars fc Lugduni *J. Cars ex*

Vir verè, quem præelegerat Dominus, vt eorum dux foret, qui portarent eius Sanctiſſimum nomen coram Gentibus, & populis; & infideles, ad veræ fidei cognitionem inducerent, ac rebelles hæreticos ad illius vnitatem reuocarent, ſuíque in terris Vicarij auctoritatem defenderent.

Vrbanus VIII. Pont. Max. in Bulla Canonizationis S. Ignatij Loyolæ Societatis IESV *fundatoris.*

LECTORI.

SOCIETATIS Hiſtoriam dum ſcribo, nomen exſoluo quod Publico debet, ſupputandarum interdum rationum collatæ in populos operæ; quod etſi arbitrarium eſt, iis ordinibus qui Deo, ac ſibi ſat habent viuere; quibus tamen ſalus incumbit aliena, neceſſariò videtur impoſitum; & inde quidem Societati præcipuè, quòd ei abortu informandæ, augendæque; tum exercendæ, atque occupandæ, ſuas Populi omnes iunxere operas. Patrem illi dedit Hiſpania: eandem Pariſiis Gallia velut matre concepit vniuerſitate: naſcituræ animam afflauit Italia, cum à Paulo III. cooptata eſt in album ordinum Religioſorum: mox ab Luſitanis, Apoſtolorum cenſa nomenclatione primos fundendi ſe latiùs aditus inuenit: exin Germania, iam quaſi adultam, & bello maturam, cum hæreſibus illorum temporum commiſit; Aſiatici demùm Indi, & Africæ regna, & America vtraque, ſuperſtite adhuc Ignatio exceptam, in campos miſerunt, in quibus dum ſæcula fluerent, ſementem faceret, eamque haud parciùs proprio ſanguine quam ſudoribus rigaret. Sic præter officium, finis ſibi à Deo propoſiti, eius item ſeruitij iure quo ſe omnibus deuouit, planè videtur ſtatis temporibus debere cum iis ratiunculas ſuas ſubducere, & accepti, datique, iuſtum iis examen probare; ad hæc indidem nobis compendium duplex, hiſtoriæ ſimul, & apologiæ: nec enim deſunt, & abſque numero Hæretici. & magno Catholici, quorum linguis & calamis in contemptum, & inuidiam vocatur. Eſt qui laceram & incompoſitam; eſt qui etiam noxiam; qui ſenſim defluam; qui ſibi iam minimè ſimilem repræſentat; at-

que

que vt talis (quod auertat Deus) minimè ſit, ſunt qui tamen conentur effingere, atque vt olim ſui, Hieronymum in Palæſtina æmuli; duas in Gallia pari ſanctitatis & doctrinæ laude, Franciſci, & Dominici familias; ita nunc Societatem noſtram libenter cuperent texendis ſportis, & oluſculis rigandis, ſacra miniſteria mutare, quibus publicam alit pietatem, & cellæ anguſto circumſcribi; vt ſi neminem ſpectans, nullius & ipſa ſpectaculum, viuis (vt ſcite Nazianzenus) aut mortua, vel ſibi dumtaxat vni viua, vulgo nuſquam occurrat maledico, aut vulgi nuſquam maledicentia, dignum ſatis argumentum appareat: tunc quidem pro illa minimè opus foret defenſionibus quandoque, & rationibus, certum ius verumque armari. Atenim prodigus ſui Deus, nec Solem concludi latebris voluit, nec tam turbulentis Reip. Chriſtianæ rebus, tantáque neceſſariæ opis penuriâ, in priuatos vſus, & ſolitariam quietem nouum hunc ordinem vocauit; ſed in commune ſubſidium, & commoditates publicas, Infidelium errori, Hæreticorum perfidiæ, malignitati morum, ac temporum illum oppoſuit: ex quo fieri non poterat, vt aduerſariis careret, & in arenam miſſa, cruentas in ſe Cacodæmonum manus non verteret, à quibus (Deo labores fortunante) tot prædas partim extorquebat, partim auertebat. Neque verò me nomen fallit; dum hiſtoriam ſimplicem, apologiam vocare excidit; vt enim Zenonis, motum omnem negantis ſubtiliores argutias, mouendo ſeſe Diogenes retudit, ſic ad refellendos, ſi qui fortè negabunt religioſæ familiæ, quam profitetur pietatem, atque induſtriam; longè omni conatu, & impreſſione diſputandi, apud recti amantem, validior ſit geſtorum narratio, quibus tantum probatur, quantum re ipſa geſtum oſtenditur; quam depellendæ calumniæ formam Societatis parens Ignatius, inde à principio adhibuit, criminoſam illi ab Sorbona, inuſtam cenſuram, expuncturus, (quam tamen haud multo poſt eadem abrogauit) fœliciùs vtique alia quauis refutatione, & patrocinio. Collectis ſiquidem quæ à præcipuis Europæ vrbibus de Societate acceperat, quibus æquè fructuoſa, & religioſa laudabatur, impreſſam illi minus religioſæ, imò & noxiæ maculam eluit, qua præter omne ius Viri ſapientes, ſed falsò imbuti, eam fœdauerunt. Ad hæc ſpero nec leui fore ſolatio, nec præſidio debili, Societatis hominibus, ſpectare coram velut in tabula, maiorum effigies, virtutum merita, &

ſudorum fructus, vt eorum æſtimatione, ad imitandum accendantur; aut ſi qui ab illo virtutis heroicæ tam excelſo gradu, ſe longè poſitos ſenſerint, quem illis notat Societas; humili ſaltem viri valdè ſancti (quem diu Ignatius à Confeſſionibus habuit) Patris Eguiæ exemplo, profiteantur ſe inter homines tam pretioſi ſpiritus, perinde cenſeri, vt in ſummâ grandi probatiſſimæ ex auro monetæ, paucos non ita legitimi pōderis nummulos. Accedit quod habituri ſunt in miniſterio quolibet, ac ſtatu, quorum ſe factis inflamment, ac ſtimulent, tum multos numero, tum laude inſignes, ex quibus ſemper ob oculos poſitis, apographum ducant abſolutiſſimæ virtutis. Sic illud non incurrent, quod ſeris Adami poſteris Philo credidit eueniſſe, vt eò parciùs retinuerint de illo perfectæ indolis, & naturæ flore, quem fons ille capútque mortalium alebat; quò illos ab ea generis ſui ſtirpe longiùs ſæcula tulerunt. Ad eum, inquit, fere modum, quo catenatim è magnete penſiles annuli, vt ab eo deſcendunt; ita minus de illa excipiunt latente animâ, quæ fuſa ex magnete, ſuo quemque gradu ſuſpendit vniuerſos; ſic planè homines iiſdem ſpatiis, quibus recedunt ab Adamo, naturæ robore ſenſim deſtitui; & eſto iis ſic vſu reniat; ſed hic vice versâ hæc ipſa nobis ætatum longinquitas, etiam lucro cedet, quod primigenius inſtituti, & Ignatij vigor, exemplis illuſtrioribus, ſempérque recentibus incitatus, transfundendus ſit in nopotes; vt fluuij ingentes vberiore tument aquarum agmine, quo excipiendis in decurſu riuis, longiùs prouehuntur. Certè æquè in votis Indorum Apoſtolo B. Xauerio nihil fuit, quam vt nominatim de ſuis illis cognoſceret fratribus, & quotidianis eorum rebus, quos in Europâ reliquerat; quare inde Romam ad eos ſcribens; oro, aiebat per Deum immortalem, noſtrum de ſingulis fieri à vobis certior, vt poſtquam de illis facie ad faciem iterum videndis ſperare nequeo, eos ſaltem in ænigmate videam. Ardebat ſcilicet vir ſanctus de illis reſcire non tam ad ſuos, vtcumque labores nunciis leuandos, quam factis domeſticis incitandos. Ex iis deindè quæ ab Ignatio, vel amicis cognorat, diſcebat Societatem ſuo pretio æſtimare, & condigno amore parentem proſequi; ſi minùs prole numeroſa, ſaltem eximia, fortunatam. Sermonem, inquit, de noſtra ſocietate ingreſſus, neque loquendi, neque ſcribendi exitum reperio, ſed vel nolentem, huic ſermoni, atque Epi-

ſtolæ,

ſtolæ, finem ponere, nauium feſtinatio me cogit. Clauſulam autem nullam inuenio accommodatiorem quam vt illud profitear, ſi oblitus vnquam fuero tui Societas IESV, obliuioni detur dextera mea.

Non diſſimili euentu, maiorum noſtrorum acta egregia hic legi poterunt, quæ ſuis idcirco ſic locis digeram, vt non ſparſis disiecta membris, & quaſi lacera; ſed quoad feret annorum ordo, vnum apta in corpus & integra reponam.

Nec tamen propterea ſuſpectum me velim cuipiam fieri, ſtyli ad gratiam famamque ſubornati, & pulchra ſolùm quantulacumque ſunt, reddituri, quibus hactenùs diuina bonitas Societatem commendauit, diſſimulatis interea, defendendo, celando, eleuando, ſi quæ interdum inciderint, grauia, leuia, ſiuè intra recti lineas trunca, & mutila; ſiuè extra rectum perperam egreſſa, quibus formoſam parentis faciem, deformes nonnunquam filij deturparint. Mihi pridem id certò conſtitit, tot hominum millia, etſi magno primum delectu conſcripta, maioribus ſtudiis, curiſque educata, haud tamen ſucceſſus feliciores habitura, quam aut vaſtæ illæ in cœlo mentes; aut in terrâ lecti, ab Chriſto Apoſtoli; eæ quidem à Deo ſimul, & conditæ, & ſanctimoniâ inſignitæ, & naturæ donis & Gratiæ diuites; hi verò Chriſti pollice formati; primis tamen illis ſtipantur inferi; ex his autem prolapſi ſunt aliqui; vnus etiam præceps iit; & planè, omnis in Eccleſiâ profeſſio fictos habet, inquit Auguſtinus, nec eſt religioſum inſtitutum tam adoleſcens, ac vegetum; tam cuſtoditæ, ſanæque regulæ, quod cum Iobo ſanctiſſimo non profiteatur, rugæ meæ teſtimonium dicunt contra me. Hoc eſt, Gregorio Magno interprete, rugarum inſtar eadem ex cute, Verſipelles, & Prothei qui religioſos ſimulant, & profanos viuunt. Verùm hæc etiam quæ carpit hiſtoria, vti magis volentibus quam abuti, plurimum conferunt; nam & ſyrtes, & ſcopulos monſtrarunt incauta naufragia, quibus deindè, notata in cartis maria, cautas poſtmodum nauigationes, & magna ex parte tutas præbuerunt, dùm ex paucorum exitio omnes erudiunt; haud prorsùs aliter dùm ſignat hiſtoricus, qua diſiecti, fractíque alij; ſalutari clamore poſteros admonet, alias captent auras, curſus alios teneant, ſi velint caſus ſimiles declinare. Iam ſi ſpectetur diſciplina

quam hominum cœtus vnâ vitæ lege, ac formâ colligatus ex obſeruatis ducit auorum ſucceſſibus; clarum eſt enim defluxu, damniſque non minùs proficere, quam eorum recordatione, quibus olim creſcens ſublimem in locum conſcenderat. Docet enim nos de multis experientia, vt prudentiæ mater, ſic temporis filia, ad quæ ſolitaria meditatio non pertingit; vtque faſtorum correctio, & emendatio temporum, de mutationibus naſcitur, haud quidem biennio, trienniove obſeruatis, ſed inſpectione collectis annorum complurium; ſic habet ſuos gubernatio quælibet regendi canones, & effata, quæ conſtare ſat certò non poſſunt, niſi prudenti qualiſcumque euentus, boni, aut ſecus, examine caſtigentur; quem vera præcedentium annorum hiſtoria repræſentat. Hæc ergo ratio cum fide iuncta, quam publico debent hiſtorici, apud me id aget, nihil vt referam, niſi valdè probatum; nihil quod referri conueniat, ſileam, qualecumque id tandem futurum ſit.

Verùm enim verò Societatis hiſtoria, res complexura tam multas, tam varias, locíſque geſtas inter ſe tam diſſitis, neceſſariò confuſa exeat, aliáque officiant aliis, niſi eas ordo perſpicuus ſecernat: Is verò optimus & concinnior cæteris viſus eſt, quem quadripartita orbis diuiſio, rebus vnaquaque in parte ab Societate geſtis commodabit; ſed primam hanc reliquarum baſim ſubiiciendum operi cenſui, & occupandam iis tantum narrandis, quæ Ignatij ortus decet progreſſus, & merita ſpectarent, vt ſacræ auctor familiæ ſingularem, ac primum iure obtineat in monumentis eius locum; ad hæc, Ignatij filios paternis ex moribus fingi, eiuſque veſtigia premere, quibus ſi alia miſcerem, quæ dum vixit complura & diſſimilia contigerunt, omninò diſtractum vaneſceret pulchrum illud, ac decens, quod grata cum toto conſueuit partium articulatio reddere, vnde nec illa præterij, fortaſſis leuia, & tenuitatis præiudicio tacenda, quæ antiqui ſcriptores, de illo excidere paſſi ſunt: Ribadeneira, Orlandinus, Maffeius, aut ſuo æuo ſenſere minùs oportuna. Si enim homines ad reipublicæ commoda, & gloriam nati, curioſum quemdam relinquunt poſteris ardorem, cognoſcendi qua oris ſpecie, quo eſſent corporis habitu, dum viuerent; & eruderantur è parietinis veteribus eorum imagines, ac ſi deſunt ex quibus ad viuum exprimantur, excogitantur ſaltem ad veri ſimilitudinem, illorum

genio

genio, famæque conformes, *quo maius, vt equidem arbitror, nullum eſt fœlicitatis ſpecimen quam ſemper omnes, ſcire cupere qualis fuerit aliquis.* Aiebat Plinius. Hoc autem haud paulò certius ex hiſtoria habetur, faciem vultúſque hominum referente, quam ex coloribus, vel cælo vnam corporis vmbram reddentibus, dum ſtylus narrantis, fato pridem defunctos, tot modis in lucem reuocat, quot eorum præclara merita recenſet. Iam ſicut tabula exquiſitè, de viuo & ſpiranti ducta, lineam habet nullam, ac neque apicem ſuperuacaneum, modo ex archetypo venerit, ſic in virorum præſtantiſſimorum ſcribenda vita, minutiæ quædam, per ſe alioqui vix oculo dignæ, ſuum tamen ingens, ex eo momentum obtinent quod totius cuiuſpiam excellentiſſimi corporis pulchritudinem abſoluunt, ac decorant. De Ignatio quidem ſi agitur, P. Ludouicus Gonzales, cum eo verſatus, obſeruatis, quoad licuit diſtinctè, & ex propoſito, dictis illius, factiſque ſingulis, demum redux in Luſitaniam Regi Sereniſſimo Ioanni ſanctè profeſſus eſt; repoſitam animo tantùm Ignatij memoriam (qualem ſibi illius obſeruatio diligens reponebat) plus ſibi ardoris ad omnem vitæ ſanctitatem, lectione quauis, aut meditatione contuliſſe. Alij etiam qui teſtari de rebus iubebantur, quas in eo vidiſſent, tam dulci ac tenero ſenſu illas reuocabant, vt multis cum lacrymis beatos ſe dicerent, quod magiſteria virtutis de tanto exemplari haurire potuiſſent: nobis autem quos ordo naſcendi, tantis ab ipſo ſemouit ſpâtiis, quid reſtat, niſi vt illum in auerſa, ſed quam fieri poteſt eius ſimillima, ſpectemus imagine, in eorum, inquam, enarratione quæ de illo nobis maiorum fides ſimplex, & candida tranſmiſit. Et hos quidem ad ſummam virtutem aculeos æquum ſit nobis à quouis ſubiici, quem coram ſpectauimus inſtituto noſtro perfectè inſiſtere; ſed longè iis impares quibus nos pungit Ignatij ſanctitas: vt enim ipſemet, agens cum Iacobo Lainio dictitabat, quos ſtatuit Deus ſacrorum ordinum auctores, iiſdem planè viis ad metam ſolet deducere, quas cupit eorum poſteros tenere; & hoc eſſe diſcrimen inter excellens autographum & expreſſam ex eo imitationem. Hoc tamen haud mihi aſſumam, vt veteribus de illo teſtimoniis interſeram aliquid minoris auctoritatis ac ponderis, nempe omnia ex primis hauſturus fontibus, ex quibus habuimus quæcunque à primis

quam hominum coetus vnâ vitæ lege, ac formâ colligatus ex obſeruatis ducit auorum ſucceſſibus, clarum eſt eorum defluxu, damniſque non minùs proficere, quam eorum recordatione, quibus olim creſcens ſublimem in locum conſcenderat. Docet enim nos de multis experientia, vt prudentiæ mater, ſic temporis filia, ad quæ ſolitaria meditatio non pertingit; vtque faſtorum correctio, & emendatio temporum, de mutationibus naſcitur, haud quidem biennio, trienniove obſeruatis, ſed inſpectione collectis annorum complurium; ſic habet ſuos gubernatio quælibet regendi canones, & effata, quæ conſtare ſat certò non poſſunt, niſi prudenti qualiſcumque euentus, boni, aut ſecus, examine caſtigentur; quem vera præcedentium annorum hiſtoria repræſentat. Hæc ergo ratio cum fide iuncta, quam publico debent hiſtorici, apud me id aget, nihil vt referam, niſi valdè probatum; nihil quod referri conueniat, ſileam, qualecumque id tandem futurum ſit.

Verùm enim verò Societatis hiſtoria, res complexura tam multas, tam varias, locíſque geſtas inter ſe tam diſſitis, neceſſariò confuſa exeat, aliáque officiant aliis, niſi eas ordo perſpicuus ſecernat: Is verò optimus & concinnior cæteris viſus eſt, quem quadripartita orbis diuiſio, rebus vnaquaque in parte ab Societate geſtis commodabit; ſed primam hanc reliquarum baſim ſubiiciendum operi cenſui, & occupandam iis tantum narrandis, quæ Ignatij ortus decet progreſſus, & merita ſpectarent, vt ſacræ auctor familiæ ſingularem, ac primum iure obtineat in monumentis eius locum; ad hæc, Ignatij filios paternis ex moribus fingi, eiuſque veſtigia premere, quibus ſi alia miſcerem, quæ dum vixit complura & diſſimilia contigerunt, omninò diſtractum vaneſceret pulchrum illud, ac decens, quod grata cum toto conſueuit partium articulatio reddere, vnde nec illa præterij, fortaſſis leuia, & tenuitatis præiudicio tacenda, quæ antiqui ſcriptores, de illo excidere paſſi ſunt: Ribadeneira, Orlandinus, Maffeius, aut ſuo æuo ſenſere minùs oportuna. Si enim homines ad reipublicæ commoda, & gloriam nati, curioſum quemdam relinquunt poſteris ardorem, cognoſcendi qua oris ſpecie, quo eſſent corporis habitu, dum viuerent; & eruderantur è parietinis veteribus eorum imagines, ac ſi deſunt ex quibus ad viuum exprimantur, excogitantur ſaltem ad veri ſimilitudinem, illorum

genio

genio, famæque conformes, *quo maius, vt equidem arbitror, nullum eſt fœlicitatis ſpecimen quam ſemper omnes, ſcire cupere qualis fuerit aliquis.* Aiebat Plinius. Hoc autem haud paulò certius ex hiſtoria habetur, faciem vultúſque hominum referente, quam ex coloribus, vel cælo vnam corporis vmbram reddentibus, dum ſtylus narrantis, fato pridem defunctos, tot modis in lucem reuocat, quot eorum præclara merita recenſet. Iam ſicut tabula exquiſitè, de viuo & ſpiranti ducta, lineam habet nullam, ac neque apicem ſuperuacaneum, modo ex archetypo venerit, ſic in virorum præſtantiſſimorum ſcribenda vita, minutiæ quædam, per ſe alioqui vix oculo dignæ, ſuum tamen ingens, ex eo momentum obtinent quod totius cuiuſpiam excellentiſſimi corporis pulchritudinem abſoluunt, ac decorant. De Ignatio quidem ſi agitur, P. Ludouicus Gonzales, cum eo verſatus, obſeruatis, quoad licuit diſtinctè, & ex propoſito, dictis illius, factiſque ſingulis, demum redux in Luſitaniam Regi Sereniſſimo Ioanni ſanctè profeſſus eſt; repoſitam animo tantùm Ignatij memoriam (qualem ſibi illius obſeruatio diligens reponebat) plus ſibi ardoris ad omnem vitæ ſanctitatem, lectione quauis, aut meditatione contuliſſe. Alij etiam qui teſtari de rebus iubebantur, quas in eo vidiſſent, tam dulci ac tenero ſenſu illas reuocabant, vt multis cum lacrymis beatos ſe dicerent, quod magiſteria virtutis de tanto exemplari haurire potuiſſent: nobis autem quos ordo naſcendi, tantis ab ipſo ſemouit ſpatiis, quid reſtat, niſi vt illum in auerſa, ſed quam fieri poteſt eius ſimillima, ſpectemus imagine, in eorum, inquam, enarratione quæ de illo nobis maiorum fides ſimplex, & candida tranſmiſit. Et hos quidem ad ſummam virtutem aculeos æquum ſit nobis à quouis ſubiici, quem coram ſpectauimus inſtituto noſtro perfectè inſiſtere; ſed longè iis impares quibus nos pungit Ignatij ſanctitas: vt enim ipſemet, agens cum Iacobo Lainio dictitabat, quos ſtatuit Deus ſacrorum ordinum auctores, iiſdem planè viis ad metam ſolet deducere, quas cupit eorum poſteros tenere; & hoc eſſe diſcrimen inter excellens autographum & expreſſam ex eo imitationem. Hoc tamen haud mihi aſſumam, vt veteribus de illo teſtimoniis interſeram aliquid minoris auctoritatis ac ponderis, nempe omnia ex primis hauſturus fontibus, ex quibus habuimus quæcunque à primis

Societatis initiis in lucem data ſunt; ab recentioribus vero nihil. Ex primis dixi, & antiquiſſimis, Petri Fabri, Iacobi Lainij, Simonis Rodericij, Petri Ribadeneiræ, Ioannis Polanci, Ludouici Gonzales, Hieronymi Natalis, Oliuerij Manarei, Iacobi Mironis, Edmundi Augerij, Hannibalis Codreti, Iacobi Guſmani, & eiuſmodi virorum, tantorum ac talium manuſcriptis, qui vitam cum illo aliquandiu egerunt; ex literis item in multa ſpiſſáque volumina compactis; ex iiſdémque auctoritatibus quæ ab quinque, & ſeptuaginta ſupra ſexcentos iuratæ ſunt teſtibus, cum de illo eſt actum in ſacra diphtica referendo; meo demum hoc primo in opere, licere id mihi putabo, quod ſibi Gregorius Magnus faciendum putauit, fluuiorum in morem obliquos ſinus præterlabentium; nam ſic illos implent, vt ab curſu tamen quem inierant recto, non deuient; ita vbi forte res coget à propoſito digredi non errabo ab ſcopo ſummaque argumenti. Cythara, inquit Auguſtinus, non ſolis conſtat, quæ ſonos edunt muſicos fidibus; aliis quoque aptatur partibus, per ſe mutis, ſed canoras fides tendentibus, & ſua quodammodo conſonâ operâ ad cantum iuuantibus; Non diſſimili modo, inquit ille, humana quædam, diuinis ſuis Prophetæ intexunt, quæ apertè licet Chriſtum minimè ſonent, illum tamen arcanè, intuſque cum iis conſonant, quibus artificiosè illigantur, quod in aliis item neceſſe eſt fieri, in quæ ſtylum diuertet occaſio, vt in exercitiis ſpiritualibus; in aduerſis Societatem vexantibus; in tutela qua ſemper Auguſtiſſima Deiparens Societatem noſtram dignata eſt; in integra tandem inſtituti forma de qua tertij libri priore parte agendum fuſiùs. Quæ quidem omnia vt effecta cauſis, & occaſionibus ita ſunt connexa, vt non obſcurè etiam Ignatium loquantur; præterquam quod enim de illo agunt, veruit iuſta neceſſitas propulſandæ ab illis obtrectationis, ea prætermitti; quod hiſtorico non planè ruſtico nemo iudex æquus vitio dederit. Præſertim vero circa Societatis ideam eodem fermè diuerſi proſpectus iudicio, vel traduci ſolitam vel laudari quo duos olim philoſophos, ſic ſolem non nemo dixit intuitos, vt Pythagoras Deum, Saxum Anaxagoras pronuntiauerit. Si vnde aliquò figitur oculus, eò inde defigi poſſet, & ratio ad inueſtigandum propius quod procul oculus intuetur; haud quaquam eò deueniſſent animales quidam Philoſophi, vt errantes ſtellas, pro

Max Tyr. ſerm. 9.

animan

animantibus haberent, & Cœlum pro ſtabulo; ſed molè potiùs cæleſtium corporum ſpectata, eorúmque conſenſu, & ordine, ac ratis per illa ſtellarum flexibus, virginum inſtar choreas ducentium, vt loquitur Philo; ſapientiæ artificis diuinum ingenium, & potentiam conditoris, venerabundi ſuſpexiſſent; quæ tantis, tam vaſtis molibus, celeritatem expeditam, & rapidam addidit, motúſque adeò inæquales & diuerſos, tam certa, perpetuáque conſtantia firmauit. Pari modo Religioſam familiam, ſi quis procul tuens, concipere animo valeat, illam diuino conſilio, manúque delineatam, & fundatori (vt olim Dauidi templi deſcriptio) traditam; atque ipſo ex fine ſcopóque illius penitus colligat, deſtinata in illum præſidia, & vias quàm conuenienter ſapientiſſimus opifex diſpenſarit; de partium verò eleganti conſenſu, fabricæ totius præſtantiam ſi attendat, & æſtimet, profectò de illa haudquaquam tale iudicium is ferat, quale fert de opere teſſellato, qui tam anguſta eſt videndi facultate, vt præter vnum ex iis tantummodo ex quibus conſertum eſt lapillum videre nequeat. Hic enim vt pulchrè Auguſtinus *vituperaret artificem, velut ordinationis, & compoſitionis ignarum, eo quod varietate lapillorum perturbatam putaret, à quo illa emblemata in vnius pulchritudinis faciem congruentia, ſimul cerni colluſtraríque non poſſent.* Atque his planè ipſiſſimis oculis intuitus eſt Societatem Caluiniſta Lermæus (vt eiuſdem farinæ reliquos ſileam) qui damnatis primum eius conſiliis quod actuoſæ, & contemplatricis ſancta ſtudia copulaſſet, quarum alteram ſectari philoſophi veteres ſatis habuiſſent, ad extremum ſubdit; *ſola Societas Ieſu profeſſionum ſerenitatem, amœnitatem, diſciplinam, laxitatem, paupertatem, opes, vſus, abuſus complexa eſt.* Igitur mihi explicatius aliquanto ſcribendum id fuit, quod, vt deinde clarum fiet, obiectum ſolummodo oculis, vno ſui conſpectu tueri ſe poterat. Hinc illa redibit ad Ignatium laus quam Nazianzenus ait ex opere in artificem redire, dum palmatis illius operis excellentia demonſtratur.

Lactanti de orig. err. c. 5.

l. 1. de ord. c. 1.

CVÆ

PRIVILEGIVM.

GVILLELMVS de Lange Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi, iuxta facultates eidem Societati à Chriſtianiſſimis Regibus Henrico III. 10. Martij 1583. Henrico IV. 20. Nouembris 1608. Ludouico XIII. 14. Februarij 1611. & Ludouico XIV. 23. Decembris 1650. permittit LAVRENTIO ANISSON Bibliopolæ Lugdunenſi, typis mandare ac diuendere librum cui titulus eſt, *De Vita & Inſtituto Sancti Ignatij, Societatis* IESV *fundatoris libri quinque*, ex Italico R. P. DANIELIS BARTOLI eiuſdem Societatis Romæ edito, Latinè redditi à R. P. LVDOVICO IANIN ex eâdem Societate, in decem annos proximos. Datum Lugduni die 18. Decembris 1663.

GVILLELMVS DE LANGE.

LIBER

LIBER PRIMVS

LIBRI SYNOPSIS.

Ignatij ortus. Ingenium. Vita in ſæculo. Vulnus in bello, & ſecuta ex eo ad Deum Conuerſio. Manreſanæ commorationis aſperitas, ſingularibus à Deo repenſa donis. Exercitiorum liber ibidem compoſitus. Peregrinatio ad ſacra Paleſtinæ loca. Studia literarum, piis erga proximum mixta laboribus. Variæ inter hæc Compluti, Barcinonæ, Salmanticæ, Pariſiis impugnationes.

CANTABRIÆ veteris partem illam quæ Guipuſcoa dicitur, Pyrenæos inter, & Cantabros, ad Septentriones mari obiacentem, Balda, & Ognes familiæ illuſtrarunt; notiſſima vtraque, generis claritate, antiquitate, ac numero. Suam longo ab æuo ditionem vtráque tenuit, primariis aucta præfecturis, bello ac literis inſignes per totam Auorum ſeriem plurimos cenſuit. Ogneſia ex gente Loyolæ Domini prodiere; ex his Bertramus; Ognes, & Loyolæ toparcha, per natu maiores familiæ caput, vndecim parens liberorum; quos de Marina Saezia Balda tulit, fœminas tres, & octo maſculos. Horum vltimus in hanc lucem venit Ignatius, anno Chriſti ante ſeſquimilleſimum nono, Innocentio octauo Pontifice, Federico tertio Imperante. Hunc præter indolem ortu ſuo dignam, excelſus quidam tollebat animus, in quo cuncta cerneres eminere, quibus adoleſcentes nobiles ſpem ſui faciunt. Erecta illi mens, & capax, impetus ad quæuis ardua, par gloriæ ardor, & genius ad omnem militiæ cuiuſuis meditationem. Comitas verò tanta & affabilitas vt mira ſibi popularitate omnes adſtringeret. Quare hunc velut aulæ natum ei deſtinat parens, & quod aliud ætas, adhuc mollior, non ferret Caſtellæ regi Ferdinando honorarium in ephebum tradit. Verum longè aliis intentum numen dum Ignatium formaret, has naturæ tot dotes, iam eò retulerat, vt nobilioribus gratiæ ſtudiis ancillarentur aliquando, & melioribus quam aut cuperet pater, aut ipſi tunc iuueni ſaperent. Quod enim poſtea Ignatius dictitabat, expertus ipſe eſt, quos fuerat naturæ bonitas ad amplam fortunam in ſæculo prouectura, hos

I. *Ortus, & ingenium Ignatij.*

quoque in Dei gloria ſtrenuè proferenda ſucceſſus habere vberrimos. Robur enim illud inuicti pectoris quo ne vitæ quidem periculo territus, per acerbiſſimos dolores, gloriolæ ante meruerat; in patientiam vertit affligendi alacriter, & implacabiliter corporis; excelſitatem cogitationum, & animi, quicquid eſſet vulgare dedignatam, integrè retulit ad amplificandam diuinam gloriam; procliue illud ad arma, & bellica, totum incubuit ad conſcribendam militiæ nomine, ordinandamque ſocietatem nouam, cuius vnum opus, ac ſtudium foret, orthodoxam fidem & auctoritatem Eccleſiæ tueri, latiúſque in dies propagare.

II.

Auctorum nomina (quorum nemo ex ſocietate) qui ſcribunt Ignatium eiuſque Ordinem, hæreſibus noſtrorum temporum diuinitus oppoſitũ & Indorum conuerſioni deſtinatum Greg. XV. Vrban. VIII. Pius IV. Breui ad Philip. II. an. 1561. Pius V. ad Epiſc. Colon. 1568. Card. Ludouiſius Monti, Alanus Ro. Rota audit. Concil. Terracon. 1602. Geneb. Spond. Torn. Ioan. du Perron, Petrus Matth. Marcellus Piſan. capuc. Flor. Raymond. Falbius, Ref. Dupleix, Surius Payua, Rodr. tom. 1. qq. reg. Stenartius Maurolicus Sandoual Ep. Pamphil. & alij complures.

Atque hîc iuuat memorare, inter cætera Ignatij decora, ſingulare hoc, ipſique proprium, & ab ſummis quà Pontificibus, & Præſulibus; quà huius, & ſuperioris æui Scriptoribus plurimis illi attributum, quod ex militia ſæculi eius belli ductor cœlitus lectus eſt, quo ad præſidium, vexata; ad defenſionem, laborans Dei Eccleſia, eſſet magnopere vſura. In calamitoſo videlicet Henrici per Angliam ſchiſmate, in Lutheri deſertione per Germaniam; in rebellione Caluini per Galliam; in extendendis per Caſtellæ, & Luſitaniæ Indias religionis veræ limitibus, quos per Europam hæreſis impie arctarat. Fuitque hoc Deo ab ortu Eccleſiæ ſolemne, vt effuſis in campum, hæreſum ducibus, apoſtatis, tyrannis, propugnatores opponeret, nunc quidem ſingulos, nunc in turmas digeſtos, ad hoc peculiari prouidentia euocatas. Sic olim Athanaſium Arrio; Baſilium Eunomio; Iuliano Gregorium cognomento Theologum; Neſtorio Cyrillum; Hieronymum, & Auguſtinum Eluidio, & Pelagio; ante annos demùm quadringentos Albigenſium furori, & graſſantibus latè hominum vitiis, ſanctiſſimorum Franciſci, & Dominici Patriarcharum familias geminas. Et certè dignum obſeruatione Ignatij ortus, conuerſio ad Deum, & conſcriptæ ab eo Societatis inſtructio, publicis Eccleſiæ neceſſitatibus quam opportune occurrerint: quo enim anno Ferdinandus Caſtellæ rex cum Chriſtophoro Columbo de nauigatione decernebat quam hic nouum in orbem ab ſe primùm repertum inſtituit; eodem Ignatium Deus huic mundo dedit, vt barbararum tot gentium eruderatio, & in Chriſto cultus, eius tùm operæ pretium, tùm filiorum labor foret. Sexto vero poſt anno Orientem verſus Vaſco Gama in detectas ab ſe Indiâs nauigauit, quo item Xauerius naſcitur, hoc eſt, 1497. Inde poſt quatuor, & viginti annos Martinus Lutherus Vormatiæ, effrontem coram Carolo quinto apoſtaſiam profeſſus, & deſperatam emendationem Vatbergæ ſe abdidit, vbi nouus Ioannes, nouæ Patmos iactator ridiculus, præſentis veneni contra religioſa vota librum ſcripſit, qui peſtifera ſui lectitatione, breui cœnobia in ſolitudinem mutauit; è contrario hunc ipſum in annum cecidit humanis ex rebus Ignatij fuga, votúmque Deo militandi, ex quo receptis poſt curatum vulnus corporis viribus Manreſam ſeceſſit, vbi clara in luce æternæ veritatis libellum compoſuit Spiritualium Exercitiorum, cuius, vt dicetur, mirabili ductu & ſuam ipſe ſacram familiam collegit, & reliquas mirifice auxit. Vnâ Ignatius, & Caluinus Pariſiis agebant; vnâ diſcipulos, & ſequaces, quàm diuerſi diuerſos! legebant. Illic Fabrum ſibi finxit Ignatius, *qui vita & doctrina ſua malleo* (verba ſunt Florimondi Raymondi) *hæreſim fortiter obtriuit*. Ibidem Caluinus, ain

ait idem autor, alterum ſibi Fabrum cudit, inſignem oppidò ſuorum in fornacibus hæreſum, Cyclopum miniſtrum. Henricus denique octauus Angliæ rex, qui valedicente mundanis Ignatio, Defenſor fidei, glorioſè fuerat appellatus, eodem prima ſocietatis rudimenta Pariſiis deſignante, deuouentéque illam defenſioni Eccleſiæ, Chriſtique Vicario, ab Eccleſia ſeſe, eiuſque capite Ro. Pontifice penitus abſcidit, anno 1534. & pœna capitis eradi Papæ nomen quibuſcumque in libris, cartiſque legeretur, edixit. Licet id quoque aduertere, quantum Catholicæ fidei, poſtremis his annis, vtraſque per Indias lucra, iacturam ſuperent, quam paucis ad Septentrionem in prouinciis fecerat; indiciis verò euentuum, quàm manifeſtis docuerit Deus fuiſſe ſaluti populorum Societatem ab ſe deſtinatam. Nec enim defuit diligentiſſimus calculator, caſtigatorque damni, iuxta & lucri ſæculis quindecim ab Eccleſia facti, qui diceret, Franciſcum Xauerium, plures vnum Chriſto animas peperiſſe quam hæreticorum quantùm eſt, ac fuit, perdidiſſent. Deum autem præter conſilium frangendi per Ignatium Lutheri, virum ſibi in eo legiſſe idoneum qui Caſtellanis, & Luſitania, trans vtrumque Oceanum vela parantibus, fidei magiſtros, & Dei præcones eodem mitteret, maiori teſte non poſſum aſſerere, quam Pontifice ipſo, ita de Ignatio loquente [Dudum felicis recordationis Gregorius Papa XV. prædeceſſor noſter Piè attendens quid ineffabilis Dei bonitas, & miſericordia, quæ miro conſilio, ſuis quæque temporibus aptè diſponit, & præteritis ſæculis, ſiue ad diſſeminandum Euangelium inter gentes, ſiue contra ſubnaſcentes hæreſiarchas, deſtinauit plures ſanctitate ac doctrina illuſtres viros, nouiſſimis temporibus cum per Luſitanorum reges in longinquas Indiarum terras, ac remotiſſimas inſulas, latè patentem vineæ domini propagandæ aditum aperuiſſent; nec non minorem Catholici Caſtellæ reges, nouum in orbem, ad occidentem repertum, patefacerent; veterem autem religionem, omnémque illius ſanctitatem, ac perfectioris vitæ profeſſionem, Lutherus, monſtrum teterrimum, aliæque deteſtabiles peſtes, blaſphemis eorum linguis, In Septentrionis partibus corrumpere, & deprauare ac ſedis Apoſtolicæ auctoritati detrahere conarentur; excitauit ſpiritum Ignatij Loyolæ qui ex medio honorum curſu, & à ſæculari, & terrena militia, admirabili quadam ratione vocatus, ita ſe diuino imperio regendum, & formandum tradidit, vt demùm noua Societatis Ieſu, (quæ inter alia pietatis, & charitatis opera, gentilibus conuertendis, hæreticis ad fidei veritatem reuocandis, & Ro. Pontificis poteſtati tuendæ, ex inſtituto, ſe totam impendit) religione fundata, vitam admirabili ſanctitate traductam, ſanctiſſimo pariter concluſerit exitu, ac plurimis ſit miraculis illuſtratus eiuſdem Ignatij, catalogo ſanctorum adſcriptioni, de qua dudum agebatur, decreuit intendere] hactenus Pontifex in Bulla Canon. S. Ignatij.

Sequamur iam cœpto itinere, & iuuentutem Ignatij repetamus. Annos aliquot in aula egerat, cum vulgato fratrum bellicis in rebus egregio robore pungi cœpit, excitataque indole, aulæ ſeruitutem deinceps odiſſe, aulæ otium cum tædio ferre, & hanc eius impatientiam, duci Nagaræ Antonio Maurico, ex Principe nobilitate viro fortiſſimo denique explicare. Is bellicoſum ingenium complexus, propinquitate etiam ſanguinis impulſus, erudiendum iuuenem ſuſcepit quotidiano armorum III. *Arma capeſſit Ignatius Pampelonam propugnat, vulneratur.*

morum in quibus excellebat ludo,nactuſque haud imparem magiſtro diſcipulum, breui ab rudibus, ad militaris Doctrinæ apicem perduxit, ita Ignatius ex vmbra ad ſolem,arma iam ſeria & decretoria poſcere, parendo primùm, poſtea iubendo,ea vtrobique, paucos intra menſes fortitudinis fama, vt merito poſſet in ſtipendia opima,& militiæ gradus præcipuos,ſpes volucres mittere,hac verò in arte iis attemperabat legibus vitam omnem, quæ militem potius gloriæ cupidum decerent, quam Chriſtianum exquiſitè pium; nullum quidem ex eo verbum licentius,nihil quod ſaperet inhoneſtum,necdum tamen ſibi vitio vertebat apertos amores,& obſequia Principum fœminarum, iuuenili magis vanitate, quàm prauo animo ſuſcepta:in conciliandis inter ſe militibus eminebat, magnóque tum rei multorum priuatæ,tum publicæ commodo id egit; nec ſemel ſciſſum in ſtudia populum, & in cædes ruentem compoſuit, ad ſuſtinendum tamen magni animi nomen nihilo ipſe ad capulum ſegnior, quam ad ſenſum offenſæ promptus; quod autem rarum in milite, amorem pecuniæ tam procul habuit,vt expugnata in finibus Nagara, datáque ad diripiendum, præter victoriæ honorem,& ſaporem vindictæ, nihil inde legerit, ab ludo præterea, & otiis valdè abhorruit, quæ pangendis Caſtellana lingua carminibus,libenter fallebat, eo quidem profectu, vt de Petro Apoſtolo poëma elucubrarit benè longum, cuius grato animo accepit mercedem, poſtea vitam ac valetudinem recepit. Fuit hic Ignatio morum curſus ad vſque annum ætatis trigeſimum, quo viſum Deo eſt,hominem à via militarem gloriam vnicè ſpectante,in aliam flectere,tantò vltra ipſius generoſos, ſed caducos ambitus exituram, quantùm omnibus præcellit animæ ſanctitas, hominumque ad Deum conuerſio, quod eo qui ſequitur modo ſe habuit.

Cantabria Occidua.

Nonnullis Caſtellæ populis longinqua Caroli quinti abſentia pronum fecerat moliri res nouas, & bellum ciuile pro libertate publica audere, hoc,vti aſſolet,colore prætexebantur tacitæ rationes quorumdam procerum,quorum impulſu hi motus ciebantur. Caſtellæ Prorex Federicus, vrbium quas regebat, (nam erat regni Admirallus) periculo cauens, muniendis illis, Nauarram omnem armorum, hominum, commeatuſque præſidio nudauit, occaſſone hac recuperandi eius regni tam opportuna & facili Rex Galliæ vſus reſtituen dique cognati Henrici Alberti, ex eodem regno, iam inde excluſi ex quo Ioannem tertium eius patrem, Ferdinandus rex Aragoniæ inde expulerat, conficiendæ rei prouinciam Andreæ Fuxienſi cum exercitu tradit, erat Andreas Fuxienſis Aſparotti dynaſta, Odetti Fuxienſis, illius nominatiſſimi, Lotrecij toparchæ, frater natu minor. Hæc vbi proſpicit Antonius Manricus Nauarræ tunc Prorege imperans,exarmatique regni fiducia gallos huic ingruere. Caſtellæ Proregem mox adit ipſemet, vrgenti periculo properata ducturus ſubſidia; verùm interea Nauarram, Guipuſcoa ingreſſus Andreas, portui imminentem S. Ioannis vrbem capit, occupatiſque aliis minoris negotij locis ipſum regni caput Pampelonam obſidione arcta cingit. Hic ciues hoſtium numero territi auctiſque in dies eorum copiis, defectarum conſcij virium, ac ne ſpatium quidem tuendæ vrbis ad vſque reditum Proregis, auſi ſibi ſat tuto polliceri; de deditione agere, ne vel reſtitando vel morando, conditionem eius facerent grauiorem

grauiorem neque illos ad defenſionem promiſſa auxilia, & adfutura quantocyus mouere, nec aut ignauiæ, aut perfidiæ nota ab Ignatio exprobrata, cuius fidei magis quam auctoritati atque imperio credita ciuitas fuerat. Diu ergo fruſtra in torrentem conniſus, relicta vrbe in arcem ſe recipit, vbi arcis præfectum comperit nihilo ciuibus meliorem, & omnia timentem; maximè cum vidit, hoſtes vrbe potitos, applicitis machinis impreſſionem in arcem parare: prius tamen obſeſſis Gallus colloquium vltro defert, eò præfectus cum aliquot aliis deſcendit; ipſe quoque adeſſe Ignatius voluit quod perſuaderet ſociorū timor, futurum vt acquieſcerent conditionibus qaamlibet iniquis, & propudioſis, niſi adeſſet qui eos erigeret. Nec vero alium vel minus timidum, vel minus animoſum ea res poſcebat. Hoſtis enim obſeſſis longè viribus præſtās, & ex deditione vrbis tam ſubita multùm ſibi præfidens, conditiones ponebat duriſſimas, nec diu licèt multíſque agitando (quicquam agebatur, quo ſtatuerentur æquiores, ad hæc arcis præfecto cum ſuis nutante, & deditionis coactæ, velut ineluctabilis indicia prodente, Ignatius illorum magis ignauia quam faſtu hoſtium offenſus, vultu, verbis, animo indignans negotium abrupit retractis ſecum in arcem ſociis, vinci malens pugnando fortiter (ſi belli ſors ferret, quam turpiter cedere inde milites hortari, fidem, & meriti præmia inculcare, atque ad extremum mortem glorioſam, deditioni timidæ præſtare. Ita paribus vtrimque animis inuadunt illi, repellunt iſti, & fertur Ignatius in propugnaculi fronte quà feruebat impetus hoſtium ad aſcenſionem, mira edidiſſe fortitudinis documenta. Gallorum interim machinæ quam partem obtinebat Ignatius vehementiſſimè quatiebant, cum Deo volente, vicini muri ex margine reuulſus globo lapis, crus eius ſiniſtrum verberat, ſed idem retortus muro globus dextrum comminuit, ſternitur itaque duplici vulnere, vnáque militibus animus, quos exemplo vocéque ſuſtentarat, & deſtituta præſidio in manus hoſtium arx venit Maij decimonono, altero à Pentecoſte die Anni 1521.

IV. *Periclitatur eius vita; ſanatur à B. Petro. Curationes cōminuti cruris fortiter tolerat.*

Ignatium Galli perhumaniter habuere, virtutem mirati etiam in hoſte amabilem, delectatíque tum fide nobili tum animi robore quo deditionis conſilia fregerat, & pro ſua virili egregiè pugnarat; vulnerum tamen grauitate curationem poſcente, haud paulò doctiorem quàm poſſet is locus ſuggerere, poſt dies aliquot liberum per lecticarios baiulos reportandum Loyolam curarunt, illic malè primum repoſitis ab caſtrenſi chirugo, tibiæ ſchidiis, deformem claudicationem cum perpetuo dolore minantibus, niſi diuulſa iterum, ſuis aptè committerentur locis, nihil ipſe veritus totum ſe chirurgis ad nutum permiſit, quàm carnificinam nec voce nec verbo teſtatus, eius ſenſum dumtaxat cogendis in pugnum digitis expreſſit, poſt acerbitatem tot dierum nouo huic tormento ſuccubuit natura, vnde periculoſiùs afflictus, vel ſpaſmo corpus variè conuellente, vel humorum perturbatione nouas morborum cauſas proritante, fatiſcere ſtomacho, & eo vſque viribus defici, vt ſupremo vicinus articulo animum ad mortem ſacris myſteriis compararet. Dies erat Apoſtolorum Petri & Pauli priuilegio ſacer, & medicorum iudicio decretorius, niſi quid melioris indicij nox ſequens afferret, vel medicina præſentior cœlitus adeſſet. Hanc B. Petrus ipſa illa nocte

tam efficacem ipſemet attulit, vt extra periculum, iacentem poſuerit, non tam opinor in præmium religioſi; de quo paulo ante attigi poëmatis, quàm quod ſciri vellet Apoſtolus ſua intereſſe Ignatium viuere, cuius interitu ſua Sedes propugnatorem eximium, ducem fortiſſimum amiſſura eſſet Eccleſia. Hinc ergo dolor vaneſcere, inſtaurari vires, cibo ſtomachus refoueri, redire valetudo. Sed adglutinatio fractorum tot oſſium quantumuis ſcita & diligens, tam eſſe fœlix non potuit, quin ex iis vnum deformi adſpectu ſub genu extaret, ac breuius altero crus illud remaneret. Ignatius, vt erat elegantiæ imprimis curioſus, deformitatem hanc ferebat tam impatienter vt eam cruciatu quouis corrigi cuperet: ad hoc eò venit, vt nudatam denuo carnibus, oſſis illius protuberantiam ſecari iuſſerit, cruris deinde breuitatem machina ferrea quotidie ad menſuram alterius diſtendi, ne quam, inceſſus inæqualis ſpeciem præferret. Vbi ſanè memoratu digna mentis inflexæ conſtantia, cùm enim chirurgi prænuntiarent oſſe reſecando, incidendíſque carnibus cruciatum iri longè acerbiùs quàm eſſet vſquam in vita expertus, tantùm abeſt vt reſilierit, quin expedito iam in oculis ferro ne ligari quidem ſuſtinuit, vt ſolent alioqui maximè animoſi, quorum, in ſimilibus, virtus, naturæ ſatis non imperat, & motus etiam perleues, non leue periculum inferunt. Incidi tamen & ſecari tam æquali vultu, & tam immobilis paſſus eſt, ac ſi ferramentis ſaxum, non corpus viui hominis ſcalperetur. Fuit hic Ignatio animus ſui adhuc amore delitanti, ſuæque martyrio vanitatis: neque tamen prorſus fructu in poſterum caruit: nam præter vberem flendi materiam, relegenti ſtultitiæ veteris errores præbitam, exſtimulauit deinceps hominem ad quæuis ardua in Dei gloriam, ne plura ſtudio placendi hominibus quam Deo, ab ſe facta, atque tolerata exprobrantibus oſſibus proderet.

V. *Legenda Chriſti, & Sanctorum vita, conuertitur ad Deũ Ignatius.*

Dignus tanto ciue non erat mundus, nataque mens ad ſublimiora funditus interibat; niſi, omiſſis quæ cœperat, aſſurgeret altiùs quàm quo ſua illum deſideria leuarant. Glorioſiùs aliud ſpectabat ſeruata Ignatio vita, quamuis enim gratia interdum, velut miraculo, homines nihili ad magna adhibeat, vbi tamen capacibus animis ſeſe infuderit, credas illam vires geminare, & auſus haud quaquam triuiales generoſis moliri conſiliis. Collatum Ignatio à B. Petro beneficium id modo egerat, vt donatam ſibi diuinitus vitam agnoſceret quidem, eius in melius formandæ quo teneretur titulum nondum attenderet. Quare dum lentiùs ex crure poſtremùm reſecto conſaneſcit, fallendo tempori, & diſcutiendo tædio, repetebat animo vanitatis priſtinæ ſimulacra, vtque Patri Gonzales familiari ſuo poſtea faſſus eſt, totus erat in confingendis vrbanitatum nugis, quibus nobiles fœminas in ſui traheret admirationem, interque illas vnam præcipuè, quam gerebat pridem animo impreſſam, & cuius ducendæ quanto ſpem nullam dabat conditio celſior, tanto maius vt fieri ſolet eius ambiendæ ſtudium inflammabat. Sed ne iſtud quidem laxamentum inane, in quo integras horas hærebat defixus, illam ſatis diei totius ſolidam nauſeam ſorbebat; & illa denique vigilantis perpetua, in vno ſomnia, feſſam mentem faſtidio opplebant. Sua ergo figmenta vt interpungeret alienis, librum aliquem ex iis popoſcit, qui per artificioſi mendacij

L. mirabi

mirabiles exitus, & varietatem fabulæ ſic oblectant vt ſibi legentem ſuffurentur vixque ſentienti, curas, & tædium adimant. Verum Dei omnino, nutu factum, vt qua in domo talium copia librorum paſſim occurrebat, ne vllus quidem tunc diligenter quærenti, vllo vſquam in angulo ſe daret. Duos fortè ſors bona obtulit, ſed longe diuerſo ab iis qui expectabantur argumento. Landolfi Carthuſiani alter, de vita Chriſti Ieſu; alter verò de Sanctorum geſtis Caſtellano vterque idiomate. Ad eos itaque legendos, magis quod alij deeſſent, quàm quod pietas ſuaderet, oculos adiecit. At enim diuina, cum multo aliter ſapiant quàm caduca; palatum, licet nec ſyncerum nacta, nec bene comparatum, ſuum tamen quoddam huic dulce affundunt cuius primo mox ſenſu quicquid terrenum eſt inſulſum ſapit. Legere itaque cum voluptate Ignatius, quod ante ne aſpectu quidem, niſi moleſto dignaretur; ac mirari primum ſummopere, quàm duris, & prolixis pœnis viri ſancti, quàm crudè in propria corpora ſæuîſſent; Exin Deo agente in ſe ipſe tacitis cogitationibus redire, & ex ſe quærere, cur non & ſibi tantumdem animi, quantum & illis ad eadem foret? Huic dura ſilex pro lecto eſt; ille catena ferrea ſtringit latus, & nudis carnibus cilicium adprimit, precando alius noctes ducit, alius multorum dierum longa ieiunia, crudis herbarum radicibus, & frigida ſoluit; eſt qui ſe viuum ſpeluncæ cauo condit; qui peregrinatur ad ignota loca, & nudus hyemes, pluuias, ſolemque perpetitur. Erant hi forſitan ex ære fuſi, aut ex ſcopulis nati, qui nihil ſentirent, dolerent nihil? aut ſi mei fuere ſimiles, cur idem non poſtero quod & ipſi? Vixêre caſti, intra corporis, lutum; ſpreuêre honores, & quicquid in ſæculo eminet, prognati licet nobili ſanguine, & magnos ſpiritus ab initio ſortiti cumque omnibus egerent, contenti adeò hac ſorte; totque in ærumnis tam alacres hanc vitam traducebant, vt poſſeſſione aliqua ingentis boni neceſſe fuerit illos hæc infima calcare. Venam profecto ſugebant quandam ſuauitatis incognitæ, quæ vitam condiret tot cruciatibus amaram. At hæc niſi vſu intelligi non valent, expertique dumtaxat ea norunt? hem igitur quid ſi & ipſe pœnitentis cultu, nudus pedes, catena præcinctus in ſacco compaream? ſi me ludibriis hominum, & ſannis exponam? Quid ſi ſemota in heremo ſolus, Deo ſoli ac mihi poſthac viuam? ſi pulpam hanc miſeram vexando edomem, partémque nominum diluam quæ peccando infœlix contraxi? quo poteſt mundus ſtipendio me ſibi auctorare? aut ego ab illo quid tantùm ſperare? vtrumne aliquid, quod non iuſto cariùs, aut emptum doleam; aut me velociùs interiturum ſit, ſi tamen hoc ipſum aſſequi potero: ſi quanta vt mundo placerem perpeti libuit, Dei cauſa pati maluiſſem; quantum inter ſanctos nunc locum tenerem? ad hoc ergo ſi nihil præterea opus eſt, per me vnum ſtabit quominus eo perueniam: his incenſus curis, ad legendum redibat; inde nouis ſubinde illuminatus flammis, ad eam quæ poſt ſecuta eſt ſenſim mutationem parabatur: qua in re dignum admiratione, quam ab Ignatio nec ſupremæ, tunc horæ metus vrgens, nec adſpectabilis B. Petri præſentia; nec probè cognitum receptæ ab illo valetudinis donum, vitæ mutationem extorſerat: hanc piorum librorum ſimplici lectitatione ab eo ſta-

bilitam

bilitam: iiſce libris in eius animum penetrauit Deus, & lucem intulit, ad quam ſua cum ſanctorum geſtis, ſtudiiſque componens, diſplicere ſibi vehementer cœpit, & cupere ardenter in virum alterum recudi: Sic magnum quondam Auguſtinum, quem nec lachrymæ ſanctæ matris, nec fidorum preces amicorum, nec Ambroſij flexerant rationes, breuis domuit S.Pauli locus, totúmque Chriſto dedit. Ea vis eſt ſanctorum librorum, & latet is vigor in eorum verbis quibus arcanos legentium animos alloquitur Deus, vt ſæpè momento in ſanctos euadant, quamuis vel otio leuando, vel vt Beato Ioanni Columbino euenit, ex nonnulla etiam indignatione. Hinc iure omnino ſocietas debuit (quod & hactenus præſtat) laborum ſuorum partem non minimam ſcribendis,vulgandiſque addicere,quæ ad promouendam facerent pietatem ſiue arte hac admodum potenti, animarum ſaluti quod maximè agit: profutura;ſiue gratum Deo animum teſtatura, redditura que nonnullam gratiam, quod eò Patre nata ſit, qui piis ex libris renatus, primos ex iiſdem ad progignendam ipſam ſpiritus duxerit. Haudquaquam tamen victoria conuerſi ad Deum Ignatij;vno ictu ſtetit.Reducentis ab libro oculos,reuellere mox etiam mentem ſexcenti dæmones contendebant,redibat ardor genij militaris, recurrebant ſperati honores quos præcipuè deperibat, voluptatum trahebant illecebræ quibus ille flos ætatis potiſſimum capitur, verum præ cæteris animum reuocare dicteria & riſus,quos erat de ſe hominibus daturus,iterum enim per ora, ſcriptaque omnium, vt primum aliqua mutatæ vitæ indicia ederet,Ignatium Loyolam amiſſa Pampelona,impatientem iam publici factum,ne agnoſceretur,heremita ſe tegere,ignauiæ ſuæ vituperia &ſannas non ferre,abdidiſſe ſe ſyluarum receſſibus, &viuentem cauernis ſepeliſſe,ſic partim pellectus,partim exterritus,nec reſiſtēdo par cedebat ſibi ipſi,non damnans quidem ſuſceptum propoſitū,ſed veterem ducens delitiarum,& gloriæ ſaliuam;poſt Paulum verò meliore inſtinctus cogitatione librum reſumebat in quo ſeipſe quem perdere cœperat, rurſum recuperans, repetebat ſimul priores impetus,& nouis accinctus viribus, acnoua in luce,mentem in Deo ægram obfirmabat,rediturus in hoſtem valentior:eluſas pia lectione impreſſiones,& machinas denuo iterantem, quæ boni, prauique conſilij alternæ vices, aliquamdiu tenuerunt, dum eodem ex libro toties, mutandæ vitæ idem verſans, tundénſque propoſitum id denique excudit, victorque tandem in ipſo Deus,ipséque in Deo,perpetuum ſtatuit,& quia,vt ſemper animaduerſum eſt, ea fingebatur Ignatij ſanctitas,quæ magis ratione,quàm incitatione animi ageretur, voluit ipſius iudicio Deus,quæ conſtituebat ab eo exigi; ergo eius animum aduertit vt ex obſeruatis diligenter affectuum momentis conficeret, quoties Deo inſeruire, vitamque aggredi quam poſtea tenuit, ſiccam & aſperam decreuiſſet; toties ſolitum decreta hæc ſubſequi mentis quoddam ſerenum, iis delibutæ ſolatiis nihil vt prætérea cuperet,ſed impleretur penitus alta pace cordis intima occupante; quod ex caducis mundi delitiis, nec poterat,nec ſibi vnquam, ſenſerat contigiſſe, at cum vice verſa reuolueretur in priores nugas, fingerétque ſe optatum apicem diuitiarum,& gloriæ,voluptatumque prehendiſſe; hæſiſſe hinc animo ſequacem eius conſilij mœrorem, & inquietam amaritudinem. Præterquam quod etiam cernebat,quidquid ſibi dulce, venire ab terrenis poſſet, cum vir,

prima

prima in cute fuſum, ſolidum animi non peruadat, nunquam deſideriis explendis par fore. Ita probe ratiocinantem,ac fidum interpretem ſeipſum ſibi adhibebat, dum iis ſe tædij ac triſtitiæ vocibus moneri ſentiebat: In ferendo de legendis.rebus iudicio, hærendum non eſſe in fuco quem præferunt, ſed proſpiciendum quò deſinant, opponendáſque in lance altera, quas in diſceſſu relinquunt miſerias, cum iis bonis quæ ſecum videntur aduentu ſuo inuehere. Quis cæcus non videat, æterna quanti ſint præ iis quæ fluunt cum tempore? ac demus, faſtigium attingas fœlicitatis illius auido ambitu cogitatæ, nedum meritis parandæ; quid inde? cum vt maximè fida ſit,ad ſepulcrum, nec vltra comes ſit iturai, nde qui ea fruebatur præter infelicem eius memoriam, aliud ſecum ad inferos nihil refert, niſi ſoluenda æternùm nomina, æternùm exigenda. Hi ſenſus nouitium diuinorum rudem, tunc quidem confirmarunt, & concepti de mutanda vita tenacem propoſiti fecerunt, pòſt verò perſpicaciorum acceſſu luminum, claráque intelligendi vi, affectus contrarios mœroris, & lætitiæ relegens, ex diuerſo boni malique ſpiritus impulſu conſequi ſolitos,pro certa regula habendum ſtatuit,poſſe quemlibet motuum quibus agitatur, authorem iis quieſcentibus, cuiuſmodi fuerit bonus, an malus, diſcernere ex conditione affectuum quos menti impreſſos reliquerint. Dei enim eſt tranquillum, alacrem, ac mirè lætum; dœmonis è contrariò, triſtem,conturbatum, & ſibi ſimilem tenebricoſum efficere.

Primus Ignatij ad pietatē ardor, concutitur demus dum ſe deuouet Deo, viſendam ſe illi B. V. præbet, ſingulari dono caſtimonia illum ornat.

VI. Iam erat Ignatio fixum illos ſequi viuendo, quorum egregia virtute, deforme ſuum damnari ſentiens, ſe ipſum horruerat; reſtabat tam vario ex vitæ genere in iis effulgente, exemplum ſumeret, quod ſibi promptius ad imitandum eſſet; in quo illi non fuit diu deliberandum, vt qui magno ardore ad ſaccum, cilicium, & ſpeluncæ rupem; ad noctes orando peruigiles, ſomnos nuda in humo carpendos, carnem catena, inedia, itineribus frangendam, ſe rapi ſentiret, & modis omnibus diuexandam, ſeu vitæ conſcius anteactæ delere lacrymis, ipſóque ſanguine admiſſa ſatagebat; ſiue quod noua, naſcenſque pietas, ſanctimoniæ medullam, ſummámque virtutis in excruciando corpore ſtatim ponit;aut fortè quod ſolet recens ad Deum conuerſio ſuſcepti feruoris eiuſmodi habere laxamenta, quibus ſe diuina gratia opportunè coaptat, vt nouos homines ab ſui & ſenſuum amore diuellat, quem voluntariæ corporis afflictationes præcipuè impugnant. Hæc animo voluens, dum conualeſcit Ignatius, nequaquam vt antea tempus inſumere percurrendis tantum Chriſti Ieſu, eiuſque Matris ſanctiſſimæ, & beatorum geſtis; ſed imitandi iam cupidus, ſeligere ex iis maximè heroica quibus pro exemplari,vteretur,eadémque referre in quaternionem trecentis conſtantem foliis, diligentia ſingulari, & eleganti charactere; neque hic debet vt leue; omitti, magnæ pietatis argumentum, modus ipſe illa adnotandi, reuerentia nimirum quædam, & æſtimatio eorum quæ ſibi deinceps factis exprimenda colligebat: ratus enim hæc tam illuſtria parum decore atramento ſcribi, varios ad hoc colores adhibebat & Virginis quidem laudes eximias cœrulo; Chriſti autem minio pingebantur, Sanctorum aliis coloribus aliæ, pro cuiuſque gradu pulchrioribus, aut minus præſtantibus, vt eminere magis

minúſve ſingula videbantur; fuitque hic liber tota res quam domo abiens ex bonis omnibus ſecum tulit. Mulcebat ex parte occupatio hæc flagrantem deſideriis animum, ſed iis adeò non fiebat ſatis, quin tempus, & moras ſanitatis lentæ incuſaret, coactus ea quæ conſtituerat differre, dum ſolidata iam probè crura greſſum tutò corpúſque ſuſtentarent. In iis primum erat, vnà domo & ſæculo exire, tum ignotis procul in oris abditum, & vili habitu obiectare ſe contemptui hominum, mendicitatis incommodis, & tolerantiæ cuiuſlibet aduerſis. Ad iſta anxiè aſſiduéque anhelantem, nocte quadam, deſiderium vehemens ita inflammauit, vt cum illud explere niſi vnis affectibus non valeret, lecto deſiliens, aduolutúſque coram imagine Dei matris, incenſis vocibus multóque cum fletu totum ſe illi eiuſque filio ad quæuis ardua dicaret, inſtaurato promiſſis fidelibus veteri ſuo propoſito. His totum palatium inopino ſucceſſu intremuit, magis tamen Ignatij conclaue eiecto de feneſtris vitro, rimíſque apertum patentibus, quæ nunc etiam viſuntur. Creditum palam dæmonis rabie id factum, futuros iam tum Ignatij progreſſus ex iis principiis metientis. Nempe in hunc optaſſet, ædium ruinam impellere eaque ſepultum obterere. Sed enim, dum in caſſum furit, totum cum Deipara cœlum geſtit; quæ deuoti iam ſibi recentem Ignatij clientelam placere teſtata eſt: alias ſiquidem nocte intempeſta viſendam precanti ſe obtulit infantem Ieſum brachiis ſuſtinens, vultúque amabili, ac familiari, in conſpectu diu ſtetit, ſpectari facilis, & cernentis oculos explere; quos ſanè haud ſola videndi rapuit voluptate, ſed per eos ingens præſidium animo infudit: nam eo ſpectaculo dum tenetur, quod quidem ſat diu tenuit, moueri ſe quadam arcani artificis ſuauitate ſenſit, transformaríque penitus, & alios ſenſus, nouaſque cogitationes velut interiore ſibi manu excudi, quibus totus in alium ab eo qui fuerat mutabatur. Cum enim ſenſuum incuſtodita licentia multis eatenus impleſſet animum imaginibus parum caſtis, quæ non rarò nolenti importunius adſultarent, omnes vna hæc Virginis ſpecies & prorſus eraſit, & in perpetuum excluſit. Quod tanti fauoris, & tam paucis commune beneficium Ignatius tam excellens accepit, vt inde quandiu vixit, tanquam emortuo corpore, ſenſúque omnis voluptatis, ne motum quidem illius vel minimum ſenſerit.

VII. *Ignatiũ frater natu maior fruſtra nititur à propoſito dimouere.*

Firmatis inter hæc viribus quantum opus erat, vt lecto pariter, & paterna domo proriperet ſeſe, peragendæ rei modum tacitus, deſignare; Manticum ducem cognatum ſuum rependendi officij gratia viſendum fingere; commeatum eundi fratri ſuo Martino Garziæ natu maximo probare; quod ore conſtanti peragens, nulláque molliti animiſpecie, quamquam vale poſtremum hoc fore ſtatueret, ſuſpicionem tamen conſilij germano fecit. Notatis enim morum veſtigiis tantùm à priſtino diuerſis, nimium clarè perſpexerat, iam non eſſe illum qui fuerat; & de meditabundi vultu perpetuo, ſecúmque habitantis; de oculis etiam recenti ſæpiùs ex fletu ardentibus; & de illo iam ita flaccido, ita emortuo iuuenili acrique militiæ genio, nihil vt ei placere, nihil non diſplicere videretur, conficiebat illum noui aliquid moliti; auxítque ſuſpicionem, profecturi ſalutatio præmatura, nutante etiamnum valetudine, malé-

que

que conſerta. Quare tam præſtantis, ac tam cari fratris deſiderio, famæ ſimul timens domeſticæ, ſeorſum ſed velut addubitans, ſuas illi ſuſpiciones edit: [Si tamen, inquit, hæc ſuſpicio eſt, non potiùs certa res, quæ tot mihi tam certis conſtat argumentis, alter enim totus, mi frater, ab illo es, qui ante fueras cum te hic caſus deprehendit. Diſſimulare hoc mihi vt ſtudeas, euincunt facilè res ipſæ, tuáque iſta viuendi ratio: huius vero tam ſubiti animi ambages, vt me quam diligentiſſimè cælatum voluiſti, ita cauſas illius multo magis apud te premere, velut hoc quo te imbuiſti tuimet odium, tuos etiam tibi fecerit odioſos, & fratris erga me atque adeò amici, te ſatis iure abſoluerit, ne fidei meæ arcanam mentem committeres. Benè eſt, itaque iam meum fuerit hoc ipſi tibi vt retegam, quod omnibus titulis me ex te potiùs, quàm te ex me diſcere oportebat. Hæc ergo, Ignati, profectio, fuga eſt, quam viſendi officio prætexis. Fugis, eſto; at ſcirem, quo ſaltem? & qua tandem ex cauſa? Verum quo te cumque tua iſta mens ferat, quodcumque illud eſt quod tamdiu animo verſaſti, grande aliquid eſt, (ingenium noui) momentique in poſterum non vulgaris; ad hoc porro tanti, haud alio te vſum conſiliario quàm teipſo? Quanquam, faxit Deus, vt etiam teipſo, ac non triſti quadam, & recocta bile, pietatis vultum ementita, quam eſſe profecto neceſſe eſt in tui deceptione vehementem, ſi ne ſuſpectam quidem patitur tibi eſſe, quod tute ipſe iudicas tam ſcitu indignum, vt hoc vel vni prodere te pudeat, qui tibi & natura frater, ætate, amoréque pluſquam pater. Si ad genium tuum arma non faciunt, aut in iis, ſcilicet, aliquid extimeſcis; deerunt nempe alia in quibus acquieſcas, nihilo minus glorioſa, neque ab tuis natalibus aliena? Si vero perfectæ ſanctitatis deſiderio traheris; per me licet, non obſto, quin & inuideo, & laudo: at vnde, te quæſo, ad illam raperis? rea eſt adeò hæc domus, nos adeò perditi, vt inueniri Deus apud nos non poſſit? non potes ſcilicet hic tibi viuere, vbi tu hactenus magis tecum & ſolus, quam nobiſcum egiſti? Quid dicam neſcio, nec enim ſcire me pateris de quo dicam. Certò quidem, amore non erro, & perſuaſum habeo me fruſtra non loqui; id tamen quicquid eſt, ſi fixum tibi eſt abire; ſcito te, Ignati, quocumque ieris, tecum generis famam palam circumferre: ac ſi quid noſtro parum nomine dignum (quod auertat Deus) admiſeris, penes te priuatim admiſſi culpam; commune nobis omnibus damnum fore. Ac ſi tui te cura nihil tangit, patrem, maiores, me etiam cogita; cui futurum ſit, inconſolabile, ſi qua fratrem aliud profeſſum, aliud habitu præferentem homines videant, quam quod ſplendorem familiæ deceat.] Aurium tenus hæc, & ſimilia excepit Ignatius, aut ſi animum quoque vellicarunt, commiſeratio id egit fraternæ cæcitatis, cui mundi contemptus pro abiectione, pro inſigni probo crucis gloria cernebatur. Paucis ergo ſe ab eo expediens, ſua Ducis viſendi officia, minimè ficta confirmauit, & videri ſibi valdè mirum quod ſuſpicaretur, vel initurum ſe eam viuendi rationem, vel quicquam auſurum quo nobilitas ſanguinis, & maiorum decora fuſcarentur. Sub hæc vale dicto, duobus tantum equitibus famulis comitatus, intendit Nauarræ tum iter, vbi dux Manricus tunc agebat. Sed paterno excedens lare,

ita omnem eius cogitationẽ,& amorem excuſſit penitus,vt Loyola,& Ognes, & domus ſuæ, ac familiæ nomina, pro barbaris vocibus apud ipſum ſonarent, & ſignificatus peregrini. quin multis etiam poſt annis, rogatus ab Sobrino ſuo quodam duce haud ſcio, conſilium, an opem ad iungendum fœdus nuptiarum quod foret etiam Loiolæ dominis decorum; ab eo miniſterio refugit, velut ab ſe alieniſſimo, qui mundi contemptum Chriſti cauſa profeſſus, domum illic haberet nullam quam agnoſceret pro ſua, cuiuſve honori, & commodis laboraret; atque iſtæ (ſubdebat) germanæ ſunt illorum comitates, qui vt Chriſtum ſequantur, ſæculo nuntium remittunt, exuere animo quoad poſſunt omnem terrenorum memoriam, vt meminerint tantùm cœleſtia; & vrbanitates viſitatas eo minoris ducere, quo magis diuino obſequio ſtudent. Addit autem, totis vndecim retro annis, nihil ſe quicquam, ex familia Loiolæ cuiquam planè ſcripſiſſe; quòd olim ſæculum relinquens apud ſe ratum fixumque ſtatuiſſet, nullam ſibi deinceps illic familiam, domumque ſupereſſe. Iam quas inde acciperet literas, aliud ab eo reſponſum non ferebant præter ſerias ad humana ſpernenda, & ſanctimoniam ſectandam adhortationes: factum nihilominus aliquando vt è domeſticis adiutor, quaſi rem ferret illi gratiſſimam, importunè cubiculum irrumpens, faſciculum ei ab Loiola, redderet litterarum; ille, vt erat Deum orans, exceptum ſtatim in ignem coniecit præſente adhuc illo qui tulerat, haud penſi plus habens recreandi ſuos aliquo reſponſo, quam eorum literis recreari.

VIII. *Quanta ſit venerationi Loiola palatiũ, & quanto illic animarum bono feſtus Ignatio celebretur dies.*

Nec verò propterea ingloriam domum reliquit Ignatius, quod perinde illam habuerit velut ab ſe nunquam habitatam: imo ipſe plus vnus ſplendoris, ac nominis, ex ea aufugiens, eidem conſciuit, quam quicquid auorum fuerat cenſendis maiorum titulis, oſtentandiſque honorum inſignibus. Palatium quidem, ſiue vt incolæ appellant, Loiolæ turris, in qua & mundo natus, & ad Deum conuerſus, totâ dum hæc ſcribo Hiſpaniâ, nedum Cantabria, pro celeberrimo habetur frequentatúrque ſanctitatis illius monumento. Sita eſt, quo more, & aliæ tractus illius ditiones, ab domorum frequentia procul, aperto in campo, qui ſe duo inter oppida expandit; vni Aſpeitiæ; Aſcoitiæ alteri nomen eſt. Illuc vicinis circum ex populis, toto quidem anno, ſed potiſſimum Iulio ad feſtum S.Ignatij, qui pridie Calendas Auguſti colitur, per totum octiduum, vis hominum innumerabilis confluit, veneratura nomen, ſacraque monumenta popularis ſui, tutelariſque Sancti. Eſtque vt pium ſic mirum ſpectaculum, proſpicere integros ſupplicantium populos, per anguſtos calles illarum rupium ex quinque prouinciarum pagis & oppidis per multa etiam nonnullos milliaria decurrentes, & audire procul ſacra illa, & ſyluas, Roſarij Virginis, ſacris cantibus perſonantes, interiectis venuſtè vernacula lingua carminibus in Beati laudes, pia magis quàm eleganti vena promptis. Et quia ædes ſacra multitudini tantæ, longo ſpatio impar eſt, celebrandis ſacris veſtibulum illi pro Sacrario fit, planities latè à veſtibulo patens pro Templi Baſilica. Iam beneficia, iam & miracula, quibus ſerui ſui glorioſum nomen illuſtrat Deus; iam anathemata Euchariſtica, in memoriam appenſa impetratorum ab eo munerum quis facilè numeret? inter

ter quæ tamen, pretium fert omnium maximum, animarum prouentus, quotannis inde colligi ſolitus, & ab inueteratis flagitiis, perditorum ad frugem reductio, quos vbi fortè vicini comites, aut feſti pompa, aut etiam nundinæ, quaqua verſum immunes, eò pellexerint, pungit mox, vtrique diuina lux quædam ex ijs velut parietibus expirans, qua ſalubri dolore colliqueſcunt; nec priùs abſcedunt, quin multo cum fletu confeſſione ſacra animum expiarint. Ad excipiendos porrò pœnitentes, quorum multi vitæ anteactæ annos omnes retexunt, alij complures; neque Societatis Patres, nec propinquis duobus ex oppidis Sacerdotes in ſubſidium acciti ſufficiunt, ſolenni concurſu totos octo dies occupante, quos & pontificia pœnarum venia, & muſici concentus, & præſtantium Oratorum exornant conciones. Accumbentium verò menſæ Chriſti annuus numerus ad quindecim millia. Eſt hæc pars altera pij cultus qui S. Ignatij natali domui exhibetur. Nec minor altera, quæ publica gratulatione, lætitiiſque peragitur. Eſt enim ijs locis in more poſitum, vt Sanctorum virtutem, maximè tutelarium, militaribus ludicris cohoneſtent; quare ſtatis inter octo quos dixi diebus, prodire turmatim videas hinc inde, aduerſus & ante palatium acies, ſchemate Maurico, partitis coloribus elegantes, & ſtrictis ad manum breuibus gladiis, ſingulari primum certamine: poſt manipulatim, mixto denique confusè vtrimque prælio, belli ciere ſimulachra; nec deeſt agitatio taurorum ijs regionibus vſitata; nec alicubi etiam ſcenarum choragia, in quas decus aliquod viri Sancti ab egregiis actoribus edatur; noctes demum ipſæ & pingui lampade, & lætis funalibus, & miſſilibus ignium cometis vincuntur. His in ſanctum Patrem addicti obſequij ſtudiis, haud quidem prius vti cœpit illarum prouinciarum ingenua pietas, quam illi publicos honores ſuprema authoritas decreuiſſet. Verùm multò ante, ipſoque adhuc ſuperſtite, ſolum illud natale, domuſque parietes, quòd eum mundo, & cœlo dediſſent; & illic editus, ibidem ſe totum Deo conſecraſſet, apud magnos viros eoſdemque Sanctos venerationem habuerunt B. Franciſcum Borgiam, & Hieronymum Natalem, qui piis oſculis, & lacrymis ea coluerunt, cenſueruntque digna æſtimatione quam à poſteris nacta ſunt. Certè cubiculum vbi flens ac gemens Ignatius primos vitæ annos melioribus mutauit, & nouos de cœlo inſtinctus hauſit, donumque perpetuum caſtimoniæ ſingularis, eum veluti ſenſum ſanctitatis illius retinuit, vt quem mala ſors ad illud violandum, impulerit, aliqua præſertim fœditate, ipſi parietes ſentire iniuriam viſi ſint; etiam priuſquam ex profanis vſibus ad ſacros transferrentur. Reſcitum de quodam externo milite; nec diu poſtea de viro magis nobili quàm probo; ab Loyolæ dominis hoſpitio exceptos, & in illo Ignatij quondam conclaui locatos, dum neſcio quid minus caſtum tentaſſent, concuſſæ domus terribili motu, viſiſque ingentibus ita exterritos, vt horrerent toti. Contra verò nonnullis bonæ mentis, ibidem pernoctantibus contigit, abrumpi derepente ſomnos, infundique nunc inſuetas alioqui de rebus diuinis cogitationes; nunc eorum quæ fortè peccaſſent deteſtationem, affectuſque ſuauiſſimos ignotæ ſibi antea pietatis.

Sed redeamus ad Ignatium in viam. Remiſſis ergo Nazareto famulis IX.

 duobus,

Votum nuncupat caſtitatis, & Deiparæ honorem contra Saracenũ tuetur.

duobus ſalutatéque duce, & quam illic habebat, ſorore, ſolus & Dei, ſuíque iam totus ad Montem Serratum viam init; & mente interea reuoluens, quo ornatu Parenti Virgini, cui viſendi honorem vtcumque reponebat, ſiſtere ſe poſſet maximè gratioſum, decreuit (quod deinde præſtitit) dicare ſe illi perpetuo voto promiſſæ Deo Caſtitatis, ſicque huius ab ea inuiſente coram ſibi collatum munus eximium cumulare: at ecce his curis interuenit caſus, qui proba ſpecie inexpertum adhuc, rudémque nouitium tantum non euertit. Viator Maurus, Mahumeti ſectator (cuiuſmodi tunc Valentiæ regnum, & Aragoniæ habebat plurimos) dat ſe Ignatio comitem; vtque primo affatu de iis facilè quæ propius occurrunt, ſermo inducitur, de profectione Ignatij ad Montem Serratum, primùm agi, deinde etiam diſceptari: Mahumetano ſiquidem, Virginem à partu, Dei Matrem impiè pernegante, connitebatur Ignatius, quibus poterat modis, & rationibus, quas ſuggerebat ingenio pietas, ſacrilego homini perſuadere contrarium. Ioco Maurus vertebat quicquid diceretur, & dicta dicere pergebat impius in religionem Chriſtianam, rebus quæ fieri non poſſent ſtolidè credulam, donec faſtidiens loquentem vrgentíſque petitionibus iratus, ſubditis repente calcaribus, inſalutato Ignatio, inde ſe proripit. Ictus acriter barbari hominis duplici probro Ignatius, contemptu ſui, & iniuria Virginis; itáque pariter & religionis ſtudio incenſus deliberat, poſsítne, aut debeat, iniuriam Virginis, Saraceni morte continuo vlciſci; idque vt deberet officij ratio ſuadebat, quod Chriſti iam miles cum eſſes, in matris ipſius tuendum honorem ſtringi ab ſe ferrum oporteret; auocari ſe tamen ab ea mente, arcano inſtinctu ſentiebat, quo admonebatur, reorum pœnas penes publicum eſſe; priuatam, homini Chriſtiano vindictam minimè licere. Inter hæc dubius, ancepſque conſiij, ſententiam caſui, vel Deo, vt putabat, permittere ſtatuit. Quà ſe igitur in duas ſemitas ſcindebat via; ſaxoſam alteram, in montem aſperam & arrectam; alteram planiorem, & latam in pagum exeuntem, cuius in proſpectu quadrageſimo vix paſſu patebat porta; illic equo habenas remittit liberas, certus ſi viam iniret qua Maurus præceſſerat, quaſi ſibi traditum cœlitùs aut compellere ad palinodiam ſacrilegiorum, aut reſtitantem de medio tollere; ſic religioni, & conſcientiæ ſatisfacere dum putat, quæſita deſuper inter contendentes, quam ignorabat ſententia, miſertus eſt tyronis ſui Deus, nondum ſatis edocti Chriſtianum, à militari iure diſtinguere. Præter omnem naturæ impetum, omiſſa equus via facili, & plana, proritantéque ad pabulum diuerſorio vicino quò Mahumetanus præierat, per montis ardua iter cepit; interpretante inde Ignatio velle Deum vt barbarus viueret; aut nolle ſaltem ab ſe interfici.

In pagum venerat ad radices Montis Serrati poſitum; illic ſibi ornatum comparat peregrini ſimul, & palam profeſſi pœnitentis, qualis deinceps videri volebat; pro veſte vilem craſſa ex cannabe tunicam, pro zona funem, cucurbitulam aquariam, & viatorum baculum. Hac equi ephippio alligata ſarcinula, mox vt templum Deiparæ attigit, præuertere omnibus voluit, vt totius ætatis maculas confeſſione ſacra elueret, quod ex ſcripto

fusè

fuſè & diſtinctè peregit. Eſt Monſerratenſe cœnobium & miraculis clara imago Deiparæ ad quam orbe toto concurritur, in tutela Patrum Benedictinorum, apud quos regulæ ſeuera cuſtodia ſic viget, vt cum eius loci dignitate pulchrè incolarum conſentiat ſanctitas. In iis tunc erat, cum eò Ignatius peruenit, Ioannes Chanones, natione Gallus, Mirapicenſis olim Eccleſiæ Vicarius, qui veneraturus Deiparam cum ſe aliquando illuc contuliſſet, religioſis captus Monachorum exemplis, & innocentia, valedixerat ſæculo; abdicatáque ab ſe officij dignitate & facultatibus, monaſticam vitam profeſſus fuerat anno ætatis trigeſimo altero, inde ad octauum, & octogeſimum eodem quo primum ardore in eo Ordine durauit. Valens aut ægrotus, iuuenis aut ſenex decrepitus carnes attigit nunquam, & ex diurno quotidie dimenſo, partem in pauperes tertiam diuiſit. Veſtitus illi viliſſimus, promiſſum ad genua ſub veſte cilicium; noctes, demptis paucis ad quietem horis, precando peruigiles partim cum cæteris in choro, partim in cellulæ ſecreto. Morbis diuturnis & grauibus viri patientiam excoxit Deus, annis præſertim decrepitis (qui vel vni pro graui morbo ſunt) in iis dolores æquiſſimo ſemper animo excepit, ſemper Dei laude, & gratiis rependit: demiſſione verò ſui & obedientia tam ſublimi fuit, tótque aliis eminens dotibus, vt ad inſtaurandam Ordinis diſciplinam, multis per Hiſpaniam, & Luſitaniam domibus exemplar, auctórque fuerit. Hæc è tabulario deprompta Monſerratenſis cœnobij, breuiter attingere viſum eſt, tum vt nomine ſancti mei Patris, teſtimonij gratiam referrem, quod poſt memorabo; tum vt teſte quali, & quanto dictum, quanti eſſe ponderis debeat, ſciretur. Hîc ergo vir tantus peregrinis ſacra pro officio miniſtrabat, cum in Montem Serratum aduenit Ignatius, quare apud illum vitæ omnis peccata depoſuit, tam diligenti quidem exhomologeſi, tam acerbo dolore fletúque toties abrupta, vt tres integros dies tenuerit; mentem præterea illi ſuam manifeſtauit penitus, & quænam in poſterum de vitæ ſuæ ratione conſilia agitaret, in quibus ab eo ita confirmatus, inſtitutúſque eſt, vt ſperare poterat feruidus pœnitens, ab tanta virtute, & regendarum animarum peritia. Confeſſione ritè iam obita, nouus hominem nouum decebat habitus, ad hoc latendi ſtudio ſub noctem mendicum quæſiuit cui veſtes donaret pretioſas: quibus ad interulam exutus, pro iis incredibili gaudio, prælibatum ſæpiùs oſculo ſaccum ſumpſit, fune cinxit, cucurbitula latus ornauit, prehenſóque peregrinantium baculo in templum Deiparæ rediit, vbi ſacrum in cultum vertit inanitatem fabularum, ex quibus legendo didicerat nobiles armorum tyrocinium poſituros, priuſquam accingerentur primo enſe, conſueuiſſe noctem totam armatos ducere, quæ dicebatur armorum vigilia, ſibi quoque hunc morem militaturo iam auguſtiſſimæ Virgini eiuſque filio ſeruandum putauit, beatámque illam quæ Annuntiati Verbi feſtum antecedit noctem, ante aram Deiparæ, ſtans, vel de genibus precando vigilauit. Primò exinde crepuſculo ad veteris templi vicinam altari paraſtatam, pugionem cum enſe pro anathemate appendit; diuinæ menſæ accubuit; equum monaſterio dedit; ac ne per celebritatem loci, ac diei deprehenderetur, ſummo manè diſceſſit. Hæſit

vigiliæ

tamen vigiliæ nobilis apud illos Patres memoria, quam & in exemplum vndique illuc peregrinantium, & Sancti honorem, vnus illorum Abbas marmorea lamina conſtare poſteris voluit, ad latus altaris cum hac epigraphe affixa. *Beatus Ignatius Loiola, hîc multa prece, fletúque, Deo ſe, Virginique deuouit; hîc tanquam armis ſpiritualibus, ſacco ſe muniens, pernoctauit; hinc ad Societatem Ieſu fundandam prodijt anno* 1522. *Frater Laurentius Nieto Abbas dicauit anno* 1603. Ibat alacer nouus Chriſti miles, ſéque illa in veſte æquè mundo contemptibili, & mundi contemptrice per otium intuens, miris ſecum gaudebat lætitiis; cum vix leucam emenſus ſiſtitur à miniſtro Monſerratenſis fori; qui curſu hominem aſſecutus, quæſiuit ex eo ſollicitè, num veſtes eiuſmodi, (& eas deſignabat) mendico donaſſet, qui cum ei etiam iurato parum crederetur, ex ſuſpicione furti captus tenebatur. Indoluit nuntio vir ſanctus, & lacrymas dedit; cumque rei totius miniſtrum feciſſet abundè certiorem; nihil de ſe præterea, quantumuis interrogationibus laceſſitus quis? vnde? cur veſtes dediſſet? efferre ſuſtinuit; ſed ignoti virtutem peregrini dum admirans recedit miniſter, ingemiſcentem Ignatium, puduit quod benè pauperi facere, niſi cum eius infamia, & periculo non liceret. Manreſam poſt hæc eodem itinere appulit.

XI. *Vitæ aſperitas in Noſocomio Manreſano.*

Eſt Manreſa domorum ad quingentas vel oppidulum, vel pagus, tribus à Monſerrato leucis, notiſſimæ hoc æuo famæ & reuerentiæ, ob ea quæ retinet S. Ignatij, & exantlatæ ab eo vitæ duriſſimæ, aſperrimæque inſignia. Erat tunc temporis hoſpitalis mendicorum, & ægrotorum domus, quadraginta ferè à pago paſſibus, pertinénſque ad illam Thomæ Apoſtoli, & B.Luciæ Virginis ædes ſacra, ex qua noſocomio S Luciæ nomen fuit. Huc ſe Ignatius haud tam hoſpitij gratiâ recepit, quam vt campum haberet exercendi feruoris heroïci, virtutiſque incenſæ; contemptu, cruciatúque ſui & pretioſis ærumnis ſaginandæ. Primum igitur ab ſeſe, quicquid poterat corpus non modo delectare, ſed vel reficere, abſcidit; nocturnæ quietis definitus paucis horis modus; eadem humi, ne moleſtia careret, ſubiecto pro ceruicali ſaxo, vel ad ſummum ligno; idque perfrigida etiam hieme, corporíſque habitu ita fracto & attenuato, vix vt illud miſerè traheret; noctis reſiduum precatio, & flagellatio obtinebat; nam ſe quotidie interdum quinquies, ter interdum catena ferrea cædebat, & cædendi menſuram dictabat ardor pietatis. Horarum ſeptem erat oratio, eaque de genibus, præter diuina Officia, & ſacrum quibus intererat. Ieiunium verò nullis vnquam diebus interpunctum præterquam Dominicis, quibus præter diuinas epuli ſacri delicias, pauca oluſcula prandij nomine ſumebat; verùm, vt poſteà Iacobo Lainio narrauit, injecto cinere corrupta, quo omnis eorum elideretur ſapor. Diebus cæteris fuit illi cibus fruſtum ſecundarij panis, inter illa quæ corrogaſſet deterrimum; & aquæ ſcyphus, idque ſemel in die. Ad aſperitatem præduræ cannabis, quam induerat, cuius etiamnum Barcinone ſegmentum viſitur, nihilo quàm cilicia mitius, cilicium aliud ſubdidit, adiunxitque deinde craſſiorem ex ferro catenam qua latera præcinxit; quandoque B.Virginis Viladordienſis ſacram ædem petens ſeſquimilliari Manreſa diſſitam,

textum

textum propria manu ex aculeatis herbis addebat faſciculum, ad erodendam carnem, configendámque comparatum, qui Viladordij etiamnum honorificè aſſeruatur. Ad has corporis cruces, interiores aliæ accedebant: motionum ſeueta perpeſque compreſſio, nihil deſideriis, & cogitationibus indulgens quæ carnem, aut ſæculum olerent: hac impoſita ſibi lege, vt quicquid refugeret natura, cupidè huic occurreret; refugeret autem quicquid naturæ blandiretur. In quo ipſi antiquius nihil erat, quàm vt nouas excogitaret artes quibus in contemptum hominum veniret, nullâ re omiſſa qua euaderet deſpicabilior, & priſtinos ſuos gloriæ ambitus, faſtumque ingenitum proculcaret. Quod illi per diem, vacuum erat à precando, mortificationi tribuebat. Ægrotis aderat omni ope, vt quiſque maximè purulentus, & grauiori nauſea auerſandus, ita is maximè Ignatio carus. Miniſteria verò hoc iucundiora, quò deformiora, magiſque vilia. Nec ſolùm tractandis, ferendiſque inter brachia ægrotis, lauandis, purgandis, ſternendis eorum lectulis gaudebat, perinde vt qui Chriſtum ſpectaret in ſingulis, ſed in auctoritatibus publicis id quoque legitur, non ſemel cum vlceribus labra admouiſſe, ſaniemque illotum forti naturæ violentiâ ſuxiſſe. Ex noſocomio Manteſam intrabat ad corrogandam ſtipem, colligebatque initio plus dicteriorum & ignominiæ quàm eleemoſynæ (quod erat potiſſimum eius votum): ſaccum pueri vocitabant, & circumfuſi nonnunquam, vt peſſimè norant, certatim ludebant. Ac licet haud multo poſt pretio omnibus, & obſeruantiæ fuerit, nunquam tamen defuit, quamdiu illic egit, homo publicè improbiſſimus. qui modeſtiam inceſſus, veſtitus horrorem, humilitatem mendicantis; ſanctimoniæ laruam garriret eſſe, & quoties oppidum ingrederetur Ignatius, obuiaret ſannis, & deridiculo eorum mimo quæcumque ab Ignatio fierent, donec ad extremum, torquendi vultus, ludibriorum & riſuum ſatur, turpiſſimis conuitiis oneraret; iteraturus eandem fabulam die proximè inſequenti. Fuit hoc longum & arduum manſueti, patientiſque animi examen, quo natura ardentem, & recens militiâ defunctum, per illam hominis beſtiam, certabant dæmones indignatione commouere. Sed huius in Ignatio ſenſus non ſopitus modo, ſed erat omnino emortuus, & vindictæ omnis cogitationes, ſenſumque indignationis, cum armis vnâ, Beatæ Virgini, Monſerrati conſtanter appenderat. Arcto illo quem legerat pane, pro quo ſalutaria referre monita erogantibus conſuerat, alios recreabat in noſocomio pauperes, fruſto ſibi quod eſſet viliſſimum ſeruato. Verum enimverò tam inuiſa dæmonibus fuit familiaritas, qua miſeros illos pannoſos, & graueolentes adhibebat, induſtriaque traducendi ſui & mendicitatis illorum ruſticæ, exprimendæ, ne alius genere crederetur, ab eo quem vltrò præferebat, vt tantam virtutem non ferentes, impreſſione valida aggreſſi ſint illum euertere. Nam audire ſibi objurgantem ſe animum videbatur; Hanc ſui denique tam propudioſam deſpicientiam fas omne prætergredi, hac indignari Deum, cui cum nobilis Sancti, vellet in eo exemplum edere, placere non poterat in vile mendicabulum exiſſe. Quantò glorioſiùs ipſi fore, & virtutis quantò firmioris,

firmioris, ſanctitatem colere in aulæ luce, quàm in ſordibus mendicorum? daturum illic de ſe nobilitati quod imitaretur, non jocos, riſumque pueris? Pluriſne apud illum eſſent contemptus ſui, quam diuinæ gloriæ animarumque rationes? quàm multæ eatenus peribant, quas ſuo exemplo ſeruaſſet? Parem illi vel vnum abundè eſſe ad reſtituendam ciuitatis integræ probitatem, & hoc fuiſſe Dei conſilium ac mentem, cùm ipſi præluceret, facemque ſubderet ad conuerſionem, non autem vt creditum, obſcuro domus hoſpitalis, talentum conderet; multò verò minus vt triſti ſpecie & inamabili, ſanctitatem omnibus faceret exoſam. Ad hæc, ſi ſuum prodigus libebat profundere, qua lege profunderet alienum? Si parum placebant honores, procul abſiſteret, abderetque in tenebras ſeſe; verum generis nomen decúſque attenderet, tanto partum maiorum ſudore, ac ſanguine, quod perditum ibat indignis modis, nec illud inſanæ plebeculæ ludibriis, & contumeliæ tota vrbe ſpectante, inter mendicos objicere pergeret. Ad iſta quiddam nauſeæ triſtioris, natura rediens viro ſancto afflauit, & illas pauperum, & jacentium in lectis deformes vitas, & olentes pannos, & morem inſulſum & agreſtem primùm abhorruit; quod tamen vt animaduertit, vtrumque mox hoſtem eodem impetu inuadit, impugnantem ſe dæmonem, & naturam callidè prodentem. Nullo ergo quæ ſuggerebantur reſponſo dignatus, ad ſuos illos curſu redit, & in oculis omnium, fœdiorem quemque, & horridiorem amplexu ſtringit, hærétque tam diu, dum auerſantis animi reniſus, & refugientis naturæ ſenſus planè vaneſceret.

XII. *Mira in ſpelunca corporis afflictationes.*

Fuere Ignatij ex noſocomio, meritorum, & virtutis hæc lucra. Sed cum hoc etiam ſentiret impedimento eſſe, quò minùs Deo arctiùs jungeretur, & ad vexationes corporis, in quas animo rapiebatur, liber eſſet, quærere aliquem in vicino ſeceſſum inſtitit, vbi vno ſpectante, & arbitro Deo, deſiderium expleret. Quærenti facilè occurrit paſſu ferè ſexcenteſimo, Manreſa diſtans, inſtituto valdè idoneus; ſpelunca fuit ad infimum collem, viua in rupe excauata, tenebricoſa, nec multùm ſepulchro diſſimilis, loco tamen peramœno ſita, & anguſta in valle, cui apud incolas, Paradiſi valli, amœnitas fecit. Calamis inde octoginta Cardanerus riuus limpidiſſimis aquis fluit; è regione eſt via regia: hanc inter, & ſpecum è ſaxo crux viſitur è tribus vna, ad quas Sancto mos fuit pias obire ſtationes; palmos habet in longum ſpelunca, duos & triginta, lata decem; alta, qua fornix multùm attollitur ſimiliter decem; depreſſior verò prout interius magis in illam receditur. Qua parte Monſerratum ſpectat, feneſtella patet, ex ſciſſura rupis commodè captata, ex qua proſpici templum poteſt, & Virgo parens adorari. Cæterùm vndique nigra, & tenebris horrida, & incompoſita, & prominentibus ſurſum, hinc inde ex caute cuſpidibus aſpera. Pauci hanc norant; adibat nemo, & hoc Ignatio opportunior viſa. Aperto igitur in illam per objecta ſpineta, & condenſa dumorum, anguſto aditu, ſuam fecit. Illic alta loci ſilentia, ſolitudinem, tenebras, horrorem, totidem ratus ad pœnitentiam hortamenta, deſcriptarum ſibi afflictationum laxare ſpatia, continuare

noctes

noctes vigilijs; cibo triduum, & quatriduum abſtinere; catenâ corpus ad ſanguinem cædere; geniculationi ad ſeptenas horas, alias addere; pectus quoque, vt olim Hieronymus, ſilice tundere (quod compertum eſt ab nonnullis, qui exploraturi quid rerum ageret, clam ad cauernam irrepſerant) præter ærumnas cilicij, catenæ cinctum, hiberna patente in ſpecu, & cannabina in veſte frigora. Per hæc ita ſenſim viribus defecit, vt par miraculo videretur quod viueret: torquebant ſtomachum cruciatus perpetui; linquebatur animo ſæpiùs, & inopinatò: deſtitutus haud rarò calore, ac ſenſibus pro mortuo deprehendebatur. Singulare fuit hac in re quod ei accidit Viladordium profecto, ad venerandam auguſtæ Matris effigiem: mortuo ſimilis per dies aliquot, ſine pulſu, flatuque jacuit, ex quo adeò fractus, & debilis redijt, vt in horas mori crederetur: refouendusque properè cibo fuerit, quem piæ ad illum matronæ attulerunt, & ſuffultis in noſocomium brachijs reducendus. Hinc verò dæmoni altera tentandi, exterrendique anſa; quærendo, ecquid tantum haberet animorum quantum ſat eſſet ad annos quinquaginta, in ea vitæ duritie traducendos, qua corpuſculum infœlix, lethali dolore pænè ſemper diſcruciabatur: at ex eo inſultu mendacij artifex nihil præter ludibrium retulit, interrogatus viciſſim vnde illi tantum ſuppeteret rei, vt fide jubere, vitæ punctum valeret, cuius tam largiter annos ſpondebat quinquaginta? Interea tamen acciſarum virium vſque eò imbecillitas proceſſit, vt febri ſuperueniente, ad extrema Ignatius vergeret. Quo morbi periculo, vnum expertus eſt, dignum in quod aduertat animus, & quod à me libenter enarretur, vt intelligamus quicum nobis pugna, & quantulis noſtris, nitamur viribus, cùm poſſit etiam ipſa virtus Deo parum ſolidè inhærentem, in ruinam agere. Iacebat Ignatius in extremis, & ſalutem illius deſperauerant medici, cùm ecce tibi, ſuperbæ vanitatis impreſſione vehementi pulſatur. Mori certè alacrem debere, cùm moreretur ſanctus: nam eſſe verum Sanctum, qui tantum rei in virtutis negotio feciſſet, tantum meritorum haberet repoſitum. Hîc craſſa & ſtupea cannabis, hîc cilicium, catenæ, ceruical ſaxeum, & ſpelunca, & numeratò dies, ieiunijs conditi, vigilatæ noctes, cruentata ſanguine flagella, ſolùm lacrymis madens, oberrabant morientibus oculis: quæ licet auerſaretur vehementer, & erubeſceret tot ſibi ac tantorum reo, poſſe menti viſa hæc obijci tam arrogantis jactantiæ, infigebantur nihilominus animo reluctanti, & diſcuſſa iterum concreſcebant, adeò moleſta importunitate vt eſſet ijs Ignatio & morbus, & vicina mors tolerabilior. Quare repetita vitæ præteritæ ſerie, quæcumque peccarat reducere grauiora quæque, & maioris verecundiæ præcipuè pendere; inferorum pœnas quibus toties fuiſſet obnoxius intueri. Tum ex ſe quærere, num poſſent quæ paucis menſibus egerat, cum ijs compoſita quibus Deum tot annos offenderat, lances juſto pondere æquare? His & eiuſmodi exardeſcebat in odium ſui, & abjectionem coram Deo, à quo miſericordem veniam multis cum lacrymis; non meriti præmium poſcebat. Viui denique, ſed ex difficili, tam periculoſi

meriti præmium poſcebat. Vicit denique, ſed ex difficili, tam periculoſi temporis conflictu adeò redijt conſternatus, vt adſtantibus ſibi neceſſarijs ſupplicarit, ſi quid præterea ſimile incidiſſet, occinere ſibi magnis vocibus pergerent, & exprobare: Ignati peccator, recenſe in animo, quantorum ſcelerum, quot pœnas quantaſque debeas. Caue tibi quicquam mercedis æternæ arroges; inferos cogita, & pudeat potiùs te toties illos eſſe commeritum.

XIII. Vt dura & multiplex Manreſæ fuerit Ignatij periclitatio, nulla tamen capitalior ſcrupulis, nulla moleſtior. Sic Deo placitum, ijs vt ab dæmone vexaretur, oppleſſe viri Dei mentem, ſubruentéque dubitationibus infinitis de confeſſione obita Monſerrati, etſi nihil in ea abſolutiſſimæ diligentiæ, nihil ad ſenſum doloris omiſiſſet. In ijs etiam quæcumque agenda inciderent, graue aliquod ſcelus verebatur; ad hæc liquidæ illæ interioris hominis voluptates aruerant, mente perplexis jactationibus perturbata, nec iam idonea diuinis hauſtibus quos olim ſerena de cœlo traxerat; angebatur quin imo tunc grauiùs, cum ad diuinorum cogitationem animum applicaret: & hæc illi diurna nocturnaque occupatio, ſecum litigare, rixari, perplexari; in hoc, & illo, an ab ſe aliquid peccaretur, aut eſſet peccatum; & de pridem commiſſis, num quid reſideret confeſſione expiandum. Vbi quantò ſatagebat magis vt extricaret ſeſe, tãtò inuoluebat, implicabatque moleſtiùs. Reſtabat vna afflictiſſimo ſpes, qua ſe verbo vno perſanandum putabat: ſi, quem habebat animæ ductorem, præterita omnia juberet obliuione ſepelire, nec eſſe de ijs magis ſollicitum quàm ſi pridiè natus eſſet. Verùm neque id vnquam Confeſſario ſuccurrit vt juberet, nec ſcrupuloſo pœnitenti, vt de eo illum conſuleret. Ac vetabatur quidem aurem ſcrupulis dare; ſed quid foret ab ipſo ſcrupuli damnandum, hoc verò ſcrupulorum nouam materiam præbebat. Præterquàm quod, ita malè affectis, etiam quilibet leuiſſimus ſcrupulus, pro re ſaltem dubia habetur. Ita nihil ſe votis ſupplicibus, nihil aſſiduitate lacrymarum juuari ſentiens, auerſum ab ſe cogitabat Deum, & (quod ſolet ex ijs anguſtiis confici) velle ſe Deum æternùm perdere. Cuiuſmodi ſit hoc tormenti genus, niſi expertus, intelliget nemo. Cilicia, verbera, catenæ, ieiunia, nuditas, & quantum pœnarum eſt quod ſponte ſuſcipitur, vt corpus macerat vexando, ſic jucundè animum ſolatur. Sed, hinc Deum quidem ardenter amare, velle fidem illi caſtam, inflexamque ſeruare; & anhelare ad fruendum illum votis ingentibus; hinc autem ſibi perpetuo ſuſpectum offenſi numinis viuere; imo habere veluti perſuaſum te Deo ac tua non placere, contemni; odio eſſe verba omnia apud illum tua, conjectum quemlibet oculorum, criminis eſſe alicuius rea. Hæc verò carnificina eſt, quæ nec maiorem inueniat nec parem; & cuius vna tantùm hora perlibenter multorum dierum pijs cruciatibus commutetur. Hac ſua dæmones tam dira infeſtatione, tanquam telo vulnus multiplex vibrabant. Id enim primum ab ijs agebatur vt confuſione anxiarum cogitationum ſanctam eius quietem ſus déque verterent; deinde rigidioris quam ſuſceperat vitæ curſum, ipſi propterea repræſentarent execrandum,

erandum, quod pluribus animi quam corporis ſupplicijs horreret, ac pro ſpe ſalutis in tuto ponendæ, hominem duceret in æternum diſcrimen: ad hæc vt tranquillâ Dei fiduciâ, & tenero in illum filij amore exuerent, quem experiuntur qui liberalem Deo ſeruitutem nauant; ſed hoc mouebant potiſſimum damnati ſpiritus, vt tyronem vrgerent in vltimam deſperationem, qua interiori lanienæ tam crudeli, ferēdæ vitam iam imparem per ſe abrumperet; adeò vt omnia afflictiſſimus Ignatij animus ſurſum deorſum auara cernebat cuiuſuis ſolatij, quo prohiberetur interire. Patres quidem S. Dominici Manreſæ acerbum dolorem miſerati, cœnobio illum exceperunt, ſed loco ſperati leuaminis, tam ſæuo illic mœrore correptus eſt, vt verſus cellulæ feneſtram protrudi ſe quodammodo violenter ad præcipitium ſentiret. Totus ibat in lacrymas, & rugitus, & clamores in cœlum (vt poſtmodum retulit) ad Deum vociferans, inde vt aliquid ſibi opis adeſſet, quam fruſtra ab hominibus expectaret. Hic illi cum fortè rediſſet quod olim legerat virum quendam ſanctum, vbi quod diu incenſis precibus quæſierat, minime impetraſſet, decreuiſſe tamdiu cibo abſtinere, donec id à Deo exoraſſet, ſi minùs meritis annuente, afflicti ſaltem miſerente. Viſa Ignatio pia vis Deo adhibenda, nam etſi extremum remedij id erat, ſed ſupremis adhibebatur malis. Nec dubitauit, mite pectus amantiſſimi patris, labore infeliciſſimi filij, tactum iri, nec paſſurum diu languere proſtratum, ſed pie indulturum, quod preces, & lacrymæ emereri iure non poterant. Ergo inediam ſabbato inchoatam in ſequens ſabbatum producit, ne panis quidem micâ, vel aquæ ſtillâ per octiduum admiſsâ, quod in exangui, & exhauſto perpeſſionibus homine, nihilque propterea de vſitatis vexationibus remittente, videri poſſit inſtar miraculi. Et progreſſurus erat vltra has etiam ieiunij metas, niſi Confeſſarius rem edoctus, pergere vetuiſſet, eóque ipſo die juſſiſſet de more refici. Tam inſolens ratio diuinæ expugnandæ bonitatis, haud ſcio an confidentiùs vſurpata, an obedientiùs omiſſâ, primam Ignatio quietem, & conſcientiæ ſerenum reduxit; iamque ſe victorem gaudebat, cum lapſo vix biduo, improuiſa denuo ſcrupulorum, diffidentiæ, triſtitiæ, deſperationis tanta eſt ſimul coorta tempeſtas, vt nec ipſis damnatorum pœnis mitior videretur. Fuit quippe nobiſcum erudiendus de re grauiſſima, & Dei famulis perneceſſaria; non eſſe nobis Dei voluntatem vi, & machinis impetendam, quaſi aut non videat laborantes, aut ſurdam aurem noſtris vocibus præbeat, aut ſit denique ita durus, vt niſi deſperatis noſtris & lethalibus caſibus ad ferendam opem non emolliatur. Prima ſit nobis & vltima volendi regula, quod Deus voluerit. Egere aut affluere cœleſtibus gaudijs; nubilam, aut ſerenam; placidam, aut tentamentis exercitam duci à nobis vitam Deo placuerit, promiſcuè nobis accipiendum eſt, ſi extra Deum nihil quærimus. Ad hoc ſanè proſint intimi cruciatus vt noſtram Dei fiduciam accendant, dum quod illi gratiſſimum fuerit ex eo poſcimus, liberationem, aut tolerantiam: At ne extra fines diuini arbitrij vel tranſuerſo vngue nos impellant. Cæterùm breui ſecundus hic turbo poſuit,

 nempe:

nempe admonendo potiùs quàm plectendo Ignatio immiſſus. Suum enim menti tranquillum cœlum, clarumque redit, ſua alacritas, etiam priore vberior;is enim Deo mos fœneratò refundere,quod in experimentum ſubduxerat. Præter hæc Deus in hoc diſcipulo magiſtrum effingens animorum, primam illi rerum magiſtram dedit experientiam, quarum diſciplinam aliis erat traditurus. Ex iis profectò tam diuerſis, & oppoſitis animæ vicibus, irriguæ & arentis; anxiæ & ſecuræ, triſtis & hilaris, tam peritus euaſit alternantium motuum, quibus diuina bonitas ſuos agit, vt cùm inſtituendi eſſent de iis alij, non aliundè exemplum ducere quàm ex ſe ipſo oporteret. Quod quidem feciſſe ſua quadam epiſtola videtur documentis referta ſapientiſſimis, quibus Monialem Barcinone agentem Venetiis ſcribens, ſic inter alia conſolatur. [Duplici nos via inſtituit Deus, imò alterâ quidem ipſe per ſeſe, alterâ inſtrui per alium ſinit. Conſtat illa interiore ſenſu mitæ voluptatis; quæ vbi ſe cordi affuderit, omnem ex eo tumultum abigit, & Dei amore pleniùs occupatum, in Deum totum rapit. Splendor verò quem ſecum inuehit, mentem corroborat ad pernoſcenda quæ detegit arcana complura, & qua tuto, qua periculosè virtutis itinera capeſſantur. Iam eiuſmodi eſt quem incendit ardor, nihil vt occurrat tam laborioſum, quod non vertat conſolationi; nullus ſudor adeò moleſtus, quin pro quiete ſit: nullum pondus graue, nullæ non ſuaues pœnitentium ærumnæ. At enim hæc mentis ſolatia non habent fixam in nobis ſedem, temporaria ſunt, tenéntque ſibi diuino arbitratu deſcriptas periodos, cuius nutu eunt, & redeunt, noſtro tamen vtrimque compendio. Abſcedenti porrò diuinæ conſolationi, quaſi aditu laxato, ſuos dæmon inducit atræ bilis affectus ſatellites, & triſtitiam omni leuaminis defectam luce, modiſque nos agitat diuino mori planè contrariis;hoc ardens ſcilicet vt boni ſtudium in nobis extinguat, & diuini obſequij deſiderio nos auellat. Mœrore itaque profundo nos opprimit, cuius haud rarò nec ipſi qui mœremus, cauſam deprehendere ſat ſcimus: precatio ſicca, & ſterilis: contemplationi nullus ſapor: de Deo loqui, & audire, tædio plena, & odioſa res. Accedunt præterea de nobis ipſis adeò turbulentæ cogitationum imagines, vt vnum iam lubeat illacrymari nobis, & ingemiſcere, velut prorſus à Deo extorribus, deſtitutis, penituſque abſciſſis; nihil ipſi eorum quæcumque egimus, probari; quæ acturi ſumus in poſterum, nulli bono fore. Hinc deſerentis ſeipſum animi abjectæ vires, hinc diffidentia, & deſperatio, & culpæ cuiuſlibet criminoſa & imaginoſa taxatio; cuiuſvis autem moleſtiæ animum prægrauantis fixa opinio, tanquam nullâ ſit curatione ſanabilis. Ad extremum tamen neque iſta interuallis ſuis caret vexatio; quare alteri opem, ab altera nos accerſere oportet; vt læti, modeſtè cogitemus quàm ſubitò mœror in alios nos mutet; mœſti vice verſa erigamur, rediturae ſpe conſolationis, & caliginoſæ triſtitiæ, ad primos illius radios, reducta luce, diſſipandæ:] huc vſque Ignatij literæ. Ex iis autem quæ in ſe ipſemet expertus compererat, tam peritum in cernendis, curandiſque ſcrupulorum morbis; magiſterium

eſt

eſt adeptus, & in ſedandis conſcientiæ iactationibus, tam certam manum & habilem, vt quem is poſtea non ſanaſſet, nullâ arte ſanandus crederetur. Scripſit etiam generatim aliquot de iis regulas, quarum ſolida, & arcana doctrina, poteſt pio lectori magno vſui eſſe. Sunt autem quæ ſequuntur.

Primum, vulgò ſcrupulum appellant, quando ex proprio liberi arbitrij motu & iudicio, aliquid concludimus peccatum eſſe, cùm peccatum non ſit, veluti ſi quis animaduertens ſe crucem, ex paleis humi figuratam, in tranſitu calcaſſe, crimini ſibi vertat. Hoc autem non ſcrupulus propriè, ſed iudicium potiùs erroneum vocari debet.

Secundum, ſcrupulus propriè dicendus eſt, quoties poſt calcatam crucem eiuſmodi, vel poſt cogitationem, loquelam, aut operationem aliquam,oboritur nobis extrinſecus,peccati admiſſi ſuſpicio. Et quamuis altera ex parte veniat in mentem,nos minimè peccaſſe;ambiguitatem tamen quandam,atque animi perturbationem ſentimus,à Dæmone videlicet obtruſam.

Tertium, prior ſcrupuli ſpecies, impropriè ſic dicti, prorſus abhorrenda eſt vt erroris plena. Poſterior verò, per tempus aliquod (dum præſertim recens eſt vitæ melioris inſtitutio) animam rebus ſpiritualibus vacantem, non parum iuuat, cùm eam mirum in modum purget, atque ab omni peccati ſpecimine abducat, iuxta illud Diui Gregorij : *Bonarum mentium eſt, ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt.*

Quartum, callidè obſeruare ſolet inimicus, qualiſnam ſit animæ cuiuſuis conſcientia, craſſiórne, an delicatior. Et ſi quam inuenit delicatam, multo quoque delicatiorem efficere nititur, & in extremum quendam redigere anxietatis gradum, vt ſic miſerè turbatam, à profectu ſpirituali tandem deiiciat. Putà, ſi animam nouerit, quæ peccato nulli conſentiat, mortali, ſiue veniali, imò ne vmbram quidem (vt ſic dicamus) voluntarij peccati ſuſtinere queat; tunc, quoniam non poteſt veram peccati rationem illi obiicere, eò ſatagit adducere, vt peccatum ſibi eſſe credat, quod reuera non eſt, cuiuſmodi eſt, de verbo aliquo, vel cogitatiuncula repentina. Craſſam è diuerſo animam, ſeu conſcientiam, reddere craſſiorem ſtudet, vt, quæ negligebat priùs venialia peccata, mortalia quoque nunc parum curet, ac in dies minùs reſpiciat.

Quintum, vt anima progredi valeat in via ſpirituali, ad illius partis oppoſitum tendat neceſſe eſt, in quam inimicus tentat pertrahere: vt, ſi laxiorem iſte conſcientiam facere admititur, faciat illa ſtrictiorem: aut relaxet contra, ſi dæmon nimium velit reſtringere. Sic enim continget, vitatis extremæ vtriuſque partis periculis, animam ipſam in medio quodam quieto,& ſecuro ſtatu iugiter manere.

Sexta, quotieſcumque homini, dicere, aut agere aliquid volenti, quod ab Eccleſiæ vſu, vel maiorum noſtrorum ſenſu non diſſonat, quódque tendit in Dei gloriam, obuiat extrinſecus ſuggeſtio diſſuadens, ne dicat, aut agat illud propoſitum, adducta vel vanæ gloriæ, vel mali alterius cuiuſvis fucatâ quadam ratione. Tunc ad Deum eleuanda mens eſt: ſique

appareat,

appareat, ad eius gloriam ſpectare dictum, aut factum eiuſmodi, vel certè contrarium non eſſe, tendendum recta erit aduerſus talem cogitationem, atque obſtrepenti nobis inimico reſpondendum cum diuo Bernardo: *Nec propter te cœpi, nec propter te finiam.*

XIV. *Dona ſingularia Manreſæ cœlitùs in Ignatium collata.* Verùm fuit menſura donorum quæ Manreſæ Deus in Ignatium congeſſit haud paulò exaggeratior, quàm ærumnarum; licet ingentium, quibus eius patientiam ad purum excoxit. In quibus dignum eſt admiratione, pulchrum quoddam amoris, Dominum inter ſeruumque certamen. Nam etſi notat Ignatius, vitæ in ſæculo tranſactæ debere ſe Deó multas pœnas; eò tamen (quod ſeni dicere excidit) ſpectauit nunquam, dum Manreſæ fuit, vt quæ tulit, ac fecit imputarentur ſuis rationibus exæquandis, ac ne lacrymulam quidem miſit animo ſatisfaciendi. Tendebat altiùs, & nobiliore commercio id ſpirabat vnum vt Deo placeret, honorémque deferret, totumque ſe illi, agendo, tolerando, ad maiorem ipſius gloriam, holocauſtum ſacraret. Ex oppoſito Deus Ignatium viſus non eſt attendere veluti hominem è luto ſæculi emerſum, multiſque nominibus obſtrictum; ſed manu tam larga ſuis eum bonis cumulare, vt quo familiares ſuos, & intimos, poſt diuturni famulatus egregia merita; eò Ignatium ſtatim a principio efferret, vt mox conſequenter videbimus. Imprimis itaque cœleſtium luminum tantam illi copiam profudit, & mentis aciem in proſpectum rerum diuinarum eò vſque prouexit, vt potuerit Lainio ſuo, aſſerere plura ſe vna hora Manreſæ orando cognouiſſe, quam quicquid doctorum eſt ſibi tradere potuiſſent. Quod cum omninò neſciiſſe oportuit, qui poſtremis his annis inter argumenta, quibus Exercitia ſpiritualia abiudicabat ab auctore Ignatio; non eſſe id opus aſcetæ nouitij notauit. Quaſi diuinæ ſcientiæ ſchola, ſuorum profectus metiretur, ex diuturnitate potiùs diſcendi quàm ex docentis voluntate: hoc profectò ſi foret, haudquaquam toties ſenibus, in ea præuerterent iuuenes; nec biduo ante ſæculo egreſſi, plurimis anteirent qui pridem eodem in puluere, ſed non iiſdem præſidijs caniriem miſerunt. Docente Deo, breui omnia diſcuntur, & ſubitum lumen rupta de nube momento fulgurans tam multa detegit, vt multorum annorum meditationi ſufficiant. Sunt iſta fateor priuatæ legis beneficia, non tamen idcircò Deo figenda lex; qua nonnullis ea indulgeat, alios prorſus ab iis arceat. Viſis deinde cœleſtium dignatus eſt ſæpiùs Ignatium Deus. Die quadam orans in gradibus quibus in templum S. Dominici aſcenditur, vidit nitida in luce aſpectus intimi totam ordinatim orbis conditi rationem, & maximè abdita potentiæ, ac ſapientiæ creantis arcana introſpexit. Sed longè ſublimiùs aliàs eodem in templo cum ſupplicantibus procedens ſubuectus eſt, nam alienata ab ſenſibus mente, & in Deum tranſlata, vidit inexplicabili formarum ſpecie (quas quidem fas eſt à mortali cognoſci) adorabile ſecretum Auguſtiſſimæ Trinitatis, ex quo tantùm illi teneritatis animo inhæſit, vt in eius ſpectaculi ſuauiſſima recordatione multos dies flendo tranſigeret, diuque nullus ipſi de re alia ſermo ſuppeteret. Quamuis autem

autem de hoc myſterio ſiletur faciliùs quàm agatur, voces nihilominus exprimendis quæ mente conceperat, tam aptæ in promptu aderant, & iis illuſtrandis tam accommodata ſimilia, vt hoc ſaltem conſtaret, aliunde illi dictari ſententias, & verba, quam ab ſtudio ſpeculationis: Et affluebat differenti tam copioſè quod diceret, vt homo tunc literarum expers, folijs conſtantem octoginta de eo argumento, librum conſcripſerit. Neque verò nunc tantùm beatiſſima Trias dignata eſt ſeruo ſuo adſpectabilis fieri; deuexa ætate, fuit hæc illi ſanè frequens objecta ſpecies, cuius ſuo loco figuras referens, verba ipſa ponam quibus illam ſibi adnotarat. Vidit præterea in diuiniſſimo Sacramento infantem Ieſum: quo eodem momento, cœleſti radio afflatus, modum perſpicuè cognouit, quo Chriſtus in Euchariſtia ſub ſacris Symbolis lateret. Et hæc quidem illi ſeorſum ſingula monſtrabat Deus; verùm alia ſimul quamplurima puncto temporis oſtendit, cùm ſedentem in ripa præterfluentis ſpecum Cardeneri, in profundum quoddam diuinorum conjecit, multaque illi tunc de ijs obiter indicauit, explicuit verò alibi enucleatiùs ad crucem oranti, Torti vulgò dictam, quæ Barcinonem euntibus obijcitur: de qua opportunè illuſtre miraculum narrabo. Denique fidei arcana, tam claro, certoque in lumine manifeſtæ intelligentiæ perſpexit, vt non dubitanter affirmaret, etiam ſacris pereuntibus Literis, nihil ſibi periturum, vitamque nihilo cunctantius pro ea poſiturum. Tot inter eiuſmodi Manreſani ſeceſſus eximia, vnum eſt quod iure dicatur ſingulare, illa nempè ab ſeſe mentis abreptio quæ toto octiduo ita Deo immerſum, fixumque tenuit, vt vacante ab omni officio corporis anima, iaceret pro mortuo, ſepeliendus omninò, niſi tenui cordis palpitatione vitæ indicium dediſſet. Contigit tam admiranda res ad S.Luciæ in noſoconij peranguſto conclaui, ab ſe ideò optato quod exigua feneſtra in templum pateret, vnde infirmi Sacro intererant. Cœpit hæc ab ſenſu alienatio, ſub ſerum diei Sabbati, dum veſpertini penſum Officij, ſolitis cantibus compleretur; proceſſitque in eandem horam Sabbati ſubſequentis, abſque vllo ſenſuum deſtitutorum vſu: vbi interea temporis ab ſeſe tam procul degeret, quibus viſis tot dies paſceretur, quaſve hauriret delicias, deſpicientiſſimus ſui, Dei ſeruus, conſtanti ſemper ſilentio preſſit, Tantùm ad ſe, vt primùm redijt, velut è placidiſſimo euigilans ſomno, ſublatis in cœlum oculis, Ah Ieſu! iterauit, proferendi modo haud paulo plura ſignificans, quàm paucæ ſyllabæ ſonarent. Fuit præcipuorum Societatis Patrum exiſtimatio, qui vixere cum illo familiariùs, & ſuis de rebus Manreſanis loquentem audiere: fuiſſe iam tum manifeſtatum illi diuinitùs, quam in operis partem, ad præſidium Eccleſiæ legeretur; traditaſque illius Ordinis, cuius deſignabatur Auctor, principes lineas, ex quibus aptanda eſſent vniuerſa: cuius rei fidem id poteſt facere quod ei ſolenne fuit reſpondere, cum rogatus cauſam nonnullorum Societatis ſummam ſpectantium, dum eius ſcriberet Conſtitutiones; ijs ſe nimirum aiebat inſiſtere quæ olim Manreſæ didiciſſet. Quamquam autem in quotidiana horarum ſeptem precationis ſchola, magiſtro

Deo, peculiaribus illius monitis, tam ſublimia doceretur, vt poſſet quemuis eorum peritum, in iis habere diſcipulum; ſe tamen adeò pro nouitio gerebat, vt totum animum accuratiſſimè iis explicaret quorum in curam ſe dederat, eorum monita audiret, obſeruaretque diligenter. Horum præcipuus Monſerratenſis monachus Ioannes Chanones: adibat Ignatius ſtatis temporibus ſanctum ſenem primum animæ ſuæ patrem, apud quem initio retexuerat omnem vitam; & ſui diſtinctam rationem ex quo illum non viderat, minutatim reddebat: ac licet cum Ignatio vir ſanctus, quas decebat partes, magiſtri ageret, & ductoris; interiore tamen iudicio pro ſancto reuerebatur Ignatium, nec aliter de illo quàm de abſolutæ virtutis homine loquebatur, & ex ore illius auditum, antiquos eiuſdem Cœnobij Monachos referre accepimus, fore Ignatium inſignem Eccleſiæ columnam, orbis Apoſtolum, Paulúmque alterum in Euangelio, barbaros inter & idololatras ſpargendo. Fuit tamen hæc in illum adeò cumulata cœli benignitas, & partæ Manreſæ virtutis gloria, vitæ inſequentis rudiaria delineatio, ſi creſcentis in poſterum ſpiritus, quæſtuoſi progreſſus attendantur. Vnde ille Manreſam, primitiuam ſuam vocabat Eccleſiam, vbi primùm vitæ cœleſtis alumnus, pietatis veſtigiis humum ſignauerat.

XV. *Magna Ignatij exiſtimatio.*

Exin locis circum proximis vulgari, alium eſſe ab eo Ignatio, quem panni viles falsò exhiberent; latere illum ſub ſtupea cannabe, & velle neſciri, vno abiiciendi ſui, afflictandique deſiderio, ex nobili in mendicum, & ex milite in heremitam defeciſſe: quare hominis mores curioſiùs ſeruare, eúſque ſingula ſtudioſè rimari. Premi ergo diutiùs non valuit, modum ſupergreſſa vitæ aſperitas, & ſingularis pars etiam aliqua fauoris quo dignabatur illum Deus: de illo quidem magnificè loquebatur mulier opinione ſanctitatis tùm illic notiſſima, tùm reliqua Hiſpania, ipſaque in aula quo illam Rex Catholicus euocarat, de rebus animæ cum ea acturus. Præter hanc magnæ virtutis matrona, Agnes Paſcalis, primo Ignatij Manreſæ occurſu, reuerentia quadam, & obſequij ſtudio erga illum, affici ſe intimè perſenſit; quare illi obſequium in noſocomio, dein ſuæ cuiuſdam familiaris in domo curauit: vt verò quæ Ignatij erant accuratiùs pernorat, & certiùs; ita de illo mira referebat. Ex quo fama illius vſque adeò creuit, vt ex ſcrupulorum quem dixi angore in phthiſin vergens, cùm eſſet è S Dominici transferendus in domum cuiuſdam Amigantis illic prædiuitis, exinde Simeon cognominatus ſit; velut expreſſum in Ignatio Chriſtum excepiſſet; vxor verò ipſius Martha, quod ille hoſpitium, hæc menſam Chriſto præbuiſſet. Inter illos verò, qui diſcedentem Manreſa Ignatium aſſectari auebant, fuit qui eius conſuetudinem, & quos inde carpebat fructus, facultatum ſuarum anteponeret curæ: quare nolens ab eo ſeiungi, & patriam, & litem magni ponderis omiſit, flocci ducens quæ ex litis euentu incommodatura timebantur, quæ ſanè nec leuia nec paucorum annorum fuerunt. Exeuntem interdum precandi gratia ad lapideas cruces tribus extra Manreſam locis, aliaſque circum peregrinorum ſtationes, ponè plurimi ſequebantur;

ſed confertim tunc, magnoque affluxu cum de rebus diuinis eſſet verba facturus; quod ſolitus erat ex editiore ſaxo, & hoc hodieque viſitur ante S.Luciæ noſocomium vetus. Nec multis opus erat, ad pungendum acri deteſtatione ſcelerum auditorem, ipſa dicentis ſpecies ſat erat. Veſtitus aſper, iſque viliſſimus; capilli quantum olim criſpati, tantum nunc inculti & ſordidi; ſqualor oris exeſi, catenatum latus, pedes nudi, præterquam initio cum intumeſcens quot noctibus pes dexter, fuit ſparteo calceo inuoluendus. Haud paulo tamen verborum vis maior, quæ ignito ex corde vibrata, ipſa ignea ignem audientibus ſubdebant. Accedebat multorum non expectata conuerſio, quos priuata eius colloquia, & prima quædam ſalutis principia, ipſorum tradita meditationi, ad maiorem perductos Dei æternorumque notitiam relicto ſæculo, Religioſis ordinibus mancipabant. Et hanc primùm expertus ad reuellendos ab terrenis, Deoque reddendos homines, vim admirabilem, ſolidorum quorundam, veritatis æternæ dictatorum, quam & ſenſerat ipſe maximè validam; conferre illa decreuit in methodum, & interioris vitæ diſciplinam, quod aureo illo Exercitiorum Spiritualium libello perfecit; ſuperiore inſtinctu ſanè ſuperioris intelligentiæ concepto; ſcripto verò ad lumen diuini vultus, & mox in vſus fructúſque publicos collato; eo bonorum ingentium prouentu quem per primos Ignatij filios diues illa vena in Eccleſiam fudit vniuerſam; ſubminiſtrato iis generoſo illo, ad magna & ardua robore, quæ in ſalutem mouebant animarum. Et hauſtura eſt ex eodem fonte animam & vires, dum qualis nata eſt, talis ſpirabit Societas, nec alio egebit, poteritve iuuari præſidio ad reficiendos ſpiritus, ſi quando à primigenio vigore languerit. Verùm cuiuſmodi ſint, & quanti Exercitia hæc, cùm futura ſit eorum in huius operis decurſu ſæpiùs mentio, videtur paulò accuratiùs explicandum.

Non ſunt Exercitia Spiritualia S.Ignatij, ſumma quædam piarum meditationum, commodè in librum digeſta breuiſſimum, ex quo artem ſecum vtiliter, religioſè cum Deo agendi, lectores ediſcant; id enim ſi forent, prætereà nihil; nec S.Ignatij Exercitia dicerentur, nec prærogatiua gauderent nouitatis, cùm neque is primum hoc nomen excogitauerit, nec formam meditandi. Id ille, nec fruſtrà, ſpectauit, vt curationem animæ in artem redigeret, quibuſdam fidei principiis methodum imponens certis legibus adſtrictam, quæ viis ad finem idoneis progreſſa, nunquam non optato exitu clauderetur. Quæ ſancti viri mens, ſi rectè attenditur, tantum diſtabit ab ſimplici meditandi occupatione, quantum herbarum, & mineralium diſcretio, variéſque in ſuccos expreſſio, ab arte integra medicinæ, quæ probè perſpectis tum humani corporis elementis, tum pharmacorum viribus ad intemperiem corporum corrigendam, & reſtituendam mediocritati; ex iis corpus iuris medici componit, certis aptum, ac tutis legibus ſanitatis. Fuit ſanè ante Ignatium, finis cognitio in quem Deus hominem condidit; inferorum pœnas, peccati grauitatem, conſcientiæ examen, & confeſſiones generales ignorauit nemo, vt Chriſti myſteria, & vitam, & reliquas;

XVI. *Quid ſint, quo fine, & ordine condita S.Ignatij Exercitia.*

reliqua; verùm artem vnam, quæ & explorata penitus ægritudine animæ, perturbatione affectuum laborantis; & comperta vi cuiuſque meditationis ad componendos illos efficacis, modóque illius admouendæ, diſciplinam ex iis plenam conficeret ſuis regulis definitam; quibus purgata, corroborataque, & confirmata mens, à primo ſpreti ſæculi rudimento, perduceretur ad conſtantem Dei perfectúmque amorem, hanc profectò artem ante Ignatium tradiderat nemo: cuius rei fides vt fiat clarior, pono hic ſummatim vniuerſam Exercitiorum S. Ignatij rationem. Meditationem primo loco præſcribit quam ob ſui præ cæteris momentum, Fundamenti nomine appellat, eſtque huiuſmodi. Cum in eum finem vniuerſa ferantur in quem à Deo ſunt condita, miniſterium ſcilicet hominis, & commoditatem, nobis quoque inquirendum eſſe, cur ſimus à Deo in hanc lucem educti: ad dominatum? ad literas? ad bellicam gloriam? ad quæſtuoſam mercaturam? ad diuitias congerendas? nihilque præſtantius & maius? Cúmque liquidò ſteterit, nihil tale à Deo nobis propoſitum: verum vt, vſu rerum ad vitam conditarum, famularemur Deo dum viuimus, poſt verò æternùm Deo frueremur; ex quo neceſſariò conficitur, rebus his infimis parandis vtendiſve non plus tribuendum quàm ad illum conferat ſupremum finem, in quem à Deo illas accepimus; conficitur item paupertatis & diuitiarum; honoris, & ignominiæ; valetudinis, & morborum, cæterotúmque pretium non eſſe nobis ex eo æſtimandum, quo vitæ huic fragili vel obſunt vel commodant, ſed quo illi æternæ atque immortali. Lubet concepta ipſius Sancti verba hic reddere, vt expendantur ab omnibus quorum in manus hæc hiſtoria venerit, feratúrque de illorum incredibili virtute iudicium ad permouendas hominum voluntates, quamuis leui oculo percurrantur. Sic enim is loquitur: Creatus eſt homo ad hunc finem, vt Dominum Deum ſuum laudet, ac reueteatur, eique ſeruiens, tandem ſaluus fiat; reliqua verò ſupra terram ſita, creata ſunt hominis ipſius cauſa, vt eum ad finem creationis ſuæ proſequendum iuuent: vnde ſequitur vtendum illis, vel abſtinendum eatenus eſſe, quatenus ad proſecutionem finis vel conferunt, vel obſunt. Quapropter debemus abſque differentia nos habere circa res creatas omnes (prout libertati arbitrij noſtri ſubiectæ ſunt & non prohibitæ): ita, vt (quod in nobis eſt) non quæramus ſanitatem magis, quàm ægritudinem: neque diuitias paupertati, honorem contemptui, vitam longam breui præferamus. Sed conſentaneum eſt, ex omnibus ea demum quæ ad finem ducunt, eligere, ac deſiderare. Conſideratio tam potentis exploratæque veritatis, horæ vnius ſpatio ſenſim hauſta, dici non poteſt quàm validè animum ſuccutiat iniquis affectibus, & deſideriis improbis prægrauatum; tum craſſioribus vitiatiſque ſuccis liberatum, quam conſentaneè præceptionibus medicis, peruium iam tradat ſecundæ purgationi ſubtiliorum affectuum, eſto non ita lethalium, ſed tamen caduca olentium. Hinc nouum lumen, nouique adeò naſcuntur oculi quibus longè alia cernuntur omnia quam priùs viderentur, cum curſus præpoſterè loco præmij amaretur, ſummaque induſtriæ ac laborum hæreret in infimis, velut ſatiaturis animam beatitatis ſupernæ capacem

pacem. Difficile dictu eſt quam multos hæc ratio altè in animum demiſſa potenter curauerit; ex eóque conclaui quo ſe ad eam percipiendam incluſerant, quantum ab ſe diuerſi prodierint. Martinus Olauius inter Doctores Sorbonicos inſignis, non dubitabat profiteri plus ſe hora vna ex eius Fundamenti conſideratione edoctum quam annis compluribus ex Theologiæ ſtudio percepiſſet. Ipſe hanc eius vim compertam habens Ignatius, vbi locorum vetaret longinquitas quo minus aliis traderet otioſiùs expendendam, ſuggerebat ſaltem, ſat gnarus homini ratione vtenti, etſi leuiter cogitatam non leui præſidio fore. Sic eum egiſſe accepimus cum magni nominis Præſule, aduerſis reflantibus vehementer afflicto, ad eius enim de eo literas; [Tanti eſt, aiebat, Illuſtriſſime Domine, vnaquæque res in hac vita, quantum valet ad æternam illam; tantum è contrario nocet, quantum ab ea nos auertit: quare affectionibus æternis inſtincta mens, & illuminata, ſuum deponit in ſublimi nidum, totaque in eo eſt vt nihil capiat præter Chriſtum, & hunc crucifixum, cui ſi amat in hac vita configi, cum eo excitanda eſt in futura.] hæc ille. Quod autem horam vnam, huic verſandæ veritati attribuit, hodierni vſus ratione habita dictum velim; non quòd ſpatio illo Sanctus definierit tempus, cui metas debet, non horâ ponere, ſed neceſſitatis apud diuerſos diuerſa ratio, vt quiſque terrenis pro conditione, vel affectione leniùs, aut tenaciùs adhæreſcit: quo modo annoſæ, & altis diffuſæ radicibus arbores, multo ægrè conatu magnoque reuelluntur, nouellæ ac teneræ facili: ſic horæ vnius breuitas, cogitatione hac occupata, vix ſufficiat homini, ab inueteratis malis in libertatem aſſerendo. Nec enim agitur de ſimplici quadam, & philoſophica finis illius notitia, deſinente in odium, vel amorem rerum extra nos poſitarum, aut fortuitarum; ſed vnum in ſcopum vſumque collimante, formandæ ſcilicet in melius vitæ noſtræ omnis; cuius pro varietate finium, neceſſe eſt diuerſas eſſe actiones. Nec poteſt voluntas, aliis conſiliis, deſideriis, moribus viuere, cum ſenſu pugnantibus, niſi eius prælucens cæcitati, mens perſpicax imbiberit penitùs, præter nouam illam quam præit voluntati viam, nullam eſſe rectam, nullam eò bonorum, tutò perducere, quò ſuapte naturâ voluntas anhelat. Quæ cauſa extitit ſancto Patri, vt huic meditationi Fundamenti nomen tribueret, nempe haudquaquam ſuperficiariæ, ſed himo altiùs refoſſâ demittendæ, vt ei valeat ſecure Chriſtianæ virtutis tota fabrica imponi: & verò nouimus qui menſes ſolidos cum in hoc deſcenſu poſuiſſent, tantò ſe inde in diuina, & manſura ſuſtulerunt, quantò ſe in hanc cogitationem profundiùs merſerant. De fonte huius tam ingentis manifeſtique veri, vniuersè, ac per ſe concepti, quæ ſequuntur partes Exercitiorum ad ſingularia deſcendunt, quæ res bene perſpectas in opus vſumque conuertunt. Iam ad decernendum tenaci propoſito quod animus probauit, abſtinere ſcilicet ab terrenis, niſi quoad obtinendum id faciunt, cuius gratiâ in terra verſamur; cùm æquè nihil iuuet, vti ſeria animaduerſio confuſionis & malorum quæ finis illius obliuio, & negligentia inuehit;

D 3 quiſque,

quiſque, inquit vir ſanctus, vitam ſuam omnem anteactam ob oculos ponat, accuratóque examine culpas eius ſigillatim collectas intuens, in ijs attendat, quantùm & quoties ab ſupremo illo & beato fine miſerè exerrarit; huius porrò exerrationis vt malignitatem, & damna intelligat; malignitatem docet contemplatio ſequens de peccatorum grauitate; damna verò, altera eſt ſuppar de pœnis quibus apud inferos luuntur: quæ quidem omnia, vt cuiuis palam eſt, eò ſpectant vt purgata mortiferis affectionibus anima ſanitati, ac vitæ hoc eſt diuinæ gratiæ reddatur. Quod autem non ſemel idem catharticum iteretur, attemperetúrque medicaminibus, diuerſæ quidem materiæ ac modi, vniuſtamen efficientiæ; cauſa eſt quod ij humores affectionum viſcatarum pertinaciſſimi, nobiſque innutriti, & conſceleratus ille noſtri amor, elidunt eludúntque remedia, & purgationis difficillimæ ſunt. Huc vſque prima Exercitiorum hebdomada. Sic iam emendatis affectibus, reſpirare incipit valetudo: quam vt facit in animantibus temperationum inter ſe diuerſarum ad vitæ actiones apta conſenſio; ita illam in animis efficit exæquata inter ſe affectuum, ad mandata diuina conſideratio, quorum executione vita hominis vera continetur. Dat ergo initium ſecundæ hebdomadæ Contemplatio de Regno Chriſti, hoc eſt, Oratio Chriſti Regis ad bellum nobile ſubiectos ſibi populos euocantis, tam opimis quidem conditionibus, nihil vt ipſi agere aut pati ſinantur, cui non exemplo Rex ipſe præiuerit: quæ conditiones blandam vim quandam, & incredibilem admouent ad complectendam Chriſti Ieſu conſtantem imitationem, vt quotidiano experimento comprobatur. Hac in vniuerſum bene deliberata Chriſti Regis imitatione, congruenter venitur ad ſingula, vt ſpectetur in ſingulis iter pandens, ac præiens Chriſtus: habentur itaque deinceps Meditationes de Incarnatione, de Natiuitate, aliíſque præcipuis Chriſti myſterijs. Verùm quia fato quodam (ſi loqui fas eſt) Chriſtum verè, ac fortiter ſectari volentibus, totas dæmon immittit ſuorum copias, vt eos promiſſis contrarijs, & ſollicitatione perduelli ab Chriſto auertat, muniendi fuerunt egregio robore, quo virtus tenera contra hoſtiles impetus in gradu ſtaret. Hoc præſtat illa de duobus vexillis Meditatio incomparabilis, cui tot religioſæ familiæ tam multos debent præſtantiſſimos alumnos: hinc illa Chriſtum oculis obijcit; inde Luciferum, qui militem faciunt, & certatim proponunt quo ſtipendio depugnaturus ſit: vnde æſtimata auctoramenti (demus non dubij) quod in præſens ſpondet Lucifer tenuitate, atque breuitate; in futurum atrocitate & æternitate; ſtipendij contra, quo militatur Chriſto, labore breuiſſimo, & fructu immenſo, atque ſempiterno, ingentibus animis, ſpreta mundi fraude in Chriſti verba, & arma juratur. Fuit autem hoc toto apparatu opus, ad vltimam hebdomadæ huius contemplationem optato exitu ſolidè claudendam: Eſt enim de eligendo vitæ inſtituto, ſtabiliendáque ratione vitæ in poſterum traducendæ, quo dici grauius nihil poteſt: cum igitur in eo agatur de tota re noſtra, jaciatúrque periculoſiſſima alea, non vitæ modo huius fluxæ, verùm etiam immortalis,

talis, tam certis ab S.Ignatio, tutiſque regulis, támque habili manu ea tractatur deliberatio, vt ſi ex illius præſcripto concludatur, nunquam eius poſtea ſubeat pœnitudo. Attendit enim res, tempus, ac modum eligendi. Res quidem, vt in delectum vocentur, bonas eſſe oportet, vel certè non malas: rerum autem cùm ſint aliæ ſtabiles; mutabiles aliæ; obſtricti iam illis prioribus non debent illas in dubium vocare, licet fines optaſſent terrena labe inquinatos dum ijs ſeſe inuoluerent; ſed eò conatus intendere, vt quo in ſtatu locati ſunt, illo quàm optimè defungantur, ſeu ſacerdotum ſit, ſeu conjugatorum: conditionem verò nacti ſuapte naturâ mutabilem, ne ſic quidem debent de mutanda illa cogitare, niſi ad ſanctius aliquid adſpirent. Iam opportunum delectui tempus, illud primum erit, cùm ſic voluntatem vis diuina impellit, vt ne reſtet quidem facultas vlla de diuina vocatione dubitandi: ſicut legimus B.Paulo, & Matthæo, & aliis nonnullis, vocante Chriſto, contigiſſe: ſecundum, vbi res non tam certò conſtat, nec perſuadetur impreſſione tam valida; eo tamen impulſu, conflictuque pugnantium, ſucceſſu contrario motuum, ſeſe inſinuat, vt pro minimè dubia teneatur. Tertium, quoties tranquilla & compoſita mens, ſecluſis omnibus qiubus poſſit turbari, fallive judicium; ad fidei lumen ſempiternique veri, ſedatè complecti ſtatuit, quod extra dubitationem agnoſcit Deo gratiſſimum, ſuæque ſaluti maximè conducere. Sequitur nunc legendi modus, quem ita diſtinguit vt proferatur in medium res deliberanda, de officio, beneficio, rebuſve cæteris, vel admittendis vel reijciendis. Deinde propoſito creationis fine, in omnium rerum æquilibrio illo, de quo in fundamento dixi, mens juſſa ſubſiſtere, paratiſſima ſit eò ferri, quo diuinæ gloriæ & ſalutis pondus inclinarit. Poſtea Deo ſupplicetur vt mentem erudiat, & voluntatem impellat quocumque maximè oporteat tendere; ſi quà verò ab recto deflexerit, reducendæ in viam præluceat. Denique in vtramque partem exquirantur vtrimque rationes, opponanturque tum ſibi confertim, tum ſingulæ ſingulis, librato cuiuſque fideliter momento, idque ad examen ſupremæ trutinæ, vltimi inquam finis, diuini ſcilicet in hac vita obſequij; & felicitatis in æterna: vbicumque verò manifeſtè lanx altera, alteram ſuperet, animosè illuc eundum eſt, eligendumque quod pars illa victrix ſuaſerit: rei demum lectæ conſtans propoſitum Deo offerendum. Poſt hæc ſi quid anxios teneat, aut conſtabiliri fortiùs in cœpto cupimus, attendamus cuius ex duobus, auctores cuipiam nobis peramico malimus eſſe, eadem in cauſa dubitanti, ijſdémque æternis conſilijs dirigendo: vtrum præterea ex duobus nos ipſi animam agentes velimus tenuiſſe: vtri denique inſtitiſſe, vltimas rationes coram ſupremo iudice poſituri; & huic iam nunc incipiamus adhærere quod factu optimum, ex cœleſtibus illis principijs, certa conſecutio à nobis euincit: Atque hic eligendi ordo ſecundam hebdomadam abſoluit: in qua euidens eſt eius partes, vt etiam primæ, quo nexu inter ſe committantur, quàm neceſſario inter ſe habitu, ſic à prioribus ſecundæ pendeant, vt vigorem ab ijs acceptum, in ſequentes transfundant,

donec hominem auulſum ab cœno cupiditatum infimarum, ſuis prudenter ſinbuectum gradibus, perfectè cum Deo iunxerint; huc enim pertinent duæ ſequentes hebdomadæ: harum prior in ſanctis Chriſti cruciatibus verſatur, ex quibus amandi ſincera ratio ad perpeſſionum obruſam diſcitur, altera in lætis glorioſiſque Myſteriis animum occupat, quibus afficitur dulciùs quoad tandem quieſcat in contemplatione beneficentiæ, & excellentiæ diuinæ, ex qua illæ ardent charitatis flammæ quibus arctiſſimo complexu Deo copulatur. Præſtant itaque promiſſi fidem Exercitia S Ignatij; nempe quod ſtatim initio ſpondent, [præparare & diſponere animum ad tollendas affectiones omnes malè ordinatas, & iis ſublatis ad quærendam, & inueniendam voluntatem Dei circa vitæ ſuæ inſtitutionem, & ſalutem animæ]; hoc, inquam, agunt, ratione atque diſciplina, tam accommodatis ad obtinendum finem adminiculis, vt propè fieri abſque miraculo non poſſit, quin ex Sancti præceptis adhibita ſalutem pariant, quam in ſe quantum in ipſis eſt continent; cuius tanti boni ſecurus qui ea compoſuit, eorumque virtutem, velut alter Noë ſatæ ab ſe vitis expertus, ab iis qui vellent aut vitam emendare, aut emendatam perficere, ſeceſſum tantummodo paucorum dierum exigebat, & ex iis horas dumtaxat aliquas meditationi capitum inſumendas, quæ eſſet iis traditurus: hunc morem tenuit cum ſolutioris vitæ hominibus, & cum aliis mediæ virtutis, eo ſemper euentu quem expectauerat, vt illos ad frugem, iſtos ad perfectiora traduceret. Sic ſuum in Chriſto effecit diſcipulum, quem olim habuerat magiſtrum Emanuëlem Mionam Lũſitanum eo enim Compluti dum ſtuderet, à confeſſionibus vtebatur. Sacerdos fuit, Algarbiæ natus, rariſque ornatus dotibus, cuius inter multos idcirco libet meminiſſe, quod eius mentio propè neceſſariò me cogit ad reddendas hoc loco literas quibus illum ad Exercitia ſcribens inuitabat: quanta verò id, quam præiudicata de efficacitate illorum ſententia, ex verbis epiſtolæ colligatur. [Magno deſiderio teneor, de te tuiſque rebus cognoſcendi; nec poteſt profectò fieri quin me illius cura ſollicitet quem amantiſſimum habui in ſpiritu patrem, quemque propterea filij amore proſequor: atque hinc etiam factum eſt, vt in aliquam, dum viuo, mutuæ vicem beneuolentiæ, non ſim veritus ſuadere, vt menſis vnius receptum Exercitijs donares, ſub illius manu quem indicaueram: hoc tu mihi ſanctè pollicitus, ſi reipſa impleſti, fac te rogo vt ſciam ad Dei gloriam quo ſucceſſu; ſin autem; per Dei erga nos amorem, perque illos eius ſupremos dolores noſtrâ causâ ſuſceptos, iterum obſecro, vt quem dixi menſem dare tuæ ſaluti ne graueris; tum ſi te facti pœniteat, habe me ſanè pro mendaci, & deceptore hominis cui tantùm debeo. Denuò ter, quater, ac ſæpiùs obteſtor, id age, in illius honorem, cui nolim eſſe ſub poſtremum examen obnoxius adhibitæ parciùs operæ, vt hoc à te denique impetrarem: quippe ad ſalutis, & alienæ, & propriæ ingenerandum animo ſtudium, nec præſentius quicquam inuenio, neque intelligo. Quare ſi te tui ratio parum mouet, quaſi minus hoc bono indigeas, valeat apud te quam inde capies ad iuuandos alios ingens

vtilitas,

vtilitas. Precor diuinam clementiam, ſuam nobis lucem ac robur impertiat ad occupanda ex ipſius nutu quæ nobis credidit talenta, ne quando illa percellamur, atroci obiurgatione, Serue piger, ſciebas, nec tamen feciſti] manus dedit Miona Ignatio; inde etiam diuino placito, quod in Exercitiis agnouit, ſeipſo effectus melior, Deo ſeſe addixit, vt alios faceret meliores, fundatæ demum Societati adiunxit ſeſe, labores in ea ſtrenuos quamdiu ſpiraret, Domino Deo nauaturus. Nec in eo ſolùm Exercitia hæc iuuandis aliis idoneos faciunt, quos aut inſtituti profeſſio, aut propenſio animi ad hoc applicuit, quòd qui frigidus eſt, difficilè alios incendat; ſed quod ea id habent proprium, vt diuino igne, & Chriſti amore animum inflammcnt; & quidem ita vehementi, vt (quod in Aſia ſcripſimus) generoſæ illius inter Iaponios Chriſtianitatis, viri iuxta, & fœminæ, vbicumque aduerſum Chriſtianos tyrannus cruentùm intonaret, ad noſtros accurrerent, Exercitiorum præſidio armandi, quorum illic famam, incredibilis fructus probauerat: quantos inde tollerent ſpiritus, quantum robur diuini amoris ducerent, admirandæ poſt paulum inter ſæuas mortes, & inauditam eatenus pœnarum barbariem patientia prodebat, atque alacritas: qui verò aliquo fungitur miniſterio animarum, mirum quantum ex iis, quàm purum lumen excipiat ad perfectam æternarum rationum intelligentiam. Vnde longè alius de iis ſermo, longè diuerſa vis, illas audientibus imprimendi, quam exſcribentium ex libris, vel à ſe concinnatas velut in ſcena recitantium: qui ſi volunt quod fingunt, verè factum videri, ſeipſos fallant neceſſe eſt, fingantque ſibi, ſe eſſe quos referunt, non autem quod verè ſunt. Eſt hoc vſque adeò certum, vt Mercurianus Societati Præpoſitus experimentis doctus continuis, idemtidem diceret, vna S. Ignatij Exercitia diligenti, aſſiduóque ſtudio percepta, verbi Dei præconibus, & ductoribus animorum pro bibliotheca ſufficere; & Foſcararius ex S. Dominici Ordine, illorum approbator Mutinenſi Eccleſiæ datus Epiſcopus Syluestrum Landinum Illuc acciuerit prædicaturum Exercitia primæ hebdomadæ, nihil ad conſtantem & ſolidam commiſſi ſibi populi conuerſionem efficacius arbitratus, rationibus earum meditationum, ſi perita manu, vſuque aſſueta tractarentur, qualis erat Landini, qui alibi quoque multis in vrbibus motus ediderat ingentes, non exclamando & vociferando, plerumque inaniter, ſed conuerſionibus antea deſperatis, & mutatione ſtabili animorum; Deo audientium mentibus per præconem ſuum affulgente ad perſpiciendos viuendi fines, confirmantéque ad eoſdem aptis moribus inquirendos.

Illud tamen pro comperto habetur, in Exercitiis cum fructu obeundis plurimum poſſe periti ductoris induſtriam, nec eſſe cuiuſuis promiſcuè id munus. Nam & ſanctus Pater ex tam multis ſuo ſpiritu imbutis, & ſcientiſſimis rerum diuinarum tam paucos cenſuit ad Exercitia, ſuo ex ingenio, mentéque tradenda, vt vbi quatuor nominarat, de aliis omnibus ſileret. Primo loco fuit Petrus Faber; deinde Alfonſus Salmeron; tertius Hieronymus Domenechus & quoad primam hebdomadam Franciſcus Strada. Diffi- XVII. *Non eſt cuiuſuis exercitia S. Ignatij cum fructu tradere.*

E cultatis

donec hominem auulſum ab cœno cupiditatum infimarum, ſuis prudenter ſubuectum gradibus, perfectè cum Deo iunxerint; huc enim pertinent duæ ſequentes hebdomadæ: harum prior in ſanctis Chriſti cruciatibus verſatur, ex quibus amandi ſincera ratio ad perpeſſionum obruſam diſcitur, altera in lætis glorioſiſque Myſteriis animum occupat, quibus afficitur dulciùs quoad tandem quieſcat in contemplatione beneficentiæ, & excellentiæ diuinæ, ex qua illæ ardent charitatis flammæ quibus arctiſſimo complexu Deo copulatur. Præſtant itaque promiſſi fidem Exercitia S Ignatij; nempe quod ſtatim initio ſpondent, [præparare & diſponere animum ad tollendas affectiones omnes malè ordinatas, & iis ſublatis ad quærendam, & inueniendam voluntatem Dei circa vitæ ſuæ inſtitutionem, & ſalutem animæ]; hoc, inquam, agunt, ratione atque diſciplina, tam accommodatis ad obtinendum finem adminiculis, vt propè fieri abſque miraculo non poſſit, quin ex Sancti præceptis adhibita ſalutem pariant, quam in ſe quantum in ipſis eſt continent; cuius tanti boni ſecurus qui ea compoſuit, eorumque virtutem, velut alter Noë ſatæ ab ſe vitis expertus, ab iis qui vellent aut vitam emendare, aut emendatam perficere, ſeceſſum tantummodo paucorum dierum exigebat, & ex iis horas dumtaxat aliquas meditationi capitum inſumendas, quæ eſſet iis traditurus: hunc morem tenuit cum ſolutioris vitæ hominibus, & cum aliis mediæ virtutis, eo ſemper euentu quem expectauerat, vt illos ad frugem, iſtos ad perfectiora traduceret. Sic ſuum in Chriſto effecit diſcipulum, quem olim habuerat magiſtrum Emanuëlem Mionam Luſitanum eo enim Compluti dum ſtuderet, à confeſſionibus vtebatur. Sacerdos fuit, Algarbiæ natus, rariſque ornatus dotibus, cuius inter multos idcirco libet meminiſſe, quod eius mentio propè neceſſariò me cogit ad reddendas hoc loco literas quibus illum ad Exercitia ſcribens inuitabat: quanta verò id, quam præiudicata de efficacitate illorum ſententia, ex verbis epiſtolæ colligatur, [Magno deſiderio teneor, de te tuiſque rebus cognoſcendi; nec poteſt profectò fieri quin me illius cura ſollicitet quem amantiſſimum habui in ſpiritu patrem, quemque propterea filij amore proſequor: atque hinc etiam factum eſt, vt in aliquam, dum viuo, mutuæ vicem beneuolentiæ, non ſim veritus ſuadere, vt menſis vnius receptum Exercitijs donares, ſub illius manu quem indicaueram: hoc tu mihi ſanctè pollicitus, ſi reipſa impleſti, fac te rogo vt ſciam ad Dei gloriam quo ſucceſſu; ſin autem; per Dei erga nos amorem, perque illos eius ſupremos dolores noſtrâ causâ ſuſceptos, iterum obſecro, vt quem dixi menſem dare tuæ ſaluti ne graueris; tum ſi te facti pœniteat, habe me ſanè pro mendaci, & deceptore hominis cui tantùm debeo. Denuò ter, quater, ac ſæpiùs obteſtor, id age, in illius honorem, cui nolim eſſe ſub poſtremum examen obnoxius adhibitæ parciùs operæ, vt hoc à te denique impetrarem: quippe ad ſalutis, & alienæ, & propriæ ingenerandum animo ſtudium, nec præſentius quicquam inuenio, neque intelligo. Quare ſi te tui ratio parum monet, quaſi minus hoc bono indigeas, valeat apud te quam inde capies ad iuuandos alios ingens vtilitas,

vtilitas. Precor diuinam clementiam, ſuam nobis lucem ac robur impertiat ad occupanda ex ipſius nutu quæ nobis credidit talenta, ne quando illa percellamur, atroci obiurgatione, Serue piger, ſciebas, nec tamen feciſti] manus dedit Miona Ignatio; inde etiam diuino placito, quod in Exercitiis agnouit, ſeipſo effectus melior, Deo ſeſe addixit, vt alios faceret meliores, fundatæ demum Societati adiunxit ſeſe, labores in ea ſtrenuos quamdiu ſpiraret, Domino Deo nauaturus. Nec in eo ſolùm Exercitia hæc iuuandis aliis idoneos faciunt, quos aut inſtituti profeſſio, aut propenſio animi ad hoc applicuit, quòd qui frigidus eſt, difficilè alios incendat; ſed quod ea id habent proprium, vt diuino igne, & Chriſti amore animum inflamment; & quidem ita vehementi, vt (quod in Aſia ſcripſimus) generoſæ illius inter Iaponios Chriſtianitatis, viri iuxta, & fœminæ, vbicumque aduerſum Chriſtianos tyrannus cruentùm intonaret, ad noſtros accurrerent, Exercitiorum præſidio armandi, quorum illic famam, incredibilis fructus probauerat: quantos inde tollerent ſpiritus, quantum robur diuini amoris ducerent, admirandæ poſt paulum inter ſæuas mortes, & inauditam eatenus pœnarum barbariem patientia prodebat, atque alacritas: qui verò aliquo fungitur miniſterio animarum, mirum quantum ex iis, quàm purum lumen excipiat ad perfectam æternarum rationum intelligentiam. Vnde longè alius de iis ſermo, longè diuerſa vis, illas audientibus imprimendi, quam exſcribentium ex libris, vel à ſe concinnatas velut in ſcena recitantium: qui ſi volunt quod fingunt, verè factum videri, ſeipſos fallant neceſſe eſt, fingantque ſibi, ſe eſſe quos referunt, non autem quod verè ſunt. Eſt hoc vſque adeò certum, vt Mercurianus Societati Præpoſitus experimentis doctus continuis, identidem diceret, vna S. Ignatij Exercitia diligenti, aſſiduóque ſtudio percepta, verbi Dei præconibus, & ductoribus animorum pro bibliotheca ſufficere; & Foſcararius ex S. Dominici Ordine, illorum approbator Mutinenſi Eccleſiæ datus Epiſcopus Syluestrum Landinum illuc acciuerit prædicaturum Exercitia primæ hebdomadæ, nihil ad conſtantem & ſolidam commiſſi ſibi populi conuerſionem efficacius arbitratus, rationibus earum meditationum, ſi perita manu, vſuque aſſueta tractarentur, qualis erat Landini, qui alibi quoque multis in vrbibus motus ediderat ingentes, non exclamando & vociferando, plerumque inaniter, ſed conuerſionibus antea deſperatis, & mutatione ſtabili animorum; Deo audientium mentibus per præconem ſuum affulgente ad perſpiciendos viuendi fines, confirmantéque ad eoſdem aptis moribus inquirendos.

Illud tamen pro comperto habetur, in Exercitiis cum fructu obeundis plurimum poſſe periti ductoris induſtriam, nec eſſe cuiuſuis promiſcuè id munus. Nam & ſanctus Pater ex tam multis ſuo ſpiritu imbutis, & ſcientiſſimis rerum diuinarum tam paucos cenſuit ad Exercitia, ſuo ex ingenio, mentéque tradenda, vt vbi quatuor nominarat, de aliis omnibus ſileret. Primo loco fuit Petrus Faber; deinde Alfonſus Salmeron; tertius Hieronymus Domenechus & quoad primam hebdomadam Franciſcus Strada. Diffi-

XVII. *Non eſt cuiuſuis exercitia S. Ignatij cum fructu tradere.*

E cultatis

cultatis cauſa ex eo petitur, quòd exercitia, medicina ſint ægrotantium animorum, cumque ſit horum vt temperatio diuerſa, ſic intemperies, ita vnà æqualis, & immutata curatio non poteſt ſingulis prodeſſe. Vnde ſapienter, ac peritè vir ſanctus quaſdam Additionum nomine præfixit regulas, partim exercenti animum,partim Exercitia tradenti. Ac ſi grandes illas mutationes morum in multis hodie poſt Exercitia non videmus, quæ primis illis temporibus elucebant (vnde nec facilè nunc fidem inueniunt, vti nec mirabilia effecta muſicæ veteris, cuius intercidit caracter) primaria cauſa eſt, quam in ſchediis Iacobi Mironi viri in Societate grauiſſimi, ſcriptam in hæc verba reperimus: [Clarum eſt quæ dantur, tribuunturque nunc Exercitia, fructus illos præſtantes non parere, quorum erat certus primis annis prouentus: neque huius rei alia occurrit, magni ſaltem momenti, ratio quàm quod Patris noſtri Ignatij præſcriptis nequaquam inſiſtitur, bonum enim ex integra cauſa, & ſi Additiones aliquot, vel annotationes negligantur, boni iactura fit, quod erat integræ illarum obſeruationi alligatum; imo ſi quid etiam immutetur in Exercitiis tradendis, iam non erunt Ignatij opus, ſed diuerſi ab eo ſpiritus,& inuenti;ita enim eæ Additiones,iis, & illis meditationibus intimè inhærent, huic & illi hebdomadæ; vt ſi aliter vſurpentur, careant ſuo fructu; multo magis ſi interſerantur meditationes alienæ, aut meditationi cuilibet additio qualibet appendatur.Eſtque peculiaris hic illarum, & proprius regularum vſus, qui potiſſimum varia Exercitiorum genera modoſque fecerunt.]Hæc Mironus: ex quibus palam fit num Exercitia ſancti Ignatij obeant, & poſſint ex iis innocentiorem, aut perfectiorem, ex rea aut tepida vitam expectare quam certo ſpondebat experientia; qui ſibi ſunt in iis ſuo arbitrio magiſtri, aut habent ad hæc pro magiſtris libellos, quibus quadripartitæ in ſeptenarios quatuor meditationes, vel etiam forma vulgatiore explicantur. Sunt autem nec pauca, nec modi vnius quæ iis regularum Additionibus iniunguntur. Primum vt Exercitia ſuſcepturus, id aggrediatur, magna animi generoſitate, nec Deo manus arctare audeat, præfigens quatenus duci velit, nec plus vltra; ſed ſancti Spiritus benefico motui ſe totum permittat, paratus quocumque vocauerit, mox ſequi, *Ecce ad ſum.* Hac animi comparatione in cellam ſubiens in qua ſe ſolum cum Deo inueniat; debet extra fores curam rerum fluxarum omnem deponere, quin & ita ſe totum in eius diei meditationem immergere, vt ne cogitet quidem quid poſtridie ſit meditaturus, nec legat quicquam etſi maxime pium, quod extra propoſitum præſentis diei videatur. Idque ne diſſipatus in varia, ad illud quod præcipuè molitur, obtuſior euadat: victus ipſe, ſolitudo, ſilentium, corporis afflictationes, orandi materiam, per ſuas quæque hebdomadas prudenti diſcrimine comitentur.Nocturnæ contemplationis præoccupatus memoriâ decumbat; eandem ſtatim experrectus reſumat; vno aut altero paſſu à precatorio cubitali, orandi principium faciat. Ibi apud ſe totus ſub Dei præſentis aſpectu ſe videat eumque humili corporis proclinatione veneretur; & proſtratus, aut pronus, ſtans vel de genibus,aut ſi quid aliud orantem

magis

magis afficiet, aggrediatur contemplationem; cuius ſi quod caput vberem venam præbuerit, ex eo cupidè effodiat, nec prius ad aliud tranſeat, donec auidam pietatem inde expleuerit. Si ſterilem tædioque arentem, nihil tamen reſcindat de ſpatio meditationi deſtinato, ſui potius, tædiique vincendi gratia tantiſper id proferat, in ſilentio, & ſpe cœli rorem benignum oppetiens. Si autem ex aduerſo mentis deliciæ affluent, & pleno alueo conſolatio exundabit, ſedulo caueat ne præcipitati voti religione ſe obliget, ad mutandam præſertim conditionem vitæ, aut aliud perpetuo ſeruandum. Poſtremo intimos animi ſui motus bonos aut ſecus ductori euoluat, vt notit quem modum ſuggerendis iis tenere debeat, quæ præſenti ſtatui conducant, nec timidiori nouum addat terrorem meditationum; nec præfidentia attollat, nimium audentem: non agat metu, qui ſpe melius, & amore aguntur; & ab corporis ſui, & ſæculi tabo nondum ſat liberis, conſideranda non ingerat quæ prouectioribus debentur. Curſum denique naturæ pariter, & gratiæ ſic attendat, vt ſuam operam, perſonæ, ac tempori prudenter accommodet. Inſpectam hactenus per ſumma capita Exercitiorum S. Ignatij naturã, quæ vtilitates conſequi ſoleant, ſupereſt ſaltẽ ex iis indicandum, quæ apud ſui ſtudioſos efficiũt.

XVIII. *Effecta Exercitiorum admiranda, eorumque pretium apud homines præſtantis virtutis.*

Ad hoc mihi conferret plurimum quod Gabriel Lermæus Caluiniſta conſueuerat garrire, & vero etiam prœlo dedit, quanquam exitu votis plane contrario quibus ſtylum infecit, vt de Exercitiis quam abſurdiſſima ſcriberet. Hic animaduerſis conuerſionibus hominum abſque controuerſia ſapientum, doctorum, honoribus & nobilitate, omnique alio prærogatiuo iure inſignium, quorum multi ab Exercitiis in religioſos ſtrictioris virtutis Ordines tranſcribi certabant, euentum peroſus, & cauſæ ignarus, ſtylum ſtringit in Exercitia non tam ſatyricum, vt maximè ardebat, quam panegyricum, quod minimè omnium volebat. [Quid hoc, ait, incantamenti eſt, quæ faſcinatio, qua Ieſuitæ homines dementant? ſua quædam illos extra frequentiam ædium, in conclauia inductos, illic meridiana in nocte luce omni excluſa, profundo mœrore obruunt, triſtique horrore conſternant. Miſeri quos ea ſors prehenderit! vt qui olim in antrum Trophonij deſcendebant; ſic dicant hi licet ab ipſo limine, lætitiæ ac voluptatibus longum vale. Illuc enim homines ingreſſi, indidem ſtipites prodeunt, ſtupidi, amentes, vitæ deliciis funditus mortui, vniſque in poſterum lacrymis, & triſtitiæ victuri. Iis cauis ſepulto, nec datur videre, nec videri, niſi magorum illorum ab aliquo bis illuc quotidie ſubmiſſa voce, vultu attonito, magica carmina inferente, quæ paucis in carthula lineis infœlici tradit, vt iis apud ſe aſſiduè verſandis grauius faſcinetur. Quas vero illic chimæras fingant, quas forment imagines, quæ viſa ſomnient, quis ſatis enarret? flent, exclamant, irrugiunt; velut iam fumo ignis tartarei morderi ſibi oculos ſentiant, & anticipatis vrantur flammis. Iurant quotidie ſe ita victuros, tanquam ſub noctem morituri, neque caduca hæc niſi puncto indiuiduo tacturos. Cum autem inde ſe efferunt quaſi ſyderati mundum hunc intuentur, vt ſi, nunc primum in eum ſubirent; intuentur verò non iiſdem quibus antea oculis, ſed perinde

vt ſcenam interea vettiſſet, ſpectant illum vt mare tempeſtatibus horrendum, & naufragiis infame, vbi nauigare non ſit faciliùs quàm perire: vnde ad quemlibet ingreſſum videntur ſibi aut allidi, aut tranſuerſum ire: quare in portum quantocyus ſubducere ſeſe deliberant, tandemque monachiſmo ſe dicant. Ad hæc Ieſuitæ, ſi fortè quod habeant emoti iam cerebri caput, in hac illud fornace eliquatum, recoquunt, & recudunt, tamdiuque malleo contundunt, quoad edomitum ſuum ad morem, formamque redegerint. Ex molliore viuendi habitu ad durum; ex obediendi duritie ad docilitatem; ex pigro actuoſum; firmum, & ſtabilem ex fluctuante efficiunt.] Ita de Exercitiis Lermæus veris fabulas intexens. Sed quanto illa deprimere voluit, tanto apud illos magis commendauit, buibus, vt ipſi, cum fide anima non prorſus periit. Nam efficax illa atque inuicta vis, transformandorum in alios hominum, cuius ipſe per Germaniam & alibi cernebat victorias, niſi ex veris, & fortibus, optiméque cohætentibus principijs exiſtere non poteſt, ex quibus ea preſſis concluſionibus colliguntur quæ has morum commutationes, & progreſſus certò ſecum trahunt. Vel ea tantum quæ ab Ignatij ſocijs, Exercitiorum ope, contra graſſantes in fidem Catholicam Lutheranos ſunt geſta, incredibile eſt quanto præſidio Germaniæ fuerint: nam præter illuſtrem ſcientiæ famam qua clarebant, deuinctos ſibi religioſa conſuetudine ad quorum imperium, & mores populi formantur, eò pelliciebant non inuitos, vt dies aliquot ab curis feriati ſe ſibi redderent, ac negotium ſalutis in reliquam vitam conſcientia hilari tranſigendam, rectè componerent. Ita illos egiſſe fidem faciunt tomi literarum quibus Petrus Faber ex aula Cæſaris, Vormatia, & Ratisbona ex Comitiis, Moguntio, Spira & ex compluribus alijs ſuperioris, & inferioris Germaniæ locis, parentem ſuum ac magiſtrum Ignatium recreabat. Idem ab Iacobo Lainio Alfonſo Sabnerone, Claudio Iaio Tridenti præſtitum, vbi ad Synodum Generalem, ſuis in Epiſcopis & Prælatis collectam ſpectabant Chriſtianitatem, & Theologorum obibant munus; nec tam excellentia doctrinæ Præſulum admirationem, quàm priuatis de Deo colloquijs eorum ſtudia rapiebant, tum ſenſim permultos ad deguſtanda Exercitia impulſos, vnde ipſimet ſpirabant quod hauſerant, ita diuino implebant ſpiritu, vt vberrimo prouentu in ſubjectos populos funderetur; fauitque tantum huic operi Deus, felicitate ſucceſſuum euidentiſſima in eos qui Exercitia ſuſcepiſſent, vt una eſſent tres Patres huic operæ impares quam plurimi ab ijs flagitabant, neceſſe fuerit eorum vicem ab ijs ſuppleri, qui paulò ante in ea diſcipuli, cogebantur magiſtri mox eſſe; ſic Tridenti ſubſiſtens Societas ſui notitiam ac deſiderium tota Europa ſparſit, ex qua vndequaque viri omni laude clariſſimi eò conuenerant. Soluta igitur Synodo, reuerſiſque ad ſuos Præſulibus, Societatem apud ſe habere expetiere quamplurimi, vt cui præter ſubſidia, ſaluti animarum valdè opportuna, tam potens ad manum, diuinæ gratiæ ad reſtituendos mores remedium eſſet. Hinc ille quorumdam interior coram Deo pudor, qui pridem in primarijs pulpitis grande nomem doctrinæ conſecuti,

ſecuti, poſt retectas per Exercitia ad Euangelij lucernam metalli venas pretioſioris, profitebantur eo vſque fuiſſe planè rudes, quod mentem doctrinis ſuperficie tenus aſperſiſſent, cuius capax, & amplum penetrale, niſi æternæ veritatis cognitione non impletur. [Mirari ſatis non poſſumus (notabat ſuis in aduerſarijs Iacobus Miro) celeberrimos Theologos, Exercitiorum antea contemptores, & impugnatores, & ſcientiſſimos eorum quæcumque continent, illorum tamen vſu adeò commotos, atque immutatos, vt multo cum animi ſenſu faterentur ſe tunc primum cœpiſſe Theologos agere, & intelligerent quantum ſibi de ſapientia poſt tantum librorum, & diſputationum defuiſſet.] Horum vnus Petrus Orrizius Caroli quinti apud Pontificem Procurator, & Pariſijs olim in Academia inter Doctores eximius. Hunc ergo tacitè obſeruantem quo ſuo compendio Cardinalis Contarenus Exercitia S.Ignatij peregiſſet, quódque de iis eſſet viri talis ac tanti iudicium (quippè ſua manu illorum apographum penes ſe habebat, quod ſuis deinde hæreditarium velut rei ſuæ præcipuum reliquit) hunc, inbuam, cepit etiam cupido experiundi quid poſſent hæc Exercitia, ac ne qua incideret ex negotijs quæ gerebat interpellatio, in Montiſcaſſini cum S.Ignatio ſeceſſit. En autem tibi ex primo aditu in meditationem Fundamenti, per dies quadraginta, viſus eſt ſibi alium orbem incolere, nec in terra verſari: inde ingenti voluptate, & dolore affectus, gratulabatur ſibi quod ſchola tantum quadragintadiali, ea ſe Philoſophia imbutum diceret, cuius antea tot annos ſtudendo docendóque ne nomen quidem ſciſſet; dolebat verò, in hanc ſcholam veniſſe ſeriùs, cum iam per ætatem quod pulcherrimum ex ea hauſerat, non poſſet in opus conferre, remiſſo nempe aulæ, principibus, & nugis ſæculi nuntio, cum Chriſto paupere, & abiecto crucem in religioſo Ordine complecti. Nec mirum pauca documenta libello Ignatij comprehenſa, apud viros adeò excellentes fuiſſe tanti; ſunt enim ſaporis longè diſſimilis quæ ad parandam animæ ſalutem ex indubitatæ fidei fontibus, pietas deducit, ab ijs quæ ad intelligendum ſolum, & docendum mens philoſopha ſpeculatur; nec minus videntur inter ſe differre, quàm ex ora Piſcaria vniones ad ornatum capitis adducti; ab iis differant qui ad cardiacos languores medicato attritu digeruntur. Quamobrem à Patre F.Mancio ex Prædicatorum Ordine inſigni Theologo ſcitè dictum narratur, pluris apud ſe Franciſci Villanouæ Theologiam eſſe, quam omnium ſimul toto orbe Doctorum, intelligebat autem de Exercitiis quæ multis Franciſcus per Hiſpaniam diſpenſabat. Non ita ille neſcio quis inter Hiſpaniæ Doctores magiſter egregius, magnæ quidem virtutis, ſed huius interioris ſcientiæ tam expers, vt dicta in eam dicere ſoleret, & Exercitia S.Ignatij adhuc ſuperſtitis, ioco traducere, negaret, etiam aliquando Martino Guttiero potuiſſe vnquam fingere cogitando, quo pabulo mentem reficerent, quidve tamdiu noſtri cerebro figerent, quos coram altari cernebat precando vnam, & plures horas abſumere; ſe quidem ſi liber Euangeliorum non adeſſet, neſciret quo pacto animum occuparet; cúmque videri non poſſet Deus, repente hunc

ſibi ab oculis ſubduci: ita ille. Quapropter magnis ingeniis commune id votum inſederat, vt ſicut multæ per Europam ſonant diſputatricis Theologiæ exedræ, ſic myſticæ huius, & arcanæ aliqua ſaltem pateret ſchola, ex qua non lumen ſiccum, & ſterile, ſui pompam; ſed ferax, & ſalubre; vitalem ederet charitatis ardorem, qui Deo paſcitur, & conſtanter in Deum agendo fertur. Cocleus certè Romanorum Regis Ratisbonenſi conſeſſu Theologus, ſcriptorum eruditione, & bello aduerſus Lutherum orbi notiſſimus, poſt auditum Fabrum de hac animæ ſcientia diſſerentem, quam redegiſſet in artem Ignatius, lætitia geſtiens, apertíſque in cœlum oculis; *Gaudeo*, inquit, *quod tandem inueniantur magiſtri circa affectus*, & ijs quamprimum licuit, ſe permiſit Exercitijs excolendum; quæ ita expertus probauit, vt eorum magiſter non vulgaris doctrinæ Præſulibus, & Theologis fuerit. Suum hic deinceps poſt Doctores locum, magiſtri aſcetices poſtularent, in quibus Abbas Ludouicus Bloſius, Ludouicus Granatenſis, Ioannes Auila, doctiſſimi fateor, ſed excoctæ perfectæque virtutis; & in vſu docendæ pietatis verſatiſſimi, Exercitijs tamen S.Ignatij adeò addicti, vt ſui religioſiſſimi Ordinis cœnobia Bloſius ijs excoleret; Ludouicus verò Granatenſis dictitaret vitam ſibi videri breuiorem ad noua diuinarum æternarumque rerum lumina explicanda, quæ ſibi ab Exercitijs affulſiſſent; M.Ioannes Auila ſuos ad recentem hanc ſcholam diſcipulos mitteret. Omnium loco ſit Cardinalis Archiepiſcopus Carolus Borromæus, cuius paterno, liberalique animo debebit ſemper Societas, quod eius modeſtia profitebatur Societati ſe debere, ob efficaciam quam in ſe ab Exercitijs S.Ignatij ad Apoſtolicas virtutes expertus eſſet ſingularem: junior enim ad ſacram purpuram à Pontifice patruo adlectus, Romæ in Profeſſorum domum Societatis Iesv recepit ſeſe, vt daret Exercitijs operam, quod ei deinceps quamdiu vixit, ſemel quotannis ſolenne manſit, ac bis etiam quoties licuit; Ioanne Baptiſta Ribera, poſt verò Franciſco Adorno, dicamne diſcipulis & admiratoribus, an vt ipſe jubebat, animi ductoribus & magiſtris; ex quo illud ipſius in Synodo ſaluberrimum decretum: Ne quis initiaretur ſacris, & ſacerdotio, niſi aliquot dies primis ſaltem Exercitiorum meditationibus purgatus. Reliquo dehinc anno ſanctus Archipræſul libellum terebat Exercitiorum, & contemplandi argumenta ex eo quotidie depromebat; ſentiebátque de illo ita magnificè, vt duci Mantuano Vincentio bibliothecam ſuam locupletiſſimam monſtranti; Mihi quoque, dixerit, bibliotheca eſt perampla, ſed in libelli coacta epitomen, ex quo plura intelligo quàm poſſim ex cæteris omnibus diſcere; ſubdidítque hunc eſſe Exercitia S.Ignatij. Ex hoc illi Deus tanto digna magiſtro ac diſcipulo monita prælegebat. Alium è contrario Præſulem inſtruendæ bibliothecæ curioſiſſimè adlaborantem, inceſſit cupiditas Exercitiorum, quorum effectus mirabiles fama vulgante acceperat, mox ergo vt in manus venerunt, auidè, verſare, ac legere, inſolens aliquid expectans, & ſaporis minimè publici, ſed amfractibus tortum ſubtiliorum ſpeculationum; aſſuetus nimirum ſynapis granum, molis intuitu metiri, non ſenſu efficacitatis; quare ſibi, ſi vnquam

quam, affirmauit ſplendidè illuſum, projectóque contemptim codice, indignum putauit quem, inter ſcriptores eruditos loco aliquo dignaretur. Eam ob rem prudenter S.Ignatius eiuſdem copiam nonnullis Florentiæ religioſis enixè poſcentibus, priùs vetuit fieri, quam reipſa per ſe deguſtaſſent, quid in ſe boni contineret, doctus nempe hic etiam parum. ex ſententia proceſſurum *Videte*, niſi *Guſtate* præcederet. Extra modum fuerit ire per ſingulos dignitate tum ſacra tum ciuili claros, qui magno tum ſuo, & cleri, tum creditarum ſibi ouium bono Exercitiis ſunt vſi, quod nunc eſt, compendij gratia ſat erit in falcem eos colligere, paucis quas Meronus, de ijs ſcriptas reliquit lineis. [Non hæſit, inquit, intra Societatis ſepta, iſtarum fructus meditationum; multum quoque ijs debent aliæ Religioſorum familiæ: præterquam quod enim cœnobia implerunt; vacillantes in ijs confirmarunt; & reſtituere diſciplinæ agentes licentiùs; ſed ne religioſis quidem clauſtris circumſcribi potuit is fructus, quin ad omnis generis homines, omnis conditionis, dignitatis, ætatiſque manaret; viri tum è ſacra tum è ciuili Republica principes, & abſque numero alij, docti, & indocti; vxorati, & liberi; iuuenes, & ſenio graues; Deo ſacri, & adhuc ſui, diuerſi ab ijs qui ante fuerant, ab Exercitijs, vitam ex improba emendatam, vel ſanctiorem ex proba retulerunt]: hæc Mironus teſtis oculatus. Iam verò ſi ad ſingulares, ac præter omnem opinionem, ac morem, ſucceſſuum exitus venitur, narrationem quilibet ſuggerat benè longam. Eiuſmodi verò ſunt ex inferorum contemplatione, voces plenas terroris mittere, aduocare homines ſceleribus deditos, ad explorandum in æterna domo in quam præcipitant, quo pacto damnati ſtabulentur, priuſquam illuc nunquam exituri ſubierint. Flagellis publicè per vicos in ſeipſos ſæuire, ac veniam poſcere offenſionis populo præbitæ; in bonorum per nefas poſſeſſorum, reſtitutionem, non modo contra ſpem omnium, adduci, ſed vltrò bonis omnibus nudari, & in hoſpitali pauperum domo, miniſterio ægrotorum, & peregrinorum ſeſe addicere; poſt deſertionem annorum complurium, & fœda conſcientiæ perpetuaque naufragia, in portum redire religionis olim ſacrilegè abjectæ; condonare offenſas grauiſſimas, non datâ ſolùm inimicis pace, ſed petitâ quoque ab ijs veniâ, ſcripta ex profanis contexta ſcientijs vano diu labore ſudatis comburere, vnique exinde libro omnium inſtar, Chriſto Ieſu de cruce pendenti incumbere, eiuſdémque generis non pauca. Duo tamen prætermittere non poſſum, & valdè inſolita, & rari ad poſteros exempli. Tendilia pagus eſt, Compluto paucis milliaribus diſiunctus; ornatur cœnobio nobili ex diſciplina S.Hieronymi, illic Petrus Aragonius, auctoritatis inter eius monachos præcipuæ, amicitiam junxerat cum Franciſco Villanoua, Compluti tunc Societatis Collegium inchoanti, cuius dulci conſuetudine illectus Exercitia apud nos obiuit; & erat Villanoua ex iis paucis quorum Ignatius laudabat peritiam in hominibus ad Deum per Exercitia traducendis, quique illa non viuendo minùs, quam præcipiendo exprimeret; ex quo in omnes quidem, boni plurimum contulit, ſed in viros

præſertim

præſertim doctrinâ, & nobilitate primarios, qui toti deinde non modo Hiſpaniæ, ſed orbi Chriſtiano valdè vtilem operam nauarunt: cùm eſſet tamen ætate junior, necdum ſacerdotio præditus, ſed magnoperè aliis præterquam huius ſcientiæ myſticæ doctrinis. Tulit è ſeceſſu Exercitiorum Aragonius quod ſolet, nempe vt eſſet ab eo qui fuerat omnino diuerſus, & quod ferè ſemper vſu venit, quàm poſſet plurimos, in eandem ſecum eorum experientiam trahere cuperet, maximè Tendilienſes ſuos cœnobitas. Sed obſtitere homini natu grandes, nempe ſuam ætatem, & ordinem haudquaquam decere, vt in eius diſciplinam ſe darent, qui nondum hanc lucem adſpexiſſet, cùm ipſi iam primas inter ſuos tenerent; inſtare nihilo lentius Aragonius, & rogare ne grauarentur experiri, demùm quòd ab ijs nihil aſſequeretur, paciſci, de Exercitijs ratum fore, quicquid ipſimet judicaſſent, poſtquam in vno quem ſolum nominabat eorum feciſſent periculum. Vltrò, & cum ritu admiſſa conditio. Erat enim is laicus, ortu valdè illuſtris, naturâ indomitus, peruerſus ingenio, qui nondum ab ijs eo vſque recudi potuerat ne eſſet militi quam religioſo ſimilior: ferebatur tamen, licet ingratiis, quod ſuis bonis monaſterium ditaſſet, & hac vna virtute, vitia omnia tuebatur; & diuinæ prorſus benignitatis fuit, illam eius liberalitatem largiore indulgentia rependentis quam quæ vſurpabatur ab ipſo perperam, quòd perſuaderi ab Aragonio ſe ſiuerit, quamquam apud illum certò plus Aragonio valuit inanitas quædam curioſa cognoſcendi, ſuiſque referendi, quid tandem mercis Exercitia illa eſſent, quæ vtramque in partem, tantopere in cœnobio jactarentur. Hac mente eques, ſubſequente ſeruo, Complutum contendit, rogatus, vt fit, ab occurſantibus amicis, quò? cuius negotij? Complutum, aiebat, incantamenta probaturus Ieſuitæ cuiuſdam, quæ quo ſpiritu fiant, mei fratres ignorant; ſeque ipſum vrbanè, ſalsè deridens Villanouam, pergebat. In Collegium vt venit, & quæſito Rectore, Villanoua comparuit, iuuenis, veſte centonis in modum reſuta tectus, & inamabili ſpecie; reſiliit ſcilicet, toruúmque aſpiciens, inſalutato equum vertit, multùm aduerſus Aragonium muſſitans, quod ſe dolo aut ioco miſiſſet ad hominem, quem nec aſpectu dignari deberet, nedum illi inſtituendum ſe tradere: at eius ingenij conſcius Villanoua qui præſtolabatur aduenturum, fræno comiter prehenſo ſiſtit abeuntem; totque illum vrbanitatibus, tam religioſè, atque humaniter obruit, vt magna vi denique ad prandendum ſecum ſubegerit; inde nouis beneuolentiæ precibus etiam extorſit, vt in poſterum diem reditum differret, illa interim ſua de Deo, & animi rebus familiariter agendi ſuauitate mirabili, illo ſummi obſequij ſtudio, & ſedulitate officiorum humili, & amiciſſima, ita ſibi hominem obſtrinxit, vt totum ſe illi addiceret, quacumque libuiſſet ſuis Exercitiis verſandum. Vnum ergo & viginti dies, in meditationibus primæ hebdomadæ, quibus egebat potiſſimùm, durauit; ſeque ipſe in iis, illucente Deo, tam deformem, ac miſerum inſpexit, vt ſe aſſiduis lacrymis, & vexationibus corporis, tum valdè inſolitis, tum ſibi antea ignotis conficeret; anim

tamen;

tamen voluptate haud paulo maiori quam corporis cruciatu; ſic parte nominum deleta quæ apud Deum contraxerat, expiatáque labe omni vitæ totius anteactæ, totus iam alius in cœnobium rediit. Nec alio eguit Aragonius deinceps, quàm eius inſpecti argumento, ad vincendam Exercitiorum cauſam; nec rogatu, & rationibus ad perſuadendam illorum experientiam, quæ conuerſionem illam in monacho, tam inexpectatam miraculo egiſſe videbatur. Primus igitur manus dare, qui acrius omnibus, tum ſe, tum alios ab iis defenderat, venerabilis ſenex, annorum in Ordine quinquaginta, & ſæpe regendi munere perfunctus; deinde alij ſeorſim bini; vltimo ipſe Prior, olim Salmanticæ Profeſſor, qui de fructu quem ipſemet legerat, Exercitia æſtimans, Complutenſi Collegio vix inchoato, & inopi annuum attribuit prouentum, in eorum ſumptus, quicumque apud nos ad Exercitia vellent ſe cedere. Quo ſubſidio longum ſit ſcribere, quot religioſæ familiæ veterem diſciplinam vel reſtituerint languidam, vel adhuc vigentem promouerint, idque ſæpe vnius ſuaſu, qui quod ipſemet exploraſſet, ſuis perſuadebat vt idem explorarent. Exemplo ſit Auguſtinus Caruagialius in Theologicis Magiſter, ex Ordine S. Auguſtini, ad magna in Occidua India, in Hiſpania, totaque paſſim Italia iure adhibitus; nominatim verò ad S. Iacobi Bononiam inſtaurandum conuentum à Clemente octauo miſſus, cùm poteſtate Apoſtolici Inſpectatoris, ad hoc vim aliam admouit nullam præter ſuauitatem Exercitiorum, quam erat ipſemet menſe integro expertus, aiebatque illis diuinam ineſſe, ſero (quod dolebat) denique repertam, cum iam inde ab inito ordine, optatam quæſiſſet. Sequitur alterum ex duobus quo efficacia Exercitiorum, ſe mirificè exerit. Senis fuit ſacerdos ſcribendis comœdiis famoſus, tum ridiculis, tum parum modeſtis, quibus dum effuſè ſpectator plaudit, homini verecundia non decedit modo, ſed ſui etiam flagitij ambitus ſtimulos ſubjicit; nec ſtetit leuitas in mimorum compoſitione; ſæpe ipſe in ſcenam recitator impudens ſe dedit; indignitate vtrumque execranda, ſacerdotis in ſcena ſub noctem; poſtridie mane comœdi ad aram agentis. Sub id tempus, duo ex Ignatij ſociis Senas adueniunt, Paſcaſius, & Rodericius, quædam illic iuſſu Pontificis correcturi, accedebátque iis tertius, ardens concionator, Strada. Hi virtutis ſuæ eximiæ quà non vulgaribus documentis, quà publicis, priuatiſque colloquiis, ſed Exercitiis præſertim, breui totam vrbem aliam fecerunt. Inter auditores, concioni quoque Sacerdos improbus dum forte intereſt, vi magna dicentis percellitur, Deo miſeri oculos detegente vt tandem aduerteret quanta Dei iniuria, characteris ſui dedecore, & labe populi; quàm deforme in monſtrum infelix tranſiſſet: concepto igitur meliorum ardore, concionatorem adire, ad hæc opem ex eo aliquam rogare, cumque validior nulla ſuppeteret, Exercitia ab eo propoſita aggredi. Vix erat primis meditationibus adſperſus cum in rerum fluxarum inanitate ridicula, in æternarum mentium, & Adami lapſu, nocentiúmque apud inferos pœnis; alias vidit ſcenas, caſtatrophes alias, & nunquam prius ab ſe

cogitata tragediarum argumenta. Quare in ſe ipſe deſcendens, ancepſque vtrum erubeſceret grauius an ſe ſacerdotem, an comœdum; tantùm ſui, tantum diuinæ, & populi offenſæ horrorem concepit, vt non putarit, tam immanium nominum diſſolutionem, niſi à publica petitione veniæ inchoandam; poſt hanc ſeſe extra ſæculum abditurus, Deumque, vt poſſet omni aſperitatis genere placaturus. Igitur Patri in exercitiis ductori vtrumque conſilium vbi aperuit, animatus eſt ad agendum, modo Vicarij facultas accederet. Ea impetrata, die quodam, poſt concionem ad populum à Patre Franciſcano habitam, euadit in pulpitum, & alligato ad collum fune, pudore, ac lacrymis confuſus, veniam cœpit pernicioſæ ſuæ inuerecundiæ rogare. Quanquam vnus hic miſerabilis conſpectus plus ſatis valuit, ad ciendam totius populi miſerationem; & illa tam ſerio, tantaque ſui deſpicientia pœnitentis vel ſola ſpecies, abunde penſauit quicquid ciuibus ſuis ante nocuiſſet. Ac optauit quidem Patribus adiungi, ſed prolixioris experimenti rem fore ſentiens, quam ferret eius incitatus ardor; ſacrum Capucinorum habitum induit. Fuiſſe porro magnum conuerſionum huiuſmodi numerum, qui anno poſt Ignatij mortem harum erat ſpectator Ludouicus Strada ex S. Bernardi Ordine, ſic tradit: [Quanta præſtet hæc Exercitiorum ſanctorum medicina in variis conditionibus hominum, nec dici poteſt, nec ab iis credi qui ipſi non ſpectarunt, vti mihi videre contigit complures vitiorum cœno per ea emerſos, in cultum tranſcriptos veræ pietatis; & peccatis incoctos veteribus, ac turpitudini, ex iis perſanatos.]

XIX.

Exercitia S. Ignatij quanto magis impugnata tanto illuſtriora, & magis probata.

Illud magnam habet admirationem modis quàm hoſtilibus, & inopinatis prouidentia diuina Exercitiorum famam auctoritatémque promouerit, paſſa videlicet mordaciſſimos calumniatores in ea conſurgere, & aduerſarios nomine, doctrina, dignitatibus præpotentes; horum alij temeritatis accuſabant, velut id ſibi atrogarent vt Spiritum ſanctum è cœlo deducerent; alij doloſæ vanitatis, quaſi artem docerent alienandi ab ſenſibus animi, & viſa videndi; artis nonnulli magicæ ſuſpecta habebant, cum metamorphoſes ex iis profectas, niſi magico cantu fieri non poſſe crederent, cuius argumentum aiebant ſilentium, ſolitudinem, tenebras quibus delectabantur meditantes; quoſdam metus pungebat doctrinæ ambiguæ quod ſecretum amarent, nec lucem publicam, qui verus eſt erroris genius, ſuſtinerent. Et innrebatur Exercitiis cenſura hæc multiplex à docetibus, concionantibus, ſcriptoribus, probroſa de iis iudicicia ſua ſpargentibus, dum tandem ad tribunalia ventum eſt, vbi neceſſitate defenſionis ad innocentiam; cognitionis legitimæ ad defenſionem, dum probantur non eſſe, qualia multi garriebant, manifeſtatur cuiuſmodi reuera eſſent: hinc probe iam perſpici, iam deſiderari, iam cum laude abſolui; pluſque ex agnita veritate honoris referre, quam ſibi ex calumnia deceſſiſſet: haud ſecus ac primis Eccleſiæ ſæculis, ad fidei propagationem, & gloriam, multo felicius turbulentiſſima tempora, quàm tranquilla ceſſerunt. Nam pœnis vexatam

atrocibus

atrocibus intuens, cauſam auet reſcire, quæ ream tantopere faciat; crimina inueſtigans, comperit innocentem; *& vbi cognouerit veritatem, & ipſe ſtatim ſequitur*, ait Tertullianus. Vnde aliquando Petrus Faber Ratisbonæ Theologus, in comitiis quæ tunc habebantur, ardenter optaſſet, hæreſeos ob Exercitia reus agi, vt camptum haberet apertum, ac neceſſarium, depulſionis titulo apud conſeſſum Præſulum, Principum, & Theologorum, de Exercitiis dicendi, certus hunc fore iudicitij exitum, vt (quod deperibat) damnaretur ad ſingulos de ijs per otium edocendos; ſic breui comitiorum ſilentio, reparandam Germaniæ ſalutem, quam quotidianæ diſputationes, & colloquia fruſtra molirentur. Pariſiis quidem an. 1535. cum pro tribunali Exercitia ſiſterentur, ſententiam tulerunt accuſationi plane contrariam. Matthæus Ori ex Ordine S. Dominici, pro ratione officij, quod tunc illic gerebat, cum ea perlegiſſet, examinaſſet, comperiſſet eſſe quod reipſa erant, magiſteria ſalutis, & Deo plena; poſito iudice, factus eſt eorum diſcipulus, exemplúmque illorum quo ipſe vteretur ab Ignatio petiit: quæ verò decimo poſt anno Conimbricæ, iiſdem Exercitiis intentata eſt lis ceſſit, etiam aliquanto felicius. Erant ea in vrbe homines, in ſenſum, & terrena curuj, qui palam à Patribus obitas ad captandos contemptus, afflictationes, minuti capitis interpretarentur ludibria. Spargit rumor ab Exercitiis id agi, in ea diebus aliquot ſolitarios Patres incumbere, inde ijs cerebrum exſiccari, in obſcuro clauſis ſpectra quædam, vmbráſque horribiles objici, quibus & extra ſe, & in illam ſui publicè dinexandi ſtultitiam impetu raperentur: hæc ad Henricum Cardinalem (poſt Luſitaniæ Regem, tunc ſacrum Quæſitorem) perlata, inueſtiganda diligentiſſimè mandantur F. Iacobo Murciæ ex Ordine S. Hieronymi Monacho, & Academiæ Rectori: Hic dum interrogat ſeorſim ſocios, ad Rodericum Meneſium deuenit, iuuenem, non virtute minus, quam genere nobilem; ex eo concepit, nihil eſſe certius, quam terribilia ſimulachra in Exercitiis ſpectari; ſibi etiam cuſum deformitatis adeò portentoſæ, vt mallet præ horrore in terram defodi, quam eius adſpectum ſuſtinere: hortante Murcia ad pergendum fidenter, & ſcriba excipiente quicquid is diceret: Vidi, inquit, memet in Exercitiis, quem nunquam videram, portentum, quo nullum turpius, nullum informius occurrere potuit, ac niſi meipſe, quocumque fugero, mecum circumferrem, lubens ad ima tartari potius fugero quam vt mei ipſius adſpectum perferam. Explicatam hoc modo viſionum naturam quas Exercitia pariebant, & conſentaneos explicationi cœteros, vbi ex callido examinatore cognouit Cardinalis, extemplo in ſummam æſtimationem apud omnes attolli; cumque paulo ante pro arte ſubuertendi hominum cerebri riderentur, exinde iactari pro diſciplina compendiaria ſanctitatis; in aulam ſubire, ab Infante D. Luiſio, ab ipſamet Regina, à Cardinali Henrico adhiberi, etiam (quod mirabilius) Luſitaniæ regnum obtinente. Alia enim procul tuentibus Exercitia apparent, alia propiùs; quod ſi aduertiſſet quidam Theologus, aurem melioribus conſiliis

dediſſet: proritatus ab Religioſo, qui etſi literatiſſimus audiret;in Societatis & Ignatij rebus erat planè puer, quare nullum dum vixit eas exagitandi finem fecit; huius vt creditur impulſu, famoſum libellum accuſationis nomine obtulit D. Ioanni Martino Siliceo Archiepiſcopo Toletano, non alio magis ſtudio, quam affundendi ignibus olei, inflammandæque indignationis, quà Præſul optimus, ſane gratuitâ iraſcebatur noſtris. Excuſarit è vulgo quilibet, ſi minus purgarit, damnatam ab ſe pietatis ſcientiam, cuius principia ignorarit; at fruſtra hunc ſibi colorem obtendat, qui eam propterea damnat, quod eam cognoſcere recuſet, quam ſi cognouerit, & prægustauerit, non ſit damnaturus quaſi ſaporis venenati. Ab hoc, & eius incentore, longè diuerſiſſima ſentiebat P. Paſcalis Mancius ex Prædicatorum familia doctiſſimus, primuſque Compluti Theologus, qui cenſuræ ſuæ commiſſum ab Archiepiſcopo libellum Exercitiorum cum cepiſſet perlegiſſetque acutiſſimo oculo, aliud quod argueret non inuenit, præter impotentiam accuſantis:quare proferente Archiepiſcopo aliud eorundem apographum, multis ad marginem confixionibus ab illo quodam Theologo notatum (cuius nomen Religionis quam profitetur reuerentiæ condono, quamuis multi pridem Societatis hiſtoriis, verè putarent inſerendum :) hic vero, addidit Mancius, damnandus liber eſt, qui totidem erroribus ſcatet quot habet ad marginem confixiones iniqui cenſoris. Hoc ipſum merito docuit, quadam ſua in hoc argumentum Apologia Bartholomæus Torres, doctiſſimus Canariarum Epiſcopus. [Exercitia, inquit, ab experientibus melius, quàm ab ſcrutantibus capiuntur: vidi homines præſtantis doctrinæ & excellentis ingenij, quos doctrina carere, & ingenio putaſſes cum de huius libelli ſcientia quæreretur, tametſi limpida, explorata, ex Euangelio ſanctiſque Patribus decerpta. Paucis diebus ex eius præſcripto Compluti, poſitis plura (teſtis mihi ſit veri Deus)ſaluti meæ profutura percepi, quam annis retro triginta perceperam, vel ſtudendo, vel Theologiam docendo: nec eſt quod quiſquam ſibi valdè intelligens, miretur ſe iſtud non intelligere, facto eſt opus, non ſtudio: experiatur mecum, & mecum ſentiet, quanquam meæ quoque huius ſententiæ non ſit fortaſſis obſcura ratio; dum enim ſcientias tractarem, ad docendum omnia conferebam; dum Exercitiis incumberem, omnia ad meipſum, opuſque deſignabam; aliud porro eſt ſtudere, vt doceas; aliud intelligere,vt agas. Addo notos mihi permultos qui vſu hæc Exercitia probarunt, multos meo ſuaſu ex meis diſcipulis, tum religioſos, tum alios qui ijs inſtitui voluerunt; qui vero melior non inde euaderet, quique non palam deprædicet, nec quicquid vſquam eſt bonorum, reportato ſe ex ijs lucro minimè mutaturum, fateor me noſſe neminem. Et feciſſet Deus vt tantus Theſaurus ſuum apud omnes pretium inueniret: cum enim precario, & meditatio tantum in animam valeant, ea forma vtrumque ita peragitur, vt breui pietas plus inde promoueat, quam alias inſiſtens fortuitas vias, magno, & diuturno labore. At enim non ignarus dæmon, horum Exercitiorum aucto-

ritas,

ritas, rationibus ſuis quantum officiat, omni arte contendit ea obruere, prorſuſque de medio tollere, ſed fruſtra, nam rumpatur licet, hoc ipſo indicat, opus diuinum omnino id eſſe, quod inſectationibus alatur, & tempeſtatibus germinet,] hactenus Epiſcopus Torres. Quæ tamen aut parum amici, aut nimirum ignari Exercitiis opponebant, non ſolo contemptu refelli oportuit; quòd præſertim auctores, partim manifeſtos, partim occultè infeſtos præferrent, qui ſi minus veris, vno ſaltem nominis pondere, ſuſpicionem mouere poterant. Quare Dux Gandiæ (poſtea B. Franciſcus Borgia) cauſæ bonitate, & publici commodi ſtudio apud Paulum tertium ſupplex egit, de Exercitiis Spiritualibus Ignatij, poſt ſeuerum Examen approbandis, & Apoſtolica auctoritate muniendis: acquieuit lubens roganti Pontifex, & librum ab Andrea Fruſio, ex Caſtellana lingua Latinæ redditum, cenſuræ commiſit virorum trium, qui tunc Romæ ſcientia, & dignitate eminebant; Ioanni Aluaro Toletano, Burgenſi Epiſcopo, ex Ordine Dominicanorum; Philippo Archinto Pontificis Romæ Vicario, & P. F. Ægidio Foſcarario, ſacri Palatij Magiſtro: quorum vbi accepit tam plenam cum laude approbationem, vt ne ſyllabam quidem in iis attigiſſent, anno 1548. ea Pontificio diplomate munita, confirmauit, tutumque illorum vſum declarauit. Relatu dignum, lectuque diploma appono.

PAVLVS PAPA TERTIVS,
ad perpetuam rei memoriam.

PAſtoralis officij cura, in vniuerſum Chriſti gregem nobis commiſſa, & diuinæ gloriæ ac laudis amor, facit, vt ea quæ ſalutem animarum, & ſpiritualem earum profectum iuuant, amplectentes, vota eorum, qui aliquid, quod fouere, & nutrire pietatem in Chriſti fidelibus valeat, à nobis expoſcunt, ad exauditionis gratiam admittamus. Cùm ergo (ſicut dilectus filius, nobilis Vir, Franciſcus de Borgia, Dux Gandiæ, nobis nuper exponi fecit) dilectus filius Ignatius de Loyola, Præpoſitus Generalis Societatis Ieſu, per nos in alma Vrbe noſtra erectæ, & per nos auctoritate Apoſtolica cõfirmatæ; quædam documenta, ſiue Exercitia ſpiritualia, ex ſacris Scripturis, & vitæ ſpiritualis experimentis elicita, compoſuerit, & in ordinem, ad piè mouendos fidelium animos, aptiſſimum redegerit; illáque Chriſti fidelibus, ad ſpiritualem conſolationem, & profectum magnopere vtilia, & ſalubria eſſe, non ſolum famâ ex plurimis locis allata, prædictus Franciſcus Dux didicerit; ſed etiam experimento manifeſto, cum Barcinone, tum Valentiæ, tum Gandiæ, id compertum habuerit. Quare idem Franciſcus Dux nobis humiliter ſupplicari fecit, vt documenta, & ſpiritualia Exercitia prædicta, quo latius eorum fructus pateat, & plures

dediſſet: proritatus ab Religioſo, qui etſi literariſſimus audiret;in Societatis & Ignatij rebus erat planè puer, quare nullum dum vixit eas exagitandi finem fecit; huius vt creditur impulſu, famoſum libellum accuſationis nomine obtulit D. Ioanni Martino Siliceo Archiepiſcopo Toletano, non alio magis ſtudio, quam affundendi ignibus olei, inflammandæque indignationis, quâ Præſul optimus, ſane gratuitâ iraſcebatur noſtris. Excuſarit è vulgo quilibet, ſi minus purgarit, damnatam ab ſe pietatis ſcientiam, cuius principia ignorarit; at fruſtra hunc ſibi colorem obtendat, qui eam propterea damnat, quod eam cognoſcere recuſet, quam ſi cognouerit, & prægustauerit, non ſit damnaturus quaſi ſaporis venenati. Ab hoc, & eius incentore, longè diuerſiſſima ſentiebat P. Paſcalis Mancius ex Prædicatorum familia doctiſſimus, primuſque Complutí Theologus, qui cenſuræ ſuæ commiſſum ab Archiepiſcopo libellum Exercitiorum cum cepiſſet perlegiſſetque acutiſſimo oculo, aliud quod argueret non inuenit, præter impotentiam accuſantis:quare proferente Archiepiſcopo aliud eorundem apographum, multis ad marginem confixionibus ab illo quodam Theologo notatum (cuius nomen Religionis quam profitetur reuerentiæ condono, quamuis multi pridem Societatis hiſtoriis, verè putarent inſerendum:) hic vero, addidit Mancius, damnandus liber eſt, qui totidem erroribus ſcatet quot habet ad marginem confixiones iniqui cenſoris. Hoc ipſum merito docuit, quadam ſua in hoc argumentum Apologia Bartholomæus Torres, doctiſſimus Canariarum Epiſcopus. [Exercitia, inquit, ab experientibus melius, quàm ab ſcrutantibus capiuntur: vidi homines præſtantis doctrinæ & excellentis ingenij, quos doctrina carere, & ingenio putaſſes cum de huius libelli ſcientia quæreretur, tametſi limpida, explorata, ex Euangelio ſanctiſque Patribus decerpta. Paucis diebus ex eius præſcripto Compluti, poſitis plura (teſtis mihi ſit veri Deus)ſaluti meæ profutura percepi, quam annis retro triginta perceperam, vel ſtudendo, vel Theologiam docendo: nec eſt quod quiſquam ſibi valdè intelligens, miretur ſe iſtud non intelligere, facto eſt opus, non ſtudio: experiatur mecum, & mecum ſentiet, quanquam meæ quoque huius ſententiæ non ſit fortaſſis obſcura ratio; dum enim ſcientias tractarem, ad docendum omnia conferebam; dum Exercitiis incumberem, omnia ad meipſum, opuſque deſignabam; aliud porro eſt ſtudere, vt doceas; aliud intelligere,vt agas. Addo notos mihi permultos qui vſu hæc Exercitia probarunt, multos meo ſuaſu ex meis diſcipulis, tum religioſos, tum alios qui ijs inſtitui voluerunt; qui vero melior non inde euaderet, quique non palam deprædicet, nec quicquid vſquam eſt bonorum, reportato ſe ex ijs lucro minimè mutaturum, fateor me noſſe neminem. Et feciſſet Deus vt tantus Theſaurus ſuum apud omnes pretium inueniret: cum enim precatio, & meditatio tantum in animam valeant, ea forma vtrumque ita peragitur, vt breui pietas plus inde promoueat, quam alias inſiſtens fortuitas vias, magno, & diuturno labore. At enim non ignarus dæmon, horum Exercitiorum aucto-

ritas,

ritas, rationibus ſuis quantum officiat, omni arte contendit ea obruere, prorſuſque de medio tollere, ſed fruſtra, nam rumpatur licet, hoc ipſo indicat, opus diuinum omnino id eſſe, quod inſectationibus alatur, & tempeſtatibus germinet,] hactenus Epiſcopus Torres. Quæ tamen aut parum amici, aut nimirum ignari Exercitiis opponebant, non ſolo contemptu refelli oportuit; quòd præſertim auctores, partim manifeſtos, partim occultè infeſtos præferrent, qui ſi minus veris, vno ſaltem nominis pondere, ſuſpicionem mouere poterant. Quare Dux Gandiæ (poſtea B. Franciſcus Borgia) cauſæ bonitate, & publici commodi ſtudio apud Paulum tertium ſupplex egit, de Exercitiis Spiritualibus Ignatij, poſt ſeuerum Examen approbandis, & Apoſtolica auctoritate muniendis: acquieuit lubens roganti Pontifex, & librum ab Andrea Fruſio, ex Caſtellana lingua Latinæ redditum, cenſuræ commiſit virorum trium, qui tunc Romæ ſcientia, & dignitate eminebant; Ioanni Aluaro Toletano, Burgenſi Epiſcopo, ex Ordine Dominicanorum; Philippo Archinto Pontificis Romæ Vicario, & P. F. Ægidio Foſcarario, ſacri Palatij Magiſtro: quorum vbi accepit tam plenam cum laude approbationem, vt ne ſyllabam quidem in iis attigiſſent, anno 1548. ea Pontificio diplomate munita, confirmauit, tutumque illorum vſum declarauit. Relatu dignum, lectuque diploma appono.

PAVLVS PAPA TERTIVS,
ad perpetuam rei memoriam.

PAſtoralis officij cura, in vniuerſum Chriſti gregem nobis commiſſa, & diuinæ gloriæ ac laudis amor, facit, vt ea quæ ſalutem animarum, & ſpiritualem earum profectum iuuant, amplectentes, vota eorum, qui aliquid, quod fouere, & nutrire pietatem in Chriſti fidelibus valeat, à nobis expoſcunt, ad exauditionis gratiam admittamus. Cùm ergo (ſicut dilectus filius, nobilis Vir, Franciſcus de Borgia, Dux Gandiæ, nobis nuper exponi fecit) dilectus filius Ignatius de Loyola, Præpoſitus Generalis Societatis Ieſu, per nos in alma Vrbe noſtra erectæ, & per nos auctoritate Apoſtolica cõfirmatæ; quædam documenta, ſiue Exercitia ſpiritualia, ex ſacris Scripturis, & vitæ ſpiritualis experimentis elicita, compoſuerit, & in ordinem, ad piè mouendos fidelium animos, aptiſſimum redegerit; illáque Chriſti fidelibus, ad ſpiritualem conſolationem, & profectum magnopere vtilia, & ſalubria eſſe, non ſolum famâ ex plurimis locis allata, prædictus Franciſcus Dux didicerit; ſed etiam experimento manifeſto, cum Barcinone, tum Valentiæ, tum Gandiæ, id compertum habuerit. Quare idem Franciſcus Dux nobis humiliter ſupplicari fecit, vt documenta, & ſpiritualia Exercitia prædicta, quo latius eorum fructus pateat, & plures

Chiſti fideles, maiori cum deuotione ad vtendum illis, inuitentur, examinari facere: & ſi approbatione, & laude digna inueniremus, appobare, & laudare, aliáſque in præmiſſis opportunè prouidere de benignitate Apoſtolica, dignaremur. Nos igitur, qui documenta & Exercitia huiuſmodi examinari fecimus; & quæ teſtimonio, ac relatione, dilecti filij noſtri, Ioannis Tit. S. Clementis, presbyteri Cardinalis Burgenſis Epiſcopi, ac hæreticæ prauitatis inquiſitoris, & venerabilis fratris noſtri Philippi Saluciarum Epiſcopi, ac dictæ Vrbis noſtræ in ſpiritualibus Vicarij generalis, necnon dilecti filij Ægidij Foſcatarij, noſtri Sacri Palatij Magiſtri, nobis deſuper factâ, pietate, ac ſanctitate plena, & ad ædificationem, & ſpiritualem profectum fidelium valde vtilia, & ſalubria eſſe, & fore comperimus: debitum etiam reſpectum ad fructus vberes, quos Ignatius, & ab ipſo inſtituta Societas præfata, in Eccleſia Dei vbique gentium producere non ceſſant, & ad maximum adiumentum, quod ad id prædicta Exercitia attulerunt, non immeritò habentes: huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, documenta, & Exercitia prædicta, ac omnia & ſingula in eis contenta, auctoritate prædicta, tenore præſentium, ex certa ſcientia noſtra, approbamus, collaudamus, ac præſentis ſcripti patrocinio, communimus. Hortantes plurimum in Domino, omnes & ſingulos, vtriuſque ſexus, Chriſti fideles vbilibet conſtitutos, vt tam piis documentis & Exercitiis vti, & illis inſtrui deuotè velint. Necnon concedentes, vt huiuſmodi documenta & ſpiritualia Exercitia imprimi, à quocumque Bibliopola per prædictum Ignatium eligendo, libere & licite valeant. Ita tamen, vt poſt primam editionem, ſine conſenſu eiuſdem Ignatij, vel ſucceſſorum eius, nec ab hoc, nec ab alio omnino, ſub excommunicationis & 500. ducat. piis operibus applicandorum, pœnâ imprimi poſſint. Ac mandantes nihilominus vniuerſis, & ſingulis locorum ordinariis, ac perſonis in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, & Cathedralium, ac Metropolitanarum Eccleſiarum Canonicis, & earumdem ordinariorum Vicariis, in ſpiritualibus, generalibus & Officialibus vbilibet conſtitutis, quatenus ipſi, vel duo, aut vnus eorum, perſe, vel alium, ſeu alios, cuiuis de Societate prædicta, vel aliis, quorum intererit in præmiſſis ſpiritualibus Exercitiis, efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, faciant auctoritate noſtra illos dicta conceſſione, & approbatione pacifice frui, & gaudere: non permittentes eos, per quoſcumque, contra præſentium tenorem quomodolibet moleſtari: contradictores quoſlibet, & rebelles, per cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, ac alia opportuna iuris remedia, appellatione poſtpoſita compeſcendo: inuocato etiam ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachij ſæcularis. Non obſtan. fel. rec. Bonifacij Papæ VIII. Prædeceſſoris noſtri de vna, & Concilij generalis de Duabus diætis, dummodo vltra tres, aliquis, auctoritate præſentium, non trahatur; & quibuſvis aliis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis cæteriſque contrariis quibuſcumque. Aut ſi aliquibus communiter vel diuiſim ab eadem ſit Sede indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari

municari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto huiuſmodi mentionem. Volumus autem, quod præſentium litterarum tranſumptis, manu Notarij publici ſubſcriptis, & ſigillo alicuius Prælati, ſeu perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ, munitis, plena fides vbique habeatur & illis ſtetur tam in Iudicio, quam extra, ac ſi originales Litteræ exhiberentur, & oſtenderentur. Datum Romæ apud ſanctum Marcum, ſub annulo Piſcatoris, die vltimo Iulij, milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octauo. Pontificatus noſtri anno XIV.

BLO. EP. FVLGINEN.

XX. *Secura quam tenet Societas pietatis via & quam ſæpe Exercitiis vtatur.* Franc. Annat. c.8. l. vlt. Aug. à Baian. vindic.

Ita demum os aduerſariis vel occluſum, vel factum ne poſthac auderent, quod Petri Sedes comprobaſſet, abſque temeritatis nota & maledicentiæ, damnare, aut carpere. Ex eo diplomate duo conſequuntur momenti ad veritatem grauiſſimi. Primum, (quod notat illuſtris Theologus & in nouarum hæreſeon expugnatione, poſteris memorandus) Baij ſequacibus, mirum videri non debere, ſi ſuis artibus diſturbandis, euertendiſque machinis, aduerſarios potiſſimum ſenſerint ex Ignatij familia ſocios. Habent enim Exercitia S. Patris tum quatuordecim Regulas diſcernendorum à fallacibus, & dubiis, piorum diuinorúmque ſpirituum; tum decem & octo alias, cum Eccleſia Catholica ſentiendi; quæ multa continent falſis & Baij dogmatis, & recens damnatis Ianſenij erroribus planè oppoſita; ſunt tamen eæ Regulæ ſupremi quam retuli auctoritate oraculi, clare adeò diſertéque probatæ, vt dixerit Pontifex, *Documenta, & Exercitia prædicta, & ſingula in iis contenta, auctoritate prædicta, tenore præſentium, ex certa ſcientia noſtra, approbamus, collaudamus & præſentis ſcripti patrocinio communimus.* Ergo illa quam impetierant doctrina cum eſſet nobis hæreditaria, & patrimonij iure, ab ortu debita, omnino à nobis defendi eam opportuit ab iniqua vſurpatione, nec poſſunt ſperare fore vnquam ex hac familia iuris huius præuaricatorem, & transfugam, niſi ſe eadem opera degenerem profiteatur, & ſpurium. Nec illud alterum ex duobus, quæ ſequi dixeram, habendum minoris, quod via quam tenet ad virtutem, pietatémque Societas, auctoritatem hinc etiam nacta eſt ſecuritatis non dubiæ, cum tota iis conſtet regulis quas ſanctiſſimus Fundator, eo libello conſignauit. Hoc verò quanti ſit, ob periculum exerrandi, ſi quis ſeipſum ſectetur ducem, aut calles ineat parum tutos, fidem facit Ioannes Auila, magnus ille in diuinis præceptor, ſolitus noſtris ingerere quantas Deo deberent gratias, quod ab ipſo primo in Societatem ingreſſu, certi eſſent ſe iter ingredi, ſecuri ad perfectam virtutem ad quam vocarentur ſucceſſus, ſibi multo ſecius eueniſſe, vt qui ſæpius ſe hallucinatum in orandi modo, ſuo damno, ſed diu poſt, animaduertiſſet. Nam vtcumque nunc paſſim in externis, (qua cauſa non dixerim) non ſit Exercitiorum tam frequens vſus, vt olim fuerat, cum vel Parmæ tantum, centum ſimul iis operam dabant, Petro

Fabro

Fabro, & Iacobo Lainio manuducentibus; viget tamen in Societate perpetuus, & proceſſu annorum euaſit ſtabilior. Primum enim iis ſub ingreſſum nouitij excoluntur, quaſi rudiario humanis mundique inaniis auulſu: quod ſtoliditati attribuens Caluinus, velut à fœce perturbationum momento purgatos, in ſanctimoniæ adyta mitteremus, ita ſcripſit. *Omni rationis ſpecie caret eorum deliramentum qui vt à pœnitentia exordiantur, certos dies ſuis Neophytis præſcribunt per quos ſe in pœnitentia exerceant, quibus demum tranſactis, in Euangelicæ gratiæ communionem ipſos admittunt, de plurimis Anabaptiſtarum loquor: iis præſertim qui ſpirituales haberi mire gaudent, eorumque ſodalibus Ieſuitis, & ſimilibus quiſquiliis;* ſic ille ſupercilioſè, breue id pœnitentiæ ſpatium, quia ſcilicet breue eſt condemnans. Repetitur verò ab tyronibus idem labor priuſquam Deo ac religioni, votorum nuncupatione ſe obſtringant; à ſacerdotibus ante ſui conſecrationem; ab auditoribus ſcholarum poſt abſoluta ſtudia per menſem integrum; ab omnibus denique in Adiutoris, aut Profeſſorum gradum deſtinatis. Præter quæ ſeptima Congregatio Generalis (quod ſexta decreuerat) neminem voluit ab annuo penſo Exercitiorum immunem haberi, quicumque iis tandem, & quacumque occupatione teneretur, quod incredibili accuratione Societas pergit exigere, nullo legis priuatæ interpretamento: nempe P. N. Ignatius hoc miniſterium (verba ſunt Mironi quem paulo ante retuli) pluris quam dici poſſit æſtimauit, dictitans hæc eſſe Societatis arma, quibus tantum roboris indidiſſet Deus ad gloriæ ſuæ procurationem; nec paſſus eſt vnquam perſuaderi ſibi vt diuerſum ab iis orandi ſtylum vel doceret, vel inter nos induci fineret. Hæc prima nouitiis præcepit ſpiritus rudimenta quibus ad religioſam vitam fingerentur; hinc poſſe cenſuit in perfectos viros tuto euadere; hinc etiam, ſi Deus annueret, ſublime Orationis faſtigium prehendere; his, quem forte notaſſet intepuiſſe in animi ſui cura, vigori priſtino reddere conſueuit, atque vt verbo complectar omnia, hinc à nobis trahi interioris vitæ animam optauit.] Ita quidem Mironus: Sed quia magnopere intereſt vt ſiue externis ſeu noſtris Exercitia traditurus, rite id faciat, Romæ ſtatim à morte S. Ignatij prima Congregatio generalis colligendum decreuit ab experientiſſimis quibuſque, quicquid huic operæ, valdè profuturum, vel obfuturum, videretur; cui libello Directorij præfixum nomen: ac velut id parum ſufficeret, ab Societate vniuerſa mandatum eſt, adnotaret quiſque, ſi quid ei libro addendum, detrahendúmve iudicaſſet, iteratiſque ad vltimum adnotandi, & retractandi curis, Generali Claudio Aquauiua, liber editus eſt qui nunc habetur præ manibus. Nec illud omiſerim Generalis eiuſdem communi ad Prouinciales Epiſtola an. 1599. data, exſtimulatam vehementer ſuperiorum charitatem, ad excipiendos domi qui cuperent Exercitiis iuuari, negligendáſque ad hoc propenſo animo vel ſumptus domeſtici, vel incommodi rationes; cum apud homines quales eſſe nos decet, anteponendum ijs eiſet eam efficax bonum ſalutis proximo parandæ; auctor quin etiam idem fuit, vbique apud nos in hoc

l. 3. Inſt. c. 3. §. 2.

opus

opus ſeiuncta conclauia aptari, & in ædificandis Collegiis deſignari.

Atque hoc fuit approbationis, & ſecuritatis, Societati lucrum ex inſectatione, damnantium, vel deſpuentium Exercitia S. Ignatij: ſed fuit haud pridem vice verſa, qui nimia illorum æſtimatione, maiorem iis (ſi res proceſſiſſet) iniuriam, non minore damno molitus eſt. Videns enim quos fructus in Eccleſia tuliſſent, quanta eſſet illorum apud omnes exiſtimatio, conatus eſt illa Societati eripere, & Garziæ Ciſnero Benedictino Abbati vindicare ex cuius aiebat *Exercitatorio*, magnam partem eſſent ab S. Ignatio deſcripta. Et architectatus eſt in eam rem librum futilibus nixum coniecturis, quibus veri fundamento caſſis, breui hæc machina ruinam trahens Architectum oppreſſit. Rei ſeriem in pauca confero. Diximus S. Ignatium ex paterna domo, Monſerratum profectum, vitam omnem apud Ioannem Canones Monachum S. Benedicti confeſſione ſacra expiaſſe; fuiſſe ab illo ſanctis conſiliis in ſuſcepta virtute inſtitutum; addo forſitan ad hoc & librum aliquem, ac ſi lubet hoc ipſum quod commemoratur Exercitatorium accepiſſe. Ex his neſcio quis, quodcumque huic nomen, libros ſcripſit duos, indicem hunc facit. *De religioſa S. Ignatij ſiue S. Enneconis Fundatoris Societatis Ieſu, per Patres Benedictinos inſtitutione, deque libello Exercitiorum eiuſdem ab Exercitatorio Veri ſerui Dei, Garzia Ciſneri, Abbatis Benedictini magna ex parte deſumpto.* Ex quo patet probare conatum, de Ciſneri libro S. Ignatium magna ex parte Exercitia ſua exſcripſiſſe, proinde, vt planè ſequitur non ſua, niſi ſi alieni iniuſtus occupator, vocari poſſeſſor legitimus debeat. Qui enim potuit diuinorum rudis, inquit ille de cultu intimæ virtutis tam exquiſita peritia, & cohærenter adeò ſcribere? vnde porrò illi in tractandis animis experientia, qui delituiſſet eatenus vel inter mendicos, & ægrotos in Noſocomio; vel in ſolitario cauo eremita? ex Ciſnero igitur librum illum deſcripſit. Hoc verò nec vnum, nec tamen grauiſſimum eorum quibus S. Ignatij gloriam, eiuſque Ordinem is liber perſtringit; ſed cum ab ſacra Indicis Congregatione notatus ſit, vnaque ex hominum oculis, & memoria eraſus, nullam ſui deinceps meretur mentionem. Ad Exercitia quod ſpectat, hoc ſolum dixero, ſi quid valent quæ ante retuli, euidentiſſimè ex iis oppoſitum confici, Ignatium ſcilicet ex Ciſnero Exercitia nec deſcripſiſſe neque compilaſſe: nihil quidem verius, quam oportuiſſe illum aliunde id haurire in quo ipſe nec ſatis verſatus, nec per ſe ſat eſſet eruditus, vnde verò, & quonam id modo? dicant eius fidei teſtes, quam Illuſtriſſimi Ro. Rotæ auditores, nominis ſui pondere commendant. *Cum dicta*, inquiunt, *Exercitia facta fuerint eo tempore quo dictus B. Pater erat idiota, & literarum ignarus, vtique cogimur fateri dictam cognitionem, & lumen ſupernaturaliter infuſa potius, quam acquiſita fuiſſe.* Quæ vox de iis auctoritatibus deprompta, & ab iis auctoribus edita quibus rei commiſſæ grauitas veri neceſſitatem imponebat, apud quemlibet cordatum plus debet poſſe quam vt velit certioribus confirmari. Habemus tamen S. Ignatij intime conſcios, & familiares Iacobum Lainium, & Ioannem

XXI. *Calũnia moderni vſurpatoris Exercitiorum, falſi damnata.*

Ioannem Polancum à quibus extra ambiguum nobis traditum eſt, S. Ignatio in Exercitiis componendis magiſtrum primarium præter Deum fuiſſe neminem, documenta præterquam è cœlo fuiſſe nulla: nec deſunt vitæ ſanctiſſimæ homines, idem diuinitus edocti, quos & longum referre, & mihi non neceſſarium, teſtimoniis nixo iuridicis, dum ageretur de illo in ſanctorum album adſcribendo: illud potius neceſſarium meminiſſe quod diſertè nobis conſignarunt qui ex ipſomet audiuerant; vt nouis ſubinde radiis illuminatior, de diuinis plura cognoſcebat, ſic libro Exercitiorum noui ſemper aliquid addidiſſe, donec qualem habemus perficeret. Ex quibus egregiè, ambigentibus fit ſatis, qui potuerit tam abſolutum opuſculum prodire ab homine neque literato, nec regendis animis aſſueto, qui vero etiam eiuſmodi cum eſſet, vti potuerit Conciliorum, & Patrum locis, & boni malique ſpiritus naturam ſtatis diſcernere regulis, quæ niſi ab apprimè docto, & interioris hominis gubernatione iam longa trito, præſtari nequeunt. Manreſæ ſiquidem dum ſolus ageret. *Ex iis quæ diuino magiſterio didicerat* (quod coram Gregor. XV. ex authentico relatu Illuſtriſſ. Ro. Rotæ Auditorum, conſeſſus Pontificij dixit Aduocatus de illa tractans Manreſana ſancti commoratione) ex iis inquam præcipuas, eo quem expoſui ordine deſcripſit Exercitiorum partes; quibus deinde veluti ſubſtructis inædificauit ſemper totis quinque, & viginti annis, ad 1548. quo Pauli III. auctoritate communita in lucem exierunt; diuque iam interioris vitæ œconomiam vſu ipſo perdoctus, nouas iis adiunxit regulas, quas Additiones vocauit; & iam Theologus, varios ex Conciliis, & Patribus textus; hinc eo Pontifex, quod paulo ante exſcripſi diplomate, *Documenta* nominauit, *ſiue Exercitia ſpiritualia ex ſcripturis, & vitæ ſpiritualis experimentis elicita, & in ordinem ad piè mouendos fidelium animos aptiſſimum redacta*, qualia videlicet tunc erant, cum à Duce Franciſco Borgia ea acciperet ſupremo ſuffragio confirmanda; non autem qualia fuerant cum Manreſæ primum à ſancto fuerant conſcripta. Ergo Ignatius neque ab vno ſe, Exercitia protulit; ſed neque ab Ciſnero; quod adeò liquet inter ſe vtraque componenti (eſto materiæ aliquid commune habeant) vt arcem Regiam liquet à Palatio differre, licet portas & muros vtraque habeant. Vbi enim in Exercitatorio Ciſneri meditatio Fundamenti, de fine in quē conditus homo eſt, quod eſt Exercitiorū S. Ignatij principiū, ad extricādum abſæcularibus animū, vt ab initio in nullum eorum propendeat? Vbi de duobus Vexillis, ad afficiendos ad Chriſti vexillum animos? vbi alia de tyranno, & Rege, ad præcipiendum belli vtriuſque euentum, & præmia? vbi ſtabilis vitæ Electio; totius pars maxima, in quam tendunt quæcumque præmiſſa ſunt? vbi modus orandi triplex? vbi conſcientiæ Examen ſingulare? (de quo commodius alibi) vbi tot Additiones & regulæ ad ſecernendos inter ſe ſpiritus; ad correctionem ſcrupulorum; ad ordinandam in poſterum vitam; ad ſentiendum cum Eccleſia Catholica; ad ſua in pauperes cum fructu eroganda? Eſtne horum quicquam in Exercitatorio Ciſneri? eſtne reliquorum quæ ſunt S. Ignatij Exercitiis propria, & repeti ob prolixitatem abſque tædio non poſſunt materiam tamen dumtaxat attigi; nam ſi modus, & partium inter ſe

ſpectetur

ſpectetur commiſſio quæ S.Ignatij Exercitia in artem quam antea deſcripſi, formámque concinnat; quæ vel vmbra iſtorum in Ciſnero? quidve horum ſat vidit illius propugnator vt apud Ciſnerum id inueſtigaret. Eſt tamen hæc ſumma Exercitiorum, hæc germana illorum & tam propria ratio; vt eadem licet eorum materia, vel temerè, vel diuerſo ab iis ordine digeſta, non Exercitia Ignatij, ſed alterius generis conflatura in librum, natura, & efficientia ab iis diuerſum. & eſſe planè oportuit memorem, quem huius tuendæ falſitatis prurigo inceſſit, ex varietate effectorum, quàm tutò aſſeratur cauſarum diuerſitas, & demonſtrare ab Exercitiis Ciſneri eas motum vbique commutationes profectas, quæ ab Exercitiis Ignatij tam arduæ tantóque numero factæ ſunt vt propterea incantamentorum, & magiæ ſuſpicionem quibuſdam facerent. Cæterum ſecluſo quovis argumento ex cauſæ huius viſceribus vtrimque nato; ægrè admodum ſit, multis, iiſque grauiſſimis quod mendacio finxiſſe, vel ſtolidè creduli dicantur putaſſe, hoc eſſe Ignatij opus. Franciſcus Borgia, dux Gandiæ, tum Religioſus, nunc Beatus, hoc Paulo III. obtulit approbandum, pro vero Ignatij partu (quod ipſa quoque ſignificat bulla) vt quem pro ſuo Ignatius Franciſco tradiderat. Decepit igitur aut Pontificem Borgia, aut ipſe à ſancto deceptus eſt, at quali? & quàm induſtrio in ſubducendis ab luce hominum, & deflectendis in alios rebus ſuis præclaris; ita vt iam propè confectas, attexere alteri niteretur, ne qua inde ad ſe gloria rediret. Familiæ ipſius cuius fuerat parens, ne parens, & Fundator audiret, nomen eſſe voluit, quod nihil penitùs de Ignatio ſonaret. Iam ſi de Ciſnero Exercitia non dicam integrè, ſuffuratus; ſed quantùm ſufficiat ad ea Ciſnero adſcribenda; illa ſcilicet ſibi adſcripſiſſet? ſi vero non adſcripſit, quem tandem illorum cenſeri auctorem voluit, præter Deum, quo præceptore illa didicerat. Sed nimium quantum Ignatij intererat, ne ab ſe is liber abiudicaretur, qui ſibi (quod omnium cupidiſſimè optabat) obtrectationes, probra, accuſationes veneficij, & hæreſis, carcerem, catenas, alia ſexcenta inſectationum cruciamenta lucri fecit, quæ illius cauſa pertulit æquiſſimo animo; cum nihil magis in promptu eſſet, quàm vno Ciſneri titulo ea redimere, cuius pridem opus ſine ſuſpicione legebatur. Verùm etſi tantus ſui contemptor Ignatius non fuiſſet, vt etiam propria libenter aliis vellet attribui, an & veri, & æqui pariter contemptor? an ſui, & generis immemor? Proiecti ruboris hunc eſſe oportet qui alienam lucubrationem ita venditat pro ſua, vt eo adhuc etiam puero auctoris iam nomine celebratam, poſſit quivis è vulgo, ei exprobrare, rapto magis quam furto vſurpatam. Quod igitur ferri iudicium debeat, non tam de obiectis S.Ignatio, quàm de illorum ſcriptore, & actore, manifeſtè opinor defenſiones probant, quibus hactenus ea depulimus, vtpote ex libri vtriuſque, vario inter ſe diſcrimine petitæ, ex S.Ignatij virtute, ac genio; ex fide teſtium in decernendo illi ſanctorum cultu iuratorum; ex Illuſtriſſimis Ro.rotæ cognitoribus, quorum is qui acta omnia in grauem & ſolidam cauſæ totius cognitionem Paulo V. oblatam redegit, fuit qui nunc ſedet Innocentius X. ex relationibus item coram Gregorio XV. in Pontificio conſeſſu priuatim ac publicè editis, ex luce demum quam archiuij noſtri,

valdè claram manuſcripti ingerunt codices, quos exſcribere hoc loco, quàm prolixum, tam foret ſuperuacaneum. eam ob rem ſcriptoris, qui contra ius omne officij, nomen Religioſi Caſſinenſis aſſumere auſus eſt, inuerecundiam ſapiens illa & venerabilis Congregatio non tulit, præter quod etiam magnam animaduertit iniuriam fieri religioſæ familiæ, nihil tale commeritæ, ſed ſemper, (vt & in poſterum) tum officiis obſequenti, tum ſpiritu filiæ. quare in conuentu Generali quem anno 1644. Rauennæ habuit, placuit communi decreto, Societati & omnibus reſtatū facere quid de illo contra Exercitia opere, quid de operis auctore ſentiret, quod ſic præſtitit luculenter. Cum nobis relatum fuerit libellum quendam, ſub nomine D. Conſtantini Caietani Monachi Caſſinenſis, & Abbatis fuiſſe impreſſum, Societatis Ieſu exiſtimationi inſigniter præiudicialem, doluimus ſanè, prout par erat, vehementer hominis leuitatem, & audaciam (ſiquidem talis ſcriptionis eſt auctor, quod nobis difficillimè perſuaderi poteſt) ſummopere admirari, ac vt religioſiſſimis Societatis Patribus, qui tanti à nobis fiunt quanti egregiam ipſorum virtutem, ac doctrinā fieri æquum eſt, per nos ſatisfiat, & cæteris omnibus cōſtet, inconſultis nobis, ac planè inſciis prædictum librum prodiiſſe in lucem, per occaſionem noſtrorum comitiorum, in vnum congregari, iſtud ipſum, publico vulgare edicto, ac conteſtari ſtatuimus; addentes inſuper, præfatum D. Conſtantinum, quod extra Cōgregationem noſtram multis ab hinc annis pontificia auctoritate degat, poteſtati noſtræ non amplius, quam alium quemvis alterius religioſi inſtituti profeſſorem, ſubiectum eſſe. quare, ſi quid ab eo in hoc genere peccatum eſt adhuc, vel impoſterum (quod Deus auertat) peccari contigerit, tùm ipſos Societatis Ieſu alumnos, tùm alios quoſcumque omnes, enixè rogatos volumus, vt certo ſibi perſuadeant, communi totius Cōgregationis ſenſui, & peculiari in Societatem Ieſu obſeruantiæ id omnino aduerſari, ac repugnare. Datum Rauennæ in noſtris generalibus comitiis, die 23. Aprilis 1644. D. Horatius à Volaterris ſcriba capit. Quòd autem incautius Leo à S. Thoma, ſcriptor Benedictinæ Hiſtoriæ, Luſitanæ in eam eadem tranſtuliſſet, ratus librum nomine Abbatis Conſtantini Caietani, nihil habiturum in re tam lubrica, niſi ſaltem probabile; hunc vnius lapſum Congregatio Luſitana communi conſilio emendauit; lecto enim decreto Caſſinenſis quam vt parentem reueretur; ſuſpicata primum, poſt facta certior quod res erat, vnius errorem ſuffragiis omnium damnauit. quare Reuerendiſſimus P. M. D Antonius Carnerus, Generalis Abbas Benedictinæ Congregationis Luſitanæ cum Patribus Ordinis definitoribus, ſequenti teſtificatione factum cumulatè purgauit. Cum noſtra Benedictina Congregatio Luſitana, ſummo ſemper, vt par eſt ſtudio, & reuerentia Doctiſſimam, & Religioſiſſimam Patrum Societatis Ieſu familiam proſequuta ſit; idque omnes Chriſtianæ diſciplinæ, nedum arctioris inſtituti ſectatores deceat, vt charitate ſimul ambulantes, honore ſeſe inuicem præueniant; teſtamur nos infrà ſcripti prædictæ Congregationis, Abbas Generalis, & definitores, ad hoc ſpecialiter congregati, in libro inſcripto, Hiſtoria Benedictina, vernaculo idiomatè Luſitano, nuper edito à noſtro Reuerendo admodum Patre Magiſtro Leone à

Sancto

Sancto Thoma, Congregationis noſtræ Luſitanæ Monacho, & in Conimbricenſi academia primario Theologiæ Profeſſore, nonnulla referri ex Conſtantino quodam Caietano, noſtræ item Caſſinenſis Congregationis Monacho, quæ vt prædictæ religioſiſſimæ Societatis exiſtimationi aduerſantia, ſic minus probabilia quam fides hiſtoriæ poſtulat, ab ipſa Congregatione noſtra Caſſinenſi (quam vt parentem libenter veneramur) decreto publico indicata iam ſunt. quocirca, ea, vt ſine fundamento relata, certè a communi Congregationis noſtræ ſenſu aliena, declaramus. In quorum fidem, teſtimonium hoc ſcribi iuſſimus, & nomina noſtra ſubſcripſimus, Religioſos Sacræ dictæ Societatis Patres enixè rogantes, vt de antiqua illa noſtra in ipſos, quam hactenus experti ſunt, obſeruantia, nihil detractum, vel diminutum fuiſſe, vel etiam in poſterum fore, ſibi certo perſuadeant. Datum in hoc noſtro Monaſterio Tibanenſi, die 29. Octobris, anni 1645. Magiſter F. Antonius Carnero, Abbas Generalis. Hæc tam inſignia Venerabilium S. Benedicti Monachorum voluntatis ſummæ erga nos monumenta, eos toto ſtatim per Societatem orbe, motus fecere animorum, vt ad Conuentum Generalem anno. 1646. Romæ congregata publica comprobatione decreuerit, Congregationi vtrique Caſſinenſi, & Luſitanæ, agendas communi nomine ampliſſimas gratias, pignori futuras nexus perpetui, quo vtrique Societas æternũ tenebitur. Vtque amor veri, & conſenſionis mutuæ ſtudium nihil poſſint, non feret profecto Ordinis vllius prudẽtia priuati cuiuſquam cæco arbitrio, nunc pacem Ordinum, nunc famam proſcindi, ſerendis rixis, & litibus, quibus interdum ad tuenda ſua qui perperam icti ſunt coguntur apologiis armari, vnde haud raro grauius ſaucij exeunt prouocantes, quàm iniurioſè prouocati. Pariunt hæ contentiones (quod vtinam certa non firmaret experientia) offenſiones in publicum, in Eccleſiam damna; & ſi cauſam priuatam, tota Religio ſuſcipit, timendum magnopere, ne priuatos quoque publica diſſidia vellicent, quaſi communium partium ſequaces. Sed iam facta Ignatij repetamus.

Plus decem menſibus Manreſæ egerat, prima pietatis tyrocinia, partim in domicilio pauperum, partim in ſpelunca cum fructu poſuerat; qui locus ad pœnitentiam mirè aptus inquilino ſuo moras illic ſuadebat longiores, niſi quæ ſanctis ſolet eſſe importuniſſima, inde illum ſui reuerentia fugaſſet, quam tota iam ferè prouincia vitare non poterat; fiebat ad eum concurſus in dies auctior; frequentabatur eius ſpecus, itantis ad pias circum ſtationes, ponè veſtigia legebantur; ac ſi vetaret, interpellandi metus accedere propius, obſeruabatur procul curioſè, nec amouere ab ſe vllo pacto, nec declinare moleſtiam ſinebatur: accedebat quietis alienæ, famæque ratio, multos enim ardore incenderat pietatis minime vulgaris, quibus ex prima Exercitiorum cultura fixum erat aliam deinceps conditionem viuendi quærere, legitúrque in actis, Manreſæ, cum eò venit Ignatius, ægrè Deum ſat notum fuiſſe; cum inde abiit, magna ſui parte fuiſſe ſanctam. Verùm improbiſſimi nebulones, ſiue bonorum probitate rati ſua flagitia perſtringi, ſiue ſua quapiàm alia ex cauſa, eorum complures vulgo probroſè infamabant, & peſſimis modis

XXII.
Manreſa diſcedit Ignatius. Noſocomium & ſpelunca in quibus egerat, venerationi ſunt.

inſectari pergebant. His ad diſceſſum motus Ignatius, incitatus præterea eſt multo acrius, ſtudio viſendi loca ſancta quod ille iam cum ſe Deo dicaſſet, conceperat animo : nec illum tam veneratio in monumenta illa Chriſti veſtigiis adoranda;quàm ingens deſiderium trahebat Chriſti orientalibus prædicandi. Hic vbi Manreſæ diſceſſus percrebuit, mirum dictu quam multi, quantis & precibus, & lachrymis, & obiectis quæ aditurus eſſet periculis auocare à cæpto contenderint. Sed obſurduerat hominum vocibus, qui Deum audiret contraria monentem : quibuſdam vero inter amicos lectiſſimis, qui eſſe illi comites ambiebant, conſtanter reſpondit, nolle ſe alios itineris ſocios,præter fidem,quam ſequeretur ducem;ſpem quæ ſibi deeſſe nihil fineret;charitatem,quæ incomitatum relictura non eſſet ; quare nec in viaticum ſubſidij ex eleemoſyna admiſit quicquam,ne pleniore Dei fiducia careret,ſi humanam opem, comitis,& pecuniarum ei adiunctam vellet. Impetratum ex eo id tantum, vt depoſito cum catenâ ſacco veſtem indueret clericalem,ſed breuem,& vili craſsóque ex panno;ita lugentibus,& fruſtra morantibus diſceſſum Manreſanis, Barcinonem contendit: illic Agnetem Paſqualiam nactus, cuius olim ſollicitudine, hoſpitio pauperum Manreſæ exceptus fuerat, eadem apud ſacerdotem ipſius germanum tamdiu diuertit, dum illi portui, peſtilentiæ ſuſpecto, commerciorum rediret ſecuritas, poſsétque Italiam verſus nauim conſcendere.Manſit tamen Manreſæ locis veneratio quæ fuerat præſenti exhibita : redibant animo lacrymæ,ieiunia, cruentæ flagellationes, precationes, incenſi de diuinis ſermones, peregrinationes, & alia quibus illa tam diu conſecrarat, viſebantur velut ſanctimoniæ inſignia, tandémque publici honoris illuſtri decorata epigraphe ; & cultu dedicationis qua in vſus ſacros ex profanis tranſlata Deo addicto ſunt. Pro Noſocomij foribus in quo ſancti ardoris primigenios ignes effuderat poſita pyramis hoc elogio inſculpta.

Ignatio Loyolæ, Beltrami filio, in Guipuſcoa nato, fundatori Clericorum Societatis Ieſu, qui anno ætatis trigeſimo, in propugnanda Pampelonenſi contra Gallos arce, fortiter pugnauit, indeque lethaliter ſaucius, & ſingulari beneficio ſanatus, deſiderio ardens ſacra Palæſtinæ viſendi loca, in ipſo itinere, caſtimoniæ voto ſe obſtrinxit ; & Montisſerrati conſecratis in templo, Beatiſſimæ Virgini, quæ tanquam miles ferebat, armis, ſacco, & cilicio opertus ac propè nudus, cæpit hoc loco vitæ anteactæ peccata lugere, nouúſque iam Chriſti miles, ieiuniis, lacrymis, orationibus à ſeipſo vindictam exigere ; tam illuſtris facti monumentum, in Dei gloriam, & Societatis ſplendorem

Ioannes Baptiſta Cardona Valentianus, Epiſcopus Vichenſis, & Tortoſanus Electus, eiuſdem Patris ſanctimoniæ, & Ordini addictiſſimus hunc lapidem poſuit tanquam viro piiſſimo, & de tota religione Chriſtiana benemerito.

Noſocomium vero ipſum Societati in Collegium ceſſit,ægrotis intra oppidum commodius locatis: anguſtum conclaue vbi dies octo in ecſtaſi fuerat, in piam ædiculam mutatum:ſpelunca tot eius voluntariis pœnis, & viſis cœleſtibus nobilis; eleganter ſtrata, & quoad licuit, ornata ne cum ſaxi deformis natiua ſpecie, religioſus illius horror tolleretur. Spectatur ibidem tabula opus non imperitæ manus, hæc Dei famulum exhibet,qualem olim cauerna incolam habuit paſſo temerè capillitio, vultu exſucco & pallido, ſacco tectum,catena præcinctum & nudis pedibus,coram Deipara infantem Ieſum brachiis complexa,de genibus nixum,defixos habet in eam oculos,dextram ſuſtinet extans petra, quaſi ſcripto Exercitiorum dictata excepturam quæ peculiari Chriſti, & Virginis inſtinctu illic creditur accepiſſe,legitúrque his verbis in coronide tabulæ.

Hoc loco S. Ignatius, anno 1522. librum Exercitiorum compoſuit,qui primus fuit librorum à Societate ſcriptus,& approbatus eſt Pauli tertij Pontificis diplomate.

Illic item magnis honoribus colitur Chriſti effigies de cruce pendentis, palmi ferè vnius, ex petra cui inciſa eſt dimidio eminens. hæc dum Ignatius Manreſæ degeret,baſi impoſita, regiæ imminebat viæ, Barcinonem ducenti ad commeantium pietatem; inde aliquot annis,haud ſcio quo caſu,deiecta, iacuit aliquamdiu,donec Thomas Fadreus Canonicus, ſublatam, domi ſuæ habere voluit,poſtea tamen venerationis maioris ſenſu quodam permotus,in ſpecu Ignatij fiſſæ rupis hiatu ad læuam altaris excepit, addens fore tempus quo ſummis honoribus tota vicinia coleretur; quod facilè pro vaticinio à multis creditum quibus Canonici nota erat pietas ſingularis:& cœpit euentus,dicti fidem præſtare anno 1627. dum enim pridie S. Ignatij, ſacri cantus in ſacello complentur,& ſtipant proximam Ignatij ſpecum quotquot in eam ſubire potuerant; ecce tibi primum ex plaga lateris crucifixi, fluere ſanguis tam recens,& vegeti ruboris, deinde ex manibus,capitiſque punctionibus,vt viuo ex corpore fluere videretur.Nihil omiſſum eſt ad deprehẽdendam noui oſtenti cauſam;donec abſque vlla dubitatione compertum tandem eſt, fingi præter miraculum nullam poſſe, pro quo ſedecim teſtes dixere iuridicè, ex quibus Canonici duo,Doctores medici tres, Iuriſperitus vnus,& rubent hodiéque veſtigia ſanguinis maximè à latere,ad pedes deflui. Commendat autem mirificè ſanctitatem loci, fidelium pietas quos ad eum ſancti memoria magno

magno concurſu venerabundos trahit,iámque vſus ferm. in legem abiit, vt qui Monſerratū ad Virginem adit, inſalutata Ignatij ſpecu,tribus diſſita leucis non redeat: quod ſpatium à multis præ reuerentia nudis pedibus obitur, nec deeſt ſua pietati merces; ſoli enim ramenta peregrini; & de rupe aſſulas referunt,quibus efficaciſſimis, vtātur præſertim aduerſus faſcinationes,& veneficia.Anno quidem 1603. Margarita Auſtriaca, Regina, imminente partu, lapillum optauit ex Ignatij ſpelunca,vt fauentem de more parturientibus,ſibi quoque propitium faceret.Verum antequam ornaretur,& communi pateret venerationi indicauit ſucceſſu mirabili Deus,quanto eſſet honore digna. Iuuenes octo impudici, cum eiuſdem farinæ ſcorto Manreſa progreſſi, locum turpitudini ſuæ arbitris vacuum dum quærunt, cauernam ſubeunt, ignari fuiſſe Ignatij,vt ex vno illorum reſcitum eſt: ſed qui cubiculum vbi primos nouæ vitæ ſatus Ignatius hauſerat, non eſt paſſus fœdari probroſis flagitiis, ſpeluncam frequenti Virginis ſpecie,& ſancta in corpus proprium crudelitate dedicatam, ab eiuſmodi ſpurcitia immunem ſeruauit. dum enim facinus attentant iuuenes ſcelerati, cadauerum inſtar ſtupere membra, & emoriſentiunt, horrore inſuper nulla ex cauſa repentè coorto, extra ſpecum impuri, canes exturbantur.

XXIII. *Ignatius in Palæſtinam contendit; ſingularis Dei in eum tutela Barcinone, Pataui, Venetiis, & mari.*

Cæterùm Barcinone ſubſiſtens Ignatius,dum per ſuſpiciones peſtilentiæ, liceret in Italiam tranſmittere, nullum ſibi tempus otiosè abire paſſus eſt: curſare per Noſocomia, itare in carcerem, miſeris illis omni conſolatione, omni ope adeſſe,nec tamen de quotidianis ſeptem precandi horis,quicquam minuere;mendicato quoque per vrbem, pauperibus ſtipem corrogare, de ſe vero,& viatico, & naulo tam eſſe ſine cura, vt ſi theſaurum in Dei manibus haberet depoſitum, ſuis vbique ſumptibus conſulturi:& nitebatur planè diſpenſatore Deo,hoc ipſo quod totas in eo ſpes ſuas locauerat,quæ mox quam eſſent in ſecuro ſitæ,ſic illum docuit. Sedebat in turba puerorum, ex ſuppedaneo altaris concionem cum illis audiens: Iſabella Roſella,matrona nobilis, coniectis fortè in illum oculis, videt eius vultum circumfuſo ſplendore radiantem, ſimul audit interius, hominem aduocaret,vnaque intelligit, ſub neglecto illo & vili panno, magnum Dei famulum latere:illa vt erat valdè prudens,tunc quidem nihil mouit;ſed domum reuerſa viro narrat, quicquid viſu,& mente cognouerat.vtriuſque mandato quæſitus domum Ignatius adducitur,& ſimulata in pauperem beneficentia,menſa excipitur vt ſanctus.ibi ex condicto in ſermones de Deo ab iis coniectus,pro ſolito ſuo,ita diſſeruit, vt multo clarius,ex luce inde ſibi oborta,quam quæ emicuerat ex eius facie, verè perſpicerent hominem eſſe diuinis opibus locupletem,grandi ſibi bono ducturi ſi poſſent illum domi perpetuo tenere Sed cum aduertiſſent in Palæſtinam animum obfirmaſſe,iámque ſibi locum in myoparone verſus Italiam paraſſe,motu magis diuino,quam quod res magnopere ſuaderet, rogare inſtitit matrona, ne tam periculoſo nauigio committeret ſeſe, cum poſſet naui ſe tutius credere,quæ breui eſſet tranſmiſſura, ſe vero de neceſſariis ad iter, ſuo ſumptu viſuram. mouit idem haud dubiè, ad piæ fœminæ admittendas preces Ignatium, qui eam impulerat ad rogandum; dempto tamen naulo,

quod ſibi ab nauarcho donari propter Deum omnino voluit, nec ægrè ſubinde ſoluens Myoparo, vix erat in altum prouectus cùm feta correptus tempeſtate in conſpectu portus obrutus periit, omnibus & vectoribus, & nautis, excepto nemine pariter demerſis. Nauim autem priùs quàm Ignatius conſcenderet diu ſecum ipſo iurgatus eſt, nauarchus ſiquidem etſi condonato naulo, volebat tamen illum de ſuo in naui habere quod ederet; id licet exiguum, breue iter aggreſſo, & quotidie ieiunanti, ſed hoc diffidentiæ maioris ſancto videbatur, quo erat viliùs cuius cauſa ceſſaret ſuſpenſus in omnibus à Deo viuere. Optaſſet etiam in naui mendicare, Deique impenſis quæ ſolæ ipſi ſapiebant, in mari agere, nam quod ſibi ex amore in Deum porrigebatur fruſtum panis putabat porrigi ab ipſomet Deo, quare vt acquieſceret nauarcho, neceſſe fuit ab confeſſorio cuius nutum vbique pro lege ſequebatur, ſecurùm fieri, nihil ſibi eo viatico de ſua in Deum fiducia deceſſurum. Id ſaltem euicit, vt repudiata Roſellæ largitate, oſtiatim illud corrogaret, in quod etiam viſa eſt peculiari cura, prouidentia diuina ludere: mendicanti enim occurrit quærere ex nobili fœmina, cui Zepilliæ nomen. Huic erat filius qui relicta matre, ac paterno lare vagus, propudioſæ obcaluerat mendicationi. Hæc Ignatium contuita, & ex ore, ſtatuque honeſto, non fruſtra coniiciens nobilius aliquid reipſa tegere, quàm quod ſtipem rogando præferebat, acerbo dolore abripi, & recurrente filij ſpecie, quem videre in Ignatio videbatur; peſſimis modis illum excipere, exprobrare illi ſceleroſam ignauiam, erronem profugum, nihili, & eiuſmodi honorum titulis decorare, quam indignantis eleemoſynam, quauis alia cariùs, gratulatus ſibi Ignatius, tamdiu ſuſtinuit, quamdiu illi furere libuit. Tum actis placidiſſimè gratiis, ſubdidit; bellè quæ diceret, in ſe omnia quadrare; nec ignauiorem, nec peiorem ſe quemquam vſquam noſſe, quæ verba & animi ſenſu eo ſui pudore dicere viſus eſt, vt ſi ex imo pectore rumperentur. Hoc tam inſperato demiſſóque reſponſo confuſa mulier, dictíque pœnitens, intellexit non eſſe Ignatium qualem mente præcipiti finxerat, mutatóque in reuerentiam contemptu, miſit qui panes ad eum deferret, excuſarétque inconſulti doloris, & iudicij culpam, quæ ſibi verba tam cruda expreſſiſſet. Narrabat autem hoc vulgò mulier, præcipuo affectu pietatis colebátque poſtea reducem ex Palæſtina Ignatium adeò propensè vt ſanctus eius conſiliis plurimum vteretur, ita commeatu, Deo ipſo curante inſtructus eſt; pecunia tamen quam piorum coactu admiſerat, ne ab nautis quidem emereri voluit, quò humaniùs tractaretur, ſed eam in littore abiecit, illius futuram cui primum Deus illam obiiceret fuit nauigatio vi ventorum præcipitata magis quàm proſpera; quinto die Caietam appulit; illic vicini diuerſorij ſtabulo cùm ſucceſſiſſet Ignatius nocte intempeſta, vocibus excitus eiulantis, opémque ſupremam implorantis, quò tumultus monebat accurrit. Facinoroſos milites deprehendit vim honeſtæ fœminæ moliri. Ergo Deo ardens, & periculo miſeræ, oculis, oréque inflammatis obiurgare, iráſque de cœlo minaciter intentare, quæ licèt ex homine Italicè ignaro, parum caperentur; tantùm valuerunt, vt ſceleſtiſſimos homi-

magno concurſu venerabundos trahit,iámque vſus ferme in legem abiit, vt qui Monſerratũ ad Virginem adit, inſalutata Ignatij ſpecu,tribus diſſita leucis non redeat: quod ſpatium à multis præ reuerentia nudis pedibus obitur, nec deeſt ſua pietati merces; ſoli enim ramenta peregrini; & de rupe aſſulas referunt,quibus efficaciſſimis, vtãtur præſertim aduerſus faſcinationes,& veneficia.Anno quidem 1603. Margarita Auſtriaca, Regina, imminente partu, lapillum optauit ex Ignatij ſpelunca,vt fauentem de more parturientibus,ſibi quoque propitium faceret.Verum antequam ornaretur,& communi pateret venerationi indicauit ſucceſſu mirabili Deus,quanto eſſet honore digna. Iuuenes octo impudici, cum eiuſdem farinæ ſcorto Manreſa progreſſi, locum turpitudini ſuæ arbitris vacuum dum quærunt, cauernam ſubeunt, ignari fuiſſe Ignatij,vt ex vno illorum reſcitum eſt: ſed qui cubiculum vbi primos nouæ vitæ ſatus Ignatius hauſerat, non eſt paſſus fœdari probroſis flagitiis, ſpeluncam frequenti Virginis ſpecie,& ſancta in corpus proprium crudelitate dedicatam, ab eiuſmodi ſpurcitia immunem ſeruauit. dum enim facinus attentant iuuenes ſcelerati, cadauerum inſtar ſtupere membra, & emoriſcentiunt, horrore inſuper nulla ex cauſa repentè coorto, extra ſpecum impuri, canes exturbantur.

XXIII. *Ignatius in Palæſtinam contendit: ſingularis Dei in eum tutela Barcinone, Patauij, Venetiis, & mari.*

Cæterùm Barcinone ſubſiſtens Ignatius,dum per ſuſpiciones peſtilentiæ, liceret in Italiam tranſmittere, nullum ſibi tempus otioſè abire paſſus eſt: curſare per Noſocomia, itare in carcerem, miſeris illis omni conſolatione, omni ope adeſſe,nec tamen de quotidianis ſeptem precandi horis,quicquam minuere;mendicato quoque per vrbem, pauperibus ſtipem corrogare, de ſe vero,& viatico, & naulo tam eſſe ſine cura, vt ſi theſaurum in Dei manibus haberet depoſitum, ſuis vbique ſumptibus conſulturi:& nitebatur planè diſpenſatore Deo,hoc ipſo quod totas in eo ſpes ſuas locauerat,quæ mox quam eſſent in ſecuro ſitæ,ſic illum docuit. Sedebat in turba puerorum, ex ſuppedaneo altaris concionem cum illis audiens: Iſabella Roſella,matrona nobilis, coniectis fortè in illum oculis, videt eius vultum circumfuſo ſplendore radiantem, ſimul audit interius, hominem aduocaret,vnaque intelligit, ſub neglecto illo & vili panno, magnum Dei famulum latere:illa vt erat valdè prudens,tunc quidem nihil mouit;ſed domum reuerſa viro narrat, quicquid viſu,& mente cognouerat.vtriuſque mandato quæſitus domum Ignatius adducitur,& ſimulata in pauperem beneficentia,menſa excipitur vt ſanctus.ibi ex condicto in ſermones de Deo ab iis coniectus,pro ſolito ſuo,ita diſſeruit, vt multo clarius,ex luce inde ſibi oborta,quam quæ emicuerat ex eius facie, verè perſpicerent hominem eſſe diuinis opibus locupletem,grandi ſibi bono ducturi ſi poſſent illum domi perpetuo tenere Sed cum aduertiſſent in Palæſtinam animum obfirmaſſe,iámque ſibi locum in myoparone verſus Italiam paraſſe,motu magis diuino,quam quod res magnopere ſuaderet, rogare inſtitit matrona, ne tam periculoſo nauigio committeret ſeſe, cum poſſet naui ſe tutius credere, quæ breui eſſet tranſmiſſura, ſe vero de neceſſariis ad iter, ſuo ſumptu viſuram. mouit idem haud dubiè, ad piæ fœminæ admittendas preces Ignatium, qui eam impulerat ad rogandum; dempto tamen naulo,

quod

quod ſibi ab nauarcho donari propter Deum omnino voluit, nec ægrè ſubinde ſoluens Myoparo, vix erat in altum prouectus cùm fera correptus tempeſtate in conſpectu portus obrutus periit, omnibus & vectoribus, & nautis, excepto nemine pariter demerſis. Nauim autem priùs quàm Ignatius conſcenderet diu ſecum ipſo iurgatus eſt, nauarchus ſiquidem etſi condonato naulo, volebat tamen illum de ſuo in naui habere quod ederet; id licet exiguum, breue iter aggreſſo, & quotidie ieiunanti, ſed hoc diffidentiæ maioris ſancto videbatur, quo erat viliùs cuius cauſa ceſſaret ſuſpenſus in omnibus à Deo viuere. Optaſſet etiam in naui mendicare, Deíque impenſis quæ ſolæ ipſi ſapiebant, in mari agere, nam quod ſibi ex amore in Deum porrigebatur fruſtum panis putabat porrigi ab ipſomet Deo, quare vt acquieſceret nauarcho, neceſſe fuit ab confeſſorio cuius nutum vbique pro lege ſequebatur, ſecurum fieri, nihil ſibi eo viatico de ſua in Deum fiducia deceſſurum. Id ſaltem euicit, vt repudiata Roſellæ largitate, oſtiatim illud corrogaret, in quod etiam viſa eſt peculiari cura, prouidentia diuina ludere: mendicanti enim occurrit quærere ex nobili fœmina, cui Zepilliæ nomen. Huic erat filius qui relicta matre, ac paterno lare vagus, propudioſæ obcaluerat mendicationi. Hæc Ignatium contuita, & ex ore, ſtatuque honeſto, non fruſtra coniiciens nobilius aliquid reipſa tegere, quam quod ſtipem rogando præferebat, acerbo dolore abripi, & recurrente filij ſpecie, quem videre in Ignatio videbatur; peſſimis modis illum excipere, exprobrare illi ſceleroſam ignauiam, erronem profugum, nihili, & eiuſmodi honorum titulis decorare, quam indignantis eleemoſynam, quauis alia cariùs, gratulatus ſibi Ignatius, tamdiu ſuſtinuit, quamdiu illi furere libuit. Tum actis placidiſſimè gratiis, ſubdidit; bellè quæ diceret, in ſe omnia quadrare; nec ignauiorem, nec peiorem ſe quemquam vſquam noſſe, quæ verba & animi ſenſu eo ſui pudore dicere viſus eſt, vt ſi ex imo pectore rumperentur. Hoc tam inſperato demiſſóque reſponſo confuſa mulier, dictíque pœnitens, intellexit non eſſe Ignatium qualem mente præcipiti finxerat, mutatóque in reuerentiam contemptu, miſit qui panes ad eum deferret, excuſarétque inconſulti doloris, & iudicij culpam, quæ ſibi verba tam cruda expreſſiſſet. Narrabat autem hoc vulgò mulier, præcipuo affectu pietatis colebátque poſtea reducem ex Palæſtina Ignatium adeò propenſè vt ſanctus eius conſiliis plurimum vteretur, ita commeatu, Deo ipſo curante inſtructus eſt; pecunia tamen quam piorum coactu admiſerat, ne ab nautis quidem emereri voluit, quò humaniùs tractaretur, ſed eam in littore abiecit, illius futuram cui primum Deus illam obiiceret fuit nauigatio vi ventorum præcipitata magis quàm proſpera; quinto die Caietam appulit, illic vicini diuerſorij ſtabulo cùm ſucceſſiſſet Ignatius nocte intempeſta, vocibus excitus eiulantis, opémque ſupremam implorantis, quò tumultus mouebat accurrit. Facinoroſos milites deprehendit vim honeſtæ fœminæ moliri. Ergo Deo ardens, & periculo miſeræ, oculis, oréque inflammatis obiurgare, iráſque de cœlo minaciter intentare, quæ licèt ex homine Italicè ignaro, parum caperentur; tantùm valuerunt, vt ſceleſtiſſimos homi-

H nes

nes à flagitio deterrerent, duplici quodam miraculo, tum quod effræni in ſcelus amentia repente abſtiterint, tum quod externi, & pannoſi minacibus monitis tantùm detulerint, nullo auſu iratæ libidinis, in mendicum adeò liberè inceſſentem. Inde Romam deuectus die ſacro palmarum anno 1525. peruenit, acceptáque ab Adriano VI. Pontificiâ adprecatione, traiectúſque in terram ſanctam,facili copia, octauo poſt diem Chriſti reſurgentis, pedes, vti ſemper, & mendicans, Venetias tetendit. Perpulerat illum importunâ ſuorum quorumdam beneuolentiâ, vt nummos ſeptem acciperet vel in futuram nauigationem, vel in diſcrimina quæ poſſent euntem venetias morari; acceptos tamen (ne temerarius, aut nimium pertinax recuſaret) grauiter doluit,erratique à Deo veniam petiit, præſtitiſſe nimitum credi ruſticanum, & ſtultum ab rudibus arcanæ Chriſti paupertatis, à Deo omnia capientis,dum Dei causâ omnia reiicit; quam humanis cedentem vrbanitatibus, videri de eo minùs ſentire confidentes. Vnde nummos ſeptem mox vt vrbe exiuit,ne obolo quidem ſibi reſiduo, in mendicos diuiſit. Suſpecta tunc erant peſtilitatis per Italiam omnia, & ſcrupuloſiſſimo examine ſanitatis, externi probabantur, priuſquam in vrbes aditum impetrarent; quod vt ærumnarum, ita & conſolationis læta Ignatio ſeges fuit. Valentibus enim, & bene habitis de ſua ſanitate, cùm perdifficile crederetur, ipſe pallidus, & exeſus, & itineris permoleſti duris incommodis, ſuique diuexatione attritus, velut peſte iam tactus, non excludebatur modò, vrbium aditu, ſed ne propiùs quidem manum ad ſtipem tendere ſinebatur. Quare illi ſub Dio fuit ſæpius pernoctandum, & miſerum corpus, moleſtias inter grauiſſimas trahendum; verum defixo in eum animo, cuius id fiebat gratiâ, quàm ei placere ardebat, vehementer, eiuſque amore creſcere, tam iucundè omnia tolerabat, & penſabat hos labores Chriſtus ingenti fœnore ſanctarum voluptatum, ſuo etiam illum conſpectu refouens, & ſuam illi patientiam gratulans. Contigit hoc haud procul Patauio, cum planè defectus viribus, & ab comitibus viam monſtrantibus relictus, humi ſe abiecit; nullo ad refocillandum corpus ſubſidio, nullo itineris repetendi duce,in illa omnium ſolitudine atque inopiâ colligit ſeſe ad precandum, quo viri ſancti ſecreto Antidoto, omnes elidunt moleſtias, dum ſupra ſe animum attollunt ab infimis ne corpus illas deorſum ſentiat. Hic autem hilari, & placida facie, adeſt ei tanti Chriſtus, verbis ſolatur quæ vel afflictiſſimum hominum repente lætiſſimum facerent, pollicetur faciles Patauium, & Venetias ingreſſus,à quibus eſſet alioqui omnino arcendus, & verò non aliâ quam diuina ope id aſſecutus eſt, velut enim cuſtodum ab oculis nube aliqua ſubmotus, tam liberos aditus nactus eſt, vt ex eo Patauij ad portas, & Venetiis ad Lacunas (quæ ſeueriſſimis obſeruabantur excubiis) ſaltem vnde veniret,quæſierit nemo, comitibus interim à quibus deſertus fuerat, ingenti ſuo tum labori, tum ob ſubdititiam valetudinis fidem, periculo vix tandem admiſſis. Nec ſtetit Dei benignitas erga Ignatium in dando illi Venetias ingreſſu,ſed eidem illic non incommodè alendo, imponendóque in nauim

gratuitam

gratuitam conſuluit, quòd peregrinos excipere ſolita in terram ſanctam deuehendos paulo ante ſoluiſſet. Venetias ſub noctem deuenerat, & externus, linguæ, xenodochij, ac locorum ignarus, in S. Marci Forum receperat ſeſe, noctem illam ſub procuratorum porticu acturus, ſedenim Deo curæ fuit maior, quàm ipſemet ſibi. Erat tunc inter Senatores Illuſtriſſimus Marcus Antonius Treuiſanus, vir ſapientiſſimus, & quod pluris eſt, vere ſanctus. Sic enim publici commoda, & curas, cum priuata ſui gubernatione, & rationibus animi coniunxit, vt religioſum non minus ageret, quàm egregium Senatorem ſibi quidem tam implacabilis, vt præter ſtata quibus corpus vexabat aſpera, nunquam cilicium poneret; in egentes vero adeò profuſus vt domus ipſius hoſpitium pauperum videretur, quam in rem ſua tam liberaliter expendebat, vt niſi ex Fratre filij, Illuſtriſſimi Marcelli, alendum apud ſe ſuſcepiſſent, iturus in mendicitatem vltimam libens eſſet, qua vero fide adminiſtraret commiſſa munera, ſatis hoc vno teſtatum redditur, quod eum Cyprij dum Prouinciam illam procuraret, non alio quàm ſancti nomine appellabant. Illum denique ſua virtus cum ad ſupremam Ducis honorem extuliſſet, haud paulo maiori gloria, hunc ab ſe excutere contendit, quàm fuerat illum promeritus, & excuſſiſſet planè niſi Laurentius Maſſa, & Antonius Milledonnius, qui reipublicæ ab Secretis erant, hominem perpuliſſent vt priuato ſuo, bonum publicum anteferret: ambiebat enim erogatis in pauperes quæ ſibi ſupererant, receptui canere, & in cœnobio aliquo ſibi ac Deo quod vitæ reſtabat exigere. Hac vitæ totius perpetua ad mortem optimam comparatióne, in extremam perducta ſenectutem, die quadam dum ſacro intereſt animam efflauit. Huic igitur viro tanti apud Deum, & homines meriti, allapſa vox, nocte ſomnum abrupit. Sic beneuole increpitans: te vero commodè pluma, & ſtragulis ſepultum dormire, ſeruum autem meum, & amicum ſine tecto humi, & in publico iacere? qua voce etſi erubuit vir pius, magnopere tamen gauiſus eſt cohoneſtari ſe peculiari monito, excipiendi Dei ſeruum, ac probe intelligens, quantum eſſe illum oporteret, cui de hoſpitio Deus ipſe dignaretur eſſe ſollicitus, feſtinauit ad eum requirendum & nuda ſub porticu repertum, velut Dei famulum inſignem teneretur æque ac perhumaniter, domum duxit, recreauit languentem, cibo, & quiete refecit. Ad hanc optimi Senatoris beneficentiam, addidit Deus pia officia Cantabri Mercatoris, cui non erat ignotus Ignatius. Eo ſiquidem prolixe admodum, & veſtes, & quidlibet aliud ad ſubleuandam inopiam deferente id vnum admiſit, & petiit, vt ſibi acceſſum ad ſeræniſſimum Venetiarũ Ducem Andream Grittium pararet, à quo locum ſperabat in naui prætoria, reipublicæ præfectum Vicarium in Cyprum inſulam peruectura. Perductus eſt ab amico ad Ducem, à quo cum ſtatim impetraſſet quod expetierat, parum abfuit quin ſtatim perderet, niſi hoc illi diuina bonitas miraculo ſeruaſſet. Nauim cum Ignatio eandem vectores conſcenderant, qui turpi verborum, morumque licentiæ, fallenda tædia prætexebant otioſæ nauigationis. Peiora audebant, & nautæ; Deum tunc ſcilicet

vereri ſoliti cum tempeſtate admonentur; poſt vitata eundem luſuri pericula quem paulò ante naufragi inclamarint. Non tulit Ignatius maieſtatem ſupremam tam petulanter lædi, & dum apud ſceleſtos, & proiectæ conſcientiæ lurcones, ciuilia monita nihil agunt; vrgere inſtitit minaci terrore diuini iudicij, quod vix quatuor à morte digitis ſeiuncti, tam flagitiosè prouocarent. Sed bonæ ſementis hæc meſſis extitit, vt de Ignatio condicerent in deſertam inſulam deportando, deſtituendóque in ea quibuſuis incurſuum caſibus. Hoc ſubodorati ex ſociis nonnulli, quibus mens melior, ciúſque miſeratione grauiter affecti, rogant ſibi eſſe exitio ne pergat, dum fruſtra prodeſſe aliis nititur; ſed fruſtra, nec vllius metu periculi quo minùs pergeret euincunt; vt qui noſſet Deo ventos, & maria; non artibus nautarum obſequi. Quod illi tunc clarè patuit, cùm ad inſulæ conſpectum terram legentibus, iámque pœnè littus mordentibus, reflans ex improuiſo incurrit ventus, totieſque illos procul ab inſula reiecit, quoties terram prehendere tentarent, quoad denique iter in Cyprum repetere coegit. Serui tamen ſui religioſa ſtudia vt hominibus improbis inuiſa, ſic fuiſſe ſibi gratiſſima, ſubſecuta oſtendit merces, Chriſti videlicet adſpectabili forma, ſui præſentiam non ſemel exhibentis, conſolantíſque dolorem, ac lachrymas quibus cæcitatem hominum perditorum, & illatas Deo iniurias, in nauis angulo deplorabat. In Cyprum appulſus nauim in anchoris iam iam vela facturam commodum inuenit, quæ in Palæſtinam peregrinos portabat, & hunc omnium inſtar operiri vnum dumtaxat putaſſes, ita Iulij quarto & decimo cùm Venetiis ſoluiſſet, pridie Calendas Septembris anno ſeſquimilleſimo vigeſimo tertio Saphum Syriæ attigit diebus octo ſupra nonaginta in mari conſumptis, & quarto demum poſt die Ieruſalem peruenit.

XXIV. *Singularia quædam Ignatij in Paleſtina.*

Quantis pietatis effuſæ gaudiis delibutus beatas oras ſalutarit, quàm dulcibus oſculis libarit terram Chriſti veſtigiis, & ſanguine ſacratam, conîicere pronum eſt ex deſiderio illius videndæ, quod cum primis tradendi ſe Deo ignibus conceptum, creſcente immensùm per variam Chriſti familiaritatem amore creuerat; ex inuicto prætereà robore, quo quicquid timendum, tolerandúmque obſiſteret, peruicit. Nam & Venetiis conſcenſurum auertebant fortiter amici, ob pericula tunc ſolitis maiora, turcis capta Rhodo, latè illo mari graſſantibus, multíſque peregrinantium, ne in illorum manus inciderent, retro in patriam vota vertentibus. At is Dei, & cœli aſpectu, terrenos metus doctus eludere, reſponſo mirabili vrgentes ſtupefecit, tam certa ſe vocantis fiduciâ niti, vt ſi nauis deeſſet, crederet ſe nuda in tabula poſſe illuc ſaluum appellere; neque verò amicis, in auertendo conſilio, feliciores fuêre medici. Ægrotus pharmacum hauſerat, cùm auris repente afflantibus panduntur vela, datur vectoribus claſſicùm, accurrit ex templo Ignatius, ſui & morbi & medici negligens, conteſtantis vitæ manifeſtum diſcrimen, certóque affirmantis debilitatem virium, fore omnino & maritimæ nauſeæ, & conuellenti pharmaco imparem, quod tamen planè contrarium euenit, alteróque alterum mutuò

iuuante

iuuante inde multò faciliùs eſt leuatus. His tam ardentibus potitus optatis, & tam expetito terræ ſanctæ contactu, totus in lacrymas, in laudes, in lætitias diffluere, maximè verò ad conſpectum ſanctæ ciuitatis, & Franciſcanorum Patrum (penes quos locorum ſanctorum cuſtodia) peregrinos ſupplici agmine cruce præuia excipientium, inde beata illa monumenta ſingula luſtrare, ſpectare animo & tantùm non oculis natum Becthlemitico in ſtabulo Chriſtum; Ieroſolymis prædicantem, expirantem in Golgotha; ex Oliuarum monte in cœlum redeuntem. Quòd autem ſuæ meditandi formæ, præludendum ſcripſiſſet locorum imagine animo efficta, in quibus geſta, dictáue ſunt quæ ad meditandum proponuntur; eorumdem locorum ichnographiam ſibi vt potuit delineatam ſumpſit, vſui futuram aliquando, ſi minùs Deo viſum eſſet, vt illic prædicans, aut infidelibus populis Chriſtum, aut ſibi mortem pro Chriſto lucraretur. Etſi enim Manreſæ lectum ſe à Deo reſcierat ad quæſtus animarum ingentes, dandóſque ad hoc ſibi ſocios, quorum etiam rudem quandam, quæ tunc ſufficeret, viuendi normam acceperat; necdum tamen locum, nec conditiones ſociorum ſciebat, & adhuc ſibi cœlitùs ignorata, ex boni iudicij dictatis colligens, putabat in Palæſtina perfici oportere, quo illum iam inde ab conuerſionis ſuæ ortu, magna deſideria vocarant. Quare vt illic conſiſteret commendatitiis ex Europa ad Franciſcanos munitus venerat, quas cum Rectori cœnobij reddidiſſet, tacita conſilij ſui quauis alia ratione, præterquam priuatæ pietatis; bona verba ex eo retulit conciliandi fauoris apud Prouincialem eius loci, à quo illius commorationis penderet facultas, & qui propediem eſſet ex Bethleem adfuturus. Verum erat alia Deo mens, & Romæ non Ieroſolymis, mirificè Ignatio decernebat eſſe propitius, vt ipſo mundi ex capite in orbem reliquum ab eo, veræ religionis ſpiritus funderetur. Dum ſpebus itaque, ac promiſſis diues Ignatius, amicos in Europa alios ſalutat per literas, alios inuitat, à Prouinciali accerſitur, qui laudato primùm eius conſilio, dolere ſe tamen ſignificat quòd illi tunc ſatis fieri non poſſet, ob egeſtatem cœnobij ſuos ægrè alentis, & eleemoſynæ parcitatem; quin licèt is vellet mendicatò victitare, tantumdem tamen de tenui illo deceſſurum, quod cœnobium corrogabat; cuius rei fidem facturum ipſi diem proximè ſequentem, quo cum peregrinis redeuntibus, remiſſurus in Italiam eſſet aliquot è ſuis Fratribus, haud alia ex cauſa quàm neceſſarij victus inopia. Negare quidem Ignatius futurum ſe illis oneri, quæ ad animum ſpectarent, audiri conſitens, communione ſacra impertiri, hæc ſe tantùm ab iis petere; ſed Prouincialis detrimento cœnobij quod commemoraſſet, Ignatij quoque periculum adiunxit, ex aduenis enim illic hærentibus, dum extra limites Chriſtianis notatos lubet interdum excurrere, alios à Turcis interfici, alios manu capi, quod monaſterio valdè officeret à quo eſſent ex Turcis caritatis iuſſu deinde redimendi; quare in diem proximum diſceſſum cum aliis adornaret, quod cùm Ignatio vehementer doleret, íſque ſe flocci ſeruitutem, mortémque adeò facturum dixiſſet, vnóque ſe offendendi

vereri ſoliti cum tempeſtate admonentur; poſt vitata eundem luſuri pericula quem paulò ante naufragi inclamarint. Non tulit Ignatius maieſtatem ſupremam tam petulanter lædi, & dum apud ſceleſtos, & proiectæ conſcientiæ lurcones, ciuilia monita nihil agunt; vrgere inſtitit minaci terrore diuini iudicij, quod vix quatuor à morte digitis ſeiuncti, tam flagitioſè prouocarent. Sed bonæ ſementis hæc meſſis extitit, vt de Ignatio condicerent in deſertam inſulam deportando, deſtituendóque in ea quibuſuis incurſuum caſibus. Hoc ſubodorati ex ſociis nonnulli, quibus mens melior, eiúſque miſeratione grauiter affecti, rogant ſibi eſſe exitio nę pergat, dum fruſtra prodeſſe aliis nititur; ſed fruſtra, nec vllius metu periculi quo minùs pergeret euincunt; vt qui noſſet Deo ventos, & maria; non artibus nautarum obſequi. Quod illi tunc clarè patuit, cùm ad inſulæ conſpectum terram legentibus, iámque pœnè littus mordentibus, reflans ex improuiſo incurrit ventus, totieſque illos procul ab inſula reiecit, quoties terram prehendere tentarent, quoad denique iter in Cyprum repetere coegit. Serui tamen ſui religioſa ſtudia vt hominibus improbis inuiſa, ſic fuiſſe ſibi gratiſſima, ſubſecuta oſtendit merces, Chriſti videlicet adſpectabili forma, ſui præſentiam non ſemel exhibentis, conſolantíſque dolorem, ac lachrymas quibus cæcitatem hominum perditorum, & illatas Deo iniurias, in nauis angulo deplorabat. In Cyprum appulſus nauim in anchoris iam iam vela facturam commodum inuenit, quæ in Palæſtinam peregrinos portabat, & hunc omnium inſtar operiri vnum duntaxat putaſſes, ita Iulij quarto & decimo cùm Venetiis ſoluiſſet, pridie Calendas Septembris anno ſeſquimilleſimo vigeſimo tertio Saphum Syriæ attigit diebus octo ſupra nonaginta in mari conſumptis, & quarto demum poſt die Ieruſalem peruenit.

XXIV. *Singularia quadam Ignatij in Palæſtina.*

Quantis pietatis effuſæ gaudiis delibutus beatas oras ſalutarit, quàm dulcibus oſculis libarit terram Chriſti veſtigiis, & ſanguine ſacratam, conijcere pronum eſt ex deſiderio illius videndæ, quod cum primis tradendi ſe Deo ignibus conceptum, creſcente immensùm per variam Chriſti familiaritatem amore creuerat; ex inuicto præterea robore, quo quicquid timendum, tolerandumque obſiſteret, peruicit. Nam & Venetiis conſcenſurum auertebant fortiter amici, ob pericula tunc ſolitis maiora, turcis capta Rhodo, latè illo mari graſſantibus, multiſque peregrinantium, ne in illorum manus inciderent, retro in patriam vota vertentibus. At is Dei, & cœli aſpectu, terrenos metus doctus eludere, reſponſo mirabili vrgentes ſtupefecit, tam certa ſe vocantis fiduciâ niti, vt ſi nauis deeſſet, crederet ſe nuda in tabula poſſe illuc ſaluum appellere; neque verò amicis, in auertendo conſilio, felicipres fuêre medici. Ægrotus pharmacum hauſerat, cùm auris repente afflantibus panduntur vela, datur vectoribus claſſicùm, accurrit ex templo Ignatius, ſui & morbi & medici negligens, conteſtantis vitæ manifeſtum diſcrimen, certóque affirmantis debilitatem virium, fore omnino & maritimæ nauſeæ, & conuellenti pharmaco imparem, quod tamen planè contrarium euenit, alteróque alterum mutuò

iuuante

iuuante inde multò faciliùs eſt leuatus. His tam ardentibus potitus optatis, & tam expetito terræ ſanctæ contactu, totus in lacrymas, in laudes, in lætitias diffluere, maximè verò ad conſpectum ſanctæ ciuitatis, & Franciſcanorum Patrum (penes quos locorum ſanctorum cuſtodia) peregrinos ſupplici agmine cruce præuia excipientium, inde beata illa monumenta ſingula luſtrare, ſpectare animo & tantùm non oculis natum Beethlemitico in ſtabulo Chriſtum; Ieroſolymis prædicantem, expirantem in Golgotha; ex Oliuarum monte in cœlum redeuntem. Quòd autem ſuæ meditandi formæ, præludendum ſcripſiſſet locorum imagine animo efficta, in quibus geſta, dictáue ſunt quæ ad meditandum proponuntur; eorumdem locorum ichnographiam ſibi vt potuit delineatam ſumpſit, vſui futuram aliquando, ſi minùs Deo viſum eſſet, vt illic prædicans, aut infidelibus populis Chriſtum, aut ſibi mortem pro Chriſto lucraretur. Etſi enim Manreſæ lectum ſe à Deo reſcierat ad quæſtus animarum ingentes, dandóſque ad hoc ſibi ſocios, quorum etiam rudem quandam, quæ tunc ſufficeret, viuendi normam acceperat; necdum tamen locum, nec conditiones ſociorum ſciebat, & adhuc ſibi cœlitùs ignorata, ex boni iudicij dictatis colligens, putabat in Palæſtina perfici oportere, quo illum iam inde ab conuerſionis ſuæ ortu, magna deſideria vocarant. Quare vt illic conſiſteret commendatitiis ex Europa ad Franciſcanos munitus venerat, quas cum Rectori cœnobij reddidiſſet, tacita conſilij ſui quauis alia ratione, præterquam priuatæ pietatis; bona verba ex eo retulit conciliandi fauoris apud Prouincialem eius loci, à quo illius commorationis penderet facultas, & qui propediem eſſet ex Bethleem adfuturus. Verum erat alia Deo mens, & Romæ non Ieroſolymis, mirificè Ignatio decernebat eſſe propitius, vt ipſo mundi ex capite in orbem reliquum ab eo, veræ religionis ſpiritus funderetur. Dum ſpebus itaque, ac promiſſis diues Ignatius, amicos in Europa alios ſalutat per literas, alios inuitat, à Prouinciali acceſſitur, qui laudato primùm eius conſilio, dolere ſe tamen ſignificat quòd illi tunc ſatis fieri non poſſet, ob egeſtatem cœnobij ſuos ægrè alentis, & eleemoſynæ parcitatem; quin licèt is vellet mendicatò victitare, tantumdem tamen de tenui illo deceſſurum, quod cœnobium corrogabat; cuius rei fidem facturum ipſi diem proximè ſequentem, quo cum peregrinis redeuntibus, remiſſurus in Italiam eſſet aliquot è ſuis Fratribus, haud alia ex cauſa quàm neceſſarij victus inopia. Negare quidem Ignatius futurum ſe illis oneri, quæ ad animum ſpectarent, audiri confitens, communione ſacra impertiri, hæc ſe tantùm ab iis petere; ſed Prouincialis detrimento cœnobij quod commemoraſſet, Ignatij quoque periculum adiunxit, ex aduenis enim illic hærentibus, dum extra limites Chriſtianis notatos lubet interdum excurrere, alios à Turcis interfici, alios manu capi, quod monaſterio valdè officeret à quo eſſent ex Turcis caritatis iuſſu deinde redimendi; quare in diem proximum diſceſſum cum aliis adornaret, quod cùm Ignatio vehementer doleret, iſque ſe flocci ſeruitutem, mortémque adeò facturum dixiſſet, vnóque ſe offendendi

H 3 numinis

numinis timore eiici Palæſtina poſſe; es vero inquit, Prouincialis, offenſurus, ſi meo iniuſſu remanſeris, proferebátque Pontificium diploma, quo poteſtas Fratribus fiebat arcendi ab ſacris, quos ipſis inuitis ſua illic pertinacia tenuiſſet. Sed abſque diplomate, dicto plus ſatis perſuaſus iubenti morem gerit Ignatius, & qui amicis in Europa valedixerat paulo ante, Chriſto ſibi valedicendum quodammodo ſub diſceſſum putauit. Clam ſe itaque ab ſociis ſubducens, nullo viæ duce, aut contra Turcas defenſore in collem recurrit oliuarum, veneraturus denuo mente, & oſculis impreſſa ſaxo adſcenſuri in cœlum Chriſti veſtigia; & cultello ab cuſtodibus tranſitum exorauit, inde vlterius audenti Sacrarium Bethphage adire, ſuccurrit ex Chriſti veſtigiis ab ſe minimè obſeruatum, quam in mundi obuerſus partem Chriſtus è terris aſcendiſſet; igitur in Oliuetum regreditur, & datis cuſtodi quæ ſibi ſupererant forficulis, ſanctam explet curioſitatem. Inter hæc Patres Franciſcani deeſſe Ignatium numero vt vident, ſuſpicati quod erat, Armenum deſtinant Cœnobij famulum, qui eum reduceret; is in Olíueti iam deſcenſu ſibi obuiam factum, barbarè excipit, intentatóque ſæpius baculo, correptum brachio, in cœnobium raptat; nullo ad hæc Ignatij vel motu animi, vel ſenſu: Nam ad primum Armeni occurſum, Chriſtum in aëre viam præeuntem,ſeque animantem perpetuò vidit, quoad in hoſpitium peruenïſſet. Sic naui conſcenſa diſcedens è Palæſtina Ignatius, & ſuos illic amores reliquit, & ſpem ſecum retulit eò reuertendi.

LXXV. *Nauta ſpreto, luſoque Ignatio naufragus.* Exſcendentibus in Cypro, præſto ſunt tres naues quæ Venetias ſoluerent. Turcica vna. Secunda Veneti mercatoris egregiè inſtructa. Tertia cuiuſdam exigua, & quaſſa: in Venetam fere vectores confluere, quò contra diſcrimen hibernæ nauigationis tutiores irent: inſtare ex illis aliqui, & nauarchum rogare, vt Dei amore Ignatium quoque admitteret, cui nihil ad naulum ſuppeteret, ſed eſſet apud Deum diues, cœterum ſciret hominem verè ſanctum ſe naui vecturum. Si ſanctus, ait ludens Nauarchus, quid ſancto naui opus? ſiccis pedibus mari inambulet, ac miraculo aquas premat, quaſi liceat ſanctis pro libito quod ſemel Petro licuit Chriſti iuſſu; aut mergi non poſſint, etiam nauigando, ſi Paulus ter naufragium fecerit, *Greg. l. 1. dial.* nam *cum vtriuſque virtus, diſpar fuerit in miraculo, vtriuſque tamen meritum diſpar non eſt in cœlo.* At nauis infirmæ, ac tenuis Nauarchus, nec auarum ſapiens, nec ſtultum locutus, rogantem Ignatium, ſine mora propter Deum excepit, qui ſuum vtrique Nauarcho præmium non diu diſtulit. ſub auroram tres illæ fœderatæ naues, plenis velis in aſtum feruntur, curſu ad ſolis occaſum proſpero, tunc enim ſæua coorta tempeſtate ſubrui momento totum mare, diſiici tres naues, Turcica miſerè cum vectoribus ſorberi; Veneta dum in terram molitur, prope Cyprum alliſa ſaluis tantum vectoribus deprimi; poſtrema illa ægra, & exilis quæ Ignatium portabat & diu laborans, & ſæpe aquis hauſienda, ſed Deo magis quam Nauarcho regente, in Appulia conſedit, vnde inſtaurata tertio tandem menſe Venetias tenuit anno 1524. Ex quibus didicit ſcurrilis Nauarchus quaſſos etiam lembos, ſi ſanctos tulerint, eſſe validis nauibus

uibus

uibus tutiores, quæ ſanctorum grauentur contemptore.

XXVI.

Redux Barcinonem dat literis operam vt proximos iuuet, Dæmon id conſilium interturbat.

Iam fracto conatu, iuuandarum in Paleſtina animarum circumſpicere Ignatius cœpit, quo & modo & loco, hinc in dies ardentius flagranti animo pabulum præberet. Sed obuiabat talia verſanti tacita quædam vox, nihil ei ſatis in eo genere procellurum, niſi ſolide ab literis munito, quibus prædicatio verbi Dei, & animarum procuratio fulciretur; quod fuit principium eius viæ qua illum Deus ad Societatem poſtea fundandam, ſenſim inducebat; ad hoc enim illum & legerat & ſanctum effecerat. Hoc inſtinctu Barcinonem redit vbi nec ad victum piorum ſubſidia defutura ſperabat, nec magiſtrorum caritatem ad doctrinam, hyems erat perfrigida, ipſe ex peregrinatione incommodè valens, & ſub tunicella, tela ſimplici malè tectus, vt non crederetur per denſas niues, & montes aſperos, vita incolumi Genuam peruenturus; imperare tamen ſibi non potuit, vt amicorum officioſa humanitate vteretur, niſi breui tantum ac vili panno, quem conduplicaret labanti ſtomacho, ad ſedandos illius cruciatus; Nummulos vero ſed hac lege aliquos admiſit, vt in egentes diuideret. Quare Ferrariæ in templo maiori Deum orans, roganti Eleemoſynam mendico dedit, tum aliis atque aliis minuta primùm æra; Romanos deinde ad quindecim Iulios, quæ cum alter vt fit alteri oſtentaret, circumſtetere mox tam multi, vt eum penitùs exhaurirent. Vnde ſuccedentibus aliis excuſauit nihil iam aut iis, aut ſibi reſtare. Mirum turbæ illi famelicæ viſum, fame ac frigore enectum, eſſe vſque adeo ſui immemorem, vt erogandi in poſcentes omni pecunia nihil inde ſibi reliquum faceret, & poſt mentem orando ſatiatam, victum eius diei oſtiatim rogaret. Hinc illum pro ſancto habere, ſanctum & digito monſtrare, & palam nominare. Fuit itineris reſidui multiplex diſcrimen inter Hiſpanum, & Gallum militem, per loca vtriuſque deprædationibus vaſtata. Noctes illi in aliquo domus euerſæ buſto, male ab gelu, & pluuiis tecto; ſtipis vbi direpta omnia, nulla ſpes. Captus identidem ab excurrentibus in agros manipulis, ſemel etiam ab Hiſpanis tentus, pro exploratore creditus eſt rogatúſque minaciter quis? quo? quid ageret? aut ferret? detractis ad ſcrutandum ecquid literarum occuleret veſtibus, nudus plane vt erat per media tentoria ad Ducem pertrahitur. Ibat Ignatius inter publica ludibria, & probra lætus, eaque Chriſto noſtra olim cauſa ad infamem columnam talia perpeſſo offerebat, cui myſterio tam viua mentem imagine defixit, vt ſe quid fieret diu non aduerterit, donec tam fœdæ indignitatis patientiam non ferens Dæmon, ſæuo illum timore concuſſit; rem vltra ignominiam nuditatis, ſcilicet ituram; ſpeculatorem credi ab hoſte ſubmiſſum; datum iri ad diram quæſtionem, vt extorqueretur, num quæ ferret arcana vtque hinc viuus fortaſſis euaderet; ſed neque carcerem, nec calamitoſas vexationes vitaturum; prudenter itaque periculum bonis artibus redimeret; hominem gereret tantiſper, quis eſſet cælare ne pergeret, vrba nitatibus conſuetis deliniret ducem, condignis ſaltem titulis honeſtaret, abſtineretque plebeia illa tu, & tui compellatione, quam ſimplicitatis,

probæ

probæ ſtudio ſolitus erat vſurpare. Verùm haud fuit orationis huius tam ſincerus ſapor, quin priuati amoris callidiſſimam dialecticam Ignatio ſaperet: eúmque, quod conſequens erat, ad planè oppoſita moueret. Vt ergo ducis in conſpectum venit, nulla reuerentiæ ſignificatione, inciuilem, & ruſticum prætulit; interroganti paucis lentè, neglectímque reſpondit, inter ſingula cunctabundus velut ex obliuione retractanda honorarios verò titulos adhibuit nullos, nec aliud quidpiam quo ſui commiſerationem excitaret egit; denique nihil prorſus quo timori ſuo concederet qui diſcriminis contemptus illum diſcrimine exemit. Dux autem ignotam virtutis eximiæ pro imminuti capitis ſtoliditate ducens, militibus hominem remittit, non abſque indignatione, quod ſtultum ab exploratore tam imperitè diſcernerent, iubet ſuas illi veſtes vt reddant, ac liberum amittant. Quod ab iis non prius factum eſt, quàm os, & latera, pugnis, & calcibus tamdiu barbarè contudiſſent, dum à quodam ex optionibus miſerante ereptus, tectóque, & cibo refectus eſt. Ex Hiſpanis elapſus paulò poſt incidit in Gallorum caſtra è regione fixa, ſpe prædæ conſimilis ex inſpicionibus & petulantia militum potiundæ. Nec longum à ſtationariis ſiſtitur, & rapitur ad ducem, qui vt Cantabrum agnouit, & ipſe Cantaber, perbenignè lautéque habuit, ex quo præter miſeriæ præſentis opportunum leuamen ſuam illam ſibi firmiùs ſanciuit animi deſtinationem ſuas nempe omnes habendi ſuſpenſas à Deo rationes; eodémque vultu ſecunda & aſpera excipiendi ab eadem manu, æquali amore prouidè vtraque alternante. Inter has laborum, & ſolatij vices, Gennam denique, inde Barcinonem naui Hiſpanica delatus eſt, vitatis ægrè Oriæ nauibus, qui tum partes Gallorum ſectabatur. Barcinone in Grammatices Magiſtrum & valdè humanum, & gratuitum incidit, qui tunc illic publicè docebat. Ibi vir annorum triginta trium, in turba puerorum, puer eſſe; elementa verborum, & nominum diſcere, & latinitatis prima tyrocinia mereri, quod etſi ſpeciem non præfert magnificam, & grandem, ſed habet oſtentum ſingulare, ac rarum ardentis in Dei gloriam animi. Vt enim agnouit Ignatius fingi ſe ad Dei honorem, qui de ſalutis alienæ naſcitur procuratione, niſi literarum adminiculo non poſſe; nec priuatam attendit pietatem cui tantum decerperet temporis, quantum illis erat daturus ſterilibus rudimentis; nec recogitauit lentas moleſtias annorum complurium quos eſſet per ſtudia tracturus, & ſuo ingenio aduerſa aulicis otiis, armiſque trito, & ſuo peculiari genio per ſe ab literis abhortente; ſed ab rudi prorſus doctrinæ omnis ignoratione, ad Theologiæ faſtigium, per linguarum, humanitatis, & artium diſciplinas eniti voluit; quod tantum, profectò eſt, vt vix dignè poſſit ſuo pretio æſtimari. Et viſa ſagacitas Dæmonis tantò ante præſaga diuinare quod ne ſuſpicionem quidem ſui tunc facere poterat. Illa videlicet ſtudiorum Ignatij tam macra, humiliáque initia in magnum aliquando, & æternum opus diuinæ gloriæ, hominúmque ſalutis exitura. Manreſæ quidem, tot horas diu, noctúque contemplanti, fruentique diuinis procul ab ſenſu commerciis, & cognitione rerum cœleſtium ſupra hominem

minem ſita, numquam tantum Dæmones inuiderunt, vt illa eius conſilia palàm diſturbare contenderent; ſpecto ſolùm iocoſo veluti ſerpentis lucidi, mille coloribus oculati blandiri eius aſpectui tentarunt; ſed animaduerſâ ſerpentis antiqui in eo imagine, nequiſſimam beſtiam contemptim baculo abegit. Nunc verò ab diſcendis literis auerſuri, tam cæca fraude graſſati ſunt, támque omnis doli ab artificio probè in ſpeciem ſecura, vt ad eam tandem aliquanti ſper offenderet. Nam ad ſcholæ ingreſſum, velut recludente ſe deſuper toto cœlo exundare obortis gaudiis, & cauſam gaudendi neſcire; piis diffluere ſenſibus, in notitiam admirandarum rerum tam ſublimem rapi, vt ſchola de cœtero, & libri, & ſtudia ſordcrent; totus in læta ſuſpiria, in fletus, in amoris diuini affectus ire, dum illud *amo amas* terit, cuius deinceps modos, & tempora diſcere fruſtra erat. In turba demum puerorum moleſtâ, & ſtrepera, nihilo rariùs, cœlum incolere quàm olim in ſpecu Manreſana; & has inter animi voluptates dies & hebdomadas iucundè ducere, poſt hæc re nulla quàm antea doctior; tanti eſt Deo ſociam operam in conuerſionem animarum dare, vt earum ardentem ſalute, Theologiæ myſticæ ſtudiis, ab Grammaticis impedire, dæmones contendant quòd illa in pias circumſcribantur dulcedines; hæc ad plurimorum æternam ſalutem, & Dei æternam gloriam in vſus æternos porriguntur. Erat Ignatio procliue de hac à ſuſceptis aberratione probè colorata, interpretari Deo cordi eſſe, contemplationi attenderet, ſciendi curam omitteret; & adhærere hic dolus facilè potuit homini ſeipſum plus æquo amanti, ludóſque Dæmonis pro diuino afflatu eò quòd placeant, libenter audienti. Ignatium ex vna Dei optimi gloria, ſua omnia metiri ſolitum, non diu fraus latuit, eáque vehementer confuſus, præceptorem adit, & in ædem S. Mariæ ad mare perducto, aduolutus ad genua, petit negligentiæ præteritæ veniam, eius cauſam ingenuè explicat. Cœterum voto ad proſequenda ſtudia ſe ſanctè obligat, applicandúmque ad illa ſeriò laborem; rogat denique quotidiana ſcholæ penſa æquè ab ſe, vti à pueris ſeuerè, & ſi qua re minus faceret ſatis, pœnas etiam publicas perinde vt ab illis repoſci. Mirum dictu, emendata in hunc modum fallacia, omnis ille delitiarum cœleſtium, & peregrinorum luminum violentus, & rapax apparatus euanuit: & ſi quando pietas aruiſſet, conſolabatur eam ſpe ſolidiori, prouentus animarum doctrinæ ſtudia ſecuturi. Qua item cogitatione multò poſt, iámque Societatis parens illorum mulcebat faſtidia quibus propterea minus literæ ſapiebant, quòd in iis vbertatem illam liquidiſſimarum voluptatum minimè ſentirent, quam experti aliàs fuerant. Monebat repeterent animo, patientiam illam, abiectionem ſui, obedientiam quibus mentis ariditas materiam ſuggerit, alium habere ſaporem ab illo triuiali, qui ex teneritate affectuum interdum percipitur. Illos præterea, qui ſunt in ordinem conſcripti fine planè diuino, in vera mortalium bona, literarum ſtudia conferentem, nulla tangi debere iactura conſolationis, quam præparatio animi, & armorum ad nobiliora miniſteria abundè penſaret. Quod

Ignatij præceptum egregia eius expreſſum Epiſtola, in manus meas cum veniſſet, placuit latinè ex Hiſpanico redditum, poſteris conſignare. [Quod noſtri ſcholares, inquiebat, pios illos quos vellent affectus non ſentiant, nihil mirum, illos enim qui poteſt, quibus, & quando conuenit, diſpenſat: & credibile eſt tempore ſtudiorum, quibus ſolet non parum ſpiritus affligi, ſenſus eiuſmodi diuinorum prouidè à Deo inhiberi, etſi enim mentem ſuauiter paſcunt, ſed corpus emaciant valdéque atterunt. Ad hæc occupapatus ſcientiis animus, exſugit, & ſiccat voluntatis motus, ſunt tamen ſtudia ſi pure ſuſcipiuntur in Dei obſequium, optima pietatis exercitamenta, & vbi virtutis integrum conſtet firmamentum, orandíque ſpatium obſeruetur conſtitutionibus definitum, adſint vel non, interiora ſolatia nihil admodum referr, nec inde magnopere dolendum, ſed quod annuerit Deus dare, æquo gratóque animo accipiendum eſt, ſempérque illa præcipuè curanda quorum eſt momentum grauius, tolerantia, contemptus ſui, parendi amor, & charitas] ſic ille.

XXVII. *Virtutes Ignatij Barcinone.* Conſueta interim vitæ aſperitas, & quoad liceret vſitata precandi tempora ſtudiis iungebantur, & quamuis Ioannes Paſqualius apud quem anguſti ſub tegulis in cubiculo manebat victum quoque ab ſe vellet accipere, maluit tamen iens, & rediens e ſchola, fruſtum illud quotidiani panis corrogare, quo ſolo alebatur; (Potum enim dabat limpidæ aquæ ſiphus) quam vti hoſpitis liberalitate: mendicanti verò ſi quid iuſto amplius obueniret, ſelectis ſibi deterioribus id omne partiebatur in pauperes; ex quo factum vt notæ illius virtuti, copioſæ conferrentur eleemoſynæ, quas ſtatim egentibus tribuebat a quibus ſemper obſidebantur fores, ipſeque ab illis duplo egentior, prouiſor, & pater vocabatur, & re vera illos proſequebatur incredibili amore, miniſtrabatque illorum inopiæ tanquam Chriſto in iis egenti. Vnde Agneti Paſcaliæ aliquando carpenti, quod ipſe pauperior, & calamitoſior cæteris; largiretur iis tamen quicquid meliuſculum accepiſſet; tu verò air quid egeris, ſi petierit abs te Chriſtus, an ſuſtinueris illi dare quod viliſſimum eſt, & non potius quod lectiſſimum eſt dederis? Repetiit quoque interceptas morbis, & doloribus ſtomachi, ſuimet afflictationes; humi ſomnos, cilicia, verbera aliaque, ſed diſſimulanter; nam & ſaccum, & catenam abiecit; & calceis pedes, ac tolerantiam conregentibus detraxit ſoleas; precatio ſuas ſeptem horas retinuit, magnam partem ereptas nocturnæ quieti. Nec raro contigit, vt obſeruaret curioſius ab Ioanne Paſcalio benignæ ipſius hoſpitæ filio, tunc admodum iuuene, reſcire cupido quid noctu actitaret videbat. hominem defixis parumper in cœlum oculis precandi initium facere, nunc paſſis in crucem brachiis; nunc toto proſtratum corpore, interdum ſimilem adoranti, poſt verò in genua, ſtatuæ in modum velut extra ſe perſtare immobilem, donec ore ardendi, & totus ardere videretur, ſimúlque in dulces vbertim lacrimas diſſolui. Videbat etiam frequenter (& ſunt hæc concepta narrantium verba) immenſum ex eo ſplendorem cubiculum implere, ſenſimque vt

erat

erat de genibus ad quatuor, & quinque palmos ab terra ſuſpendi, vnde voces, & gemitus mittebat animi teuertimè affecti. *Ah Deus! ſi te homines noſſent! ô &, Deus infinitum bone: qui me tantum ſuſtines peccatorem!* Et ſimiles, talia quem dixi Ioannes ſuis deinde filiis narrare ſolitus, addebat, ſi ſcirent quæ de Ignatio ipſemet videtat, futurum vt nunquam oſculis expletentur ſolo figendis quod calcaſſet, ac parietibus intra quos egiſſet; quæ cum diceret, profusè flens ac dolens, tundenſque manu pectus, infelicem ac reum ſe aiebat, quod viri ſancti conſuetudine neſciſſet proficere. Neque vero in ſolo conclauis ſecreto, eiuſmodi raptus Ignatium à terra ſuſtulit, ſed quamuis talium occultatorem diligentiſſimum diuini vis ſpiritus, inuitum quandoque attollebat; vt Barcinone apud Moniales S. Hieronymi, cum ad aram Matthæi Apoſtoli ad tres horas precando, vultu ſereno & alacri hæſiſſet, viſus eſt palam, à terra efferri, & flexis genibus pendere in aëre.

XXVIII. *Diſciplinam monialium inſtaurat, quare ad mortem capitus præcipuis aduerſariorum ſua patientia lucriſacit.*

Saluti nihilo ſeciùs alienæ, quam perficiendi ſui deſiderio incumbens, multa Barcinone reliquit documenta inſumptæ fœliciter in reducendis ad Deum hominibus operæ, ſed in iis eminet patientiſſima caritas in Parthenone Angelorum emendando qui tunc extra muros inter nouam, & S. Danielis portam ſitus erat. Agebatur ibi licentius à parum modeſtis hominibus, cum periculo minimè obſcuro, & offenſione in publicum grauij. Huic malo remedium, quanquam difficilis aleæ molitur Ignatius, vt cui propria damna præ Dei offenſa flocci erant: huius ergo templum cœnobij ad viſitata ſua pietatis officia delegit, multas illic horas quotidie orando ponit, ſuſceptique negotij exitum Deo aſſiduè commendat. Precantis modeſtia, lacrymæ, vultus ardens; & illa tot horarum tam conſtans de geniculis oratio, mouere primum Sanctimoniales ad inſpectionem hominis curioſam; deinde ad reuerentiam, poſtquam vulgò haberi pro ſancto accepiſſent; poſtremò etiam ad illum de rebus diuinis audiendum; morem geſſit cupientibus libenter, & principio quidem de excellentia religioſi inſtituti, magniſque illius implendi nominibus verba fecit; inde tanto ardore de probroſis Deo quarundam inter illas apud populum offenſionibus dicere aggreſſus, de infamia Parthenonis, exempli prauitate innocentibus præbita, animarum crudeli exitio cui occaſionem miniſtrabant; de ſupplicio denique ſontibus parato, & eo atrocius in eas ſæuituro quo ab amicis, iniuriæ quam ab externis Deum acerbius vulnerant, vt demum ſeipſas non reſpicerent modo, vitæque ſuæ conditionem miſerrimam, ſed multis etiam lamentarentur ac defflerent. Nec vno conflictu debellatum virus; repetita tamdiu curatio, dum adigerentur ad meditationem certorum capitum, quibus ſuſcitaretur emortua pietas, & refingeretur ad priſtinum vitæ diſciplina: reſtituto in hunc modum ſeceſſu, & motibus, iam & cœnobium aliud, & occluſæ ſalutatoribus impuris fores. Hinc efferata illorum rabies aduerſus Ignatium continuatis auxiliis incœpta munientem, terrore, minis, plagis per emiſſarios iteratis adorta, cum futura ſenſit in caſſum omnia

nia, quamdiu illic diuerſaretur Ignatius, ſtatuit illum de medio tollere, ac morte inſontis interclusãm licentiam denuò laxare, die ergo quodam ex cœnobio tedeuntem, cum Puigalto ſacerdote ſancto, ſanctique illius operis adminiſtro, aggrediuntur ad portam S. Danielis, ex mancipiis Mauri duo, & tam dirè vtrumque fuſtibus, contundunt, vt ex iis ſacerdos intra paucos dies obiecit; Ignatius pugnis, calcibus plagis cruentatus conciderit, & ab ſemiuiuo idcirco ceſſatum, quod iam mortuus crederetur. Dum tamen ſenſus & lingua ſuperfuit, ſtetit ad vulnera ictúſque immobilis, Deum laudans, ſuíſque carnificibus, ac ſibi veniam ſupplex ab eo flagitans, cui vitam cupidè impendebat. Iacuit afflictus, nec valens in pedes aſſurgere, donec illum molendinarius caſu prætteriens, in iumentum iniecit, domumque Agneſiæ & Paſqualis detulit. Eò autem peruenit ita prorſus animo deſtitutus, vt mori videretur; quod erat forſitan euenturum, niſi foret pannorum fomentis, vino madentium frequenter excitatus. Liuebat tamen corpus omne, vſque adeò fractum, omníque ſui parte, dolens, vt integrum nihil præter linguam, & oculos retineret; quibus in cœlum ſuſpiceret, Deóque gratias ageret. Moueri, tametſi linteamine ſuſpenſus, non poterat ſine acerbiſſimo cruciatu. Poſt trigeſimum verò diem, velut omnino depoſitus, vltimis Sacramentis, ſupremum iter adornauit. Viſebant illum interea concurſu perpetuo nobilitatis primariæ viri, ac fœminæ, apud quos (vt ſcriptum reliquit idem Paſqualius) pro Barcinonis Apoſtolo erat, in iis Stephana Recheſentia, Palamenſis Comitis filia, Ioanni Recheſenſio nupta; Iſabella Bogadeſia; Guiomaria Gralia; Iſabella Soſa, & aliæ, quæ ſenſu intimo beneuolentiæ proſequebantur iacentis calamitoſum caſum. At ille gratulari ſibi quàm miſereri malens, nunquam ſibi melius in vita fuiſſe aiebat, quàm in eo procinctu, ad eius exemplum moriendi, qui animarum vitæ, ſua morte litaſſet. Sibi quin etiam cilicium detrahi non tulit niſi iuſſu coactus Iacobi de Alcantara ex S. Franciſci ordine viri admodùm pij, quo à confeſſionibus vtebatur, quaſi dolor plagarum, & lethalis acerbitas voluptati eſſent, id porrò cilicium ab Ioanne Paſqualio aſſeruatum, ſuíſque chirographo proprio, inſtar opimi patrimonij traditum, multos Barcinone ægrotos ſanauit, ſed anno tandem 1606. Dux Montis-Leonis multis illud precibus emercatus theſaurum domus ſuæ fecit. Verumenimverò carior multò Ignatio pauperum acceſſus quàm nobilium fuit; confluebant ad illum turmatim, lugebántque illius iacturam quam vt auerterent, Deo vota fundebant, ne ſe patre tam bono, tam fideli ſeruo priuari Eccleſiam pateretur. Neque verò erat vnius cœnobij lucrum iacturam hominis condignè penſaturum, quem Deus ad præſtantiora honoris ſui obſequia delegiſſet. Quare poſt dies tres, & quinquaginta, cruciamentis ægrè, & vitæ diſcrimine defunctus, víxque greſſum regere iam valens, mox ad Angelorum Parthenonem ſe trahit confirmaturus noua cohortatione Moniales in tenacitate concepti propoſiti quod partim admirans, partim dolens Agneſia, cui pro filio erat Ignatius, veritáque ne exaſperatus perditorum hominum tur-

pis

pis furor, vitam denique illi eriperet; rogauit loco tam capitali abſtineret. Ad quæ ille quem nihil timere Dei vnius amor docuerat, & iniurias in beneficiis, mortem Chriſti cauſa, in præmiis tolerantiæ cenſere, nihil ſe optabilius intelligere reſpondit, quàm ob Chriſtum pati, & ob animarum ſalutem mori. Promerita eſt tam fortis, & maſcula caritas, non ſolùm vt Deus, in ſancti operis progreſſu caſus ſimiles prohiberet; verum vt etiam cruenti facinoris auctorem præcipuum ad frugem conuerteret. Redeunti enim aliquando, ex illo cœnobio, Ribera quidam mercator, in genua procidit, faſſúſque crimen, cuius fuiſſet primarius artifex, magno animi dolore, eius ab illo veniam petiit, ſanctè fideliterque iuratus exinde ſe vitam moréſque mutaturum, quod vti promiſerat, poſtea non fictè præſtitit. Hac verò ſe auſus nefarij, pœnitentia ſtimulatum profeſſus eſt, non tam atrocitate ſacrilegij barbari, quàm ſancti virtute, cui tot inter Mauri crudelia verbera, nec vllum impatientiæ ſpecimen excidiſſet; nec verbum, aut indicium illius, à quo eſſet tam crudeliter cæſus, aut cuius mandato cædebatur. Præter hanc tamen Ignatij virtutem minimè dubium contuliſſe ad hoc plurimum eas preces quas pendentem in cruce magiſtrum imitatus, pro infenſiſſimis hoſtibus fuderat.

Nec verò hîc ſolùm patuit, quantum apud Deum poſſet Ignatius, & tunc potiſſimùm cùm ageretur ſalus perditis hominibus impetranda, litigabant ibidem Barcinone germani duo cognomento Lyſani, horum alter dolori ex lite amiſſa impar, & in ſui exitium præceps, domi ſe miſer, ex trabe ſuſpendit. Erat domus in vico cui Bellioco nomen rectà mare versùs porrecta inde clamor, eiulatúſque familiarium, & accurrentis ad funeſtum caſum viciniæ, accurrit etiam cum iis Ignatius, qui ex Parthenone Angelorum ſæpiùs memorato, tunc redibat, miſertúſque animæ infœlicis, funem iubet abſcindi, póſtque fruſtra tentatas artes omnes ad reuocandos iacẽtis ſpiritus, demum iudicio omnium mortui ad latus genu flectit, breuíque, ſed ardenti prece, tantum vitæ miſerrimo homini à Deo flagitat, quantum ad expiandum confeſſione ſcelus ſufficeret. Auditur, & *cunctis ſtupentibus*, vt Rom. rotæ auditores tres loquuntur, *& rei exitum expectantibus, Lyſanus ad vitam rediit*, ac ne dubium foret cuius precibus donaretur, conditione abſoluta quâ illas definierat Ignatius, hoc eſt confeſſione peccatorum, ritè, integréque peractâ denuò animam efflauit. XXIX. *Mortuum qui ſibi laqueo vitam abruperat, ad confeſſionem peccatorum in vitam reuocat.*

Bienni ſpatio in Latina lingua Ignatius eò proceſſerat, vt poſſet magiſtri iudicio ad ſuperiores ſcientias tranſire; itaque Complutum ſcholam, tunc nouam, & celebrem ob idque viris inſignibus in omni doctrinarum genere inſignem proficiſcitur; vbi tamen Deus, maiora de illo cogitans, gymnaſium illi virtutum potiùs, quàm diſciplinarum, & patiendi magis quàm philoſophandi inſtruebat. Diſceſſuro multi optabant ſe comites adderc, non tam ſodales in literis quàm in pietate diſcipuli; ex iis lecti ab eo tres tantùm Calliſtus, Ariaga, & Cazereſius, nec ipſi ſtabiles: quorum exitus parùm fœlix ſuo loco dicetur, ſed inter illos quos ſequi ſe noluit, XXX. *Prædictiones Ignatij de quibuſdam volentibus ſe illi adiungere.*

fuêre duo, ſingulariter adnotandi quibus cauſam expoſuit repulſæ, haud ſanè aliunde quàm prophetiæ lumine præceptam, quo quid eſſet iis tandem futurum aperuerat illi Deus. Primus fuit Michaël Rodeſius adoleſcens patria Gironenſis, cui aſſectari ſe ambienti; minimè verò, inquit,ſed vitam in ſæculo traduces, profeſſione iuriſperitus ſtatu,coniugatus ex quo liberos tolles quorum vnus vicem tui ſupplens religioſæ familiæ quam fundaturus ſum ſe adiunget, nec tamen Societas niſi decimo quarto poſt hoc anno fundata eſt, & prædictioni fidem fecit ſuus tempori euentus, in Iuris peritum conſultiſſimum euaſit Michael, vxorem duxit, & de ſuſceptis ex ea liberis Michaelem ſibi cognominem Societati dedit,quam auſteræ vitæ, ac lucrandarum ſtudio animarum in ſeram mortem decorauit. Sed plane mirum,nec prætermittendum,quod patri conſilium detegens,Societatis incundæ, prædictum id illi ab Ignatio quondam ex eo cognouit, iámque in opus procedere, quod ſummam vtrique attulit voluptatem; ſed Prouinciali in excipiendo iuuene agente cunctantiùs quàm vel ætatis impatientia, vel incitatior pietas pateretur, alio deſideria conuertit,& Chartuſiam prehenſauit, biſque diuerſis temporibus tentatam, bis quidem obtinuit,ſed ſemper intercidit aliquid quo diſturbata re, Societatem repetiit, in eamque admiſſus, fidem vaticinij duplicis ab ſancto editi integrè probauit. Alter nobis toties iam dictus Ioannes Paſqualius; cuius mater Ignatium domo Barcinone acceperat.Huic ſibi iam tum ſe in ſocium danti cum in terram ſanctam iter capeſſeret, denuntiauit velle Deum vt vitam in ſæculo duceret communem, & quicquid eſſet illi euenturum aduerſi,aut proſperi diſtinctè admodùm, claréque pertexuit. Nam ducturus es, inquit, virtutis egregiæ fœminam vxorem, & reuera duxit. Multi tibi ex ea naſcentur filij. Sed multæ cum iis pariter ærumnæ. Quod item contigit, nam eorum primus mutus vnà, & ſurdus in lucem venit: alter annos iam natus viginti duos, amens effectus eſt: tertius profligatè viuens, repentina morte patris oculos fœdauit. Filiarum verò cùm eſſent quatuor, vnj tantùm dari dos potuit. Significauit denique, ſupremam ætatem in ſumma tracturum egeſtate, in eaque diem obiturum, nec aliter obiit, nam ære obrutus alieno, extremum vitæ tantum non mendicans exegit. Sed horum ipſi laborum triſtitiam, lætiore vaticinio diluens, confirmauit vir ſanctus, ceſſuros magno eius animæ bono, quorum quidem tam certos ſigillatim euentus Ioannes expectabat, vt conſolantibus amicis melioris fortunæ fiduciâ; patientiam aiebat,tantummodo, mihi impetrate, nam ſperari non poſſunt mitiora, nec ſecus vnquam quicquam eueniet, quam vti præuidit Igna-
XXXI. tius, & cùm ſteterit hactenus ex ipſis rebus,vaticiniis eius fides, neceſſe eſt eam ad extremum conſtare.

Præclara ſpecie Ignatius afflictum amicum conſolatur.

Multus tamen fuit Ignatius in amico fideli ſuauiſſimis literis erigendo dum in viuis egit; poſtea verò tum alia, tum hac quàm ſubdo ſingulari conſolatione. Solebat Ioannes ab annis quadraginta, matutinis in templo maiori cantibus adeſſe,ad ſubterraneum S.Eulaliæ ſepulchrum,ſitum ad

aræ

ad aræ principis radices. Eò igitur aliquando ſtato citius cum veniſſet, in aræ gra... ... cubabat, moram occupans benè longam, inchoandi de more ſacri officij, & cum recenti tunc conflictaretur caſu; illum, ſeque ac ſua, Deo & Ignatio commendabat haud pridem ad ſuperos translato, & o Pater! exclamans aiebat, quàm nimium verè, mihi cuncta hæc præuidiſti, & nunc rerum mearum ſtatum certò cuiuſmodi ſit è cœlo vides, qui tantò antè in terra poſitus, qualis eſſet futurus adſpexeras. Da, ſi minus afflicto malorum ſolatium, at patientiam conſtantem, vt in eam tandem quam pollicitus es beatam ſalutem deſinant. Hæc & ſimilia oranti en tibi velut ex longinquo muſicorum ſonus paulatim ad aures accidere, eáſque concentu admirabili mulcere, tùm ex porta ſiniſtri ad aram lateris chorus totus prodire, poſt hunc mentium beatarum pompa ingens, tum clerus numeroſus forma omnes inſigni, ac planè cœleſti. Hi templum ingreſſi, & prope altare hinc atque hinc diſcreti, venerabili ſpecie ac diuina virum medium, excepere qui ſacris veſtibus ſtola, & chlamyde verendus agmen illud claudebat. Erat antea templum in tenebris, quarta vix poſt hibernæ noctis dimidium hora: verum vltimi huius ad ingreſſum, ſic repente totum reſplenduit vt ardere lucidiſſimis facibus videretur. Stetit hic Sacerdos ſupra monumentum S. Eulaliæ, ac diuiniſſimam Euchariſtiam prona corporis inclinatione veneratus, ſumptóque de miniſtri manu thuribulo, fragrantiſſimo ſuffitu aram circum ſæpius vaporauit, eo miniſterio perfunctum præire quaſi ad egreſſum facit chorus dextram verſus altaris portam, vbi Ioannes ſplendore, ſymphonia, ritu nouo, hærebat attonitus, & ſtupens, cum fixo Sacerdos in eum obtutu, & velut admirans quod ab eo non agnoſceretur, nutu illum acciuit, atque hic demum apertis oculis eſſe Ignatium agnouit, ſurgenſque ad eum proſiluit, excepit ſanctus vultu maximè hilari accedentem, quæſiuítque familiariter ecquid ſui memor? cùm illius ipſe perpetuò meminiſſet, mœrorem ſolatus eſt, refricatis ſpebus quas ipſi olim æternæ ſalutis fecerat: hic rogata Ioannes venia complectendi, ſanctus adeunti, manu beneprecatus ex oculis vanuit, totúſque viſi illius apparatus. Ad quæ, O Pater! ah mi Pater Ignati! ſic clamans Ioannes exiuit aliquos è Sacerdotio, qui cum accurriſſent, hominem extra ſe repererunt, & effuſiſſime lugentem cuius ab iis interrogatus cauſam, enarrati nunc viſi ſeriem iis omnem expoſuit. Cuius vna in poſterum quamdiu vixit, & quoties aduerſis preſſus eſt vel ſola recordatione, magnum ſenſit doloris leuamen: hoc futurorum oraculo duplici, mitigauit Ignatius duorum repulſam diſciplinæ ipſius adiungi petentium, & quia pergerèt aſſectari. Eam de cætero Barcinone reliquit ſui famam, ac deſiderium, vt appulſu illuc decimo quinto ab hinc anno affinis ipſius, & adhuc Societatis nouitius P. Antonius Araozius, frequentatus ſit aditu plurimorum ſexcenta ex eo de Ignatij rebus inquiritantium, & referentium viciſſim quæ de illo audiſſent, vel coram ipſimet ſpectaſſent. Multos ſequi optantes auertit; multorum reiecit pecunias quas ad apetiendam illic Societati domum

mum ingerebant, paucis tantùm ad eos cohortationibus habitis, regula aliquot Chriſtianè viuendi tradidit, quæ perinde ab iis acceptæ ſunt, vt ſi ex ore Ignatij prodiſſent, cuius inſtinctu edebantur. Fuit hic amor Barcinonenſium erga Ignatium, & hæc de illo exiſtimatio.

XXXII. *Complutenſis commoratio, ſtudia literarum, & pia opera.* Complutum ad Calendas Auguſti peruenit anno 1526. ſed ſcholis ibi ante Lucalia ex vſu ſilentibus, quod ſupererat temporis, partim excolendæ virtuti propriæ, partim proximis dedit; ſubſecutis interim ſociis, acceſſit quartus, natione Gallus, Martini Cordubenſis Nauarræ proregis honorarius ephebus, Compluti propterea coactus ſubſiſtere, quòd in tranſitu proregis, rixa quadam exortâ ſauciatus, in noſocomio ex vulneribus curaretur, quo infortunio, fortunatius ei nihil eſſe potuit. Dum enim medici corpus remediis, Ignatius adhortatione mentem reſtituit. Vnus erat omnium habitus, ſubnigra talaris tunica eiuſdémque coloris pileus. Ex iis duos Ernandus de Para pro ſua caritate apud ſe habebat; duos Andreas Arcæus. Degebat Ignatius in hoſpitio pauperum, cui ab Antezana vocabulum, vbi hoc promptiùs cubiculum nactus eſt, quòd pridem illic vacabat vnum, verum ſpectris vmbrarum, & horribili ſtrepitu infeſtum, quod rei totius ignarus prima nocte nimiùm comperit, & quidem ſi erant Dæmones, vltrò iam ſuas in manus datum, erant peſſimè habituri, cùm identidem antea teſtarentur ſe peiùs Ignatio odiſſe neminem. Formidandis ergo territauere ſimulachris & immani fragore, quibus improuiſis, anteuertentibus deliberatam mentis conſtantiam, totus inhorruit; tum colligens ſeſe, reſumptíſque animis in genua aſſurgens, ſi vobis inquit poſſe in me aliquid datum eſt, en adſum paratus, agite placet de me quodcumque Deus probauerit cuiúſcumque id manu fieri iuſſerit; neque in vobis eſt nocendi meta, vel puncto tranſgredi, quas ipſe vobis præfixerit. Sin autem vobis nocendi facultas nulla eſt, quò tot veſtrum ſimul, ignaui tot ſtrepitus ad interpellandam vnius homuli quietem? his ſe Deo integrè committens, diſpenſaturo Dæmonum feritatem, quicquid eſſent auſuri, fortiter operiebatur. Sed fefellit ſucceſſus prima illorum terriculamenta, ex eo, ſtatio vel iis erepta, vel ſponte deſerta, ne vexando Ignatio, vexarentur illius patientiâ duriùs, quàm ipſe truculentiâ illorum. Erat hæc itaque Ignatio Compluti ſtatio, victus mendicatò cui cùm plura neceſſariis amici adderent, ea in pauperes tribuebat; ad eos verò ferebat ipſemet quos honeſtorum pudor natalium, aut morbus à mendicando abſterreret. Notauit hæc ita factitantem Martinus Sæſius, inter Aſpeitiæ primarios opulentus; Complutum enim negotij causâ cùm veniſſet; olim ſibi notum, nunc fama celebrem videre Ignatium voluit. Præſtolatus ergo è ſcholâ exitûrum, & probè agnouit, & tacitè ſubſecutus, vidit quandam in caſam ſubeuntem, poſt paulumque ex ea redeuntem; tunc & ipſe ingreſſus, iacentem ex morbo fœminam inuenit, omnium egenam; hæc de illo ſrogata, qui ad ſe adiſſet ſtudioſo, negauit noſſe; ſed ſanctum videri, ſibíque ab eo quotidie & ſtipem neceſſariam deferri, & piis de Deo ſermonibus conſolationem adhiberi:

Benè, inquit, Sæſius, tu cras redeunti ſignifices velim, ſibi aut aliis ſi pecunia egebit, ſcire te hominem qui ſit non grauatè collaturus. Illa quod mandabatur fecit verum Ignatius obſeruari ſe videns, ego hactenus ſoror, tibi, vt potui ſuccurri, ſuccurret deinceps alia via Deus, cui ego te plurimum commendo. Quibus dictis abſceſſit; nec illò pedem poſtea intulit. Prælegebatur in Academia, Sotus in Logicis, in Phyſicis, Albertus Magnus, ſententiarum Magiſter in Theologia. Vires ingenij & affectu metitus Ignatius, impatientiâ ardoris, in aliorum ſalutem præproperi, complectebatur ingentibus animis, ſed nullo ordine hæc tria, multóque labore, ac tempore dum ſequeretur confusè omnia, nihil aſſequebatur, neque tunc illis diſcendi primordiis affulſit à Deo lux melior, digerendæ in ſtudia operæ, nec verò tam Complutum vocatus fuerat, vt inde literas referret, quàm vt illuc inferret pietatem; vtque poſt ſumet voluntarias diuexationes, exerceretur quoque ab aliis, eorumque inſultus alacri patientia ſuperaret. Ex proceſſu ſiquidem literario parum læto, facilè animus verſus eſt ad procurationem ſalutis alienæ. Ergo itare in noſocomia; Chriſtianæ doctrinæ tradere rudimenta; de rebus diuinis conferre, & colloqui; verſari aſſiduè cum academicis, & familiariùs cum iis qui aut ſolutiùs agerent, aut frequentarentur à pluribus ſociis, vt iis ad mentem reuocatis copioſa eſſet tractûs vnius piſcatio, & fauebat huic operi Deus perpetuis morum conuerſionibus, iamque propterea apud omnes vir Apoſtolici Spiritus audiebat. Nec ſanè dicendi vis in ore illius naſcebatur, ſterili potiùs quàm diſerto; ſed ipſo ex cordis penetrali, quod diuino amore æſtuabat, quo dum loqueretur, & ipſe totus abſumi videbatur, & flammas iacere quibus accenderet audientes. Sic multi de illo referunt, qui & coram dicentem audierant, & vim dicentis mirabilem, in ſeipſis experti, in aliis item perſpexerant. Præter quod illa ſolidioris veri firmamenta quibus tot horas tantáque in luce percipiendis conſumpſerat, & quibus Exercitia inædificarat, eo acrimoniæ vigore pertractata, quo ſibi ea impreſſerat, tantos impetus habebant vt eos nullus eluctari valeret auditor. Hinc ille, in publicè notis, & proiectæ conſcientiæ ſceleratis, fortiter inuadendis conatus audentior, & certa confidentia. Euangelij veritatem expugnaturam efficacius reas mentes, quàm vt poſſent ei obſiſtere: ac licèt initio reſtitarent, terroréque ac minis abigerent monentem, ſed vſu didicerat, cicurari tandem, & recto domitas, manus dare. Sic illi acta res cum nobili clerico, dignitatis in Hiſpaniæ Eccleſia primariæ: huius erat viuendi ratio, vniuerſitati illi tam peſtilens, vt ſequacem turbam multorum iuuenum in ſocietatem ſuam, ac ſcelerum traheret, peſſima apud omnes fama, magno apud bonos dolore: edoctus Ignatius rem totam conueniendi hominis à Deo veniam, vt ſolebat, orando robúrque petere ad propugnandam cauſæ bonitatem; dein meditata ad ferendum patientiâ munitus, & validis ad impreſſionem monitis armatus ad eum adite; & ſignificare per famulos, habere quæ ſciti ab eo oporteret. Ægrè homini fuit tam obſcurus,

K &

& ſubitus nuntius, & excluſurus erat alloquio Ignatium, niſi, quòd viderat ſæpius mendicantem, ſuſpicatus eſſet aliquid potius eleemoſynæ quam emendationis rogaturum. Admiſit nihilominus vultu priùs ad quæcunque fortè obiicerentur obfirmato, auctáque animi conturbatione, ac ſuſpicione, cum procul arbitris audiri ſe peteret, duxit tamen in ſecretiùs conclaue. Hic verò Ignatius, ſibi quidem vili, ac miſero ex amicitia tāti viri nihil quicquam arrogare; ſed fide erga illum vera, & animo eſſe tam caſto, & integro, vix vt talem fortaſſis inter ſexcentos eſſet reperturus, maiore quin etiam ſe illum amore proſequi, quàm ſe ipſe amaret, vt qui animam negligeret ſuam, hoc eſt principem ſui partem, cuius ipſe ſalutem vehementer optaret. Quod verò Compluti vulgò de ſe iactata ignoraret, nihil mirum; comitum culpa id fieri, à quibus obſideretur aſſiduè, & auerteretur ab eius auribus quicquid minus iucundè eſſet auditurus. Illud autem magnoperè mirum, quod ea interiùs non audiret, quæ cælare illum conſcientia non poſſet. Ad hoc nempe te Deus, aiebat, in hunc mundum miſit vt eo, nihilo immoderatius fruerere, quam ſi poſt eum nec cœlum, ſuperſit, nec inferi? éſtque tam flocci æternùm ſeruati, aut æternùm perire, vt non mereatur inter curas tuas locum? ſi te hoc ipſo quod loquor, mori occupet (auertat quidem Deus, ſed neque tibi vel de momento cōſtat) quid te quæſo æternùm futurum ſit? quid iis tot bonis quæ Dei optimi beneficio poſſeſſa in Dei contumeliam & contemptū vertis? quid fœdis illis quibus te inquinas voluptatibus? quarum nulla eſt quam animæ tuæ pretio non emas. Quid iis denique, quod acerbiùs eſt, adoleſcentibus, quos tam multos tecum in ruinam trahis. Horum ab te reddi ratio quæ poſſit? quò tuam redigis animam infœlicem, alienas dum perdis? Et pergebat aculeos ſubdere, cum impotens iuuenis, ac fremens, domi tam audenter ab homuncione deſpicabili ſe perſtringi; probris illum turpiſſimè excipere, ac ſi mutiret vlterius, iuſſurum feneſtra eiici. Quibus tanquàm validè delirantis, nihil commotus Ignatius, inſtat curationi etiam acrius, & in paucis illis quorum adhuc credidit patientem, quiddam illi ſuggeſtum diuinitus, quo furentem ad viuum pungens compeſcuit: quare ſecutus quà cœperat, demum hominem ſibi, ac Deo reſtituit. Hic verò admiratio ſeruorum, quos exciuerant heri voces inconditæ, ad quiduis inſolés expeditos, cum videre placidè prodeuntem, & omni genere comitatis demiſſe Ignatium proſequentem. Sed iis multo magis nouum, cum iuſſi menſam inſtruere, nam ſe illi cœnam externo daturum; nec abnuit humanitatem Ignatius quo ſe illi præberet gratiorem, & inductis de Deo ſermonibus faciliùs caperet, vt reipſa euenit; equum tamen, & famulos, qui prælucerent domum redeunti, omninò reſpuit, & exinde ſibi amiciorem illo, & acriorem ſui defenſorem habuit neminem, ipſéque viciſſim amauit illum vehementer, quod in eius lucro, plurimos Deo peperiſſet.

Huic ſimilia in dies contingebant, incredibili Ignatij voluptate, ſub cuius etiam diſciplina in pauperum domo coaluerat quædam pietatis academia,

demia, haud paulò frequentior numero quàm literaria. Sed hanc diù ferre Dæmon non potuit, cuius tantùm iacturis quantum Ignatij quæſtibus accedebat, cúmque ſparſæ ab eo per ſceleratos nugæ, de Ignatij veneficiis & incantamentis, pro fabula paſſim haberentur, nefas commentus eſt ingenioſius, quo carcere, vinculis, inquiſitione multiplici de vita, & moribus iactatum, probitatis fama apud ignaros euerteret, nulliúſque iam ad pietatem fidei, & authoritatis efficeret. Damnarat non pridem in Hiſpania Tribunal ſacrum doctrinæ ſatores mortiferæ, qui ſe Illuminatos nuncupabant, cum tenebriones eſſent hæretici. Serpebat ad hæc in totam Germaniam Lutheri carcinoma: quare ad hoc ſacri Quæſitores mille oculos intendebant, ne qua iſtiuſmodi veneni regnum Catholicum libaret contagio. Videbant feruere concurſu vicos ad audiendum in Noſocomio Ignatium nec à plebe tantùm, ſe à primariis etiam audiri. Videbant iuuenum ex academia diuerſos a priſtinis mores, quibuſdam eius præceptionibus quæ ſeceſſum, & ſilentium poſcerent. Hominem igitur, vix benè grammaticum in vrbe literata tantum poſſe ad perſuadendum, etſi eatenus inde nihil exiſſet niſi laudabile, ſuſpicionem tamen fecit, praui conſilij, ſanctimoniæ prætexti fuco, & ſenſim noua dogmata ſparſuri; aut errorum ſaltem ex ignorantia pro veris docendorum. Ad hæc eius, & ſociorum in veſtibus modus ab communi diuerſis, non ſatis probabatur. Sacrorum denique ille vſus frequens, multis octauo quoque die adeuntibus ſacram menſam, (quod perinde tunc fuit vt ſi nunc quotidie adiretur,) nouitatis inſimulabatur, damnabatúrque ab nonnullis apertè. Nam Alfonſus Sanchez ad S. Iuſti Canonicus idémque doctor, palam aliquando Ignatio, eiuſque ſociis Euchariſtiam negauit, iniecto etiam ſcrupulo familiaritatis cum Deo nimiæ; ſed mente mox in meliùs verſa, eam illicò præbuit, quam dum impertiret, delibutus eſt tam dulci pietatis ſenſu, vt ægrè tenuerit lachrymas volueritque Ignatium habere ſecum ad prandium, & eum obſeruauerit tanquam ſanctum, præſertim vt audiit de rebus animæ diſſerentem. Acres tandem quorundam conturbationes, cum deliberarent de mutanda vitæ ratione, effectionibus maleficis incantationum attributæ; multo apud nonnullos ſuſpectiorem Ignatium fecerunt. Cuncta porrò hæc ſimul, ſed eundo (vt ſolet) in peius aucta deferuntur Toletum ad ſacros Quæſitores, vt ipſi per ſeſe de remedio viderent: inde illi ad hoc ſecretò Complutum deſtinant Alfonſum Mechium maioris Eccleſiæ canonicum, vt cum Michaële Caruſcio doctore, eodémque Compluti ad S. Iuſti canonico probè ritéque cognita referret. Nihil ab eo omiſſum in examinandis quàm occultiſſimè de Ignatij vita domeſticis teſtibus, auditoribus quotidianis de doctrina; compertúſque vt erat vtrobique ſanctus. Redit ergo Toletum Alfonſus ne conſpecto quidem Ignatio, ſuis tamen in quemlibet euentum Ioanni Roderico de Figueroa vicibus demandatis. Erat hic Compluti vicarius, & vel eſſe Alfonſo, vel videri volens accuratior, quamprimum ad ſe Ignatium vocare, ſignificare de illo quæſitum ſubtiliori examine; ceſſiſſe omnia in eius com-

mendationem, nihil deprehenſum quod argueretur, vnum eſſe quod minùs placeret, nouum, formæ vnius, veſtium colorem; & figuram quas ipſe cum ſociis vſurparet, religioſis id eſſe proprium, quales ipſe non eſſent, variandas curaret ab infectore; de cætero pergeret, vt ante fecerat animarum ſaluti viuere; non fuit difficile morem gerere imperanti, ipſe cum Arriaga nigro, Calliſtus & Cazares ruſſo induuntur, Ioannes Gallus, ſuum retinuit, calceos Ignatius aſſumpſit, quòd Vicario diſpliceret eum pedibus nudis incedere. His ad Chriſti natalem geſtis, cum Nouembris 19. anni 1526. tractari hæc primum cœpiſſet cauſa; proximo de hinc anno ad ſextum Martij cognitionem Vicarius integrauit, ex qua præter prolixam Ignatij laudationem nihil confecit, eumque propterea & magni fecit, & multum amauit, quoad caſu valdè inopino, repentè in alium eſt mutatus. Erant duæ inter auditores Ignatij fœminæ nobiles, mater, & filia, vtraque vidua, ſed annis adhuc florentibus filia, formâque conſpicua Ludouica Velaſques; mater verò Maria de Vado; ambæ pari ardore, magnum aliquid audendi, Deóque gratiſſimum, verſabant inter ſe conſilia peregrinationis perpetuæ, obeundique omnia per vniuerſam Hiſpaniam Noſocomia, ſéque illic in omnia charitatis, & mortificationis miracula fingendi, nihil tamen prius exequi viſum eſt quàm communicaſſent cum Ignatio ſuam mentem: at is grauiter obiurgatas manifeſtis rationibus docuit fœminas præſertim iuniores, quas ægrè ſua tueretur domus, paſſim & publicè vagari, aliud nihil eſſe quàm occaſiones quærere pereundi: id hoſti maligno ſcilicet propoſitum eſſe, eas ab ſuorum auelleret oculis, vt lapſus, quibus innumeris forent obnoxiæ, eo promores quo occultiores euaderent: non deeſſe Compluti ægrotos, & noſocomia, vbi non diſpari merito, ſed abſque periculo, poſſent caritati, & ſui victoriæ, ſi hæc adeò cordi erant, ſe totas dicare, & hoc illis tum quidem perſuaſit; ſed exeunte iam maiore ieiunio, nouæ aliquod pietatis commentum rimantibus, ſuccurrit idem denuò impetus; & clam cunctis, præter intimè amicas, peregrinarum cultu, & pedites, Guadalupam verſus ad B. Virginem, & ad ſindonem Iaenſem mendicando iter arripiũt. Vt illas abeſſe vulgatum eſt, multa de iis temere effuſa. Sed vbi ab conſciis proditum eas piè peregrinari, non fugere, omnis in caput Ignatij execratio verſa eſt quòd non viderentur nobiles fœminæ, fuiſſe tam præceps & periculoſum negotium tentaturæ niſi eius, qua erat dicendo vi, allocutionibus permotæ. Indignari ergo in illum plurimi, ſed præ omnibus doctor Petrus Ciruelius, penes quem fuerat earum cura, bacchari, & furere, haud magis illarum diſcrimine, quam ſuo dedecore agitatus: queri palam, & vociferari apud omnes, enimverò rem eſſe minimè ferendam, à mendico, ignaro, literarum rudi, ſuſdéque totam vrbem verti, & quantum liberet, tantum ei licere, reſtare ſcilicet hoc ſolum, vt ab ſinu parentum filias, à maritis vxores diuelleret, & eas nomine pietatis, vulgi fabulam faceret: inhibendam eſſe illam audaciam, quin omnem etiam abrogandam ei facultatem, ex qua non poſſet aliud expectari

præter

præter huiuſmodi offenſiones, & probra, vt quæ nec ſcientiæ ductu, qualiſcumque mens eſſet, nec prudentiæ conſilio regeretur. Iam ſtudentium cauſas apud Rectorem Vniuerſitatis cum diſceptandas noſſet Ciruelius & Mattheum Paſqualium Catalanum, Rectorem, amiciſſimum Ignatio eſſe, non putauit inde quærendam ſententiam, qua acerbiſſima multandum cenſebat Ignatium; quare apud vicarium Figueroam ſuas admodum criminosè querelas depoſuit, tantumque valuit authoritas hominis, apud Cardinalem Ximenem gratioſi, qui primas illi Theologiæ docendæ partes contulerat in ea recens ab ſe fundata vniuerſitate, vt mox Figueroa duci Ignatium mandarit. Obuium ferunt dum inter lictores ignominiosè in carcerem ducitur, habuiſſe Franciſcum Borgiam ducis Gandiæ filium, annorum ſeptemdecim iuuenem, inter populi ſalutationes, & vrbana officia, numeroſo famulitio ſtipatum, cuiúſque hic caſus diuinæ prouidentiæ quidam ludus, futura diu poſt Ignatio gaudia iam tum meditantis ex eodem Romæ futuro Ignatij & Societatis libente captiuo, eò quidem cumulatiora, quo vnius poteſtatis, demiſſionis alter longinquiora recordaturus eſſet initia, non tamen carcere, ſua Ignatio vel imminuta authoritas, vel ſuorum amor: concurrebatur ad videndum illum, audiendúmque; nec ab eo viſendo pudor, aut loci grauitas principes fœminas arcebat: animum verò gerebat tam lætum ac liberum, vt illuc vltro ſubiſſe videretur, ad afferendum reipſa, quod verbis docuerat, qui Deum poſſideret, felicitatem vnà vbiqué poſſidere ac frui. Captata quin etiam ex occaſione materia, de amore in Deum tam ſublimia loquebatur, vt mentis potiùs ob impotentiam incluſum diceres quàm reum, nihil eſſe dulcius quam pati propter Deum; eius amore nihil eſſe iucundius, & hunc eius amorem nuſquam eſſe quam ferendis pro eo aduerſis maiorem. Fuit in iis qui eum adibant Georgius Nauerus Scripturæ Compluti interpres primarius, ſapientiæ nomine pietatiſque clarus, hunc ab ore Ignatij ſuſpenſum penitus cum docendi hora incautum præteriſſet, mox in auditorium feſtinans, operientibus in eius atrio diſcipulis; *vidi*, inquit ſtupens. *Paulum in vinculis*, quo nec maius dicere potuit, nec minus dicendum putauit. Interea rerum pergebat Figueroa multiplici examine de cauſa cognoſcere, nec deerant accuſatores calumniis, nec querimoniis perperam affecti ſed aduerſus inſontem proferri nihil potuit, quod vel vmbram præferret probabilitatis, contra verò tam multis eius innocentia teſtibus claruit, vt ad probandam eius ſanctitatem, non ad crimen damnandum inſtituta lis videretur. Doctrinam eius ſanam; probi exempli vitam, labores Apoſtolicis ſuppares, ante omnia priuatim, ac publicè inculcaſſe Deum præ rebus omnibus amandum; iuuandos egenos, adeunda noſocomia & carcerem, ærumnas æquo animo perferendas, redimendos voluntariis pœnis amnos perperam exactos, conſcientiam ad examen bis quotidie vocandam, cuius formulam tradebat, laudare ad diuiniſſimum epulum octauo quoque die accedentes; eius denique verborum eſſe pondus tantum, vt in mundi contemptum &

ſolitudinis amorem audientes validè incitaret. Dum autem cauſa inſtruitur, multa Ignatio, multis magnaque officia deferuntur à multis, ſeu fauorē optaret, ſeu defeſſionem, in iis Ducis Machedæ mater Tereſia Henriques, & Leonora, Maſcarenia Imperatricis honotaria, poſt verò Principis Philippi II. moderatrix, quæ Valliſoleti ante biennium, Ignatij de Deo ſermonibus captæ, tanquam ſanctum miratæ ſuſpexerant; ſed erat vir Dei tam procul a captanda per amicitias liberatione, vt ne tuendæ quidem cauſæ Procuratorem admiſerit. Dei enim cauſam cenſebat Deo committi debere; nec poſſe niſi per calumniam damnari; quod ſi contingeret, id verò ſibi fœlicitati ſummæ fore; imo vnius è ſociis Caliſtus, cum tunc Segouia audito carcere veniſſet, ſeque cum illo in eum ſponte conieciſſet, hominem ſtatim ad Vicarium remiſit, vt eum quamlibet in partem, verſaret, eóque indice ac teſte pro arbitrio vteretur. Hæc dum ita feruent adſunt peregrinæ tres in patriam reduces, poſt, quadrageſimum alterum ab diſceſſu diem, ſtatimque iuridicè rogatæ, cumulatè Ignatium à culpa vindicarunt, purganda ſuſpicio reſtabat, arrepti ſuaſu Ignatij, non priuato ſuo, itineris, ſed ante Vicarius officij credidit conſolationem aliquam ſancto adhibere, quam tamen inſtar lapidoſi panis, iniqua ſeueritate aſperauit. Igitur carcerem ingreſſus, cum ex eo quæſiſſet, num illis fœminis peregrinationis author extitiſſet, negaſſétque is tranquillè & candidè ſe fuiſſe, manu humerum tangens & ſubridens æquo animo, ait, hæc ſola carceris tui cauſa eſt, melius tamen & ipſi tibi, & meo indicio, conſultum à te foret, ſi ſermo tuus minus haberet nouitatis: quam vocem Ignatius, conuerſionis animarum, inſimulantem nouitatis, & ab eo profectam quem officij ratio ad eas iuuandas mouere debuerat, vultu excipiens ad grauitatem modeſtè compoſito. Mihi verò, inquit, nunquam venit in mentem, notandum nouitatis, Chriſtianos inter, de Chriſto loqui; quo breui plenóque reſponſo ita hominem confudit, vt non abſque rubore recederet. Duodecimo ab hinc die, tot enim fluxere in perficiendis cauſæ huius actis, Calendis Iunij 1527. Ignatius ſiſtitur ad audiendam ſententiam, qua doctrinæ, vitæque inculpatæ pronunciabatur, at huic ſubinfert, ſe iuſtas ob cauſis præcipere, vt omiſſo talari habitu, ipſe cum ſociis; cultum ſtudioſis communem aſſumeret: cogendis præterea, cœtibus & concionibus, imo & priuatis hortationibus tamdiu abſtineret, dum qui ſupererant, tres annos in Theologia poſuiſſet, & hæc ſibi ſub anathemate, & exilio intelligeret imperata. Vicarij iuſſa, haud ſecus ac Dei excepit Ignatius, de veſte ſubdidit, omiſſurum non ægrè; ſcholaſticorum tamen emendo veſtitui, quotidiana ſtipe victitanti nihil ſuppetere.

XXXIV. *Ignatij honorem calumniantis morte vindicat Deus.* Quamobrem Vicarius Luzenæ honeſtiſſimo Compluti, notæque in pauperes miſericordiæ illum commendauit. Is cum Ignatio mendicans, in turbam nobilium incidit propius ædes Lopij Mendozæ, tum pila ludentium, tum ſpectantium ludentes: rogat ex iis Luzena aliquid eleemoſynæ. Lopius pridem Ignatij monitis de corrigenda morum licentia offenſus; non

pudet

pude (inquit Luzenam alloquens) clarum virum, mendicum agere, idque in huius nequiſſimi gratiam, & flagitioſi hypocritæ, velim viuus ardere niſi ſit hic plane rogo dignus. Reſpuere quidem omnium aures qui aderant ſceleratam criminationem, oppidique totius indignatione damnata eſt; ſed quod magis horrendum à Deo ſignata, & in miſeri rationes relata ſponſio. Paucis enim poſt horis Complutum peruenit de Philippo ſecundo feliciter in lucem edito, ſequuntur mox gratulationum, & lætitiæ apparatus, priuati, & publici. Lopius vt erat nobilis ex edito ſui palatij cum ſeruo, & ephebo pro virili ſua in explodendis bombardis totus erat; cum ſcintilla iræ flatu diuinæ perlata in acetuum nitrati pulueris rapta, ex eo ingenti flamma Lopium inuoluit penitúſque incendit, is rabioſè vociferans præcipitauit in aquam deſcendere, quam mox vt attigit, animam efflauit. Sic pœnam ſequacem paucis horis anteuertit crimen, viditque Ignatius illud Auguſtini *Magnum ſpectaculum, Deum pro ſe armatum*. In quo duplex elucet Dei conſilium, & tuentis ſerui ſui honorem aduerſus Lopij atrox conuitium, & aſſerentis eius famam à dura Vicarij afflictatione, qui tanquam reum damnarat ſilentio, quem ex doctrina, & moribus pronuntiauerat abſolutum.

Sic iuſſus de Deo tacere Ignatius, & quod conſequens erat nouos illi clientes tum quærere vetitus, tum excolere quæſitos, nihil vidit fore conſultius quam ſi proficiſceretur Salmanticam, quod ſuadebat Alfonſus Fonſeca, Toletanus Archiepiſcopus vt ſtudiis finem dum illic imponit, obſtante nemine feruori ſuo indulgeret. At ne illic quidem paſſus eſt Deus hærere diuriùs, quin vrgere potiùs videbatur, eius ex Hiſpania egreſſum, vt illo ſtudendi propoſito quod tenaci ſemper animo ſeruauit, Pariſeos denique traheretur, vbi illi Xauerios & Fabros, & Rodericios parabat, alióſque, cœtûs quem meditabatur primarios lapides. Nec verò aliò ſpectaſſe res docuit paucos illos menſes Complutenſis moræ, etſi tunc ſecus videretur; eam enim illic opinionem ſui, & deſiderium fecit, vt propterea illum in Galliam, atque Italiam, ad Societatem eiuſdem vitæ conuenerit Salmero. Bobadilla, Olauius, Natalis, Equia, Ledeſma, Miona, & alij ſanctitate, & literis inſignes, de quibus erit dicendi locus. Sine autem illum Complutenſes actus à tergo premerent, ſeu conditio temporum, ſancta quoque ſuſpecta faceret, ſi vel minimum olerent nouitatis, vix dies Salmanticæ quindecim labori ſolito incubuerat, pari ſemper conuerſionum fructu, cum defertur ad Dominicanos, ij pro ſua in fide vigilantia, ſcire liquidò volunt cuius doctrinæ, ac vitæ ſit, & facilè obtinent, ex illo enim S. Stephani cœnobio vnum ſibi eorum à confeſſionibus habebat. Is Dominico quodam Ignatium inuitat ad prandium monétque adeſſet bene comparatus ad interrogata quibus illum quidam ex fratribus tentare decreuerant. Venit Ignatius, prandióque expleto in ſacellum deducitur, vbi Vicarius opera illius in pertrahendis ad ſalutem quamplurimis vrbaniſſimè collaudata dicendique ad populum ardore, quæſiuit ex eo quantum literis dediſſet temporis,

XXXV. *Salmanticam profectus vexatur & carcere clauditur.*

poris, quid inde ſcientiæ hauſiſſet; ille ſe nec diu in ſtudiis verſatum, nec profiteri admodum quicquam ſcire; nec diu ſubiecit Vicarius, ſtudiis excultus, nec quicquam ſciens? concionaris tamen, expers Theologicæ doctrinæ? concionari, abſit voluerim, reſpondit Ignatius, ſed familiaribus alloquiis de Deo, vnam morum emendationem, & ſanctimoniam ſuadere, rogatus de Deo quænam illa eſſent de quibus ageret? de virtutibus ait, & vitiis. Sunt iſta, ſubdit Vicarius, Theologiæ reconditioris. Hanc tu ſtudendo non es aſſecutus, nam hoc tu te ipſe modo profeſſus es, ergo infuſam, tibi diuinitus oportet. Scire ex te velim num ita ſit? viſum Ignatio non ſatis conſequens quod opponebatur; & ille ſubtilem virtutum, vitiorúmque anatomen interpretabatur Theologis vſitatiſſimam, Ignatius vſum & opera, quæ vel ſaluti officerent, vel prodeſſent. Reſponſo itaque ſuperſedit, ex quo Vicarius, tanquam deprehenſum; & audes, infit, tam ambiguis temporibus, & ſementi errorum obnoxiis, publicè de iis verba facere quæ neſcis? & duriùs accipis, quod quæ doces iuberis ei exponere, qui poſſit in iis ſi quid à te erretur iudicare? Vt quid ea premeres ſi ſana? ſi ſecus vt quid ea docere? ad hæc quid ſibi vult ſocij veſtitus hic inſolens? Erat is Caliſtus qui paulò ante Compluto aduenerat, & peregrinorum baculum, galerum grandem, & ſagum geſtabat breuiorem, corporíque procero maximè ineptum, pro ſe ille ſatisfaciens, quod ſuperfuerat veſtium, ait ſe mendico egentiori ſe dediſſe: cui velut expedito mendacio arridens Vicarius, quando, inquit, Ignatius ſua tantopere cælaret, ſcire ſe qua via, ex eo illa exprimeret; his in cellam concluſum cœnobij, triduana illic ad ianuam cuſtodia tenuit, dum cauſa legitime tractatur. Per id temporis multi ex religioſis ad eum adire, quidam inſpecturi, alij audituri, ipſe cum vtriſque, de rebus diuinis vt ſolenne habebat tranquillo animo agere, eoque ſublimiùs, quo erat eorum capacior, & intelligentior auditor; quare factum ex eo vt conuentus diuideretur in varia, aliis ſanctum vocantibus; vt cui tanta cœleſtium cognitio, niſi ex eorum altiſſima contemplatione, non potuiſſet obtingere; nec adimendam ei loquendi libertatem, in quo Deus ſine dubio loqueretur aliis è contrario, qualiſcumque is eſſet, docendi munus abſque periculo, illiterato committi non poſſe, examinari ſaltem oportere, quid ſciret, ac traderet; & num quid fallacis erroris tegeret exterior ſanctitas in lucem extrahi. Elapſo triduo adeſt ſcriba eductúmque Ignatium cum Caliſto, ſecreto carcere includit puniendos potiùs quam illic aſſeruandos, adeo erat deformis, & horridus, omnique ex parte incommodus, & quaſi leuius hoc foret, vtriuſque pes alter, catenæ inditur, quæ palmos tantum duodecim ſic illos diſiungeret, vt mouere ſe alter non poſſet vlterius, niſi ſecum alterum traheret. Scripta præter hæc viri ſancti aſſectica (nam alia non erant) inuaduntur, verſúſque illorum quilibet vocatur ad calculos: vinctus illa in cauea erat tam alacer, libérque Ignatius, vt noctem primam canendis quos ſuppeditabat memoria Pſalmis, hymníſque cum ſocio iucundè abſumeret, viſitur

ab

ab amicis poſtridiè, qui ne humum quidem niſi cœnoſam pro lecto & ſedili dum vident, nulla ipſius dehortatione vetari potuerunt, quin nitiùs aliquid ei proſpicerent, etſi hoc minus ab iis amari ſe diceret, quò plus ſibi de ſuis deliciis decerperent, nam ſi probè noſſent quàm beatum ſit pati, futurum vt ſe dignum inuidia non miſeratione iudicarent. Diebus inde iam quatuor, iudicio ſiſtitur quatuor Examinatorum, erant hi Iſidorus, Parauigna, & Frias Doctores; quartus, Frias item nomine, baccalaureus idémque Vicarius, horum quiſque certatim quæſtionibus variis, eum laceſſere de ſanctiſſima Triade, corporato Verbo, Euchariſtiæ Sacramento, etiam de iure canonino; quibus Ignatius, præfatus ſe doctum non eſſe, ea tamen doctrinæ ſoliditate ſatisfecit, verbíſque ad explicandum tam propriis, vt mirari ſatis ad reſponſa non poſſent. Poſt hæc audire dicentem voluerunt, in primum Decalogi præceptum, vt erat ſolitus ad populum dicere, quod fuit ignem quo interius flagrabat ventilare, ad proferendam ex eo flammam, nam de amando Deo, præferendóque rebus vniuerſis, loqui niſi ardenter non poterat, totúſque perinde incendebatur, vt ſi Dei amandi potius, in ſeipſo typum exprimeret, quàm exponeret documenta. Interrogatus ad vltimum, vnde ſuis quibuſdam ſcriptis, venialem inter, ac lethalem culpam diſcrimen accerſeret, quod vel doctiſſimi, difficilè admodum auderent. Si rectè, inquit, aſſignatum cenſetis, nihil poteſt in contrarium obiici; ſin minus, vos ipſi pro veſtra ſapientia emendate. Hæc dum pertractantur, viri ſancti candor & innocentia ſubito caſu mirificè claruit. Socij eius duo tenebantur communi reorum carcere, vltro enim illos iudici indicarat, vt expiſcaretur ex iis quicquid vellet: contigit autem nocte quadam, vinctos omnes effracto carcere fugere, demptis Ignatij duobus ſociis, ne limen quidem prætergreſſis; quod nec ipſi ſibi, nec Ignatio timerent, & eſſent ab eo edocti perpeſſiones Chriſti cauſa, eſſe in maximis Dei beneficiis collocandas. Sic opinionem de Magiſtri innocentia conceptam, auxit diſcipulorum virtus, & ij quidem iam non vinculis tenendi, quia tamen donec abſolueretur cauſa, aſſeruandi, in domum vicinam tranſlati ſunt; ſua vt ante in catena relictus Ignatius, maiore in dies cócurſu, primariorum quoque adibatur; adibant enim loquentem audituri ſpectaturíque, beato ſimiliorem quàm vincto. Adfuit Franciſcus de Mendoza, Burgenſis deinceps Epiſcopus, poſtea Cardinalis; & Vicarius Frias, inter quatuor Examinatores acerrimus. Hic Ignatium tuens, tam indignè catenæ affixum, miſerentis voces tenere non potuit, ad quem Ignatius, ore vt cum in Deum aſſurgeret, incenſo, tibi etiam idem retulero quod paulò ante matronæ nobili, quæ meam hanc, vt ego ſentio felicitatem ſummam, velut ſummam lamentabatur miſeriam: ſi Deum ex præcordiis amares, ſcires tantùm ineſſe, in patiendo pro Deo gaudiorum, vt quicquid eſt in mundo voluptatum nullam habeat cum iis comparationem; de me quidem (quantuluſcúmque ſum) affirmo, nullas Salmanticæ tot eſſe catenas, & compe-

des, quin eius amore expectant multo plures, pro quo hanc vnam gero, quam putas etiam grauiorem.

Pariſienſem adit vniuerſitatem, vnde quotannis in Belgium ad eleemoſynas excurrit.

Dies aderat vigeſimus tertius ex quo Ignatium catena, & carcer macerabant, accitur ab Iudicibus, tandem cum ſociis, reſtituitur in priſtinam libertatem agendi docendique, dumtaxat quamdiu non eſſet Theologus abſtineret à culpis lethalibus,& venialibus diſcernendis, haud quidem in pœnam vllius erroris. Verum quod ea res ita ſit lubrica, vt etiam docti de ea timide decernant.Putarunt Iudices,& in iis Frias ciuilitatis officio ſe perfunctos quo dignum cenſebant Ignatium, & proſecuti ſunt ſingulari beneuolentia recedentem; ſed hinc longè diuerſa confecit Ignatius, vt qui proſpectu longiore animaduerteret hac, quam vocabant, libertate, ſibi ſilentium imponi, ab ſe enim peccatum impugnari, vt impugnabatur viciſſim à peccato tot accuſationum & hoſtium authore, iam ſi perpetrata in Deum ſcelera damnaret, pronum fore, anſam captantibus, dicere definitam ab eo peccati grauitatem, & infracta iudicum præſcripta. Quare tribus à carcere lapſis hebdomadis, per amicorum retinentium officia, & preces, modeſtè reiectas Pariſios contendit, eóque menſe Februario anni 1528. peruenit. Illic aliquot Hiſpanorum contubernio, adiungit ſeſe, conducto ex eleemoſynis inter eos loco, quas Barcinone acceperat, ne iis corrogandis ſtudia turbarentur, quæ nimium expertus ſenſerat eſſe ordinatius regenda, & ab humanitate retexenda. Verùm conſumpto perfidia ſocij,aureorum vigintiquinque depoſito, compulſus eſt tectum in S. Iacobi, Hoſpitali domo, panem verò quærere oſtiatim: diſtabat plurimum ea domus à montis acuti collegio in quo humaniores diſcebat literas; & clauſæ ante noctem fores niſi clara iam die non patebant; vnde truncas ſolum, & mutilas prælectiones referre cogebatur; nec vlla valuit amicorum diligentia obtinere vt profeſſorum cuipiam inſeruiret, hero pariter, & Magiſtro cui vice Chriſti, ſodalibus tanquam Apoſtolis operam nauaret. Neceſſitate igitùr conſiliaria & religioſo amico ſuggerente, per vacationes autumnales in Belgium excurrens, à mercatoribus Hiſpanis corrogabat, quod in ſumptus anni ſequentis ſufficeret;& protendebatur excurſio interdum in Angliam,quæ Catholica tũnc erat Sed diſplicuit ea res Ioanni Maderæ qui erat Ignatij popularis, & Loiolæis dedecori credidit, quaſi opibus eſſent adeo acciſis, vt non poſſent; vel tam ſordidè parci, vt nollent conſanguineo adeſſe. Quare aliquando Ignatio religionem iniicere vehementer ſategit manifeſtæ in ſuos iniuriæ, quorum ita famam deteereret, cuius ipſe Dominus non eſſet: atque in hoc Ioannes hærebat tam pertinax vt ab eo errore nullis potuerit Ignatij rationibus abduci. Quæſtionem ergo præcipuis aliquot Sorbonæ doctoribus examinandam ſcripto dedit. poſſetne vir nobilis, abdicato ob Chriſti amorem ſæculo, abſque ſuorum, dedecore paſſim eleemoſynas quærere? quorum vnum, & conſentiens reſponſum nullam ſcilicet in eo ſuſpicionem culpæ eſſe, Ioanni exhibuit, haud quidem tam ſui defenſor quàm voluntariæ paupertatis quæ nobilitata Chriſti amore, & exemplo,

exemplo, ne regias quidem obſcuret familias, ex quo tamen quis eſſet, mercatoribus certo innotuit, curabant literis per argentarios annuas illi eleemoſynas numerari, quibus non modo ali poſſet, verùm & ſocios Fabrum, Bobadillam, & alios liberaliter ſubleuare.

XXXVII. Verùm ea quam dixi cauſa in Belgio diuerſanti euenit, quod in eo ſanctis adſcribendo, iurati teſtes, indubitatæ fidei tradiderunt, nempe Ignatium tanto ante, à Deo edoctum ſe fore Societatis patrem. Negotiabatur Antuerpiæ iuuenis patria Metinnenſis Petrus Quadratus, huic dum manum ad ſtipem porrigit quam ſane ex eo accipiebat, liberalem, proſpexit diuinitus quanto largiorem eſſet quondam ex eo accepturus defixiſque in eum oculis. Erit, ait, cum tu Domine mi, tam benigne nunc in me beneficus, tua in patria, religioſæ familiæ Collegium fundabis, quàm per me nihili hominem, editurus eſt in lucem Deus. Fecit oraculi nouitas;modúſque tam certo aſſerendi, & partum iam,auctúmque deinceps apud omnes ſanctitatis nomen, vt mercatoris animo, nunquam ea verba exciderint; & Franciſca Manſonia eius vxor, primis Societatis primordiis, in quemcumque noſtrorum incidiſſet, conſueuerat hoc idem memorare: fidem vaticinio euentus fecit, fundatúmque Metinnæ à Quadrato Collegium, prædictam cum Societatis ortu fundationem eius confirmauit. Dignum quoque literis quod ei accidit, cum Ludouico Viues homine cordato, magnæque eruditionis: Is cum Brugis Ignatium ad menſam,ſiue vt pauperem, ſeu alio titulo habere voluiſſet, agentem audiens de rebus diuinis, tam ſublimi ſtylo, tantáque peritia reconditæ pietatis, hæſit attonitus, ac poſt eius diſceſſum, iis qui aderant, hic inquit, planè eſt vir ſanctus, & religioſum ordinem quandóque fundaturus, adeò in illo iam tum eminebant ingentis animi ad Dei gloriam opes eximiæ, vt quæ eſſet olim patraturus vel humano poſſet iudicio coniici.

XXXVIII. *Primorum Ignatij Sociorum leuitas, & exitus infelix.*

Neque verò (quod dictum ſæpius) id eum latuit, ex quo factum vt curas adiiceret nouo delectui hominum habendo quorum par eſſet animi ſuppellex magnis rebus quas deſignauerat in Dei gloriam gerendis. Nouo, inquam, delectui,nam illi quatuor quos ante legerat, inſtar fuêre ſterilium ſeminum quorum herbeſcens viriditas ſpem fallit agricolæ, cum æquis ſe paſſibus vidiſſent non poſſe gigantem aſſectari, & quocumque pedem intuliſſent,inde continuò delatores, calumnias, carceres, catenas enaſci. Præter emendicandi victus penuriam miſeram, boni licèt viri, vitæ ſibi hoc genus putarunt fore non tolerabile, nec ei profecto pares eſſe alij poterant niſi homines excoctæ & Heroïcæ virtutis.Quamuis, ei primus eorum feruor patienter ſe accommodaſſet; in eo autem Ignatius velut in delitiis nataret. Quare alius alio paulò felicius, ſed in diuerſa omnes abierunt.Caliſtus peregrinatus in terram ſanctam, velut tacto;è cœlo, humi reuolutus mercaturam fecit, & lucri auidus Indiam petiti; quique Ignatio conſtanter adhærens,Xauerius alter eſſe potuerat, deſerto illo tenuis mercatoris, & vitam, & mortem obiit. Inſulis inhians Arriaga in Americam nauigauit,

cúmque iam ſibi vt ille alius de vita iucundè fruenda plauderet, ei ſucciſa eſt, veneno incautè epoto periit. Iacobus Carezes Segouiæ ſuorum illecebris hæſit implicitus, & quaſi faſcino totus in alium verſus eſt, viliſque ſæculo, cuius ipſi amore Deus vilnerat, pro exploratore captus, vinctúſque in Anglia: deinde in Gallia & in Caroli quinti caſtris; bis quidem ægre laqueum euaſit: ſemel verò tam diris cruciatibus diſtortus, vt vitam exinde miſerrimam traxerit. Ioannes demum natione Gallus iunior cæteris; tamen prudentior, religioſum habitum induit, & deſerta propoſiti forma, Deum neququam deſeruit. His primis a miniſterio magni operis auerſis, ne ſecundi quidem commodiorem exitum nacti ſunt. Horum vnus Ioannes de Caſtro Toletanus, præſtantis ingenij doctor Sorbonicus; alter adhuc ſtudiis incumbens, cognomento Peralta. Tertius de Amadoriis iuuenis Cantaber. Sacrarum meditationum exercitiis ab Ignatio exculti, tulere mox fructus conſuetos mutationis inſuetæ: nam venditis omnibus, diſtractóque in pauperes pretio, in Noſocomium S. Iacobi concedere, inter pauperes agere, precatione aſſidua, præclaris dignas principiis cogitationes concipere. Verùm hæc vulgaribus oculis, quàm erant per ſe eximia, tàm inſigniter ſtulta credita ſunt. Nobiles iuuenes, ac diuites (quales duo primi) fœda familiæ nóbilis, & patriæ macula, velut dementatos, aut terræ filios, mendicare, idque Pariſiis? circumſtare itaque certatim ſocij, rogare, increpare, aduertere, ad mentem reuocare. Sed agebant animis altius diuinæ gratiæ ſemina, quàm vt poſſent verbis eorum præfocari, qui tantò inſipientiam prodebant ſuam, quantò autumabant ſapientius ſe loqui. Reſponſione hac denique hos ab ſe amouent: ſe quoque diuina iiſdem oculis olim contuitos, quibus ſtulta videri aſſolent; nunc Dei, & Ignatij gratia vexilli collyrio, quo ipſi dum rentur ſe valdè oculatos, plurimum egerent; irent ad illum tantummodo; redituros quamprimum, ſibíque acceſſuros; ſibi ſaltem ne vellent impedimento eſſe, ſi tantùm pigeret imitari. Deſperata ergo perſuaſione, ad vim confugitur, manu armata è Noſocomio, ſuam quiſque in domum retrahuntur, induuntur decenti, & vrbano cultu; ſurſum, deorſum toties agitantur, vt foris pacti ſint fore ſe aliis ſimiles, donec Hiſpaniam poſt ſtudia expleta repeterent, domi interea pro arbitrio victuros. Sic iſti quoque abortiui, non tamen penitus exciderunt, Caſtro enim haud diu poſt concionator, ſuaſmet non ferens adhortationes, quibus defectionis à Deo maculam aliis exprobrabat, Valentiæ Chartuſianus effectus eſt, de quo ſunt quæ libro proximo dicantur. Profectus in Paleſtinam Peralta, incidit in cognatum & præcipuis in Italia militum ducem, à quo Romam perductus à Pontifice habuit ſuſcepti itineris condonationem, vndè in Hiſpaniam rediit. Quid factum ſit Cantabro, non eſt memoriæ traditum.

XXXIX. *Singularis erga infideles ſocium caritas.*

At ecce hinc tibi, ſolennis in caput Ignatij tempeſtas, & veteres de illius magia & cantionibus næniæ, quibus homines dementaret. Ibant hæc per indignantium ſermones, duorum præſertim magni nominis doctorum;

Petri

Petri Ortizij, & Iacobi Goueæ, quorum ille duobus Hiſpanis; hic Amadorio diſcipulo ſtudebat. Tam multorum querelis ventilata, Inquiſitorem latere non poterat. Erat is Matthæus Orius ex S. Dominici Ordine, qui ratus de incantamentis, homines ab ſeſe tam ſapienter mouentibus, quod res erat, videre Ignatium optauit, ſed tunc Pariſiis aberat; qui enim (vt pridem narratum eſt) apud ſe depoſitam illius pecuniam, ſodalis decoxerat, in Hiſpaniam rediens ægrotauit Rothomagi; vndè ope omni deſtitutus, eius quem prodiderat charitatem, infœlicitatis ſuæ admonuit. Dedit hic nuncius charitati alas Ignatio, ad reponendam celeri beneficentia fraudulento ſodali infidelitatem: proficiſcitur ad illum quantocyus, vtque miſerum iuuare incipiat nondum præſens, Deo laborem itineris longinqui, pedeſtris, ieiuni, nudis pedibus decurrendi, Deo dicat, exquiſito tamen ſub diſceſſum, in templo S. Dominici, eius nutu, ne quis conſilio error obreperet. Ac ſenſit quidem initio, naturæ quoddam frigus, auerſantis abſtinentiam cuiuſuis alimenti cum labore itineris iungendam, donec vſque Argentulium venit, nonum emenſus milliare; hic ſecum iurgando, pugnando, vi viam vrgendo, in collem enititur integrato etiam ſeueri ieiunij propoſito, quoad vel toto corpore rependo attigiſſet Rothomagum, cum repente interiùs, tam pleno ſe flumine inundari, cœleſtium aduertit voluptatum, tanto membra vigore refici, vt conficiendis eo die quæ ſupererant milliaribus tribus & triginta, vento ferri per aëra, non nudis incedere pedibus videretur. Tam nullo famis tædij, fatigationis, ſuíque adeò; Dei verò ſenſu tam perpetuo ac tanto, vt cogeretur interdum ſubſiſtere, & magnis vocibus, pectus ſancto ardore vaporatum laxare. Prima nox illum domo pauperum excepit, idémque cum mendico lectus; altera ſub dio paleæ cumulus. Rothomagi tertia iacenti ſodali reddidit, quem beneuolè complexus, & iuuit neceſſariis incredibili beneuolentia, & commoditate nauigandi, datis etiam illi ad amicos commendatitiis. Has enim ſancti vindictas nobiles exigunt offenſionum acceptarum: his inflicta damna, & iniurias rependunt. Inſeruiebat ægroto illi ſuo Rothomagi, cùm ex amicorum literis cognoſcit quæri ſe ab Inquiſitore Pariſiis; quare reditu feſtinato prius illi reuerſus ſe ſiſtere voluit, quàm ſuum hoſpitium adiret, id modo ex eo enixè petens, vt interrogatis quæcumque libuiſſet, expeditum ſe vellet ad Remigalia, vt poſſet tempori curſum Philoſophiæ inire. Moras illi non fecit hæc cauſa, paucis ſacer Quæſitor illum ab ſe dimiſit, innocentiæ illius abundè conſcius. Quare Ioani Pennæ Philoſopho in S. Barbaræ Collegio dare operam inſtituit.

XL. *Fructus ab eo Pariſiis inter Academicos editi. Pœna illi propter hoc intentata, ſed Deo fauente, honorificè declinata.*

Hic vero ſolito acrius exſtimulare illum Deus ad molitionem ſtrenuam operis, ob quam, fruſtra toties alibi tentatam, illuc denique ipſum perduxerat. Priuatim igitur cum ſcholæ ſociis de Deo colloqui; ad Deum ſenſim pellicere, ſignare animo, & lucrifacere, quos ſibi Deus vitæ imitatores, & operæ comites, tum deſtinauerat, tum verò pollicitus fuerat. Nec multum interfuit temporis, cum dimiſſis ſcholis, cœpit etiam Magiſtrorum

nedum diſcipulorum circulis ambiri, ad nouæ de cœlo effata Philoſophiæ audienda, cuius ipſe interpres haud paulò melior, quàm terrenæ,Academici Profeſſores. Imo vt erant quæ conſequebantur ex æterna Euangelij doctrina, quam ex Ariſtotelis ſterili, momenti longè alterius,& depromebantur ea vi dicentis, vt in auditorem altè deſcenderent, breui euenit vt pluris ipſius quàm Pennæ conſilia fierent, qui diſcipulos malebat Philoſophos quàm ſanctos. Atque inde alius contra illum decumanus turbo, ſed mox Deo placante compoſitus.Exercebantur feriatis diebus, Ad S. Barbaræ, diſputando ſcholaſtici; at ex quo ſacrorum frequentationem inter illos Ignatius intulit, concurſus ad templum ex ſchola; ad Deum à magiſtro defluxit. Ictus ea ſolitudine magiſter, poſtquam id ſemel,& iterum fruſtra cum Ignatio queſtus eſt; non iam remedium, ſed vindictam à Gouea poſcere, tunc eius Collegij Rectore:mos erat in aula Collegij, perturbatores ſtudiorum publicâ pœnâ caſtigare,vocabantur ad æris ſonum profeſſores, virgis, ad plagas, flagriſque inſtructi; diſcipuli ad ſpectaculi exemplum. Supplicio vt non magnus dolor, ſic grauis infamia inerat; & probro ducebatur, cum eo agere qui foret ſemel ea nota multatus, inuri tamen Penna Ignatio voluit, non tam eius emendandi cauſa, quàm dedecorandæ illius conſuetudinis, vt vitaretur ab aliis. Nec abnuit petitioni Rector, vt qui etiam ipſe ob Amadorium vehementer aduerſabatur Ignatio: condici tamen adeò ſecretò de re non potuit, quin per aliquot ſibi fidos moneretur, abſtineret Collegij aditu; illic pœnam ipſi publicam parari. Perculit hominem indignæ infamiæ nuncius, & ignominiam probroſi ſupplicij primùm exhorruit, ſed mox, acerbè ſe increpans, ac velut iumentum refractarium conuitiis fodicans, atqui, ait, aſine! pigrum pecus illuc te adigam; nec, vt toto tu collo pugnes, capiſtrum abrumpes,iturus certò es, aut à me raptandus. In hac ſui obiurgatione Collegium ſubit, clauduntur eius fores,ſtat in omnem euentum tranquillus Ignatius:verùm ex hoc eius liberali promptóque animo Deus, præter ſuimet victoriam, nihil habuit ratum, mulctámque, maiori aliis detrimento futuram, quam ipſi, ab eo depulit. Poſt detectos enim cacodæmonis cuniculos in eam tacitè incumbentis ad ſubruendos hac ignominia in iuuenum animis Ignatij labores,diuerſam illi ab deſiderio abiiciendi ſui cum quo Collegium intrarat, ſubiecit mentem;ſalutis videlicet alienæ, cuius erat ad Dei gloriam miniſter. Correctori ergo in aulam vocanti ad inſtructum, aiebat,ipſi apparatum, Reſpondit iturum non grauatè, priùs tamen Rectori ſe ſiſteret: illic ore & animo affectus, vt ſolent qui non propriis ſed Dei rationibus metuunt;dixit, longe ſe aliis caſibus, catenis, & carceri aſſueſſe, nec eſſe tam fracto animo vt leuem mulctam vitare voluerit, in quam vltro induerat ſeſe, cum eius præmonitus nihilo ſecius in auditorium venerat. Se item aliàs, neque vno loco, actum ſceleris eiuſdem reum, hoc eſt iuuandarum ad æternam ſalutem animarum, nuſquam tamen verbum in defenſionem, aut ſibi excidiſſe, aut patrono commiſſum; tanti enim miniſterij dignitati & pati, & ſi vſus eſt immori futu-

rum

rum putaſſe non meriti ſolum ad mercedem ingentis, verum etiam ad honorem. Sed quando non ſua, nunc ſed boni res publici, ſalúſque multorum ageretur, eius ſe iudicio,æquitatíque permittere,foret ne ſatis Chriſtianum, pro refractario punire hominem quærendis Chriſto animis inſudantem (nam quid ſibi poſſet aliud opponi?) & vtrum fas eſſet illum pœnæ ignominia publicè notare, vt arcerentur ab illius colloquio,quos illi deſtinabat Deus ad meliora reducendos. His quidem ille, aut per illum Deus Rectoris animum conuenit,qui iam cæcum ſuum aduertens impetum,oculis prius quàm voce reſpondit; & prehenſum manu Ignatium in aulam induxit expectatione, & diſcipulis refertam; tum multis ei cum lachrymis in genua procidens, iniuriæ veniam rogauit, quam ipſi, pariter, & Deo, vel annuiſſet fieri, vel non vetuiſſet. Eſt verò hic idem Iacobus Gouea qui Societate nondum ſtabilita Ioanni Tertio Luſitaniæ Regi auctor fuit,vt in conuerſionem Indiarum Ignatij ſocios adhiberet. Ex quo illa deinceps animarum meſſis vberrima, cuius fecit ſementem Xauerius, Indorum Apoſtolus, & qui Xauerij generoſas ærumnas, non minus animosè, quàm veſtigia triuerunt, haudquaquam profecto Xauerium expugnaſſet Ignatij ſanctitas, ſi dedecorata iniquo ſupplicio, ne ſperare quidem in S. Barbaræ illius contubernium valuiſſet, nedum agere cum illo familiariter, auerſaturo videlicet faſtidio nobili, conſuetudinem hominis ea infamia notati. Sic auctoritatem Ignatij quibus illam perditum ibant ipſius aduerſarij, iiſdem artibus diuina bonitas ſtabiliuit. Nam Goueæ ſenſus talis viri ac tanti, tam humilibus publicè officiis teſtatus, conſciuit Ignatio aſſectationem,plurimorum, ſed omnium admirationem. Ipſe proximæ auctor tempeſtatis, illius magiſter, non modo in gratiam cum illo rediit, ſed amauit etiam illum vehementer, habuítque ſemper tanquam virum Dei, nec diſſimilis fuit apud primos Vniuerſitatis præceptores Moſcoſum, & Vallium illius exiſtimatio. Præ cæteris tamen Martialis quidam Theologiæ Profeſſor, intima illi neceſſitudine adhæſit, & de magnis diuinorum arcanis ab eo inſtitui ſolitus, facilè animum induxit,hæc illum cœleſti magiſterio dediciſſe, quæ nulla in terris pulpita ſonarent: atque eo proceſſit, vt ei prius doctoris Theologi tradenda inſignia deferret, quàm curſum artium peregiſſet, quod quidem Ignatius nec ſuſtinuit audire; ſed hinc non ægrè colligitur: illud cuiuſmodi iudicium fuerit Vicarij Complutenſis,quo tamdiu Ignatium ſilentio damnauit, quamdiu Theologus non eſſet.

Dum hæ Ignatio adſpirant auræ, haud quaquam eius ardor ſeptis Collegij ſe tenere,ac licet æquè vt in Hiſpania non palam, quod eſſet gallicè imperitus,at occaſioni vbicumque ſe daret, ad opem miſeris ferendam præſto eſſe. Pauca referam ex multis, quorum, in ſuſcipiendo induſtria Charitas in conficiendo felicitas, æternam merentur memoriam. Homo impudicus alienam perditè deperibat, flocci habens vitæ diſcrimen perpetuum ob eam ſubire cui iam demens animam immolaſſet. Nihil omiſit Ignatius ardoris, & contenſionis quo ex tam præſenti, exitio infelicis eriperet vi- XLI. *Mira Ignatij opera conuerſiones animarum.*

tam, & temporariam, & æternam. At neque diuinis, nec humanis rationibus quicquam egit; aures enim, vt ſolet, & oculos, libido inſana, ad omnem veri lucem, & recti auditum miſero obturarat. Quare aliò conuerſus antidotum ipſemet, vltro ſanus & valens haurire decernit, quod à moribundo illud reſpuente venenum ac mortem expelleret. Hiems erat qualis Pariſiis perfrigida, dies in noctem prona, aqua ſcelesto ad amicam eunti, ponte tranſmittenda. Illuc ſe abiectis veſtibus collo tenus demergit Ignatius, tenebriorem expectans impudicum, Deum interea cum fletu enixè ſupplicans vt flagitioſi hominis propudioſos ignes extingueret, atque in hunc finem has ſuas lachrymas, & conglaciati dolorem corporis ne dedignaretur admittere. Granti, & aquis in mediis algenti, en adeſt nocturnus amator ſolus ſecum totus, ſuiſque cum turpibus animi ſimulachris. Huic Ignatius, vt primum audiri potuit, tremulum ſed terribile intonans, verborum telis ardentibus tunc demum pectus miſero confixit. Iret perditum ſeſe, ſuóque ſe ſpurcus in luto conuolueret; æquè ad perniciem animæ, & vitæ periculum cæcus: ſe verò illic & pertinaciter hæſurum, & iunctis ad Deum precibus, luiturum illo ſuimet cruciatu eius nefarias fœditates: iret rediret quot noctibus, reperturum ſe eodem, & loco, & ſtatu, dum aut illum ſua dementia, aut ſe quod ſupererat vitæ deficeret. Ad hæc infœlix inhorruit, tum verba ſpiritus vehementis, tum miſerandi tormenti ſpectacula, & apertis tandem tam inuſitato, & cruciabili remedio in vtraque corporis, animíque exitia oculis, ad frugem rediit, & amiciſſimus Ignatio, cui tanti ſteterat, ſemper fuit. Nec aut vulgarius, aut imbecillius, quo alium quendam, & Sacerdotem, & religioſum à turpiſſimi exempli moribus reuocauit. Erat hominis conditio, & gradus qui libertatem corrigendi in laico, licentiam facilè interpretaretur; re igitur, vt in ſimilibus cum Deo, communicata diligenter, Dominica quadam, homini ad pedes accidit peccata confeſſurus, ac velut vnà perſanandæ, & ſerænandæ conſcientiæ gratia, vitæ omnis præteritæ, particulatim lapſus omnes recenſet; nec erat hæc ſterilis, & nuda ſui ipſius manifeſtatio, ſed acri dolore & lachrymis ardens, ad exemplum imitationis lucem præferens audienti, cuius interea Deus ſollicitabat mentem, eamque ipſi repræſentabat coram, hoc ſceleſtiorem, quò Sacerdotis cœnobitæ, quàm laici, multo ſunt lapſus grauiores; exprobrabat eidem grauius cum intolerabili pudore ſuam duritiem ac frigus, illa errorum confeſſio interpuncta crebris ſuſpiriis, & fletu, à quibus ſe tanto longius abeſſe ſentiebat, quanto ſuum illum confitentem reum improbitate ſuperabat, ac ſi tum foret Sacerdos Ignatius, munerum vices mutabantur, & rei ſui locum, ipſe iudex, dubio procul accepiſſet. Certò quidem habetur ante confeſſionem abſolutam, fuiſſe ab eo qui primum fuerat mutatum pœnitus Sacerdotem, manifeſtaſſe deinde pœnitenti, animum peſſimè laborantem, eíque præſidium ex eo ad emendationem potuiſſe, per quem iam erat morbi ſui lethalis, cognitionem ſenſúmque aſſecutus, Potitus voto Ignatius curam eius ſuſcepit; Exercitiis ſpiritus excoluit,

exemplar

exemplar vitæ pœnitentis ex eo effinxit haud paulò clarius, quàm ſolutæ, ac perditæ antea fuiſſet. Fuere hæc duo ex ingenioſæ charitatis diſciplina, Ignatij inuenta: tertium quod item Lutetiæ contigit, ſuppeditatum ab eodem qui eius materia extitit, ſeu potiùs à Deo piſcem ſua eſca captante. Adibat vir ſanctus Doctorem Theologum, virum imprimis clarum, inuenit tudiculis ludentem, exceptúſque magna comitate, inuitatus eſt etiam ad ludendum, ſiue honoris gratiâ, ſeu ioco: excuſauit Ignatius inſcitiam? ludi eius rudem, vt qui nec globulum tenuiſſet vnquam, neque tudiculum, ſed vrgenti nihilo ſecius Doctori, ex interiore afflatu Ignatius, admittam, inquit, Illuſtriſſime Domine quando ita iubes, prouocationem, verùm ea lege ne ioco ludam, nam mei ſimiles pauperes, non decet ioco, ſed lucro ludere. Cum autem mihi, præter me nihil ſit, meipſum libenter in ludi pretium deponam; & ſiquidem ludo excidero, ſolidum menſem me tibi auctorabó ad præſtanda quæcumque me poſſe cenſuerjs; at ſi è contrario victor euaſero, vna mihi tantummodo in re morem geres, quàm à te repetam, tuis rationibus maximè opportuna. Condicitur in conditionem, Deo vtrimque inſpirante, vt proponeretur: & acciperetur, diuersè vtrimque luditur, tam enim feliciter ludum ſuum luſit Ignatius vt ne ſemel quidem annulo globulum Doctor traiecerit; euidenti planè auſpicio numinis rectà Ignatij globulos, temerè, & indoctè miſſos dirigentis: quem ludi euentum in aliquid maius ſuperiore conſilio, ſibi comparatum, optimus Doctor intelligens, manus dedit, & conuento ſtetit, acceptiſque per integrum menſem ab Ignatio Exercitiis, eum inde prouentum legit quem ſemper profeſunt, vitæ ſcilicet vel in bonum, vel in melius caſtigatæ.

M LIBER

LIBER SECVNDVS

SYNOPSIS.

Agit de ſociorum delectu ab Ignatio habito ad formandam ex iis Religioſam familiam: de illorum conditionibus, & modis quibus illos Deo, ac ſibi quæſiuit. De primis eorundem votis, ſeu Societatis Ieſu rudimentis, in Templo B. Virginis ad Montem Martyrum Lutetiæ editis; & hic digreditur in Societatis vexationes, & patrocinium B. Virginis, cuius illi fiduciam iam inde tum locus, tum tempus quo orta eſt dederunt. De fæcundis Ignatij eiúſque ſociorum per Italiam laboribus. De ſæua admodum tempeſtate Romæ in illos excitata; poſt quam Ignatius, & Societatis abſolutt formam, & Paulus III. in Religioſos Ordines illam cooptauit, & quibus de cauſis Societas Ieſu vocata ſit.

I. *Petrus Faber primus Ignatij ſocius, eius dotes, qua via Ignatio adiunctus.*

PRIMVS Ignatio Pariſiis fuit cum Petro Fabro amicitiæ ſanctæ nexus: erat is iuuenis Sabaudus, Villareti natus, Geneuenſis Diœceſis pago, malè ab re inſtructus vt qui ortu eſſet paupere ac vili. Quare admodum puer, paucis ouibus paſcendis à Patre rus mittitur, haud ſanè, Dei paulò meliori quam egeſtatis conſilio, vt inde iam illum à vulgi prauitate, ruſtica muniret ſolitudo, & primæuum illum ſimplicis innocentiæ candorem, nulli (vt fermè, fit) æqualium ludi ſiniſtro vapore inficerent. Imbuebatur interea à patre viro bono, & pio, prima ſalutis diſciplina, quæ mox ita puero accedebat, vt poſſet eam aliis tradere, & verò, vſque nunc monſtratur ſaxum paulò editius, ex quo vixdum ſexennis vocatos agreſtes fidei myſteria docebat, ſcitè quidem & probè, ſed ea gratia vt bono numero ad eum vicina cogerentur, & proſequerentur munuſculis pietatem pueri, & doctrinam, qui ægrè idoneus ad loquendum, magiſtri iam munere fungeretur. Sed ea felicitate ingenij, mirabilius eminebat deſiderium ſalutis alienæ, in ea ætatula quæ necdum ſat caperet quid eſſet ſalus. Quibus indiciis præmonebat Deus.

Deus, longè aliò puerum quàm agendo pecori deſignatum, & congenitum illud iuuandi proximi ſtudium, quod tum quale poterat edebat, exiturum in eos animarum quæſtus, quos cumulauit poſtea ingentes, vt olim puer, & paſtor Dauid ferarum expugnatione gregem incurſantium, Philiſtæorum internecioni præluſerat. Neque illa tamen primorum ruſticatio annorum Petri ingenium ſtipauit, quamuis indoles cæteroqui viuax, culturæ inopia ſyluefcat, contra is ſibi ſtudendi copiam deeſſe impatientiſſimè ferebat. Quamobrem precando ac flendo denique euicit, vt rure amotus, Petro Veliardo præceptori in Rupenſi Collegio traderetur, patre indignum rato, magnis rebus natum, in miniſterio bubulci tabeſcere. Erat Veliardus & probatæ virtutis, & eximiæ charitatis, quem ad erudiendos pueros, non lucelli cupido, adegerat, ſed ætatulæ illius piè informandæ, vt quæ vitam omnem iiſdem ferè moribus exigat quibus fuerit primitùs imbuta; Magiſtrum itaque agebat non magis literarum, quàm Chriſtianæ probitatis. Vndè inter alia in vſu habuit quæcumque interpretaretur, vel dictaret, virtutum exemplis, & præceptionibus diſtinguere; tantum verò aberat vt ex Hiſtoricis & Poëtis qui ſolent diſcipulis prælegi aliquid impurum, aut impium iis ſineret inhalari, vt etiam (quod ipſemet Faber teſtatum reliquit) caſti, piíque ex laſciuis & impiis; Euangelici ex profanis in ore illius euaderent. Quantum tali magiſtro in virtute, ac literis, tam rara indoles profecerit, non eſt difficile aſſequi, nam ad virtutem quod attinet, annis tantum duobus ſub illo poſitis, víxque duodennis, caſtimoniæ voto ſe Deo obſtrinxit, vitæque ſtrictioris, etſi nondum callebat de forma illius ſtatuere, adeò iam tum puerili in corpore, placendi Deo ſtudium ardebat, hos enim impetus non habet virtus niſi iam modum ſupergreſſa mediocritatis quo ad nobiliora ſubuecta ſit. Iam quoad litteras, præter linguæ peritiam tum latinæ tum Græcæ, Rhetoricis etiam optimè tinctus eſt, nec potuit eo præceptore vlterius progredi: verùm anhelanti ad ſuperiores diſciplinas paterni amoris obſtabat teneritas, non ferens tam charum ab ſe filium diuelli; res præterea domi peranguſta, ſumptus ad ſtudia neceſſarios non ferebat; neutrum tamen delectui obfuit quo Deus Fabrum multis ad ſalutem reuocandis prouinciis deſignarat, non ad familiæ vnius, aut pagi conſolationem: huius enim cognato Georgio Fabro Chartuſiæ Requiæ Priori vim tantam addidit, vt obtinuerit à patre de mittendo Pariſios filio, vbi tunc erat præ tota Europa diuinarũ flos, humanarúmque doctrinarũ. Ibi nactus in Philoſophicis eundem, quem poſtea Ignatius Magiſtrum, Ioannem Pennam, charus in paucis illi fuit, ob integritatem morum, & candorem mirè amabilem, accedente præſertim ſoliditate præſtantis ingenij, & laboris aſſiduitate quibus effectum eſt, vt parem inter condiſcipulos haberet neminem. Ipſe quin etiam præceptor vbi Ariſtoteli aliqua ex Græco lux duci poterat, Fabrum adhibebat, velut mentis illius interpretem optimum. Ita decurſis artium ſpatiis, Doctoratu inauguratus eſt vnà cum Franciſco Xauerio, & iam erat in Theologiæ limine, cum in Collegium S. Barbaræ

LIBER SECVNDVS

SYNOPSIS.

Agit de ſociorum delectu ab Ignatio habito ad formandam ex iis Religioſam familiam: de illorum conditionibus, & modis quibus illos Deo, ac ſibi quæſiuit. De primis eorundem votis, ſeu Societatis Ieſu rudimentis, in Templo B. Virginis ad Montem Martyrum Lutetiæ editis; & hic digreditur in Societatis vexationes, & patrocinium B. Virginis, cuius illi fiduciam iam inde tum locus, tum tempus quo orta eſt dederunt. De fœcundis Ignatij eiúſque ſociorum per Italiam laboribus. De ſæua admodum tempeſtate Romæ in illos excitata; poſt quam Ignatius, & Societatis abſolutt formam, & Paulus III. in Religioſos Ordines illam cooptauit, & quibus de cauſis Societas Ieſu vocata ſit.

I. *Petrus Faber primus Ignatij ſocius, eius dotes, qua via Ignatio adiunctus.*

PRIMVS Ignatio Pariſiis fuit cum Petro Fabro amicitiæ ſanctæ nexus: erat is iuuenis Sabaudus, Villareti natus, Geneuenſis Diœceſis pago, malè ab re inſtructus vt qui ortu eſſet paupere ac vili. Quare admodum puer, paucis ouibus paſcendis à Patre rus mittitur, haud ſane, Dei paulò meliori quam egeſtatis conſilio, vt inde iam illum à vulgi prauitate, ruſtica muniret ſolitudo, & primæuum illum ſimplicis innocentiæ candorem, nulli (vt ferme, fit) æqualium ludi ſiniſtro vapore inficerent. Imbuebatur interea à patre viro bono, & pio, prima ſalutis diſciplina, quæ mox ita puero accedebat, vt poſſet eam aliis tradere, & verò, vſque nunc monſtratur ſaxum paulò editius, ex quo vixdum ſexennis vocatos agreſtes fidei myſteria docebat, ſcitè quidem & probè, ſed ea gratia vt bono numero ad eum vicina cogerentur, & proſequerentur munuſculis pietatem pueri, & doctrinam, qui ægrè idoneus ad loquendum, magiſtri iam munere fungeretur. Sed ea felicitate ingenij, mirabilius eminebat deſiderium ſalutis alienæ, in ea ætatula quæ necdum ſat caperet quid eſſet ſalus. Quibus indiciis præmonebat

Deus

Deus, longè aliò puerum quàm agendo pecori deſignatum, & congenitum illud iuuandi proximi ſtudium, quod tum quale poterat edebat, exiturum in eos animarum quæſtus, quos cumulauit poſtea ingentes, vt olim puer, & paſtor Dauid ferarum expugnatione gregem incurſantium, Philiſtæorum internecioni præluſerat. Neque illa tamen primorum ruſticatio annorum Petri ingenium ſtipauit, quamuis indoles cæteroqui viuax, culturæ inopia ſyluefcat, contra is ſibi ſtudendi copiam deeſſe impatientiſſimè ferebat. Quamobrem precando ac flendo denique euicit, vt rure amotus, Petro Velardo præceptori in Rupenſi Collegio traderetur, patre indignum rato, magnis rebus natum, in miniſterio bubulci tabeſcere. Erat Veliardus & probatæ virtutis, & eximiæ charitatis, quem ad erudiendos pueros, non lucelli cupido, adegerat, ſed ætatulæ illius piè informandæ, vt quæ vitam omnem iiſdem ferè moribus exigat quibus fuerit primitùs imbuta; Magiſtrum itaque agebat non magis literarum, quàm Chriſtianæ probitatis. Vndè inter alia in vſu habuit quæcumque interpretaretur, vel dictaret, virtutum exemplis, & præceptionibus diſtinguere; tantum verò abeſſet vt ex Hiſtoricis & Poëtis qui ſolent diſcipulis prælegi aliquid impurum, aut impium iis ſineret inhalari, vt etiam (quod ipſemet Faber teſtatum reliquit) caſti, piíque ex laſciuis & impiis; Euangelici ex profanis in ore illius euaderent. Quantum tali magiſtro in virtute, ac literis, tam rara indoles profecerit, non eſt difficile aſſequi, nam ad virtutem quod attinet, annis tantum duobus ſub illo poſitis, vixque duodennis, caſtimoniæ voto ſe Deo obſtrinxit, vitæque ſtrictioris, etſi nondum callebat de forma illius ſtatuere, adeò iam tum puerili in corpore, placendi Deo ſtudium ardebat, hos enim impetus non habet virtus niſi eam modum ſupergreſſa mediocritatis quo ad nobiliora ſubuecta ſit. Iam quoad litteras, præter linguæ peritiam tum latinæ tum Græcæ, Rhetoricis etiam optimè tinctus eſt, nec potuit eo præceptore vlterius progredi: verùm anhelanti ad ſuperiores diſciplinas paterni amoris obſtabat teneritas, non ferens tam charum ab ſe filium diuelli; res præterea domi peranguſta, ſumptus ad ſtudia neceſſarios non ferebat; neutrum tamen delectui obfuit quo Deus Fabrum multis ad ſalutem reuocandis prouinciis deſignarat, non ad familiæ vnius, aut pagi conſolationem: huius enim cognato Georgio Fabro Chartuſiæ Requiæ Priori vim tantam addidit, vt obtinuerit à patre de mittendo Pariſios filio, vbi tunc erat præ tota Europa diuinarũ flos, humanarúmque doctrinarũ. Ibi nactus in Philoſophicis eundem, quem poſtea Ignatius Magiſtrum, Ioannem Pennam, charus in paucis illi fuit, ob integritatem morum, & candorem mirè amabilem, accedente præſertim ſoliditate præſtantis ingenij, & laboris aſſiduitate quibus effectum eſt, vt parem inter condiſcipulos haberet neminem. Ipſe quin etiam præceptor vbi Ariſtoteli aliqua ex Græco lux duci poterat, Fabrum adhibebat, velut mentis illius interpretem optimum. Ita decurſis artium ſpatiis, Doctoratu inauguratus eſt vnà cum Franciſco Xauerio, & iam erat in Theologiæ limine, cum in Collegium S. Barbaræ

M 2 Philoſo

Philoſophiæ operam daturus venit Ignatius, ſub eodem Penna curſum denuo ineunte. Agebatúrque tunc annus ſupra ſeſquimilleſimum trigeſimus, quamuis enim legatur in Academiæ illius tabulis in laterculo Gallorum (in quem referebantur etiam Hiſpani, cum Nauarræis, & Luſitanis) 1529. Martij 15. renunciatus Doctor: cum tamen anni exordium à Paſcha tunc Pariſiis duceretur, eius temporis vigeſimus nonus in noſtrum trigeſimum cadit. Conſtátque idem ex eo pariter quod de duobus Ignatij ſociis eodem libro habetur conſignatum; Claudio Iaio, & Simone Roderico, quorum ille Martij 6. eóque Sabbato anni 1534. Hic menſis eiuſdem quarto & decimo, ſed anni 1535. die Martis, ſecunda ieiunij veris hebdomade, Magiſtri artium creati ſunt, quod noſtro computandi more reſpondere non poteſt, niſi eius ſæculi annis proximè ſequentibus trigeſimo quinto, & trigeſimo ſexto, quorum priore, Martij ſextus in Sabbatum incidit; altero quartus, & decimus in eum quem diximus diem Martis, negare hanc lucem annorum diſpoſitioni non debui, nec rebus Ignatij diſpoſitionem iis annis alligatam. Ingreſſus Pariſios Februario menſe Ignatius, anno 1528. initum Remigalibus anni ſubſequentis curriculum 1533. abſoluit, & doctoratûs inſignia Martij 13. accepit; indè annos quatuor integros in Theologia poſuit ad vſque annum 1537. vt poſtea enarrandum erit. Curſu igitur artium in S. Barbaræ inchoato, qui tunc annos tres & ſeſqui tenebat, Petro Fabro à Penna Ignatius tanquam ſecundario Magiſtro commendatur, vt ei prælecta publicè, priuatim repeteret, inculcanda ſibi eorum memoria, & fierent illius intelligentiæ proniora. Ex hac mutua conſuetudine breui alterum alter primum intimè perſpicere, dein, quod conſequens, mirari, & amare, cum vtrique abundè ineſſet quod miraretur, & amaret in altero: nec poſſet Ignatius, cœptis ſuis nanciſci Fabro aptiorem, nec Socium Faber Ignatio ſibi gratiorem. Diu tamen vterque affectus preſſere tacitos, licet Fabrum Ignatius ſuis valdè conſiliis vtilem; Faber Ignatium ad interiorem ſui curam, cui par ſolus non eſſet, perneceſſarium iudicaret. Eóque demum increuit neceſſitas, vt ſemotâ iam obſeruatione, apertè ſe totum Ignatio crederet. Pulſabatur enim imaginibus impuris eò moleſtius, quò erat integritatis amantior, & mente Religioſior: vrebat hinc illum ſuſceptæ voto caſtimoniæ ingens amor; fœda hinc animo ſimulachra motúſque inſultabant, quibus licèt vehementer abhorrens, inquinari perpetuo videbatur, nec domabant corpus hoſtiles pœnæ quibus in ſe aſperè ſæuiebat; acceſſit quin imo aliud ab gula malum cuius proritabatur illecebris; auxitque vtramq; moleſtiā quod leuare illam debuiſſet, conſtans videlicet aduerſus vtramque animus, ex quo illum inanis gloriæ, dum blandi titillarent motus, nihilo ſecurior fiebat victoria, quàm pugna. Ad hæc deníque, quod ferè bonarum eſt mentium, verminatio ſcrupulorum tanta, vt ſilentio tandem impar, & patrocinium quæſierit ab Ignatij precibus, & ab conſilio medicinam, ſéque illi propterea integrè mancipârit. Quòd autem ſcrupuloſi exoticas planè alienáſque vt plurimum curationes moliuntur, vbi vis morbi vltra modum inſanit,

ſanit, indicauit ſibi in mentem veniſſe, de ſolitudine petenda, vbi nec occurreret cuiquam, nec quicquam occurreret, cuius obiectu impudicæ cogitationes mouerentur; herbis verò, & frigidâ tamdiu corpus illic emaciaretur, donec animi quietem in lucro ponere didiciſſet. Sed non erat tanto ad victoriam opus, cum ex Ignatio grauioribus prælijs defuncto, poſſet artem vincendi tum ſecuriorem, tum faciliorem condiſcere; nam vt longinquam in heremum ſe altè quis penetret, ſe tamen ipſe ſemper ſecum portat, nec tranſuerſum vnguem ab hoſte capitaliſſimo recedit; & docet expertus, præter alios complures. Hieronymus etiam deſerta Palæſtinæ Romani Theatri clamoribus, & plauſu; ſonuiſſe feris peruios ſolis ſyluarum receſſus, puellarum choreis geſtire viſos ac ſtrepere, nempe quas animo impreſſas illuc intulerant, qui dum iis ſe latebris conderent, putabant ſe illas omninò eraſiſſe. Nec item extrema ieiunia ſat certò laſciuiam expugnant, cum certum ſit homines exhauſtos ieiuniis qui ægrè vitam pelle, & oſſibus retinebant, carnis ſtimulis fuiſſe obnoxios: quare nouo tyroni, vſu edoctus Ignatius, aliud cenſuit plus poſſe conferre, cuius præſidio, fusíſque pro illo ad Deum precibus, breui grata pace illum compoſuit. Præter quod partæ libertatis bona pars videtur demiſſioni tribuenda, latentia vulnera candidè retegenti Siue eſt hæc merces abiicientis ſeſe, remedij gratia, ad aperiendos alteri verecundos næuos; ſiue hoſtis ingenium, refugientis pugnam, cum duobus deinceps ineundam. Spectabat tamen grandius aliquid in curando Fabro Ignatius, ſublimiorem nempe gradum abſolutæ virtutis, cuius illum optabat deſiderio incendi, vt eum operis quod meditabatur, poſtea ſocium haberet. In illa itaque triſtia libidinis; gulæ, & gloriolæ tentamenta, examen illi præſcripſit ſingulare, cuius triplici quotidie vſu, fibras ſigillatim reuelleret affectionum cognatarum, ex quibus tot illa pullularent germina virulenta: quod ſi ab Dæmone proficiſcerentur, etiam in ſolo naturæ ab iis alienæ, ſpuria ſemina ſpargente, interiores dictauit motus; quibus clam omnibus procul periculo vanitatis aduerſus illum tueretur ſeſe: ab ſcrupulis deníque, ſuo enim ſumptu & quidem graui, horum euaſerat optimus medicus; ita paucis diebus hominem extricauit, vt vitæ totius hexomologeſim illi ſuaderet; quod iis non poteſt ſat tutò committi, quorum facilè ſolet conſcientiam, miſcere, & quietem ſuſdéque vertere. In quo tamen id quoque ſtudebat Ignatius, vt de ſe Faber in poſterum aliquid certi ſtatueret ad ſuſcipienda cœptis prioribus maiora. Quam in rem mirum quantum iuuet, vitæ anteactæ, probæ, malæ, decurſus omnis diſtinctè ſimul oculis obiectus: valuit etiam ad eum fortius Deo adſtringendum frequens inter illos de diuinis ſermo, quo tam iucundè vtérque paſcebatur vt niſi de cœlo, ac Deo nihil noſſe præterea viderentur; eóque res venit vt inhibenda neceſſariò fuerit. Vbi enim ſub noctem conſederant ad Philoſophica eius diei retractanda, ſeu ex re ipſa quæ repeti deberet aditus pateret ad ſuperiora; ſiue alter ipſorum (quod iis frequens erat, animi affectum in piam aliquam

laxaret vocem, mox vt ſtipulæ ex ſcintilla, ſic flammam illicò rapiebant; aliúſque ex alio de Deo, & cœleſtibus ſermo, bonam noctis partem velut momentum abſumebat; vt qui rebus mirè placentibus occupantur, ſic in iis toti ſunt, vt ne ſui quidem nedum aliorum meminerint. At hæc literarium profectum cum magnoperè retardarent quem ex mutuo de Philoſophia congreſſu quærebat Ignatius, conuenit inter illos, ne quid de Deo interiiceretur horis repetitioni attributis; pactúmque deinceps bona fide vtrinque ſeruatum. Sic in expoliendo ſenſim Fabro, biennium inſumpſit Ignatius, cui iam altiorum capaci, die quadam non alia quàm amicitiæ vnius fiducia; fixum ſibi eſſe aperuit in Palæſtinam nauigare, ſuámque illic operam & vitam infidelibus conuertendis impendere; qui Deum ex animo diligeret, nihil poſſe melius Deo dare; nihil poſſe à Deo maius accipere quem Deus haberet chariſſimum. Nullam excelſiorem Apoſtolicâ vitam; mortem nullam Martyrio pretioſiorem. Ad hæc Faber, ſexcentis hactenus in deligenda vitæ ratione, anxietatem flatibus agitatus, quaſi Deo tunc illas diſſipante, rapi ſe penitùs in idem conſilium perſenſit, arctéque Ignatium complexus, illi ſe ſocium inſtituti dedit, fuítque hic primus Ignatij filius, patri non indecor, vt eo filio dignus quoque pater Ignatius; hunc igitur nactus meliorem terreno animi ſui patrem, huic putauit relicto alio inhærendum. Quare in patriam matre iam mortuâ reuerſus, ſubſtitit illic menſes octo, multorum potius interiori ſolatio, quàm vt ſuis gratificaretur. Inde poſt patris adprecationem,& veniam mancipandi ſe diuino obſequio, Pariſios repetiit, vnum ſe ex paterno lare, & ſæculi rebus, tam nudum ſecum ferens, vt ab Ignatio alendus fuerit piorum liberalitate: atque hic mundanis iam vinculis & curis vilibus ſolutum, maturum ad Exercitia capeſſenda Ignatius cenſuit, vt eorum vi tota, primos inuaderet aditus virtutis illius excellentis,cuius erat mirificè capax. Sed nouo planè ad ſtuporem modo ea Exercitia tranſegit: nam ex Collegio S. Barbaræ vbi contubernalis Ignatio & Xauerio erat, in pauperem caſam via Iacobæa ſeceſſit. Hiems erat tam fera vt conglacians Sequana quæ vrbem diuidit, onuſtos currus tutò tranſmitteret. Faber cœli aſpectum conferre ſibi ad benè orandum ſentiens, prodibat anguſtam in cortem gelu ac niuibus conſtratam, & ſub aperti cœli rigidiſſimo algore malè vt erat à veſtibus munitus, horas aliquot nocturnas traducebat, quodque aliis foret intolerabile, precanti nihil oberat, cum applicatâ vix ad orandum mente, igne interius maiori, quàm exterius frigore, vreretur. Vndè ratum habebat ne ſcintillam quidem dum illic hæreret admittere, & carbone ad focum antea parato, vtebatur pro lecto, in eum vno tectus indufio ſe iactans, ad cruciatum potius quàm ad ſomnum: cui tormento præterea adiunxit: ſex totis diebus continuatum ieiunium, ſolo diuinæ Euchariſtiæ pabulo contentus, producturus quoque inediam quamdiu illi ſufficeret natura, ſi non Ignatius vetuiſſet, nam ex vultus deflui pallore, labríſque liuentibus argumentatus quod res erat, cognitáque porrigendi ieiunij voluntate,

luntate, poſt conſultum precibus Deum, iuſſit eodem die cibo, & foco recreari: fuit tamen hoc Fabro ſuum huius ieiunij pretium, quod extincta ſit prorſus illa fames quam illi ſeu Dæmon, ſiue natura incendebat ægrè ieiunij patientem. Expleto penſo Exercitiorum, initiari Sacerdotio optauit, cuius primos in iis fecerat apparatus; incredibili affluxu deliciarum cœleſtium conſecratus, ſeque ipſum Deo in Sacerdotem, ac ſi dignaretur in victimam deuouens, ſacrorum primitias obtulit die S. Mariæ Magdalenæ Feſto, quam præcipuo venerabatur cultu, inde ſecutus eſt in ſtudio Theologiæ vtriuſque haud ſegnius myſticæ, quàm ſcholaſticæ pergere.

II.

Xauerius primũ Ignatij contemptor, poſt eius ſociis, quo pacto Deo, illóque adiunctus, quàm dirè ne id fieret à Dæmone pugnatum.

Franciſci Xauerij fuit ſors altera; niſi fortè verius Ignatij dixerim, qui nactus in eo pectus capax ingentis illius animi quem ipſe alebat, ſancta illius inſtitutione id aſſecutus, eſt vt diſcipulum haberet Apoſtolum. Quod profectò ſemper agnouit Xauerius; nam vſque ab Indiis magnos illos quibus agebatur in labores, & quæuis ardua ſpiritus, profitebatur ſibi ab Ignatio inditos, cum quo ipſe tanquam ſuperiore vi, conatus, & operam iungeret. Nec verò minus fortunatus, vel vno Xauerij quam multorum lucro foret Ignatius, vt neque infœlix egeſtas illa eſt quæ ſuis omnibus pretioſam emerit margaritam, cum lucro immenſum quæſtuoſo, iacturas mille, ſed exiles, & macras ſarciuerit. Felicior planè vna de Paulo victoria Stephanus, quam longinquis & ſparſis conuerſionibus plurimorum; is enim Chriſti tunc efferus inſectator, poſt orbis integri piſcator, vt eum Chryſoſtomus nominat, & chori Magiſter domeſticas iuxta, & barbaras voces omnium gentium in concentum vnius Chriſtianæ fidei collegit. Sauerium, ſiue Xauerium, vt indigenæ efferunt (ex quo Franciſco Xauerio cognomen) in Nauarra Caſtellum, diei itinere Pampelona diſtat, ad quam Ignatius vulnus accepit ſalutare, quanquam autem Ioannes Xauerij parens gente Giaſſia ortus eſſet, cognomentum matris penes filios manſit, Mariæ ſcilicet, Azpilquetæ & Xauerij Dominæ, ne clariſſimæ, & antiquiſſimæ inter Nauarræ familias obliteraretur memoria. Huic meritorum inſignium à Rege Theobaldo Caſtellum Xauerij præmium datum eſt, cœpítque tunc dici Xaueria, cum prius Aſnarezia vocaretur, & trecentis plus annis Caſtellum id tenuit. Cæterum eodem quo & Ignatius anno 1497. In lucem hanc venit Xauerius, fratrum natu poſtremus, ſed eo felicior, quod eos ambitus, hunc ſibi mundi contemptus abſtulit. Ad hunc tanto ante attemperauerat illum Deus ingenita puero indole multum à fratribus diuerſa. Capiebantur illi armis, hic literis paterni hæres & æmulus genij: fuit enim conſultiſſimus Iuris pater, & Conſilij Regij auditor, atque apud Ioannem Tertium Nauarræ Regem magna gratia floruit. Sub annum 1527. Lutetiam profectus Xauerius, tertio poſt ſtudiorum anno appellatus eſt artium Magiſter, Martij quinto & decimo; mox triennio & ſeſqui, Philoſophiam docuit ſingulari laude præſtantis ingenij. Studiorum ſodalem habuit, vt ante indicaui, etiam aliquamdiu & contubernalem in S. Barbaræ Petrum Fabrum; fuítque mira res, & ortu nobilem, & pares

eſtuij

ortui animos tollentem, non faſtidiſſe contubernium ruſtici iuuenis adhuc opilionem redolentis. Sed nimirum hæc erat prouidentiæ diuinæ circa illum cura, & nimium intereſt ad continendam ſtudentium iuuenum incautam licentiam, ſocius aliquis cuius vel aſpectus, & occurſus, modeſtiæ, honeſtatiſque cenſura ſit.] Quanquam id Xauerij potius virtuti tribuerim, quam fuiſſe oportet egregiam; quod florens ætate, ſucco, & ſanguine, ſuiſque arbiter & mirè amabilis; ſui tamen cuſtos tam Religioſus extiterit, vt quem materno ex vtero tulerat pudorem virgineum, moriens ſecum abſtulerit. Eius de cætero cogitationes, vltra honores euanidos non ibant. Hos metam ponebat vltimam generoſarum animarum; vnde Ignatium qui tunc alter ad Fabrum acceſſerat ſocius, famæ, ſui, cultúſque negligentem, & malè ab rebus neceſſariis habitum, ſpernere; abiecti & vilis animi, eius illam excelſam deiectionem ſui arbitrari; vixque in eum oculos ſine aliquo nauſeæ reniſu coniicere; monita verò introſpiciendi ſui enitendíque ad Deum propius, interdum ab Ignatio iniecta non aſpernari modo, ſed ipſum quoque monitorem ſalsè ludere, & ioco traducere. Verùm Ignatius, eorum quibuſcum ageret periclitator vbique mirabilis, ſtatim animaduertit, non eſſe Xauerij vulgarem geniũ, & mediocribus contentum; huiuſmodi autem, ſoli humilius radendi neſcios, & paſſim aliis teri ſolita dedignantes, ſi ſemel ab caducis aſcenſum ad æterna tentarint, in altiſſimos volatus aſſurgere; indè quanto cernebat Xauerium alieniorem, tanto contendebat omni officio illum demereri vt eius animo Deum infereret. Ad hoc igitur callidè ipſius ambitum vertere, vt amorem Iuditha ad irretiendum, & debellandum Holofernem; obſeruare ſtudium hominis, ingenij famam & doctrinæ captantis; prenſare illi auditores, diſcipulos aucupari iiſque illi tradendis, perductoris munere perfungi, vbique demum honoris illius, tenues etiam pro aris & focis tueri ac prouehere rationes. Quibus Xauerij nobilis indoles facilè obſtricta, videre iam aliis Ignatium oculis, haberéque illum ex vero amicum, admodum familiariter confidentérque cum illo agere. Ad hæc probè norat illuſtribus ortum natalibus, & hos etiam illi aliquando inanitatis, & gloriæ fumos cerebrum oppleſſe; quod autem nunc adeò alius ab illo, idque Dei vnius amore quo flagrabat; videri iam prorſus aliunde quam ex vili, & degeneri pectore profectum ſed magno potius, & excelſiori rebus his infimis, quas velut ſuo indignas ambitu calcaret. Ita ſenſim Ignatij ſanctitas, diuerſam illi à prima facie præferre; Dei etiam caſtra, campum illi magnarum mentium, magniſque heroicè gerendis pandere haud paulò ampliorem quam eſſet in quo ſerpilla pro palmis captaret. Optimis interim occaſionibus, quæ multæ ſe dabant, opportunè vſus Ignatius, validè hominem adoriebatur, & quà ſe ille turiorem rebatur, illac Ignatius magis debilem ſciens impreſſionem acrius vrgebat. Crebrò igitur ipſius auribus illam intonabat potentiſſimam Chriſti vocem, quæ ſi altè animum ſubiret, infrigidatura mox erat omnem illam bullientis gloriolæ vanitatem, *quid prodeſt*, aiebat

bat *homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur.* Exin Chriſti fidelis interptes, ad hoc eius effatum mirabile, Franciſce, inquiebat, ſi præter hanc quam trahimus vitam alia nulla eſt, & noſtrum hoc exiguum viuere, & mori æterna non ſequitur viuendi neceſſitas; do manus, & victum me fateor. Sapis vnicè, vitæ huius commoditatibus & honori ſtudens: erro ego & ſtultè facio qui tibi author ſum partis quoque proiectis, te abdices;at ſi hoc tantulum vitæ punctum, immortalitatis lineam inchoat; tuum eſt tecum vtrumque otiosè metiri, illam tempore, hanc æternitate, vt ex indiuiduo momento, & infinitate ſæculorum conficias, quid puncto temporis, quid æternitati tribuere debeas Tu tibi fœlicitatem vitream vt hic ſtruas, teipſe deſtruis, cogitationibus inſiſtens quas tibi iudicio, profecto nimium humili generoſas, & ſublimes fingis;nondum ergo tibi fortuna tua peracta eſt, vt neceſſe ſit ad eam abſoluendam teipſum abſumere? ſi tamen non credis te hoc tuo conatu elaboraturum aliquid melius quàm cœlum, & durabilius æternitate. An non tua eſt in præſens, aut tibi parata cum cœlo æternitas? quis te horum ſi voles poſſeſſione prohibeat? quis te ſi ſemel poſſederis expellat;non tempus, non vſus, non caſus aliquis, ecquid placet certare & immori, in beatitate lutea, cœleſti animæ fingenda? & exaggeranda fumo, & flatu illius magnitudine ad implendam mentem, Dei vnius immenſitate explebilem? cæcorum eſt, quos latent longinqua, quod primum occurrit prehendere. Cœlum qui ſuſpicit, aut illum terræ conſpectus deſerit, aut æſtimatio: nihil ſentit de illa maius, quàm de terra, & luto; indignis ſcilicet ob quæ cœlum pericliterur animo, & animus cœlo. Nam etſi ſuum illud ſummum, ſuum illud *Omnia* tibi addicat mundus, cuncta orbis regna, pompámque illorum in luce fulguris raptim obiiciens; quamdiu illud tuum, tecúmque futurum eſt, niſi anguſto quibus ſuperſtes futurus es aliquot annorum ſpatio? & protendas illud in centum ætates, annon eius demum ſupremæ diei, vitæque occaſus veniet. Fuiſſe paruo, & breui diuitem; poſt Dei exhæredem, & æternitatis, hæc nempe cuiquam compendioſa negotiatio videri poſſit? quis illorum aut nomen, aut numerum edat, qui vixere hactenus diuites, illuſtres, excellentes; nec tamen reipſa tales eſſe ſinebat numerus. Præſtantiæ nomine dominatio vocabatur, & cuius Domini, & poſſeſſores videbantur, ad hoc ſibi ſeruabant vt breui relinquerent. Eſt ne inter illos qui ſecum hinc obolum tulerit quo illic vteretur? qui vel ſeruulo vili comitatus abierit? qui de purpura ſua filum diſcedens reuulſerit quo ſe Regem fuiſſe, illic oſtentaret? æternitatem momento inituri, viderunt retortis oculis nouos in ea quæ poſſederant Dominos inuolare, dum ipſi ſecum abibant ſoli non rerum ſibi ereptarum, ſed operum vicem recepturi. Neque his à me hoc agitur, vt tui amplitudinem pectoris, & nobiles curas in anguſtum cogam, imo ſuis potius ex anguſtiis humi ſtratis, in ſublime, & immenſum educam. Anguſtas voco, & humiles curas, quarum ſe quantumuis compléxus

exporrigat terræ punctum ad ſummum colliget; quantumuis ſe efferat, vix palmum ſe humo attollet: ac licet optatis deſideria impleas, non explebis tamen, ſunt enim capaciora orbe toto, neque felicitati vnquam, delitiis; honori dicturus es plenus ſum, abunde eſt, ne plus vltra. Hoc verò tunc ſolum dicturus es cum Deum poſſederis, nihil aut extra illum, aut illo inferius requires, vtpote omnibus in eo potiturus. Mundi autem huius qui tibi nunc tanti eſt, vniuerſa bona, tuis comparata, ſtillam ad oceanum putabis. Pulchra omnia, & formoſa, ſcintillam morientem, ad pulchritudinem immortalis, & æterni ſolis. Prudens es Franciſce, ac ſapis, prudentiæ tuæ ſtatuendum relinquo, præſtetne terrenis omnibus nunc illud opponere, *quid prodeſt homini*? an vero poſtea iis breui potitum, fruſtra æternum eiulare, *quid profuit*? Hæc ſacræ Philoſophiæ capita Franciſco tradebat Ignatius, vt in eo Chriſti ſtultitiam formaret, mundi ſapientes deriſuram, nec egit ille Magiſtrum præſtantiùs, quam hic diſcipulum, nam qui linguam Ignatij, aures idem ſoluebat Xauerij, quibus ſe in eius animum penetraret. Ac turbarunt primum inſueta hominem monita, qui ſolet eſſe motus primus virtutis, & gratiæ, cum natura, & vitio pugnantis, at motum ſecuta iudicatione admodum fœlici, quicquid terreni & caduci fermenti latebat ex mente libera exſudauit. Optaſſet Ignatius curationis huius initia Exercitiis ab eo confirmari, ſed docendi munus, & diſcipulorum interpellatio tunc quidem obſtitere: horum vicem ſecreta interim & frequens ſubibat de ſumma ſalutis communicatio, in qua ſpiritus lacte, ad ſolidiorem ſenſim cibum ab Ignatio firmabatur. Sed grandis illa vox, *quid prodeſt*? cuius quanta vis eſſet expertus ſenſerat (hoc enim temulco, ab rebus fluxis auulſus eſt) fuit illi exinde in ore perpetua, & validiſſimum telum ad extorquenda ab aliis eadem, quæ ab ſe per illam extorta gaudebat. Legitur eius Cocino ex Indiis ad Simonem Rodericum Epiſtola deſiderio ardens, Ioannem Tertium Luſitaniæ Regem ad propagationem fidei acrius inflammandi, reuocanda illi horum tantum verborum memoria, *quid prodeſt*? [Si poſſem putare, inquit, Regem à meis conſiliis, ſanè fidiſſimis, non fore alienum, cupidè illi ſupplexque ſuggererem, quartam horæ partem quotidie huic verſandæ ſententiæ tribueret, *quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, anima verò detrimentum patiatur*. Eiúſque, cum intimo ſenſu intelligentiam, infundi ſibi à Deo poſceret, nec vellem eius ad Deum preces alia præter hanc abſolui clauſula, *quid prodeſt homini*? nunc enim demum eſt cum ab errore eximi debeat, propiore ſcilicet quàm credat hora illa qua Rex Regum, & Dominus dominantium perculſurus illum eſt hoc vadimonio. *Redde rationem villicationis tuæ.* Quare te quæſo id cum eo agas, vt neceſſaria infidelibus conuertendis auxilia mittat.] Hæc ille, cuius tam commodi clientis indoluit quidem iactura Dæmon, ſed multo acerbius innumerabiles ſibi ereptum iri ab eo animas, & primos in ſemota regna Euangelio aditus reſerandos, quod piæ cuidam Dei famulæ prædictum, fortè reſciuerat. Quare artes ſuas eò non diſtulit,

Quid profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactãtia quid contulit nobis ſap. 5.

diſtulit, dum ſibi mutuo Ignatius, & Xauerius in S. Barbaræ Collegio occurrerent(illum enim vel ſola Ignatij, Pariſiis mora, nimis tenebat ſollicitum) ſed Ioannem Xauerij patrem per ſuos perpulit vt eum ex Academia domum reuocaret, quod tantum pecuniæ, ſpe nulla vtilis, in ſumptus proiicere, eſſet omnino ſuperuacaneum, qui planè dolus hoſti procedebat, niſi hunc Religioſæ Virginis & ſanctæ contraria monita eluſiſſent. Fuit hæc ſoror Xauerij Magdalena, olim inter præcipuas Reginæ Catholicæ honorarias, tunc verò Gandiæ in cœnobio S. Claræ, Chriſti beatior famula, inſigni dum vixit, & poſt obitum fama ſanctitatis, & ſingularibus de cœlo ſuffragiis aucta. Illi cœnobio dum præeſſet, præſciuit diuinitùs quam vberem operam, Dei & Eccleſiæ rebus daturus eſſet Xauerius: deditque ad patrem literas vt quanta ipſum diuinæ gloriæ tenebat cura, tantoperè caueret ab reuocando Pariſiis Xauerio, pergerétque ſuppeditandis illi quæcumque opus forent, donec Theologiæ ſtudia clauſiſſet; hunc enim à Deo aiebat apertè, Indiarum Apoſtolum fuiſſe deſignatum, & in firmam Eccleſiæ columnam, & hanc diu ſeruatam Epiſtolam multi ab ſe lectam iuridicè ſunt teſtati. Haud grauatè parens filiæ literis perſuaſus propter eius opinionem ſanctitatis, omnem de reuocando Xauerio cogitationem abiecit: aliundè igitur cacodæmon aggreſſus Xauerij vota euertere, quendam ad hoc Michaëlem Nauarrum, genere, & animo vilem in furorem egit, hic videns Xauerium, cuius alebatur ſumptibus, totum ſe Ignatio credere, futurúmque vt totus pariter in eius vitam egentem, & humilem tranſiret, decreuit eodem ſcelere, victum ſibi qui erat defecturus, & domus Xauerię honorem qui abiiciendus, vnà ſtabilire, idque tollendo è viuis Ignatio. Quod erat ſceleſto nimis ex voto ſucceſſurum, niſi ſollicitus amborum Deus auertiſſet ictum ab Ignatij corpore, qui erat Xauerij animum confoſſurus; dum ergo ſicarius ſcalas iam frigide inſcendit, vt improuiſus ſuo in conclaui adoriatur Ignatium, voce terribili ſiſtitur, quo te infœlix? & quò tendis? quibus perterrefactus, ſuíque dubius, ac tremens aduoluitur Ignatij pedibus, & deliberatum confeſſus crimen, & criminis cauſam, veniam petiit.

III. *Iacobus Lainez, Alfonſus Salmero, Nicolaus Bobadilla, & Simon Rodericus Ignatio ſocij accedunt.*

Secuti ſunt in diſciplinam Ignatij Xauerium adoleſcentes Hiſpani duo, egregiis dotibus Iacobus Lainius Almazanenſis (qui eſt in Sequenzi Diœceſi pagus) & Alfonſus Salmero prope Toletum natus. Prior annorum vnius & viginti, alter decem & octo, raris vterque ingenij, ſtudij, doctrinæ, & ſupra ætatem ornamentis: erat enim Lainius in Philoſophia magiſter; Salmero præter hæc, Græcè, Latinè, Hebraicè callens. Compluto illos confectis ſtudiis Pariſios pellexit, haud tam illa cupido, familiaris veteribus, conſuetudine præſtantium vbique hominum fruendi; quam Ignatij ſanctitas, cuius remanſerat Compluti, & afflabat Pariſiis Complutum is odor, vt eius videndi ſtudio, audiendíque ex eo pietatis doctrinam, dum ſpecularentur ſubtiliores ſcientias, in Galliam venerint, & Deo placuit, profectionem hanc non obſcurè probare: cum iis Pariſios ingredien-

exporrigat terræ punctum ad ſummum colliget; quantumuis ſe efferat, vix palmum ſe humo attollet: ac licet optatis deſideria impleas, non explebis tamen, ſunt enim capaciora orbe toto, neque felicitati vnquam, delitiis, honori dicturus es plenus ſum, abundè eſt, ne plus vltra. Hoc verò tunc ſolum dicturus es cum Deum poſſederis, nihil aut extra illum, aut illo inferius requires, vtpote omnibus in eo potiturus. Mundi autem huius qui tibi nunc tanti eſt, vniuerſa bona, tuis comparata, ſtillam ad oceanum putabis. Pulchra omnia, & formoſa, ſcintillam morientem, ad pulchritudinem immortalis, & æterni ſolis. Prudens es Franciſce, ac ſapis, prudentiæ tuæ ſtatuendum relinquo, præſtétne terrenis omnibus nunc illud opponere, *quid prodeſt homini?* an vero poſtea iis breui potitum, fruſtra æternum eiulare, *quid profuit?* Hæc ſacræ Philoſophiæ capita Franciſco tradebat Ignatius, vt in eo Chriſti ſtultitiam formaret, mundi ſapientes deriſuram, nec egit ille Magiſtrum præſtantiùs, quam hic diſcipulum, nam qui linguam Ignatij, aures idem ſoluebat Xauerij, quibus ſe in eius animum penetraret. Ac turbarunt primum inſueta hominem monita, qui ſolet eſſe motus primus virtutis, & gratiæ, cum natura, & vitio pugnantis, at motum ſecuta iudicatione admodum fœlici, quicquid terreni & caduci fermenti latebat ex mente libera exſudauit. Optaſſet Ignatius curationis huius initia Exercitiis ab eo confirmari, ſed docendi munus, & diſcipulorum interpellatio tunc quidem obſtitere: horum vicem ſecreta interím & frequens ſubibat de ſumma ſalutis communicatio, in qua ſpiritus lacte, ad ſolidiorem ſenſim cibum ab Ignatio firmabatur. Sed grandis illa vox, *quid prodeſt?* cuius quanta vis eſſet expertus ſenſerat (hoc enim remulco, ab rebus fluxis auulſus eſt) fuit illi exinde in ore perpetua, & validiſſimum telum ad extorquenda ab aliis eadem, quæ ab ſe per illam extorta gaudebat. Legitur eius Cocino ex Indiis ad Simonem Rodericum Epiſtola deſiderio ardens, Ioannem Tertium Luſitaniæ Regem ad propagationem fidei acrius inflammandi, reuocanda illi horum tantum verborum memoria, *quid prodeſt?* [Si poſſem putare, inquit, Regem à meis conſiliis, ſanè fidiſſimis, non fore alienum, cupidè illi ſuppléxque ſuggererem, quartam horæ partem quotidie huic verſandæ ſententiæ tribueret, *quid prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, anima verò detrimentum patiatur.* Eiúſque, cum intimo ſenſu intelligentiam, infundi ſibi à Deo poſceret, nec vellem eius ad Deum preces alia præter hanc abſolui clauſula, *quid prodeſt homini?* nunc enim demum eſt cum ab errore eximi debeat, propiore ſcilicet quàm credat hora illa qua Rex Regum, & Dominus dominantium perculſurus illum eſt hoc vadimonio. *Redde rationem villicationis tuæ.* Quare te quæſo id cum eo agas, vt neceſſaria infidelibus conuertendis auxilia mittat.] Hæc ille, cuius tam commodi clientis indoluit quidem iactura Dæmon, ſed multo acerbius innumerabiles ſibi ereptum iri ab eo animas, & primos in ſemota regna Euangelio aditus reſerandos, quod piæ cuidam Dei famulæ prædictum, fortè reſciuerat. Quare artes ſuas eò non diſtulit,

Quid profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactãtia quid contulit nobis ſap. 5.

diſtulit, dum ſibi mutuo Ignatius, & Xauerius in S. Barbaræ Collegio occurrerent (illum enim vel ſola Ignatij, Pariſiis mora, nimis tenebat ſollicitum) ſed Ioannem Xauerij patrem per ſuos perpulit vt eum ex Academia domum reuocaret, quod tantum pecuniæ, ſpe nulla vtilis, in ſumptus proiicere, eſſet omnino ſuperuacaneum, qui planè dolus hoſti procedebat, niſi hunc Religioſæ Virginis & ſanctæ contraria monita eluſiſſent. Fuit hæc ſoror Xauerij Magdalena, olim inter præcipuas Reginæ Catholicæ honorarias, tunc verò Gandiæ in cœnobio S. Claræ, Chriſti beatior famula, inſigni dum vixit, & poſt obitum fama ſanctitatis, & ſingularibus de cœlo ſuffragiis aucta. Illi cœnobio dum præeſſet, præſciuit diuinitùs quam vberem operam, Dei & Eccleſiæ rebus daturus eſſet Xauerius: deditque ad patrem literas vt quanta ipſum diuinæ gloriæ tenebat cura, tantoperè caueret ab reuocando Pariſiis Xauerio, pergeretque ſuppeditandis illi quæcumque opus forent, donec Theologiæ ſtudia clauſiſſet; hunc enim à Deo aiebat apertè, Indiarum Apoſtolum fuiſſe deſignatum, & in firmam Eccleſiæ columnam, & hanc diu ſeruatam Epiſtolam multi ab ſe lectam iuridicè ſunt teſtati. Haud grauatè parens filiæ literis perſuaſus propter eius opinionem ſanctitatis, omnem de reuocando Xauerio cogitationem abiecit: aliundè igitur cacodæmon aggreſſus Xauerij vota euertere, quendam ad hoc Michaëlem Nauarrum, genere, & animo vilem in furorem egit, hic videns Xauerium, cuius alebatur ſumptibus, totum ſe Ignatio credere, futurúmque vt totus pariter in eius vitam egentem, & humilem tranſiret, decreuit eodem ſcelere, victum ſibi qui erat defecturus, & domus Xaueriæ honorem qui abiiciendus, vnà ſtabilire, idque tollendo è viuis Ignatio. Quod erat ſceleſto nimis ex voto ſucceſſurum, niſi ſollicitus amborum Deus auertiſſet ictum ab Ignatij corpore, qui erat Xauerij animum confoſſurus; dum ergo ſicarius ſcalas iam frigide inſcendit, vt improuiſus ſuo in conclaui adoriatur Ignatium, voce terribili ſiſtitur, quo te infœlix? & quò tendis? quibus perterrefactus, ſuíque dubius, ac tremens aduoluitur Ignatij pedibus, & deliberatum confeſſus crimen, & criminis cauſam, veniam petiit.

III. *Iacobus Lainez, Alfonſus Salmero, Nicolaus Bobadilla, & Simon Rodericus Ignatio ſocij accedunt.*

Secuti ſunt in diſciplinam Ignatij Xauerium adoleſcentes Hiſpani duo, egregiis dotibus Iacobus Lainius Almazanenſis (qui eſt in Sequenzi Diœceſi pagus) & Alfonſus Salmero prope Toletum natus. Prior annorum vnius & viginti, alter decem & octo, raris vterque ingenij, ſtudij, doctrinæ, & ſupra ætatem ornamentis: erat enim Lainius in Philoſophia magiſter; Salmero præter hæc, Græcè, Latinè, Hebraicè callens. Compluto illos confectis ſtudiis Pariſios pellexit, haud tam illa cupido, familiaris veteribus, conſuetudine præſtantium vbique hominum fruendi; quam Ignatij ſanctitas, cuius remanſerat Compluti, & afflabat Pariſiis Complutum is odor, vt eius videndi ſtudio, audiendíque ex eo pietatis doctrinam, dum ſpecularentur ſubtiliores ſcientias, in Galliam venerint, & Deo placuit, profectionem hanc non obſcurè probare: cum iis Pariſios ingredien-

tibus primum obiecit Ignatium, quem cum Lainius vidiſſet nunquam, quia tamen ſanctum inquirebat, taliſque aſpectu & inceſſu viſus Ignatius; creditus eſt eſſe quem expetierat; & quaſi excipiendi ſui cauſa diuinitùs miſſo, amicum ſe ac diſcipulum dedit, magna ſua & Ignatij voluptate, gratulantis ſibi, lectorum acceſſu militum, Deum ſuis deſideriis fauere. Nec enim hic ſolum, operis ſocius quod meditabatur, illi venit, ſed eidem fundato iam operi poſt Ignatium præponendus. Hic enim ille eſt Iacobus Lainius, qui ſparſis Europa & Africa, claris pro Eccleſia Dei laboribus, qui Pontificis Theologus, Synodi Tridentinæ, præſens ſæpius admirationem promeritus; qui paratam ſibi à Paulo Quarto ſacram purpuram conſtanter auerſatus, vitare non potuit quin ab Societate, defuncto Ignatio iudicaretur ſimillimus, eique præficeretur Generalis: quodque inter tot laudes ſplendet auguſtius, par orbi regendo habitus, ei ſe oneri demiſſione ſui verecunda, fugâque ſubduxit, cum duodecim Cardinales in ſecreto conceſſu de Pauli Quarti ſucceſſore, hoc ipſi tentarent imponere: raro in hiſtoriis exemplo vocandi hominem ad Pontificatum, quem nec Mitræ, nec purpuræ honor antea decoraſſet. Comitem, non diu poſt, ſecutus Salmero, exercitiis cum illo ab Ignatio excultus eſt, ea in vtroque contentione pietatis, vt totum triduum abſque vllo cibo peregerint; Lainius alios quindecim ſolo pane & aqua contentus; præter cilicia, flagella, & nudis in tabulis ſomnum breuem. Diuerſam ab his in Nicolao Alfonſo viam iniit Deus. Huic cognomen Bobadillæ, natalis prope Palentiam pagus fecit. Valliſſoleti iam philoſophiam cum laude non vulgaris ingenij docuerat, & Theologiæ cupidus Luteriam venerat, vbi cum egeſtas ad Ignatium compulit, poſtquam enim reſciuit de frequenti, & larga multorum liberalitate, quam nota ſanctitas conciliabat Ignatio, ſubſidij aliquid ex eo quæſiuit, optabiliori prorſus quàm ſperauerat euentu; nam præter pecunias ad victum, pretioſius ab eo lucrum tulit, auxilij ad ſalutem animæ efficacis; vnde Ignatium ſentiens meliori quàm primò rogaſſet moneta diuitem, poſt menſem obitum in Exercitiis, quintus ad eum ſocius acceſſit. rrium de quibus egimus cum Ignatio nexum præceſſerat, ſumma cum eo Simonis Roderici Azeuedij neceſſitudo: natalis huic erat Buzella pagus, Diœceſis Viſei in Luſitania; parens Ægidius Conſaluus loci primarius, qui morti proximus, vocatiſque liberis benè adprecatus, amiſſis ab ſe natu maioribus, oculos in Simonem vertit, qui tum matris Catharinæ Azeuediæ brachiis geſtabatur. Diu verò & tacens infantem contuitus, hunc ait, Domina, enixè tibi commendatum volo & peculiari ſollicitudine educari, illum enim Deus magnis in ſui obſequium gerendis deſtinat. Videtur pius parens priuſquam huic luci clauderet oculos, præuidiſſe, quantum bonorum Europæ, & Indiis eſſet is infans allaturus ad ſubdendos Chriſto infideles, & veſtiendos dignis moribus Chriſtianos. Eum igitur Deo pia mater, Deus eum ſibi educauit, donauitque Angeli puritate, & charitate Apoſtoli: prioris fidem victoriæ faciunt iuueni reportatæ de amoribus probroſis

broſis inſidiantium ſibi ſeminatum; alterum probant quos ante alebat communes cum Ignatio ſenſus de adeunda Palæſtina, & infidelibus illic omni ope ad Chriſtum adducendis; quæ mens illum prius Ignatio adſtrinxit, quàm Salmeronem & Lainium: Hanc enim cum eo dum communicaret aliquando conſilij gratia, vt idem cognouit Ignatio ineſſe, iámque propterea illuc nauigaſſe, & nunc colligere ſocios ad profectionem cum iis iterandam, componi rem cœlitùs credidit, nec abſque Dei nutu, Regis Luſitani iuſſu, & ſumptibus ad Pariſienſem Academiam miſſum, vt ſe Ignatio in ſocium daret: ita ſe illi abſque vlla mora penitus commiſit, cuius tenacitatem propoſiti Exercitiis ſpiritus arctius obligauit, in quibus etſi ob valetudinem ex morbo debilem, aſperitatis ſociorum non potuit aſſequi, ſed liquidius perſpexite Deum velle, vt ſibi ex forma Ignatij inſeruiret.

Fuere hi ſex, Patriarchæ nouo Pariſiis filij; tres alij poſtquam inde abſceſſit; nam præter hos quendam tunc valde optatum, niſi poſt annos aliquot obtinere non potuit. Erat is Hieronymus Natalis, Maioricæ ortus, de cuius aduerſus Ignatium refractario primum; tum docili genio hic à me oportet ediſſeri, ne ſi partem illius in ſuum tempus reiecero, quod dicam admutilatum diſpliceat. Iis fuit conditionibus Natalis, vt ſumma omnia ad Dei gloriam adeptus vno egeret Ignatio, cuius Apoſtolico inſtinctu moueretur: & inuitatus quidem ab illo eſt; ſed prius, ac multo validiùs à Fabro, & Lainio: verùm petitiones illorum omnes alacris exiuit. Succeſſit his Emanuel Miona animarum piſcator egregius, & confeſſiones Ignatij audire ſolitus, nam & Natalem ſibi confitentem audiebat. Verùm vt ab ſe repoſci aduertit, cuius ne mentionem quidem ſuſtinebat, tueri ſe indignatione, cum rationibus non poſſet, cœpit; & cur ſibi tantoperè ſuaderet Miona, quod ipſe non faceret? ſi tantum inerat cum Ignatio boni, prior ſibi ad illud præiret; tum ſe ab illo accerſitum, conſideraturum quid facto opus. Sic ſpebus his quoque euanidis, tentare ad vltimum ſi quid poſſet Ignatius voluit, vt cui doleret vehementer tantarum pro Deo partium iuuenem ſæculo cedere. Die igitur quodam opportunè in illum incidens, in vetus ſacellum quaſi aliud agens cum illo ſubit, vt abſque interpellatore, cum eo aliquid de Deo ſermocinaretur, quod vbi feciſſet aliquamdiu, Epiſtolam profert bene longam, & fortem qua fratris filium vrgebat, vt mallet Chriſto quàm mundo ſeruire. Hanc porrò Natali Epiſtolam vti amico, & familiari dum tractim, & lentè perlegit, inſiſtens etiam nonnullis grauioribus commentandis, captánſque hamo vno duos, fratris filium, & Natalem; ſenſit hic ſe interius pungi, móxque fœlix præda fieri metuens, ſuſpicari ſe dolum finxit; re autem vera, Deum Deo opponens, librum producit Euangeliorum, cumque Ignatio oſtentans, hunc, inquit, mihi certum eſt ſequi, & hic abundè eſt: ſi præſtantius nihil habes, fruſtra es, nec ego te ſequar, hactenus quidem tu, ac tui qui ſitis, haud ſcio (veſtrum enim, vobiſcum arcanum, habetis ſoli, & intelligitis)

IV. *Natalis vocatio.*

qui verò futuri in poſterum ſitis, multo minus id noui. Cúmque his prorip ens ſeſe, deinceps Ignatij, eiúſque ſociorum acceſſum quemlibet incitamenta videlicet eorum metuens, vitauit. Indè reuerſus in patriam decem plus annis fluctuauit, vt qui in ea quam conſectabatûr probitate parabili non acquieſceret, nec ab ſe tamen ſatis impetraret, vt vellet excellentiorem, neque etiam ipſi (vnde olim Ignatio inſultarat) Euangelium ſatisfaciebat, Angelum optaſſet eius interpretem, qui ſibi iuratus aſſereret præceptum de cruce poſt Chriſtum ferenda ad ſe pertinere: hæc enim fere eſt illorum pœna qui ſpernunt vocantem per homines Deum, vt incaſſum expectent moneri ab Angelis, vel prodigioſa aliqua ſpecie percelli, & miſeram interim ſeruitutem ſæculo ſeruiant. Quaſi ſit tam periculoſum Chriſtum propius ſequi, vt declinando periculo imperiis velint ipſomet à Deo editis compelli. Vſus eſt tamen ſolitarij cuiuſdam conſuetudine Natalis quem ipſe plurimi faciebat; verùm ad aliquam dumtaxat colligendi ſui, orandíque opportunitatem, cuius etiam fructum, à priuato profectu, in aliorum quoque deriuauit ſalutem. Meditatus eſt enim ſociorum aliquot delectum, quibus ſecum egregiè à virtute inſtructis, plurimos iuuaret. Nec animaduertit, quos vocabat, quod Ignatio dixerat, multo ſibi æquius obiecturos, oſtentatóque Euangelio dicturos, eſſe hoc vno perfectè viuendi ductore contentos, quo nihil haberet ipſe præſtantiùs. Interea rerum coaleſcens, & ritè fundata Societas cum ſole iam manus extenderat, dabátque Xauerius vſque ab Indiis in Europam ad Ignatium, & ſocios literas, quibus ſignificabat, quàm multa in dies infidelium millia ſe miniſtro Deus ad fidem adduceret. Harum exemplum Maioricam, cum fortè perlatum paſſim legeretur, venit etiam in Natalis manus, id auidè perlegens, vidit Xauerium, probè ſibi Pariſiis notum inter Ignatij ſocios (de quibus dixerat, neſcire ſe quid futurum iis eſſet) factum eſſe Indorum Apoſtolum; ad hæc in canonem Ordinum Religioſorum Societatem à Chriſti Vicario adlectam, nam iiſdem literis, eius quoque rei gratias agebat Xauerius;& redeuntibus quæ olim Pariſiis indignans Ignatio dixerat, pugno menſam cædens exclamauit, hoc vero planè aliquid eſt. Ac recipiens ſeſe, mox iter Pariſios ſuſcepit, quo illum etiam, ſuus ille quem dixi ſolitarius, Antonius nomine animauit. Proficiſcendi cauſa fuit, reuiſendi Ignatij ardor, proficiendíque ſancta illius inſtitutione, haudquaquam tamen ei adhærendi; quæſtus imò eſt apud Ignatium quod eſſet ab Lainio, & Domeneco ad Exercitia inuitatus, hoc eſt, vt aiebat ad Societatem, cui nec parem virtutem, nec dotes condignas habere ſe crederet. Verùm Ignatius de Exercitiis animos addidit; de Societate vetuit eſſe ſollicitum; Dei negotium id eſſe; ab eo ad illam ſi euocaretur prouidè quoque ab eo in illa occupandum. Diu ſecum pertinaci lucta in Exercitiis pugnauit; quippe illa ingreſſus, animo tantum non obſtinato reiiciendi ab ſe quicquid ſibi ratiocinant; pro ea occurreret, certúſque vt olim vocanti non parere, niſi certò vocari ſe ſciret, vel ſenſu aliquo deprehenderet vocantem. Exſtimulabat

labat tamen illum Deus, nolens alio in Societatem, quàm interiori ſuo impulſu adigi, quo ſolet homines tacitè affari: contra ille ſecum & cum Deo luctari, ſtipare paginas rationibus in vtramque partem, an ſe adiuncturus eſſet Ignatio, an ſecus: Verumenimverò, meditandis vexillorum duorum conditionibus diuerſis, tandem aliquando tunc Deo ceſſit, cum minimè omnium facturus videretur. Nam verſandis quæ ad Chriſti vexillum optandum impellunt (qui ſcopus eſt eius contemplationis) in ipſo eius legendi articulo, tam perplexè diréque exagitatus eſt, vt deficiente laſſitudini capite; & anguſtiis animo, nihil abfuerit propius, quam vt omnia deſperaret, atque abiiceret. Sed ea demum noctis hora quam velut vltimum conatũ eidem impendit cogitationi, Deo propitiis oculis perturbatũ animum ſerænante, & purgante ſe in apertum nube, tempeſtas momento poſuit: eius autem loco tantum flumen diuinæ conſolationis mentem inundauit, vt ſumpto mox calamo in Dei conſpectu de genibus hæc verba ſcripſerit.[Hoc demum ex iis de quibus hactenus altercatus ſum mecum, certò conficio, omnium eſt quæ me à Chriſto auocabant, nihil tanti eſt, vt mea dignum ſit refutatione: quin & iis etiam quibus primum ab eo auocabar, ad eum nunc vrgeor, atque corroboror: nam ex ſerio omnium diligentíque examine, id mihi conſtitit, nulla me dubitatione, pugnáque, iactatum, niſi quàm priuatus mei amor, & abhorrens à cruce, ſenſus corporis excitarunt. Nunc tantò certius Deum intelligo id à me repoſcere, quantò pertinacius caro mundúſque reſtitat, quibus ſapere nihil poteſt, quod pietatem cœlúmque ſapiat. Quare obſiſtat licet quicquid poteſt mortali, durum aſperúmque accidere, quicquid cacodæmon ſuggerere, nedum quicquid me hactenus tenuit; In nomine ſanctiſſimæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus ſancti decerno, & ſtatuo, Euangelica ſectari conſilia, & in votis Societatis Ieſu vitam traducere, paratus quæcumque in ea ſeruantur religiosè obſeruare, & ad illa me voto, ſi à me exigitur alligare, cuius mei propoſiti fidem, cum ſumma reuerentia, & tremore, magna illa confiſus Chriſti miſericordia, cuius nunc capio tam certa inditia, tota mente, totóque animi conatu, voti Religione ſtabilio, huius Deo ſit gloria. Amen. Hoc die Nouembris vigeſimo tertio, Exercitiorum decimo octauo] quod ſpoponderat exſoluit, Societatem amplexus eſt, in qua illi (quod præmonuerat Ignatius) non defuere occupationes, in Italia, Sicilia, Hiſpania, Luſitania, Africa, animorum ſaluti perutiles, & qui primam laudem ſibi excidere paſſus eſt, vt Societatem cum primis Ignatij ſociis conſtitueret quod ſemper deinceps doluit; ſecundam adeptus eſt, vt in eius gubernatione fieret Ignatij adiutor, & in conſtitutionibus explicandis, quas per magnam Europæ partem ipſemet promulgauit.

V. *Prima cum ſociis Ignatij deliberatio de ineunda vnius forma vitæ.*

Hoc tam fœlici commilitonum fortium delectu, vidit Ignatius ſua iam poſſe conſilia exire, ſi vt animo ſecum coniunctiſſimos habebat ſingulos, ſic inter ſe ſecum in eundem finem conuenirent, nemo dum enim erat alterius conſcius, ſed ſolum ſe quiſque in ſuo propoſito credebat. Vt

ergo

ergo omnibus ſingulorum mentem apertam faceret (quod incredibili vniuſcuiuſque voluptate , fauſtitatéque mirabili factum eſt) illóſque inuicem , ſecum, Deóque copularet , certos iis indixit ieiuniorum, precum,aliarúmque afflictationum dies , quibus interim animum confirmarent, in ſuſcipienda vitæ ratione quàm ipſi diuinæ gloriæ (cui ſtudebant) magnificè promouendæ , iudicarent ſummè idoneam ; poſt hæc die, quem dixit, conuenirent, edituri quod deliberaſſent : ſcirent autem non fore ſe ſolos , ſed adfuturos eiuſdem conſilij ſocios : adſunt igitur condicto die , cupidiſſimi ſuos illos qui ſignificati fuerant eiuſdem operis ſodales cognoſcendi.Cumque vnà iam eſſent , Ignatius , Petrus Faber, Franciſcus Xauerius , Iacobus Lainius, Alfonſus Salmero , Nicolaus Bobadilla , Simon Rodericius , notæ præſtantiæ ſingulis, tantum ſinguli detulerunt , vt ſe omnium quiſque poſtremum cenſeret , magnæque gratiæ duceret iis accenſeri, eaque omnium lætitia extitit, vt prius etiam quàm ipſi ſe proderent, dulces tenere lachrymas non poſſent. Humi abiecti , cum pauliſper oraſſent , ſic primus dixiſſe fertur Ignatius. Illos tanto aliorum è numero , diuino lectos conſilio , ad magna vt arbitrabatur , opera , non vulgares ſucceſſus in ſalutem mortalium habitura. Viderent quibus ſociis geſturi rem eſſent , quantis vel inde animis , illam aggredi par eſſet , etiam præter illos quos ſua cuique charitas, & diuini amor obſequij ſubdebat. Etſi autem priuatis ad ardua Deóque & Eccleſiæ glorioſa pollebant præſidiis , acturos tamen potentius , ſi vnius inſtar, eundem in ſcopum conſenſione mutua raperentur. Quare ab ſe indictum ſingulis deliberandi tempus,diemque quod decreuerant efferendi ſibi quidem (vt ab ſe , Dei nomen præfatus inciperet) fixum eſſe, ac ratum quam poſſet proxime Chriſtum ſequi, compertum iis eſſe,exemplum aliunde, nec poſſe magis abſolutum duci , nec magis ſecurum , aliud quodlibet hoc fore perfectius quo illi ſimilius. Chriſto præter ſanctimoniæ priuatæ ſtudium , ita cordi fuiſſe homines, vt quicquid egit , paſſúſque eſt, publicæ illorum ſaluti conſecraret; ad hoc ſe quoque faſtigium duplex , quantum homini fas eſt anhelare, perfectionē ſui,& aliorum hominum ſalutem. Non ignorare ſe vitam ſua vnius virtute , Deóque contentam , & conſcientiæ gaudentem ſeræno , vt minus operoſam , ſic iucundiorem ; vt leuioribus exercitam caſibus , ita placidam magis & tranquillam ; at enim quid iſtud rei ſit ? cedent videlicet rationes diuinæ gloriæ , quæ nuſquam maior eſt, quàm in ſalute animarum pro quibus omnia , & egit , & paſſus eſt Chriſtus;cedent, inquam priuato commodo, & quieti ? poſſim meæ ardore charitatis ſoluere aliorum gelu ; illuminare illorum cæcitatem , mea in diuinis perſpicacitate , exerrantes in viam ad cœlum , quam ſcio, & teneo,reuocare ; negligam attamen, & omittam ne quid huic apricæ quieti meæ incommodem: mea cæteris inflammãdis,forſitan charitas intepeſcet: illuminandis, cæcutiet? ducendis , à via aberrabit ? qualenam iacturæ hoc genus ? imo proprium quiſque ſi lucrum attendat , vnde vberius exiſtat , vnde meritorum honoriſque feracius ? nam quid aliud agebant primi illi naſcentis Ec-

cleſiæ ſancti, quid Apoſtoli? quid ipſemet Chriſtus? quod inſtitutum diuinius? Sed ſemoueamus ab oculis priuata hæc emolumenta, quæ ſi nobilis eſt, & caſtus Dei amor; ne aſpectu quidem dignatur ſuo; nobis omnium inſtar ſit diuina gloria, & Chriſti obſequium, nihil æquè ardentiſ, quàm vt ſanguinis ſui pretioſo commercio, animas illi redimamus. Sed quia facto iam opus erat, addidit ab ſe luſtratas animo Prouincias omnes, vt campum in iis cerneret, vnde poſſet meti diuinæ gloriæ, animarúmque fructus vberior. Illuc ſe ante aliquot peregrinatum annos ingemuiſſe vehementer illam humanæ libertatis parentem Palæſtinam, Lucifero ſeruire. Illi ſe fidei ſacroſanctæ ſementem parare fœlicem nimium! ſi ſibi obtingeret, ſuo quoque illam ſanguine irrigare vbi Chriſti ſanguis quodam modo etiamnum rubere. Quæ cum diceret Ignatius, ardentis animi toto in ore flamma eminebat. Clauſit denique orationem profeſſus, interea dum nauigandi, & agendi tempus appeteret, certum ſibi eſſe Deo ſe penitus conſecrare, nec ſui quicquam deinceps retinere; facturum autem nuncupato illic proficiſcendi voto, paupertatis item voluntariæ, ac perpetuæ caſtitatis. Sub hæc tacuit expectans vt mentem ſuam ſinguli ederent; ſed viſi ſunt intimi eorum animi, linguam dicentis Ignatij mouiſſe, ipſéque ſenſus proprios referens, expreſſiſſe omnium communes: vnam omnibus mentem, indiderat Deus, qui omnes inter ſe, vt cum Ignatio colligarat. Haud tamen intra Palæſtinam arctari placuit, vt quibus ingentia in Dei gloriam per ſe ac poſteros auſuris patere terræ ambitus deberet. Eius quidem pars illa quam ſuis laboribus obiuit Xauerius, multis Apoſtolis præbere campum agendi potuit. Fuit ergo conſentiens, omnium vna vox, communis applauſus ad ea quæ velut omnium interpres præfatus erat Ignatius; ita ſe illi in ſocios, & aſſectatores in perpetuum manciparunt. Indè cum lachrymis inuicem complexi, mutuæ charitatis ſtrinxere nodum, tam tenacem, & lentum, vt ſe non alio deinceps quàm fraterno ſpectarent oculo; nec vllo diſcrimine niſi ſingularis erga Ignatium amoris, & reuerentiæ, tanquam natu maiorem, & obſequij velut patrem. Poſt hæc, Deo illorum ardorem in deſtinatos ab ſe exitus diſpenſante, dubitatio incidit, intercluſa fortè in terram ſanctam nauigandi, aut illic hærendi facultate, an eſſent alias explicandis laboribus regiones adituri; & poſt multa prolixè diſputata, conuenit denique. vt ſi expectanda per annum Venetiis nauigatio negaretur, exin vero ſolutos ſe intelligerent; ſed Romæ ſe Chriſti Vicario ſiſterent quocumque gentium placuiſſet, in auxilium animarum ab eo mittendi: quòd verò ipſorum bona pars, Theologiæ curſum, quod neceſſarium videbatur, nondum confeciſſet, iis datum à menſe Iulio anni 1534. ad Ianuarij 25. anni 1537. in ſtudiis pergere, inde Lutetia Venetias peterent. Ita quidem ab ipſis decretum, aut certiùs dixerim à Deo, proſpiciente quod conſtituerant, de expectanda in Palæſtinam nauigatione, hoc ſolum inter tot alia tot annorum decurſu propoſita, fore irritum, & inane; mouente tamen vt hoc decernerent

O ad

ad eos Pontificis arbitrio, & obſequio tradendos, & Societatem hac occaſione ſtatuendam.

VI.

Ignatij & ſociorum vota in S. Mariæ montis Martyrum prope Pariſios, quod fuit primum Societatis Ieſu rudimentum.

Ad coronanda quæ conſtituerant votorum nuncupatione, nullus æquè placuit dies, vti Auguſti quintus & decimus Aſſumptæ in cœlum Deiparæ ſacer. Spes fuit prima hæc Deo vota, quæ per Virginem offerebant, proſecuturam ſemper fauore præcipuo, veluti rem ſuam, & eo fore gratiora quo per manum veniſſent digniorem. Quod ergo ſuperfuit temporis, ad hoc quotidiano ieiunio, precatione, & aſperitate varia, pro ſuo cuiuſque feruore contulerunt, vt paratiores diem illum obirent. Lectus ſolo in colle, leucæ dimidio extra vrbem, locus (quod tunc arbitros nollent) S. Mariæ in monte Martyrum, inſigni templum veneratione. Illic ſtato die, ſubterraneo in ſacello ſoli, Fabro celebrante, præter quem nullus ex iis erat Sacerdos, vota edidere, is ſacratiſſimum Chriſti corpus, mox ab ſe ſumendum manu tenens verſúſque ad ſocios, tum ipſe, tum ſinguli deinceps voce clara, obſtrinxere ſe Deo ad paupertatem, & caſtitatem perpetuam, ad tranſmittendum in terram ſanctam, & deferendas, vti condixerant ſummo Pontifici operas. Ad reiiciēdum præterea cuiuſcumque ſtipendij donum quo compenſaretur ſacramentorum adminiſtratio. Paupertatem interpretati ſunt, qua ſine ſtudiis poſito quicquid ſibi reliquum foret abiicerent, dempto quod opus cenſeretur ad profectionem tranſmarinam: quanquam ne hoc quidem ab ipſis ſeruatum inuenio, ſed eleemoſynis ad iter ſupple-tum: Reiectio verò cuiuſuis ob ſacra ſtipendij, idcirco ab iis promiſſa, quod & pertineret ad abſolutam paupertatem; & os obſtrueret calumniantibus Lutheranis, clericos Chriſti ſanguinem cauponari, & ſacrorum, nundinatione diteſcere; ac demum vt ſui copiam nullo ſumptuum metu omnibus facerent. Nuncupatis in hunc modum votis, eo animi ſenſu, ea profuſione lachrymarum, Chriſti corpus ſumpſerunt, vt trigeſimo etiam poſt anno, ex iis vnus, Simon Rodericius hæc narrans horum ſuauiſſimo influxu perfunderetur. Sed ea omnium cœleſtis voluptas in vnum Ignatium confluxit tota, vt qui ſudoris tam diuturni primos meteret fructus, & ſpes longas videret tam vbertim à Deo fortunari, factus iam familiolæ fœlix parens, numero quidem exiguæ ſed eorum virorum delectu eximiæ, quorum erat quiſque par multis futurus. Hic non eſt ſilendum quod meminere huius & ſuperioris æui ſcriptores grauiſſimi momentum clarum diuinæ erga Chriſti Eccleſiam, eiuſque Pontificem curæ. Quo enim anno 1534. Societatis iacta ſunt ſemina, peculiari obedientia ſummo Pontifici deuinctæ, (vt huius operis initio attigi) eodem Rex Angliæ Henricus, nomine octauus, ex defenſore fidei, deſciuit in impugnatorem, ſedíque Apoſtolicæ rebellem; eodem edictis adeò infeſtis, & trucibus inſectatus eſt eius Pontificem, vt Papæ nomen non obliteraſſe vbicumque ſcriptum legeretur, crimē fecerit capitale. *O ineffabilem*, exclamat, Sanderus, *ipſius in nos Eccleſiámque vniuerſam bonitatem, & miſericordiam.* Qui ipſis temporibus quibus à Blaſphema Lutheri lingua alibi, & in Anglia per inauditam iniquiſſimi

quiſſimi Tyranni ſæuitiam extincta planè videbatur omnis Religionis, ac perfectionis vitæ profeſſio, & erga Chriſti Vicarium ita omnis ſublata obſeruantia, vt ipſius Papæ ac Pontificis venerandum fidelibus nomen fieret execrabile, exitauit Spiritum viri Dei Ignatij Loiolæ ſociorúmque quorumdam ſuorum, qui caſtiſſimam, purgatiſſimámque religionis viam ingreſſi, ad cætera perfectionis ſtudia, & vota, illud quartum ſingulari quadam ratione ex Dei inſtinctu votum contra Lutheri & Henrici impietatem ſpontè addiderunt, vt in omnibus officiis pietatis, ac Religionis peculiariter Romano Pontifici ſe ſuámque operam pollicerentur, ipſiúſque iuſſu quiduis periculorum, aut laborum in religione propaganda ſubirent; & quocumque demum terrarum, ad infidelium errantium, ac peccatorum inſtructionem, & conuerſionem ab eo mitterentur, mox abſque omni contradictione, etiam non petito viatico, tanquam à Chriſto miſſi proficiſcerentur. Hi ſe hoc modo, & in eum finem collectos pulcherrimiſque Ignatij Inſtitutis edoctos vocarunt Societatem Ieſu, eiúſque ſanctiſſimum nomen, ac fidem in communione Romanæ Eccleſiæ incredibili celeritate, & induſtriâ non ſolum ad extremos Indos, alióſque remotiſſimos populos, & Reges (quod maiori cum labore, ſed periculo certè minori fecerunt) ſed & ad miſerè deceptos ab hæreticis ſeptentrionales, & per Tyrannorum ſæuitiam à communione Chriſtiani orbis inuitò penitùs diuulſos Britannos, etiam cum periculo capitis, ac cruoris ſui effuſione; regnante, & in Eccleſiam ſæuiente Henrici filia Elizabeta, ita Deus poſuit nobis ſemen pro Abel quem interfecerat Cain. Huc vſque Sanderus. Poſt expleta pietatis officia, actáſque Deo ex animo gratias, diei reſiduum ad fontem duxerunt, ex collis, eiuſdem radice profluum, & amœnum, & S. Dionyſij Areopagitæ olim ſanguine conſecratum, eo enim fertur caput ſibi abſciſſum propriis manibus lauiſſe. Illic ſolutum ab iis ieiunium menſa quidem pura, & paupere, ſed alacritate, piiſque ſermonibus ſapida; quorum pars fuit de viuendi modo quem eſſent retenturi dum Lutetiæ morarentur; in quo Ignatius qui vt munus paternum, ita & Spiritum recens à Deo nouum acceperat, ad filiorum gubernationem, menſus eſt quædam communia omnibus opera quæ nec arctarent ſtudendi ſpatia, nec primigenium feruorem intepeſcere ſinerent. Fuerunt hæc quotidianæ quædam preces, ac voluntariæ pœnæ; Euchariſtiæ diuinæ vſus quot dominicis, ac feſtis ſolemnibus (quod haud paulò pluris erat tunc temporis, quàm nunc videatur) ad hæc inſtauranda, eodem & die, & loco vota, quod annis ſubſequentibus duobus ritè peractum eſt; mutuus deníque inter ſe tanquam fratrum amor quo ſe quiſque non minus in alio, quàm alium cerneret. Ad hoc inquilini ſparſis in ædibus cum eſſent, voluit ſæpius, vti Iob Filios, inter ſe, & apud ſeipſos, in orbem conuenire, & parabili prandio, ſanctiſque colloquiis, animare mutuam, charitatem, quæ familiari conſuetudine, vſúque domeſtico fouetur. His animi nexibus ita coaluit nodus ille, quo erant à Deo inuicem copulati vt in cœptis

non ſolum fortiter ſteterint, ſed illa etiam promouere adiungendis ſibi ſodalibus impensè contenderint. Acceſſit quoque nouus animo vigor, & perſpiciendi acumen in literis. Doctrinarum enim apparatu in multorum ſalutem inſtruendo creſcere viſa eſt intelligendi vis, ex deſiderio agendi. Alij certè ſunt operæ ſucceſſus in Dei honoré literis inſumptæ; alij in pabulum ſterile, inanis curioſitatis. Prior illa laborem per ſe ancipitem in æterni præmij meritum tranſmutat (quod palmaris chimicæ genus eſt) facitque vt duretur in eo conſtantius: ſed præter hæc à patre luminum, cuius denique intereſt ſibi famulantibus adeſſe, inſolitis radiis perfuſa cognitionem abditorum quæ inueſtigabat aſſequitur. De hac ſui deuotione à patribus congregatis peracta, quæ Societatis conceptus fuit, Societatis mater Lutetia dicta eſt: quod præter alios auctores teſtatur inſcriptio æreæ inſculpta laminæ, quæ vt eſſet magis conſpicua in ſuperiori templi Martyrum æde affixa eſt, ſub quo Patres vota ediderant, eius verba ſunt.

D. O. M.

Siſte ſpectator, atque in hoc Martyrum ſepulchro, probati Ordinis cunas lege. Societas Ieſu quæ S. Ignatium Loyolam Patrem agnoſcit, Lutetiam Matrem, anno ſalutis MDXXXIV. Auguſti XV. hîc nata eſt: cum Ignatius, & ſocij, votis ſub ſacram ſynaxim religioſè conceptis, ſe Deo in perpetuum conſecrarunt, ad maiorem Dei gloriam.

Quæ res etiam mouit Ludouici decimi tertij piam mentem vt daret ſupplices ad Gregorium XV. prolixas, & manu propria literas de referendo inter Sanctos Ignatio, ſibíque honori futuram duceret, quam inde Societas ductura erat dignitatem, vtpote domi ſuæ nata; & res ſua. [Regno, inquit, meo hoc decus obtigit vt tantus Dei ſeruus in almam hanc meam veniret, Lutetiam, ad comparandas ſibi ſcientias, lectíſque in ea ſociis in æde ſacra ad montem Martyrum. Societatem ſuam inchoaret.]

VII. *Societatis Ieſu, in monte Martyrum, omen ſpargẽdi ab ea ſan-*

Liceat tantiſper hîc mihi digredi, lectorémque ad duo aduertere quæ & intra lineas futura, & placitura non dubito. Vnum eſt naſcentis Societatis locus; alterum tempus. Primum quod attinet, haud ſine arcano Dei nutu, Ignatium, & ſuos ad deſtinatum vbique prouidè gentis, factum exiſtimo, vt inter innumera, foris, & in vrbe Pariſiis templa, Montis Martyrum omnibus anteferret, manifeſto, ni fallor præſagio, affectiones cœli

cœli ac ſuperum in Societatem conſentaneas fore, loco eius natali, & fundendi ſanguinis prodigam, ac perpeſſione maſcula excitandarum in ſe tempeſtatum, Martyrum omini reſponſuram & tenemus euentus, ominis huius claros interpretes; nam lapſo vix ſæculo, ſupra trecentos hodie cenſemus, qua ferendo in ethnicis Chriſto qua propugnando inter hæreticos, lentis ignibus coactos diu mori, præfocatos mari, quadratim diſſectos, confixos telis, & lanceis, ſuffixos in crucem, capite truncatos, aquis vel conglaciantibus extinctos, vel ardentibus necatos, veneno, laqueo, foſſâ (tormenti apud Iapones genus) crudeliſſimè conſumptos. Iam quidem ipſa ad excolendos Indos paratura iter & Martyrium longum eſt, vita inter ſæuas furentis tempeſtates, & iacentis Oceani pertinacem languorem ærumnoſiſſima: nauigationes infinitæ, zonæ torrentis æſtus vix tolerabiles, populorum immanitas barbara, linguarum difficillimarum faſtidij plena; refugíque horroris diſciplina; ferina interdum in ſubterraneis, in antris, ſyluiſque habitatio, victus coctæ orizæ breuis, poſt hæc mortes non rarò, tam ingenioſæ in cruciatus ſæuitiæ, vt in iis mors ipſa gratiæ loco ſit. Hæc nihilo ſegnius perrumpit ſpargendi pro Chriſto deſiderium ſanguinis, quod ſuo ab ortu hauſit Societas, tam quidem fortiter, & latè per eius filios graſſatum, vt tanti huius boni aucupandis apud Indos occaſionibus, illorum bona pars, ſi modo ſinatur, deſertura ſit Europam.

guinis, & ferendarum perſecutionum.

Iam ſi diras inſectationes mente repetimus quas Societas paſſa eſt, haud ſcio an vllum in ordinem res duæ conuenerint, adeò inter ſe non modò diſſitæ, verum etiam prorſus oppoſitæ, tot, inquā ſequaces habuiſſe, tot inſectatores, tot exceptā locis, tot eiectā: tam multis & linguis, & calamis in publica commoda locutam tam multis, aſſenſu publico laceratam. Eius hiſtoriam qui leget, creuiſſe comperiet, vt duce olim Nehemia, reſtitutos Ieruſalem muros, cum manu altera, trullam, & malleum opifex; arcum, & lanceam altera moueret; illa operi faciendo, hæc ab hoſtis impetu defendendo. Illata Gentibus Euangelij lux; diſputationes, & libri aduerſus omnes hæreſeon ſectas, propugnatio Synodi Tridentinæ, tum in fidei dogmatis, tum in morum inſtauratione; defenſa auctoritas ſummi Pontificis; promulgatus emendati Calendarij vſus, & his ſimilia, Societatem quot locis expulerunt? Iaponia, Sinis, Æthiopia, Congo, Anglia, Scotia, Tranſyluania, Hungaria, Liuonia, Bohemia, Belgio, Gallia, Grizonibus; additis ſæpius probroſi exilij decretis, columnis, & pyramidibus ad æternandā infamiam, cōmuni ad ludibrium, & vituperium adplauſu; addictione etiam noſtrarum & domorum, & vitæ, in direptionem, & furorem populi, contra nos debacchantis. Vulgati deinde aduerſus Societatem, omnis generis libri, hiſtorici, Poëtici, fabuloſi, mercuriales, cenſorij, forenſes, prouocatorij, Satyrici, Philippici, etiam, ſi ſuperis placet, prophetici, & qui non? certe bibliothecam ſoli occupaturi ſint benè grandem. Quod à me tam certò ſcribitur, vt ante annos quadraginta, prodeunte primum Petri Ribadenairæ manu, ſcriptorum

VIII.
Eiectionibus, & famoſis libris exagitata Societas.

noſtrorum catalogo, contrarium illi contexuerit hæreticus eorum qui contra nos ſcripſerant tam multorum, vt vel vna ipſorum nomina iuſtum volumen conflare potuerint. At enim callidus compilator quod habet optimum Ribadeneira, id cauit quàm maximè auctorum nominibus quos cenſebat, vitæ illorum ſummam attexere noluit, haud ſine improba calumniatoris benè conſulti laude, ne Societatem quam cupiebat exoſam facere, hoſtilitate talium aduerſariorum faceret omnibus venerandam. Hortatur idem, orátque Principes,& Europæ Reſpublicas ad conferendam pecuniam in ſumptus ingentis operis conſarcinandorum in corpus librorum, quicumque eatenus aduerſum Societatem exierant: cœptum iam Rupellæ tam ſalutate negotium; tomóſque ſex editos, ſed animis ſupra facultatem; congeſta promiſcuè à collectoribus ſtrenuis, quælibet obuia; omiſſa quæ cerni poníque debuerant, in quorum typos, tanti ſcilicet eſt!, totius Europæ Principes conferre ſubſidia oportere. Ex eo tempore, turba eo excreuit, vt multo ſit minus operoſum eos refellere, quàm enumerare; niſi verius fortè, quod interrogatus in arreptitio Dæmon,de nomine reſpondit. *Legio, quia dæmonia multa in eum intrauerant*, idem reſpondeat ex iis auctoribus non nemo: vnus enim complurés effutiens in Societatem libros, variis titulis, & adſcititiis multorum nominibus quaſi ab iis prodiiſſent, palam fecit, inſtinctum dæmonum legione, ſe ſcribere, in maledicendi concordem rabiem, diuerſis linguis furentium. Alij quod ſuis æmulis obiicebat Hieronymus, *in tantum imperiti, vt ne maledicta quidem habeant propria*, deſcribendis quæ dudum prodierant, & alieno vomitu ebrij, *alienis vocibus blaſphemant*. Quid autem exoticæ titulis, & prodigiali nomenclatione, librorum frontes, ignota, grandia, priuatis æquè vt Regibus ſcitu per neceſſaria profeſſæ? quem ſtultum, & ſtolidum non cogant ad eos theſauros toto ſuo patrimonio emendos? hic torquet, hic interpretatur, hic damnat,Societatis Ieſu nomen; alius doctrinæ ipſius adumbrat arcanum; alius retegit; eſt qui caracteres Societatis diuinat, qui catechiſmum exponit; qui phyſionomiæ deſcribit notas; non deeſt qui ſubtili anatome ſpiritum diſſecet; qui ſcrutetur fibras, & interiora vitalia; qui latentia examinet, & ſecreto commiſſa ſtudia; refert ille priuata eiuſdem colloquia; priuata ſpargit alius monita; arcana documenta hic euulgat; ille aphoriſmos eius enucleat,quidam à priſtino defluam repræſentant; ſunt qui eius agendi peculiarem modum; qui veram eius hiſtoriam ab ortu, per ſuos deducunt progreſſus; qui artes aperiunt; qui flagitia enarrant; infantes videlicet ſexcentos, vt minimùm, domi ſacrilegio nobis natos; parricidio necatos in piſcinis in quas coniecti fuerant repertos: congeſta templorum in cameras arma, perduellibus vbi vſus foret armandis: nocturnos cuiuſque ſuo cum dæmone tractatus ad condiſcendas ab eo incantationes quibus crebro moti religioſorum Ordinum profeſſores in verba Pontificis iurarent: theſauros vndique in ſepulchra veluti orbis ſpoliaria defoſſos. Conſultationes hebdomadarias in rerum omnium publicarum politicam gubernatio

bernationem, ad priuatas noſtras inde componendas, augendáſque, quà ventus adſpirauerit, rationes. Concubinas Cardinali Bellarmino addictas mille ſexcentas quadraginta duas, & ab ipſo denique occiſas, vt hinc nempe intelligeretur quid credi de aliis deberet, quorum erat virtus debilior, cum inter optimos inſignis, fuiſſet nihilominus tantorum flagitiorum capax. Ad hæc prouinciarum rebelliones, cædes Regum, orbis deprædationes; & ruinas, denique ſcribebat ante annos ſeptuaginta Nicolaus Sanderus. [De Ieſuitis plures fortè fabulæ feruntur, quam olim de monſtris. De origine enim horum hominum, & genere vitæ, & inſtituto, de moribus, ac doctrina, de conſiliis, & actionibus varia ſimul, & contraria, ac ſomniorum ſimillima, non priuatis tantum colloquiis; ſed publicis concionibus, libriſque impreſſis publicantur.] *L. 3. de Schiſm. Anglic.*

IX. *Libri aduerſus innocentes quantum noceant.*

Nec iſta librorum colluuies, perdita auctorum conſilia ſegniùs promouet, quàm olim, Chriſti & Chriſtianorum execrationem peſtilentiſſima Pilati acta, Maximini iuſſu toto orbe Romano peruulgata, & in ſcholas inducta. Fingebat ſcriptor ſacrilegiſſimi operis, exſcriptum bona fide, ex cognitione iuridica cauſæ Chriſti, ex actis Pilati præſidis in illius condemnatione, ex tabulario Ieroſolymitani prætorij. Stiparat autem horrendis flagitiis, quibus innocentiam Chriſti Ieſu, furcifer inceſtabat. Quæ vulgo credita tam exoſos fecerant Chriſtianos, vt vbi ſe primum darent in publicum, ad ignem mox palam à conclamantibus poſcerentur, ex quo & ſarmentitij dicti ſunt, quam artem, quidlibet cuilibet Dei ſeruo, pro libidine inurendi, ad proritanda in illum hominum odia, nemo ferè eſt veterum, qui ſcriptis à ſe defenſionibus non queratur, nemo cuius verba magnam partem, Societati non bellè congruant, vel expoſtulanti, vel ſeipſam ſolanti. [Illi verò, inquit Athenagoras, etiam epulas deteſtandas, & concubitus inceſtos fingere nobis audent, partim ne temerè infenſi nobis videantur; partim quod ita exiſtiment, vel nos metu perculſos à noſtra profeſſione abduci, vel principum animos, propter flagitiorum magnitudinem aduerſus nos concitari, & exaſperari poſſe. Nos verò illudi vos intelligimus; & non contra nos tantum, ſed omnibus retro ſæculis morem hunc fuiſſe ſcimus, diuina quadam lege, ac ratione, vt contrariam ſibi virtutem improbitas impugnaret.] Et ſuo quidem grandi periculo id ſenſere præſtantiſſimi etiam mendicantium Ordines, ex quibus vt ducit Societas ſanctimoniæ exempla, ita etiam conſolationis, & Gregorius XIII. ſuprema ſua authoritate Societatem erigens afflictam, duos profert *ſanctorum Dominici, & Franciſci, præſtantiſſimos Ordines*, ſuis etiam vexationibus perfunctos, & publico bono à ſummis Pontificibus ſeruatos. Nota Guillelmi à ſancto amore, Pariſienſis Doctoris in illos factio, ſcriptiones, conatus; quamuis primo adhuc vt vnquam deinceps ſpiritu vegetos. Tam criminoſo atrore impius ſanctiſſimos homines, & doctiſſimos deformauit, ſubornauítque tam fraudulento veri fuco ſuas calumnias, vt eos & toti Galliæ faceret odioſos, & extruderet pulpitis quæ Pariſiis obtinebant, imò & ſpes ſuas ſacrilegas mitteret *Bull. Aſcendente Domino &c.*

mitteret ad eos ab Eccleſia, & hominibus extirpandos, tanquam germina virulenta. Sunt autem hæ peſſimi hominis accuſationes aduerſus mendicantes, ex iis impromptu, quibus duo Eccleſiæ Doctores Thomas, & Bonauentura eas confutarunt: Vſurpari à mendicantibus pimaria in Academiis pulpita, extruſis contra fas poſſeſſoribus antiquis; excuſſam ab iis Præſulum poteſtatem, atque imperia, Apoſtolicis priuilegiis prætexi: domos paſſim inuadi, lupina fame, ad prædam ex iis faciendam: faſtu ac ſuperbia tumidos, terere aularum limina ad aucupandam Principum gratiam; immiſcere ſe conſilij ſpecie, negotiis alienis, re autem vera vt propria commoda nundinentur; arrogantiam, docendo; concionando, vanitatem; ſua narrando, iactantiam ructare: curſare vagos, & vbique ſemper: nunquam vllibi eſſe. Obſtare aduerſantibus pertinaces, & vice maxillæ alterius præbendæ, ictum vſuris centeſimis reddere: inhiare honori, famæ, ac plauſibus, & priuatam ſuam in Chriſti gloria venari: verſari frequentes in litibus; & de re aut fama diſputetur, de ſummo iure nec apicem cedere, modeſta ſpecie animum impudentem; ementita virtute Phariſaicos ſpiritus premere. Illorum ergo cellas eſſe non aulas; chorum non Academias; ſportas, & ſtoreas, & manuum opera, non doctrinarum, & artium ſtudia, non conciones, & ſacra pulpita, ſed triſte ſilentium; non alienorum iudicia criminum, ſed ſuorum deteſtationem & luctum, quantumuis forent integritatis inculpatæ; at pſeudo-Apoſtoli cum eſſent & pſeudo-Chriſti, ac prodormam operam venturo anti-Chriſto darent, eſſe de medio tollendos, an poſſit atrocius aliquid in vllam hæreticorum ſectam vomi? tam cæcus fuit paucorum errore graſſabundus in omnes furor; inuidentia, ſui tam impotens. Quòd literario eius Regno, ex iis ordinibus magni viri, maiori ſplendore officerent; & primas docentium exedras ſuis meritis occupaſſent. Tanto demum damno, improborum ſuaſu ab Innocentio IV. Sancti Dominici depreſſus Ordo, haud alterius reus quam auctæ altiùs ſanctitatis, ſcientiæ, ac famæ; vnde hoſtium in illum auſus tam efferi, quem cernerent ab eo abiici à quo vno tutelam ſperare debuerat: vnde ingens, pariter diſcrimen, vel ſcindendæ in partes Eccleſiæ, vel ſubruendi funditu̇s Ordines egregiè meritos de vniuerſa Chriſtianitate, actúmque profecto de iis erat, niſi fauentiorem ſibi nacti eſſent Alexandrum IV. & Thomæ ac Bonauenturæ non ſegnes, mutóſve calamos, quales doctor, cum ſuis optaſſet, ſed in ſuorum propugnatione ſtrenuos, ac robuſtos, alioqui nec venti tam immanes, tam citò conſediſſent; nec Guilelmum à Sancto Amore probroſi cenſura ſilentij, exiliúmque domuiſſet. Iam à ſimili canum allatratu ampliſſimi Ordines liberi, diuturnæ inuidiæ, ac perpeſſionum præmio fruuntur, alta pace, nec eſt qui contra ganniat, aut ſtylum moueat, In nos *adhuc manus extenta.* Sunt tamen qui velint, nos Iobo crudius, manu nihilo mitiori quàm Dæmonis, Iobi carnificis, ne debere quidem retinere *derelicta labia circa dentes*, ad patrocinium aliquod innocentiæ laceratæ; ſed quod de Philoſopho Chriſtiano Nazianzenus dixit, cædenti

non

non modo alteram, verùm, & tertiam quæ nulla eſt, maxillam porrigere. Habent nos ſi vocem mittimus vindictæ cupidos; ſi tacemus, confitentes reos; vt illum in Euangelio qui ad crimen obiectum *obmutuit*.

Ad Societatis quoque iactationes ſed ab ortu ſuo repetitas eæ ſpectant, X.
quibus eius fundator exagitatus eſt retortis præcipuè in parentem, ſceleſtis in filios molirionibus impiorum. Gabrielem Lermeum, Simonem Miſenum, Heliam Hallenmullerum, Rudolphum Hoſpinianum, Paſcaſium, Arnaldum, & alios famoſos effecit, collecta ex hoc argumento infamia, dum vitam Ignatij Ribadeneiræ opus configunt tum ſtolidis, & puerilibus; tum hæreticis cenſuris; & nomen ipſum contemptui, geſta vituperio traducunt, quod tamen ex recens edito de vita S. Matris Tereſiæ exemplari, detracta ſint illa præſidia, quæ ſibi ab Ignatij filiis collata, ſuis ipſamet ſcriptis profitetur, Typographi ratiunculæ cuipiam certò tribuerim decurtare ſibi editionem illam ea potius parte quæ Societatem attinebat, quam alia qualibet indulgentis, quanquam & edita ſuo toto pars illa, vt ſanctæ illi perhonorifica, ita nec eſſet vel vnum apicem de cuiuſquam gloria decerptura. [Deo, inquit, Tereſia, ſub finem capitis vigeſimi tertij vitæ ſuæ) Deo laus à quo id accepi vt quos à confeſſionibus habui, ſemper iis obtemperauerim, eſto non abſque meo aliquo defectu, fuere autem illi ferè perpetuo, viri Deo cari de Societate Ieſu,] & aliis quidem per annos quatuor, alij ſex, decem, duodecim alij. P. Ripalda; & Baltaſar Aluares vir Sanctus; Hieronymus Perez; Ægidius Gonzalez præter, & alios, diu P. Franciſcus Ribera qui Virginis poſtea vitam compoſuit, opus dignum authore, & ſanctitate argumenti. Nec abſimile eſt quod in enarrandis, magni Archiepiſcopi Mediolanenſis Caroli Borromæi rebus pariter actum eſt. Earum poſt alios ſcriptor, quà voluit edere auctiores, inde vt potuit maximè, qua mente haud ſcio, Societatis excluſit nomen, omnémque illius operam in iuuandis ſancti progreſſibus, eiuſque Eccleſia, clauſis præteriit oculis, quamuis ab teſtibus oculatis, particulatim, & diſertè poſteritati tradita, vbique paſſim perlegatur. At hæ profecto comitates quocumque animo adhibitæ fuerint, placere ſuperis non poſſunt, quorum beata de cœlo mens ad defoſſam radicem ramos fructibus graues libentiſſime inclinat, quaſi gratias habitura (vt dixit de arboribus non nemo) præſtiti ſibi quo creuerant alimenti. Quod ab ipſis quoque dum viuerent, ſedulo factitatum, cum æterna virtutis ipſorum commendatione attendat qui volet, ex aliquot lineis datæ ad Chriſtophorum Rodriguez de Moya à S. Thereſia Epiſtolæ, qui eſſent eius in Societatem, & de Societate ſenſus [horum poterit fieri certior ab nonnullis è Societate Ieſu qui hic verſati ſunt, & probè me norunt, eaque ſpectarunt. Sunt enim ij, patres mei, quibus ſi quid habet anima mea boni, poſt Chriſtum integrè id debet. Mihi pro noſtris cœnobiis non omnes probantur quæ pietati ſtudent, ſed eæ tantummodò vel quas audiunt confitentes, vel ſuis conſiliis regunt; nec vllam à me huc vſque admiſſam memini quæ non eſſet illis in Chriſto filia, nam eas video

Alia Soc. conflictiones, & vndenam ortæ.

P eſſe

eſſe præ aliis Ordini noſtro idoneas, vtque ab iis eram in Spiritu, Dei beneficio educata, ſic eodem accepi vt his cœnobiis idem ſpiritus inſeratur; ac ſi regulas ipſorum V. D. legerit, opinor viderit, Conſtitutionibus illorum, noſtras multis in rebus conſentire. Pontificio enim diplomate id obtinueram vt poſſem. &c. Auilæ 8. Ian. 1568. mihi quidem hactenus periucundum fuit ea memorare quæ Sancti Ignatij beatis primordiis contuliſſet tum D. Ioannes Chanones Monachus S. Benedicti, tum ex S. Dominici familia nonnulli quorum ductu Manreſæ regebatur, tum ex Franciſcanis Iacobus de Alcantara, & Theodoſius quorum Barcinone, alter ei à confeſſionibus, Romæ alter fuit. Ac ſi ad me plura in hoc genere perueniſſent, plura omninò retuliſſem, certus, præter fidei laudem hiſtoriæ amuſſim, & animam; futurum me quoque acceptiorem S. Ignatio fuiſſe ſummè in eos grato, per quos in Domino profecit. Non ſolos autem Chemnitios ſenſimus, ſolos Oſiandros, Lermeos, Hoſpinianos, Lauſeros, Cambilonios, Miſenos, & farinæ iſtiuſmodi ſexcentos, Apoſtaſi, hæreſi, laude vtraque notos; ſuo allatratu, & probrorum honore Societatem dignatos, vt de, inſectatore ſuo, Apoſtata Iuliano, Nazianzenus ſcribit; *felices Ieſuitæ, ſi hos proferant ſolos inſtituti, & famæ carnifices, quod ab iis vituperantur, qui nihil vnquam niſi aliquod grande bonum vituperare conſueuerunt.* Sunt, nec paruo numero alij, hoc nocentiores apertis hoſtibus, quod eandem profeſſi, & Chriſti fidem, & fortaſſis vitam; proferre infeſtum animum non poſſunt niſi pia velatum ſpecie charitatis. Ipſa ordinum religioſorum diſſimilis ratio, cuius tamen formoſa varietas Eccleſiam veſtit, illos cenſet interdum exerrare, quos in aliam viam Deus induxerit, pari cum iis figmenti ludibrio qui antipodas cogitant inuerſis capitibus terræ inſiſtere, quod terras incolant rectà illi terræ oppoſitas; vno tamen omnes, & puncto medio, & ſitu reguntur; *vnus quidem ſic, alius verò ſic.* Nec iſte diſſenſus eſt, ſed concors diſſonarum fidium concentus. Ille Reginæ Eccleſiæ ornatus, inquit Auguſtinus, nec de vili materia ob dignitatem, nec de vno colore ad pulchritudinem, ſed *pretioſus, & varius.* Ergo ſubdit ille, *in veſte iſta, varietas ſit, ſciſſura non ſit.* At eccam è contrario, ex eodem ſiue pietatis ſeu literarum miniſterio natam *Schiſmatum matrem*, æmulationem, illudque *velle diteſcere aliena paupertate.* Quod iniquiſſimum dixit Auguſtinus, certò quidem ab illo diuinæ gloriæ ſtudio prorſus alienum cui eſſe optabilius nihil poteſt, quàm cum ea ſecum parciùs latiùs ab aliis promouetur, cum ferè in modum quo Dei gloriam enarraturi mundo cœli, veloci motu ſe inuicem rapiunt quo circùm luſtrent vniuerſum.

Reſcius in ſpongia. — *In Pſal. 44.* — *Tertul.* — *Serm. 91. diuerſ.*

XI. *Septem cauſæ turbarum in Societatem. Prima ignoratio illius cuilibet loquaci credula.*

Hic ſi cauſas lubet cognoſcere vnde tam læua mens, affectuſque in Societatem, vltro illas nobis ſuppeditet Iacobus Gretſerus, qui vt de anatomiſta Herophilo Tertullianus dixit, *ſexcentos exſecuit, vt naturam ſcrutaretur*, longo ſaltem vſu defendendæ à nobis calumniæ, tentata arteria ſcriptorum calumniantium, peruenit ad focum, cauſamque paroxiſmi quo tantoperè inſaniunt, & eam ſeptenario numero comprehendit: prima, rerum

rerum noſtrarum non alia quàm ex triuio rapta cognitio; ne in dubium quidem vocans an credendus ſit potius eſſe maledicus, cui prona ſit ad maledicendum libertas, & libido; quàm eſſe improbus quem diuinæ, & humanæ leges, prohibent ne velit eſſe improbus ſi poſſit; nec poſſit, ſi velit. Primis Eccleſiæ ſæculis, affingebantur Chriſtianis nefaria, & execrabilia ſcelera: adoratio capitis aſinini: vnius infantis quotidiana ſub auroram cædes, eiuſque farre inuoluti, ſacrificium, & eſus carnium, ac ſanguinis potus: inductæ verſis per edoctos canes lucernis tenebræ, in iiſque promiſcua nullo diſcrimine turpitudo. Hæc de Chriſtianis tam horrenda, latè credita, & nuſquam probata, tam certæ fidei cenſebantur, vt damnandis ad beſtias, ad ferrum, rogum inſontibus Chriſtianis ſat eſſet *confeſſio nominis, non examinatio criminis*. Chriſtianum confeſſus, eadem voce, ac nomine ſacrilegum, homicidam, inceſtum, maieſtatis reum, faſſus putabatur; haud alio quàm famæ publicæ argumento, Chriſtianos tales garrientis. Hinc illæ tot veterum eius æui ſcriptorum querelæ, nulla Chriſtianis ineſſe crimina præter illa de quibus non inquireretur; & ideò minimè inquiri, quòd inquiſita non inuenirentur. Qui damnari hos vellent, noluiſſe ſcrutari vt reos, ne deprehenderent innocentes. Perſtringebat quoque malignos oculos, quòd facinoroſi palam, ac publicè, chriſtianæ lucis tenui radio afflati, vbi primum illam animo excepiſſent, repentè quidem in alios tranſiſſe cernebantur; at licet religioſi ex impiis; ex homicidis manſueti; veraces & candidi, ex fraudulentis, & verſipellibus; ex alienæ rei direptoribus, ſuæ prodigi reipſa probarentur, negabatur tamen ipſis oculis fides; præiudicio ſceleris, de Chriſtiani nomine concepto, euidentia cedebat innocentiæ; de manifeſto quod addubitari non poterat, prouocabatur ad ſecretum, quod non dabatur introſpici. Sic omnis inſontibus eripiebatur defenſio; omnis ad accuſandum, licentia calumniatoribus laxabatur: Quamdiu enim teneri ſepulta latebris putantur crimina, abſtinebatur à probatione illorum exigenda, & poterat quilibet, quicquid ſomniaſſet, cuiuis imponere. Subire hanc legem triſtem, & barbaram primi Eccleſiæ filij cogebantur; opinione rei; præiudicio damnandi, inuita nihilominus, & ringente iniquitate hac adeò impudenti, Romæ potiſſimum, vbi tanta Chriſtianorum ſtrage volitabat, ſtetit Chriſti fides inuicta, & viuida etſi multa interdum eorum millia quotidie caderēt; ſementem faciebat cædes; ex vno centum naſcebantur, & mortui vnius ſanguis, meſſem dabat viuorum lætiſſimam. Erant tamen illæ immanes, ac truces ſententiæ, quibus tot hominum populi, non ex cognitione criminum, ſed ex ſtulto plebeculæ ſtolidæ rumore necabantur. [Natura famæ omnibus nota eſt, inquit Tertull. veſtrum eſt, fama malum quo non velocius vllum. Cur fama malum? quia velox? quia index? an quia plurimum mendax? quæ ne tunc quidem cum aliquid veri affert, ſine mendacij vitio eſt, detrahens, adijciens, demutans de veritate. Quid? quod ea illi conditio eſt, vt non niſi cum mentitur perſeueret, & tamdiu viuit, quamdiu non probat. Siquidem vbi probauit

Tertul. c. 1. apol.

Apol. c. 7.

ceſſat eſſe, & quaſi officio nunciandi functa rem tradit: an vero famæ credat niſi inconſideratus? quia ſapiens non credit incerto. Omnium eſt æſtimare quantacumque illa ambitione diffuſa ſit, quantacumque aſſeueratione conſtructa, quod ab vno aliquando principe exorta ſit. Neceſſe eſt exinde in traduces linguarum, & aurium ſerpat; & ita modici ſermonis vitium cœtera rumoris obſcurat, aut ingenio æmulationis, aut arbitrio ſuſpicionis, aut non noua, ſed ingenita mentiendi voluptate. Meritò igitur fama tamdiu ſola conſcia eſt ſcelerum Chriſtianorum. Hanc indicem aduerſus nos profertis, quæ quod aliquando iactauit, tantóque ſpatio in opinionem corroborauit vſque adhuc probare non valuit. Hæc Tertullianus, Romanorum incuſans licentiam ſpargendis clam, palam, & aure credula bibendis quibuſlibet flagitiorum probris quæ confingerentur aduerſus Chriſtianos. Vt verò Ambroſius de Naboth per calumniam lapidato *hiſtoria Naboth tempore antiqua eſt, vſu quotidiana*; ita de hac tam iniquè vulgata maledicendi libertate dici poteſt, quàm vna fulcit veſana credulitas cuiuis præbita pro ſua libidine garrienti, huius iniuriæ quanta pars ad Societatem pertineat, longum ſit narrare; ex eo tantùm fiat coniectura, quod in Saxonia, & aliis Germaniæ tractibus hæreſi contactis infantes adhuc pueros, doctrina hæc imbuit quaſi extra dubium cunctis notiſſima, Ieſuitas (vti etiam Papam, vultus præferre Dæmonum ſimiles, veſpertilionum alas, caudas, cornua, & pedes hircorum, digno certè prædicantium acuminibus commento, à quibus tales plebeiorum oculis pingimur, & mentibus fingimur, ex quo (vt de Chriſtianis olim Minutius) ante nos incipiunt odiſſe, quam noſſe. Iam ſi maledica odia tantum audent, vbi poſſunt nullo negogotio, euidentiſſimi mendacij damnari, quid non ſibi aſſument vbi argui non poſſunt, vt nos apud ſe animo deſcribant tam monſtroſè deformes, quàm lubitum maleuolis fuerit, ſi præſertim exterior ſpecies puretur ſimulandi arte compoſita, ne poſſit ex illa de interioris hominis probitate benignè coniici. Paucorum eſt Henrici ſecundi Regis Galliarum prudentia qui nos hypocritarum nomine apud ſe inuiſos facere conatis; æſtimandi ſunt, inquit, de geſtis & moribus, non de mente, Deo vni perſpecta; nec ſermone hominum fit reus, qui vere ſit innocens.

Cauſæ huic ſuccedit altera haud multum diſſimilis. Scribunt videlicet

XII. *Secunda cauſa. libris contra Societatem fides facilius credula.*

in nos Catholicè quidam hæretici, & vice verſa hæreticè ex Catholicis non pauci. Fidem illi ſibi arte parant dum mentiuntur fidem, vtcumque tamen leone ſe tegant, in eo pecudes ſe produnt, quod velut mente, & anima caſſi, animarum ſaluti ſtudere ſe fingunt. Hi verò aut aliquo priuatim commodo, aut alia quauis perturbatione extra modum communis odij abripi ſe ſinunt, ſolenne vtriſque, potiſſimum primis, alienis nominibus cælare propria ne ſi aut Caluini aut alterius hæreſis deprehendantur aſſeclæ, præiudicio nominis negetur iis fides quam facere cupiunt, dum volunt pro Catholicis legi. Quare illorum mendacia nudaturo, ſuccurrit in primam ſtatim periodum illud Staniſlai Reſcij in ſpongia, quâ tergit, nobis

aſperſas,

aſperſas maculas ab quodam ſemiſchiſmatico, ſemizuingilano iuuene, nobilis Poloni cognomentum mentito *Atheus ſis, an Iudæus; hæreticus, an Schiſmaticus; ater an albus, Ieſumaſtix procaciſſime! ignoro, Catholicum eſſe non credo, Chriſtianum vix puto.* Habent hoc etiam vt ſuis præfigant Indices arma defenſioni publicæ pollicentes & florem ſinceri ad coronandam veritatem, vt fuit illa ad Regem Chiſtianiſſimum. *Oratio ſincera.* Planè, inquam, ſincera mendaciis, veri nullius interpunctione; illud item *Patrocinium veritatis* tam vbique manifeſtè falſum, vt in plenam confutationem mutata litera plus ſatis fuerit ſcribere *Latrocinium veritatis.* Aliam fabulam putarunt alij proceſſuram ſibi lepidius, credi voluerunt fuiſſe de Societate, & ea perfidè eiurata, dum fanda nefanda in illam ſcribebant: arcana proferre, quorum pars fuiſſent & teſtes oculati, tantum non illud D. Ioannis vſurpantes, *quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, & manus noſtræ contrectauerunt, teſtamur & annuntiamus.* Placuit duobus iſta fraus Ioanni Cambilono, & Ioanni Schloſſio, horum alter Germanus, alter Anglus, volens vterque ab Eccleſia & Societate, quam nunquam inierat, videri ad hæreticos perfuga, exceptus ab iis eſt mercenaria comitate, & collati ſibi ad argenti ſonum, Eccleſiæ & Societati ocyma decãtauit. Poſtremò denique inuẽto; velut à nobis & noſtro ñomine, data eſt in typos, gubernationis peſtiferæ ratio titulum præferens (*priuata monita, inſtitutio ſecreta Societatis Ieſu*) quaſi duobus ſtaremus inſtitutis; publico vno eoque ſancto, quod nobis ſcripſiſſet fundator; politico altero, & arcano, quod Præpoſitus Generalis priuatim Rectoribus dictaret, refertum cauponariis artibus, ad rem faciendam, & emungendos quæſtus ex nundinatione animarum, & Religionis. Ac ne fabulæ ſuum deeſſet mangonium, commendabantur ea monita plauſibili nomine RR. PP. Capucinorum à quibus vulgata dicebantur, eorum autem in manus veniſſe, cum Dux Brunſuicenſis hæreticus Paderbornenſi noſtro Collegio direptioni dato, libros noſtros, & ſcripta iis condonaſſet, at enim quorum eſt veri laruam falſis detrahere compulere hoc mendacium in lucem, cum auctoris, ſi minus nomine, at ſaltem infamia. Nam in Polonia Pontificis Nuncius, & Cracouienſis Epiſcopus, in Hiſpania ſacri Quæſitores, librum tanquam falſo Societati attributum, & perniтioſum confixerunt. Romæ Cardinales Eminentiſſimi ſequenti decreto proſcripſerunt. *Die* 10. *Maij anno* 1616. *in ſacra Indicis Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. S.R.E. Cardin. Generali Congregatione, habita in Palatio Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. D. Cardinalis Bellarmini, facta relatione cuiuſdam libri cui titulus.* Monita priuata Societatis Ieſu *Notobrigiæ anno* 1612. *ſine nomine authoris, Illuſtriſſ. DD. Cardinales decreuerunt præfatum librum, vtpote falſò Societati Ieſu adſcriptum, calumnioſum, & difamationibus plenum, omnino eſſe prohibendum prout de facto illum prohibuerunt, & mandarunt ne cuiquam in poſterum licitum eſſet illum legere, vendere, vel apud ſe detinere,* &c. Iam iſtarum lucubrationum ſi quis in aliquam incidat, magis curioſus, quam catus, & ſolidus; tam ſiniſtra de nobis concipiet, vt ſit par

miraculo futurum, ſi vllius vnquam apologetici machina reuellantur, præterquam quod enim pronior eſt in accuſatorem, quàm in patronum fides; plus valet ſæpe confictis mendacium, quàm rectis veritas ad perſuadendum, illudque Ambroſij de lilio, etiam plerumque in virtutem cadit, à
L. 3. hex c. 8.
maledicis laceratam, *quæ tanti eſt artificis manus, quæ poſſit lilij ſpeciem reformare?* Quæ confutandi vis tam perita, & potens, vt quantacumque contentione ingenij & artis primo flori probitatis, famam reſtituat, publicæ ſemel infamiæ, aut vituperationis vredine perſtrictam?

XIII.

Tertia, odere improbi, ſua improbitati obſiſtentes, quocumque tandem modo ei obſtiterint.

Tertia eſt, quod inter Catholicos bene multi, tam illuſtre hoc Catholici nomen, labris ſolum extremis retinent; habéntque in promptu tantillum id ex quo ſe nominant, expuere, ſi non vereantur ne flatu eodem rogum ſibi accendant, palam alioqui profeſſuri alius Machiauellum, Epicurum alius, etiam non nemo Diagoram, hoc eſt homines ſine Religione, ſine anima, ſine Deo. Ab his quicumque diuersâ graditur, vel hoc ſolum ab eo offendi ſe putant, eiuſque occurſum ſui eſſe cenſuram, quin vt de pallio Tertullianus dixit illius, vel *ipſe habitus ſonat*, peſſimam eorum de diuinis mentem, & vitam peiorem: militare verò ſacramentum aduerſus vitia apertè ſuſcepiſſe, longè grauius illos vrit, cum ſint omnibus infenſi qui non ſunt eorum vitiis amici. Planè illud ſceleſtum, & deliberatum ſacrilegè *circumueniamus iuſtum*, aliundè non fluxit, niſi quod *contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis.* Sed ſinantur hi ſanè coaxare, & ſcribere, tales denique agnoſcendi quales ranas deſcribit Auguſtinus, *de paludibus perſonantes tantò tumultuoſius, quantò ſordidius ex delictorum cœno.* Ad extremum verò ſi fortè accidat vt contra rem ſuam veniſſe nos credant, tunc demum viuaces Iacob inter, & Eſaü incrudeſcunt inimicitiæ: cœperant illæ materno ex vtero, nec potuerat communitas illius hoſpitij longè ab ſe diſpar ingenium emendare; nec agreſtis alter, & multum de beſtia ſapiens, alterius Angeli contubernium ſuſtinere; ſed hæc demum rixa ad ſummum euaſit, cum id ſibi Iacobi vindicauit induſtria, quòd iure ſuum iam fecerat; tunc enim tandem mors ipſi decreta eſt; tunc ei ad eam vitandam neceſſitate indictum exilium. Iiſdem his actus ſtimulis ſcripſit quidam (fortè adhuc ſuperſtes) edidítque variis titulis, & idiomatis libros contra Societatem quatuordecim ſingulos ex æquo peſſimos; vt ſunt *Myſteria Patrum Societatis Ieſu. Actio perduellionis in Ieſuitas. Anatomia Societatis Ieſu. Ieſuita exenteratus. Arcana Societatis. Relatio Alfonſi de Vargas, Conſultatio fratris Iuniperi. Relatio Fratris Ludouici Soteli*, & his perſimiles. Atque ad iſtius farinæ homines alludere viſus eſt Paulus IV. Pontifex Max. cum patres alloquens primi noſtri conſeſſus Generalis, & in iis coram genu flexis Societatem recens natam. *Ne puteris*, inquit, *vos melioris eſſe conditionis, quàm legis vtriuſque ſanctos Dei legatos. Similiter vobis continget, multi enim non recipient vos, nec doctrinam veſtram, ſed perſequentur vos, & interficient, obſequium ſe præſtare Deo arbitrantes. Perturbatiſſimum enim ſæculum hoc eſt, quo Dominus vocauit iſtam beatam*

Sap. 2.

Societa

Societatem. Eccleſiam Dei diris modis vexari, & vbique ferè oppugnari videmus. Oppugnant Chriſti ſponſam, non tantum à fide alieni, barbari, & qui in nouis inſulis Chriſtianum nomen hoſtiliter inſectantur, ſed etiam illi qui communi nobiſcum Chriſtianorum nomine gloriantur.

XIV. *Quarta, errores paucorum omnibus attributi.*

Quarto, priuatorum ſeu næui, ſeu lapſus, largitate iniquè prodiga in omnes conferuntur, & ex acini liuore, non racemus tantum, ſed & vitis ad falcem damnatur. Communitatem hominum, culpæ ſemper vbique expertium, fruſtra quis extra cœlum quærat; illic inter beatos nemo vmbram mittit vllius nubeculæ, cum ſit illorum cuiuſque lux ſeptemgemini ſolis, hic lumine vtimur lucernarũ, quæ ex S. Ambr. non extinguuntur ſolum defertæ pabulo, ſed olent extinctæ grauiter, & latè putorem adſtantibus inhalant. Non eſt vbi aliquid peccatur, ordo religioſus propterea malus; alioqui nullus ſit vſquam bonus; ſed vbi impunè peccatur. Nam ſi errans punitur, inquit Auguſtinus, in ornamenta errores vertuntur, vt picturas vmbræ manu erudita diſpenſatæ diſtingunt, & diſtinctio ordinis mater eſt; Ita lapſuum prudẽs negotiatio, quæ meritâ illorũ caſtigatione peragitur, vigere ordinem demonſtrat, & viuendi regulam tenere: quo etiam modo, ex criminibus hominum exprimit ſibi diuina iuſtitia gloriam dum ea ſuppliciis vindicat, quorum hæc ſapiens adminiſtratio id facit, aut ſi minus *ſpecie*, at ſaltem *ordine* placeant; ſic enim *ipſo faciente pulchra ſunt ſingula, ipſo ordinante, pulchra ſunt omnia.* Verumenimverò, ſi vnus ex omnibus reus, cur omnes inuoluat damnantis ſententia? fiat id prorſus quod ſe facere ſolitum Ferdinandus II. Imperator aiebat *Alicui ex Societatis hominibus iraſci poſſum, Societati vniuerſæ non poſſum.* Ne dignus laqueo parricida Iudas, totum faxit ſecum laqueo reum Chriſti collegium; nec tot hominum millia; maximam partem nec de ingenio inuicem, nec de facie nota, perinde vnius in mente cenſeantur vt omnis in Adamo illius poſteritas; ſitque propterea vnius contra fas, ſermone factóve admiſſum, omnium odio, pœnáque mulctandum. Si iuſto humanius videtur, multorum virtute, paucorum culpas prætexere, hoc ſaltem æquitati detur, ne paucorum error, virtuti officiat plurimorum. Durum hoc & intolerandum queritur Auguſtinus, ad populum ſcribens, offenſum duorum ex ſuis, mutua accuſatione, ex qua neceſſariò aut alter impudicus, aut erat alter pronuntiandus calumniator. [Nempe eſſe hominum genus quibus vnicè cura ſit venari, an Epiſcopus Sacerdos, Monachus, aut virgo Deo conſecrata, in aliquo lapſi ſint, vt indè conficiant cæteros omnes eadem peccare, licet de his nihil eiuſmodi audiatur, nec tamen iidem vxores repudiant, nec matres incuſant, licet audiant adulteria maritarum. At ſi de aliquo ſanctum inſtitutum profeſſo increpuerit ſiniſtri quidpiam, ſi falſus aut verus noxæ odor eos afflauerit, hic verò ingenium acuunt, huic adlaborant, & ſudant vt perſuadeant omnibus, omnes eiuſdem propoſiti, vni eorum eſſe perſimiles.] Licet ex vno illorum cognoſcere quid de nobis alij obloquantur, qui omnes vnius aut culpa, aut ſuis ſuſpicionibus reos eſſe nos volunt, *Nec cauſa*, inquit, *nec culpa earum re-*

In pſal. 118.

Aug. de Geneſi c. 5.

Epiſt. 137.

rum

rum quarum Ieſuitæ inſimulantur, ita partiri, & ſeparari poteſt, vt alter altero mitius, aut duriùs tractandus ſit;ſic enim ſecta hæc tam arte inter ſe compacta eſt vt totum corpus, & cum hoc omnia eius indiuidua membra in vnum conſpirent, & ad vnum ſcopum mente, & corpore ferantur. Ita ſcilicet fieri oportet, nec quicquam intereſſe, inter communitates hominum, & metalli venas, ſed ex probato vtrobique vno, vtrobique omnia eadem æſtimari, inde communione omnium, hinc vnius culpa liquido comperta, omnes æquè pro reis damnari. At cur non potius inſontes haberi? poſt exploratam vnius innocentiam, & conſenſionem omnium palam notam? ſic iſte argutator dum nimium premit, nihil exprimit. Sed ita ſit ſane,& conſenſionis mutuæ præiudicio, partis vnius malum pertinere ad omnes iudicetur; ergo ne ſi cui extremus digitus abſcedat, totum corpus ſecari vtique oportebit? huius enim, membrorum inter ſe, quam Societatis vnius hominum coniunctio maior eſt, atque conſenſio, ſuaque ſinguli propria, diuerſa vt plurimum ſentiunt, & ſæpè contraria. Nihilo præterea inſtiùs, ſententiam omnium ex vnius ſenſu colligere; quàm probum, aut improbum eorum animum, ex vno. De tot Societatis ſcriptoribus, dictum fortè, ab vno ſeligere, eſto, vel aſſertum leuius vel parum ad cenſoris ſaliuam faſciens, & hoc pro communi Societatis doctrina obtrudere, in qua ſunt plurimi qui illud improbent, plures etiam qui non probent hoccine ius vllum, hoc vlla æquitas patiatur? *Ieſuitarum Aphoriſmos*, anonymus nebulo Emmanuelis Sa opus nominauit, & ex eo quod illic peccatum ab illo putauit, nigrum theta nobis omnibus præfigit, quaſi prophetico ſeptuaginta interpretum conſenſu, vel minimos etiam conueniremus in apices, & forent omnium quotquot ſunt in Societate Doctorum ingenia, ex vnius cuiuſque calamo apta. Omitto quod opiniones pro noſtris damnantur, quæ orbe toto iam inualuerant,priuſquam noſtra in elementis literarum lallaret infantia, alij nimirū ſilentur auctores,ne qua pars odij nobis deperéat.

XV.

Quinta, qui malè agit, omnes ſibi ſimiles putat.

Quinto,id habent improbi, vt libenter credant omnes ſibi eſſe conſimiles, vt iis qui vertigine laborant, verti omnia videntur, quod tunc deterius agitur, cum peccandi aſſuetudine, in licentiam quandam neceſſariam conuerſâ, irretita vſu ſcelerum voluntas, impotentiam mentitur emendandi, ita vt plurimum qui peccant, libidinoſi præcipuè, patrocinia ſibi fingunt in credulitate ſua arbitraria, qua omnes vt eadem ſecum ex carne concretos, ita pariter voluptarios eſſe volunt; qu iuero minus id præferant, cautos magis eſſe quàm caſtos: hinc ſe fronte quidem manifeſtè leproſa cogitant;alios ſinu, & occultè, plaga eadem maculoſos: Porrò hi de ſe dum alios pendunt, dúmque (quod improbis innatum Ambroſius notat) nolunt alios videri innocentes; palam eſt linguam cuiuſmodiſ, ac ſtilum in ſui diſſimiles exerant. Suſannæ cauſam imputi Iudices dum tractant; adultera eſt, & lapidibus obruenda, Danielem appellet virginem caſtimonia ipſius, *Secura eſt de victoria caſtitas, cum eſt indicatura virginitas.*

Sexto

Sexto quoduis in literis, virtute, aut hominum gratia, paulò ſpectabilius incrementum, iniquos ſtatim oculos pungit, & maledica eorum odia, incendit, quæ ſe hoc miſerabili remedio ſolantur, vt auerſo ab iis aſpectu, quæ cogantur fateri ſi videant; perſuadere ſibi conentur nequaquam æmulis ea bona ineſſe, quibus illos carere quàm maximè cupiant. Illa quam ex Sacro Capucinorum Ordine vir doctus, *Typographiam inuidiæ* dixit *ex qua libelli tot famoſi in. Ignatium, & Socios eius prodiere; diabolo exagitante, eloquia, & ſcriptis Societatem*; Illa, inquam, æternum Typographia illos premet, quoſcumque virtus extulerit altiùs, quàm ferre valeant, qui nec maiorem patiuntur, nec parem. Quas linguas Sidonius, *cote liuoris acuminatas* nominauit, docétque rem eſſe omnium peſſimam; nam & lethales ictus habent, & qua defigunt aculeos, vnà & venenum infundunt, quo ſemper inſano turget inuidia. Earum tamen pernicies multiplex, quamuis certa ſolum cogatur in capita; cum nec mihi ſcribenti, nec legenti opinor non poſſit non eſſe permoleſta, vltro hic à me omittitur: vnum tantummodo referre liceat, quod ſcriptor neſcio quis, proximis retro annis non eſt veritus in lucem edere; Nempe S. Franciſcum Xauerium, Clericum fuiſſe ſecularem, non autem de Societate Ieſu Religioſum; quod videtur magis in Societatem quàm in illum torqueri. Quod enim tanta Societatis noſtræ commendatione ſummi Pontifices, Xauerium dixerint [nouum Indiarum Apoſtolum, ſanctitatis gloria, & meritorum ſplendore ſingulari Illuſtrem.] Quod iidem tot regna enumerent, quibus etiam vltra Indos, Euangelij ſolem, primus omnium intulit; quod multis centenis millibus barbari cenſeantur, quos ſua ipſe manu, ſacro fonte intinxit; quod quæ mari, ac terra, pedes obiuit ſpatia, terræ ambitum aliquoties adæquarint; quod tam multos ad vitam mortuos reuocarit; quod chariſmate linguarum claruerit; quod illius nomen magnificentius in dies miraculorum perpetuitate diuina bonitas celebret; hæc omnia faces ſunt quibus radiata Societas, fulget auguſtius, quam vt tantum ſplendoris nonnulli valeant æquis luminibus ſuſtinere. Inde aliis nouum ſucreuit acumen ad mouendam de iis etiam aliquam ſaltem dubitationem, quæ ante apud omnes in confeſſo erant. Ex quo niſi iſti nugarum mendacium ſatores conſecuti eſſent apud multos, paſci fabulis aſſuetos, quod potiſſimum volebant; nec vlli cordato refutatione nec mihi viderentur digni; cum faſtidioſo plerumque ſilentio melius enormis falſitas, quàm defenſione confutetur, & fiat ſuſpecta res ſimplicioribus, fidei non adeò certæ, quæ diſputationi committitur; at ſi hæc ratio valeat, triumphum certò hinc ducat effera hæreticorum audacia: nam quid Catholicis dogmatis certius, quid autem hoſtilius impugnatum? nedum controuerſiæ ſubiectum, ab iis quorum perfidiam ſeu inuidia ſiue ambitio, ſeu amor effrænis licentiæ ad exagitanda illa ingenioſam fecit & acuit: nec tamen propterea quicquam ſanctiſſimæ illorum decedit veritati, ſiue in arænam aduerſarij prodeant, ſiue argumentis fortioribus proſternantur. At vndenam quæſo propoſi-

XVI.

Marcellin. tom. 2. mor. encycl.

L. 8. Ep. 1.

utm validiùs afferam quàm ex rei ipſius per ſe notiſſimæ, & vulgatiſſimæ exploratiſſima certiſſimáque euidentia. Sunt enim quædam lucis inſtar, tam ſplendidè certa vix vt illi qui ea non videat, poſſint luce alia monſtrari; ſed collirio ſit opus oculis vt cernant; non rebus ipſis alio lumine vt cernantur. Nam quòd Xauerio Prouincialis munus in Indiis crediderit Ignatius; quòd multa mandarit illic peragenda; quod obedientiæ præcepto ad parendum quandoque obſtrinxerit, etiam ad Europam relictis Indiis repetendam, quod item Xauerius Societate gloriaretur magnoperè, vt ſuis tot literis feciſſe legitur, Deóque perpetuas gratias tanti boni, quòd pro ratione officij Societatem gubernarit; admiſſis qui eam expeterent;eiectis qui ſe illa indignos præberent, iiſque etiam Rectoribus;quod iuſſa culpæ lethalis religione ſanciuerit; quod ſe per literas S. Ignatio paratum obtulerit ad redeundum Romam ſi vel innueret, iubendi nimirum præditus poteſtate, quòd Societatis vota quotidie inſtauraret; quod theca reliquiaria, cum Ignatij Chirographo ex eius Epiſtola reciſo, & oſſiculo Thomæ Apoſtoli, incluſam geſtaret profeſſionis ſuæ ſolemnem formulam manu ſua ſcriptam, qualis in Societate edi conſueuit; nullus ſit opinor ita effrons qui neget. His autem tam claris, Apoſtolico Breui nihil quicquam derogari quo creatus eſt Apoſtolicus Nuncius, plus ſatis conſtat ex ſola illorum diplomatum lectione, quibus id munus, illi creditum eſt: ad hoc enim ſolum id illi conceſſum in iis legitur, vt poſſet obſtante nemine, opportuna munitus facultate Societatis miniſteria, vel apud Æthiopes, vel in India obire, hoc eſt concionari ad populos, ſacramenta iis adminiſtrare, & alia quæuis æternæ ſalutis præſidia. Fuere quoque Apoſtolici Nuncij Salmeron, & Codurius, è primis Ignatij ſociis, à Paulo III. anno 1540. menſe Martio dicti, ſex priùs menſibus quàm ab eodem Societas in Religioſum ordinem formaretur, nec ante annum conſequentem in deſtinatam ſibi Hiberniam ſunt profecti, ſubſtituto in locum Codurij defuncti Paſcaſio; ecquid verò id obfuit quo minus ij Romæ ſolenni ritu profiterentur Societatem? ecqua verò ad hoc noua facultate, aut diplomate opus fuit? Nam ſi Paulus III. eorum nominibus eo diplomate, quo Societatem ſtatuebat expreſſis, priuata lege tacitè vſus cum illis dicitur; in eandem legem neceſſe ſit pariter Xauerium venire,qui cum iiſdem nominatur. Quid autem ſi ante Societatis Xauerius fuerit profeſſus quàm nuncius? At extra dubium eſt fuiſſe. Iuſſus Ignatius à Paulo III. quos idoneos iudicaſſet duos è ſuis ad Ioannem III. Luſitaniæ Regem deſtinare, ituros, inde in Indiam; Rodericium & Bobadillam legit; ſed cum Xauerium noui illius orbis Apoſtolum deſignaſſet Deus, Bobadillæ ex morbo ad iter prorſus inhabili, Sanctus Patriarcha Xauerium ſubrogat, profectionem indicit Martij 15. anni 1540. & proficiſcitur die proximè inſequenti. Quod autem quamprimum Societas crederetur à Pontifice confirmanda, triplex ſuum ea de re decretum ſcripto conſignauit, priuſquam Roma diſcederet. Primum aſſentire ſe regulis, & conſtitutionibus vniuerſis

ſis, quas eſſet Ignatius Romæ cum ſociis ſcripturus, probare ſe illas ſuo ſuffragio, polliceríque ſe religioſè ſeruaturum. Alterum, ab ſe Ignatium eligi in præpoſitum Generalem. Tertium iam indè nuncupare ſe religioſa vota, quæ Societate poſt Paulum formata eſſent ſuam vim omnem habitura: ſuas autem vices Iacobo Lainio demandare, vt hoc ſuum autographum Patribus ſuo nomine exhiberet, cuius tertiam partem ex Romano noſtro vbi aſſeruatur tabulario Hiſpanicè ſcriptam Latinè hic reddo.[Simul, inquit, poſtquam confirmata Societas fuerit, datúſque illi præpoſitus. Ego Franciſcus, exinde in id tempus promitto perpetuam Obedientiam, paupertatem, & caſtitatem. Rogo itaque te Laines mi Pater chariſſimè, in Dei Domini noſtri obſequium, meo abſentis loco, Generali quem delegeritis meam hanc mentem, offerre ne graueris, cum tribus religioſis votis, exin ſiquidem in diem quo lectus fuerit promitto me illa ſeruaturum in cuius animi mei, & ſententiæ veram fidem, ſcriptum hoc meo chirographo confirmo. Datum Romæ anno 1540. Martij 15. Franciſcus.] Poſt hæc aduertendum non fuiſſe Xauerium Nuncij munere inſignitum, niſi menſibus ſeptem ab Societate, Pontificio maiori diplomate probata. Leguntur enim inter Pauli III. Reſcripta, quatuor de legatione Xauerij ſimul & Rodericij Nunciorum; vnum 27. Iulij adnotatum anno 1540. ad Ioannem III. Luſitaniæ Regem, quo ampla illi fiebat poteſtas, illius eorum alteri, aut duobus, vel neutri etiam tradendi, vti magis luberet; eos in Luſitania vel retinere, vel indè amittere. Conſtituebantur verò Pontificis Nuncij cum auctoritate Euangelij promulgandi, explicandæ ſcripturæ, &c. Secundum Auguſti 2. annóque eodem ſignatum, cuius facultate poſſent Eccleſiæ reconciliare hæreticos, & cum iis quos labes aliqua ab ſacro Ordine arceret; vel à coniugio propinquitas ſanguinis, indulgere; & eiuſmodi alia. Poſtrema duo data Octobris 4. eiuſdem anni, vtrumque Nuncium Imperatori Æthiopiæ, & Indiæ Regi maiorem in modum commendant, nec quicquam præterea continent. Ex his colligitur hoc primum, Nuncij dignitatem non fuiſſe ante Xauerio collatam, quàm Roma diſcederet; cùm diplomata breuia quibus ea illi collata eſt, niſi poſt quartum & quintum menſem ab eius diſceſſu data non fuerint. Ea verò in Luſitania ab Rege (cuius erant arbitrio permiſſa) non priùs accepit; quàm Regem poſtremum ſalutans, nauim eſſet quamprimum in Indiam conſcenſurus, quod Aprilis 7. factum eſt anno 1541. menſe ſeptimo poſt Societatem inter religioſos Ordines cooptatam: prætérque hunc omnium qui de illo ſcripſere, in hoc idem conſenſum habetur autographa in Romano noſtro Archiuio eius Epiſtola à Rodericio pariter, cuius erat communis, ſubſcripta. Interea temporis de Societate confirmata edoctus profeſſionem in ea emiſſit; verùm quid attinet in probationes alias diffundi, cum Paulus III. à quo Nuncius miſſus eſt, cum primis nouem Societatis Patribus Xauerium numeret, primo illo quo Societatem confirmat diplomate, cuius eſt initium *Regimini militantis Eccleſiæ*; Secundo item, cuius prima ſunt verba, *Iniunctum nobis*

bis ann. 1543. Xauerium apud Indos verſantem iiſdem accenſeat & coniunctim omnes Societatis religioſos vocet. *Cum itaque*, inquit, *nos alias poſtquam dilecti filij Ignatius de Loyola, & Petrus Faber, & Iacobus Lainez & Claudius Iaius, necnon Paſchaſius Broët, & Franciſcus Xauier ac Alfonſus Salmeron, & Simon Rodericus, necnon Ioannes Codurius, & Nicolaus de Bobadilla ſocij Societati Ieſu nuncupatæ presbyteri*, &c. quod ipſum quoque declarat Iulius III. diplomate *Expoſcit debitum* anno 1550. quo inſtitutum noſtrum ſanciebat; nec deeſt auctoritas recentiorum Pontificum idē probantiū, audiuit enim Greg. XV. Probauítq; Eminentiſſimū Card. de Mōte, referentem in Conſiſtorio de Xauerio Societatis Religioſo, & S. Ignatij poteſtati ſubdito, cum auctoritatibus teſtium publicis, ad eum ſanctis adſcribēdum. Quā relationem in hæc demum verba Eminentiſſimus concluſit. *Hæc ſunt Beatiſſime Pater quæ ex legitimis actis huius cauſæ dicēda fuerunt de vita, & moribus ſerui Dei Franciſci Xauerij, Societatis Ieſu* Ad hæc tum idem Gregorius, tum Vrbanus VIII. eo diplomate quo in album ſanctorum refertur Xauerius; *Sancto verò Ignatio* inquiunt, *Præpoſito ſuo non niſi flexis genibus ſcribebat*, cum dabat ad illum ex Indiis literas. Denique inſtar ſit publici decreti, pertinaciæ cuilibet præſcripturi, quod eius memoria Eccleſiaſticis tabulis Romani Martyrologij conſignata eſt iuridica poteſtate in hæc verba. *In Sanciano Sinarum inſula S. Franciſci Xauerij, Societatis Ieſu, Indiarum Apoſtoli.* Sed hæc ſatis quidem ad retegendam radicem virulentam, ex qua tam luculenta mendacia germinarunt; ad fidem verò rei clariſſimæ atque apud omnes certiſſimæ plus ſatis.

XVII. *Septima cauſa, deſertorum malignitas, & eiectorum ex Societate.* *Ep 82.* *Serm. de pudicit.*

Septima deniq; odiorum aduerſum nos cauſa, improbitas eſt deſertorum, & eiectorum è Societate, in qua nobiſcum dum viuerēt non fuerunt ex nobis; *neque enim pudet*, inquit Ambr. dicere quod *dicit Euāgeliſta Ioannes*, ſpebus illā ſuis haud paulò frigidius adamarant, quas in humana quædam præmia cum miſiſſent; iis poſtea caſſis, eiuratáque propterea Chriſti domo, inde vti ſenes Suſannæ proditores, *ex amatoribus accuſatores*, vt ait S. Zeno, euaſerunt & ad eluendum transfugij ſui ſacrilegium, damnare illam pergunt, tanquam ſua indignam habitatione. Hoſtis cœlo peior dæmone nullus eſt, qui cœlo excidit; religioſis familiis, præter earum deſertores; nulli acriùs aduerſantur aguntque id ſcilicet, proterenda modis omnibus earum fama, ne quis eò aſcendat, vnde ipſi in præceps iere. Nauim ad latus inſulæ qui fregit, antennæ truncum in eo erigit, ad notandam magis loci infamiam quàm nauigantium cautelam, ſic iſti odiis pietate prætextis; lingua ſi calamo non valent, paſſim monent, qui nolint perire, aliò diuertant, & locum auerſi execrentur, quaſi omnes illic certa naufragia maneant, vbi vnum ſua ſtultitia perdidit. Quos primis ſeculis malorum turbines Eccleſia experta eſt, eos vt plurimum deſertores illius mouerunt, vt cum Martyre Cypriano reſpondendum ſæpius fuerit. *Hæc de apoſtatarum fictis rumoribus naſcitur, neque enim laudare poſſunt nos, qui recedunt.* De qua fratrum falſorum iniuria habet Societas quod multum queratur, nam ab ea expulſi, eiuſque proditores oculatæ fidei venditatione, aures credulas nacti, vbi ei nocere pro libidine

L. 4. Ep 2.

bidine ſtatuerint, quibuſuis externis damnoſiùs quicquid ira ſomniauerit affingunt. Ep.137.

Poſtquam enim illos decretoriæ illius vocis perculerit tonitru, *non es aptus regno Dei*; ſolet quaſi iam proiecta ſpes omnis in ſcelus omne audaces agere, vt gladiatores olim, necis ſuæ ſecuros, impudentia criminum efficiebat metuendos, *quid timeant non habent, & vehementer timendi ſunt.* Aug.tr.33.in Ioan. in pſal.99. Ep.137. Pro lege illis eſt, vt in pſalmorum enarratione notat idem ſanctus *abſterrere intraturos, quia ipſi cum intraſſent perdurare non potuerunt*, idque agunt ſpargendo de ſingulis, ac de vniuerſis quicquid peſſimè auditum iri exiſtimant, *quales illi & inuidi, litigatores, neminem ſuſtinentes, auari. Ille illud ibi fecit; & illa illud ibi fecit.* Ita *non habentes in cauſa diuiſionis ſuæ quod defendant, non niſi hominum crimina colligere affectant & ea ipſa plura falſiſſimè iactant, vt adducant in odium de quibus fingere quicquid in mentem venerit, poſſunt.* Ad Societatem quod attinet fructus ſenſit ſceleſtæ iſtorum contra ſe volũtatis, libros illos quorũ alteri nomen *Hiſtoria Ieſuitica.* Alteri *de modo agendi Ieſuitarum.* Ac præter ſtyli eiuſdem conſimiles, alios recentius editos, ab domeſticis quidem exterius noſtris, occultè reipſa hoſtibus, qui Societatem tam ream faciunt, quàm erga ſe iniquam ſtatuunt, quod efferre ipſorum ambitus in eos gradus nequiuerit, quorum dignitatem ſuſtinere meritis non valebant: nam ſi ad honores perperam cupitos, & pulpita, cenſores hos ſuos, & reformatores, Societas prouexiſſet, nihil foret apud illos eius inſtitutione ſanctius, excellentius doctrina, gubernatione ordinatius, nunc nihil non diſſonum, & diſcors, & quod peſſimo quouis peius, eo redacta eſt, vt neceſſe ſit exleges qui cenſuræ ipſius ſanctæ impatientia reuelli ſe ab ea paſſi ſunt, legem illi ad iura, & cenſuram dictare: nam qui verſo deorſum capite, pedes ſurſum attollit, verſa ſuſdéque omnia intuetur, haud quidem re vlla ſuo loco mota, ſed illo vno ſurſum pedibus verſo. Statum ille vnus ſuum recipiat, & qui prius inuerſus videbatur orbis; pulchrè, rectéque cernetur conſtitiſſe, ſic ſe, in cæco præfecturæ, aut pulpiti ambitu repulſam paſſi vſque adeo vindicant, vt vertant infœliciſſimum ingenium in Ordinis viſcera, in quibus nec occupari voluerunt intra tenuitatis ſuæ limites, nec extra officij regulas potuerunt. Grande opinor artis opus, capútque ſcientiæ, omni maius admiratione! Præpoſitorum Generalium diuulſas literas, Congregationum diſſectos canones, & decreta, in alieni commenti librum contexere, artificio minimè ab eo diſpari, quod in re ſimili deſcribit Ireneus, decerptis videlicet vnionibus, ſmaragdis, carbunculis, cœteráque ſuppellectili gemmarum, Imperatoris vultum reddentium; ex iis conſertis, caput vulpeculæ L.1.c.1. fingere, vt ex eo quod eædem agnoſcantur gemmæ, credatur quoque idem vultus eſſe. Egit aliquamdiu in Societate, ſeu religioſum, ſiue vt ipſe vult, eius pro hæreticis exploratorem, Helias Haſenmullerus, & hoc, aliquamdiu, longum tamen Lutherano viſum cui pro ſale cum eſſet anima, cogebatur interim tãtiſper virum bonũ præferre. Erupit tandem è Societate, eiuſque ſecum regulas abſtulit, vt ſuis illis commentariis præclaris eas illuſtraret, quos

n hiſtoria Ieſuitica euulgauit. Inter illas verò quas illic damnat conſtitutiones, illa eſt qua iubemur in rebus omnibus, iis qui nobis præſunt, tanquam Chriſto parere & textum quidem conſtitutionis verbatim refert, ſui tamen nequaquam immemor, hoc eſt hæretici, qui Tertulliano teſte. *Ex veritate accepit quod ad mendacium ſuum ſtruat*; vociferatur aduerſus Ignarij alumnos, quibus tam parui ſint propria ſcelera, vt ſe alienis etiam auctorent; quæcumque ſcilicet præpoſito cuiuis lubitum fuerit imperare, nam qui ad omnia ſe illi obſtrictum voluit, nec homicidia, inquit bonus interpres, nec latrocinia, nec quicquam aliud excepit. Cui ſtolidiſſimæ explicationi quanta fides habita fuerit, norunt qui tot libros euoluerint, quibus tam dirè Societas ſcinditur. Ferè ſiquidem noſtram illam carpunt animi comparationem ex præpoſitorum ſuſpenſam arbitrio, vocántque quadrupedum, & aſſaſſinorum obedientiam: tanti eſt ad probrum religioſæ familiæ, ſanctum quoque illius inſtitutum apud eius ignaros, nec de illo niſi ab eius plagiariis edoctos. Nam ſi regulam integrè reddidiſſet Hanſenmullerus, ſubdensquæ deinceps legebantur, non potuiſſet homo perfidioſus, Ieſuitas impudenter traducere velut omne profeſſos facinus quodcumque poſſit cuiuis regentium iubendum incidere; illic enim disertè legitur, noſtris rectoribus dicto audientes debere nos eſſe in omnibus, *vbi peccatum non cernitur*. Quod idem facile euenit cum fragmenta de Generalium Epiſtolis, & monitis trunca referuntur. Excubant illi è ſummo vertice Ordini ſibi concredito, & vigili acie indè circumſpiciunt vniuerſa, indè vocem attollunt identidem, monent, hortantur, iubent, nec lenti expectant dum error vnius in omnes proſerpat, licet videantur dum vnum increpant, alloqui vniuerſos. Id enim agitur ne cui culpæ laxetur aditus, & ſi quà iam pedem intulerit, indè fortiter expellatur. Quare ad hoc mittuntur publicæ admonitiones, vt publico proſint, & ægritudines, vel curent vel occupent. Quod de Generali etiam conuentu intelligendum eſt cum adſtringit, cum firmat & perficit religioſam diſciplinam. Nec ſunt iſta laxati, perturbatique Ordinis teſtimonia, ſed firmamenta conſeruandi: nam benè regendi officia qui callet, videns quà pilus cumque mali germinis ſurgat, in religionis campo, toto orbe diffuſæ; concurri ſtatim ad eum euellendum, facilè conficit, non poſſe id fieri ſine inſigni ſtudio pietatis, quod illic vigeat; nec ſine illius ſtudij detrimento, aut periculo prætermitti. Iam illa quædam grauiora, quæ ſeuerioris præcepti religione ſanciuntur, quanto ſunt momenti aut per ſe maioris, aut propter illa quæ ſecum in alios trahunt; tanto ſane pauciorum fuerunt; factum tamen prudenter dum deliberata cautione iis occurſum eſt quæ non eſſent tam mala quod ad paucos ſpectarent, quàm quod bono multorum officerent. Ordinis denique Religioſi totum corpus, in reuellendis vitiis, haud aliter ſe habet quam humanum in ſpina quæ pedem confixerit extrahenda, punctionis dolore, intacta licet, & diſſita lingua, hei mihi? exclamat, & illacrymatur oculus & *totum corpus*, inquit Auguſtinus, *contrahitur*, & *ſedet homo*, *curuatur*,

ſpina

Aduerſus Praxeam.

In Pſ. 130.

ſpina dorſi vt quæratur ſpina quæ hæſit in planta. Omnia membra quicquid poſſunt faciunt, vt de infimo exiguo loco ſpina quæ inhæſerat educatur. Sed quamuis ad curationem malè totius corporis opera conferetur, haud tamen totius corporis malum eſt, niſi ait idem, *per concordiam charitatis.* Quod conſenſione mutua membrorum pars ſana & valens laborantis ærumna doleat, eiuſque remedium poſcat. Sed, Dei gratiâ, non ſunt tam breuis iudicij, curtique proſpectûs homines vt eſſe hanc neſciant calumniatorum artem, fingere medicinam vt morbi grauitas de illa æſtimetur; nec animaduertant ad Societatis famam pluris eſſe, quod præcipitium ad inferos ambitione leuius cenſeat, quàm ad Societatis infamiam, quòd monſtrum quoddam ex laceris eius inſtituti conſutum fruſtis famoſo libro in lucem proiectum ſit: nam *quid eſt clauſtralem, redire ad ſeculum, niſi cœli habitatorem cadere in infernum.* Quid autem is liber niſi concauum ſpeculum quo rerum formoſa ſpecies tam prodigialiter immutatur, vt pro Angeli pulcherrima facie obiecta, Dæmonem horrendum referat *ſeruata ſimilitudine in peius.* An erit qui credit euocatos vndique terrarum, ex Societate vniuerſa viros, numero quinquaginta ad hanc anni 1646. Congregationem Generalem, morum integritate, ſtudio diſciplinæ, vſuque inſtituti præſtantes, poſt tantum curarum, atque examinum, tam parum vidiſſe, vt eguerint eius luce, qui ad diſcernendas religioſi quem gerebat habitus maculas, tunc primum illuminatus eſt, cum deteſtabilem in modum, illum ab ſe proiecit? eguerint ſcilicet eius conſilio qui tunc totus in ſalem ſapientiæ concreuit; cum ſe denuò ſpumoſum in mare ſecularium ſordium immiſit, vndè olim Deo miſerante fuerat ereptus? At ſi nihilominus non deſit qui ex illius eiuſmodi libris, ferre de nobis iudicium velit; non debebit videri magis nouum, quàm quod meritò dolet Clemens Alexandrinus, Ethnicos arguens, qui fidem ſibi ſuo arbitrio ex corui garritu certam, ex diſcurſu hominis dubiam fingerent. Infelices, inquit, & miſeri, qui graculum, & crocitantem coruum, reueremini vt Dei interpretes, iiſque velut diuinitùs & diuina ſonantibus creditis; hominem ratione, ac ſapientia diſſerentem non modo exploditis, ſed inſectari, & perdere pergitis.

Ser.79. de temp.

Bleſenſ. Ep.13.

Senec. l.1. q. nat.

XVIII. *Inſectationes aduerſariorum Societati perutiles.*

Hoc verò quod mihi huc vſque licuit adnotaſſe, ne viderer dixiſſe audentius Societatem in monte Martyrum naſcentem, crucem in Horoſcopo habuiſſe; particula ſolum eſt illius influxus, quem ſibi ab cruce impreſſum agnouit, ſenſitque Societas, ſit tamen ad propoſitum ſatis. Nunc illa noſtri, rerúmque noſtrarum commiſeratio qua dolent nonnulli, durè nobiſcum præterque fas agi, etſi perhumana eſt, & pia, ſed eam aduerto, pietatis errore aliquo non carere, vt nec illa carebat boni ſenis Iacobi pietas, dum Ioſephi ſui Polimytam laceram largo fletu perfundens, laniati corporis deuorata membra lugere ſe putabat, & pro inuidentiæ fraternæ iniuria, ferarum immanitatem incuſabat Quotquot nos externo ab hoſte conflictationes, damna, iniuriæ, incurſarint, veſtem profectò ſolam vellicabunt, & diſtrahent; nec fortè abſque meriti lucro, & diuini fauoris, etiam

tempo

temporarij, & caduci. Obſeruatum ab ineunte Societate notat ſuis in aduerſariis Hieronymus Natalis quoties Deo viſum munere aliquo ſingulari Societatem attollere, toties illam vexationis alicuius præuio verbere humi afflixiſſe. Nullam S. Ignatius tranquillitate ipſa tempeſtatem Societati timebat ſæuiorem; nullum genus aduerſariorum periculoſius quàm aduerſariis carere. Notatus verò aliquando præter illam ſuam vt animi, ſic oris, ſerænitatem perpetuam, vultu triſtior eſſe, & ſuſpirioſus, cauſam indicauit, quod in Prouincia quadam, Societatis rebus ab aula & populo adſpiraret flatus ſecundior, & cuius alij propioribus attenti, gratulabundi, Deo gratias agebant, ipſe alta ex animi ſpecula cernens longinquiùs, euentus timebat ambiguos aiebátque ſe multum ſuſpicari ne eſſet illic parum fœlix diuini obſequij curſus. Quod illum non modo ſanctorum prudentia, ſed fida & vetus experientia ſæpè docuerat: cum enim ſibi attenderet vni, tantum abeſt vt quenquam experiretur aduerſantem: vt verò agere cum proximo cœperat, ibatur in arma continuo, ſtabántque mox ex aduerſo accuſatores, vincula, catenæ, ſilendi imperia, & pœnæ ſeditioſorum. Mira pax oppido iſta eſt qua gaudes Pariſiis, aiebat quondam Ignatio amicus. Mira intulit vir ſanctus? mundo pax mecum eſt, dum linguæ ignarus Gallicæ, bellum mundo tantiſper non moueo; ſine poſſim in campum exire, videbis in me totam vrbem illicò ſurgere, me verò vndique pugnantem. Sentiebant hoc idem magni illi Franciſci duo Xauerius, & Borgia; metuebat ille vehementer, cum Societas tranquillè agere ſineretur; geſtiebat hic dum illam videret ſperarétque de cœlo viſurum nunquam non aduerſis exercitam. Nihil igitur eſt quod iis terreatur, ex quibus potius eandem ſe agnoſcit quæ fuerat cum primum nata eſt, reflante in illam perpetuò, impugnantium caſuum, & hoſtium, qui naſcentem exceperat, primo niſu. Quod religioſæ familiæ metuant, niſi ab ſe ſolis non habent. Dabunt illis infidelium gladij Martyres: hæreticorum odia conciliabunt famam eo ſanctiorem quo ab iis diuersâ, & planè contrariâ incedunt; ærumnarum ardor ex perſequentibus Catholicis æſtuans, virtutem illarum excoquet; cautioréſque factas, tum ſibi mutua ſuorum inter ſe neceſſitudine connectet arctiùs, tum à ſolo Deo certiore fiducia ſuſpendet. Ad ſummum inſani ab impiis turbines, quatient, eſto, nos, ac perſtringent, ſed eâdem iacturâ, vt Baltazaris Aluarez ſententia vtar, quaſi cœlum in vineam denſis vnionibus grandinet, ſtragem edat ruina pretioſiſſima fortunatam: inteſtino ab hoſte timendum eſt, interius naſcitur quod nocet, vt ſi philautia diſſidiorum parens, & ſcindendi Ordinis artifex, nexus diſſolueret publicæ charitatis, & linguis diſcordibus ſeducta, diſſiliret illa partium inter ſe articulatio, quæ ab toto ſeiunctæ non poſſunt conſiſtere. Si ſupra cœteros eminere, induſtria quæratur, non merito; ſi amicitia fauórque procerum Religionis parta diſpendio, ad priuatam diſciplinæ communis laxitatem, contra ipſam Religionem inſtruantur; ex quo illa exiſtat amara neceſſitas, vt diſſimulari noxas aliquas oporteat, ne grauioribus occaſio

præbeatur;

præbeatur; ſi publici honoris ſtudio ex quorumdam ingeniis captandi, vel ſperatæ priuatim vtilitatis, propriæ, claudantur eorum defectibus oculi, & ſorbere illis muta licentia annuat, quod vulgo ab aliis ſtrictior diſciplina rigidè exigit. Si tandem vt olim pulchrè Nazianzenus foris procella ſæuiente, peiorem nautæ inter ſe diſſidentes, ac deprælíantes in naui excitent, & his ſimilia. At è contrario ſi nos inculpata, vitæ agendique innocentia ſuſtentabit, ex tuto illius faſtigio ridebimus tempeſtates, & turbines, haud magis de iis ſolliciti, quàm impoſita rupibus inſula ad cuius latera alliſu perpetuo frangit ſe, ac reſorbet mare, ſtat ipſa immobilis, fluctúſque deſpicit, *tundi poteſt, frangi non poteſt.* Iuuat quæ diximus omnia, teſtimonio viri grauiſſimi Ludouici Granatenſis fulcire: fuit is è ſacro S. Dominici Ordine, diuinorum apprimè intelligens, & ſi quis alius hoc æuo ad ſummam virtutem magiſter tutiſſimus, eritque nobis aliàs etiam memorandus. Venit ad me ex eius Epiſtolis quam ſcripſit, paucis quàm obiret Ignatius menſibus, ſcribendi occaſio fuerat, quam vitæ illius ſic auctor explicat: [Societatis, inquit, beneuolentiam, & amorem quàm abundè promeritus ſit Ludouicus Granatenſis: manifeſtum eſt ex literis, quas dedit ad quendam Societatis eiuſdem Sacerdotem, de vexatione in eam concitata per virum Religioſum, grauem, canum, omnia molitum vt eam & Imperatori, & omnibus inuiſam efficeret. Huic reſtitit Ludouicus non hac modo quam reddo Epiſtola, ſed concionibus è Sacro pulpito. Ex quibus quidem palam eſt Societatem quantùm diligeret, & de illa quàm præclarè ſentiret; ſed multo illuſtrius, viri optimi candor, & probitas, ſic enim ea Epiſtola loquitur. Quanto me dolore R. Veſtræ affecerint literæ, Deus ſcit: etſi enim vehementer optem vos creſcere, proueh ique ad vlteriora, ſed ſumptu noſtro parabiliori, cum in hoc negotio verear plurimum, ne ſit inferenti, maiori damno iniuria quàm accipienti: ac noui hunc eſſe Deo morem vt ſale, aquarum ſalſuginem diluat, luto detergat cæcitatem; ficuum emplaſtro vulnera perſanet; Hebræos Pharaonis; tyrannorum barbarie Chriſtianos immenſo numero augeat; ſuis quin etiam Deum conſueuiſſe aduerſariis vti, ad ſua conſilia in deſtinatos exitus perducenda, vt venditionem Ioſephi contulit, ad fidem eius ſomniorum euentu præſtandam, cum eſſet ad eam infringendam à fratribus venditus. Atque huc denique videtur hæc mihi noua tempeſtas deſitura, eſto ad Societatem ſubuertendam conflata; verùm incremento humilitatis ſanctæ, pietatis, exempli, & prudentiæ vndique oculatioris, commendatura eſt illam exiſtimationi, hominum & amori; ſic iiſdem illam Deus attollit, quibus Religioſus ille contendit eam deprimere. Eſtque haud paulò veriùs, eum vobis ſerere, quàm vos (vti aiebat) Anti-Chriſto. Mihi quidem hoc perſuadeo *qui ponit ventis pondus*, & Paulum carnis ſtimulo onerauit, ad ſaburrandam qua perfluebatur ſublimitatem dictionum cœleſtium; vos quoque hoc flagello terruiſſe ne efferremini plauſibus, beneuolentia, & obſeruantia populorum meminerit, quæſo,

Orat. 35.

Luiſ. mugnes l. 3. c. 4.

Iob.

R egere

egere ſata, interdum cœli clementia, & tepore; rigore interdum, ac gelu; vt altero germinent, altero radicem demittant altiùs: iiſdem egent etiam Chriſti plantæ, in Eccleſia ad Dei gloriam conſitæ: vt enim virtutem iuſta laus prouehit; ſic animi robur aduerſæ conflictationes. Gaudeat R.V. eodem iure Societatem regi, quo primigenia olim Eccleſia; væ Romæ! ſi Chartagine caruerit, væ Societati, ſi concertantium impugnatione. Id vnum à R. V. efflictim peto, vt pro ſuo charitatis perfectæ ſtudio, à Deo exoret ne vnius culpam vniuerſi luamus. Quod præ quouis alio hac in re pertimeſco. [Ita ille. Vliſſipone Martij vltimo 1556.

XIX. *Aug. in Pſ. 96.* *B. Virgo Deipara Societatem domi ſuæ natam, vt rem ſuam tuetur.* Dixi de natali Societatis loco; addo de tempore de quo inter alia compendio tradita, narrat Simon Rodericius, vnus ex decem Ignatij ſociis conceptam in domo Deiparæ Virginis Societate, diéque illi præ omnibus ſacro fuiſſe communi Patrum ſuffragio, ipſius tutelæ Societatem eandem ab ipſis concreditam; delectam exinde Virginem in Societatis parentem, illoſque tum ſeſe, primúmque illud votum; tum verò ſpes omnes ita eius è manu pendere voluiſſe, vt certò confiderent, ſua conſilia ipſius auſpiciis in Chriſti gloriam feliciter exitura. Iam quiſquis parenti optimæ fidelem, atque intimè deuotam, Societatis ſeruitutem hinc quidem attenderit; hinc verò illam ſeruitutem quam profuſis, & ſingularibus Dei donis Societati Virgo rependerit, profectò intelliget, iam tum nexum teneritatis quendam velut matrem, & filios iunxiſſe, & mutuas vices officioſæ clientelæ, & beneficentiæ herilis velut inter ſeruos, & dominam conſtitiſſe. Vt enim certò Reginam Virginem, propius tangit filij gloria, quàm ſua; & exhibitos filio honores, vltro ſibi imputat reponendos: ita dubitari non poteſt religioſam familiam, Ieſu Filij ſui ſanctis obſequiis penitus conſecratam, quin præcipuo affectu complexa ſit, ex iis nempe compoſitam, qui vt loquitur Pius V. *Verè mundi huius relictis illecebris, adeò Seruatori ſuo ſe dedicarunt, vt conculcatis theſauris, quos ærugo & tinea comedit; lumbiſque paupertate, & humilitate præcinctis, non contenti terrarum finibus, vſque ad Orientales & Occidentales Indias penetraueri, ac eorum aliquos ita Domini amor perſtrinxerit, vt etiam proprij ſanguinis prodigi, vt verbum Dei inibi efficaciùs plantarent, Martyrio voluntario ſe ſuppoſuerint, perque eorum ſpiritualia Exercitia, etiam regna ipſa fidem agnouerint.* Si pari vt aiebam greſſu, creſcentem filij gloriam materna ſequitur, & quanto filij honoribus additur, tanto glorioſior fit mater, clarum videtur Deiparam Societatem filij ſui, aſſeruiſſe ſibi tanquam ſuam, vtpote cuius laboribus iam tum proſpiceret, agnoſcendum latè à populis filium, propagandam illius fidem, augendam gloriam cum ingenti quæſtu innumerabilium animarum.

XX. *Seruitutis fructus quã Matri Virgini Societas profitetur.* Præter hæc tamen officia quibus Societas filio ſeruiens, ſimul etiam matri obſequitur, habet alia erga illam propriè nec pauca nec leuia. Imprimis enim haud facilè dictu eſt, quantum poſſit ad clientelas Deiparæ magno numero proferendas, orbe toto ab Societate iuuentutis educatio ſuſcepta, qua non magis quidem ingenia literis, quàm pietate animi excoluntur.

luntur, ſed peculiari cura Virginis cultui ſtudetur. Hoc enim imbuti iuuenes, illi ſe ſtatim initio ſolenni formula ritúque ſe addicunt, ſua illi perpetua obſequia obſtringunt, hanc ſibi æternùm venerandam, æternùm matrem profitentur. Quæ inſtitutio in omnibus Societatis Collegiis conſtanter viget, florentibus illic ſodalium cœtibus qui magnæ parenti ſub variis feſtorum titulis militant. Ex quo ſi nihil aliud rediret boni, niſi quod paruuli ad eam deducantur, quibus ad ſe patere aditum iubebat Chriſtus, res eſſet non parui æſtimanda, quàm gratum enim ſpectaculum Virgini tot adoleſcentum millia ſuis coram ſacellis ybique gentium diſtincta, ad celebrandas, legendas, audiendáſque laudes ſuas feſtis diebus conuenire, in ſui cultum & honorem lectionibus ſacris attendere, viſere pauperos in noſocomiis, diurno epulo, ſaltem quot menſibus refici, aliáque obire, pietatis, & pœnitentiæ munera, quorum illa ætatula capax eſt. Verùm hoc inſuper vſu compertum eſt, primigenia hæc virtutis ſemina nunquam interire, ſed altis radicibus durare, & creſcere, lætóque fructuum prouentu vitam omnem ditare conſequentem. Quantum verò hac officioſa ſodalitatum ſuarum obſeruantia delectetur adeò multiplex in earum alumnos eius beneficentia teſtatur, vt poſſit grãde volumen implere: eius ſunt miris modis vitata iuuenibus hominis vtriuſque pericula; conuerſiones morum parentibus tàm nouæ, ac lætæ quàm contra ſpem editæ. Magni fortíſque animi Heroica decora, in propugnando potiſſimum caſtimoniæ candore; frequens, nec ea vulgaris impulſio ad religioſos Ordines capeſſendos, qui hoc annuo, lectóque reditu perpetuò augentur; eiuſdem Virginis obiecta interdum præſentia, etiam quandoque prælectiones grammaticas, non aſpernatæ familiariter puero tradere, denique inter eius brachia obitu mortes iuuenum ſanctæ. Nunc ſi tantoperè illi placet, exhibitus à pueris honor, quàm caros habebit à quibus illa inſtituuntur diſciplina? Henricus IV. cognomento, & reipſa Magnus, Societatem reſtituens, ſeu calumniis, ſiue hæretica factione Galliâ exulem, præclara commendatione, Pariſienſi curiam iubebat perpendere, iuuenum plus centum millia intra paucos annos, noſtris è Gymnaſiis progreſſa, in Iuriſperitos, Philoſophos Mathematicos, Medicos, morum ac Theologiæ magiſtros euaſiſſe, magno regni totius ornamento, & vtilitate; quantam ergo eſt apud cœli Reginam Societas commendationem habitura, quàm certum fauoris, & tutelæ pignus, in educatione innumerabilium iuuenum, quos in regni ipſius ſplendorem toto orbe format, & expolit? Nec iſta adoleſcentiæ ad Deiparæ cultum eruditione, inferior eſt, & officij minoris, librorum de illa ſcriptio, qui abſque numero ex Societate prodierunt, quà incitandæ populorum erga illam venerationi; quà ſuggerendæ concionibus ſacris laudum ipſius materiæ; quà ad vindicandas tum contra hæreticos, tum alios ipſius glorias. In quo non obſcurè illud enituit, qua nocte nuntiati Verbi diei præuia, Monſerrati poſt militares vigilias, enſem Virgini matri ſacrauit Ignatius, quo ipſam de Mauro ſacrilego vlciſci voluerat. Fuiſſe Ignatium ab ea conſcriptum in militem ſuum, inſtru-

ctúmque ab ea enſibus lacu intinctis meliori, hoc eſt ſtylo, & linguis Caniſij, Turriani, Richeomi, Cottoni, Pelletarij, qui Doctor Virginis, cognomento illuſtri, hinc dici meruit, & aliorum è ſuis complurium qui auſos Virginem Dei Matrem, ſceleratis linguis appetere, huius ætatis hæreticos fortiter expugnarunt. Quò etiam pertinet duplicis illius gloriæ luculenta defenſio, vna ab inſigni Theologo Turriano, qui rationibus euicit, vt Præſentatio Virginis in faſtos Eccleſiæ reſtitueretur, cum Pio V. Pontifice, inſimulata nouitatis ex iis fuiſſet eraſa, ipſe veterem eius memoriam, & probatam in Eccleſia venerationem ab antiquis accitam temporibus aſſeruit, quod ſibi quàm gratum accidiſſet viſa eſt ſignificare Deipara, dum illo ipſo ſibi feſto die, illum in cœlum euocauit. Altera Franciſci Suaris qui excellentiam meritorum, præ ſanctis ſimul, vniuerſis incomparabilem vni Deiparæ tribuit, ſiue potius aduerſus quamplurimas impugnationes vindicauit, cuius obſequij gratiam, ipſa per ſe Martino Guttiero cœli Regina teſtata eſt, qui elucubrandi eius pro ſe tractatus impulſor Suari fuerat.

XXI. *B. Virg. erga Societatem amor.*

Societati verò vniuerſæ tanquam, ſibi addictæ, & peculiari, quantum amoris teſtata ſit, tum primi loquuntur eius ortus & incunabula, tum eius incrementa. Imprimis enim Deiparæ fundatorem Ignatium debet Societas; illa primos ſatus futuræ ſanctitatis Ignatio infudit, inter quos illud eſt caſtimoniæ donum ſingulare, quo reſtinctis affectibus quibuſuis, & imaginibus parum caſtis eraſis ex animo, ad vſque obitum à iunctis præſtitit certaminibus corporis immunem, cuius doni vis illa præcipua, quæ vitam ſeruat ab integritatis labe alienam, ab Ignatio parente, hæreditaria in eius familiam transfuſa durat, habéntque hoc ſuo quodam iure ipſius nepotes, vt peculiari cultu, demereantur ſibi præſidium Virginis, vt poſſint cum omni ætate, conditione, ſexúque, velut in ſpinis lilia tuti eſſe, adeóque inter populos barbaræ nuditatis, vbi ex ſolitudine ſociorum, & incolarum libidine, prona foret in lapſus natura, niſi ſuſtentaretur præſidio Virginis (quod quiſque ſibi, vt nouit optimè, expoſcit) eſſétque hoc pars eius Gratiæ quæ vocationi tribuitur; opis videlicet copioſæ atque affluentis ad inſtituti munera tuto, & feliciter obeunda vocatis, cœlitùs deſtinatæ. Hinc illa Deo laus frequens & tenera ab vno ex antiquiſſimis noſtrorum Patrum ob tria quæ ſuſpiciebat in Societate, optabátque ad hoc à poſteris ſuſpici, vt ea deteri nunquam paterentur; Vnum, tanta tot hominum inter ſe conſenſio, diuerſis licet ex nationibus editorum: Secundum, tanta & ſanguinis, & ſcientiarum præſtantia, tam ab omni præſtantiæ ambitu, & ſui opinione aliena. Tertium, in tam numeroſa, florentique iuuentute, caſti, & honeſti tanta integritas, creuit deinceps Ignatius in ſinu optimæ parentis, beneficiorum eius ſingularium proflua vbertate, dum illi quamdiu vixit familiarem ſui conſpectum fecit, nunc ſola, quandoque cum filio, modo quaſi poſita maieſtate humanius, perducens nonnunquam ad Auguſtiſſimam Trinitatem, vt quarto libro narrabitur, nouis tamen ſemper adiectionibus

nibus donorum quorum tantæ Reginæ tam beneuolus aduentus non poteſt non eſſe liberaliſſimus. Duo ſibi parauit mirè chara pœnitentis vitam inchoaturus Ignatius, geſtauítque ſub ſacco pectori appreſſa: alterum fuit Chriſti de cruce pendentis, ſeſquipalmaris effigies, quam vel pio ſublatam furto, vel benemerenti donatam Paſqualio pro theſauro domi religioſè ſemper aſſeruauit, ille quem toties memini Ioannes. Alterum imago Deiparæ penicillo expreſſa, quam poſt fundatam quoque Societatem retinebat; ſed ea tandem carere ſuſtinuit vt P. Araoſium affinem ab ſe ægerrimè diſcedentem vtcumque ſolaretur; nam vt erat eius eximia comitas, abeuntis mœrorem non ferens, protractam de ſinu imaginem perinde illi dedit, vt ſi cordis dimidium donaret, vetuítque vlli omninò eam dare, addens ex quo veſtem mutaſſet, ſecum ab ſe perpetuò circumlatam, & ſexcentis animi, & corporis caſibus cultus eius mercedem cumulatiſſimam, multiplici auxilio expertum. Nec alio egebat ſtimulo Araoſij pietas, ſed ei tam grato munere diu potiri non licuit, illo enim in Hiſpaniam reditu, dum negotij cauſa, Loiola tranſit, Maria ſancti viri ex fratre filia illam ſibi, mutuò ſaltem expetiit regredienti poſt illac Araoſio reddituram; ſed neque is vnquam poſtea rediit, nec illa ſe teneri promiſſo credidit. Verùm annos iam agens octoginta, cauénſque ne pretioſum pignus, poſt ſe forte aliquibus cederet, à quibus minus honorificè haberetur, Syracuſano Societatis Collegio illud dedit. Spectatur in pictura illa, Virgo dolore, pectus & enſe confixa, augent pretium colores vetuſtate, & geſtatione, tamdiu benefica pallentes atque euanidi. Verùm potiſſimam Deiparæ opem in Societate fundanda ſenſit Ignatius. Duos enim eius, veluti cardines, Conſtitutiones, & Exercitia ſpiritus, illi magna ex parte dictata ſcimus inſtinctu Virginis, ſpectandam ſe illi ſæpius dum ea ſcriberet exhibentis; vt eſſet alterum Societati radix cui inſiſteret; alterum ſuccus quo aleretur, & fructum ederet. Quare Paulus III. Sapientiſſimus Pontifex Inſtituti noſtri recognoſcens formam iure addere potuit illam eſſe Deiparæ manum, vt dixit verè & grauiter *Digitus Dei hic eſt*. Nec abs re videtur aduertere qui naſcentem excepit Societatem locus, Romæ ſcilicet ædes ab Ieſu dicta, fuiſſe hanc antea S. Mariæ de Via dicatam, vt vtrobique Societas in domo Virginis, & conciperetur Pariſiis, & Romæ naſceretur. Præter quam quod nullo potuit loco Ieſu Societas conuenientius, quàm domo Mariæ excipi. Ipſius verò felices progreſſus in diuerſi orbis, abiunctiſſimas plagas Franciſcus Xauerius Mariæ bonitati acceptos refert, quam ſuorum ducem in Iaponiæ regna itinerum legerat. Hanc verò tutelam Apoſtolicæ huic expeditioni ab ea præſtitam, per infeſtiſſima tempeſtatibus maria, vel ex eo conſtet, quod ipſo illo eius ad ſuperos Aſſumptæ die, quo ſuis pedibus aduolutam ante quindecim annos Virgo Societatem exceperat, eodem Xauerium Iaponiæ intulit, vnaque in illam fidei, Societati, Martyriis aditum patefecit, quibus etiamnum quotidie decoratur. Nec fuit auxilij parcior erga Gonſaluum Syluei-ram ad portandum in Africam Chriſti nomen, & Societatem, ſubiugan-

dúmque cruci Monomotapæ Regem, & matrem ipſius Reginam, quam in rem animos, ac vires per ſacram Deiparæ tabulam ingentes accepit. Multos præterea vel ſpecie præſens, vel iuſſu propitio, vel inuſitatis beneficiis Societati dedit quibus eam & numero, & ſanctimonia augeret. Duos illi Beatos debemus Staniſlaum Koſtkam, & Aloiſium Gonzagam. Ad hæc Venerabilem Patrem Bernardinum Realinum, & Ioſephum Anchietam; alterum thaumaturgum, & (quem primum è noſtris Æthiopiæ Patriarcham ſummus Pontifex eſſe iuſſit) Ioannem Nunnium Barrottum; Thomam etiam Sanchez quo ægrè ſolidius de rebus conſcientiæ quiſquam ſcripſit; Sebaſtianum item Barradium ſcriptis quoque voluminibus illuſtrem, Iacobum Ledeſmam, & ſimiles, de quibus fuſiùs cum hanc hiſtoriam ad eorum ætatem perduxero. Tot argumenta beneficæ in ſuam; & filij ſui Societatem Deiparæ, Generalibus eius Præpoſitis indidere hanc mentem, vt quæcumque in nos aduerſa inſurgerent, ad pedes Virginis velut arcam ſalutis confugerent, quam eorum confidentiam, nunquam bono exitu deſtitutam, quotidianæ aliquot confirmant preculæ, quas tributi loco tunc quidem ſupplicis, nunc grati animi confidentiſque, illi exſoluimus. Vnde ſuis eorum nonnulli ardentibus literis ad Societatem vniuerſam, vehementer hortantur, hanc ſuperum Reginam veneremur vt dominam, vt parentem amemus, rueamúrque illam noſtri quam gerit exploratiſſimam tutelam, quam Patri quondam Gutthiero indicauit, cum Societatis, illi vniuerſæ ſub ſtolæ ſuæ regio ſyrmate, collectæ ſpeciem oſtendit. Sed nunc in viam redeamus.

XXII. *Geſta Ignatij Pariſiis, profectio in ſuã, & ſociorum patriam.*

Ignatij ſocios, ſi minus vna iam, at ſimili vita voti religio ligabat, parque omnes agebat literarum, & virtutis ardor ſuo ipſe feruori plura quam quæ præſcripſerat ſociis imponens, ſeipſum ſibi, & proximis liberaliùs commodabat. Diſtant Pariſiis ſeſquimilliari ad Montem Martyrum fodinæ gipſi quibus paſſim apertus collis totus, multo hiatu patet. Illic ſibi penetralem ſpecum Ignatius legerat, vbi velut ſemota in heremo, ab vrbe & ſtrepitu procul, diem in corpore diuexando, noctes precando exigebat, idem factitare ſolitus in æde S. Mariæ de Campis paucis frequenti, & pietati mouendæ valdè idonea in S. Germani Suburbio ſita. Fuitque hic illi ſolennis in ſolitaria ſeceſſus, vt ſe identidem contemplationi, & voluntariis pœnis totum reddens, horas literis impenſas pietati reponeret, & quaſi repetita fornace animum inflammaret. Saluti verò alienæ haudquaquam propterea deeſſe, multos ab hæreſi reuocatos, ad ſacrum Quæſitorem, reconciliandos Eccleſiæ perducere; multis auctor eſſe religioſæ vitæ quam in variis ordinibus diſciplinæ tenacem amplexi ſunt. Quemdam etiam peſte ictum omni opera iuuare nec à medicandis quidem eius anthracibus abſterreri, ex quo ſæuis repentè doloribus, contagij indicibus correptus, aliquot dies extra Collegium, & ſocios egit, ſed mira Dei bonitate reſtincta morbi vis, liberum iis illum reſtituit. Demum Pariſiis ità vixit, eaque præbuit abſolutæ virtutis documenta, vt eius olim, & familiaris,

liaris, & diſcipulis, ſed notæ ſcientiæ Doctor affirmaret quæ illic in Ignatio viderat, & notarat plus ſatis videri ad ſanctorum honores illi decernendos. His acquieſcentem, & inhabitãtem piis laboribus ſtomãchi dolores acerrimi inuadunt, eóque in dies incrudeſcunt, vt planè viribus exhauſtus vni tam tolerantiæ par eſſet. Cúmq; remediis omnibus conſumptis, reſiduam Medici eius curandi ſpem in natali cœlo reponerent, pia ſociorum importunitate adactus eſt ad ſuſcipiendum illud iter, quanquam haud adeo valetudinis cauſa illum à ſociis quàm eorum ſecuritas tantiſper abiunxit quæ turbari vtcumque potuiſſet (fas ſit de hominibus tam exactæ virtutis ita loqui) niſi eorum vice Hiſpaniam repetiiſſet Ignatius: nam & Xauerium, Lainium, Salmeronem, nuncupati ius voti vrgebat vt ſuis ſe bonis abdicarent, & præterquam quod erat magno futurum incommodo, ſi eorum tam multi, diſtraherentur in varia; non ignorabat Ignatius quam pellaci viſco paternæ domus, blanditiæ, & incantamenta cognatorum, facile animos implicarent. Quare profectionem illam perſuaderi ſibi paſſus, magis illam ſociis quàm ſibi obiuit. In procinctu ad iter iam erat, cum ecce tibi profecturo mora iniicitur; indignans ſimul, & inuidens, furénſque cacodæmon quod Societatem illam magnis ſuis in poſterum damnis ab Ignatio colligatam, non potuiſſet diſſoluere, vidénſque illum quendam de ſe triumphum ducere, extremam in illum experiri rabiem ſtatuit. Suſpicionem ergo quibuſdam mouit, ne ex arcto illo paucorum aſſenſu, & moribus à communi vſu alienis, ſectæ aliquid hæreticæ pullularet. Nec fuit pluribus vrgenda ſuſpicio, defertur illicò ad ſacrum tribunal Ignatius ſodalitatis eius auctor, ſaltem examini ſubdendus; haud enim alio crimine oneratur, niſi quod res eius, ob oculos poſitæ, nouitatem doctrinæ ſapiebant, probæ, an ſecus; id quidem neſciri; ſed nimio latendi ſtudio, ſuſpectam fieri prauitatis; poſſe tamen certis veſtigis detegi, ſi retractaretur acuta diſquiſitione libellus quidam, Ignatij opus, ex quo illam cum omnem commutandorum in alios hominum, & ad ſe trahendorum ducere ferebatur. Hæc ſumma totius accuſationis, quam fortè excuſet mens deferentium non mala; ſed illius auctor ſi dæmon attenditur, exagitauit illum haud dubio iactura, quam ab Ignatij ſociis, & ſibi tantoperè inuiſo Exercitiorum libello iam tum metuebat. At enim & huius malignitas, & ſuſpicio illorum grauioribus Dei conſiliis ignara ſeruiebat; fera ſiquidem Romæ poſt annos aliquot erat incubitura Ignatio procella, ex eo maximè collecta effronti mendacio, quo dicebantur aufugiſſe Pariſiis; flammis damnandi niſi euaſiſſent; in eorum effigies id factum, quòd in corpora non liceret. Sic ergo rem totam prouida bonitas digeſſit vt nunc iuridicè de hac cauſa ille ipſe cognoſceret pleniùs, qui poſt eſſet Romæ innocentiæ illorum teſtimonium illuſtre, ac legitimum dicturus; quod alioqui ægrè aliundè haberi potuiſſet. Erat Pariſiis de rebus fidei Quæſitor Matthæus Orius, cuius & aliàs memini. Sic lego vocatum in veteribus noſtris monumentis, tametſi autographum de Ignatij fide ac moribus teſtimonium habeo, Valentini

Lieuini

Lieuini Dominicani nomine conſignatum; eius ſcilicet qui ſucceſſerat Orio. Amabat Ignatium Orius ob egregiam virtutem, & fidem præcipue ardentem, cuius ſtudio multos ad illum hæreticos, reſtituendos Eccleſiæ duxerat. Ne tamen officio, & accuſatorum ſuſpicionibus deeſſet, ſecreto examine, clam de moribus, doctrina, & quibuſuis aliis ad Ignatium eiuſque ſocios vtcumque ſpectantibus cognouit, conceptáque ex iis, vt expectauerat, admirationis materia, vnde alij errorem timuerant; quaſi foret abundè ſuſpicionibus, & cauſæ ſatisfactum; hæſit videlicet, nec pergendum vlteriùs cenſuit. At contra Ignatius inſtare, nec dubitare profectionem illam ſibi à Medicis imperatam, in ſuſpicionem præiudicati erroris, fugæque vertendam. Vltro igitur Inquiſitori ſe ſiſtere; de ſe ac ſuis ecquid præterea, vel quærendum, vel agendum reſtaret, in promptu offerre. Sed enim viro ſapientia præſtanti, vna reſederat curioſitas pia legendi libelli, quo tantos ad Deum motus animorum, tam potenter Ignatius ederet, eaſque tam fortiter illi deuinciret. Libellum itaque non examinandi, ſed piè legendi gratia ex Ignatio rogatum, & acceptum, auidè perlegit; atque vt erat non modo ſpeculandi, ſed & ſanctè agendi ſcientiſſimus, facilè aduertit, diuini vim ſpiritus, qui paucis paginis clauſiſſet quæcumque animum poterant ab caducis purgatum, & illuminatum, perfectè Deo adſtringere. Quare reuertenti ad recipiendum illum Ignatio quanti faceret indicat, petit ſibi exſcribendum concedi, & aliis; quorum bono, ſi noſſet, eo vti ſperabat & quidem facilè paruit vir ſanctus. Verumenimverò apud ſe reputans, nequaquam deinceps iam ſolum, vti Barcinone; ſed neque cum nouis, ſui adhuc iuris, atque arbitrij ſociis agere, vt Compluti olim, & Salmanticæ egerat; ſed factum ſe nouæ patrem familiæ, tunc quidem exiguæ, at eo ingenti numero grauidæ quem mente præuiderat; ad hæc probè gnarus, bonum nomen, quanti momenti ſit alienæ ſaluti operam daturis; nec abſtiturum dæmonem quocumque pergeret, ab aliqua ſemper inſectatione; fidei Quæſitorem interpellauit ſæpius, cognitione legitima cauſam abſolueret, & ſupremum de illa pronuntiaret; ab ſe enim quamprimum in Hiſpaniam redituro, & ab ſociis Lutetia paulò poſt abituris, nullam velle relinqui vmbram, vitæ ac fidei parum ſanæ; quod foret aliàs procliue, ſi ſuſpicionibus, delatione, & examinibus paſſim notis, de illorum exitu, non conſtaret. Verùm Quæſitori obiectæ accuſationis tam clarè patuerat vanitas, tam erat perſpicuum ex eorum orta ignoratione quæ Dei virtus ſolet efficere, inſtrumentum nacta Ignatio ſimile, vt induci non poſſet, vel breue id temporis quod expoſcebatur, cauſæ plus nimio perſpectæ inſumere: Ignatio verò ſatisfaciebat, aiens, illi potius emendas quàm timendas accuſationes, cum in eius laudem omnes deſinerent; at his Ignatius minimè acquieſcens die quodam, cum ſcriba publico, & præcipuè aliquot auctoritatis doctoribus, quæſitorem adit, petitque ex eo vehementer, vt quando cenſeret delationes ſui, ac ſociorum, indignas eſſe de quibus iuſta quæſtio haberetur ad ferendum de innocentia iudicium huius

ſaltem

ſaltem ſui iudicij fidem ne grauaretur publicam facere, & legitimis tabulis munire, id ſibi pro innocentiæ abſolutæ ſententia futurum. Annuit petenti Quæſitor ſacer, adeò prolixè, & ea Ignatij prædicatione, vt plus indè pudoris, quàm ſatisfactionis retulerit.

XXIII. *Exceptus Aſpeitiæ pro ſancto Ignatius, trimeſtre illic ſanctiſſimè tranſegit.*

Ab hac itaque poſtrema ſolutus remora, commendatis Fabro reliquis ſociis in quibus velut maximus natu erat, & ſolus Sacerdos; condictóque Venetias die Ianuarij quinto, & vigeſimo anni 1537. poſt mutuos, & teneros complexus profectus eſt, quæ ſi exeunte 1535. profectio contigit, vt ex Polanci manuſcripto, edidere Maffeus, & Orlandinus, liquet Venetias non potuiſſe attingere, ante finem anni proximè ſequentis; nec enim breuiùs, affecto vir corpore, vulgaríque inſtructu potuit de media hiemè, milliaria ſeptingenta confeciſſe, quantum Pariſiis Aſpeitia diſſidet, nec totum trimeſtre egiſſe Aſpeitiæ: nec inde in variis vrbibus ſociorum negotia expediſſe; ex Hiſpania demum in Italiam rediſſe. Profectum quidem Pariſiis certum eſt, primis anni eiuſdem menſibus, vndè neceſſe ſit Polanci ſtylum animo præuertiſſe, claréque ex eo conficitur, quod interiecto inter Pentecoſten, & Aſcenſionem, dierum denario, anno 1535. agebat in patria vir ſanctus, quibus rectè conſentit teſtimonium iuratum Chartuſianorum Vallis Chriſti, de officioſo illuc Ignatij, eo anno aduentu, ſociorum iam rebus compoſitis, ad inuiſendum eius Cœnobij Monachum. Patet ergo ſub finem eius anni non potuiſſe Pariſiis abire; cuius menſe Maio iam in patria verſabatur, anno nondum ad medium prouecto. Venetias autem præcipitante 1535. perueniſſe, ex eius literis, ſuo loco manifeſtum reddam. Etſi verò ab ſuis tam ſanctis, cariſque ſociis, abiungebatur Ignatius, ſed ibat alacer, virtutis illorum minimè dubius, ſecurúſque illorum ſe abſente, neminem retro abiturum. Nec ſua illum fallebat opinio, eo enim virtutis, & conſtantis propoſiti robore valebant, vt ſi morte Ignatij parentis, vel alio caſu ſolui contingeret, quo nectebantur nodo, fixa tamen cuique permaneret in Palæſtinam peregrinatio, & deliberatus ardor, vitæ omnis iuuandis infidelibus abſumendæ. Erat Pariſiis in Cantabriam iter haud paulò iniquius quàm poſſet ab homine valetudinis fractæ pedibus confici; vili ergo iumento leuandum ſocij iudicarunt, quod Aſpeitiæ poſtea noſocomio datũ, ligna pauperibus comportauit. Hoc ille in patriam commeatu, denique peruenit, auebatque clam in vrbem ſubire, vt ſuorum moleſtos vitaret occurſus; obſtituros ne in pauperum domo ſibi hoſpitium legeret, ſed fruſtra: duabus enim ab Aſpeitia leucis, in eam domum in quam diuerterat ſuperuenit quidam Ioannes de Equibar Loiolæ perfamiliaris, percunctatúſque, vt fit ecquis intus externus? accepit de paupere ſat malè ab omnibus inſtructo, niſi quod ore aliquid præferret, lingua verò accentum illius regionis; non poſſe tamen probè in memoriam reduci quis eſſet. Hîc rimis cubiculi in quod ſeceſſerat, Ioannes oculum admouet, tentaturus an poſſet dignoſcere, & videt hominem de genibus precantem, ſibíque ac Deo immerſum penitus; redeuntéque mox, curioſius intuenti, antiqui vultûs

S veteri

veteri ſpecie, ambigere deſiit quis eſſet, miſſa igitur omni ſalutatione, effuſo equo lætiſſimus, Aſpeitiam aduolat, & Loiolæ toparchas, eo nuncio beat. Vix enim credibile dictu eſt quanta non modo gratulatione, verum etiam ſenſu quam pio acceptus nuncius. Paratur illicò venturo ingreſſus, ſupplicantium pompam clerici inſtruunt, germani, & affines equeſtrem, veriti attamen, quod erat nimis pronum ne illo abſterritum honore, fugarent prius à patria, quàm eam attingeret, conſulto metu ſubſtitere, deſtinato interea ſacerdote viro graui qui ſalutandi officio fungeretur, & ediceret, Loiolæ, vt ſemper, ita & nunc ſuæ, impatienter expectari. Quod autem prudenter aduerterent illum aliquo metu honorifici occurſus, flexurum è Regia in deſertam viam per montes, ruinis, & latrociniis infeſtos; illac item armatos ſubmittunt famulos, qui ſimulato itinere comitarentur venientem, & acutè futuro cauerant; fratrum obſequiis apud Sacerdotem Ignatius modeſtè declinatis, eodémque ad illos ne ſibi comior obſtaret, confeſtim remiſſo, per montoſa ſolus, non Loiolam ſed Aſpeitiam contendit, vt illic ſibi optatum hoſpitium in domo pauperum metaretur. At enim honores quos tantum vitauerat incurrit, nam oppido propior videt obuiam ſibi procedere ſupplicantium ordinem clericorum; & ingenti numero agnatos: illos quidem vt ſancto, humili reuerentia ſibi gratulari; hos tanquam conſanguineo, miris modis Loiolam diuerteret inſtare. Sed qui non fugerat, quod non potuerat futurum diuinare; nullis certè quamlibet importunis adduci precibus valuit, vt quod ſui arbitrij fuit, admitteret; excuſans ſe nuſquam domum propriam habuiſſe, ex quo paterna exceſſerat; nihil pridem apud ſe hunc titulum poſſe: ex quo eſſet Chriſti paupertatem profeſſus, exinde tot ſibi ab eo domos apertas putaſſe, quot hoſpitia pauperum paterent; denique parum ſollicitus hunc ſui receptum velut indecorem, ferri ab germanis iniquius, in noſocomium S. Magdalenæ recepit ſeſe. Quod ergo iis reſtabat vnum, elegantem lectum, parémque lecto menſæ commeatum eò mittunt. Sed nec eo lecto vnquam decubuit, quanquam ſummo mane, ad hoc illum quotidie frangeret, vt eo vſus videtetur, cum niſi humi ſomnum non caperet; quo tandem miniſtri deprehenſo ſerici loco ex ſtratis ægrotorum vulgare ſubiiciunt quod ipſe deinceps adhibuit. De lauta verò quæ mittebatur quotidie ſportula, nihil vnquam attigit, quin & ſui poſtridie aduentus, qui ſabbathi fuit, panem oſtiatim cum palam mendicaſſet, eum morem trimeſtri quo egit Aſpeitiæ perpetuum tenuit; ſi quid paulò commodius accepiſſet, pauperibus tribuens quibuſcum eadem vtebatur menſa; ſibi quod erat viliſſimum ſeponens. Domum ſemel omnino coactus ſubiit, poſt conſumptas enim in caſſum preces, prouoluta ipſius pedibus cognata, cum obteſtaretur per quicquid Chriſto debebat patienti, ne id ſibi negaret; demum ceſſit roganti, magis vt facto doceretur quanti eum facere oporteret per quem obſecrarat, quàm vt eius conſolationi, vel paterna ex domo commoditati propriæ aliquid indulgeret. Quare illuc ſub veſperum ingreſſus, poſtero die, conſcio nemine noſocomium repetiit.

Cæterum

Cæterum ſtomacho prius iam cœpto reſtitui quàm cœlum natale hauſiſſet, rediit vnà prior aſperitas, præcincta nudis carnibus catena, cilicium, flagella, ieiunia, & chameunia valde frequens. Ad iuuandas autem aliorum mentes, multo plus etiam roboris acceſſit, confeſtim itaque prodire, ad tradenda Chriſtianæ doctrinæ pueris capita: nec vlla Garziæ, fratrum maximi dehortatione, ab eo munere auerti; ſed diuina luſciosius tuenti obiectantique neminem adfuturum; reſpondere, ſe vel vno fore auditore puero contentum, & in eo docendo, bene operam omnem, ſe collocaturum. Verùm ad vnum, vel ad paucos laborem ab eo contrahi nequaquam oportuit; frequenti corona circumdatus, hominum quoque illuſtrium, ſua cuique credendi, ac viuendi opportuna tradebat documenta: inter quæ factum vt quæ eſſent pueris duobus euentura mente præciperet, verbiſque indicaret; horum alter Martinus Halartius, hic vultu deformi, & lingua balbus de Cathechiſmo dum reſpondet, riſum nobilibus feminis aliquando mouit; ad quas Ignatius, ridetis, inquit, ſimplicem puerum, nempe id ſolum quod oculi nuntiant de illo noſtis. Sed hoc habetote, longe hunc animo formoſiorem eſſe, quàm ore deformem, & hanc eius animi ſpeciem noua ſemper pulchritudine decorandam: euaſurum inſignem Dei ſeruum, bonóque ingenti animarum illuſtraturum præclaris laboribus patriam. Cui vaticinio egregiè res ipſa ſucceſſit vitam egit in clero ſanctam, & in ſtudioſè promouenda ſuorum ciuium ſalute quamdiu vixit ſtrenue actuoſam. Alterum octennem Franciſcum Almarium mater Ignatio ſiſtebat poſtulans enixe vt benè illi precaretur, poſcerétque à Deo ad Matris ſolatium, & leuamen ſeruari eum incolumem; defixis in illum Ignatius, tantiſper oculis, tum ad matrem conuerſus. Bono animo ſis, nam hic, inquit, puer, & futurus eſt æui longioris, & multorum pater liberorum. Quod ſic ad amuſſim vtrumque exactum eſt vt quindecim parens filiorum, octogeſimum ætatis attigerit. Ter quothebdomadis præter dies Feſtos, de meridie dicebat ad populum, etſi lenta ſemper exhauſtus febricula, producebátque concionem in duas, nonnunquam & tres horas, labore validioribus etiam vix tolerabili; nempe animi ardor, Deique auxilium prorſus ſingulare infirmitatem virium incitabat. Is erat populi vndique concurſus vt capi nullo templo poſſet, dicendúmque erat ſub aperto cœlo, ſed vocem & latera ſupplebat euidenti, miraculo Deus; trecentis enim paſſibus ſemoti æquè vt proximi diſtinctè audiebant, tametſi languidè, & ægro anhelitu diceret. Verùm apud me haud paulò magnificentius miraculum id fuit quod prima ſua patrauit concione, qua magno doloris, & pudoris ſenſu cauſam expoſuit ſui in patriam regreſſus, qua ſe tam pridem in perpetuum abdicarat, acrem videlicet, eumque continuum conſcientiæ morſum ſurdo verbere exprobrantis, quæ olim iuuenis, & vita ſolutior peccandi exempla de ſe illic dediſſet, delenda ſibi eſſe melioribus exemplis: ex quo illinc abiſſet, illorum à Deo venia, lacrymis, & ſanguine, poſcenda nunquam abſtitiſſe; darent ipſi quoque petenti veniam, & per eam quæ ſoler,

XXIV. Charitatis, & opera fructus Aſpeitia ab S. Ignatio collecti.

reos infelices, ſuique ſimiles proſequi pietatem, ſuas ſecum iungerent apud Deum preces, ad eluenda ex parte nomina quibus illi plurimis teneretur: ſi qui verò adeſſent quibus offenſioni quondam fuiſſet peccans, ſaniore conſilio tunc imitarentur pœnitentem. Subiecit deinde, iure alio ſtrictiori reuocatum, ad reſtituendam homini cum pecunia famam, quorum ipſi damnum creauerat;& nominabat hominē deſignabatque cōcioni tunc temporis præſentem,hic enim aiebat,planè inſons, coniectus in carcerem pecuniæ eſt damnatus,ad ſarcienda horti damna, clam à me, ac mei ſimilibus ſtultis iuuenibus direpti,quorū ipſe falsò inſimulabatur. Nunc illius vt innocentiam, ſic meum id crimen volo eſſe omnibus teſtata,& penſando quod indè paſſus eſt detrimento,quæ mihi ſupererant poſſeſſiones duas vobis quicumque hic adeſtis publicis teſtibus mancipo,& qua iuſti debiti,qua ſi debitum excedunt gratuiti nomine conſigno.Iam verò quod tulit ex animorum cultura pretium, ardenti operæ eximiè reſpondit.Primum Cleri mores reſtituit miſerabilem in modum diſſolutos,nam multi etiam Sacerdotes,ſuas domi alebant concubinas, & quidem ſacrilegio tam effronti vt vxorum ornatu locorum illorum proprio eas induerent;hos ergo ſibi,& caſtimoniæ reddidit,tanto miniſterio exhibendæ. Ludendi libidinem, iactura temporis, ſalutis, & familiarum infamem, cum exagitaſſet; toto inde ſequenti triennio, nec teſſeræ, nec luſoria folia Aſpeitiæ viſa ſunt, antea etiam vbi contra illa dixiſſet, in vicinum fluuium vt author fuerat, proiecta. In cultum veſtium inanem, & periculoſum feminarum ornatum cum inueheretur, exortus eſt ingens earum fletus quæ malè conſciæ cædenda facie, diſſipandóque capillitio, & abiiciendo inani mundo, pœnitudinem animi peracerbam prodebant. Decem illos dies qui à Pentecoſte, Aſcenſionem diuidunt, explicandis Decalogi præceptis ſingulos dicauit, eo quidem ſucceſſu, quo prius in eos qui aderant Spiritum ſanctum acceſſeret quàm ſolemnis eius ad quem illos parabat, dies appeteret: altero enim illorum dierum falsò, vanéque iurandi conſuetudinem aboleuit, quæ longo abuſu familiaris iam inoleuerat. Sexto verò die aliquot meretrices ad pudorem reduxit, ſed eo profligatæ vitæ horrore confixas, vt ſibi non ſatisfacerent, niſi eiuſdem dedecoris ſocias in viam retraherent. Ex iis tres relabendi metu, & deſiderio luendarum vtcumque ex parte aliqua pœnarum quas erant commeritæ pedites in longinqua peregrinatæ ſunt; alia cui vires ad idem deerant, in nóſocomio, ægrotarum miniſterio vitam omnem dicauit:Opus quoque fuere Ignatij,ſodales auguſtiſſimi Sacramenti,nam illos inſtituit, & curæ pauperum præfecit quos à victu quærendo pudor ingenuus abſterreret; quam in rem de ſuo ſummam attribuit bene grandem cuius cenſum rectores illius oppidi miniſtrant: ex quo illius diſpenſator quibúſque Dominicis, ſtipem pauperibus diuidit. Vſum præterea induxit, meridianæ precis, pro iis quos culpa lethalis obſtringeret, quòd ne ſenſim in neglectum abiret, mercedem ei conſtituit, qui æris publici ſtato pulſu orandi populo ſignum daret. Precationem ſerotinam pro defunctis dilapſam reuocauit. Fratris domui pium

hoc

hoc onus impoſuit, vt Dominicis diebus panes duodecim, paupetibus totidem diſtribuerentur ad recolendam Apoſtolorum memoriam. Demum Aſpeitiæ quæcumque optauit in Dei obſequium fieri, perfecit, hac enim clauſula totum ſui examen eius oppidi teſtes collegere. ad hæc verò, præter charitatem agendo ſtrenuam, plurimum contulit, exiſtimatio quam de illius ſanctitate Deus exciuerat, editis illius operâ multis clariſque prodigiis. Pertracta eſt ad illum procul, à quadriennio iam arreptitia, cui adhibitæ ſolenni ritu exſecrationes id ſolum egerant vt agnoſceretur verè à Dæmone occupari, eius nempe liberationem Deus Ignatio ſeruabat, qui manu capiti eius impoſita cruce tantum ſignatam, à maligno Spiritu integrè abſoluit: tam prompto permoti miraculo nonnulli, aliam obtulerunt magnis tumultibus validè furentem, & eam ob cauſam pro energumena creditam; hanc vt vidit vir ſanctus, diuino inſtinctu certò aſſeruit haudquaquam à Dæmone poſſideri, ſed exterreri ab eo imaginibus horrendis, quibus in eam inſaniam ageretur, & hanc pariter crucis ſigno ab ea vexatione liberauit. Plus habet admirationis mulieris ſanitas eo vſque iam tabe conſumptæ vt ægrè ſe trahens, in horas animam actura videretur. Precanti vt ſibi benè precari dignaretur, negauit Ignatius facturum quòd Sacerdos non eſſet, & eius adprecationis officium ad Sacerdotes pertineret; Ceſſit tandem modeſtiæ charitas, miſerabilis feminæ, & adſtantium precibus coacta. Sua ergo illa benedictione, tantum ipſi vigoris, ac virium infudit, vt Gamaram patriam ex quo illuc pago delata fuerat, per ſe repeteret, nec ita multo poſt huic ſuo ſe ſancto medico bellè valens denuo ſiſteret, cum grati animi teſte munuſculo, fructibus aliquot, quos ne triſtem ab ſe dimitteret, admiſit Ignatius, & in noſocomij pauperes tribuit. Illud fortè mirabilius ab eo præſtitum comitiali morbo laboranti; degebat eodem in quo Ignatius S. Magdalenæ in noſocomio, eius nomen Baſtidæ, frequentes mali impetu allidente lapſus, quibus aliquando cum præſens adeſſet vir ſanctus, miſertus hominis, in cœlum ſuſpexit, miſſâque illuc pro eo precatiuncula, iacentis frontem manu preſſit. Hic verò tactu benefico excitatus ad ſe redit, ſurgit, nec vnquam poſtea dum vixit, eius morbi acceſſu tentatus eſt. Neque vni tantum ipſius tactui vis ſalutifera inerat, ſed rebus etiam quæ eſſent in familiari eius vſu: id in muliere, emortuo brachio planè capta luculentum fuit; Abluendos enim eius pannos cum partim ſtudio pietatis, partim valetudinis reparandæ fiducia popoſciſſet, eorum contactu momento conualuit. Verùm interea dum in aliorum ſalute reparanda, miracula edit Ignatius, placuit Deo ad eius cumulum meritorum, patientiæ exempla in eo edere, eumque lecto affigere, vt noſocomio ad ſui etiam curationem vteretur, cuius tantam gerebat pro aliis curam. Nam preces Garziæ ipſius germani, & obteſtantium agnatorum ſuaſiones permo'eſtæ, nihilo plus ponderis habuere, ad eum Loiolam hac occaſione ex noſocomio auellendum, quàm cum venit Aſpeitiam habuiſſent. Quare pietatis & amoris officio vt ſatisfacerent, illuc eum adibant, vt iacenti

reos infelices, ſuique ſimiles proſequi pietatem, ſuas ſecum iungerent apud Deum preces, ad eluenda ex parte nomina quibus illi plurimis teneretur: ſi qui verò adeſſent quibus offenſioni quondam fuiſſet peccans, ſaniore conſilio tunc imitarentur pœnitentem. Subiecit deinde, iure alio ſtrictiori reuocatum, ad reſtituendam homini cum pecunia famam, quorum ipſi damnum creauerat;& nominabat hominē deſignabátque cōcioni tunc temporis præſentem,hic enim aiebat,planè inſons, coniectus in carcerem pecuniæ eſt damnatus,ad ſarcienda horti damna, clam à me, ac mei ſimilibus ſtultis iuuenibus direpti,quorū ipſe falsò inſimulabatur. Nunc illius vt innocentiam, ſic meum id crimen volo eſſe omnibus teſtata,& penſando quod indè paſſus eſt detrimento,quæ mihi ſupererant poſſeſſiones duas vobis quicumque hîc adeſtis publicis teſtibus mancipo,& qua iuſti debiti,qua ſi debitum excedunt gratuiti nomine conſigno.Iam verò quod tulit ex animorum cultura pretium, ardenti operæ eximiè reſpondit.Primum Cleri mores reſtituit miſerabilem in modum diſſolutos,nam multi etiam Sacerdotes,ſuas domi alebant concubinas, & quidem ſacrilegio tam effronti vt vxorum ornatu locorum illorum proprio eas induerent;hos ergo ſibi,& caſtimoniæ reddidit,tanto miniſterio exhibendæ. Ludendi libidinem, iactura temporis, ſalutis, & familiarum infamem, cum exagitaſſet; toto inde ſequenti triennio, nec teſſeræ, nec luſoria folia Aſpeitiæ viſa ſunt, antea etiam vbi contra illa dixiſſet, in vicinum fluuium vt author fuerat, proiecta. In cultum veſtium inanem, & periculoſum feminarum ornatum cum inueheretur, exortus eſt ingens earum fletus quæ malè conſciæ cædenda facie, diſſipandóque capillitio, & abiiciendo inani mundo, pœnitudinem animi peracerbam prodebant. Decem illos dies qui à Pentecoſte, Aſcenſionem diuidunt, explicandis Decalogi præceptis ſingulos dicauit, eo quidem ſucceſſu, quo prius in eos qui aderant Spiritum ſanctum accerſeret quàm ſolemnis eius ad quem illos parabat, dies appeteret: altero enim illorum dierum falsò, vaneque iurandi conſuetudinem aboleuit, quæ longo abuſu familiaris iam inoleuerat. Sexto verò die aliquot meretrices ad pudorem reduxit, ſed eo profligatæ vitæ horrore confixas, vt ſibi non ſatisfacerent, niſi eiuſdem dedecoris ſocias in viam retraherent. Ex iis tres relabendi metu, & deſiderio luendarum vtcumque ex parte aliqua pœnarum quas erant commeritæ pedites in longinqua peregrinatæ ſunt; alia cui vires ad idem deerant, in nōſocomio, ægrotatum miniſterio vitam omnem dicauit:Opus quoque fuere Ignatij,ſodales auguſtiſſimi Sacramenti,nam illos inſtituit, & curæ pauperum præfecit quos à victu quærendo pudor ingenuus abſterreret; quam in rem de ſuo ſummam attribuit bene grandem cuius cenſum rectores illius oppidi miniſtrant: ex quo illius diſpenſator quibúſque Dominicis, ſtipem pauperibus diuidit. Vſum præterea induxit, meridianæ precis, pro iis quos culpa lethalis obſtringeret, quòd ne ſenſim in neglectum abiret, mercedem ei conſtituit, qui æris publici ſtato pulſu orandi populo ſignum daret. Precationem ſerotinam pro defunctis dilapſam reuocauit. Fratris domui pium

hoc

hoc onus impoſuit, vt Dominicis diebus panes duodecim, pauperibus totidem diſtribuerentur ad recolendam Apoſtolorum memoriam. Demum Aſpeitiæ quæcumque optauit in Dei obſequium fieri, perfecit, hac enim clauſula totum ſui examen eius oppidi teſtes collegere. ad hæc verò, præter charitatem agendo ſtrenuam, plurimum contulit, exiſtimatio quam de illius ſanctitate Deus exciuerat, editis illius operâ multis clarîſque prodigiis. Pertracta eſt ad illum procul, à quadriennio iam arreptitia, cui adhibitæ ſolenni ritu exſecrationes id ſolum egerant vt agnoſceretur verè à Dæmone occupari, eius nempe liberationem Deus Ignatio ſeruabat, qui manu capiti eius impoſita cruce tantum ſignaram, à maligno Spiritu integrè abſoluit: tam prompto permoti miraculo nonnulli, aliam obtulerunt magnis tumultibus validè furentem, & eam ob cauſam pro energumena creditam; hanc vt vidit vir ſanctus, diuino inſtinctu certò aſſeruit haudquaquam à Dæmone poſſideri, ſed exterreri ab eo imaginibus horrendis, quibus in eam inſaniam ageretur, & hanc pariter crucis ſigno ab ea vexatione liberauit. Plus habet admirationis mulieris ſanitas eo vſque iam tabe conſumptæ vt ægrè ſe trahens, in horas animam actura videretur. Precanti vt ſibi benè precari dignaretur, negauit Ignatius facturum quòd Sacerdos non eſſet, & eius adprecationis officium ad Sacerdotes pertineret; Ceſſit tandem modeſtiæ charitas, miſerabilis feminæ, & adſtantium precibus coacta. Sua ergo illa benedictione, tantum ipſi vigoris, ac virium infudit, vt Gamaram patriam ex quo illuc pago delata fuerat, per ſe repeteret, nec ita multo poſt huic ſuo ſe ſancto medico bellè valens denuo ſiſteret, cum grati animi teſte munuſculo, fructibus aliquot, quos ne triſtem ab ſe dimitteret, admiſit Ignatius, & in noſocomij pauperes tribuit. Illud fortè mirabilius ab eo præſtitum comitiali morbo laboranti; degebat eodem in quo Ignatius S. Magdalenæ in noſocomio, eius nomen Baſtidæ, frequentes mali impetu allidente lapſus, quibus aliquando cum præſens adeſſet vir ſanctus, miſertus hominis, in cœlum ſuſpexit, miſſâque illuc pro eo precariuncula, iacentis frontem manu preſſit. Hic verò tactu benefico excitatus ad ſe redit, ſurgit, nec vnquam poſtea dum vixit, eius morbi acceſſu tentatus eſt. Neque vni tantum ipſius tactui vis ſalutifera inerat, ſed rebus etiam quæ eſſent in familiari eius vſu: id in muliere, emortuo brachio planè capta luculentum fuit; Abluendos enim eius pannos cum partim ſtudio pietatis, partim valetudinis reparandæ fiducia popoſciſſet, eorum contactu momento conualuit. Verùm interea dum in aliorum ſalute reparanda, miracula edit Ignatius, placuit Deo ad eius cumulum meritorum, patientiæ exempla in eo edere, eumque lecto affigere, vt noſocomio ad ſui etiam curationem vteretur, cuius tantam gerebat pro aliis curam. Nam preces Garziæ ipſius germani, & obreſtantium agnatorum ſuaſiones permoleſtæ, nihilo plus ponderis habuere, ad eum Loiolam hac occaſione ex noſocomio auellendum, quàm cum venit Aſpeitiam habuiſſent. Quare pietatis & amoris officio vt ſatisfacerent, illuc eum adibant, vt iacenti

adeſſent, in iis Maria de Oriola, & Simona de Alzaga ipſius ſobrinæ dum noctes aliquot excubant ſpectatrices fuere rei admirandæ, nam cum aliquando ad quietem aliquam receſſuræ, accenſam in omnem euentum candelam relinquerent, extingui iuſſit, monens, importunius obſtantes, ſi quid contigeret, lumen ſibi à Deo minimè defuturum. Extincta igitur candela abeunt, ipſe cuius ad agendum cum Deo animus ex benè an ſecus habito corpore minimum pendebat, mentem applicat ad orandum in quo dum horas aliquot traducit igne illo beato diuini amoris cœpit vehementius ardere, quem olim expertus fuerat, vtque aliàs, non ſatis eius flammæ compos, laxare pectus longis ſuſpiriis, magníſque vocibus cogebatur, in eiuſmodi aliquos tunc etiam clamores erupit: ad eos extemplo cognatæ accurrere, cubiculum pandere, & cæleſti quo totum lucebat ſplendore attonitæ ſtupere; nec minor Ignatij cum pudore ſtupor, dum ſe ea in luce videt inopinato deprehenſum. Quare illas infimis precibus æterno de hac re ſilentio obſtrinxit.

XXV. *Ignatij cum Chartuſiano, ſuo quandam magiſtro de Societate fundanda colloquium.*

Recreatus ex morbo, iter ad diſceſſum comparabat, quod vbi percrebuit, vterque mox ordo, & clericorum, & populi eum obſidere, verbis, lacrymis obſecrando, ſuadendo, ne ſe desereret, flagitare, neve ciues ſuos externis poſt haberet; cum ſuos præſertim labores cerneret, nec male poſitos, nec eorum meſſem ipſius arbitrio maligne reſpondiſſe, teneri tamen his minimè valuit, quòd diceret, (& ita res erat) aliò ſe à Deo vocari. Obiiciebat præterea parum ſibi Aſpeitiam conferre, quod perinde illic in ſuorum complexu velut in ſæculo ageret: fuit ipſi quoque non parua lis cum Garzia fratre, hic enim illius humilitati ſanctæ obſecutus, licet ægrè id ab ſe impetraret, vt eum ſineret mendicatò, & in pauperum domo victitare, ſperabat profecturo ſaltem, equum, & famulos ſe daturum, à quibus ſi minus vlterius, deduceretur vel ad portum vbi eſſet in Italiam conſcenſurus. Id enim ab ſe præter fraternum animum, decori etiam titulo exigi, & vrbanitatis apud homines confirmatæ, interpretaturos alioqui haud dubiè, illam Ignatij immoderatam modeſtiam, duritiem Garziæ inurbanam, eóque pronius quod annus in hiemem vergens, & corpus à morbo debile, recidiuam ex longo itinere valetudinem minabantur. His tamen vinci, nec Ignatius potuit, nec vicit. Admiſit fratris, cognatorúmque comitatum, ſed non vltra fines Cantabriæ hoc eſt tractu milliarium paucorum; inde illis ſupremum ſalutatis Xauerium verſus, Almazanum, Toletum, pedes viam iniuit, explicaturus Xauerij, Lainij & Salmeronis negotia. Deinceps Valentia Segorbem profectus ſuum olim Pariſiis magiſtrum, & amiciſſimum; illic verò tunc in Carthuſia Vallis Chriſti profeſſum M. Ioannem de Caſtro inuiſit, & pro veteri neceſſitudine ſua cum eo conſilia de petenda Italia, inde Paleſtina contulit, deque aut illic aut vbiuis monſtrare dignaretur Deus, ſtabiliendo Ordine, qui ex inſtituto ſalutem haud minus alienam, quàm propriam virtutémque curaret. Eius illi propoſuit ideam, deſcriptis præcipuis ex illo partibus quod eatenus rude, impreſſum animo

cœlitus

cœlitus gerebat exemplari : illos præterea quos operis ſocios legerat nominauit, Xauerium Fabrum, Lainium, cæteros, probè illi; ac pridem notos. Poſtremo de hac re quid ipſe ſentiret confidenter quæſiuit, eiuſque precibus eam commendauit, reſponſum diſtulit Ioannes in diem poſterum, noctémque cum Deo ſolidam ſuper eo tranſegit. Poſtridiè mane totus lætitia geſtiens, vt qui hoc eſſe Dei opus, Deo monſtrante præcepiſſet, ad vrgendum quod cœperat, vehementer Ignatium animauit. Addiditque de proſperis in Dei gloriam illius ſucceſſibus, ita ſibi conſtare, vt non dubitaret, omiſſa Chartuſia, vbi tyro iam erat aliquot menſium, ſe illi ſocium adiungere. Sed abſit, inquit Ignatius, & illum è contrario, ſolitudinis ſanctæ, ad quam vocatus fuerat amore acrius incenſum, poſt pactam inuicem mutuarum precum communionem perpetuam reliquit; huius porrò certam, colloquij fidem, eius Chartuſiæ tum veteres tabulæ; tum eius monachi virtute inſignes, fecerunt qui de Caſtrij ore iſta exceperant, ac trium denique ex iis Patrum teſtificatio auctoritate publica, iuridico firmata, ex cuius autographo Ianu. 8. anni 1641. ſubnotato, placet hîc aliqua ponere, quæ rei modum preſſius indicant : *Sanctum Ignatium*, inquit P. D. Antonius Martinus de Altarriba, *anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo quinto, è Ciuitate Valentiæ in Regium Vallis Chriſti Chartuſianorum conuentum acceſſiſſe, vt ſuum videret dilectiſſimum præceptorem P.D. Ioannem de Caſtro, & ſuum inſuper aperiret animum, de fundanda Societate Ieſu, antea conceptum : in eius ad Deum precibus felicem tantæ rei exitum collocabat. annuit D. Ioannes de Caſtro votis Ignatij, & illo veſpere, noctéque proxima, Deum ardentiſſimè, ſuper hac vna res precatus eſt; ſequenti die, ſic eſt Ignatium allocutus. Ita ô Ignati, tua de fundanda Societate Ieſu arrident vota, vt ſi lubet, Chartuſiam deſeram. Nouitius ſum nondum votis adſtrictus : meam opem, operam, vires, conſilium, in te vnum transferam, dummodo tantæ molis negotium, felicem exitum conſequatur. Ad quæ Ignatiu. Nequaquam Reuerende Pater : ſta in cœptis, tuis me precibus Deo commenda*, &c. ex eadem vero familia P. Andreas Solerus, ſuo teſtimonio peculiare aliquid notauit *S. Ignatium acceſſiſſe hanc Chartuſiam Vallis Chriſti, vt videret præfatum P. D. Ioannem de Caſtro anno 1535. & vt conferret cum illo conceptum de fundanda Societate Ieſu animum. Tunc S. Ignatius expectans P. D. Caſtro nouitium, veſpertinis horis adſtantem, cum reliqua religioſorum familia ſedit ad crucem cœmeterij conuentus*, &c. Ad hæc denique P.D. Nicolaus Bonetus teſtatur *ſe inſuper audiuiſſe à dictis Patribus S. Ignatium nunquam habuiſſe animum ingrediendi aliam religionem, nec Patrum Chartuſianorum.* Ignatium igitur Societatis fundandæ conſilio in Italiam veniſſe, certo quidem ex dictis habetur, verum multo ante id illi oſtenſum diuinitus, vt alia taceam, duo illa probant ab eo edita de quibus libro præcedenti vaticinia. Alterum Michaëli Rodeſio Barcinone, prædicens fore vt eius filius adſcriberetur in Societatẽ quam erat ipſe conſcripturus Antuerpiæ Alterum Petro quadrato; fore vt Collegium Methimnæ Campi ſua in patria, religioſo ordini

Ordini fundaret quem eſſet ipſe fundaturus. Quorum vtramque promiſſus exitus confirmauit.

XXVI.

Ignatij Venetias iter, & illic animarum bono ab eo geſta.

Poſt hæc Valentiæ Genuam in naui oneraria cum vectoribus aliis ſe mari dedit:periculoſa tunc nauigatio & valde anceps euaſerat ob claſſem Turcicam Barbatoſſæ in naues & homines immani deprædatione toto illo tractu graſſantem;cui tamen periculo haud paulò triſtius, remedio fuit: atrociſſima tempeſtas, & nauim iam iamque hauſtura, vt miraculo fuerit, facta mercium iactura, nudam vectore incolumi appuliſsè. Nam poſt temonem decumano fluctu diffractum & vela ruptis adminiculis iam inutilia, fuit ventorum mariſque ludibrio, neceſſariò permittenda. Hic inter vora vocéſque miſerorum mortem in momenta præſtolantium, nihil ſibi ſollicitus, nihil timens tranquillum animi, oriſque ſerænum retinebat, vtpote aſſuetus haud alio loco quàm in Dei manu cogitare ſe ac tutari: hoc vt poſtea faſſus eſt, pungebatur vno, quod tantis erga ſe Dei donis parum ex officio reſpondiſſet, ſanctorum eſt ſcilicet hoc ſtimulo vri, vt qui ſcitè norint, magna Dei dona, magnos eſſe nominum titulos, quibus vt ſentiunt ſe premi grauius, eo timidi magis, ac ſuſpenſi de expediendis rationibus laborant. Mari demum ſedato, nauique vt potuit inſtructa Genuæ denique exſcendit. Verùm aduerſis ingraueſcentibus, multo ſæuius terra quàm mari adiit diſcrimen,ſuperato Appennini iugo ex Genuenſi ditione in Ciſalpinam Galliam deſcendebat; hinc viæ errore, per ſaxoſa fiſſi montis anguſta ſe immittit, quæ viſa primum in plana diſtendi, in præcipitium torrenti imminens deſinebant. Pergebat ſpe falſa deceptus, & ferè continuo per ſaxa deſultu, incautus iam induerat ſeſe, cum præcipitio proximus, vt retro inde reſiliret ſe vertit. Verùm vſque adeò inuio, & horribili aſcenſu reuocandum illi iter fuit, vt manibus pedibúſque adreptans, prehensíſque ſaxis ſe attollens, quot paſſus promoueret, toties fallente aut veſtigio aut ſaxo in præceps iturum ſe crederet.Quo vitæ diſcrimine, narrauit deinde ſæpius, nullum vnquam ſe maius, & terribilius adiiſſe. Hiems erat imbribus ſupra modum infeſta,viæ tota Longobardia, eluuionibus abruptæ, iter pedeſtre Ignatio ærumnoſiſſimum fecerant, ex quo & Bononiæ ægrotauit. Collectas enim variis perpeſſionibus morbi cauſas,exeruit grauis corporis lapſus, cum ipſo in vrbis ingreſſu, de ponte in foſſas corruit; inde aquis vt erat & luto difluens, ne captandi contemptus occaſionem corrumperet tam bonam, vicos vrbis, quà erant maximè frequentes, lento gradu mendicans obiuit, & quam potiſſimum auebat ſtipem, reportauit omninò largiter, nempe dicteria, & ſannas quibus abundè aſperſus eſt; nam alioqui ne obolum quidem in vrbe tam nobili, & eleemoſynis dedita inuenit. Exceptus tamen eſt Hiſpanorum beneficentia qui habent illic Collegium locuples, & intra hebdomadam, ex febri, & tormento ſtomachi curatus. Quare iter Venetias ſecutus, illuc anno quinto & trigeſimo ſupra ſeſquimilleſimum exeunte peruenit. Quod mihi liquidò ex autographa eius Epiſtola conſtitit, Februarij 12. ann. 1536. Venetiis data, qua Barcinonenſem Archidiaco

chidiaconum, de ſuo illuc appulſu monens, ſeſquimenſem iam, ait Venetiis ago, pergítque ſcribere de Theologiæ ſtudiis quæ ibidem eſſet ad vſque vernum ieiunium proximi anni continuaturus; & libris ſibi ad hæc vtilibus quos ad Roſellam poſtmodum remiſſurum ſe ait. Quod item aliis repetit literis, indidem Nouembri anno eodem datis. Hæc tamen ſtudia, vt alibi ſemper, cum ſtudio iunxit ſalutis alienæ, nec abſque operæ pretio. Duo erant Fratres ex Nauarra orti, è Paleſtina tunc reduces, vnus Iacobus, Stephanus alter de Equia, ab his Ignatius fortuitò obuius, & olim Compluti bene notus, non perhumaniter ſolum ſalutatur, ſed velut è cœlo ad ſe deſtinatus, ex primo aditu creditur, ad fluctuantem vtriuſque animum placida pace componendum, iis enim ſancta, ex qua tunc redibant peregrinatio, magnum ardorem promerita fuerat caducis abdicandi ſeſe, Chriſtóque propius adhærendi, ſed incerti quis modus, omnium maximè ad hoc conduceret; lucem conſilij, & precum ſubſidia ex Ignatio quærebant. Horum votis benignè annuens, exercitia illis de more tradidit, per quæ manifeſtò ab iis perſpectum, placere Deo, vt ſe ad Ignarium applicarent, quod tunc quidem vtcumque ab iis iam cœptum eſt, poſt verò condita Societate, integrè confectum. Difficilior fuit Baccalaurei Hozij deliberatio. Pertinebat hic ad Hoziorum ſtemma, de ſtirpe prognatum Cordubenſi in Boetica, & longo ab æuo, ob egregia merita, ditione Albaidæ à Caſtellæ Regibus ornatum. Is ergo & ſanguine, & doctrina illuſtris, magnis deſideriis ardebat perfectæ virtutis, & quantum ad eam valerent Exercitia Ignatij, multorum experientia obſeruarat; verum hæc illi tot & calumniæ, & Quæſitorum ſacrorum examina, vſque adeò ſuſpecta fecerant, latentis, in auro veneni; vt inducere animum ad illa non poſſet, ne inficeretur vel inuitus. Haud tamen denique, tantum boni, tam certi, ob ſuſpicionem mali leuiſſimam omittendum putauit, & anteuerti ab ſe antidoto poſſe ſi quid boni, fucus erroris peſtiferi occultaret: fuit autem antidotum prodromum, Conciliorum, Patrum, Theologorum, multis voluminibus ingens moles qua ſe muniérat. Verùm exacto vix triduo, primarum meditationum vbi mutari ſe in virum alterum perſenſit, & hanc mutandi vim non peregrinis, & exoticis, quas extimuerat; ſed ſimplicibus ac nudis Euangelij documentis ineſſe; tunc verò ſuos mirari metus ridiculos, & ſtoliditatem ſuam non ſine lacrymis incuſare quæ ſe tanto tamdiu prohibuiſſet bono, eiuſque perdendi periculo obieciſſet; ſuas quoque illas quibus fuerat agitatus ſuſpicionum vmbras Ignatio aperire, & defenſionis apparatum quo ſe contra illas tueri ſperauerat. Petita dehinc ab eodē demiſsè venia exercitiis finē impoſuit, quem mox ſecutū eſt fixum cum Ignatio eiuſque ſociis viuendi propoſitum. Quod etſi breuiſſimi temporis, fuit tamen valde inuidendum, cum Societatem, vix dum benè in terris conſcriptam, moriens cœlo tranſcripſerit. Præter hos iiſdem meditationum nunquam iactis in caſſum retibus, alios ad Deum, atque ad ſe pertraxit. Sed fuit eius lucrum ſingulare, Societatis fautor, ac parens optimus Petrus Contarenus, SS. Ioannis, & Pauli, tunc noſocomio Præſes; Baſſi deinde Epiſcopus, neque vero is ſolum,

ſed Zacharias, Marcus, Philippus, & Illuſtriſſima ipſorum familia vniuerſa, qui ad Societatem poſtea fundandam, paterno nobis præſidio ſemper adfuerunt. Bellè res hactenus ferebantur, & mirum erat tamdiu Venetiis dæmonem ceſſare, alibi ſemper Ignatio aduerſatum. Eius ergo ac ſui non immemor, eò in illum deteſtabilius incubuit, quo falſi vix poſſe conuinci, ſparſæ de ipſo calumniæ videbantur, iactabatur enim ſator hæreſeon verſipellis; Hiſpanias primum, tum Gallias iis contemeraſſe, in Italiam demum ſeſe penetrare ad contaminandam illam eadem lue. Procedere illi rem ex ſententia beneficio ſecreti, nam cum alioqui cœpiſſet detegi, ad primam delationis auram, quam ei familiaris afflabat dæmon, ſalutem fuga redemiſſe, deluſis ſacrorum Quæſitorum tribunalibus, & pœnis. Sic & Compluti, ſic & Salmanticæ, ſic Pariſiis ab eo factum, eiuſque illic effigiem, quod in eum decerni aliud non poſſet, ad ſempiternam infamiam rogo traditam fuiſſe. Iam fidei aliquid, hæc licet ſomnia, publicè vulgata, in quorundam animis fecerant, cum admonitus Ignatius, nihil conturbatus vt qui optimè noſſet, vnde quóve ſpectarent, placidè Hieronymum Verallium Pauli tunc tertij Venetiis Nuncium, poſtea Cardinalem, conuenit, rogauitque de ſua vel rei, vel actoris cauſa plenè cognoſceret, haud quidem calumniatores, ſed ipſas calumnias damnaturus, & annuit poſtulationi æquiſſimæ Nuncius, eo fructu qui conſueuerat ex cauſis ſimilibus ad Ignatium redire, pronunciatum eſt iudicio publico pro illius innocentia, aduerſarij; falſitatis, & calumniæ damnati.

XXVII. *Tres Ignatio ſocios Petrus Faber Pariſiis adiungit.*

Hæc ab Ignatio dum Aſpeitiæ, & Venetiis gererentur, Pariſiis Faber cum ſociis ſtudiorum curſum ad metam vrgebat, ibi condictum diſceſſui, operiens diem, moliri & ipſe aliquid magiſtro dignum (cuius illic agebar vices) in piſcatione animorum aggreſſus eſt: quantos verò ex ea quæſtus retulerit, vel ex vno ſolum intelligatur plenius, quam ſi per ſingula eatur; vt enim reſcitum de illius diſceſſu ad conueniendum Ignatium, eius Academiæ doctor, & fama conſpicuus, & eximiæ probitatis, religionem ipſi lethalis criminis inicit, ſi quam illic Deo nauabat operæ in conuertendis ad illum tam multis, ſpes anteponeret dubias & longinquas, mira quædam cum Ignatio patrandi; quæ quantumuis magnifica, futuri ſpecie blandirentur, nunquam tamen eſſent vtilitatum præſentium menſuram æquatura. Subdebátque in hac ſententia ſi parum ſe crederet fide dignum, daturum ſe illam Theologorum Pariſienſium multis chirographis munitam. Hic verò animos generoſæ illius familiæ niſi & inter ſe, & cum Ignatio, certa perſuatio colligaſſet, qua ſe per eum à Deo electos ad ingentia opera ſtatuebant; nutaſſet profectò Fabri conſtantia; forte illo concuſſu ab Ignatio diuellenda, forte etiam ſocios diuulſura, vel aliò quopiam impulſura. Grandi enim, ſi minus culpa, at certe iactura, omitti Pariſiis videbantur innumerabiles animæ quæ lætiſſimos prouentus impenſæ ſibi operæ reddebant, ob tranſmarinam expeditionem, ad profanos, barbaros, ignoti moris, & linguæ populos, nec fortaſſis culturam paſſuros, aut fructu certè non alio quàm emeriti laboris, nulla fruge conuerſionis animarum. Verumenimverò Ignatij fabricam machinata fuerat Dei manus, nec aut iſte, aut

quiuis

quiuis alius impulſus eam conuoluere, aut quaſſare ac ne imminuere quidem vel vno lapidum valuit; acceſſere quin etiam prioribus alij; cuius planè Fabro, incrementi merces, & gloria debetur. Nam erat hominis mira dexteritas, in colloquiis familiaribus pietatis ſale condiendis; de qua cum ageret, ſuo quodam agebat proprio charactere, tàm ſimplici, atque ingenuo, vt ab exquiſita illius arte, procul eſſe ars omnis videretur; tam valido tamen, & tam piè diſſimulato pij ſermonis imperio, vt ſubire illum in animos adſtantium crederes, & eorum de quibus diceret affectus iis inſculpere. Ad hoc eorum in quos incidiſſet colloquiis immiſcere ſeſe admodum comiter, iiſdem affici, eandem animi relaxationem cum iis captare; ſed temone paulatim occupato (ſic aures vocauit Clemens Alexandrinus, vt quibus animi totius nauigatio regitur) prouectum ſermonem, in ſuam ſententiam flectere, quæ vnà ſpectabat animæ ſalutem, efficeréque, vt nihil minus agentes, nihil magis egiſſe ſe deprehenderent, quàm quod minus agere cogitarant, inde nemini ſuſpectus eſſe, aperti martis imagine mouere neminem (qua ſolent ad defenſionem ij quoque accingi, qui aliunde vinci optant) nullum ab ſua conſuetudine auertere, iucunda de cætero multúmque amabili. Per hæc æternorum lumen potens, & multiplex, pæne abſque ſenſu inſinuabat medullis audientium intimis, ex quo motum frequens admirandáque mutatio ſequebatur. Præter hunc de diuinis agendi, tam omnibus gratum, induſtriúmque modum, Exercitia S. Ignatij tam docta, peritáque tractabat manu, vt vel ipſo iudice Ignatio, parem in eo genere non haberet. His itaque artibus tum Deo plurimos, tum tres Ignatio lectiſſimos ſocios peperit, Claudium Iaium, Paſcaſium Brouetum, Ioannem Codurium; omnes Theologiæ magiſterio ornatos, Sacerdotio etiam priores duos. Claudius raro ingenio, & candidiſſima indole, Anecij prope Gebennam natus. Paſcaſius Bertamcurtij haud procul Ambiano, Ioannes Ebreduni Delphinatus metropoli. Sic decem omninò fuere primi Societatis Patres, qui numerus multarum hæreticis fabularum argumentum fuit. Denarium apud Pythagoram ait Miſenus Calui niſta, fuiſſe cognominatum ex Atlante, quare primis illis qui ad Societatem iungendam conuenerant, non ab re contigiſſe vt eum efficerent numerum, Ieſuitas nimirum perinde Papatum ſuſtentare, vti *Vertice ſuppoſito ſidera fulcit Atlas.* luſit prudentiùs in eum numerum ſcriptor eruditus, & pius Florimundus Remundus libro de ortu hæreſ. Deum videlicet pondere, numero, & menſura, omnia digerentem, hac etiam decade quæ Societatis fundamentum erat omen edidiſſe rerum ab ea gerendarum, foréque hoc decumanum mare, quod eſſet aliquando Lutheri piraticam depreſſurum. Atque hi quoque tres ſocij prioribus additi dum alij inſtaurant, ſua tunc primum vota nuncuparunt, eodem Virgini Aſſumptæ die feſto, eademque ad Montem Martyrum in æde; quam votorum inſtaurationem, annis duobus iterarunt 1535. & 36. quibus Pariſiis ſuſtiterunt.

Sub hæc Franciſci S. ſoprziæ obitu, controuerti cæpit Ducatus Medio- XXVIII.

Ignatij ſocij Pariſiis Venetias petunt.

lanenſis inter Carolum quintum Imperatorem, & Franciſcum primum Regem Chriſtianiſſimum, iamque Imperatoris exercitus, Germano, Hiſpano, & Italo milite confertus Salios intrarat. Quæ res Ignatij ſocios Ianuarij tantum vigeſimo quinto ann. 1537. Venetias ex condicto ituros pepulit ad maturandum in Italiam tranſitum priuſquam à militibus clauderetur. Quare paucis, tantiſper hærentibus ad componendam communem reculam, & diuidendas pauperibus, eius reliquias, cœteri Nouemb. 5. anno 1536. proficiſcuntur Melodunum milliaribus triginta Pariſiis diſſitum, inde cum alij aduenïſſent vnà Venetias iter arrepturi. Eorum aduentum dum illic cum aliis Simon Rodericius expectant, diuinæ pignus beneuolentiæ accepit, valetudine affectus graui, eademque, contra quam futurum putaretur, mirabiliter liberatus; huic improuiſo humorum concurſu intumuit humerus; exin valida febris, ex qua, iuncto dolore humeri abſcedentis, tota nocte, iactari, humique volutari (erat hic eius, & comitum in tenui hoſpitio lectus) ſed vrebat iacentem morbo peior, moratum neceſſitas, quas, dum excoquitur ad ſuppurandum tumor, iniicere ſociis cogebatur, fortaſſis enim viarum commeatus intercludendos interea, vel ſe ab ſociis & quod conſequens erat, ab omni ſolatio deſerendum. Quamuis ergo afflicto, ſeges patientiæ cara erat, ne tamen per illam, ingentis boni ſpes ſibi deperiret, Deo ſupplex intimo, affectu flens inſtitit vt flecti meritis ſanctorum comitum dignaretur, ſe quidem illorum Societate, & militia indignum, in quam illos ducebat Ignatius, ſed iis ad hoc ſuam donaret ſanitatem vt ſe pro ſeruo vterentur, huic ſe muneri libentiſſimè addictum cupere. Eodem reliqui ardore à Deo flagitabant ne quem dediſſet Ignatio ſocium, eripi fineret; neque committeret veliter omnibus intercludi, vel relicto vno mœrentes abſcedere. Non lentæ ad cælum hæ preces fuere, ratas fecit Deus adeo euidenti ſupra morbi naturam miraculo vt immiſſus ad hoc Simoni videretur, quo intelligerent peculiarem erga ſe Dei curam nolentis penitus vt vel vno imminuerentur, idque tam euidenti prodigio cauentis. Nocte in ſummis doloribus traducta, ſub crepuſculum diei, obrepit ægroto breuis quies, inde nec febris, nec tumor, nec veſtigium tumoris; excitatus omnia comperit vanuiſſe, detumuiſſe, abſterſa eſſe, paucis denique interiectis horis, qui Pariſiis reſederant ſocij cum veniſſent, læti omnes, lætum; & alacrem ſecum abduxerunt. Hoc Simon documento, vetus propoſitum ſic corroborauit magiſtro Ignatio per aduerſa quæuis conſtanter inhærendi, vt affixam ſibi poſt biduum à fratre, & à ciue ſuo amiciſſimo potentem remoram veluti ludens excuſſerit. His vbi patuit Simonem præter quod animo finxerant, non rediturum abiiſſe, factumque aſſectatorem Ignatij, conſecuti mox equis curſoriis breui aſſequuntur, primuſque delapſus ex equo frater, in amplexum fratris cum lacrymis ruit, ſupplicat, obteſtatur, admouétque vim, & artem omnem quam ad auertendum à ſuſcepto fratrem naturæ impetus dictabat; alioqui futurum ab Luſitania ſe perpetuò exulem, ne coram cernere cogeretur intabeſcentem dolori, & luctui matrem; & improperantem ſibi crudelem filij

iacturam

iacturam, quem ſupremis verbis moriturus pater maternæ ſollicitudini tanto amore commendaſſet Pietati parentum, addebat amicus æquitatis iura, nefas eſſe ſpes ſumptúſque fallere quibus ab rege fuerat ad ſcientias prouectus, regiis certè obſequiis occupandas, non aſſectationi vnius homuli vndique expulſi, vndique profugi, & illum nunc etiam quò neſciret trahentis. Verùm nec germani mollita lacrymis, nec rationibus amici, vel vngue tranſuerſo Simonis conſtantia de gradu ceſſit in quo illum Deus ſtatuerat. Sic ergo vtrique ſatisfecit vt videretur propior ad eos ſecum abducendos, quàm ipſi ad eum ſecum in vrbem reducendum. Quare Pariſios, vbi cum eo ſtudiis operam dederant, re plane infecta redierunt.

XXIX. Xauerij ardor in vexando corpore, & deſperata inde valetudo miraculo reſtituta.

Ne Xauerio quidem ſui aliquot ſiniſtri occurſus defuerunt. Prior tam excelſo animo valde impar dignitatis canonicæ Pampelonæ ineundæ diploma, abeunti Pariſiis redditum. At generoſa mens, & capax, mundúmque quantus eſt vniuerſum, crucis cui ſe confixerat amore, faſtu nobili calcatura, ne aſpectu quidem id munus dignatus eſt, nedum illius fuco motus. Maius aliud Ignatij, & vitæ cum Ignatio, incauto feruore amittendæ, diſcrimen adiit. Vitæ enim decurſæ veſtigia ſigillatim apud ſe relegens, rationibus cum Deo ſubductis, decreuit ſanctorum exemplo contracta apud illum culparum nomina, pœnis voluntariis delere. Cumque is membris habilibus, & mire agili, ad ſaltum, curſúmque corpore ſe olim pluſculùm gauiſum meminiſſet, gloriatúmque præ ſtudentibus aliis (quorum tunc erat Pariſiis ſaltus vſitatum ingenij laxamentum) ſibique inaniter placuiſſe; culpæ leuiſſimæ, pœnas ab ſe exegit grauiſſimas luculento ſane indicio, grauiori culpa quam in ſe plecteret caruiſſe. Funiculos itaque multis aſperos nodis ad ſtringenda brachia, & crura, genuum tenus adhibuit, & eo tormenti viatico, iter cum ſociis in Italiam cepit, creſcente ad omnem progreſſum cruciatu; ſed natura poſt dies aliquot, ardorem animi deſerente, humi ſe ſolutis repente viribus abiicit, negans poſſe vlteriùs mouere. Dolorem augebat aperiendi mali neceſſitas, veritus ne ſancto feruori daretur, quod ſuis peccatis reponendum putarat. Sed fuit rogantibus ſociis, & remedium iterque vrgentibus denique cedendum. Hæſit ſtupens, ac dolens nouitate periculi eorum charitas, dum vident circum arroſas carnes, ita funiculis increuiſſe, vt eos penitus mergerent, ſublatum illicò deportant in vicinum pagum, chirurgum accerſunt natione Gallum, qui vt ſectionem neceſſario vſurpandam, ſectionis tamen animaduertit diſcrimen euidens artem & animum deſpondit, monens ferrum haud poſſe carnibus, tutò neruis intactis, inſeri, & ſaluo quod hinc ſequebatur membrorum officio, eius curationem mali ad Deum ſpectare, cuius cauſa optimus iuuenis id ſibi acciuiſſet. His vna opera, ſpem ſimul detrahi, addique ſibi comites ſenſere; & hoc maiori Dei fiducia quo iam nihil ſuberat quod humanitus expectarent. Recentis ergo in Simonem gratiæ memores, confidenter Deo communibus votis, curam repræſentant conſuetæ erga ſe ipſius bonitatis tantopere hactenus, ne quis illorum aut corpore, aut mente periret ſollicitam;

eam verò idcirco tunc præcipuè ex poſci propitiā quod eum caſum vno De amore Franciſcus incurriſſet. Non fuit longa precatione opus ad hoc impetrandum quod Deo cordi erat concedere, nec enim ferebat Apoſtolum Chriſti nomen in oras vltimas portaturum, ipſo in itinerum aditu labori ſuccumbere. Iacentem itaque nocturna quiete placidè refecit, poſtridie manè ſic perſanatum exhibuit, vt diſſipatis fruſtatim funiculis reſidentéque in integrum carne, non vulnerum modo, ſed ne vinculi quidem, veſtigium vllum appareret. Hic tamen tam crudus Xauerij caſus, Iacobum Lainium, nihilo effecit in corporis ſui tractatione mitiorem: aſperrimum enim cilicium quod Pariſiis diſcedens induerat, vſque Venetias nunquam ſibi vt detraheret indulſit, tametſi corporis temperatione imbecillus, ægrotanti propior quàm conualeſcenti, Pariſiis exiſſet.

XXX. *Sociorum Ignatij cum hæreticis in Germania congreſſus, & vitæ in itinere ratio.*

Reliquum iter occaſionibus patientiæ iucundis, congreſſione cum hæreticis & felicibus periculis exercitū; huiuſmodi fuit. Pedites ibant veſtitu paupere, ſed oblongo, qualis tunc academicorum Pariſienſium, ſchemate peregrinantium; manu baculum, ſcriptorum ſarcinulam humeris geſtantes, cæterum tam rara collectáque modeſtia, vt quibuſcumque occurrerent admirationem & ſui quandam venerationem inijcerent. Contigit autem primo die vt in Gallorum inciderent locatas, quà tranſitus erat, excubias; interrogati, qui, vnde, qua patria? vnus vice omnium reſponderet, quod qui erant inter illos hiſpani, profiteri abſque periculo patriam non poſſent. Ad horum interim aſpectum qui ſubſtiterat ruſticus, ad milites conuerſus, ſinite, inquit, abeant boni viri, ad corrigendos mores alicuius prouinciæ certo pergunt. Quod ex ore hominis ſimplicis temerè effuſum pro dicterio quidem fuit, futurum forte in aliqua vaticinij opinione, niſi fundendos magna orbis parte eorum labores, in vnam prouinciam coartaſſet. Horas porrò diei ſic aptè digeſtas obſeruabant, vt darent aliquas diuinis meditandis; Pſalmis aliàs aut voce aut cantu ſummiſſo recitandis; quaſdam communicationi mutuæ piorum ſermonum, & ſenſuum quos orando, meditandóque conceperant, qui tres in iis Sacerdotes erant, quotidiano ſacro fungebantur; diuino epulo alij accumbebant, ita quiſque ſibi itineris comitem aſſumebat Chriſtum cuius cauſa peregrinabatur. Hoſpitia ſub noctem mox vt ſubierant, mane verò antequam exirent flexis vnà genibus aliquid temporis precando tribuebant, pro tutela præterita grati, ſupplices pro futura. Quod pietatis ſpecimen in diuerſoriis ſingularem mouebat admirationem ſibi quidem ad victum, monetæ aliquid ſeruarant, ſed erat is tam parcus, & ſobrius, vt perpetuo eſſet ieiunio ſimilis. Ad ſpontaneas pœnas accedebant neceſſariæ difficilium viarum, rigidæ hiemis, & effuſiſſimæ per Lotharingiam quotidie pluuiæ, tantarum verò in Germania niuium, vt tridui moram interdum facere cogerentur, dum vias regias locorum periti veſtigiis præuiis ſignaſſent, & eſſe inuiæ deſiiſſent. Verùm quantacumque ſiue vltrò, ſeu neceſſariò tolerarent, incenſa pietas, & caritatis alacritas iucundiſſimè condiebat, erat omnium ita cor vnum, & anima vna, vt quiſ-

que itineris comites, haberet octo amore fratres, obſequio, & ſubſidio famulos; adeo ſingulis & ſolliciti omnes erant, & omnium commodis poſthabito proprio quiſque ſeruiebat. Nemo inter illos auctoritate ſuperior, quòd nullus ex iis eam admittere voluiſſet. Vbi conſulto opus foret, ſuffragiis pluribus ſtabatur. Itinere vt dixi per Germaniam inito, ne ſi per Salios, incurrerent in Cæſaris militem; haud tamen Gallos vitare potuerunt, qui Belgium per Lotharingiam ſubibant. Latrocinia palantium militum ipſos quoque domi tenebant indigenas, & vbicumque noſtri conſpicerentur peregrini, velut inuſitato Dei præſidio ſoſpites, ſtupori erant; quæſiuitque ex iis non nemo, an aëre veniſſent, cum terra iter eſſet penitus inacceſſum. Sed hoc præ cæteris inſigne, Dei ſuos tuentis prodigium, cum in exercitus Gallici aciem inciderunt. Nam ſexcentis verſati modis, quinam eſſent? quò tenderent? cum ſemper idem de omnibus qui Gallicè norat, reſponderet; eſſe ex Pariſienſi Academia ſtudioſos, ad S. Nicolai pietatis cauſa proficiſci, (& erant reipſa in Lotharingiæ finibus illac tranſituri) nihil vnquam præterea ex ipſis interrogatum eſt, ex quo poſſent qui erant in iis Hiſpani detegi, & quod certò futurum erat ab hoſte detineri. Alios nacti ſunt in Garmania caſus, alteriuſque diſcriminis ac benigna quidem hoſpitalitate non raro ſunt ab catholicis accepti, quos emolliebat in lacrymas, fortis & vegeta iuuenum nouem Religio, ſuſpenſa de collo Virginis corona, palam ſe inter hæreticos proferens; ſenſere tamen haud ſemel impiam hoſtium rabiem & inſolentiam, non ſine aperta vitæ quoque perdendæ alea. In vrbes Luthero addictas vix pedem intulerant, & circumſiſtere illos ſtatim miſerellorum turba, & ad diſputandum prouocare, haud quidem extricandi veri deſiderio. (nam Romanæ Eccleſiæ fidem veri ſtudio reliquit nemo) ſed innata hæreticis confidentia petulanti, quam incendebat, illa ſui ſecura hoſpitum libertas aut proritantium ad certamen, aut non timentium, profeſſæ fidei manifeſtum ſignum, contrariæ fidei hominibus inferre. Nec abnuere noſtri cum iis congredi, ſpe licet nulla bonæ illorum frugis, quos ad defenſionem praui iudicij, peior voluntas fulciebat; & quibus idcirco arbitraria erat credendi regula quod eſſet arbitraria viuendi. Sed Ro. ſaltem Eccleſiæ nomen, & Religionis Sacroſanctæ, diſputatio ſuſtinebat, auertebàtque probra quibus inſultaturi erant hoſpitibus, ſi vna illos aduerſariorum ad diſputandum inuitatio elingues effeciſſet; ac fidem præterea illorum falſo damnaturi in qua propugnanda, defenſores illius tacuiſſent. In hoc autem conflictu ingeniorum, & doctrinæ, mirum quantum Lainius emicaret, in promptu reſponſa, & vim arguentis acrem, & ſolidam miniſtelli ferre non poterant: & fuit qui victum ſe publicè faſſus ſit, etſi dans manus Lainio, veritati non dederit, ſed vel in priſtino errore defixus hæſerit, vel in diſſoluta ex eo errore viuendi licentia. Verum huic ſi parum profuit ita vinci, profuerit ſaltem iis qui aderant, indéque didicerint haudquaquam deinceps illi ſe credere, qui ſui licet deceptionem apprimè doctus,

nollet

nollet tamen eam dedoceri, nec decipiendi munere abſtinere. Nihilo autem ingenio minor ſingulorum moderatio elucebat,& humilis de ſeipſo ſenſus, ex tumultuoſa, & audaci prædicantium ſuperbia clarior, qui conuitio, & contemptu ſoliti eſſent petitiones & vulnera exire, quæ rationibus non valerent, quod licet apud imperitos plauſum ſuum ferret, apud quos ſemper is victor eſt cuius eſt magis inſana, & arrogans inter diſputandum vociferatio, ſed non deerant cordati, qui rectè aduerterent, miniſtellos ſuos conuitiis, noſtros argumentis, & rationibus vincere. Quare erga illos afficiebantur,eoſque hoſpitio eleemoſynis, viarum ducibus, humaniſſimè iuuabant. Iam decimo ſexto ab Conſtantia milliari in Lutheranorum deuenerant pagum, cuius olim paſtor tunc deſerta Eccleſia lupus, vidit illos in diuerſorium ſubeuntes, facileque dignouit eſſe Catholicos, extemplo itaque loci primarios accire, futuros victoriæ plauſores quam de papiſtis perilluſtrem ſpe anteuerterat; inuitare hoſpites ad pugnam,& ne punctum quidem reſpirandi de via iis concedere. Accepta libenti animo prouocatio; ei ſuſtinendæ, primus in campum ſe dat Lainius, quanto indole mitior, tanto ad diſputandum ardentior; tenuit horas aliquot certamen paſtore multum infremente quòd ingenij falſus bonitate expectationem quam fecerat, vno omnes hauſtu exſorbendi, videret ſe fallere; ac ne ab vno quidem illorum ſe poſſet euoluere. Tandem ſeu feſſus ſiue famelicus, inducias, inquit, dum cœnatur; & placidè mecum ait cœnabitis, poſt integrabimus: & prælium vobis in craſtinum condico ad videndos aiebat *libros meos*, *& liberos*; ſeorſum tamen ab eo cœnam tenuem, & ſobriam cœnarunt; dum is cibo, & mero ſeſe ingurgitat. Remota menſa, iteratur certamen, adſtat frequens concurſus, magna huius ſecundi conflictus fama, & fuit ſanè haud paulò acrior priori, nam in hæretico præter ingenium, partes etiam vinum ſuas aliquanto fortius agebat quam diſputantem condeceret; eratque idem, inter Lainium, & ipſum; quod inter ſiccum, & bene madidum diſcrimen. Haud tamen adeò exerrabat quin argumentis Lainij, eo vſque ſtringi ſe intelligeret, vt nullum ſibi relinquerent exitum. Quare id denique in eo factum quod natiuum vino S. Ambroſius adſcribit, vt abſque cruciatu, dulci quæſtione verum extorqueat, & viciſti, ait, nec quod poſſim referre ſuppetit vis aliud? Planè ſubdit vnus ex ſociis, aliud reſtaret, abiecto ſcilicet errore, ab eo pariter iſtos eximeres, qui tua fide illi credunt; nam cur & tueris, & doces, quæ vides cum vero non poſſe conſiſtere? Et noſti optimè à fide errantibus, multóque magis auertentibus alios, æternas pœnas eſſe comparatas. His homo ebrius in furorem actus, multa dictu fœda, & barbara, ſermone germanico fundere, ac minari; reſcituros poſtridie, ecquem haberet præter diſputationem tuendi ſui modum; coniecturum ſe illos in compedes, exinde ipſos per ſe reliqua comperturos: poſt quæ furens, iactánſque impias in Deum voces, ſeſe proripuit. Quæ ſtatim furioſi verba qui patribus interpretaretur non defuit, magnoperè ſuadens, quamprimum aufugerent, hominem

eſſe

eſſe iis locis potentem, peiora etiam, quàm quæ minatus fuerat auſurum. Sed Profeſſioni ſacroſanctæ, vilis animi notam ſua fuga inuri abnuerunt, qui pro illa tam doctè, & fortiter ſteterant; ac ſi tum foret pro illa quoque moriendum, magno compendio quod in Palæſtina quæſitum ibant, in Germania inuenturos. Suam igitur quiſque vitam Deo libentiſſimè conſecrare, & noctis eius partem potiſſimam precando, animandóque inuicem ducere: vix diluceſcebat, hæretico adhuc heſternam coquente crapulam, cum Patrum hoſpitium procera vir, & eleganti forma ingreditur, annorum vt coniici poterat, triginta; hic vultu facili, & lingua germanica; tum videns ſe minimè capi, nutu vario inuitare vti ſequerentur; mox illum omnes, cunctante, quod mirum, nemine, ignotum, quocumque ductaret ſubſequi. Ille extra pagum, cæcis extra frequentiam ſemitis præire, reſpectare à tergo identidem; & interdum renidens nutu erigere, ac nihil metuerent, aut ſuſpicarentur admonere; ſed enim timori admiratio præuertebat, cum ſe illum nec tritis, nec raro ſaltem veſtigio impreſſis aſſectari viis cogitarent, quæ principio difficiles aditu, faciles poſtmodum, commodæque exirent. Præterea omnibus illic alta niue coopertis, per calles ſe duci qui ſoli eſſent tum niue vacui, tum ſicci; poſt octauum denique milliare, in regia via cum illos ſtatuiſſet, indicata quà eſſet pergendum, comiter admodum ac beneuolè ſalutauit. Hic certè ſi bonus genius hominem præferens, non fuit, vt eorum quibuſdam perſuaſum manſit, homo fuerit planè Angeli ſpeciem, & officium gerens, à quo ſunt ebrij prædicantis furori, & exitio erepti. Vrbem Conſtantiam prætervecti pariter ab Luthero ſtantem, en tibi ex noſocomio, quod à pago vicino milliare diſtabat, anicula progredi, agnitiſque roſarij ſigno Catholicis, obuiam adire, lætitia geſtiens, iiſque iam propior, cancellatis in crucem brachiis, ſublatiſque in cœlum cum fletu oculis, omnem illis honorem exhibere; demum illorum de collo pendentes Virginis coronas venerabunda oſculari, & quiddam germanicè loqui ab iis minimè perceptum, niſi quod pios Catholicæ feminæ hos eſſe motus interpretabantur, idque mox ab iis cognitum certiùs, indicans enim ſe iamiam redituram, cum recurriſſet in noſocomium, faſce illicò rediit onuſta miſerabili, diſſipata ferens roſaria, confractas cruces, comminutas Deiparæ ſtatuas, impietatis Lutheranæ triſtes reliquias; quas ipſa collectas piè aſſeruarat. Dedere ſacrilego ſpectaculo lacrymas ſerui Dei, proiectóque in terram corpore violati numinis, ac religionis notas ſuperſtites adorarunt. Illa ſuo illo reportato domum theſauro, in pagum præire, ingreſſa Patres digito monſtrare, & magna voce quibuſcumque occurreret, quod poſt ex interprete reſcitum, videte perfidi, quam falsò iactetis, vniuerſos mortales Luthero veſtro adhæſiſſe, nihil vſquam de Romana fide ſupereſſe? vnde igitur iſti? è locis videlicet extra mundum ſitis? quonam autem? opinor extra mundi fines vt loca reperiant in quibus catholicè viuatur. Factum benè quod vobis aures non præbui. Stultam creditis quod falli noluerim; ſtulti vos potius, & vſque ſtulti. Cognitum deinde à Patribus fuiſſe hanc

V feminam

fœminam in religionis propoſito maximè conſtantem , quæ ſuaſu , ac minis ad Lutherum diu à miniſtellis in caſſum pellecta , & demum ab iis velut amens, extra pagum eiecta , in noſocomium redacta fuerat , peſte contactos excipere ſolitum. Mulieris voces,& peregrinorum fama multos ad diſputandum exciuerat , nullius detrectata prouocatio, admiſſi omnes ad certamen ; ſed inani ſucceſſu , hæreticis vbicumque argumento premerentur vni ſacræ paginæ textui , ſtare obſtinantibus, & ex vna illum editione Germanica proferri, adulterata , & mutila.

XXXI. *Sociorum Ignatij charitas & ſui victoria Venetiis in Noſodochio.* Pariſiis hactenus ſocios nouem in Italiam aſſectamur , dierum itinere ſupra quinquaginta,per continuata diſcrimina,& perpeſſiones ; quibus optatus Venetias appulſus die Ianu. 8. ann. 1537. longéque optatior parentis optimi ac Magiſtri Ignatij conſpectus finem dedit. Salutantur ab eo manantibus præ gaudio lacrymis , & inter chariſſimos eorum complexus ampliſſimæ Deo aguntur gratiæ, quod non ſanos modo & integro numero, ſed acceſſione trium aucto illos reciperet. Noluit autem feſtinè adeò , & ſine mora Romam illos contendere , ſed nonnihil quietis , dum opportunior vocaret tempeſtas, interea capere ; quale capi ab ſanctis ſcilicet conſueuit, non omittendo labores , ſed mutando:quare in duas tributi pauperum hoſpitales domos ſe diuidunt; alteram inſanabilium , quæ Xauerio obtigit; SS. Ioannis , & Pauli alteram, in qua pridem frequens erat Ignatius. Illo in duplici charitatis, & ſuiipſius edomandi ludo,quanta publicè ad exemplum, priuatim ad meritum patrarint , nemo quidem ex iis diſertè prodidit, quantulum tamen eſt quod ad nos peruenit eiuſmodi eſt vt etiam virtute præſtantibus admirationi magis , quàm imitationi futurum ſit : fuit qui rogatus ab ægroto peſſima ſcabie confecto , ſpinæ dorſi aliquid admouere, horrore fœdiſſimi vlceris auerti ſe ſentiens , collectam ſaniem ori indiderit , tam inuicto planè , quàm violento inſemet imperio. Vlterius quoque Xauerius auſus eſt , labra ſanioſo applicuit vlceri , & purulentum ex eo virus lingua duxit. Videns alius ab Noſodochio SS. Ioannis , & Pauli , lectorum inopia leproſum excludi , huic ſui lectuli parte ceſſit , ex quo factum vt die inſequenti totum ſe lepra ſqualere viderit, leproſo nuſquam præterea apparente. Neque tamen ſuæ illum caritatis pœnituit , ſed eam patientiæ ſegetem ; officij præmium cenſuit infelici leproſo præſtiti : quanquam breuis admodum hæc fuit, mane poſteræ diei perinde ſe mundum & ſanum vt ante fuerat reperit. Sunt hæc aliquot geſta Heroïcæ, charitatis, & illuſtris ſuimet victoriæ , imo quam illic ponebant ſeruitus perpetuum erat arduæ virtutis gymnaſium lectos ſternere , mederi vlceribus,ægrotos in brachia tollere, abluere , purgare ab ſordibus , & ſordidiſſimi cuiuſuis miniſterij operam iis dare ; noctes ad hæc cum illis vigiles trahere , ſolari piis de Deo ſermonibus , precibus ad Deum iuuare , monere , hortari ad fructuoſam patientiam , ad mortem parare , poſtremo functorum componere corpora , & terræ mandare ; hæc eo animo ſuſcepta , ea pietate , modeſtia , & alacritate obita quam ij adhibent qui ſuam Chriſto in ſuis pauperibus ſeruitutem locare ſe cogitant , totas ad ſe Venetias

breui

breui tempore verterunt, ipſique adeò inter Senatores præcipui aduentabant, nouitatis fama euocati, & piis lacrymis ac teneritate, pietatem ſpectaculi celebrabant. Ex altera parte rumpebatur mala rabie dæmon, & per arreptitiam feminam ſuas in illos teſtabatur iras, quoties enim culinam intraſſent cui illa miniſtrabat, flectere in illos contemptim, ac ferociter aſpectum, retortis oculis tueri, ſubmurmurare ferum quiddam, & ſæuum, quæ à malo Spiritu proficiſci nondum cuiquam ſuſpicio venerat, necdum enim ab eo vexari putabatur; donec aliquando ad eorum conſpectum, in clamores repente inconditos, eiulando erumpere, & reſiliens, ac ſemet diſtorquens lamentari, proh! quid ego non moui, vt hoſce hinc procul auerterem? malè pereat qui huc illos adduxit. Probè noram qui eſſent, longè vtique pluris, quam videtis & intelligitis, ſeu virtutem mauultis, ſeu literas: ex eo tempore ſi quem fortè illorum vidiſſet, efferabatur, inſanis modis, vnoque ex iis aliquando placidis verbis mitigare aggreſſo, in eum furorem acta eſt vt præceps in ignem excurreret, & ægrè inhibita, ita ſe ſupino in flammas dorſo incuruauit, vt igni caput tantum non iniiceret, vlulatu immani totam domum exterrens, dum ab noſocomij Sacerdote iuſſa inde multorum manibus reuelli, in templum abrepta eſt vt ſacris curaretur exorciſmis, in iis vt ſit extra rem meam, ſed extra ſcopum non fuerit vnum meminiſſe, in quod voce mulieris cacodæmon erupit, cum enim coacta fidei ſymbolum, articulatim, & fractè recitaret, vt ventum ad i la, *inde venturus eſt iudicare viuos & mortuos*, lamentabili voce, & miſerabili eiulatu, væ, inquit, væ miſero mihi, quid ego tunc illo acturus ſum tremendo, & terribili die? afflictáque ſolo femina, velut exanimi, tacuit. Exacto Venetiis menſe altero, & ſeſqui inter clara illa noſocomij obſequia, & tempeſtiuo iam ad iter anno, ſub verni ieiunij exitum, Romam omnes dempto Ignatio contendunt, remanendi cauſam prouida cautio præbuit ne profectionis illius optatus euentus eius præſentia periclitaretur. Venetiis ſiquidem parum ſibi fauentem expertus Ioannem Petrum Carafam, verebatur ne Romæ vbi tunc is erat Cardinalis in communi negotio aduerſaretur ſociis ſua cauſa. Quod ipſe quàm iure timuiſſet quæ conſecuta ſunt poſtea probarunt, habetúrque ex ſchediis Lainij, Carafam haud quidem mala mente, multum tamen iis obſtitiſſe. Cæterum Romanum hoc iter ex animi ſententia iis ceſſit patiendi, ac perpetiendi magnoperè auida, & ſi quod alias, eam copioſiſſimè impleuit. Cum enim Venetiis aliquamdiu nauigaſſent, & Rauennam verſus exſcenſione facta pedites tenderent, triduo toto nec panis fruſtulum quo ieiunium ſoluerent nanciſci potuerunt. Laboribus itaque recens exantlatis, & vexatione ſui ſpontanea fracti paſſim humi collabi, nec poſſe greſſum vlterius ferre miſerantibus qui adhuc in pedes conſiſtebant & eo denique redigi, vt pinetum ingreſſi ad leuandam famem nucleos frangerent, quod mox quoque miſſum facere ſunt coacti, ob acerbitatem ſtrobylorum & maiorem lucro moleſtiam. Tempeſtas præterea cum aſſiduis imbribus ſolueretur, aqua madebant perpetua, atque vt

erant madidi, & combibito veſtibus humore diffluebant, noctem tamen ſub dio interdum, compellebantur exigere, magno ſibi vertentes commodo, ſi quem in paleæ aceruum inciderent in quo poſſent interquieſcere. Ad tranſmittendos verò fluuios, quod pecunia deeſſet, thecam modo calamariam; poſt cultellum, & iſtiuſmodi egeſtatis ſuæ minutias in naulum dabant, etiam nonnunquam partem interioris indumenti; fuitque Rauennam inter, & Anconam qui vt ſæuientem placaret nauarchum, exiret cimba breuiarium ſacrum cuius nondum lege tenebatur oppigneraturus, comites interim relinquens obſides, donec eos relato ad Charontem pretio redemiſſet, vt ipſi poſtmodum, Anconæ corrogata oſtiatim ſtipe, redemptum ſocio breuiarium reddidere. Iam cum eluuionibus imbrium refuſi torrentium, & fluuiorum aluei, vicina inundarent, contigit aliquando, vt in aquis ſupra vmbilicum, milliare conficerent, cui tanto vnius eorum labori contra ſpem Deus repoſuit, vt cum ei ex eriſipelate ægra tibia tumeret, eo balneo ſanaretur. Rauennæ nonnihil quietis datum eſt, noſoconij tecto ſaltem excepti ſunt; lecto nequaquam; præter duos, quorum ſors quam comitum peior; cum enim eſſet tribus aſſignatus quos omnium maximè leuamento illo refici oportebat, ij linteaminibus inſpectis illuuie, ac tabo maculoſis, animaduerterunt haud paulò plus ad eorum vſum, opus eſſe virtutis quàm neceſſitatis, vnus itaque ex tribus Simon Rodericius retroceſſit, maluítque humi, duriori quidem, ſed mundiori ſtrato decumbere; cuius tamen illum faſtidij ſui, ea ſtatim pupugit pœnitudo, vt illud dolore memori notarit Deo quamprimum luiturus. Nec diu præſtandi occaſio defuit, quæ licet relatu aliquid nauſeæ præferat, ſed eam nauſeam virtutis adiunctæ gratia oculis ſubducet. In aliud igitur noſocomium cum veniſſent, excuſare mulier cuius curæ id erat, egeſtatem loci, linteamina non eſſe; duo quidem ex lixiuio ſublata ſe illic habere, ſed quod pridie ægrotus pediculari morbo in iis interiſſet, non audere ſe illis ea obiicere, & vero exercitu fœdiſſimorum animalculorum formicantia cernebantur, occaſione vſus Simon quam expectauerat velut à Deo data, ad expiandas repudiati paulò ante lecti vt ipſe vocabat delicias, iis ſe linteaminibus inuoluit nudus, & moleſtiſſimo noctis integræ tormento puncturis illorum animalium agitatus, ſupra debitum, quod ſe contraxiſſe doluerat exſoluit. Porrò hi noſtri peregrini tranſalpini, eodem habitu, Romam vnà petentes, quacumque tranſiſſent, ſuſpecti vulgo habebantur enormium ſcelerum; interdum etiam obiter notabantur vt qui Pontificem adirent grandium criminum, & cenſuræ nodis ab eo ſoluendi; & Apoſtolici ſtudij labores interpretabatur quilibet obuius, luitionem culpæ valdè inſolentis. Verùm has inter tot nobiles ærumnas, magnis inceſſebant lætitiis; Deo tum illos reficiente interiùs, qui erat illis tolerantiæ merces, & ſtimulus; tum alterna vice perpetuæ omnium erga vnumquemque, & officioſiſſimæ charitatis. Terni incedebant, cum ſuo par quodque Sacerdote, cum Hiſpano Gallus, tam coniunctis omnes inter ſe animis: vt ſi vna non dicam patria ſed matre editi

aliorum incommoda ſuis quiſque ferebat grauius, & poſtquam vt poterat iis conſuluiſſet, tùm vero de ſuis cogitabat. Refert ex iis vnus cum paſſim Anconæ ad repignerandum quod dixi breuiarium mendicarent, conieciſſe oculos in quendam è ſociis, qui nudis pedibus, veſte genuum tenus, media in platea, demiſſo vultu ad muliercularum accedens pluteos, ab hac pomum, ab alia pugillum oleris rogabat; hæſiſſe autem in illius aſpectu vehementer commotum, repetitis animo illius quondam diuitiis, nobilitate, literarum, & ingenij dotibus, præter eximias virtutum opes, quibus inter ſuos potuerat ſplendidè eminere; ſe verò indignum cenſuiſſe qui talibus ſociis adnumeraretur: additque, ad hoc ſe crebro aduertentem, ſenſiſſe ſemper de iis præclariùs, & ad omne in illos officij genus fuiſſe animatum. Iſte quin etiam omnium, cum eſſet de ſingulis ſenſus, inde incommodis propriis leuius afficiebantur, quod ea cernerent ſibi eſſe cum iis communia quibus ſe longè poſthabebant, & quos reuerebantur magis vt Dominos, quàm vti fratres & ſocios, quandóque præterea recreati ſunt à Deo peculiaribus curæ quam pro illis gerebat indiciis, vnum modo ſat fuerit hîc poni. Laureti triduum morati, & quà interiùs omni pabulo abundè, qua etiam corpore aliquantulũ refocillati, Romam verſus ſequũtur, Tolentinum de itinere feſſi cum noctu, & pluuio cœlo attigiſſent, deerat panis, à quo poſcerent illa hora cõparebat nemo, ex tribus qui aliis præibant, captabant duo ſubgrundia vt ſe à pluuia tegerent, medio vico tertiùs incedebat, aiens ſibi ab aqua, & ab luto nihil poſſe iam peius accidere: quæ is apud ſe dum reputat, videt proceræ hominem ſtaturæ forma quantum dignoſci poterat liberali, & annorum triginta, medio quoque & vico & luto aduentantem. Hic vbi ex aduerſo peregrini ſtetit, manum eius prehendit, apertáque nummulis aliquot impleuit, & preſsá denuo cum ſtrinxiſſet, ſilentio abiit; inde ad panem, vinum ficus, quæ fuit lautiſſima illis cœna ſuppetiit, cuius reſiduum etiam aliquot mendicis profuit. Romam tandem optato cum veniſſent; ſuæ quiſque gentis Xenodochio admittuntur; poſt tamen cum Hiſpanis, & Galli ad S. Iacobi diuerterunt, & quoad mos pauperum ſinebat illic humaniter, & commodè habiti. Eos aliquando cum Petrus Ortizius, ille olim Pariſiis tantùm Ignatio aduerſatus obuios offendiſſet, facile agnouit, & tunc Caroli V. apud Pontificem Procurator in cauſa Catharinæ, ab Rege Angliæ Henrico VIII. per ſummam iniuriam reiectæ, longè ſe alium ab eo qui ante fuerat erga illos geſſit; nimirum virtute Ignatij demum illi perſpectâ clarius, ſiniſtra iudicia, & priuatas vincente rationes quæ iniqui orem Ignatio fecerant. Quare ſociis in eius gratiam multum fauit, curauitque illis ad Paulum III. ſummum Pontificem aditum, laudans enim illi magnificè illorum excellentiam virtutis, & doctrinæ; ad hæc raræ amorem paupertatis, ardorémque ſalutis alienæ ob quam id vnum expetebant vt ſibi liceret cum felici S. Sanctitatis adprecatione Palæſtinam Euangelij prædicatione excolere, iuſſus ab eo eſt poſtridie illos ſuper menſam inducere, libenter ſe iis acceſſurum, & aures daturum, nam ei mos erat diſcumbenti literatos audire diffe-

rentes, vel quæſtionem aliquam verſantes. Duxit ipſe Ortizius, & coram ſtatuit, vbi Pontifici ſapientiſſimo adeò placuere, vt ſatis mirari non poſſet acumen ingenij, & ſupellectilem ſcientiarum locupletiſſimam, cum caſtigata atque amabili in diſputando modeſtia; quod iis etiam de menſa ſurgens, ſereno vultu, hac voce teſtatus eſt. Summam capimus voluptatem ex tanta eruditione, cum tanto ſui contemptu ſociata, quæſiuit præterea ſi quid vellent, audiénſque nihil aliud quàm quod ſupplicaſſet, pro iis Ortizius, extentis velut ad omnium communem amplexum brachiis Apoſtolica benedictione illos impertiit, addidit tamen eo anno terram ſanctam fore illis acceſſu difficilem, ob fœderatos Eccleſiæ, Cæſaris, & Venetiarum aduerſus Turcum exercitus. Ad hæc aureos ſexaginta ab eo miſſos acceperunt & facultatem ad ſacros Ordines à quouis Epiſcopo paupertatis, & doctrinæ titulo obtinendos, pro abſente licet Ignatio, & aliis qui nondum eſſent Sacerdotes, conſignata eſt literis hæc facultas à Cardinali ſanctorum quatuor ann. 1537. Aprilis ſeptimo, & vigeſimo, quibus item Salmeroni dabatur, vt cum ætatis vigeſimum tertium attigiſſet, Sacerdotio initiaretur. Poſt hæc relegunt Venetias iter, pedites vt ante ac mendici, admiſſos enim ſexaginta nummos, vti & alios centum quadraginta pia ſibi quorundam Hiſpanorum donatos liberalitate in profectionem tranſmarinam ſeponendos putarunt. Venetiis priſtinæ in noſocomiis operæ ſe reddunt, quoad votis ad pedes Nuntij Veralli, Paupertatis, & Caſtimoniæ nuncupatis, à Vincentio Niguſantio conſecrati ſunt Sacerdotes, S. Ioannis Baptiſtæ feſto die ann. 1537. ea cœleſtis lætitiæ copia, vt in conſecrantem refuſa ſit, profeſſus enim eſt Vincentius, tam multos toties cum initiaſſet, numquam ſe ex illis pietatis ſenſus tàm teneros expertum. Inde primitias ſacrorum variis, ſuo quiſque delectu celebrioribus diebus obtulerunt, dempto Ignatio qui ad tanti operis apparatum, annum ſibi ſolidum depopoſcit quem etiam poſtea in menſem decimum octauum protulit, annóque tantùm inſequenti, die Chriſti naſcentis ad S. Mariæ Maioris, & Chriſti præſepe celebrauit, vnáque ſe primo cum ſacrificio victimam Deo ſpontaneam deuouit ad omnia eius obſequia promptam, & paratam. Cum enim iis quotidie ſpes nauigandi diffluerent ob Reipublicæ Venetæ, & Solimanni claſſes mare quamprimum peruaſuras promiſſioni tamen Deo factæ ne qua ſua ex parte deeſſent, expectandum Venetiis ſi quæ ſe daret occaſio cenſuerunt.

XXXIII. *Ignatius, & ſocij ſolitariis ſparſi locis in ditione Veneta, poſt ad prædicandum prodeunt.*

Interea igitur communibus ſtudiis, primitiarum quas diximus nouum inſtituunt apparatum, ſeceſſus captant ab ſtrepitu ſolos, & velut extra humana ſitos, vt ſecum penitiùs, & cum Deo ipſo habitarent, Ignatius Faber, & Lainius Vincentiam petunt, Monſelicium Xauerius, & Salmeron; Treuigium Codurius, & Hozius (eandem hic cum aliis decem viuendi iam normam inierat) Iaius & Rodericius Baſſanum: Patauium Paſcaſius, & Bobadilla: in harum confinio vrbium & pagorum deſerta quæ primum occurrerunt tuguria occupant; lectum nuda humus vel aliquid paleæ, victum mendicato

dicato quæſita, panis aliquot fruſta, potum frigida præbebat; ad hæc multarum horarum precatio, voluntarias autem pœnas metiebatur cuique feruor ſuus. Ignatium quod ſpectat, Mauresam ſuam Vincentiæ reperit, viſorum illic cœleſtium frequentia eadem, animi deliciæ pares; lacrymarum par ſuauitas, & vbertas; quibus cœpti exinde oculi grauius affici in reliquam vitam malè habuerunt. Ex hac dierum quadraginta ſolitudine progreſſi, vt quod in ea de cœlo hauſerant in alios ſpargerent, in diuerſas vrbes operam diuidunt, nec opus fuit prenſare templa, & pulpita, vtrumque forum, & compita ſupplebant: illuc è ſcamno, ſaxóve fortuito, ſparſam longius plebem aduocabant, currebatur ad ſignum agitati galeri vocéſque inuitantium, velut ad planipedes, & circumforaneos ludiones, audiebantur Italicè omnino perperam dicentes, ſed ea vi ſpiritus inflammati, vt qui viſus, & iocos capaturi venerant, ſuſpiria & lacrymas referrent: cum enim prodirent ad pœnitentiam ſuadendam, quod vnum erat illis propoſitum, pallore, ac macie totóque aſpectu, exemplum edebant eorum quæ dicerent, credebantúrque tunc ex deſerto adeſſe. Concione dimiſſa, in ſua tuguria redibant. In iis cum degerent periculosè quidam ægrotarunt, tolerantiæ exantlatæ fructu minimè pœnitendo, in iis ſortem benignam Simon Rodericius inuenit, hunc Iaio comite, ſanctus Senex Antonius nomine, diuino inſtinctu, ſua heremo ſecum admiſerat, certus alioqui omni conſortio carere, quod iam aliquos habuiſſet, ſui primum conuictus & aſperitatis cupidos tyrones, mox impatientes atque deſertores. His tamen duobus in cellæ angulo tabulam dederat ad nocturnam quietem, quod humi cubare ſolitis nonnihil commodi afferebat: de nocte ſurgebant ad orationem, & pſalmorum cantum, & ieiunia cœteróſque labores cum eo pariter obibant.

XXXIV. *Ignatij charitas erga vnum è ſociis ægrotum, & erga vacillantem.*

Inter hæc itaque Septembri Simon grauiter ægrotans pæne ad extrema deductus eſt, vt accitus ad illum ab heremita medicus eius deſperauerit ſalutem: rei certior factus Ignatius, Vincentia cum Fabro (nam iacebat in noſocomio Lainius) Baſſanum aduolat. Quantos autem illi animos daret ſuorum charitas, cùm aliàs ſemper, tum verò hîc egregiè patuit, etſi enim ex febri adhuc infirmior, greſſu tam celeri properabat, vt Faber valens, & robuſtus ægrè ſequeretur, expectaríque illum identidem à ſubſiſtente Ignatio oporteret; charitatis magnæ haud abſimili documento, ab eo quo Lainium olim fuerat proſecutus, repentina enim correptum Febre dum vna iter agunt, quæſito iumento impoſuit, & detractis ſibi operuit veſtibus, & laborantis immemor tibiæ, equitanti tàm citus præiuit, vt equum vrgeret, Lainius ne ab eo longiùs remaneret. Quas autem interpoſuiſſe in expectando Fabro moras illum dixi, colligenda in Deum mente occupabat, precibúſque ad illum pro ægroti ſalute ardentibus, quorum ipſemet vim præſenſit, Fabro enim, cui expectando ſubſtiterat accedenti, vultu quali ſolebat orans, incenſo velut cœlitus edixit Simonem hauquaquam moriturum. Neque vitam ſolum, ſed valetudinem magna ex parte iacenti contulit, primo enim affatu, caróque complexu ſalutantis non modo eſſe de vita iuſſus

eſt

eſt ſecurus; verum etiam ſic corroboratus, vt morbo exinde ſenſim decedente conualeſcere cœperit, tabulas quoque in quibus iacebat lectulo mutauit pia heremitæ diligentia ad hoc vſus. At receptum ex morte ſocium nihil propius abfuit quam vt amitteret; vel hunc ipſum vt habet vetus ſuſpicio, vel eius ſocium, fallaci ſpecie deluſæ virtutis ab ſe ſibi abſtrahendum. Horum enim alter priuati receſſus illectus dulcedine, cum Ignatij curſationibus, heremitæ tranquillum; ſolitudinis otia, cum neceſſaria inter homines diſſipatione; vitam vni Deo ſibique attentam cum ſollicitudine ſalutis alienæ conferre, libratiſque, quas expertus probarat æqua lance ambabus, ſtatuere, laborum ſumptus cum Ignatio haud paulo minoris æſtimandos, quàm lucra meritorum; cum heremita è contrario minus ineſſe periculi, plus ſanctæ quietis, cum præſertim quem non ita pridem videbatur curſum ingreſſus Ignatius, illius iam metam raderet heremita; ad hunc igitur pronior fieri, ab illo retrahi, ac prope reſilire; ſed enim deuota promiſſo fides; ſed nuncupatum Deo votum; ſed præſtantium exempla ſociorum qui ſanctitatis abſolutæ numeros omnes, & apprimè norant, & vno illius ambitu agebantur; hæc, inquam, homini lancem alteram deprimebant. Sic anceps, inopſque conſilij, decreuit denique totum heremitæ ſe credere; quod is author fuiſſet, id ſe pro diuino habiturum, Baſſano itaque ab ſociis, cum quibus illuc Ignatius tunc erat clam ſeſe ſubducens, ad S. Viti heremitam adibat. Verum Societatis etiam tum informis auctor Deus, informandæque in poſterum educator intelligi voluit, diſplicere ſibi quos ad procurandam aliorum ſalutem cum Ignatio vocaſſet, auaro ſolitariæ quietis ſtudio eam deſerere, abeunti viam monſtro intercluſit, quo perterrefactus, retróque compulſus, palam in brachia relicti perperam magiſtri curſu ſe retulit. Vix enim Baſſano exierat cum ſimulachrum hominis armati obuium habuit feroci vultu aſpectu terribili & ſtricto gladio minantis: hæſit aliquamdiu turbatus, & territus, ſibi tamen vim fecit incertus quid hoc portenderet, iréque vlterius tentauit; at ille acerbè irato, inuadentíque ſimilis gladium vibrare; hic præcipitare Baſſanum verſus, & ſociorum hoſpitium, ſtupentibus omnibus fugientem, cum terroris cauſam, & inſequentem viderent neminem, Ignatius diuino monitu prædoctus ſocio infideli prodierat obuiam, panſiſque in illum brachiis, velut hunc ſibi aſſereret denuo Chriſti verbis Petrum admonentis, ſubridens excepit *modicæ fidei quare dubitaſti*

XXXV. *Solitarius Ignatium parui pendens à Deo corrigitur.*

Fuit aliud quoque Ignatio cum heremita Baſſanenſi. Erat is quidem verè ſanctus, & iuuat hîc eius honorificè meminiſſe, tum ob illius in Simonem religioſam beneficentiam, tum ob ea quæ ipſi cum Ignatio contigerunt. Mira quædam de illo narrabant indigenæ, iiſque finitimi, prolixa præcipuè orandi ſpatia, & tolerantiam, vltroneis ærumnis contritam, quas eſſe aiebat ſolitudinis adipem. Vel ipſa vt cœteri ſileant illius effata abunde illum deprædicent, vtpote ex illius vſu, morumque regulis deprompta. Ex iis aliqua ex Gaſpare Gropellio habemus eius quondam diſcipulo, dein Socie-

tatis

tatis, ſed breui tempore alumno, ſolus enim aſſuetus, ac ſuo proinde ſolius arbitrio viuere, nunquam ſibi tantum potuit imperare, vt ſe maiorum imperiis præſtaret docilem. Pauca referam ſcitu digniora. Eius itaque fuit. Animam frigore interire, quòd ſeipſa omnino non exueretur. Hanc eſſe maximè ſublimem vtilémque ſapientiam, propriam neſcire voluntatem. Cui malè cum Deo conueniret, fore ab ſe perpetuo diſcordem, fruſtraque ad Deum aſpirare, niſi qui ab ſe recederet. Vitam hanc aiebat totam eſſe, in exigendis exſoluendiſque nominibus, nec eſſe diuitem niſi qui vt Deo potiretur, iacturam ſui libenter faceret. Bonam hominum partem deridebat, quibus cordi eſſet ſtulti, hoc eſt mundi; & ſtultæ, carnis videlicet, conſilio regi, eſſéque illos in vtroque ſtultiſſimos. Morti bonæ dicebat, præire mortem oportere, & ſui ad magna patranda eſſe nihili conſcium. Ad felicem verò Chriſtiani vitam, noſſe bona, ex malis etiam ducere. Deo gratias agebat, quod nullos Baſſani ſua in patria propinquos haberet ſuperſtites, cùm fere quò magis domeſtici, eò ſint magis inimici; pluresque in iis ſibi aduerſantes, reperturus eſſet quam æmulos. Cœleſtem gloriam negabat dari, caro putantibus illam emi, ſed iis à quibus quantumcumque graui pretio emeretur, ceſſebatur ſemper nimium vili empta. Illud Dauidis; *in circuitu impij ambulant*, ita explicabat, homines ſæcularibus addictos, circulum vertere, qui ab ſui amore, in creata flectens, in eundem ſui amorem rediret; contra verò ſanctos, ab amore in Deum ſuum orbem mouere, quem per charitatem in proximos ductum, cum iis, & per illos in eo vnde ortus erat erga Deum amore iungerent. Diuiti cuipiam, hac vita gaudenti, & dulce pulchrúmque hic viuere dicenti; ſi tantùm placet via, quantum inquit placebit quò itur palatium? nobili viro, ſuarum libidinum ſordibus immerſo; iactanti, ſe quicquid bonorum eſt in cœlo, millies daturum pro hac vita ſi foret perpetua; alterum, inquit, ex duobus; aut reris fabulam, quod de alia poſt hanc creditur vita; aut grauium tibi malorum conſcius, iure horres poſt mortem eò ire, vbi tibi peius quàm hic futurum ſit. Erant hæ viri Dei ſententiæ, vita nihilo dictis inferior, vt cui nihil eſſet in vita dulcius quàm ſpes volucris cito moriendi; quare cuidam ægrotantem viſenti, recreantique vt fit, annos quinque ſupra viginti ei augurando, ego, ait illos, ſi quis mihi venales fecerit, teruncio non emam. Morti tandem propinquus (quæ vigiliam Pentecoſtes præceſſit ann. 1552. miris affluens gaudiis ſæpius iterabat, tu me diu mors præſtolata es; te nunc ego cupidè expecto, crucémque ſtringebat complexibus, vnicum morienti ſolatium, vt fuerat viuenti comes chariſſima, & hac quidem virtute & ſanctimonia vir Dei claruit, hoſpes aliquamdiu Rodericij, & Iaij. Verum vt durum, & aſperum vitæ genus profeſſi facilè inducunt animum, Deum extra illas ruborum ſpinas non ardere; aut in iis ſolam perfectæ virtutis medullam creſcere; de Ignatio ex eius ſociis cum magna quædam vir ſanctus audiſſet; videret tamen habitu, ac more nihil à communibus diſcrepantem, ſpreuit apud ſe, vnumque de vulgo habuit, donec eius errori; ſimul, & Ignatij gloriæ,

Deus eodem tempore, operáque ſuccurrit. Oranti monſtratum eſt cœlitus, quàm ſublimi gradu ſanctimoniæ ſingularis apud Deum fulgeret, quem pro vulgari apud ſe deſpexerat; & conſueuerat bonus ſenex ſeipſum incuſans id narrare, vt inde homines diſcerent, à cortice nucleum differre.

XXXVI. Conualuerat Rodericius, & Ignatius Vincentium repetens illuc ſuos coëgit, deliberaturus omnium conſenſu de difficultate inſuperabili in Palæſtinam nauigandi, effecturúſque vt noui Sacerdotes ſuas Deo offerrent primitias quibus comparandis ſolitudines illas captauerant. Excepit tecto ſuo omnes Ignatius, erat id inter monaſterij veteris rudera, bellorum tempore diſiecti, pauci tunc extabant parietes, & ruinoſum tegmen, feneſtræ nuſquam, ſed nec fores, nec commoditatis vllius quicquam præter aliquid ſtraminis ad ſomnum. Panis tamen, & aqua non defuit, quamuis enim per dies quadraginta vni fere orationi datos Ignatium cum Fabro & Lainio bis quotidie oporteret oſtiatim ad ſtipem circuire, ſed poſtquam in publicum ad conciones prodiere, tantum mox beneuolentiæ erga illos confluxit, vt poſſent vndecim ex collatis ſibi eleemoſynis alere. Sed inhoſpitæ illius ſtationis, cœli, ventíque iniuriis peruiæ auſtera manſio, duos lecto affixit, Xauerium, & alium, cuius excidit nomen; quibus ne illic ærumnis interirent, quærendus fuit in noſódochio inſanabilium receptus, ſeu magis inter ſemirutas, & ſolas, prope Noſodochium caſas, vbi aliquanto meliuſculè iis foret, vilis ſaltem non deſuit, ſed vnus duobus lectulus, illic febri iactatis ex eo leuamen fiebat difficile, quod rigente vno, alter æſtuaret, vnique conſuli, abſque alterius moleſtia non poſſet. Verùm hanc illis humani ad corpus ſubſidij ſeuæram inopiam penſabat Deus ſolidioribus deliciis, potiſſimum verò Xauerio, quæ vt eſſent eius magnitudini animi concolores, non abſtulere ab eo quæ patiebatur, ſed ſpem ei fecere acerbiora patiendi. Huic igitur per noctem B. Hieronymus adſtitit, quem proſequebatur honore præcipuo, vtque tantus valebat conſolator, cœleſti eum affatu refecit, inde quæ cuique ſociorum tribuenda ſors foret indicauit, vrbeſque de nomine expreſſit in quas eſſent mittendi, ceſſuram verò ipſi Bononiam vbi crux illum quanto ſpinoſior maneret, tanto meritorum feracior. Quæ vt præmonuerat ſanctus, ſic ad amuſſim euenerunt. Hic iam obſtaculis traiectus in terram ſanctam interclusi extra omnem compertis dubitationem; exſoluenda reſtabat voti pars altera; ad hoc inter illos conuenit, vt Ignatius, Faber, & Lainius Romam irent, & omnium nomine ſe Pontifici ſiſterent; in vrbes interim alij ſpargerentur quæ Academiis florerent, vnde ſeges poſſet animarum ſperari benignior, & noui ſocij conſcriptis adiungi: prius tamen quam diuiderentur, viſum eſt communem inter ſe ſtatuere vitæ vnius rationem, ac formam quæ ſeruaretur ab omnibus, niſi quid forte aliquando ſeu neceſſitas ſeu prudentia diuerſum poſceret. Fuere autem hæc eius capita, Mendicato & eleemoſynis vitam ſuſtentare, & in noſocomiis hoſpitium habere. Alternis hebdomadis inuicem præeſſe, ne quem maior viribus animus, in ſuſcipiendis laboribus falleret, ſed præſidis ſocij moderatione

Sparguntur in varias vrbes ſocij, ſed prius ſtatuũt de Societatis Ieſu nomine aſſumendo.

moderatione regeretur. Concionari per compita, vt vbicumque ſe daret occaſio; dicendi verò argumenta ex pulchritudine, pręmiiſque virtutum vitiorũ turpitudine pœniſque legere, & maiori pietatis conatu, quàm eloquétiæ tractare. Chriſtianæ fidei capita pueris tradere, & bonis moribus eos informare: quicquid præterea occurriſſet iuuandis proximis opportunum, in opus conferre, verum quamcumque aliis impenderent operam, ne obolum quidem in eius mercedem admittere, vna Dei ſolius cui adlaboraſſent gloriâ abundè contentos; in has leges conſenſione omnium itum eſt. Cum autem identidem quæri ex iis ſoleret, quinam eſſent; cuius inſtituti tenerent regulam, quid nominis haberent? Reſponſionem aliquam præſcribendam omnibus decreuerunt, in qua ſemper eâdem acquieſcerent percunctantes: nec tamen ea res conſultationi permiſſa eſt: Pridem Ignatius, haud ab ſe priuatim ſed cœlitùs deliberatam illam animo tenebat, ex quo nempe vt conſtans fama eſt, in ſolitudine Manreſana, de vexillis duobus meditanti, Deus prima ipſi Societatis lineamenta deſcripſerat. Sanxit ergo, auctoréſque fuere vniuerſi vt de Societate Ieſu ſe eſſe dicerent, nec alia vſquam vterentur nomenclatione, vt qui vnius Ieſu amore, & gloria impulſi in Societatem vnam diuerſi conueniſſent. His ritè inter ſe ſtabilitis, delectúque vrbium habito in quas operam partirentur, poſt ſuauiſſimos ſalutationis mutuæ amplexus, Romano itineri Ignatius Faber, & Lainius ſe dederunt: Xauerius & Bobadilla Bononiam; Ferrariam Rodericius, & Iaius; Paſcaſius, & Salmeron Senas petierunt; Patauium Codurius, & Hozius.

Cæterum ſucceſſu admodum diuerſo, acceptam quiſque obiuit prouinciam, quibuſdam pati, magis quam agere contigit; pinguior aliorum labor, meſſem animarum conatibus tulit non imparem. Codurium, quidem & Hozium, vix paucis diebus in noſocomiis & in foris auditos, Epiſcopi Suffraganeus ſuſpectos habuit, veritúſque ne fuco ſanctitatis, vulpem tegerent fraudulentam, coniecit in compedes: quid iis fuerit animi tam ſubito in caſu nox illa prodidit quam vnam egere in carcere, recitandis pſalmis, & ſermonibus de Deo totam occuparunt, tam effuſis interioribus gaudiis, vt cogeretur optimus Hozius dulciſſimo arriſu interdum iis aditum laxare. Vulgato eorum carcere, tam denſis de illorum virtute, & innocentia teſtimoniis obrui Suffraganeus cœpit, vt inde poſtridie eductos ampliſſima ornarit poteſtate, quicquid vellent, ac poſſent in ſubſidium animarum præſtandi. Verùm iis hac vti nondum licuit, eorum alteri beatam quietem ſub ipſis laborum primordiis Deus aſſignauit. F[illegible]it is Baccalaureus Hozius. Ad populum dixerat paulò ante in hæc Chriſti verba. *Vigilate, & orate, quia neſcitis diem neque horam*, móxque febri ardente iactatus, moneri interius credidit, concionem illam ad ſe propriè pertinere. Quare abdens ſeſe in noſocomium, ad mortem parandam curam omnem conuertit, ea tamen animi voluptate ex æternæ vitæ fiducia, vt temporariæ iactura præcoci, nullo modo tangi videretur: fœlici obitu præreptus illorum ſortem adeptus eſt, quos poſtremum in vineam conductos, primos ad mercedem pater famili[illegible]

XXXVII. *Moritur primus è Societate, eius anima inter beatos ab Ignatio conſpicitur.*

 acciuit.

acciuit. Agebat tunc temporis in Monte Caſſino Ignatius, & Exercitia Petro Ortizio (de quo antea dictum) Caroli quinti Procuratori ſuggerebat, illic vbi reſciuit de Hozij morbo, magnis ad Deum precibus pro illo inſtitit; en autem, vt quondam Patriarcha Magnus Benedictus eodem ex loco ſcandentem in cœlum Beati Germani animam viderat, ſic videt Ignatius Hozium circumfuſa luce radiantem, in cœlum ab Angelis deduci. Neque tunc ſolum ea ipſi obiecta ſpecies, aliquanto poſt dum ſacro intereſt (quamuis enim Sacerdos, nondum ſe ſatis ad operandum ſacris paratum putauerat) cum illa ſolemnis confeſſionis verba pronuntiarentur, *& omnibus ſanctis*; videre viſus eſt diſcedente cœlo, beatum ſocium in magna Superum corona, eodem cum illis ſplendore, ornatúque fulgentem; ex quo tantum illi affluxit dulcedinis, vt per multos dies tenere lacrymas non poſſet, beata illa ſocij ſpecie ſemper oculis obuerſante, & vero defuncti cadauer non vana exhibuit animi fœlicis indicia, cum enim eſſet colore ſubnigro, oriſque conformatione parum grata, morte qua fit inuiſum & horridum quicquid ante pulcherrimum fuerat, Angeli ſpeciem induit, vix vt agnoſceretur à Codurio, qui ſpectando, flendo, oſculando expleri non poterat.

XXXVIII. *Pia opera, & moleſtia Sociorum Padua, & Bononia.*

Defuncto Hozio, Ferraria Patauium Rodericius venit, ſolatium & opem Codurio ferens, qui labori ſolus illic ſufficere, nō valens ita paulò poſt ægrotauit, vt Rodericius miſſionis pondus totum exceperit; huic tamen iuuando, & leuando ſocio ægrotanti, Deus opportune & commodè proſpexit, diues & nobilis Clericus, quem ab inueterata libidine, Codurius potenter abduxerat, licet multos annos cum amica, effreni amore traduxiſſet, tuliſſetque etiam ex ea filios; tanti ſibi boni auctorem non tulit iacere in noſocomio, ſed domum ſublatum incredibili ſollicitudine, reſtituendum valetudini curauit. Sed neque obniti Rodericius valuit primariæ feminæ nolenti omnino illum degere in noſocomio, nam huius liberis duobus omni ope cum Rodericius adfuiſſet; alteri, vt ſanctè moreretur; alteri vt ſanctè in Religioſæ familiæ regula viueret, iam orba & vidua, liberorum loco alendum illum eo cupidius ſuſcepit, quod filij duo ſupremis verbis alter moriens, alter valedicens ab ea petiiſſent vt Rodericium ſuo loco haberet. Priuſquam verò Ferraria exiret, vbi cum Iaio, iuuandis animis dabat ſtrenuam operam, aliud expertus fuerat argumentum illuſtre charitatis, & Dei ſuorum peculiarem gerentis curā. Aſſignatum iis erat in noſocomio cum victu cubiculum, victus tamen demenſo minimè vtebantur, ſed corrogato per vrbem pane. Concionibus interim illorum, viæ, & compita feruebant, noſocomia verò & alia loca vbi prodeſſe animis daretur, illorum miniſteriis. Obſeruabat hæc diligenter anus noſocomio præfecta, mirabatúrque homines, tantum ſibi laboris priuatim aſſumere, cum iam tantopere aliis laborarent, vt autem quid noctu etiam actitarent reſciret (lucernam enim animaduerterat, in eorum cubiculo vigilare) rimis oculum admouit, viditque ab iis poſt aliquid ſomni ignem ex ſilice in lucernam accendi, tum vt erant rigentes frigore, penſum diuini officij, genibus flexis ambos perſoluere,

ſoluere, dehinc in alto ſilentio, itemque de genibus ad diei exortum orationem producere, exire denique ad celebrandum Sacrum, indeque ad ſolita charitatis officia diuidi. Hæc ergo quæ viderat cum iis componens quæ de fructuoſis eorum laboribus foris audierat, cœpit illos pro ſanctis venerari; augebant publice hanc opinionem exempla egregia contemptus proprij, tolerantiæ, ſtudijque in Dei gloriam incenſi. Quare de illis cognoſcere optauit Piſcarienſis Marchio, tunc Ferrariæ præſens, quinam eſſent, vt ſi quod prædicabant, hoc viuerent, communicare cum illis conſcientiæ arcana tutò poſſet. In eorum itaque alterum cum aliquando incidiſſet, quæſiuit num eſſet ex ſacerdotibus qui in Italiam veniſſent vt in Palæſtinam proficiſcerentur, & vbinam hoſpitium haberet, audienſque in noſocomio, tacitè illuc ſe contulit, accitàque anu interrogauit admodum ſerio, cuiuſmodi homines Sacerdotes illi externi forent qui illuc diuertiſſent. Illa magno pietatis indicio viros eſſe ſanctos; demptis aliquot ad quietem horis, noctem totam orando ducere, nunc vnà, nunc ſingulos; ſe ſuis id oculis ſpectaſſe; ne dimenſum quidem ab noſocomio benignè oblatum admittere, nec alio veſci niſi emendicato pane, ſic malè à veſtibus munitos contra aſperrima cœli eius annique frigora durare, nunquam tamen ad focum accedere; nihil poſſe in eorum moribus nota vlla dignum aduerti, nihil ex iis audiri niſi de Deo ac diuinis. Poſtremo actuoſam illorum & beneficam in omnes operam, vrbis vniuerſæ oculato præconio laudari. His pia Marchio, planè qualia optauerat auditis, ambos in vicinam palatio domum iuſſit ex hoſpitio pauperum tranſire, & quotidiana deinceps ſportula aluit, adhibuitque ad res animi ſui pro voto componendas. Ad hæc etiam illos in aulam induxit, vbi Iaius Ferrariæ iam ſolus, feraci labore excolendis animis inſudauit, apud Ducem præſertim Herculem, qui eum ſibi in patrem animæ delegit, eiuſque gratia paulò poſt magnis auxiliis Societatem tutatus eſt, fera vexatione agitatam. Xauerio inter hæc, ſuum Bononiæ arduum, nec pati nec agere defuit: illuc aduenerat cum ante omnia enixe cupiit ad beatum corpus S. Dominici celebrare, quod habetur illic in magna veneratione, cumque illi eſſet propensè addictus, faciendo ſacro pietatis motus inſignes perſenſit cum grandi copia lacrymarum: aderat facienti inter alios monialis, ſancta & nobilis ex tertio Ordine S. Dominici quæ ex Hiſpania ad ſepulchrum optimi parentis, vitæ reliquum actura venerat. Hanc cepit deſiderium cognoſcendi de paupere illo Sacerdote, quis eſſet, cuius eſſent in Deum tam ſublimes affectus tamque inſoliti; ſecum ergo adſcita ſibi amiciſſima comite, alloqui hominem voluit, nec fuit niſi de diuinis ſermo, in quo Xauerius tantos pietatis exeruit ſpiritus, vt Iſabella Caſalina monialis comes, & ipſa eodem ex Ordine, velut Deo plenum ſuſpexerit, & mirificè apud patruum ſuum deprædicauerit. Erat is Hieronymus Caſalinus Forolinienſis S. Petronij Canonicus, & in templo S. Luciæ Rector, cui nec difficile perſuaſum vt educto extra noſocomium Xauerio domi ſuæ hoſpitium daret; nec ægrè ab eo agnitum quantæ

ſanctitatis hoſpitem haberet, nam ex ſolo affatu quis eſſet Xauerius emi-nebat. Sed multo clarius vita omni perſpecta inedomitis animi motibus admiranda, & in diſcruciando corpore inuicta, ſeræna nihilominus, valdéque hilari vt in qua Deo placendi alacritas, ſenſum omnem cuiuſuis moleſtiæ ſopire videretur. Haud tamen valuit pius Canonicus ex eo extorquere, vt alio pane quàm emendicato vteretur, vel remitteret aliquid de ſeueritate erga corpus, quæ concionum ſanctis laboribus, aliarúmque occupationum ingraueſcens vires illi diuturnas ſpondere non poterat. Magnis quin etiam deſideriis opperiebatur prædicti ſibi Vincentiæ ab S. Hieronymo agonis, futuras Bononiæ cruces, & vero his breui dedit initium haud paulò acerbior aliquot menſium quartana, quàm ſi nullis ceſſiſſet interuallis, nam & ferendo ægrotum agere, febris neceſſitas cogebat; & ſanum quietis vacuæ ardor impatiens, nec exiſtimabat tanti eſſe quartanam, vt vel deberet animorum quæſtum inhibere, vel aſperitatis aſſuetæ partem aliquam ſibi detrahere. Aliundè verò ex fractis naturæ viribus, dolorum ſenſus fiebat acutior, quanquam, vt hunc Deus voluptatibus animi leniebat, iiſque potiſſimum, quæ illi de reconciliatis Deo hominibus perditis affluebant. Quod ſi coniecturis aſſequi lubeat, cum ſcripto traditum non extet, referam quod illi Bononia dum Indias peteret tranſeunti obuenit. Nam vt primum adeſſe percrebuit, geſtire lætitia ciuitas, ardere deſiderio videndi, audiendíque ſupræma ex eo monita, fauſtámque adprecationem, magno numero ad S. Luciæ duabus ante ortum diei horis accurrere, (diuerterat enim in ædes Caſalini Canonici proximas) præſtolaríque dum prodiret ad peragendum ſacrum, vt autem comparuit, circumſiſtere illum peramica gratulatione & teneritate tam familiari, vt oportuerit ſeorſim ſingulos ab eo audiri, & peculiari quemque affatu recreari. Re diuina multis cum lacrymis peracta, cœleſti epulo multos tum eo die impertiit, tum conſequentibus aliis quibus ibidem cum Oratore Luſitaniæ ſubſtitit; eo quidem, & confitentium, & conſulentium affluxu, vt de eo Martij vltimo ad Ignatium ſcripſerit, multo plus ſibi negotiorum fuiſſe, quam Romæ ad S. Ludouici, vbi tamen occupatiſſimam operam copioſo prouentu collocarat: proficiſcenti demùm amicorum, & piorum ingens frequentia adfuit, vt ſibi vltimum bene precaretur flagitantium, quorum ipſe viciſſim cum ſibi ad Deum preces depoſceret, ſubdidit extremum hoc fore quòd ſe eſſent viſuri, quæ verba omnium excepta ſunt fletu, & fuere qui vellent quocumque gentium ac maris, illi ſe comites addere, quorum ad iter adeo immenſum, vt acquieſcere votis non potuit, ità nec vetare quin aſſectarentur ſat longo ſpatio, euentu licet optatis contrario, quo enim diutius illius aſpectu auditúque iucundè potiti ſunt, eo ægrius tandem ab eo diuelli oportuit. Haudquaquam tamen Xauerij diſceſſu, nobiliſſimæ ciuitatis in Xauerium, aut Xauerij in illam amor intepuit: in eius ſiquidem gratiam, accita eſt illuc Societas, eadémque illi S. Luciæ ædes attributa, ad quam cubiculum habuerat, quod eius poſtea dicatum memoriæ in ſacellum

egregium

egregium Deo ſacratum eſt. Vice verſa ſanctus hodiéque pergit benè de ſe meritam ciuitatem miraculis, & beneficiis proſequi, admoto ad ea obtinenda lucernæ oleo quæ coram illius imagine, in eodem ſacello perpetuo ardet.

XXXIX.

Iter Ignatij Romam & Christi promiſſio de præſtando illi Romæ auxilio.

Atque hæc de rebus ſociorum Patauij, Ferrariæ, & Bononiæ geſtis ad nos peruenerunt. Ignatium verò, quem Romam profectum cum Fabro, & Lainio diximus, quàm carum gratúmque haberet, viſo admirabili oſtendit Deus, quod in hunc modum ei obiectum eſt. Poſtquam Galliâ diſcedens, in Italiam venerat, redire animo illos ſenſit familiares cum Deo congreſſus, & inuſitatas effuſi cœli delitias quibus olim Manreſæ aſſuetus, Pariſiis dein ſubtiliorum ſtudiorum perplexa meditatione fuerat imminutus. Nunc vitam agens omninò cœleſtem, annóque ſibi poſt Sacerdotium aſſumpto, ad parandas ſacrificiorum primitias, totum ſe votis ardentiſſimis apud Beatiſſimam Virginem dicabat: quorum ſumma hæc fuit, vt Magna Dei mater ſe totum integrè, in filij ſui perpetuam poſſeſſionem tranſcriberet. His verò precibus ſubdebat faces ingens amor nouis quotidie ignibus inardeſcens, exprimendi ad viuum in ſeipſo Chriſti; eiuſque pro Dei gloria, bonóque animarum patrantis grandia, magnáque patientis veram imaginem in ſe transferendi: huic apparatui intentus, Romam iter ſuſcepit, in quo apud ſe aſſiduè verſans quam deuotum ibat Vicario Chriſti ſuam ſociorúmque vitam omnem, eo incendebatur validius quo fiebat vrbi propinquior, vrgebátque vehementius, vt nihil iam ſui, ſed Chriſti totus eſſet, totus in eius gloriam abſumendus. Pergebat flammis talibus incitatus, cum Senas prætervectus, pauciſque iam Roma milliaribus, tantiſper duobus ab ſociis velut obiter ſubducit ſeſe, & ſacram ædiculam viæ imminentem, ſemirutam, & incompoſitam ſolus ſubit, ſolus illic non longa, ſed feruenti prece, puſillum Chriſto Societatis eius commendat gregem, quam eius Vicario delatum ibat, & quæ deſtinabatur in aliquod populoſæ illius Societatis initium quam toties illi delineauerat; facturum ſe illius auctorem patremque pollicitus. Atque hic raptu occupatus dulciſſimo repente ab ſenſibus auelli, & mentis oculo æternum Patrem clara in luce conſpicere, audiréque vultu ſummè amabili ad filium conuerſo (qui ſub crucis fatiſcens pondere ibidem adſtabat) commendantem ſe illi mancipantémque ſe vt illius eſſet, atque vt verbis Ignatij vtar, cum illo ſtatuentem, hoc eſt illius obſequiis totum penitus addicentem. Filium verò, tantæ deferentem commendationi, reductis in ſe ore admodum ſereno oculis, concepta hæc ſibi dicere. *Ego vobis Romæ propitius ero.* Poſt quæ ſibi iam redditus variis cœpit motibus affici, fiduciæ præſertim maximæ, timoriſque non parui. Chriſtum enim ſe illi ſic præbuiſſe ſpectabilem, velut cruci magis qua erat onuſtus, quàm ſibi adiungi eum vellet, omen credidit durorum caſuum, quibus eſſet Romæ certò exercendus; promiſſionem verò propitij ab Chriſto præſidij ſpes eſſe duxit, minimè dubias, cruces quamlibet graues portandæ incumberent, fore ſemper ſecum iunctis

Chriſti

Chriſti humeris leuiores. Quare egreſſus ſacra illa æde, ſuóſque aſſecutus inflammato vultu, & gaudio impar, viſa auditáque diſtinctè iis expoſuit, vt in omnem euentum eos animaret, tum, haud ſcio, inquit, cruces ne an rotæ nos Romæ maneant, quo tanquam victimæ ad aram duci videmur Deo præeunte; quodcumque illud eſt quod minatur, eamus illi alacriter obuiam, ſecuri crucem quæcumque ferenda ſit, ſine Chriſto minimè futuram, & Chriſti præſidium ad opem fore ſemper nobis hoſtium omnium coniuratione potentius.

XL. *Franciſcum Stradam ſuis Ignatium adiungit.* Romam Octobri attigerant anno 1537. & voti fidem præſtituri, ſuo & ſociorum nomine confeſtim Chriſti Vicario ſe ſiſtunt; admiſit Pontifex oblatam operam magna significatione paterni amoris; & ſacris paginis in Sapientiæ ſchola explicandis Fabrum; Lainium Theologiæ docendæ aſſignauit, Ignatio interim iuuandis animis, totis viribus attento. Nam viros Principes nonnullos Exercitiis ſpiritus excoluit, inter quos Contarenus S. R. E. Cardinalis, deinde (quod antè iam memini) Ortizius, cum quo propterea in Monte Caſſino dies exegit quadraginta, vnde rediens Romam ſocium recepit ſuccidaneum Hozio quem Deus ei abſtulerat, licet eo inter ſuperum choros viſo, vtiliorem illic Societati putaret fore eſſe in quàm terris potuiſſet. Noui ſocij nomen Franciſc. Strada, natione Hiſpanus magnis ab natura dotibus prædictus, Romam, vt aſſolet, fortunæ in aula melioris illicio adductus; ſed ſolum nactus operoſæ culturæ admodum ingratum, aulam militia; Roma Neapolim mutare cogitauit, eſto futurus minus diues, at magis ſuus. Hæc dum animo verſat, Deo ſortem illius ſecundante, Ignatio occurrit ſibi minimè ignoto, vtque mos eſt infelicibus, ſuas cum amicis dolere miſerias, ſua cum illo aduerſa queſtus eſt, nec de Neapoli, & militia tacuit, eiurandæque aulæ faſtidio. Ad quæ Ignatius tantiſper ſe colligens, motúſque potius iuuenis cæcitate, quàm querimoniis, alia omnia quam quæ expectauerat reſpondit. Nam de hominibus, inquit, nec iure, nec benè expoſtulas; nihil præter quod decet ac ſolet, ab iis peccatum eſt, dum fruſtrati ſunt ſpes tuas; quin imo gratiam iis debes, quod ſe tibi non diſſimularunt, verùm ab initio ſtatim palam tibi fecere cuiuſmodi eſſent, quo pacto ſuos habere ſoliti, qua mercede illorum ſeruitutem penſare: iniquiores tibi fuerant ſi benigniores, aliàs tamdiu illos ignoraſſes dum te amara mors ab iis ſeiungeret, cum vltro nunc poſſis magno tuo merito illos contemnere: ſi prudenti aure quod ſuadent auſcultas, alium tibi quærendum inclamant cui melioribus conditionibus ſeruias, quam vitæ, laborumque iactura. At tu naufragi more, dum execraris mare in quo periiſti, alind in quo denuo pereas inquiris mare, militiam ex aula, vrbem aliam ex alia captas; quaſi non ſint futuri homines iidem Neapoli qui & Romæ mihi crede, ſi roges ſurſum deorſum hanc viam commeantes, multos reperies, iiſdem: Romam Neapoli cogitationibus actos tranſcurrere, quæ te nunc Roma Neapolim agunt, nempe vt alibi hoc quærant quod vndique hominum, & locorum ſapientius fugiſſent.

Quare

Quare tuas ſanè ſpes magis ſuperſtites doleo, quàm deluſas; & ſi conſilium ab amico lubet accipere, audire ſaltem quod decet ſuggeri ab amico, nec tibi ſat vnquam cum hominibus conueniet, neque illis tecum, & illam animi quietem fruſtra tu ſemper aliunde ſperabis, quæ extra Deum nullibi eſt. Nam finge homines ſupra datam fidem, & obſequij meritum vincere ſpes tuas liberalitate, dent licet quicquid ſunt, ac valent; non ita explebunt deſiderij tui ſinus, vt nihil præterea requiras; at ſi Deo incipies adhærere, tantùm ſtatim bonorum potiere, vt præ illis tibi cætera omnia flocci fntura ſint. Horum Ignatij verborum tam præſens fuit, & opportuna vis, vt retro hominem verterit pro explorata re iam proſpicientem, miſerum eſſe malè ab hominibus haberi, ſed multo miſerius haberi benè. Ergo Ignatium ſecutus, eiuſque poſt obita Exercitia ſocius; in virum euaſit Apoſtolici Spiritus, quem magnis tota Italia, Belgio, Hiſpania & Luſitania, concionum, itinerúmque laboribus conſecrauit, grandi ſane fructu conuerſarum ad Deum animarum.

Fuit is Romæ Ignatio, & ſociis curſus, cum tempus rem agi viſum eſt, in quam ſemper defixos tenebat oculos. Dandi videlicet religioſæ quam moliebatur, familiæ certum initium. Ad hoc ſocios omnes Romam literis euocauit ad diem Chriſto reſurgenti ſacrum anni 1538. nec leuis negotij res fuit, ſuis illos ſtationibus mouere, vrbeſque illorum operam, magno ſuo expertas commodo, adducere ad concedendum iis commeatum. Eorum aliqui piorum humaniſſimo comitatu deducti ſunt, inter quos Rodericius & Codurius comitem habuere Patauinum ex primariis Canonicum ſecumque pariter peditem, quem Laureti demum reliquerunt virtutis ſuæ conſtanti duritie mirè captum, quòd præter quotidianum ieiunium nocturnæ quietis puſillum quod erat nuda etiam in humo caperent. Quod autem noctis ſupererat precando de genibus ducerent, dum hora repetendi itineris adeſſet. Degebat tunc Ignatius ad radices montis à Trinitate dicti duobus cum ſociis commodata in domo ab Quirino Garzonio nobili Romano: excipiendis aliis, hoſpitium amplius piorum charitas parauit, vbi paterna Ignatij cura ex itinere recreatis, Xauerio maximè, cuius in poſterum deſperabatur valetudo; Valentiam vſque aureos quatuor Ignatius remiſit, quos à Martino. Pereſio in tranſmarinum iter acceperat, ducentos decem quos à Pontifice, & quibuſdam Hiſpanis, Ortizio reddidit, quo ſuggerente donari fuerant, vt quando iam eſſet irritum petendæ Palæſtinæ cui fuerant aſſignati, conſilium, pro prudentia illos diſpenſaret. Inde bona cum venia Ioannis Vincentij Carafæ Cardinalis, Romæ Pontificis Legati (Nicæam enim Pontifex ad Carolum V. & Franciſcum I. conciliandos adierat) partitus eſt ſuos in diuerſa loca, ad conciones, doctrinam chriſtianam cœterámque animarum procurationem: is quidem ſibi templo Monſerratenſis Deiparæ ad Sauellum forum reſeruato, Xauerium & Fabrum ad S. Laurentij in Damaſo; ad S. Saluatoris in Lauro Lainium miſit; Salmeronem ad S. Luciæ; Iaium ad S. Ludouici Gallorum; ad S. Michaëlis XLI.

Chriſti humeris leuiores. Quare egreſſus ſacra illa æde, ſuóſque aſſecutus inflammato vultu, & gaudio impar, viſa auditáque diſtinctè iis expoſuit, vt in omnem euentum eos animaret, tum, haud ſcio, inquit, cruces ne an rotæ nos Romæ maneant, quo tanquam victimæ ad aram duci videmur Deo præeunte; quodcumque illud eſt quod minatur, eamus illi alacriter obuiam, ſecuri crucem quæcumque ferenda ſit, ſine Chriſto minimè futuram, & Chriſti præſidium ad opem fore ſemper nobis hoſtium omnium coniuratione potentius.

XL. *Franciſcum Stradam ſuis Ignatium adiungit.* Romam Octobri attigerant anno 1537. & voti fidem præſtituri, ſuo & ſociorum nomine confeſtim Chriſti Vicario ſe ſiſtunt; admiſit Pontifex oblatam operam magna ſignificatione paterni amoris; & ſacris paginis in Sapientiæ ſchola explicandis Fabrum; Lainium Theologiæ docendæ aſſignauit, Ignatio interim iuuandis animis, totis viribus attento. Nam viros Principes nonnullos Exercitiis ſpiritus excoluit, inter quos Contarenus S. R. E. Cardinalis, deinde (quod antę iam memini) Ortizius, cum quo propterea in Monte Caſſino dies exegit quadraginta, vnde rediens Romam ſocium recepit ſuccidaneum Hozio quem Deus ei abſtulerat, licet eo inter ſuperum choros viſo, vtiliorem illic Societati putaret fore eſſe in quàm terris potuiſſet. Noui ſocij nomen Franciſc. Strada, natione Hiſpanus magnis ab natura dotibus præditus, Romám, vt aſſolet, fortunæ in aula melioris illicio adductus; ſed ſolum nactus operoſæ culturæ admodum ingratum, aulam militia; Roma Neapolim mutare cogitauit, eſto futurus minus diues, at magis ſuus. Hæc dum animo verſat, Deo ſortem illius ſecundante, Ignatio occurrit ſibi minimè ignoto, vtque mos eſt infelicibus, ſuas cum amicis dolere miſerias, ſua cum illo aduerſa queſtus eſt, nec de Neapoli, & militia tacuit, eiurandæque aulæ faſtidio. Ad quæ Ignatius tantiſper ſe colligens, motúſque potius iuuenis cæcitate, quàm querimoniis, alia omnia quam quæ expectauerat reſpondit. Nam de hominibus, inquit, nec iure, nec bene expoſtulas; nihil præter quod decet ac ſolet, ab iis peccatum eſt, dum fruſtrati ſunt ſpes tuas; quin imo gratiam iis debes, quod ſe tibi non diſſimulatunt, verum ab initio ſtatim palam tibi fecere cuiuſmodi eſſent, quo pacto ſuos habere ſoliti, qua mercede illorum ſeruitutem penſare: iniquiores tibi fuerant ſi benigniores, aliàs tamdiu illos ignoraſſes dum te amara mors ab iis ſeiungeret, cum vltro nunc poſſis magno tuo merito illos contemnere: ſi prudenti aure quod ſuadent auſcultas, alium tibi quærendum inclamant cui melioribus conditionibus ſeruias, quam vitæ, laborumque iactura. At tu naufragi more, dum exeſcraris mare in quo periiſti, aliud in quo denuo pereas inquiris mare, militiam ex aula, vrbem aliam ex alia captas; quaſi non ſint futuri homines iidem Neapoli qui & Romæ mihi crede, ſi roges ſurſum deorſum hanc viam commeantes, multos reperies, iiſdem: Romam Neapoli cogitationibus actos tranſcurrere, quæ te nunc Roma Neapolim agunt, nempe vt alibi hoc quærant quod vndique hominum, & locorum ſapientius fugiſſent.

Quare

Quare tuas ſanè ſpes magis ſuperſtites doleo, quàm deluſas; & ſi conſilium ab amico lubet accipere, audire ſaltem quod decet ſuggeri ab amico, nec tibi ſat vnquam cum hominibus conueniet, neque illis tecum, & illam animi quietem fruſtra tu ſemper aliunde ſperabis, quæ extra Deum nullibi eſt. Nam finge homines ſupra datam fidem, & obſequij meritum vincere ſpes tuas liberalitate, dent licet quicquid ſunt, ac valent; non ita explebunt deſiderij tui ſinus, vt nihil præterea requiras; at ſi Deo incipies adhærere, tantùm ſtatim bonorum potiere, vt præ illis tibi cætera omnia flocci futura ſint. Horum Ignatij verborum tam præſens fuit, & opportuna vis, vt retro hominem verterit pro explorata re iam proſpicientem, miſerum eſſe malè ab hominibus haberi, ſed multo miſerius haberi benè. Ergo Ignatium ſecutus, eiuſque poſt obita Exercitia ſocius; in virum euaſit Apoſtolici Spiritus, quem magnis tota Italia, Belgio, Hiſpania & Luſitania, concionum, itinerúmque laboribus conſecrauit, grandi ſane fructu conuerſatum ad Deum animatum.

Fuit is Romæ Ignatio, & ſociis curſus, cum tempus rem agi viſum eſt, in quam ſemper defixos tenebat oculos. Dandi videlicet religioſæ quam moliebatur, familiæ certum initium. Ad hoc ſocios omnes Romam literis euocauit ad diem Chriſto reſurgenti ſacrum anni 1538. nec leuis negotij res fuit, ſuis illos ſtationibus mouere, vrbeſque illorum operam, magno ſuo expertas commodo, adducere ad concedendum iis commeatum. Eorum aliqui piorum humaniſſimo comitatu deducti ſunt, inter quos Rodericius & Codurius comitem habuere Patauinum ex primariis Canonicum ſecumque pariter peditem, quem Laureti demum reliquerunt virtutis ſuæ conſtanti duritie mirè captum, quòd præter quotidianum ieiunium nocturnæ quietis puſillum quod erat nuda etiam in humo caperent. Quod autem noctis ſupererat precando de genibus ducerent, dum hora repetendi itineris adeſſet. Degebat tunc Ignatius ad radices montis à Trinitate dicti duobus cum ſociis commodata in domo ab Quirino Garzonio nobili Romano: excipiendis aliis, hoſpitium amplius piorum charitas parauit, vbi paterna Ignatij cura ex itinere recreatis, Xauerio maximè, cuius in poſterum deſperabatur valetudo; Valentiam vſque aureos quatuor Ignatius remiſit, quos à Martino. Peteſio in tranſmarinum iter acceperat, ducentos decem quos à Pontifice, & quibuſdam Hiſpanis, Ortizio reddidit, quo ſuggerente donati fuerant, vt quando iam eſſet irritum petendæ Palæſtinæ cui fuerant aſſignati, conſilium, pro prudentia illos diſpenſaret. Inde bona cum venia Ioannis Vincentij Carafæ Cardinalis, Romæ Pontificis Legati (Nicæam enim Pontifex ad Carolum V. & Franciſcum 1. conciliandos adierat) partitus eſt ſuos in diuerſa loca, ad conciones, doctrinam chriſtianam cœterámque animarum procurationem: is quidem ſibi templo Monſerratenſis Deiparæ ad Sauellum forum reſeruato, Xauerium & Fabrum ad S. Laurentij in Damaſo; ad S. Saluatoris in Lauro Lainium miſit; Salmeronem ad S Luciæ; Iaium ad S. Ludouici Gallorum; ad S. Michaëlis XLI.

in piſcina Rodericium; denique Bobadillam ad S. Celſi in argentariis. Magnam primùm exciuit ad audiendum frequentiam, nouitas, & Sacerdotum ex pulpito in ſacra caſtula agendi vſus inſuetus; poſt efficacitas, quam eorum verbis, diuinus indebat ſpiritus, vitæ ſanctioris exemplo incitata, audientium numero, fructum breui adiunxit Romæ in aliam mutatæ. Nam reſtitutus eſt poſtliminio tandem Sacramentorum frequens vſus, vigétque nunc etiam ac floret, in omnem porrectus Chriſtianitatem; puellis periclitantibus, orphanis; ex Iudaiſmo conuerſis, & meretricio liberali conſultum charitate, quam Ignatius poſtea perpetuam fecit. Reliquis præterea vrbis templis pulchra laudis eiuſdem æmulatio gliſcere, eadem quam noſtri opera præſtari initiandis doctrina fidei pueris & more ſtabili docenda feſtis quibuſque diebus populi concione. Tametſi verò Lainius, Salmeron, & Bobadilla cum admiratione audirentur, vt qui præter dotes perfecti oratoris, diuinæ gloriæ ſtudio flagrarent; ſed Ignatio par nemo vehementia pietatis, efficacia ſenſuum, & rationum grauitate; illo itaque audito aiebant cordati homines, Dei verbum in ore Ignatij natiuum pondus obtinere, cúmque id alij vêſtirent, ab eo exutum adſcitio ornatu, grandius, & præſtantius videri; ſuo enim quodam excellenti modo, rationes ad perſuadendum, inſtar ferri ad pugnam, nudatas ſtringere, illáſque magis vt per ſe ipſa ſunt, quàm vt eſſe dicebat intorquere. Ea demum in omnes ſocios redibat voluptas, ex prouentu laborum vberrimo, vt illos in noctem ſæpius, non ieiuni modo protenderent, verùm tunc etiam cogerentur ad ieiunium ſoluendum cibum precario quærere, quæ ſola iis erat ad victum annona.

XLII. Sic ergo fluebant Societatis negotia, cum adſpirantes inter fauonios à violento correpta turbine, peribant funditus, niſi miſericors Dei manus, illis opem tuliſſet. Tempeſtatis auctor frater quidam Auguſtinus, ortu Pedemontanus, Auguſtinianum heremitam profeſſus, fide ad ſpeciem orthodoxus, clam exquiſitiſſimè Lutheranus. Hic Papæ aulæque abſentia bellè vſus ad proſeminandam Romæ hæreſeon peſtem, periculum ſui & dare, & facere concionando aggreſſus eſt, in quo dictionem à natura ſordidus euolutam, & ſponte fluentem, mira dulcedine pellectum tenebat auditorem. Haud tamen ſe ſtatim vel palam protulit, ſed famam ſibi, iam nactus aliquam, & populi gratiam, tunc veris, & ab Eccleſia probatis, Lutheri interiicere placita, obiter tamen, furtímque obiecta; móxque fuco obducta probabili, ne cui facilè paterent. Contigit verò Deo ita volente, vt audiretur à quibuſdam Ignatij ſociis, qui tum ex recentibus ſtudiis calentes, tum ex aſſidua cum hæreticis concertatione, vulgatarum hæreſeon notiſſimos habebant characteres, ſtatímque ab iis deprehenſum, eo in homine Lutherum loqui, ſed lingua truncum, vt qui nimis quidem intelligi cuperet, ſed non auderet diſertè ſe prodere; cumque iterum ac ſæpius interfuiſſent concioni, numquam non aut ſibi ſimilem, aut ſeipſo peiorem inuenerunt. Occurrebat vna illius defenſio, ſi fortè inſonti deceptus ignoratione,

ignoratione, populum quoque vel nolens deciperet. Quare illum officioſiſſimè adire, bonam eius mentem, & candidam laudare; quæ tamen ipſi veluti excidiſſent ſeorſim coram ſingula cenſere, probaréque hæc ipſa mera eſſe, ac puta lutheri dogmata, vt ipſe ab iis & pedem referret, & inductum in ea populum quoad ius & fas dedoceret. Mirum eſt hominem dum ſe vidit manifeſtè, adeò teneri, haud tamen fuiſſe ſuo tam grandi periculo conturbatum: ſed enim & aura populi, & beneuolentia procerum, apud quos valebat plurimum, frontem ſacrilego aduerſus monita fecerunt: monentium itaque malignitatem incuſare, & obiurgare ignorantiam, qui ſe illi magiſtros obtruderent quem indigni eſſent magiſtrum habere. Si erant indocti, diſcerent; ſi neque id poſſent, tacendo ſibi conſulerent, nec nomen captarent ſingularis doctrinæ, improbando quæ probaret Roma, & communi conſenſu adplauſuque audiret. Quod ſi ſua luce iis officiebat, dolebántque iis oculi, dum eſſe hunc cernerent, quod ipſi non erant, tentarent & ipſi aliquid, niterentúrque eadem præſtare, nec creſcere ambirent deiectione alterius, notandis quæ docebat ſanis, & integræ fidei, cenſura hæreſeos periniqua. Cæterum vt intelligerent quanti eos, & monita illorum quam nihili faceret, ſuæ quamprimum adeſſent concioni, effecturum ſe vt hæc eadem & ipſi magna ſibi voce occentari audirent, ex quibus ſe hæreticum probare, quales forte ij erant, voluiſſent; quæ ſi ab aliis ſexcentis haud paulò melioribus quàm eſſent, cum laude excipi, vel inuitè viderent; erubeſcerent tandem, aut impugnare ſaltem deſinerent. Hæc ille, quæ nimis abundè poſtea impleuit. Patres ergo priuata admonitione, tam infelicem ſortita exitum, incumbere ſibi pro officio ſtatuerunt, vt modis omnibus publico exitio cauerent, cœperúntque ſuis quiſque de pulpitis, interſerere doctrinæ de moribus, controuerſa quædam de indulgentiis, de auctoritate Pontificis, de excellentia cœlibatûs, de bonis operibus ad fidem neceſſariò adiungendis, in quibus articulis præuaricabatur Lutheranus. Ictus eſt inuicta audendi conſtantia homo nequam, deſperatóque effugio publicæ diſputationis, qua compelleretur ea liquidò explicare, quæ niſi ambiguè fraudulentérque propoſita admitti non poterant, artem commentus eſt ſceleratam, aſſerendi ſibi Catholici laudem, aduerſariis in ſuſpicionem hæreſeos coniectis. Magna igitur pompa fidelitatis eximiæ, exaggerare primum auitam fidem, eiuſque tuendæ obligationem; tum ad Ignatium paulatim delabi; monere cauendum vnicuique ab ſimulato in paſtorem, nedum in ouem lupo, qui diu latens, per celeberrimas Europæ Academias oberraſſet, magnis editis ſtragibus animarum, quibus & confidentior & robuſtior euadens; Romam demum cum aliquot concoloris pili beſtiis aduenіſſet, vt ſupremos in ea conatus depromeret? meminiſſent hanc eſſe magiſtrorum hæreticorum artem, ſuam aliis lepram, doctrinæ prioris ſimulatione affingere, vt ab lue putentur immunes, cuius alios implacabiliter condemnant. Scirent etiam, nullas Eccleſiæ infeſtiores

fuiſſe ſectas, quam quæ ſanctimoniam præferrent; attritas veſtes, & aſperas, ſeuera ieiunia, modeſtum ſermonem, ſuíque contemptorem; victum vltra parſimoniam auſterũ; mentis ſpeciem à priuatis ſuis rationibus, & commodis alienam; & ab culpæ cuiuſuis nubecula abhorrentem. Ne vellet Roma, eſſe minus prouida, quàm (ſerius licet) fuerat Complutum, fuerat Salmantica, Lutetia, & recens Venetiæ, in quibus Ignatius apertiſſimæ damnatus hæreſeos, quà palinodia, quà fuga ſe rogo ſubduxerat, cui ſuis cum aliquot ſcriptis fuerat addictus; eſſe autem Romæ integerrimæ fidei homines eiuſdem cum illo nationis, imo vnum eius ineſcatum dolis & olim Sectatorem, poſt verò agniti horrore periculi deſertorem; & hos ſibi pro teſtimonio dicturos. Porro teſtes iſtos tam ſanctos, intelligi volebat Hiſpanos tres, Petrum quendam de Caſtella, Franciſcum Mudarram, & Barreram neſcio quem quos ſua probè tinctos fuligine, virorum principum in aulas ſparſerat (ad quas illis dabatur aditus quod eſſent alicuius notæ) vt quæ ipſe dixiſſet, ſeriò, ſanctéque confirmarent, porrò quem aiebat Ignatij deſertor, fuit ille Michaël Nauarrus quem poſtquam ſæculo valedixiſſet Xauerius, interficere Ignatium voluiſſe initio diximus, quod ſe ſubſidio priuatum videret, quo ab Xauerio alebatur; paulò poſt bono malove inſtinctu, Xauerij forſitan retrahendi, dederat ſe Ignatio ſocium; ſed vitæ illi magnarum mentium nimis impar (cum eſſet tota ex carne concreta, & vilis anima) ne experiri quidem illam ſuſtinuit, verùm ea inſpecta, pedem retro mox tulit: poſtea verò, incertum quo fine, Venetiis iterum, ignauæ illius pœnitentiæ pœnitens Societatem Ignatij prenſauit, ſed ob leuitatem hominis vitream atque infidelem, repulſam paſſus, eaque offenſus, ex diſcipulo, & aſſectatore, quod eſſe ambiuerat; vt primum res tulit calumniator, & hoſtis effectus eſt. Romam Ignatium præuertens, & per tres alios quos dixi, cum iis prædicanti hæretico fœderatus, illius egit interpretem, vulgandis atque adſtruendis ſuo & experti & oculati teſtimonio quæcumque is euomuerat; eóque homo venalis animæ proceſſit, vt calumniam pecunia venditam, ad tribunal deferret Benedicti Conuerſini tunc Gubernatoris, ſic enim apud ſe Pſeudo-Monachus ratiocinabatur, noſtros domi ſuæ validè occupatos, aliorum curam facilè omiſſuros. Hac tam atroci graſſante calumnia dici nõn poteſt, quàm pœne momento, Ignatij, ſociorúmque res, vrbe tota ſcenam mutauerint: auditi prius obſeruatíque velut homines Dei, nunc vbicumque occurrerent, deſpici, dicteriis appeti, notari digito pro ſycophantis, & hæreticis, hominum vero ſermonibus, clam & in circulis haud aliter iactari quam vt flagitiorum immanium, & contaminatæ doctrinæ comperti. Omnis iam eorum & vitæ ratio, & occupatio ob quam cunctis ante fuerant venerationi, laruata vafrities cantabatur, & perſonata improbitas, nec erat qui ſibi cum iis aliquid fuiſſe indicaret; tantum aberat vt verbum pro illorum cauſa mutire auderet, cum enim in dies crederentur ex probroſo damnationis Theatro ad rogum trahendi, nemo ſibi tantum confidebat, vt videri poſſet illos noſſe, vel quicquam

quam negotij cum iis habuiſſe: tantúmque valuit hic timor apud Sacerdotes duos, vt relicta Roma, & quæ Romæ habebant omnibus, extra ditionem Eccleſiæ ſeſe proriperent; & quo neſcitur, ſe abderent; etſi enim iuſſu Cardinalis Vicarij fuiſſent in audiendis populi confeſſionibus Ignatij, & ſociorum adiutores, ſed vbi putarunt omnia in præceps ruere, veriti ſunt ne eâdem, & ipſi ruinâ premerentur. Iam ex decantata de iis fama volabant quaqua verſum Epiſtolæ, ſcribebant aliqui reducta ſimulatione, hæreſis conuictos; nonnulli etiam enormium ſcelerum; quidam adiudicatos igni, alij iam crematos: Dormire interea videbatur in nauicula Chriſtus, dum ſupremam tempeſtas in rabiem ſurgeret, excitatúſque ventis ac mari minaretur, fieretque vt ait Origenes *de magna tempeſtate, magna tranquillitas.* Triumphabant verò Ignatij hoſtes, vulgo ſpectabiles, & multa tumidi gratulatione, quod eam detexiſſent luem, quæ hoc nocere ſolum poteſt quo poteſt latere. Verumenimverò cuius præcipuè caput petebant hi turbines, nunquam illos ſibi metuendos putauit, ſed pro gymnaſiis habuit illius fiduciæ, cuius opus eſt palmare, tanto confidentiùs de diuino auxilio ſperare, quantò videntur magis omnia extra ſpem afflicta, & perdita. Quare animos addebat ſociis ſi quem vidiſſet iis turbis attonitum, & aſſiduis lacrymis repræſentabat Chriſto, quod ſibi Romam aduentanti dignatus fuerat polliceri, cuius quidem promiſſi, expuncta parte iam altera quæ ſibi tacitè crucem ſpoponderat; dignaretur ſe altera quoque parte, qua propitiam opem, perſpicuè adeò claréque promiſerat. Audiuit preces, & lacrymas Deus, ac ne dubium foret quo ſedante tempeſtas poſuiſſet, inde primus quietis affulſit radius, vnde minimum ſperabatur. Ignatium amici non omnes adeò fugerant vt ne vnus quidem in fide perſtaret. Is fuit Quirinus Garzonius, qui Romam appulſum domo exceperat, & familiari cum eo aſſuetudine ſic introſpexerat, vt ad euertendam quam de illo formarat ſententiam, fruſtra Romæ totius ſermones, & iudicia pugnarent: aliundè verò tam erat ſinceri, & candidi pectoris, vt vilis animi duceret, amici ſalutem, aduerſantium gratiæ donare. Hunc ergo & ſibi affinem & valde carum Ioannes Dominicus de Cupis ſacri Collegij Decanus, & vir grauiſſimus acerbè increpuit, quod ſe Ignatio addictum non diſſimularet; addiditque, ad illum ab eo affectu extricandum, non agi modo de fœda macula eius nomini inurenda, ſed de ingenti quoque pernicie in eius animum reditura ex vſu hominis qui totus eſſet ex flagitiorum colluuie concretus, & de quo incertum qua fide viueret, niſi quod procliuis erat coniectura illum peſſimè credere, qui tam nefariè viueret. Pergebat narrare quæ illo audierat ſane atrocia, verum Compluti, Salmanticæ, Pariſiis, Venetiis, procul videlicet, ab eo perpetrata, pro tribunalibus cognita, exiliis, & igni damnata; cumque intuliſſet Quirinus ſe ſatis non capere cur linguis paucorum longinqua iactantibus deberet plus fidei quam propriis oculis rerum præſentium teſtibus; miſereri ſe illius, vultu ſignificans, & hoc, inquit, inter alia hominis facinora animaduerſum eſt

quos libuerit ab ipſo incantari, & cerebro minui, ita ſibi aliquot adiunxit ſocios, ita quantum intelligo, te quoque ſibi adſtrinxerit. Huius colloquij ſeriem ipſimet Ignatio cum diſtinctè expoſuiſſet Quirinus; nihilo inde commotior, Cardinalis ſtudium ac fidelitatem laudauit Ignatius, quod amicum vellet à ſuſpecto ſibi, & quem improbum cenſeret homine quam longiſſime abeſſe; ne ſuam ſcabiem illi affricaret, tibi de cætero illud perſuade futurum contra omnes mortales in mea cauſa Deum, cuius victoriæ ipſe & ſuo tempore ſpectator futurus es, Cardinalem verò, quem norat ſapientia præſtantem, ſi vel ſemel daretur alloqui, dixit non dubitare ſe quin eſſet ab eo errore abducturus, nam ſua denique veritatem ſemper luce ſplendere; tenebris ſuis horrere mendacium, huic diſſipando apertéque purgando, ſat eſſe veri præſentiam. Suſcepit Quirinus curaturum ſe illi aditum apud Cardinalem, paulóque poſt non ægrè impetrauit ſpondens ſcilicet fore, ſi eo audito reum iudicaſſet, ſe quoque pro reo habiturum, nec deinceps cum eo ſibi quicquam futurum negotij: At hic optimus Cardinalis dum admiſſurum ſe hominem annuit, neſciens vaticinatus eſt; adduc ſis illum, & veniat; audiam non grauatè, atque vt commeritus eſt habebo, & habuit verè, ſed planè alio quem intelligi volebat ſenſu. Venit Ignatius, in ſecretum conclaue accerſitur, auditur. Quid autem, quo modo dixerit aliunde haud ſciri quàm ex iis quæ conſecuta ſunt, potuit: primum enim ex mente Cardinalis, perperam impreſſa opinionum atrocium ſimulacra deterſit penitus; eo illum deinde adduxit, vt iis doleret ſe præoccupatum incautius, nec dubitaret earum veniam flexis genibus ab Ignatio poſcere. Quod ex ore ipſius Cardinalis, Quirinus poſtea retulit, tunc verò congreſſus euentum operiebatur qui duarum ferme horarum fuit, cum ecce tibi prodit Cardinalis honorificè deducens Ignatium, & ſingulari beneuolentia, audientibus clarè qui aderant, ſuam illi tum in cauſa præſenti, tum in alia quauis tutelam deferens. Exinde iuſſit vt quot hebdomadis panis & vini eleemoſyna ad eum eiuſque ſocios perferretur, quæ nunquam intermiſſa eſt quamdiu fuit in viuis Cardinalis. Hoc euentu tam fauſto edoctus Ignatius defenſionem ſui à Deo ſuſceptam, animos ſumpſit ad vrgendum quod illi tunc ſua dictabat prudentia; cauſæ videlicet tam grauis perfectam, & liquidam abſolutionem, in Gubernatoris foro apud quem Michaël ſuas Ignatij depoſuerat criminationes. Ergo dicto die ſiſtit ſe cum accuſatore Ignatius. Hic effrons, & confidenter accuſator, ſe teſtem fuiſſe ſpectaſſéque Compluti, Pariſiis, & Venetiis, cum Ignatius apertiſſimæ hæreſeos, & flagitiorum immanium damnaretur. Eum decretam iudicio pœnam fugà deuitaſſe; inde contumaciæ haberi reum & hæc certa eſſe, & vidente ſe geſta ſanctiſſimè iurabat. Contra Ignatius frigidè ac ſeræno vultu, Epiſtolã profert, aduerſario ob oculos ponit, quærit, ecquid enim manu, ecquid recolat characterem. Ille nihil præterea cunctatus manum abſque vlla hæſitatione agnoſcit ſuam vt reipſa erat. Benè eſt, ſubdit Ignatius, Te quidem haudquaquam hactenus de me tuo ore loquentem audiui, ſed cuius agebas interpretem

inteprетem quique linguæ tuæ edenda credidit, quæ tute pro tuis venditaſti: nunc volo te ipſe audias, at qualis tunc eras, ſincerum, & caſtum, nulla tuarum rationum cupiditate actum, ſed de explorata mei notitia, & beneuola de me animi tui ſententia locutum, ſub quæ illi Epiſtolam perlegit, ab eo ad amicum datam priuſquam Ignatio hi venti reflarent, ipſéque illum odiſſe inciperet. Scribebat autem de virtute & innocentia viri ſancti, cuius vbicumque cum illo fuiſſet, ſpectator, & teſtis fuerat, & iis laudibus eam efferebat, quibus non potuiſſet Ignatius ampliores ſuggerere, ſi eas in rem ſuam dictaſſet literas. Impalluit ſcilicet periurus nebulo, videns ſe manifeſtò teneri ſecumque apertè pugnare, & qui confidentia petulanti tantopere antea perſtrebat obmutuit, anceps verum fateri, an eiurare Epiſtolam; effugij aliquid comminiſci, aut nouam deberet calumniam ſtruere, in pauca igitur, & inuita verba reſponſionem adeò confudit, vt nihil aut pro ſe, aut contra Ignatium cohærenter dixiſſe viſus ſit. Sic primus ille congreſſus ſolutus eſt, verum nec vna neque potiſſima Ignatij defenſio hæc fuit. Accerſiuerat inde diuina bonitas patrocinia innocentis, vnde Romam calumniæ venerant, Venetiis, Compluto, Pariſiis; & miraculo par adfuiſſe tunc Romæ tres illos Iudices à quibus Ignatius pronuntiatus fuerat innocens iis tribus in vrbibus, in quibus perfidus accuſator damnatum fuiſſe iurauerat. Nam Venetiis Gaſpard de Doctis pro Nuntio Auditor; Compluto Vicarius Ioannes Figueroa venerant: Pariſiis Orius ſancti Officij Quæſitor, ſuis quiſque Romam priuatis rationibus aduectus, quas ad Ignatij gloriam conferens clementiſſimus Deus, teſtes illi virtutis vnà tres protulit qui fuerant illius iudices vt apud orbis vniuerſi primarium tribunal innocentiam illius fide publica indubitatáque conteſtatam poſteritati tranſmitterent. Quo facto pariter videbatur poſtremus fabulæ claudi actus, in qua triſti & læta diu egregiè partes ſuas calumnia, & æquitas egerant. Reſtabat ad vltimum vt ab omni næuo vindicaretur etiam Sociorum fama, etſi enim purgata in laudato abſolutóque Ignatio videri poterat, cuius ſolum cauſa & communione fœdata fuerat, verum ad Ignatij bonum nomen intererat plurimum, vt Sociorum quoque probitas, & virtus teſtimoniis illuſtribus conſtaret. Quod item Deo prolixè fauente contigit. Vt enim percrebuit de confictis in illos criminibus, adfuere confeſtim Ferraria, Patauio, Bononia, à Vicariis, & Epiſcopis literæ, cum ampliſſima innocentiæ illorum teſtificatione, & luculento virtutis præconio: præter quæ Hercules Ferrariæ Dux ſuo Romæ Oratori mandauit, vbicumque res ferret, pro Iaio, & Rodericio authoritatem interponeret ſuam, eorum virtutem ſua etiam fide tueretur.

XLIII.

Sententia pro Ignatio fertur, eius calumniatores puniuntur.

Iam ergo ſedatis tot fluctibus, ſolæ videbantur Ignatio gratiæ ſupereſſe quas Deo ageret, & pacis tranquillum quo tandem frueretur, nam & obtinebat abiudicatam ſibi cauſam, & damnatus calumniæ Michaël Nauarrus, in exilium eiectus, & inuentores illius tres dicta ſibi ab Ignatio die

vt

vt quæ de ipſo, & ſociis vulgarant, coram iudicibus confirmarent, calumniarum probationibus deſperatis, interceſſores adhibebant potentiſſimos, vt ſat habere Ignatius vellet, ſi Scribæ Forenſis inſtrumento profiterentur ſe nihil habere quod ipſi obiicerent, nec ſe vnquam de illo, rebuſque illius, aliter egiſſe quam de viro integritatis inculpatæ. At is probè gnarus ſucciſſis ſolo tenus virgultis, pullulaturi ſpem ſurculi radice foueri, & mala gramina, diu licet emortua, præter opinionem caput attollere, ipſas cauſæ fibras, & fila vltima omnino reuellenda duxit, eamque ſuprema ſententia claudendam, vt cum delationis iuridicæ falſitas, cognitione item iuridica fuiſſet, & claris innocentiæ argumentis depulſa, poſtremo demum iudicio, de vtraque ab Iudice pronuntiaretur; fore alioqui aduerſariis in promptu pro ſua verſutia fingere, comperendinatum, truncatum, ſopitum negotium, magnis interceſſionibus per Ignatium admotis & præoccupatæ damnationis famam contra Ignatium magna parte Europæ diditam, nullis ſat tabulis reſcindendam, niſi eſſent de abſoluto Ignatio, authoritate publica confectæ, ſummíſque fidei cettæ præſidiis munitæ. Accedebat quod vna eadémque ſententia purgandas videbat omnes prorſus accuſationes, quibus eatenus in Hiſpania, Gallia, Italia fuerat appetitus, ex quo calumniis occludebatur os, dentéſque concidebant, vt ſi vel maximè furerent, mordere tamen in poſterum non poſſent. Nam ſi vnus ipſe, ſiniſtra fama laboraſſet, ſi pro ſycophanta, venefico, ſceleroſo iactatus; ferendum id non modo patienter verum etiam ob meriti fœnus alacriter. At enim hominem collectis operæ ſociis, Chriſti fidem, ac mores ſuadere populis parantem, ſuſpicionem hæreſeos paſſum; delationibus vulgatis, etſi non vulgata condemnatione, videri haud factum aliunde, quam quod inhibitus fuerit cauſæ curſus, vetituſque ad finem perduci. Hoc verò Ignatio ex Dei gloria maiori ſua omnia libranti, plane viſum eſt non ferendum. [Scio aiebat ſcribens ad Petrum Contarenum, hac diligentia me tamen haudquaquam frænaturum, maledicas aduerſum nos linguas, nec ſum adeò inconſultus vt mihi hoc atrogem, ab earum telis immunem viuere, ſed committi non debuit, vt ſanæ & Catholicæ doctrinæ adhæreſceret, erroris nomen, & macula; vitáque proba, & innocens pro flagitioſa haberetur. Rudes ſane audiamus, agreſtes, ignari; etiam fallaces, & vagi, & improbi; nihil noſtra magnoperè intereſt; vt autem quam populis tradimus doctrina, notam ſuſtineat erroris; & quam viuimus profitemúrque vitæ formam, exiſtimetur vitioſa; planè nobis non fuit integrum id pati, cum ad nos proprie neutrum pertineat, ſed Chriſtum, & Chriſti Eccleſiam petat.] Ab hoc quidem illum propoſito cogendæ ad exitum cauſæ, auocabant quidam ex ſociis, modeſti magis quàm cauti, & prudentes; id enim fore neceſſitatis metas prætergredi cui oppreſſionis periculum ſeruire iuſſerat; ruinam reuoluere in aduerſarios, ſolenni iudicio illos damnare mendacij; indignantis ac vindicis animi aut culpam, aut ſpecimen ſubire, obſtabat etiam iuſtæ Ignatij poſtulationi, Gubernatoris vt videbatur eratque reipſa quoddam infrigus, aueṙſus

auerſus ab iis animus, & in partes propenſus aduerſariorum, qui cum eſſent in aula gratioſi perſuaſerant, promiſſionis ſpecie, bona verba Ignatio daret quæ negare non poterat; facto negaret quod videri volens promittere, præſtare tamen nullo modo vellet. Viro igitur ſancto bilinguis huius idiomatis ignaro, ſignificat, mentem hanc eſſe, Cardinalis legati, vt pro confecta lis, abſolutáque haberetur, iuberentúſque partes de cœtero ſilere. Verùm tota longè in oppoſitum res ceſſit: reuerſo Romam Pontifice & in ſeceſſu Tuſculano ſub autumnum agente, rediit Ignatio ſua ſpes, impetrandi ſcilicet ab eo, quod tanto ambitu petitum, Gubernator ſemper negauerat; & ſanè tam æquum petebat, vt eius ſimplici expoſitione, illicò fuerit ex Pontifice impetratum, miſſus continuo ex eius cubiculariis, qui Gubernatori ediceret placere Pontifici vt quæ in eius tribunali pendebat, Ignatij cauſæ imponeretur finis, & pro partium merito ſupremùm pronuntiaretur. Interrogantur itaque & tres illi Iudices à quibus Ignatius fuerat Compluti, Pariſiis, & Venetiis abſolutus, leguntur dicta pro Ignatij ſociis teſtimonia, Exercitiorum liber examini ſubditur, & iudiciis omnium in rectam Ignatij doctrinam, probitatémque vitæ conſentientibus pronunciatum vt ſequitur, miſſáque pronuntiatæ ſententiæ apographa quocumque gentium æmuli ſuas calumnias ſparſerant,

BENEDICTVS CONVERSINVS.

Electus Britouorienſis, Vicecamerarius almæ Vrbis, eiuſque diſtrictus Generalis Gubernator.

VNIVERSIS & ſingulis, ad quos præſentes noſtræ literæ peruenerint, ſalutem in Domino. Cum Reipublicæ Chriſtianæ multum interſit, vt eos, qui in agro Dominico vitæ exemplo, & Doctrina plurimos ædificant in ſalutem, & item illos qui è conuerſo potius ſuperſeminare videntur Zizania, publicè notos eſſe, & nonnulli rumores ſparſieſſent, & delationes ad nos factæ, de dogmatibus; & conuerſatione vitæ, & ſpiritualibus exercitiis, quæ aliis conferunt, Venerabilium virorum Dominorum Ignatÿ Loïo-

la, & ſociorum; videlicet Petri Fabri, Claudij Iaij, Paſchaſij Broët, Iacobi Lainez, Franciſci Xauier, Alphonſi Salmeronis, Simonis Roderici, Ioannis Codurij, & Nicolai de Bobadilla Magiſtrorum Pariſienſium, presbyterorum ſecularium Pampilonenſis, Gebennenſis, Seguntinenſis, Toletanenſis, Viſcenſis, Ebredunenſis, & Palentinenſis reſpectiuè Diœceſis: Quæ quidem eorum dogmata, & Exercitia à quibuſdam dicebantur erronea, ſuperſtitioſa, & à Chriſtiana Doctriña nonnihil abhorrentia, Nos pro Officij noſtri debito ac ſpeciali etiam mandato Sanctiſſ. D. N. Papæ, circa hæc diligenter animaduertentes, quæ viſa ſunt ad pleniorem cauſæ cognitionem opportuna, inquiſiuimus, ſi forte de quibus prædicti culpabantur, vera eſſe deprehenderemus. Quocirca examinatis primum quibuſdam oblocutoribus contra ipſos, conſideratis partim publicis teſtimoniis, partim ſententiis de Hiſpania, Pariſiis, Venetiis, Vicentia, Bononia, Ferraria, & Senis, quæ in prædictorum venerabilium virorum Dominorum Ignatij, & ſociorum fauorem aduerſus eorum criminatores prolatæ fuerunt: & ad hæc examinatis iudicialiter nonnullis teſtibus, & moribus, & doctrina, & dignitate omni exceptione maioribus, tandem omnem murmurationem, & oblocutionem, & rumores contra eos ſparſos nulla veritate ſubnixos fuiſſe comperimus. Quamobrem noſtrarum eſſe partium iudicantes pronunciamus, & declaramus prædictum D. Ignatium & ſocios ex prædictis delationibus, & ſuſurris, non ſolum nullam infamiæ notam, ſiue de iure, ſiue de facto incurriſſe, verùm potius maiorem vitæ, atque doctrinæ ſanæ claritatem retuliſſe: cum certò videremus aduerſarios vana, & penitus à veritate aliena obieciſſe, & contra, optimos viros, optimum pro illis exhibuiſſe teſtimonium. Hanc igitur ſententiam, & pronunciationem noſtram, vt publicum eis te-

ſtimonium

ſtimonium ſit, contra omnes aduerſarios veritatis, & in ſerenationem omnium, quicumque ſiniſtram vllam de eis ſuſpicionem, prætextu talium delatorum, & criminatorum conceperint, faciendam duximus. Monentes inſuper, & exhortantes in Domino, & rogantes vniuerſos, & ſingulos fideles, vt dictos venerabiles viros D. Ignatium & ſocios, habeant, & teneant pro talibus, quos nos eſſe comperimus, & Catholicis, omni prorſus ſuſpicione ceſſante. Ita tamen quatenus, in eodem vitæ, & doctrinæ tenore, Deo adiuuante (quod ſperamus) permanſerint. Datum Romæ in ædibus noſtris die decima octaua Nouembris, milleſimi quingenteſimi trigeſimi octaui.

NEque tamen hîc Deus cauſæ huius curſum abſolui paſſus eſt; Sed in graui, & iuſto accuſatorum ſupplicio, quos eorundem conuictos ſcelerum quibus Ignatium infamare, tot conatibus moliti fuerant, conſentanea ſceleribus inuoluit pœna. Delatus ab iis Ignatius fuerat quod hæreſeos damnatus, & adiudicatus rogo, pœnam fuga vitaſſet; quæ fuiſſet in eius ſtatua executioni mandata; hæc verò ſors plane eadem vltore numine Mudarram comprehendit, probata enim, damnatáque illius hæreſi, flammis addictus eſt, quas cum effracto càrcere fugiſſet, probroſè ſua in ſtatua ad Campi floræ cremata perſoluit. Sacrilegij eiuſdem reus Petrus de Caſtella perpetuo carcere clauſus eſt. Pſeudo-Monachus Lutheranus, ſceleratæ machinæ primarius artifex, ruinam illius in caput ſuum vergere ſentiens ex fuga quam arripuerat Gebennæ conſtitit, ibidem cucullum quem ad liberum in varias vrbes commeatum, Luthero, ſi poſſet, fœdandas, aſſumpſerat, proiecit. Inde inter miniſtellos nomen profeſſus eſt; tum author, vt fama eſt, fuit, peſtilentis libri, quod Summarium Scripturæ inſcribitur; ad extremum, tradit coæuus illi ſcriptor, facinoroſam vitam, ignis ſupplicio clauſiſſe. Sed dempto illo, omnes, conſcientia ducti ſaniore, accuſationes aduerſus Ignatium veraci palinodia reuocarunt, & obire in eius gratia mortem voluerunt. Petrus de Caſtella, errorum diu pertinax, diuque demorſa ſui carceris catena, demum reſipuit, atque inter manus vnius de Societate animam efflauit. Mudarra de Ignatio vſque adeò cœpit alia ſentire, vt eam ab illo expectauerit bonitatem qua ſolent viri ſancti malefacta beneficiis rependere. Suis itaque in extremis malis, eius opem nec fruſtrà implorauit. Barrera denique, in vltima vitæ periodo palinodiam, & ipſe cecinit, fidéque iis quæ effutierat abrogata, innocenti famam reſtituit.

XLIV. Sic boni nominis auctoritate recepta Patres,iam in publico conſpici,iam

Charitas Ignatij, & ſociorum in ſumma annona caritate.

intercepta repetere miniſteria ſalutis alienæ, atque etiam paulo poſt, maiori quam prius apud populum in gratia, & pretio eſſe. Ad hoc mirum quantum contulit charitas, cuius exercendæ in ſummis annonæ anguſtiis, Deus illis ardorem iniecit; nam eodem hoc anno perfrigida hieme, Romæ in vicis & compitis iacebant triſti ſpectaculo, dira fame enecti pauperes, ne valentes quidem inſiſtere pedibus, vt panis tantillum, ſi quà poſſent, ſibi corrogarent. Hic Patres, qui & ipſi emendicato victitabant, inexhauſta Dei opulentia confiſi, miſerorum ſibi curam aſſumere, tollere illos ex compitis, ducere, humeris quoque impoſitos vectare, & domo colligere, quam tunc ſatis capacem, prope turrim mali aurei incolebant. Comportatis illuc quam multos licuit tum lectis, tum vbi deerant ex palea ſtratis, in iis ægrotos vt commodiſſimè potuit componere, & alij quidem illis domi adeſſe, abluendis, purgandis, curatione adhibenda, ſuggerendis neceſſariis; vt qui date ſe Chriſto in illis operam certò ſcirent; alij per vrbem de ſubſidio videre quod ſuſtentandi ſufficeret, in quod piorum liberalitatem exporrexit Deus tam largiter, vt alerent ſupra quadringentos,atque à frigore nuditatem multorum veſtitu defenderent; nec defuit, quem hæc officia inuſitatæ pietatis,curioſius inſpectantem calamitas pauperum,& miniſtrantium effuſa alacritas tàm piè afficeret, vt ſibi etiam detractis veſtibus, tegeret ſeminudos. Quæ cum fauſtus rumor tota late vrbe differret, Romani proceres indignum rati, cum pauci nihil habentes pares tamen fuiſſent tot hominibus alendis tantumdem vt minimum ab ſe non fieri; cepere benignius & victus, & pecuniarum ſtipem ſubmittere, qua variis locis tribus millibus calamitoſorum vſque ad nouas fruges vita ſeruata eſt. Sed hæc leuamenta miſerorum corporibus præbita, minoris fecerit, quiſquis illa cum animorum auxiliis compararit. Nam vt domum quiſque illatus fuerat, ante omnia id exigebatur, vt confeſſione animum purgaret, excolebantur Chriſtiana doctrinâ, & frequenti adhortatione, ſtatiſque quotidie horis ad certarum precum recitationem vnà cogebantur. Quibus ſtudiis aſſueti dum illic tenentur, eorum fructum tulere longius, ſibique impreſſam Chriſtianè viuendi rationem deinceps adamarunt.

XLV. Iam hac partim tam noua, & conſpicua charitate; partim explorato deterſis ad purum calumniis; innocentiæ candore; Patrum exiſtimatio creuerat, & quidam eodem vitæ genere capti, Societatem illorum ambiebant, cum ſummus Pontifex ſignificauit Ignatio velle ſe opera ſociorum vti.

Soc in Religionem formanda deliberatio.

Quare tempus veniſſe conſpicatus, Societatis in Religioſum Ordinem formandæ, quam vna huculque ſociorum voluntas continebat; rem tanti ad Dei gloriam momenti, ardentiſſimè illi commendauit, vt in id flecteret ſociorum mentes, quod foret ipſi maxime acceptum. Conuocatos deinde monuit proximè inſtare vt iuſſu Pontificis ſeiungerentur in varios tractus, tum; Itane verò, nos, inquit, Deus miro modo,ex diuerſis,nationibus ſelectos nodo mutui amoris tam forti adſtrinxerit; tantoque conſenſu,

animorum

animorum, honoris ſui deſtinauerit procurationi, vt longa demum poſt ſtudia, & itinerum ærumnas, Romam appulſi diſſoluamur, ſeiungamurque ſoli nullo inuicem nexu, niſi qui ſolet affectu volubili longinquos nectere: tanti molitninis apparatu, certo mihi ſuggerit Deus, ſe maiora ſpectaſſe, ardorémque illum diuinæ gloriæ qui nos, lare, patria, bonis, ipſóque adeò iuris noſtri arbitrio exuit, haudquaquam nobiſcum extinctum iri, quod certè contingeret ſi nullus foret deſiderij noſtri hæres, nullus conſiliorum ac vitæ ſuperſtes imitator. Huic autem malo quo pacto iri obuiam poſſit, niſi conueniamus in typum Religionis formatæ fixum atque immobilem. Excluſit nos Palæſtina Deus, auxit tamen in nobis hominum iuuandorum ignem egregium, indicans, non benè voluiſſe nos vna prouincia circumſcribi, cum ferè vbique omnia, par neceſſitas premat. Cúmque hactenus tàm pauci, tàm vaſtum ad opus non ſufficeremus, videtis ſocios ab eo nobis ſubſidio tranſmitti. At quibus victuros conditionibus, ſuine iuris & arbitrij dominos, ex nullius aptos imperio, & quàm liberè ſuſceptum propoſitum, non minus liberè mutaturos? longe profecto alia eſt religioſi Ordinis grauitas, & poteſtas, authoritate Apoſtolica firmati; vis alia roburque membrorum corpus vnum coagmentantium, gradus ſublimiori virtutis, ex certis perpetuíſque regulis perfectæ. Rem grandem moueri ſentio, multáque & magna tranſuerſum ventura, ſed ei facile ſuperabilia, cuius vnius confiſus præſidio, nihil deſpondeo. Si repulſæ metu, & aduerſantium incurſu glorioſis cœptis fundandæ familiæ abſtitiſſent Patriarchæ magni Dominicus, & Franciſcus, quot nunc populis beatorum, careret cœlum, quot Eccleſia filiis, quanto ſapientiæ ſplendore, meritorum theſauris, exemplorum luce heroïca, orbis egeret vniuerſus. Nihil hic tantum quod timeam video, quantum quod debeam ſperare, dum mente repeto quicquid Dei cauſa moliamur, *fore nobis Chriſtum Romæ propitium*, & oppigneratam eius rei fidem ab eo nos tenere. A nobis cauendum, metuendúmque ſolis eſſet, ſi noſtris iam omnibus voto conſecratis, exile id quod retinuimus libertatis noſtræ reſiduum, ægrè, obedientiæ acceſſu vni capiti ſubdetemus ex quo vnum coaleſcere oportet, & pendere corpus. Quæ ſanè deliberatio, noſtra illa veteri egeat ſolitudine dierum quadragenum, quibus de illa liceret cum Deo propius conferre, ſed vetat incertum temporis quo ſumus iubente Pontifice diuidendi; & dilucidè vt reor cernitis ſeiunctionem hanc, propiorem fore diſſolutioni, quàm arctiori, ſi ſemel diſceſſionem fecerimus vnitati. Quare optimum videtur fore ſi dies aliquot ab aliis omnibus feriatos precationi totos, & ſpontaneis pœnis tribuamus, ad exquirendum in re tanti, quid Deo placeat à nobis potiſſimum fieri. Poſt hæc ſua quiſque in medium collata ſententia, quid opus factu ſit denique ſtatuemus. Ad hæc nihil propius abfuit quàm vt ſocij omnes, non conſulto, ſed facto opus eſſe ſtatim reſponderint, tum rationibus Ignatij permoti, tum ſua illa iam præoccupari conſenſione mutua, & ardore diu confirmato diuinæ charitatis. Collegere ſe tamen per aliquot dies, tum concordibus animis inter eos

conuenit, de Societate eatenus libera certis deinceps legibus in Religioſum Ordinē formanda, & hic rediit cūctis ſenſus intimæ voluptatis quo delibuti olim Pariſiis fuerant, cum huius quam nunc attollere decernebant Societatis ponerent fundamentum: quod verò totum iis diem conderent auxilia proximis præbenda, ſtatas quot noctibus ſibi horas legêre, quibus Societatis rudimenta partéſque illius præcipuas communi ſuffragio deſignarent, quæ tranquilla per noctem deliberatio menſes tres tenuit. Ac ne in ſemel iam decretis, ſententiæ denuo vacillarent, deliberandi modus hic obſeruatus eſt vt procederetur his tribus gradibus, meditatione, Conſilio, & Decreto. Poſita ergo in medio, re deliberanda, quiſque illam ſeorſum ſecum coram Deo ſtatuebat, omnique verſus illam affectu ſepoſito cernebat velut alienam, nihilque ad ſe ſpectantem, ita ſemoto proprij inſtinctus pondere, quod fere mentis iudicium deprimit; eminebat ratio ſui potens, & domina, ad perſpiciendum, eligendúmque quod optimum foret. Sic autem apud ſe meditata, fas non erat communicare cum alio, ne ius rationi auctoritas diceret. Poſtmodum verò vbi conueniſſent, ſuam quiſque edebat ſententiam, quæ in partem omnem verſata, cum in aliquid certi conſtitiſſet, tunc committebatur ſuffragiis, & eorum aſſenſu ſtabiliebatur. Sic ab Ignatio poſita, communibus ſemper omnium votis probata ſunt, vno tantum, atque vna in re excepto Bobadilla, qui munus tradendæ pueris Chriſtianæ Doctrinæ voto nunquam adſtringi voluit, cœteris licet id expetentibus; quare illi magis, quam rationibus illius deferri placuit, nec Societatem ei officio ſtrictiùs quàm ad alia obligari. Non vitauit tamen Bobadilla, hac etiam in re, pertinaciæ notam quandam, quod cum in grande incommodum videretur ceſſurum, ſi quod alij cenſuiſſent, obſtinato magis vnius iudicio quàm rationibus irritum fieret; decretum ab iis eſt, vno contra omnium aſſenſum, animum obfirmante, caſſum fore ac nullum eius ſuffragium. In hunc modum formatum Societatis inſtitutum (de quo explicatius ſequenti libro) ab Cardinali Gaſpare Contareno Ignatij nomine, Paulo tertio Pontifici offertur, excipitúrque admodum clementer, & retractandum committitur Sacri Palatij Magiſtro F. Thomæ Badia, qui poſtea fuit S. Syluestri Cardinalis. Is vero bimeſtri examine diligentius perſpectum, omníque ex parte laudatum, Pontifici retulit cum ſumma illius approbatione; legit nihilominus illud idem ipſemet Pontifex, non vulgari accuratione, & luce à Deo perſpicaci auctus cum rerum eximie gerendarum non ambigua ſemina in eo comperiſſet, *digitus Dei hic eſt*, inquit, & viuæ vocis oraculo probauit Tybure Septemb. 3. an. 1539.

XLVI. *Societ. Ieſu authoritate Apoſtolica in Religionem formatur.*

Sed probatio hæc vt Apoſtolica confirmatione ſanciretur, & deinceps petitum, & diu multúmque in eo laboratum; nam etſi faueret Ignatio Pontifex, ſed hac lege, vt Cardinales tres auctores fierent, magnæ quidem illi at ſeuerioris prudentiæ, flectique difficilis. Cuius primum in manus negotium venit, aduerſaturus certò creditus eſt, niſi recta in Deum id tenderet. Erat enim is Bartholomæus Guidiccionius, vir integerrimus, & peritiſſimus

tiſſimus ſacrorum Canonum, adeóque virtutis, & ſapientiæ nomine Pontificatu dignus, vt defuncto illo Paulus tertius diceret, ſucceſſorem ſe ſuum amiſiſſe. Verum ab numero religioſorum Ordinum augendo ita abhorrebat, vt omnes potius ad ſolos quatuor ſentiret eſſe redigendos, quàm de nouo aliquo cogitandum: & elucubraſſe de hoc argumento aliquid ferebatur. Vbi ergo ſibi mandari didicit de cognoſcendo illo quem meditabatur Ignatius, vix proponi rem ſibi ſuſtinuit, formam certè videre inſtituti, omnino noluit, eiuſque condendi damnauit conſilium, quod diceret, cuiuſcumque modi formæque id foret, melius ſemper, eo carituram, quàm abundaturam Eccleſiam, Religioſas enim familias dum ſenſim laxantur, Eccleſiæ progreſſu temporis, eundo plus nocere; quàm olim naſcendo profuiſſent. Atque vt erat tantum apud omnes opinionis eius pondus, facilè collegas Cardinales duos, in ſuam ſententiam traxit. Haud tamen propterea fractior, & minor animo effectus Ignatius: ſed pridem edoctus magnis perrumpendis difficultatibus, magna contentione opus eſſe, pro ſolemni ſuo, ſuſcepit negotium, cum Deo vi multa tractare, ſecurus admodum obſtiturum ei mortalium neminem, ſi cœleſti ſuffragio probaretur, quod quidem haud diu dilatum eſt, ſed modis in ſpeciem optatæ rei contrariis. Magnorum enim & Principum, & Antiſtitum rogatu Pontifex, ſocios in diuerſa miſit. Verùm ſuam quiſque ſtationem vix obtinuerat, cum Romam vndique perfertur de mirabili ſucceſſu, quò egregiam illorum operam diuina bonitas fortunabat. Faber enim, dicere liceat, ſanctam breui tempore Parmam fecit, cuius (alias enarrandi) vel hoc ſpecimen ſit quod plus centum ſimul quà Sacerdotibus, quà laicis, eodem tempore, Exercitia tribuebat, quibus accipiendis cum pares ſint, etiam inter bonos pauci; inde fit facilis coniectura, quantus fuerit numerus reliquorum, ex quibus tam multos ſeligere licuit, qui poſſent ad ſummam virtutem adſpirare. Nihilo erat Placentiæ fructuum parcior, Lainij labor quibus Ennius Philonardus Cardinalis, per literas aſſidue Pontificem Maximum recreabat, a quo eoſdem Fabrum, & Lainium ſuæ in eam Prouinciam, legationis acceperat comites: de Paſcaſio, & Rodericio Senis idem ſcribebat Franciſcus Bandinus Archiepiſcopus; ab iis nempe cleri, ac populi mores, mirabiliter emendatos, moniales præſertim cœnobij cuiuſdam implacabiliter Archiepiſcopo aduerſantes. Nec diſſimili opera in Regno Neapolitano Bobadilla; Iaius Balneoregij, Montiſpolitiani, & Brixiæ Strada, animarum ſaluti incumbebant; Strada præcipuè tametſi iunior, neque dùm Sacerdos, ſed adhuc ardore nouitio feruens. Prætérquæ Ioannes Tertius Luſitaniæ Rex, de Ignatij ſociis à Pontifice ſex petebat quos in Indias mitteret, quamuis duo tantum concedi potuerint, Xauerius, & Rodericius. Ortizius item Caroli quinti Procurator Fabrum impetrauit, ad fulciendam fidem Catholicam, Vormatiæ quidem comitiorum tempore futurum, poſt verò in Hiſpaniam iturum. Tam ampla & multiplex teſtificatio virtutis & Spiritus quo in omnium ſalutem, & Eccleſiæ ſanctæ obſequium verſabantur ij Patres. Pontificici ſapientiſſimo

pientiſſimo fecere perſpicuum, hanc eſſe veram Apoſtolici Spiritus ab Ignatio profectam, quæ ſi poſſet in ſimiles poſteros traduci, futuri eſſent Eccleſiæ magno, perpetuóque, præſidio, ſed tunc potiſſimum in Septentrione calamitosè laboranti, non tamen ſatis mouebant hæc deſideria, ad obtinendum Societati Religionis characterem, Guidiccionio animum ſemper in oppoſitum obſtinante; videbatúrque Deus, ita hoc opus digerere, vt euidens foret, ſuum vnius opus eſſe, quando tunc illud confici voluiſſet, cum eſſe extra ſpem cenſeretur. Viſus quoque eſt gratificari Ignatio velle, vt qui Societatis ſemina ſolo mandauerat, ſuis etiam lacrymis in ſegetem ea educeret. Flendo enim ſupplicandoque inſtabat Deo finem faciens nullum, ſua Chriſto promiſſa memorandi atque inter hæc illi ſuccurrit aliquando, vt collectis ſecum ſociorum omnium animis, nouam impreſſionem in diuinam clementiam faceret. Fecit omnium nomine, & tria millia ſacrorum, grati animi Euchariſtica promiſit ſi ſe compotem voti facere dignaretur. Quo certe ſupremo impetu expugnari viſus eſt Deus voluiſſe: nam Guidiccionius repente ſe, quo pacto neſciens, mutatum ab eo qui fuerat mirari, circumſpicere, nec vnde id fieret aſſequi; niſi ex vi quadam ſuauiſſime ſibi cœlitùs illata. Vltro iam itaque, Inſtituti formam depoſcere, legere, perpendere ſingula, cunctíſque mirè placentibus tandem concludere, ab nouis Religionibus in Eccleſiam inducendis etiamnum ſe eſſe alienum; ſed ab iis eam excipere quam propoſuiſſet Ignatius. Adeò in illo alium ab illo loqui cenſuiſſes. Duos quin etiam Cardinales negotij ſecum adminiſtros, vt ſecum ſentirent effecit, ac demum apud Pontificem, ex aduerſario patronum ſe præſtitit vehementem. Quare ſubmotis quæcumque obſtiterant, formaque Inſtituti; quam Cardinales oblatam cognouerant, particulatim, & placidè librata, Paulus tertius Chriſti Vicarius Societatem Ieſu in Religionem formauit; eiuſque Inſtitutum, & nomen maiori diplomate probauit, cuius initium eſt. *Regimini militantis Eccleſiæ*, &c. dato Septemb. 27. anno 1540. nam etſi voluit ſexagenario numero Societatem profeſſam definiri, ſex tamen poſt biennium menſibus, nouo Martij 14. Diplomate, anguſtias illas penitùs laxauit anno 1543. Incredibile eſt Ignatij pectus quantis tunc affluxerit gaudiis, quam generoſo erga Deum affectu creuerit. Tandem enim poſt longas peregrinando, ſtudendo, continuandis precibus, & lacrymis, vexationibus, & periculis perferendis ærumnas, & gemitus, tandem, inquam, ſua in tuto vota aliquando conſpexit, quorum ſumma hæc erat, vt labores ſuos Eccleſiæ ſanctæ obſequiis, & animarum bono ad Dei gloriam faceret æternos. Ad agendas gratias tanti doni, confeſtim animum cum ſociis contulit, exſoluendúmque quem nuncupauerat ſacrorum numerum quorum vnuſquiſque ſibi imperata, tàm religiosè ſupputabat, vt Indorum Apoſtolus Xauerius Vlyſſipone ad Ignatium ſcriberet, quàm multa iam inde perſoluiſſet, ex quo de iis monitus fuerat. In Societate verò vniuerſa immortales vixere gratiæ Paulo Tertio Pontifici Maximo quem ſolemus inter nos alterum

rum

rum vocare Societatis Patrem idque propenſius quod paternus illius erga nos animus haudquaquam cum illo interiit, ſed in ſtirpis illius principes transfuſus cernitur, loquitúrque magnificentiâ operum ab Alexandro & Odoardo Cardinalibus Romæ poſitorum; ab ducibus vero Alexandro in Belgio,& Rainuccio in ſua dictione. Secundam eiuſdem beneficij gratiam debet Societas Illuſtriſſimæ domui Contatenæ; ſcribens enim ad Petrum (cuius ante mentio facta eſt) vir ſanctus, de Cardinali Contareno (rei, inquit, huius à nobis tantoperè expetitæ factorem vbique ſe præbuit) & hæc licet obiter dicta ſint,vt quorum æternis erga nos meritis,futuri ſumus æternum impares, iis loco æternæ gratiæ, æternam debiti confeſſionem rependamus.

Hæſitaui diu eſſemne hîc indicaturus ſaltem diuina oracula, & prædictiones quibus Societatis ortum, inſtituta, labores, & fructus laborum Deus monſtrauerat. Hæc enim cum laudis plurimum habeant, verebar ne minus hiſtoricum viderer agere, quam oſtentatorem, à quo certè tam longè abhorreo, vt nec propterea velim apicem pingere. Attamen ſi Deo placitum, ſuam quoque hanc inter alios Ordines, minimam Societatem hac luce ornare, per me licet, habeat ſanè quod Dei munere, ac iure ſuum eſt. Porro Deum, & religionum, & eorum à quibus fundandæ, futuros natales, curſuſque operum præmonſtraſſe ex ſomnio clarum eſt,quo doctus eſt Honorius Pontifex SS. Dominici, & Franciſci quas deinde probauit familias,quanto eſſent Eccleſiæ firmamento futuræ. Illa Romualdi in cœlum ſcala,& ſcandentes in veſte candida Monachi;illi S. Norberto circum Chriſti caput de cruce pendentis,ſpectabiles radij,& peregre ad illum vndique confluentes; ſtellæ ſeptem,Brunonis,& comitum S. Hugoni Epiſcopo prodromæ indices, aliaque eiuſmodi non pauca, hoc idem loquuntur; vt non ſit ita mirum Societatis nomen, inſtitutum, occupationes, ſi tanto ante Deus oſtenderit. Imprimis Rainolda de Arnemio, virtutis heroicæ femina magníque in Belgio nominis, anno 1534. quo Ignatius ad montem Martyrum prima illa edebat Societatis præludia, Petro Caniſio tunc admodum iuueni, prædixit Religionem Ieſu complexurum, quam breui excitaturus eſſet Deus, publico quidem omnium,at peculiari Germaniæ bono: præter hanc Mediolani Angela Panigarola in S. Marthæ monialis, multis ante Societatem annis, de illa vaticinata eſt, ac de rebus tum alibi, tum Mediolani ab ea gerendis. Sed vtrumque quod nunc eſt notaſſe ſufficiat, ſuis quas Romæ in tabulario habemus literis opportunius explicandum:vnum tamen neque hic differam, nec ita obiter perſtringam quod in poſteriori Aſiæ parte ſcribenda memini, & ex veteribus Ordinis monumentis (qui Trinitatis ſanctæ nomine captiuorum Redemptionem profitetur) haud pridem ad me tranſmiſſum eſt, cum id ex Tabulario Conimbricenſis cœnobij, F. Ioannes de Figueras, totius fere orbis luſtrator, magna fide in ſui Ordinis hiſtoriam tranſtuliſſet. Quo igitur anno in hanc lucem venit Xauerius, poſtea Indorum Apoſtolus, eodem illic necatus eſt Petrus de Couillanis vel vt XLVII. *Prædictiones de ortu, Spiritu, & operibus Societatis.*

alij vocant, Cuibianus nempè 1497. Olyſſiponenſis hic olim prior, tum Vaſco Gamæ celebratiſſimo illi Orientalium Indiarum exploratori & debellatori, à confeſſionibus, & comes nauigationis extiterat, cum vero à Barbaris, Chriſti quam prædicabat execrantibus fidem confoderetur telis (quod eius anni Iulij VII. accidit) [in hæc verba prorupit(reddo enim hîc ipſa Hiſtorici verba) Breuiter nouus Ordo excitabitur in Eccleſia Dei, Clericorum ſub nomine Ieſu, vnuſque ex illis primæuis patribus, diuino ductus Spiritu in remotiſſimam Indiæ Orientalis regionem penetrabit, maximámque partem illius, eiuſque diuini eloquij prædicatione fidem orthodoxam amplectetur] ſic ille & ab Xauerio gerenda,& Societatem ab Ignatio ſexenni tunc puero fundandam vaticinio eodem prænuncians, ſed hæc de prima, & rudi Societatis origine. Iam pono de progreſſu ipſius quod ex S. Tereſia accepit, qui ab confeſſionibus illi fuit, quodque in ſanctæ legitur manu ſcriptis, Societatis etiam nomine expreſſo,audiuit igitur concepta hæc à Chriſto verba [ſi ſcias iſti quanto futuri ſint Eccleſiæ adiumento, neceſſariis, & periculoſis illius temporibus] aliàs futuros, in Dei honorem Societaris progreſſus didicit, robúrque in fidei promulgatione, ac defenſione eximium:præſertim dum ſemel animo ſuauiſſimè, vt ſcribit ac plaudiſſimè collecto, cinctáque beatis mentibus & Deo proxima, pro eius Eccleſia precaretur, tunc enim de aliquot viris inſignibus, & de Societate ſimul vniuerſa, ait ſe magna quædam contuitam, inter quæ illud eſt, quod vidit in cœlo ſæpius Ignatij filios vexilla candida geſtantes, & alia non minus admiranda. [Quare, ſubdit illa, magnam habet apud me hic ordo venerationem, egi diu cum Religioſis illius, taléſque comperi, quales mihi deſcripti fuerant;quæ verba,& quicquid præterea de Societate perhonorificum S. Tereſia conſignarat, ex vulgata quadam editione eraſum eſt, qua cauſa, manuue incertum; verum integrè habetur in eius autographis quæ bibliotheca regia Eſcurialis S. Laurentij aſſeruat, ex quibus fideli exſcriptum manu, & iuridicè ab ſcriba publico, oculatíſque teſtibus retractatum, ad nos tandem peruenit, nobiliſſimi viri vltronea liberalitate. Si quid tamen honoris, Societati ablatum fuerat, id illi certius, & luculentius, tam euidentis plagij damnatione publica repoſuere filij tantæ Matris, Romæ anno 1650. congregati, quam ab ipſis acceptam pro æterno monumento beneuolentiæ ſanctiſſimi Ordinis in Societatem hic ſtatuere placuit, *Accepimus*, inquiunt, *Scripta S. Matris noſtra Tereſia edita eſſe truncata quoad illa omnia quæ ſpectant Societatem Ieſu, ita vt cum & in manuſcriptis codicibus pleriſque, & in pleriſque exemplaribus pridem editis, ac in ipſomet S. Matris contextu Originali, omnia illa quæ notantur in libro cui titulus* (Gloria S.Ignatij) *exarata inueniantur, tamen in ea editione de qua dictum eſt omnia fuerint eraſa. Hanc infidelitatem editionis, non tam Sotati Ieſu, quam ſancta Matri iniurioſam, omnino improbamus, & à nobis non eſſe profectam teſtatur: quin imo ſi quis ex Ordine noſtro deprehenderetur tale quid admiſiſſe, aut fieri curaſſe, impunitum non debere eſſe decernimus.*

Ipſam

Ipſam quoque editionem truncatam in vſum noſtrorum eſſe prohibemus. Propoſitionem hanc capitulo noſtro Generali propoſitam, & per acclamationem omnium approbatam teſtamur. Die 16. May 1650. F. Franciſcus à SS. Sacramento Præpoſitus Generalis. Addo & tertiam vitæ ſanctiſſimæ Virginem, Magdalenam de Pazzis Florentinam, quæ tametſi magis ad probandum Societatis Spiritum faciat, quàm prænotionem futurorum, ad vtrumque tamen hic mihi conferet, in gloriam S. Fundatoris ex quo Spiritum hauſit Societas. Reddo totidem verbis quæ inter viſa ipſius leguntur eo libro qui de illis Florentiæ habetur in cœnobio Angelorum, prout ad me fide publica venerunt. [Die 26. Decemb. anno 1599. S. Stephani Feſto, Beata exſtatim paſſa eſt, viditque Deum S. Ioannis Euangeliſtæ tantoperè anima delectari, vt quodammodo præter illum, nemo eſſe in cœlo videretur, quod idem præſtabat animæ B. Ignatij Societatis Ieſu fundatoris, de quo agens ait: idem eſt S. Ioannis cum Ignatij Spiritu, amborum enim fuit ſcopus hic, & finis; amor, & charitas in Deum, & proximum. Amore atque charitate ad Deum homines trahebant [tum addit,] nullius felicior in terris nunc viget quam Ignatij Spiritus, eius enim filij in regendis animis contendunt potiſſimum vt ſciant, Deo quantoperè placeat, interiorem excolere hominem & interioribus exercitiis ſe dare, his enim efficitur, vt ardua, & difficilia, facile obeantur, nam virtus interior, lumen animo infundit, ex quo naſcitur is amor quo amara omnia dulceſcunt. Videbat præterea Ignatij filios, quoties in terris, hoc modo cum proximis agerent, toties illam inſtaurare, quam ex Ignatij anima, Deus percipit voluptatem] his poſſet adiungi quod multi ex vaticiniis antiquis de Societate interpretati ſunt, qualia ſunt paſſim apud Abbatem Ioachimum, qui anno circiter 1200. ſcribebat: in iis Ordinem deſcribit [in Ieſu, inquit, deſignatum, qui ſexta ætate Eccleſiæ florebit, hoc eſt in ipſo mundi fine hic autem præ cæteris, ſpiritualis futurus eſt, & Deo carus. Diligétque hunc Deus vt Beniaminum ſuum Iacob quòd illum in ſua ſenectute genuerit] alibi vero prodibunt ait, in Eccleſia doctores, & prædicatores, qui carnales figent, & terrenos hominum animos omni genere plagarum, ſuiſque ſtudiis, ſuperba & tumida magiſteria ſilentio damnabunt: & benè ac merito. Melchiæ filius Ieremias dicitur, nam venturus hic Ordo, in ſummi Pontificis obedientia recumbet] ſed prætermiſſis pluribus, quorum quæ pertinent ad Indos conuertendos tum Aſiaticos tum Americanos ſuis locis reddentur, id ſolum ad vltimum referam quod Apoſtolicus plane vir ſanctus Vincentius Ferrarienſis prænunciaſſe de Societate ab ſapientibus putatur; imo quoniam eius verba tam ſublimem oſtentant virtutis, ac meriti gradum, vt nulla vi quam modeſtia religioſæ familiæ, illa ſibi audeat arrogare, hîc mihi ſat fuerit, ex breui vnius, de decem Ignatij ſociis, Rodericij hiſtoria referre, ſenſiſſe communiter homines S. Vincentium diuinitus afflatum tam heroico charactere voluiſſe Societatem deſcribere. Nullum inquit Rodericius, quæritandi ex nobis finem complures faciebant iíne eſſemus quos

S.Vincentius vaticinatus fuerat venturos? Euangelicos homines Societatis ſanctiſſimæ, fidei ſtudio, omníque alia virtute præſtantes:quid porrò ſcripſiſſet S. Vincentius, noſtrûm aut legerat aut didicerat nemo, nec ſuppetebat quid reſponderemus, niſi riſu quæſita eludendo,eratque ſomnio ſimile, tam excelſa oracula poſſe in nos conferri, cum eſſent Patres *non alta ſapientes, ſed humilibus conſentientes.* Annis hinc aliquot in Luſitania Ioannes Soares ex Ordine S. Auguſtini Conimbricenſis Epiſcopus legendum mihi porrexit, illum S. Vincentij textum quem putabat omnino intelligi de Societate voluiſſe. Feciſſet Deus tales vita eſſemus, vt poſſent tam grandia in nos conuenire; altior eſt diuiniórque virtus Euangelicis illis hominibus ab eo attributa, quàm vt de ſe à quoquam vel de ſuis, modeſtè poſſit explicari, ſunt enim illa quæ dico grandia quibus illos depingit, paupertas Spiritus; puritas cordis; contemptus ſui; mutua charitas omni ex parte abſoluta. Præter Ieſum nec loqui, nec poſſe quicquam cogitare; nec oblectari alio quam Ieſu Cruxifixo. Mundum ſeque ipſum negligere, ad beatam immortalitatem perpetuare ſuſpiria, eiuſque deſiderio. ferre horæ vltimæ moras impatientius. De ſe oro quis tam magnificè ſentiat? ſubiungit merito vir ſanctus, ſuos tunc excitans ad conditionem iſtorum,quos vocat Euangelicos homines,æſtimandam, *hæc imaginatio ducet te pluſquam credi poteſt in quoddam deſiderium aduentus illorum temporū.* Hæc Rodericius. At dicere liceat, quiſquis vitam illorum decem in quibus tota,ſuo in ortu fuit Societas(de iis tantummodo nunc loqui iuuat)illorum, inquā Patrum vitam quiſquis fuerit contemplatus,prorſus fatebitur quantacūque fuerint decora,quæ concionator Sanctus de illis vaticinatus eſt,Euangelicis hominibus; nullam partem eorum ab iis patribus abfuiſſe;fuere ſiquidem ſic omnium pauperes, vt præter ſe & crucem (quod de quibuſdam Nazianzenus dixit) poſſiderent nihil, ſui quin etiam ne poſſeſſores quidem; adeo ſolemne iis fuit nec vitæ parcere, vbi Deus, & animæ, & deuota Chriſti Vicario obedientia poſceret. Hinc longinqua, & periculoſa in Aſiam, Africam, & ſemotos per Europam tractus itinera; Hinc ſæuæ quas illic pertulere inſectationes, & laborum moleſtiæ, voluntariis adiunctæ pœnis, & vitæ ærumnoſiſſimæ: fuere in magnis ſcientiæ opibus, ſimpliſſimi candoris, qui cum ſingulari affabilitate, & innocentia coniunctus eorum aliquos Angelorum nomine ornauit. Humiles præterea æſtimatores ſui, & ab iis adeò alieni quæ honorem, & faſtum olerent, vt Lainius, Iaius, Paſcaſius, Rodericius, Bobadilla, & præſidum infulas, & iis altiores, ſupremóſque gradus, vi magna defugerint; fueritque ex quo auditum eſt, ſi quando ipſum pœniteret Ignatio ſocium fuiſſe, ea tantum de cauſa id futurum, ſi non valuiſſet dignitatem Eccleſiaſticam ad quam vocabatur ab ſe excutere: ad hæc inuicem arctè colligati nodo mutui amoris, quo ſociorum perpeſſionibus, quam ſuis dolebant acerbius, quanquam diuerſo natura ingenio, & nationibus orti mutuo infeſtis. Crucifixi vero abſque vllo fine, ac modo amantes extra quem iis nec quicquam placere

poterat,

poterat, nec mentem aut linguam occupare. Quare illius quoque Ieſu dulciſſimo nomine appellari optarunt; vnum iis & ſummum operæpretium Ieſu placuiſſe; quoduis aliud caducum præmium dedignatis, quæuis prætetquam animarum, pro detrimento lucra ducentibus. Laborum denique pro Chriſto modum, ſuus cuique in illum affectus, non vires propriæ dictabant; non ſenſus imbecillitatis, ſed deſiderium Chriſti Ieſu, regnis omnibus inferendi, eiuſque amore omnia inflammandi. Ignatij vitam, annis maximè poſtremis, pro miraculo medici habuere, creditúmque ignem quo flagrabat, diuini cultus promouendi vires illi dediſſe, quas iam natura negauerat. Franciſcus Xauerius poſt tot illuſtria in Oriente geſta, In aggreſſione illius operis quod in conuerſionem infidelium deſignarat, ingens, planéque Heroicum, animam efflauit. Faber illo quod vixit exiguum, præluſiſſe tantum gerendis videtur, longæui tamen, & geſtis ad Dei gloriam inſignes, tanto illum præ ſe admirantur, quanto illo diutius vixere, idemque de cæteris, ſua quoque pro parte velut in tranſcurſu dictum eſto. Hæc enim poſtea ſingularibus exemplis, & teſtimoniis, hiſtoriæ ſeries, tam enulcata dabit & probata, vt mihi potius vereri lubeat, ne res detriuiſſe ſcribendo arguar quam exaggeraſſe.

Iam intermiſſus rerum ordo ad ea nos reuocat quæ conſecuta ſunt poſt Societatem confirmatam, de qua Ignatius ſocios fecit quamprimum certiores. Quod autem decerni conſtitutiones, & regulas neceſſario oporteret, vnuſque ex ipſis eligi qui Societati præponeretur Generalis, quorum neutrum confici, niſi eorum ſuffragiis valebat; Romam illos acciuit ſub initium maioris ieiunij anno 1541. Sed numero quatuor defuerunt, Xauerius enim, & Roderitius nauigaturi in Indiam in Luſitania iam erant. Vormatiæ Faber: Bobadilla circa Neapolim tam vtilem ponebat operam, vt à Pontifice illic hærere iuberetur. Et in regulis quidem approbandis, qui aberant, aliorum ſe ſtare iudicio ſcripſerunt, hi porrò magna voluntate decretis ab Ignatio inhærendum dixêre. Haud tamen ſat firmum prius quicquam Ignatius habuit quam foret aliorum iudicio, conſiliis, & approbatione ſancitum. Et vero tunc primum Conſtitutionum rudiariam deſcripſit formam, & ſuas in partes diſtinxit, quibus addens paulatim, demum illas nobis quales habemus in patrimonium tradidit. De eligẽdo autem Præpoſito nullius ſuffragium defuit, præterquam Bobadillæ qui Neapolim miſſus, præſcire non potuit ſe illic retinendum, vnde quod alij tres Luſitaniam & Germaniam petituri, id ille ſcriptum non reliquit, nec de illo poſtea mittendo cogitauit. Cæteris in vrbe agentibus triduum indixit Ignatius ad communicandum cum Deo electionis negotium; allaturis deinde in ſchedula, electi nomen ſigillo munitum; denique per aliud triduum precaturis Deum vt electionem fauſtam vellet, eamque de cœlo confirmaret. Poſt quæ apertis ſchedis communi ſuffragio, tum abſentium trium; tum quinque præſentium Ignatius renuntiatus eſt Præpoſitus Generalis. Dabo hic eorum ſuffragia ex hiſpanico autographo latina, digna quæ à poſteris legantur. *Ego*, inquit Xauerius, *Ego Franciſcus*, dico & affirmo me nullo

XLVIII. *Ignatius in Societatis Generalem eligitur.*

Aa 3 modo

modo *ſuam ab homine,cenſere ex animi mei conſcientia,eligendū in Societatis noſtræ prelatum, cui omnes obedientiam præſtemus,antiquum noſtrum prælatum, & verum Patrem D. Ignatium qui vt ſuo non exiguo labore nos collegit, ita omnium optimè conſeruaturus eſt, recturus, & ſemper in melius prouecturus, vt qui penitius omnibus nos norit; & poſt mortem illius, loquendo ex animi mei ſententia, vt ſi mox eſſem moriturus, iudico eligendum P. Magiſtrum Fabrum, & in hac parte Deus mihi eſt teſtis, me non aliter loqui ac ſentio, in cuius fidem ſubſcribo manu propria. Romæ ann.*1549. 15. *Martij Franciſcus.* In Fabrum quoque Ioannes Codurius, poſt Ignatium iuit, eamque attulit ſuæ ſententiæ rationem ex qua Fabro plus laudis accedit, quam ex ipſamet electione. *Is eſt*, inquit de Ignatio loquens *cui teſtimonium reddo quem etiam Dei honoris zelatorem ac ſalutis animarum ardentiſſimum ſemper cognoui, ac ideo etiam aliis debere præfici, quia omnium ſemper ſe fecit minimum, ac omnibus miniſtrauit, honorandus Pater D. Ignatius de Loyola, poſt quem non minori virtute præditum, cenſeo præferendum, honorandum Patrem D. Petrum Fabrum hæc eſt caritas coram Deo Patre ac D. N. Ieſu Chriſto, nec aliud putarem dicendum ſi hanc horam vltimam eſſe meæ vitæ certo ſcirem, &c. 5. Mart.* 1540. *Ioannes Codurius.* Tulit enim tam pridem conſignauitque ſuffragium, quod eſſet proxime à Pontifice Nuncius in hiberniam mittendus, etſi deinde res exitum ſortita non fuerit. Sententiam Salmeron hanc tulit, ſe pariter & Ignatio dignam. *In nomine Ieſu Chriſti. Amen. Ego Alfonſus Salmeron huius Societatis indigniſſimus, præmiſſa ad Deum oratione, & re pro qualicumque meo iudicio maturè penſata, eligo, & pronuntio, pro meo & totius Congregationis prelato, & ſuperiore D. Ignatium de Loyola, qui iuxta ſibi datam à Deo Sapientiam, ſicut nos omnes in Chriſto grandiores, ſolido Obedientiæ cibo deducet, ac diriget in paſcua pinguia, & vberrima paradiſi, & ad fontem vitæ: vt cum gregem hunc puſillum Ieſu Chriſto paſtori magno reddiderit, veraciter nos dicamus, & nos populus paſcuæ eius; ipſe vero gaudenter dicat, Domine ex his quos dediſti mihi non perdidi ex eis quenquam. Quod ipſe Ieſus paſtor bonus, nobis dignetur concedere. Amen. hæc ſententia noſtra. Scriptum Romæ 4. Aprilis* 1541. Sed inter omnia, mire cordatam prudentiam, Ignatij ſuffragium edidit: ſapienter enim apud ſe reputans quantum Patris interſit, filiorum alios aliis præferre, grauiori maximè in cauſa, quòd omnes filij iure quodam innato, partes ſibi æquales in paterno amore deberi exiſtiment; demiſſione ſui egregia, exquiſitam celauit prudentiam, nullius enim adſcripto nomine, nominauit tamen quem ipſe eligeret, dum ſuam ita ſententiam expreſſit. *Me vno excepto, meum ſuffragium in Domino, illi do, vt ſit ſuperior, in quem plura ad hoc ſuffragia concurrerint.* Cæterum eundem, & ſocios diuersè admodum eiuſmodi electio affecit, is vnus in hilari reliquorum applauſu, dolens cunctis præferri quorum ſe infimum credebat, refragari eorum iudicio; erraſſe illos ignoratione ſui, dum ſe parem illi muneri putaſſent;

conteſta

conteſtari, atque contendere, ſuam ad eum gradum inopiam; tranſuerſos habitus annorum in ſæculo triginta perperam actorum; miſerias animi quibus tunc etiam vrgeretur; valetudinem attritam, & debilem, vires demum longè ingeſto pondere minores, quæ tanto premebat validius, quanto ſocios aduertebat hac ſua repulſa conturbari. Tandem dicta concludens, negauit omnino, ſe prius oneri ſubiturum, quàm ſibi Dei ſuper eo, explicatior fieret voluntas. Sed enim parum aduertebat hanc ſuam vir ſanctus modeſtiam, hoc ipſum tantoperè reſilire, argumentum eſſe ad electionem confirmandam; & eò haberi digniorem quo ſe magis indignum contenderet; eſſéque hunc ſummum abſoluti ad electionem meriti characterem, ſi conſpirantibus in vnum aliquem vniuerſorum votis, vnus ille ſincera de ſe opinione ſua perſuaſus ab iis diſſentiat. Verum tam multis etſi non aliud, hoc ſaltem euicit, vt poſt quatriduum orationi, & afflictationi datum integraretur electio, quò ſiuere ſe adduci patres, tum vt dolentem ſolarentur, tum vt ſedarent dubitantem, ipſe interea diu noctúque, prece ac lacrymis ab Deo flagitare vt alias cogitationes ſociis inderet: ſed hanc modeſtiam, & publici boni & virtutis ipſius meritum peruicit, eundem igitur ſecundis ſuffragiis: tulit numerum quem primis, eiuſdémque ſententiæ, quod contra ſpem ſuam aliquam mutationis futuræ factum dolens, dum noui aliquid parat opponere, ſurgit Lainius, & libera, ſed intra obſeruantiam oratione, dicentem interpellans admonuit, ſi hoc ſibi iure ab ſe crederet aſſumi, vt ab Dei voluntate recederet, quam comitiis alteris tam manifeſtè perſpexiſſet, cum prima plus ſatis eſſe debuiſſent, eodem ſe iure crediturum id ſibi licere, vt Societatem illam deſereret quæ illi non ſubeſſet capiti, quod illi Deus ita perſpicuè per ſuos indicaſſet: ſtetere ab Lainio reliqui, ſanctè conteſtati nec admiſſuros ſe gubernandi munus, nec cuiquam præterquam Ignatio mandaturos quibus Ignatius ſi minus acquieuit, recuſare ſaltem obſtinatius deſiit, ſed magnam illam ſociorum de ſe opinionem ratus ex eo naſci quod ſe qualiſnam eſſet ignorarent, illorum iudicia vnà cum ſuo arbitrio apud eum deponi voluit, qui vita ſua omni ab initio perſpecta, ex anteactis ſtatueret certius, de futuris quid poſſet coniici: ad hoc voti ſequeſtrum delegit, confitenti aures præbere ſolitum F. Theodoſium ad S. Petri in Ianiculo Franciſcarum; huic ſpatio dierum trium cœnobio clauſus, nullóque ad ſe ſociorum admiſſo, primum vitam omnem confeſſione ſacra explicuit; tum de illa ſui ab ſociis in Superiorem, electione duplici retulit, de iis quæ in oppoſitum mouiſſet, deque illorum nihilominus in cœpto conſtantia; poſtremo veniſſe, ſua illi prorſus ſeque adeò commiſſurum, vt ex ea quam illi exploratiſſimam fecerat ſui totius notitia decerneret, quod ſibi, omnibus ſanctuarij pondere libratis, factu ſanctiſſimum videretur: at confeſſario nihil admodum occurrit, quod eo egeret examine, cum extra dubitationem res tota conſtaret: quare vetuit deinceps manifeſto diuini Spiritus nutui contraire. Quod tamen ad vltimum rogatus ab

Ignatio

Ignatio recepiſſet ſe, quod denique ſentiret hoc eius ſociis ſcripto tranſmiſſurum, liberè tum illum munere excludendo, quod ei imponebant; tum eius excludendi rationes quibus iis ſatisfieret addendo; hac diligentia contentus Ignatius, Chriſti reſurgentis ſolemni feſto ad ſocios rediit interiecto inde tridui tempore, tulit ipſemet F. Theodoſius mentem ſuam ſchedio conſignatam quæ coactis in vnum ſociis perlecta, iubebat Ignatium eorum ſuffragiis parere, omníque in poſterum iniicienda mora abſtinendo, iniuncto officio ceruicem ſubdere: tunc ad extremum, Deo morem, ac ſociis gerens, munus Generalis præpoſiti ſuſcepit 19. April. 1541. Sed interim dum expectaretur à F. Theodoſio reſponſum, viſus eſt Deus ſeruum ſuum ad regendi officium animare, indicans præditum poteſtate, atque imperio quod eſſet humano potentius. Erat domi famulus, Cantaber adoleſceus Matthæus nomine, hunc poſtquam Ignatius in Ianiculum ſeceſſiſſet, mox cœpit, qui ante latuerat cacodæmon, crudelem in modum diuexare, ſpumabat, vlulabat, vociferabatur, allidebabatur ſolo, fixúſque interdum ſic hærebat, vt homines decem vix illum inde reuellerent. Diſtendebantur illi fauces, & vultus tumoribus ſubitis qui ſigno crucis ab Sacerdote adhibito, inde illico detumentes, partem aliam inflabant. Hic qui aderant nonnulli, increpito dæmoni, adfuturum quantocius minantur Ignatium, qui eum iniqua vſurpatione exturbaret. Ad quæ is furens, & torqueri ſe vehementer prodens, exclamat, nominare ſibi illum deſinerent quo nullum haberet inimiciorem: reuerſus domum Ignatius, & iuuenis caſum miſeratus, cum in cubiculum ſeducit, breuíque ad Deum precatione fuſa, foras ab dæmone omnino liberum producit.

XLIX. *Solemnis profeſſio Ignatij, & ſociorum, ad S. Pauli extra muros.*

Creato Præpoſito, inter Patres conuenit, vt ſexta eiuſdem hebdomadæ feria, ſolemnia profiterentur vota. Quare ad ſtationes Eccleſiarum ſeptem obeundas egreſſi, ad S. Pauli cum veniſſent, in altari B. Virginis Ignatius fecit (erat tunc id altare ad læuam maioris, nunc infra eius gradus, tranſlatum ad dextram viſitur, è regione lignei crucifixi qui S. Brigidam eſt affatus) iamque ſumendum Chriſti corpus manu altera tenens, profeſſionis formulam altera, ad adſtantes conuerſus, de ſcripto illam pronunciat; poſt ſanctiſſimam hoſtiam de more ſumit, tum collectis patena ſacratis quinque particulis, verſúſque ad ſocios iterum, profeſſiones eorum excipit, eadem conceptas formula, niſi quod Præpoſito Generali ea promittebant, quæ Generalis, Chriſti Vicario: inde omnes Chriſti corpore impertit, poſt quæ gratiis ritè actis, quæſitáque venia quam ad altaria eius Eccleſiæ obtinendam propoſuere Pontifices; ad aram maiorem conuenere, ibique amplexu, & manus oſculo Generalem Ignatium ſalutarunt, non abſque dulcibus tum ſuis, tum circum adſtantium lacrymis.

L. *De Ieſu nomine quo Societas vocatur.*

Hunc habuit exitum ſecundus labor Patriarchæ ſancti. Primum enim in fingendo ſeipſo poſuit, ductis ab omnium abdicatione ad perfectam

cum

cum Deo coniunctionem principiis. Secundum in conſcribendis ſociis, & Apoſtolico genio, quem diuinitus hauſerat informandis, cuius laboris partus fuit, religioſus ordo, iis tanquam primariis lapidibus imponendus. Sequetur deinceps tertius in deſcribendis ſtabilito iam Ordini viuendi inſtitutis, & regendi exemplo collocatus, de quo priuſquam aggredior dicere, non poſſum quin aliquid perſtringam de Societatis nomine, & nominis cauſa. Fundatam ergo ab ſe familiam, Societatem Ieſu Ignatius appellauit, quod Kemnitios, Boquinos, Miſenos, Stenios, Lermeos, & alios, nota inter hæreticos capita, in furorem exciuit, dæmone in illis Ieſu nomen minime ferente. Hinc ſcriptæ illorum toto orbe voces, conuitia, execrationes, dicteria, conclamantium nominis intolerandam ſuperbiam, iniquam tituli vſurpationem, Chriſtianis omnibus communis, ad priuatam oſtentationem, contra fas omne ac meritum. Sic Prædicatorum appellationem, S. Dominici patribus officij nomine, ac meriti datam, excepit multiplex querelarum ſtridor, quod tota per eam Eccleſia muti ſilentij inſimularetur, dum ij prædicatores vocarentur ſoli. Sed morſus inuidi, dentem fregit Innocentij III. Honorij III. & Gregorij IX. authoritas, dum eius ordinis caritati atque ſcientiæ attributum honorem confirmauit; haud abſimili modo ſynodus Tridentina, & præter alios Pontifices, Gregorius XIV. diplomate cuius initium, *Eccleſiæ Catholicæ*, Societatis Ieſu nomen quod naſcens Societas tulerat, fecit his verbis illi perpetuum quod *vero ad* reliqua quæ in *controuerſiam vocata erant, ſic ſtatuimus, Nomen Societatis Ieſu quo laudabilis hic ordo naſcens à ſede Apoſtolica nominatus eſt, & hactenus inſignitus, perpetuis futuris temporibus retinendum eſſe*. Huius vero Decus appellationis, Societatis fronti nunquam detrahendum, tam certum habebat fundator ſanctiſſimus, vt auditus ſit dicere, quod deinde euenit, ſi quando ab æmulis id vellicaretur, ſingulari confirmatione ab Eccleſia decretum iri: quod enim ſic Deo volente fieret, vt hoc, non alio Societatis nomine vocaretur, id ſe altiori, quam propriæ cogitationis inſtinctu tenere. [Clarum eſt (inquit Ioannes de Polanco qui ei à Secretis fuit) hoc nomen quod ſpectat, multis Ignatium illuminatum modis, multáque inductione animi ab eo permotum à quo illud accepit, nempe ab ipſo Ieſu, tam multiplici vero numinis approbatione in eo obfirmatum, vt audiuerim dicentem, obſtiturum manifeſto Dei imperio ſi addubitaret de hac appellatione huic Ordini imponenda. Cumque non pauci de mutanda illa ſuaderent, & ſcriberent, ne ſermones daremus carpentibus, inuadi à nobis vt propria quæ iuris publici certo eſſent; ſic tamen in propoſito conſtitit, vt audiente me dixerit, ſi tota ſimul Societas, omnéſque mortales quibus non eſſet parendi vinculo obſtrictus, mutandum id nomen cenſuiſſent, nunquam ſe illis aſſenſurum. Ex qua tenacitate animi, aut ſecuritate potius, nec rationibus ceſſura, quiſquis Ignatij modeſtiam nouerat, faci-

litatémque alterius magis quam ſuo arbitrio agendi, intelligebat non humano impulſu hoc negotium agi: hanc enim animi ſtabilitatem ita fixam nequaquam adhibebat; niſi in aliquo ſuperius lumen illam defigeret; inferiora tunc lumina humanarum rationum minimè attendere ſolitus: noſtros quidem de hac appellatione credibile eſt tum multa cogitaſſe, tum inter ſe verſaſſe; certo tamen videtur ex dictis conſici, Deum Ignatio aut illam ſuggeſſiſſe, aut in ſuſcepta illum confirmaſſe, etſi ex eo non ita diſertè exceptum ſit. Nec eſt propterea quod pungamur quaſi ex nomine Societatis Ieſu id nobis arrogemus, vt quodam non diſpari iure Ieſu ſocij ſimus, ſed velut idiomate militari eius ducis nomine cohors appellatur, cuius vexillum ductúmque ſequitur] ita verè Polancus, nam ſi noſtrum hoc Societatis nomen, ſignificationem præfert militarem, natúmque, ſeu potius eo iam tempore conceptum, cum Ignatius Manreſæ, in contemplatione vexillorum Societatem monſtrante Deo conciperet, (eſt enim contemplatio hæc, ſub Ieſu duce, militaris turbæ conſociatio, & informatio,) pulchrè cadunt in hoc vitæ genus loquendi formæ quibus eam Pontifices, ipſéque Ignatius deſcribunt; dum *Ieſu Chriſti militiam* nominant; & in ea viuere, *ſub crucis vexillo Deo militare.* Iam quanta quanta eſt, & quantulum id eſt, quod valet ſapítque Societas, Dei gloriam haud quidem vulgaribus definitam obſequiis profitetur, ſed ardens cum eo certare, & pro illo mori, & viuo proxima Chriſti Ieſu imitatione, diuinam gloriam, in ſua, & aliorum perficienda ſalute, ac virtute prouehere. Quare hac etiam ſingulari de cauſa quidni Ieſu Societas nuncupetur? Hinc patet quantum exerrarit Theologus, alioqui inter ſuos magnus, ſed ab rebus noſtris ſemper implacabiliter auerſus, qui Paulum explicans Corinthios monentem, *fidelis Deus per quem vocati eſtis in Societatem filij eius Ieſu Chriſti*; ſcripſit Societatem illam, quæ Eccleſia eſt toto orbe diffuſa, fuiſſe ab Ignatio in Societatis ſuæ anguſtias redactam; *quæ ſine dubio*, inquit, *Societas, cum Chriſti Eccleſia ſit, qui titulum illum ſibi arrogant, hi videant an hæreticorum more penes ſe Eccleſiam exiſtere mentiantur.* Imprimis tamen quis dicat arrogari quod ſuprema Pontificum authoritate conceditur; abeſt deinde Societas (Dei gratiâ) tam procul ab arctanda intra fines ſuos Eccleſia, vt ignoret nemo quanto ſudore, ac ſanguine contendat illam propagare, & orbe toto extendere; non eſt præterea Societatis hæc appellatio, vacuus officij titulus, ſed ſonus adhortationis tacitæ vehemens, ad parandas virtutes, quæ ſi deſint, defuturus ſit quoque neceſſario crediti nobis officij fructus. Monet itaque ab Chriſti vexillo ne pes vnquam retro à nobis feratur, ne tranſuerſum vnguem ab cruce ſubducatur; ne auertatur oculus ab exemplis viuendi ſibi, aliis laborandi quæ Chriſtus nobis in ſeipſo expreſſit, nos imitatione referrimus: monet

monet commilitonum inſtar, mutuæ nexum caritatis, nodo inuiolabili ſeruare ac ſtringere, quo dum omnes in vnum coaleſcunt; ſinguli fiunt inſuperabiles: admonet etiam, ex nutu ductoris ſuſpenſos viuere, & Obedientia (quæ diſciplinæ militaris, & religioſæ anima eſt) nihil antiquius habere. Poſtremò aduerſus qualeſcumque hoſtes, & vexationum incurſus quantumuis efferos, corroborat animum hæc nomenclatio, cum in eum nihil poſſint cuius toti ſumus, nec enim Ignatij hæc Societas eſt, nec moriente Ignatio caput ſuum amiſit. Ego (ait Ribadeneira Gandauo Romam ad amicum ſcribens) accepta morte P. M. Ignatij, quanto nobis acerbâ, tanto illi beatâ, fractus defeciſſem, niſi ſublatis ad eum oculis, & ad prouidam eius manum, ex qua nunquam non pendere voluit, magnum cepiſſem animo leuamen, probè hoc edoctus, Societatem haudquaquam Ignatio, ſed Ieſu Chriſto præcipuè niti, qui ſuum hunc ſeruum delegerat, ad hanc ſui operis Fabricam attollendam, & perficiendam. Quare huic alios, atque alios quos mittat, minimè defuturos, qui etſi fortaſſis Ignatij non erunt, ſed ſunt futuri eiuſmodi qui poſſint vices illius obire, & conſolatur me quod F. Ioannem Hurtadum inſtante obitu dixiſſe memini, Chriſtum Eccleſiæ prope adhuc in cunis firmamenta duo, die eodem ſubduxiſſe, Petrum dico, & Paulum, vt intelligeret ſe Chriſti potentia ſuſtineri.]

LIBER TERTIVS

LIBRI SYNOPSIS.

LIBRI huius tertij pars prior Societatis explicat Inſtitutum. Quem finem habeat ſibi propoſitum; quam recté ex fine veluti regulâ, quædam ſibi adſciuerit propria, alia etſi communia omiſerit; quibus ſe præſidiis tueatur; de admittendis, & dimittendis; de conſenſione totius cum capite, quam præſtat Obedientia; & partium inter ſe, quam efficit caritas; totius corporis cum Deo, quam recta, & pura mens. Pars libri poſterior gubernationem Ignatij deſcribit, ad typum exactam quem ipſe Conſtitutionibus impreſſum tradidit.

SOCIETAS Ieſu Religioſi Ordinis adepta formam, inſtruenda mox Regulis fuit, nam etſi Romæ agentibus, lex erant S. Ignatij præceptiones, & exempla; ſed laté in remota ſpargendos, connecti oportuit conſtanti regula priuatæ cuiuſque virtutis, & communis omnium gubernationis. Tenebat quidem, & pridem Ignatius, mente conceptum Inſtitutum, cuius ſummam Pontifex approbarat, idque cum Deo, ſociis, & ſecum conferens, perficiebat quotidie, verum quod integra illius operis ad vnguem elaboratio, vt erat artis abſolutiſſimæ, ſic diuturnæ, ac lentæ meditationis; & volebat ſupremo experientiæ argumento, ex rerum præſentium euentu de futuris decerni, multos propterea in annos diſtulit Conſtitutionum diſtinctam compoſitionem. Quæ donec prodiret, paucis interea legibus noſtros generatim inſtituit, quales ſe Deo, & iis qui præſunt; quales proximis, adeóque ſibiipſis præbere deberent. Sunt autem eiuſmodi.

I. *Quædam religioſè viuendi regula, à S. Ignatio Societati initio tradita.*

Quoad fieri poſſet, Deum vt in mente, in Deo mentem defixam perpetuo tenerent, extra Deum nihil aut diligerent, aut mente verſarent, ſoli vel in turba, ab eius oculis, nunquam oculos amouerent. Motus vitæ omnes contenderent in ſanctiſſimam eius voluntatem. Argumentum ſermonis, aliud; mercedem laborum, aliam, præter Deum, nunquam admitterent. De

Chriſti

Chriſti vita, viuendi exemplum ducerent, illámque ſuæ veluti ſigillum imprimerent, conarentúrque in ſeipſis viuam illius imaginem reddere.

Deum in iis qui præſunt attenderent, vt eſſet eorum poteſtatis reuerentia facilior & imperatorum executio promptior. Certi vero eſſent Obedientiam voluntatis diuinæ interpretem eſſe, fallendi neſciam, & viæ ducem, erroris expertem. Iiſdem porrò, & aliis quibus animæ curam credidiſſent, interioris hominis ſinus omnes haberent apertos, & peruios; nec quicquam tacitum premerent, vnde hoſtis malignus poſſet cæcam iis perniciem moliri; multo minus vellent ſenſu proprio regi, eo ſemper magis caligante, quo ſe putat oculatiorem. II.

In extrahendis ex criminum cœno mortalibus, ita ſibi cauerent, vt qui, iamiam aquis præfocando fert opem; id ſolerter, & maximè deuitans, ne cum illo pariter demergatur. Complecterentur ſe mutua caritate, non modo vt fratres, ſed tanquam ſeipſos. Cumque haud raro ex contentione, ſi minus flamma, ſcintilla ſaltem indignationis excuti ſoleat; volebat noſtros verborum contentionibus plane abſtinere, atque vbi foret opinionum diſſenſio procul ambitu vincendi, vnus veri amor, & elucidandi, & perſuadendi, diſputationis arbiter litem dirimeret. III.

Teneri ſilentium iubebat, niſi cum aliud neceſſitas poſceret; tunc vero aduerterent, ne linguam ſuperbia in faſtum verborum ageret; curioſitas in nouitates rerum futilium; æmulatio in cuiuſpiam cenſuram; otium in vana, & ludicra. Quibuſcumque autem adhibere illos diuina bonitas dignaretur, haud tamen propterea de ſe magnificè ſentirent, neque vllam ſibi laudis eius partem decerperent quæ brachio debetur, non inſtrumento plerúmque inepto, vti nec aſini maxillæ Philiſtæorum ſtrages: Acumen ingenij, facultatem dicendi, agendi ſolertiam, & ſagacitatem ne iactarent; nec vllum nauatæ aliis operæ pretium grandius contemptu & ignominia ducerent; vnico ſcilicet quo mundus Chriſti labores rependit pretio. Si quà publicè laberentur, vnde ſe crederent auctoritate, famâque excidere; ne ob id animo, ſpebúſque deſponderent, aut abiectiores fierent, ſed agerent Deo plurimas gratias, qui lapſu illo manifeſto, virtutis occultæ infirmum ac debile, prodi voluiſſet, ne pluris quam reuera eſſent vulgo haberentur. Ad hæc alij omnes de vnius caſu, ſtare condiſcerent, ſtatueréntque ex eodem vitro ſe eſſe conflatos, & reo ſocio ſeriam à Deo emendationem flagitarent. Iam breui quod iis conceditur animi laxamento, meminiſſent eius modeſtiæ, quam ſemper Apoſtolus iubet in nobis eſſe conſpicuam; in hilaritatem nec ſeſe effunderent; nec ſe moroſius ſeorſum contraherent. Ne bonum præſens elabi ſibi de manibus, meliorum ſpe luſi paterentur, & noſſent ab hoſte vaferrimo inflari nos deſideriis grandibus facinorum admirabilium, nunquam in opus iturorum, vt ab conſuetis ritè obeundis nos interea abducat. Poſtremo in cœpto vocationis ſanctæ perſtarent immobiles, domui Dei radicitùs, & fundamento penitus inhærentes. Vt enim dæmoni familiare eſt ſolitarios pellicere ad communitatem, ſic IV.

in auxilium vocatos animarum, ad ſolitudinem inuitare, cuius artificij ſcopus eſt, vt hac leuitate in exitium denique nos impellat, dum vias nobis ab iis pandit diuerſas, in quas nos Chriſtus īnduxerat.

Relect. in c. Ita quorundam, de Iudaeis, recognita & impreſſa Romæ 1580.

II. Sunt hæc prima pietatis dictata, quæ ſanctus fundator ſuis mandauerat, nec cuiquam obſcurum eſt, quin tenui ſemine, magnæ molem arboris clauderent, iſque quanta vis ineſſet, quæ conſecuta ſunt abundè oſtenderunt; & quando hæc tacere non licet, commodius fecero, ſi teſtem eorum dedero Canonum doctorem eximium, limati iudicij hominem, claræque in Eccleſia probitatis Martinum Nauarrum, qui de noſtrorum Conimbricæ Collegio agens, ita ſcribit. [Poſtea vero quam præfatam relectionem compoſuimus, & pronuntiauimus, ſuperiorique Epiſtola præpoſita eam typis excudi fecimus; rogati ſecreto extra Luſitaniam, nomine cuiuſdam præcellentis Senatus, quid de præfata noua Societate ſentiremus, & præſagiremus; reſpondimus, noſtrum de illa bonum iudicium, & præſagium plurimum confirmaſſe auxiſſeque quiddam, quod per ſeptennium, & amplius in collegio primò ſuæ Societatis Conimbricenſi contigiſſe obſeruauimus: & nobis pro quodam miraculo reputauimus. Nempè quod cum illud Collegium eſſet omnium totius Ordinis primum: & ſolum legibus naturalibus diuinis, & communibus gubernaretur; (nondum acceptis legibus, quibus libertas illa communis à religioſis arctatur;) cumque in eo centum & plures collegæ regio, & largo ſumptu conuiuerent: omnes quidem ſcholaſtici, & iuuenes, ac eiuſdem farinæ, cuius erant, qui foris degebant, atque omnes tanta libertate vterentur, quanta qui foris extra collegia, & monaſteria viuebant: adeo quod liceret eis etiam ſolis diu, noctúque etiam non petita à Præfecto licentia, collegio, & ciuitate ad omnia pia opera, quæ Spiritus eis dictabat exire ad viſendos omnes vtriuſque ſexus ſanos, & infirmos, bonos, & malos, bona perſuaſuri, mala diſſuaſuri. Cumque fere vniuerſa ciuitas, tota Eccleſia Cathedralis cum omnibus parochis, omnia monaſteria, tam virorum quàm feminarum, & academia ipſa ſaltem tacitè eſſent eis contraria; Cumque præfati omnes ſuapte natura eſſent acuti, curioſi, & ſuopte ingenio ad noſcendas res nouas, vitámque alienam propenſi & ad ſolerter ſalſéque de more gentis dicendum prompti. Cum, inquam, hæc omnia ita ſe haberent: nunquam tamen toto illo tempore audiui aliquem, qui ſerio, vel ioco vlli eorum detraheret; neque aliqua vitij macula, illorum quempiam inſpergeret præterquam nimiæ carnis mortificationis, & ſenſualitatis; nimis honorem ſuum, gentiſque ſuæ deſpiciendo, pannoſis veſtibus vtendo, omniáque miniſteria, ſibi præcepta, quamlibet humilia, & ſordida in vtilitatem ſui Collegij libenter intus, & foris, priuatim, & publicè ſubeundo. Quodque nimis acriter, ſed vtiliter die, noctúque mundi vanitatem populo proponerent, clamantes, homines terram, puluerem & cinerem eſſe, quæ tamen detractio ſatis perpenſa magnæ laudis eis erat. Neque profecto abs re, mea ſententia, mihi pro quodam miraculo viſum fuit. Tam quod vix à ſæculo auditum eſt aliquam

fuiſſe congregationem tot iuuenum, tam liberè degentium, inter tot clericos, monachos, ſcholaſticos, & ciues ad mordendum propenſos, & ſibi exoſos, cuius aliquis tanto tempore aliqua vitij nota non inſpergeretur; immò cuius multi non infamarentur, caperentur, & priuatim vel publicè caſtigarentur. Tum quod Auguſt. c. quantumlibet 47. diſt. ad Vincent. Donatiſtam ſignificat, rara eſſe collegia hominum, etiam parua, & ſeniorum, quam ſui erant, collegarum in quibus aliquis aliquo vitio non notetur in hæc verba: Quantumlibet vigilet diſciplina domus meæ; homo tamen ſum, & inter homines viuo: nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior ſit, quàm arca Noë, vbi tamen inter octo homines vnus reprobus inuentus eſt: Aut melior ſit, quàm domus Abrahæ, cui dictum eſt: Eiice ancillam, & filium eius: Aut melior ſit, quàm domus Iſaac, cui de duobus geminis dictum eſt: Iacob dilexi: Eſau autem odio habui. Tum quod ex quodam elegio Epiſcopi Oſij, in c. Oſius de elect. erudítiſſimus Nicolaus Archiepiſcopus Panormitanus colligit, quod licet nullus de populo ſingulariter præſumi debeat in dubio malus: iuſtè tamen quis poteſt credere in populo eſſe aliquos malos.

Præfatum teſtimonium ſubiicere voluimus, primum quidem in gloriam Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti, de cuius nomine prædicta Societàs dicitur; quique in ea multifariam múltiſque modis oſtendit eſſe verum id, quod quidam in gloſſ. cap. niſi cum pridem de renuntiat. verb. Spiritus ei dixit.

Tu ſpiras vbi vis; tu munera diuidis, vt vis.

Scis, cui des quod vis, quantum vis, tempore quo vis.

Deinde, vt omnia alia collegia eiuſdem Ordinis, iam per totum orbem Chriſtianum magna cum eius vtilitate, atque mira celeritate propagata nouerint, quanto cum miraculo primum eorum omnium cœperit florere Conimbricæ; quæ Regum Portugalliæ antiquiſſima eſt regia, & nunc academia florentiſſima inclyta. Poſtremo, vt meminerint, quantum contendere debeant, vt quæ illi primo adiecerunt multa (vt ille ait) formidata profunda incrementa Ioui: ita nomen, & famam in illo difficili ortu quæſita ſemper conſeruent, in diéſque magis ac magis, quod faciunt, augeant, quo reſpondeant vltima primis.]

Iam vero Conſtitutiones informans S. Ignatius (quod dicendũ venit priuſquam illarum in dicemus deſignationem) res duas iunxit maximè diſiunctas, conatum ſummæ prudentiæ, & ſpei Deo vno nixæ velut otioſam fiduciam, illum perinde operi incumbens vt ſi ab ſe penderet vno; hanc perinde à Deo omnia expectans, vt ſi tantum eſſet Deo ſibi dictante ſcripturus. Illa ergo primùm Examinis ratio cui cuncta ſubdebat de quibus eſſet decernendum, ſingularem habet prudentiam. Vnumquodque in partes vocabat oppoſitas, ſuis partem vtramque rationibus inſtruebat, nec paucis, nec leuibus quæ rem hinc legendam, hinc reiiciendam ſuaderent; & in quadam non admodum graui, vidi ipſe octo in partem alteram, in alteram quindecim 114

decim valdè graues. Poſt hæc omnem affectum priuati iudicij, ac ſenſus penitus exuebat, vt nuda recti veríque ratio voluntatem ad optimum traheret: inde magna per ſe conſultatione, rationum inuicem commiſſarum momenta librabat, vt ſciret quid cuique præ alia ponderis ineſſet. In his noctium bonam partem ponebat, interdum etiam diei, ablegatis interim ab ſe negotiis, & vel in hortulo, comitate viri nobilis commodato; vel in conclaui ſolus, ad cuius fores Benedictus Palmius excubabat, vt amoueret interpellatores. Etſi autem omnes religioſorum Ordinum legiſſet regulas, notaſſétque diuerſos de ſingulorum ſucceſſibus, illorum exitus, cauſaſque tum prouectionis tum defluxus; quamdiu tamen ſcribendis Conſtitutionibus incubuit, alium in cubiculo codicem præterquam Euangeliorum, & Thomæ de Kempis non habuit. Ita prudentiæ defunctus officiis, regulam quamlibet ad precationis lydium reducebat, quam multas protendens in horas ad lucis radios, tunc ſibi de cœlo infundi ſolitos, retractabat à capite omnia, inſtárque pueri, decernendæ in perpetuum rei tantæ inepti, orando flendóque inſtabat, commonſtrari ſibi diuinitùs quod futurum eſſet Dei obſequio & Societatis bono conuenientius. Virginis Matris apud Chriſtum interceſſiones; Chriſti apud Patrem adhibebat; ac ſecutus licet partis alterius effectus, haud tamen ſe illi ſic ſtatim tradebat, quin producendis in longum precibus, certius aliquid, & euidentius exoraſſet. Cuius diligentiæ adeo operoſæ extat etiamnum argumentum in re quadam, in qua cum poſſet de perſpecta Dei voluntate tuto confidere, quam per dies decem ex eo quæſierat; quærendo tamen, & recogitando, ſupremam ſententiam ad vſque diem quadrageſimum diſtulit. Sed erat is quem per id temporis petebat intelligentiæ radius, haud paulo donis inferior, quæ interea cœlitùs hauriebat: Vt enim fuit Iſaiæ, & Ezechieli minus glorioſum, mitti ad promulganda Dei imperia, quam ad audienda in cœlum induci, maieſtatis illius regníque ſpectatores, Ita Ignatio tanta illa cum Deo familiaritas ad ſancienda ſuæ regulæ capita, multo quam poſcebat donis vberior extitit. Quæ vtinam ad nos perueniſſent & ſciremus ab tanti operis exordio ad finem quanta fuerint quæ mente percepit. Supereſt eorum vix breuis particula, & velut ſpecimen, ipſius autographum, quod eius aut oculum, aut memoriam fugit, idcirco ab eo vt ſcripta reliqua non eſt igni datum. Hinc poſſunt quæ deſunt vtcumque coniici, quorum pauca quædam inſignia libro ſequenti opportunius referentur. Sunt autem ij motus animi, & obiecta de cœlo viſa quibus fruebatur in illo dierum quadraginta examine quo deliberabat, præſtaretne templa profeſſarum domorum ſtato reditu fulciri, an vero fortuita piorum liberalitate. In iis Chriſtus & Virgo ſæpe aſpectabiles leguntur, in iis Dei ipſius ſublimis aſpectus qualis poteſt mortali contingere, mente ab imaginibus ſenſuum ſublata ad excelſiorem incomprehenſi ſpectaculi perceptionem. Raptus extra ſe in Deum, ardores intimi, tranſcurſus igniti luminis, impetus flagrantiſſimæ caritatis, pulſus palpitantium venarum, incitationes

citationes vehementes, tranquillæ dulcedines, lacrymæ ad vſque periculum cæcitatis, cogitationes de beatorum gloria perſpicuæ ſeque in cæli ſuprema, vt ipſe loquitur, penetrantes; luminum denique diuinorum eiuſmodi copia, vt ipſi quodammodo interdum videretur nihil prætereà ſupereſſe, quod poſſet à mortali homine cognoſci. Hæc & ſimilia, de more, in ſuo diario adnotauit, ſinguláque in vna ſolummodo, non adeo graui, quoad paupertatem, conſultatione expertus eſt. Ex quo conficitur conſtitutiones verbum, aut apicem habere nullum, quem is multo fletu non rigârit, & multis radiis Deus illuſtrârit. Quare vt ſpecie flammarum olim Spiritus ſanctus in Apoſtolos eſt delapſus, ſic Ignatij capiti Conſtitutiones perſcribentis, inſidere viſa eſt, linguæ ſimilis flamma, cuiuſdam ſplendoris, documentum patens ſcribenti diuinum Spiritum ſua luce, & igne vbertim adeſſe. Iam nec eius ſecurus, quod precando, meditandóque ſtatuiſſet, mandatam ſcripto Conſtitutionem, in ſacro altari deponebat, illóque affluxu lacrymarum & contentione animi quibus ſactum facere conſueuerat, eam luminum Patri cum diuiniſſima hoſtia offerebat, vt eam propitiis oculis dignaretur, & ſi quid ineſſet minùs illi acceptum, certiore indicio commonſtraret. Ita S. Leo damnationem Eutichetis ad Flauianum Epiſcopum miſſurus, prius altari S. Petri dies quadraginta impoſitam tenuit, ieiunans, & ſupplicans, vt ſi quid eſſet in ea erratum, ipſe ſua manu emendaret. Interiores certè ſcribendorum approbationes quibus Ignatio confirmabat Deus, quod illi ſuggeſſerat, nullum relinquebant de placito ipſius dubitandi locum. Itaque Lainium aliquando cum interrogaſſet, cenſeretne inſtituta & regulas fundatoribus ordinum, peculiari Numinis inſtinctu fuiſſe indicta, reſpondiſſétque Lainius quoad præcipua quibus neceſſariò conſtant, ſe ita cenſere; mihi quoque infert Ignatius, planè idem videtur, ex ſua opinor experientia, de aliis cenſens. Et hoc profectò eius Inſtitutum fluxiſſe diuinitus vel eo fit clarum, quod vi hominum nullâ diſſipari, aut ſui parte aliquâ conuelli potuerit; imo quacumque impetitum eſt ab aduerſariis, illàc nouis, & certis ab ſede Apoſtolica defenſionibus inexpugnabile euaſit. Nec enim poſſunt à Deo profecta ſucceſſus alios ſortiri, nempe Deo volente in cœlo rata; in terris eorum auctoritate immobilia, quos Deus Eccleſiæ ſuâ vice præfecit. Tale eſt omninò Societatis Inſtitutum, quod datis Cocino literis ſcribit Indorum Apoſtolus, [ſeruo ſuo Ignatio Patri noſtro, arcana præſcriptum deſignatione, Apoſtolica poteſtas ſempiternum fecit atque immobile] idque omnino intelligendum eſt Conſtitutionum nomine, ſanctum voluiſſe pari iure cum earum textu, earum etiam Declarationes, ad latus adiunctas contineri; cuius rei ignoratione cenſuere nonnulli, eas aut Natalis, aut Polanci operâ conſcriptas. Sed abſque vlla dubitatione, opus ſunt S. Ignatij qui trifariam Inſtituti totius materiam ab initio diuiſit. Scripſit enim ſeorſim quæ corpus conflarent Conſtitutionum tum quæ illas elucidarent in Declarationes referenda; demum quæ inſerenda diplomatis, quibus In-

ſtitutum Pontifex confirmauit. Legimus hanc partitionem in veteribus manuſcriptis; declarationes vero etiam lituras præferunt, additiones, & mutationes ſancti manu notatas; & Declarationum particulæ, multis locis conſtitutionum, incluſæ lineis cernuntur, cum hoc ad marginem monito ſancti viri adſcripto manu, quæ illic habentur in margine eſſe ad Declarationes referenda. Quare ſuam haud ſolum ex eo vim ducunt, quòd eas ſuprema Pontificis firmarit auctoritas; quo titulo etiam, debent pro Conſtitutionibus papalibus haberi ex Rotæ Rom. ſententia; Verum etiam ex eo, quod legitima ſint, & germana S. Ignatij dictata, non minus ab eo quam ipſæmet Conſtitutiones quarum partem conficiunt profecta. Subeamus nunc in ædificium præſtantiſſimi operis, ſic tamen vt fas ſit non partes modo ſpectandas proponere, ſed & rationem quarundam edere, cuius apud nonnullos ignoratione vituperatæ ſunt.

Deciſ. 245. n. 11.

Imprimis cum mores finis conſtituat (in quibus vitæ Inſtituta partem primariam obtinent) tribuátque illis tum gradum efficientiæ, tum eligendorum menſuram ac modum, ante omnia finem S. Ignatius poſuit. Quòd autem in rebus diuini obſequij; & hac potiſſimùm, qua maiorem in vita non habuit, media dedignatus ſemper alta ſpectaret, in excellentiſſimum exemplar aciem defixit, ex quo Inſtituti quod mente verſabat, quam ſimillimum poſſet apographum duceret. Quare obſeruata in aduentu Chriſti, vitaque eius omni, diuini conſilij ratione, & quicquid aut viuens egiſſet aut pertuliſſet moriens, ad perficiendum, vt ſic loquar, ſeipſum, & alios contuliſſe, fines quoque hos duos inuicem aptos, & indiuiduos ſibi propoſuit: Chriſto enim æquè diuinæ momenta gloriæ intellexit nemo, nemo caſtius veriuſque tractauit; hos vero fines velut Inſtituti primos, & ſupremos limites ſic loquens Ignatius expreſſit. *Finis huius Societatis eſt, non ſolum ſaluti, & perfectioni propriarum animarum cum diuina gratia vacare, ſed cum eadem, impenſè in ſalutem, & perfectionem proximorum incumbere.* Sic quanta quanta eſt, tota, vt alibi ait, *ad maiorem Dei gloriam* refertur; cum tota ſit *ad vniuerſale bonum, & vtilitatem animarum inſtituta.* His diplomata concinunt quibus Societas à Pontificibus confirmatur, in quibus Gregorius XIII. *ſicut*, inquit, *finis dicta Societatis fidei propagatio, & defenſio, animarúmque in vita, & doctrina Chriſtiana progreſſus; ita etiam gratia eius vocationis proprium eſt, diuerſa loca ex Rom. Pontificis, ac præpoſiti Generalis eiuſdem Societatis directione peragrare.* Dixi ſanctum hæc duo ſubiectione mutua aptaſſe: totum enim ſe proximorum ſaluti curandæ tradere, pars eſt primaria, & intima huius Inſtituti, vt ſunt vice verſa, ſui priuatim perficiendi præſidia omnia, viæ quædam apparatúſque ad fingendos idoneos alienæ ſalutis curatores. Hoc euidentius vt fiat reddam, hic quod inde à primis temporibus præclarè adnotauit inter cariſſimos Ignatij filios Iacobus Mironus [obſeruandum eſt, ait, non eſſe principem Societatis noſtræ ſcopum, in meditando, & orando; ſed his velut communibus inſtrumentis plurimum ineſſe roboris

In examine Generali c. 1.

3 part. conſt. c. 1. §. 9.

ad

ad virtutes inſtituti noſtri miniſteriis perneceſſarias, quæ tamen haud tam meditando & precando, quam cohercendis naturæ motibus parantur. Quare virtutum ſolidarum quibus Societas nititur fundamentum, continuam ſui abnegationem P. Ignatius in Conſtitutionibus poſuit, & Chriſtus Ieſus Dominus noſter eodem Chriſtianam fundauit ſanctitatem, edicens illud *abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam.* Quare precatio, & meditatio ad hoc debet à nobis admoueri, vt mentis affectus perfectè, & integrè rationi, Deóque ſubdantur: ſi quem vero ſancta precandi voluptas, à miniſteriis animarum, regulæ obedientia iniunctis auocarit, vocationis ſuæ officio is planè defuerit. Oratione quoque ab Inſtituto noſtro aliena is vtitur, qui ſuo interim affixus iudicio, præbet ſe ad imperata indocilem, vbicumque aliquid iubetur, quod minus ad ipſius genium faciat. Vt enim alij Ordines ſuum quendam habent, finis in quem tendunt, conſequendi modum; ſic tenet Societas peculiarem ſibi, & propriam orandi rationem, comprimendis, ſerænandíſque affectibus deſtinatam, & iudiciis, ac voluntatibus, obedientiæ nutui ſubiugandis, quo modo ſimus idonei, proximorum ſaluti tuto promouendæ, qui Societatis noſtræ ad maiorem Dei gloriam finis eſt.] Hæc Mironus quod autem pro ſcopo Societas habeat, *Suas, & proximorum animas ad finem vltimum conſequendum ad quem creatæ ſunt, iuuare*; vt loquuntur conſtitutiones; haud tamen idcircò putanda eſt in Epiſcoporum gradum inuadere, qui & ipſi perfecti, & à quibus debent alij perfici: habet enim is gradus quod in eo locati, eò virtutis abſolutæ cenſentur attigiſſe, quò nos inſtituti noſtri ratio tendere hortatur.

Stabilito in hunc modum Societatis fine, applicuit animum fundator ſanctiſſimus, ad legenda eius obtinendi præſidia. Ergo illis duobus vitæ generibus ob oculos poſitis eorum imaginem, occupationes, ingenium diligentius inſpexit: illius quidem tanquam Marthæ, ſui quodammodo oblitæ, in iuuandis autem aliis ſedulo ſatagentis, & laborioſæ; atque vt ait Auguſtinus, *quomodo paſcat Dominum intentæ*; huius vero Magdalenæ inſtar, ad Chriſti pedes, ſancto in otio reſidentis, & multum expſæ quicquid inde ipſam tentet auellere, vbi vnum id quærit *quomodo paſcatur à Domino.* Horum porrò duorum, ſeorſim & per ſe ſpectatum, neutrum ſatis Ignatium implebat; non contemplatio, nam qui aliorum vtilitatibus ſe totos mancipant, non debent melli piarum dulcedinum viſcato ſic alas permittere, vt ægrius aduolent quocumque locorum, & gentium, maior Dei honos & hominum ſalus illos vocauerit. Ne actuoſa quidem vita, nam qui ſuus eſt totus, nefas eſt eum aliorum ſalutem ſuæ anteferre, ne vt montes ſuſceptis de cœlo pluuiis cum fetaci limo in ſubiecta dimiſſis; ſic ille dum fœcundat alios, ipſe ſterileſcat: quapropter vtramque viuendi formam temperatione mirabili ſic ipſe permiſcuit, vt quod optimum vnicuique, & præſtantiſſimum inerat, non difficile coaleſceret in vnum; ſunt enim denique ſorores non aduerſariæ

V.
Præſidia quæ S. Ignatius ex contemplat, & actuoſa vita ad finem ſuũ elegit.

Martha, & Maria; ſibique inuicem ſi ſolitariæ; impedimento ſunt: ſi iunctæ aliam alia temperet; adiumento; dum alterna viciſſitudine actuoſæ labor opimat otia contemplantis; & contemplatio laborem vegetat, & corroborat actuoſæ. Ex altera ergo quotidianam quæ mente peragitur orationem decerpſit, excoquendæ virtutis potentiſſimam obruſam, & pennæ artificem ignitæ, quæ humi iacentem animam attollit, & Deo coniungit. Exercitia Spiritus menſe interdum ſolido obeunda, & quaterna in diem meditatione, quæ longè ab cauernis, & ſpecubus, procul tamen nonmodo à ſæculo hominem eximit; verum, quod magis eſt arduum, etiam à ſeipſo; Inſtaurationes votorum ſemeſtres, orationibus, confeſſione generali, aſperitate ſpontanea comparata, & maximè ſeria interioris hominis reformatione. Ad hæc geminum quot diebus, mane, ac veſperi examen ad vitæ vniuerſæ correctionem mirè accommodum; aliud item magis ſingulare (de quo libro ſequenti fuſius) vel ad exculpendam quâ præcipuè egemus, à nobis virtutem; vel exſtirpandum radicitùs vitium quo moleſtius infeſtamur; in omni vita, rebúſque ſingulis rectam mentem, nullius niſi Dei vnius cupidam, legem præterea, conſcientiæ arbitro euoluendi, explicandíque funditùs quicquid in ea boni, aut ſecùs geritur; piorum librorum quotidie vſum priuatum, & publicum, cohortationes domeſticas de diuinis, & collationem de iis mutuam: acceſſum ad myſteria adoranda frequentem: in eluctandis animi motibus conſtans, & ad vſque ſupremum halitum proferendum certamen. Votorum denique religionem accuratiſſimam, atque ſanctiſſimam. His ad culmen virtutum ſubſidiis Societas enititur, vnáque ſe periculo ſubtrahit, ne inſtar pedamenti adminiculando frugiferis vitibus, inareſcat, ignique ſeruetur. De opibus autem vitæ actuoſæ ad proximi opem, non id modo ſelegit Ignatius quod per ſe ſpectaret pietatem, verum id etiam quòd excolendis quoque ingeniis, ad excipienda ſemina pietatis, plantas eruncat noxias, & ſolum ſubiegit, ſtudia, inquam, literarum, in ſcholis, & academiis palam omnibus tradenda, profeſſione omnium doctrinarum, quæ religioſam conditionem non decent, abvſque Grammatices infimis ad Theologiam vtramque, ſciendi ac viuendi magiſtram: idque haud alia mercede, quam exprimendæ ab diſcipulis honorarij loco, probitatis, pietatiſque Chriſtianæ, & ſacramentorum crebritatis. Quæ vero proximè pietatem attingunt animarum auxilia, ſepono ea in librum ſequentem, vbi de ſancti virtutibus actutus, eius in proximis iuuandis ardorem induſtrium exponam.

VI. *Societatem eſſe clericalem nihil Hierarchiæ officit, & præſtat ſummo Pontifici eam voto teneri quam Epiſc.*

Ex inſtituto in hunc finem, & his obtinendum ſubſidiis Ordine, qui natura ſua, omníque ſui ratione, in auxilium tenderet animorum, neceſſariò id conſequebatur, vt coöptandum eum curaret in profeſſionem, cuius eſt æternæ ſalutis adiumenta populis miniſtrare. Quamobrem illum in clerum adſcribi voluit, & ſacra Synodus Tridenti habita, ipſique Pontifices Paulus III. & IV. Iulius III. Pius V. Gregorius XIII. & Clemens VIII. appellant Clericalem, nec noſtros alio quam Clericorum nomine, & Sacerdotum vocant. Eſſe vero haudquaquam abuſu nominis, ſed proprietate clericalem,

clericalem liquet ex eo quod vt antea narraui, aliorum bono ſe prorſus deuouet, profectúſque ipſos priuatæ virtutis eò refert, vt quiſque habile iuuandi proximi inſtrumentum euadat. Porrò ex eo quod Societatis homines Religioſi clerici merè ſint, duo ſequi neceſſe eſt; Primum eos Hierarchiæ Eccleſiaſticæ, ea ſibi in parte locum vindicare quæ populis ad colendum Deum, & quærendam ſalutem manum tendit, quod cleri munus eſt: cum enim Societas inſtituti ſui ratione non ſit monaſtica; Religionis certè titulo, adeo nihil habet quod cum clericatu non optimè conſonet, vt etiam quod illi addidit, intra eius metas, eius præſtantiam augeat, quamobrem & Paulus III. & Iulius III. Marcellus II. & Paulus IV. Societatis homines haud aliter nominant quã Reformatos. Nec vero propterea vel ſacrum Ordinem turbare, vel ſegregare ſe ab eo putanda Societas, quòd extra morem illius Ordinis, ab Epiſcoporũ proximo iure eximatur; ſolemni ſiquidem, & peculiari ſibi voto, tota pẽdet ex nutu ſummi omnium Paſtoris, cuius in gregem vniuerſum prouidentiæ eſt, illa vti, vbicumque animarum ſalus, & Epiſcoporum obſequium tulerit. Epiſcopis quidem, ſi potius Obedientiam, quàm ſummo Pontifici iuraſſet, quod iuuandis eorum ouibus minùs neceſſarium videbatur; in magnum profectò Eccleſiæ totius incommodum ceſſurum id erat, nam quæ carent Epiſcopis regiones, hæreticis, & infidelibus infeſtæ, Societatis quoque ſubſidio caruiſſent, quod iis à Chriſti Vicario tranſmiſſum, animas Deo peperit innumerabiles; imo vt ſuo iam ſæculo teſtatur Pius V. regna integra Eccleſiæ adiunxit. Præterquam quod Pontificiæ poteſtatis, non exiguum erat ornamentum, habere in promptu tot hominum millia, iis dotibus præditorum, quas in profeſſis admittendis Societas neceſſariò exigit, ad nutum expedita paratáque ex voto, abſque vlla excuſatione, & viatico, ad ſuſcipiendum iter quocumque gentium barbararum, cuiuſuis negotij cauſa, quamlibet ardui, ac periculoſi ad ſalutem animarum ſpectantis. Quod tametſi ſemper futurum fuit Pontificibus ſummis perhonorificum, & Chriſtianis perutile, verum hac ætate perneceſſarium, vnde tum ſummi Pontifices, tum quos pridem memoraui ſcriptores, Chriſtum ſuæ Eccleſiæ eiuſque Vicario, ad neceſſitates rerum, & temporum nouas, aiunt noua hæc arma prouidiſſe. Iam non eſſe hanc pompæ inanis iactantiam, & nomen ſine re vacuum, ſed Societatem rebus geſtis, promiſſi menſuram cumulatè impleſſe, ambigi vetant tum facta ipſa quæ ſuis locis hiſtoria loquetur; tum abſque numero omnis generis hæreticorum ſcripta, vnam hanc ob cauſam ad infamiam nominis, ad doctrinæ ſuggillationem, ad Inſtituti ludibrium, & dedecorandam Societatem compoſita Contendit ſuos inter Caluiniſtas Lermæus, magnis quidem noſtris promiſſionibus ad defenſionem Rom. Pontificis nos eſſe obſtrictos, factis tamen promiſſa generosè viciſſe, & flocci duxiſſe, ſi tantum miniſtros religionis reformatæ exagitaremus, niſi tota etiam Gallia, & Germania ſimpliciorem ætatem dementaremus amore, & reuerentia Romanæ ſedis. Qua in arte nos eſſe tam potentes, vt dibaphorum citius

vaneſcat

vaneſcat purpura, quam *flos Papea doctrinæ*; quo iuuentutem imbuimus Atlantes Papæ, nos appellat Caluini aſſecla Miſenus: Haſenmullerus, Romani Epiſcopi lictores; Vitacherus Papiſmi medullam: Euangeliſtas Pontificis Eumius, *cauſam pro ipſo adeo ſtrenuè agentes, vt vix aliquid grauius pro Chriſto præſtari poſſit.* Quibus bellè item conſentit pictura qua concurrentes nos exhibent ad fulciendam Petri ſedem Lutheri calcibus ſuccuſſam, quia vero, inquit, Florimundus, per Societatis latera Eccleſiam petunt; ob id pari homines pietate, ac ſapientia, rati hæc dedecora pro ſummis, & inuidendis honoribus habenda, multo aliter ſcripſere, quam ex vulgo nonnulli, qui nos ex multis accuſatoribus reos, ex multorum odiis iudicant infelices. Longè inquam, aliter duo ſapientiſſimi Cardinales Staniſlaus Hoſius, & Guillelmus Alanus, quorum ille Societatis homines alloquens, [veſtra, inquit, felicitas eſt, veſtra beatitudo tanto, maior, quanto ab Chriſti rebellibus crudeliora toleratis, à quibus nihil vobis pertimeſcendum eſt: *nam capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt*, vtque is promiſit, ne vnus quidem ex iis peribit; accedet etiam *quod in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Neque illas tantum poſſeſſuri eſtis, ſed animas aduerſariorum etiam lucri facietis, quibus minori odio non eſtis quam eſſet olim hebræis Chriſtus, in cuius Societate militatis vt perpeſſionum cum illo nunc ſocij, poſtea ſitis conſolationis, æternarumque voluptatum. Quare viriliter agite, & magno animo eſtote: futurum eſt, qui vos execrantur, eo vſque mutentur, vt vos ad ſe certatim magnis precibus, inuitent, quo ſalubri veſtra diſciplina, & exemplis fruantur] Alter vero in apologia pro ſeminario anglicano [noua eſt, ait, iſtorum hominum viuendi ratio, & Ordo; doctrina, & fides omnino eadem quæ Patrum veterum, & Eccleſiæ vniuerſæ. Hæreticis odio, & contemptui ſunt, quod ſibi Hieronymus ducebat maximè glorioſum, hos enim à Deo ſubmiſſos ad reparandas Lutheri, & Caluini, ac ſimilium ruinas, quanta hæretici execratione deteſtantur, tanta illos aucrſati quondam hæretici, ſanctiſſimos homines quos ſecum in pugnam Deus commiſerat.] Iam votum Obedientiæ Chriſti Vicario nuncupandæ, Societati magis quam vlli præterea hominum generi conuenire Staniſlaus Reſcius eximiè colligit, ex alio Societatis eiuſdem voto de repudiandis Eccleſiæ præfecturis, Echios enim, Taperos; Roffenſes, Moros, Heſſelios, Hoſios, Sanderos, eiuſdémque menſuræ homines qui contra Eccleſiæ præduelles, voce, ac ſcriptis fulminarunt; haud parem ſuæ pietatis, & ſapientiæ apud eos fidem inueniſſe, quod falſo licet, ſuſpecti tamen eſſent, in prædicanda veritate non caſtè ſatis, & integrè verſari abſque vlla commodorum ſuorum ratione, velut, ait ille, *quam profitebantur fidem, eam ob Papa metum, ob cenſuum, redituum, Epiſcopatuum, & id genus amorem tuerentur. Propterea viſum eſt Domino nouos homines ſuſcitare, ſine re, ſine ſede, ſine Epiſcopatibus, ſine abbatiis, viles in oculis ſaculi, nihil timentes*

niſi

niſi Deum, nihil ſperantes; iſi à Deo, qui mortem pro Christo lucrum putarent, occidi poſſent, vinci non poſſent.

VII. *Inſtinctu S. Ignatij abſolutiſſimũ, & quod illa quæ habet propria, & quoad illa quæ non habet ex aliis Ordinibus communia.*

Alterum quod eſſe conſequens aiebam ex eo, quod Clericalis ordo ſit Societas Ieſu, & pro inſtituti ſui ratione, proximorum ſaluti ſe totam debeat, alterum, inquam eſt, non eſſe propterea mancam, aut re vlla defectam quod minimè iuſſa ſit ab ſancto ſuo fundatore omnia complecti, quæ cæteri Ordines Religioſorum magno ſuo, & bono, & Eccleſiæ decore profitentur. Extra dubium eſt rei præſtantiam, addendis quæ illi non quadrant, non minus confundi, quam detrahendis quæ ad eam propriè pertinent: quæ porro pertineant, vel ab ea ſint aliena, certo aliundè decerni non poteſt, præterquam ex fine, vtpote omnium ad eam ſpectantium norma & regula. Exemplo ſit architectonice quæ niſi, abſurdè, quamlibet fabricam quolibet Ordine non diſponet; ſua ædibus ſacris, ſua palatiis, ſua eſt arcibus figura. Quòd quidem ædificia ſunt, quædam neceſſariò, natura ſua poſcunt; fundamenta, muros, & communia omnibus talia: quod autem in vſus extruantur, fineſque diuerſos; diuini cultus, habitationis, propugnationis; inter ſe plurimum differunt. Sic planè Ordines in eo omnes ſibi ſunt ſimiles, quod vnde vnde ſi abſit, Religioſi rem, & nomen amittant, cuiuſmodi eſt ſacra Profeſſio, & obſeruatio votorum; cætera inter ſe ſic diſcrepant vt ſunt fines diuerſi, quos habent à Deo, & fundatoribus præſtitutos, & Ordo ni fallor Melitenſium Equitum, Monaſticus, & Clericalis, haud magis inter ſe conueniunt, quàm arx, palatium, & templum. Hic ſi quis Monachos ex ſacris eductos Chartuſiis in ſcholas inducat, horas quotidie ſaltem quinas more noſtro docendis pueris daturos; aut mittat illos in vltimas Indias ad conuerſionem barbarorum; his licet bona ſint excellentiſſimæ caritatis, quis neget tamen præſtantiſſimi Ordinis compoſitiſſimam diſturbari ſtructuram, auertique illum à familiaritate cum Deo intima quam pro fine habet, contemplationis præſidio quærendam. Nempe quod per ſe bonum, non ſtatim cuilibet idcirco bonum eſt. Haud prorſus aliter qui Societatem ad chorum, & ſolitudinem, & ſimilia compelli voluerit, eam ſuſdéque euerterit. Quod adeo certum eſt vt religioſos videamus qui vel Pontificis, vel prælatorum ſuorum aſſenſu, iuuandis animis, vltro ſuam operam locarunt, iure ab choro, ieiuniis, etiam quandoque ab religioſo habitu geſtando eximi; vt mirum videri non debeat, Ordinem cui ex inſtituto, iuuamen incumbit animarum, lege ſibi propria id tenere, quod extra morem aliis indulgetur, extra morem dico, haud quidem officij, ſed eius Ordinis quem ipſi profitentur. Planè artem regendæ vniuerſitatis, ſcitè intelligens in ſalutem aliorum natæ, rectóque ac ſimplici oculo inſpectum S. Ignatij Inſtitutum cognoſcens, reuerebitur in eius conformatione, ſublimitatem mentis ad omnem humanam, & diuinam prudentiam exactæ. Tandem hæretici, quibus pro quinto elemento Societatis odium eſt, eiuſque architecti; in conſtructione illius

illius condemnanda, non ſatis peritè (demptis aliquibus) maligni eſſe valuerunt, ne nimium ſtolidi viderentur, vtique gratius habituri, ſi foret Societas inordinatior, & diſſipatior: quanquam arbitrati, ab ea animas, ſanandi ſpecie necari, dum eas primum ad Romanam fidem, inde ad ſeruandam Dei legem adduceit; Conſtitutiones Ignatij velut exquiſitam ſymphoniam laudarunt; ſed incantamentis verborum aptatam, audientes in monſtra totidem mutaturis. Vetumenimverò (quod in architectos, & ſculptores egregios Michaël Angelus aiebat) qui oculum habet pro circino, & in eo quod cernit opere, artis ſolertiam percipit, partiumque conſenſum ex quibus coaluit, de hoc profectò Ignatij opere, ſeu Dei potiùs Ignatium agentis, nec ſentire aliud, nec loqui poterit, quàm quod olim Philippus Sega Cardinalis, *Artem qua id corpus tàm pulchrè, tam aptè, tam excellenter coagmentatum eſt diuinam prorſus non humanam fuiſſe, & eius architectum Ignatium, non tàm peritià labore partâ, quàm luce, è cœlo impertita, illud coagmentaſſe.*

VIII. Et hoc ſupremi Pontifices facilè aduerterunt, qui ex alta boni publici ſpecula, illuminata diuinitùs acie, proſpiciunt longius, vt iure debeat ipſorum iudicium tanquam regula ſentiendi, in ſubiectos populos tranſire; alioqui ſenſuros, & affectu magis, quam ex iudicio, & vel admodum parum, vel tranſuerſum à recto viſuros. Perſpectum itaque Pontificibus fuit Societatis inſtitutum *iuxta diuinæ vocationis diſpoſitionem emanaſſe.* Atque in eo ita conſerendo, vt ſuum vtrumque in ſcopum, propriæ ſcilicet, aliorúmque ſanctitatis pari felicitate contenderet, *ſpiritum ſanctum qui bonæ memoriæ Ignatium Loyolam eiuſque ſocios excitauit, media etiam præclara, maximéque opportuna huius ſedes miniſterio, iis tribuiſſe, atque confirmaſſe*, &c. quæ illic enumerat Pontifex. Ex quo deinde velut indubitato principio, hæc regula extitit quam in Societatis cauſa Gregorio XIV. Spiritus ſanctus infudit certiſſimam, *quoniam*, inquit, *neque tranquillitati, neque firmitati huiuſmodi Ordinum proſpectum eſſe poterit, niſi eorum Inſtituta firmiter inconcuſſa ſeruentur, iiſdemque modis feliciter progrediantur, & creſcant, quibus à fundatoribus, Domino inſpirante, atque hac ſancta ſede approbante primum fundata ſunt.* Et paulò inferiùs, *In regularis diſciplinæ, ac ſpiritualis perfectionis, non exiguum detrimentum vergeret, ſi ea quæ à fundatoribus ſanctè ſtatuta ſunt, atque ab illo vniuerſo Ordine ſæpius in illius Generalibus Congregationibus recepta, & approbata; & quod præcipuum eſt, ab hac ſancta ſede ſancita, & confirmata ſunt, non ſolùm mutari, ſed quocumque prætextu impugnari contingat*; &c. planè vt picturis, non nemo ſcripſit accidere, quarum ſi aut ætas, aut caſus, colores, aut elegantiam fuſcarint, non ſunt mutandis lineamentis, figuríſque corrigendæ, ſed rediuiuis coloribus in priſtinam ſpeciem excitandæ, vt ſuum non modò nomen retineant, verùm etiam ſeipſas. Quod in Societatis quidem rebus quamuis initio, præferret aliquid fortaſſis probabile, ſed eam tandem haud minùs eſſet deiecturum, quàm ædificia

Gregor. 13. Quacumq. & Quanto fructuoſius.

Eccleſia Catholica.

motis

motis fundamentis, neceſſe ſit ſubrui. Idque ſapienter vnus Pontificum attigit, qui molitiones quorundam referens, ad ſubripiendam à Pio V. ſanctæ mem. mutationem aliquam in agendi modo quem tenet Societas [his, inquit, & talibus impugnantium inuentis ſi detur aditus, Societatis ſtructura funditus corruat] & cum ea ſimul id emolumentum quod ſuorum ſudore, & ſanguine Societas, Eccleſiæ parit. Quare (præfatur grauiſſimè Gregorius XIII.) *eius Inſtituta tanquam fundamenta eius præſidij, quod Catholicæ religioni impendunt, immota, atque inconcuſſa, aliorum etiam Rom. Pontificum exemplo debemus Apoſtolica auctoritate tueri.* Poſtremò vt quiuis intelligat Conſtitutiones Societatis, ſtatuta, & regulæ, decreta, & quælibet Inſtituti pars, quam pulchrè cohæreant, quam ſecuritatem iis tribuerit Apoſtolica teſtificatio; inſtar omnium ſit, quod ab cognitoribus Rom. Rotæ, Papales Conſtitutiones nominantur, cum multiplici Inſtituti noſtri laudata confirmatione ab Iulio III. Gregorio XIII. & XIV. & Paulo V. *per quorum*, inquit, literas confirmatur Inſtitutum, Conſtitutiones, *ac ſtatuta & decreta*, & ſubdit, *ita vt dubitari non poſſit de validitate dictarum conſtitutionum debeántque cenſeri papales.* Et hoc illa demonſtrat ratio ſingularis quod diſerto Pontificis iuſſu compoſitas, ſanctus earum auctor ſtatim initio teſtatur; tum quod à Paulo IV. Cardinalium quatuor, ſeuero examini ſubiectæ, integram ex eo tulere approbationem; Inde præter, ac poſt eundem Paulum, Pontifices quatuor, maioribus eas diplomatis, & *motu proprio*, & *ex certa ſcientia*, & *ex plenitudine poteſtatis*, firmas eſſe iuſſerunt, eamque approbationem ita omnibus, & ſingulis tribuerunt, vt ſi ſingulas verbatim Conſtitutiones, Regulas, ſtatuta, decreta, &c. ſuis diplomatis expreſſiſſent, idcircò hunc illis vti Papalibus conſtitutionibus honorem deferri, pœnis grauibus imperarunt, ne quis illas auſu temerario damnare, vel impugnare attentaret, ne in dubium quidem reuocare, boni licet maioris colore, ac ſtudio enucleandæ veritatis, ipſis quoque Societatis hominibus, eiuſdem imperij religione comprehenſis legantur hæc omnia ex Conſtitutione *Eccleſiæ Catholicæ* Gregorij XIV. *Vt perturbatorum, & contradicentium audacia coërceatur, ac ne ipſi, vel pernitioſo illorum exemplo alij in poſterum, quæ ab hac Apoſtolica ſede ſemel ſtabilita ſunt, præcipuè circa regularium Ordinum Inſtitutionem, & Confirmationem, in quibus tantum ad eandem ſedem manus apponere ſpectat; impugnare, aut euertare, impune præſumant. aut vllo modo valeant, Præcipimus in virtute ſanctæ Obedientiæ, vniuerſis, & ſingulis perſonis tam ſecularibus, quam quorumuis Ordinum Regularibus, cuiuſcumque ſtatus, gradus, & præeminentiæ exiſtant, etiamſi Epiſcopali, Archiepiſcopali, & Patriarchali, aut maiori Eccleſiaſtica dignitate, ſeu Cardinalatus honore, vel mundana quauis auctoritate, ſeu Excellentia præfulgeant; ipſis vero Regularibus, etiam dictæ Societatis religioſis, ſub pœnis Excommunicationis latæ ſententiæ necnon inhabilitatis ad quæuis officia, & dignitates, vociſque tam actiuæ, quàm paſſiuæ priuationis, eo ipſo abſque alia declaratione incurrendis, (quarum abſolutionem, nobis*

Bul. Aſcendente Domino.

Deciſ. 477. n. 6. p. 4. recet.

ac ſucceſſoribus noſtris dumtaxat reſeruamus, ne dicta Societatis Inſtitutum, Conſtitutiones, aut Decreta, vel ex eis quidpiam, &c. maioris boni, aut zeli, ſeu quouis alio quæſito colore, aut prætextu, directè, vel indirectè, impugnare, vel immutari, alterari, aut formam aliam, ſeu rationem circa ea induci curare, &c. audeant, &c.

IX. *Diuiſio conſtit. S. Ignatij in decem partes, earumque nexus.*

Indicata nunc leuidenſe atque in genere, ſtructura Inſtituti ab Ignatio exædificati, ſequitur imprimis vt aptas inter ſe conſtitutionum partes videamus, earumque diſtinctam conformationem, prout ab illo præſcriptæ ſunt; rationum deinde ſeorſum pondus quibus auerſus eſt, ſeu dicam verius, à Deo vetitus, quædam in eas inducere, quæ ſanctè in alios Ordines inducta ſeruantur: Corpus ergo Conſtitutionum decem partibus aptauit, ita nexis, vt poſteriores à prioribus oriantur, eo naſcendi creſcendique, ac ſui tuendi ordine, quem religioſæ vniuerſitatis bene compoſitæ iunctura depoſcit. Pars prima dotes numeratò ponit, quibus eſſe præditos oportet qui admittendi ſunt in hoc vitæ genus; næuos item qui ab eo arcent, ſi ſciantur; ſi vero ignorentur admiſſionem irritam faciunt, perperamque adſcitos excludunt. Cum autem qui cooptati ſunt, expectationi quam fecerant, non omnes inter experimenta reſpondeant, nec ſit ineptis Societas oneranda; parte altera cauſas, modúmque præſcribit, quo dimitti ab ea debeant: qui vero retinentur horum multos in annos periclitatio tenditur, prinſquam Societatis corpori accedant: variis itaque auxiliis prouehendi ſunt in curſu pietatis, & egent regula, qua contineantur in propoſiti fide, fiántque habiles ad miniſteria, quæ quiſque pro virili ſua præſtiturus eſt ſaluti alienæ, vtrique pars tertia Conſtitutionum abundè proſpexit. Sed miniſteria quæ ex inſtituto Societas maximè profitetur, cum ſupellectilem exigant literarum minimè vulgarem, de illarum ſtudiis, progreſſu, ordine, gradibus, partitione ſcientiarum, & linguarum, pars quarta præſcribit, & de totius Vniuerſitatis diſpoſitione: de regendis quoque ſuſtentandíſque Collegiis ibidem agitur, in quibus ſeorſim à Profeſſis domibus habentur ſcholæ. Et eatenus quidem de neceſſariis ad profeſſionem votorum quatuor, quâ Societatis corpori inſeruntur, qui ſuam in literis, & virtute præſtantiam, cumulatè Societati probauerint. Quare parte quinta conditiones exponuntur, tum gradus illius Profeſſorum; tum inferioris alterius ſpiritualium adiutorum, in quo illi conſiſtunt, quibus mediocritas ſua ſuperiorem negauerit. Iam Societati intime adiunctos, conſequens fuit edoceri primum, quales in ſeipſos deceret ſe gerere, idque præcipuè votis religioſè obſeruandis, quod docet ſexta pars; tum erga proximum, obeundis Societatis muneribus, quibus eorum iuuatur ſalus; miſſionibus præſertim, iubente Pontifice, vel Generali Præpoſito ſuſceptis, vt ſeptimo loco edicitur. Quibus huc vſque omnibus Societatis corpus formatum eſt, caput autem illius, quæ conſequuntur partes duæ propius attingunt; docet enim, & ſancit Octaua Societatis cum illo nexum, & de legendo illo & conuentu ad eam electionem

nem Generali tractat; nona Societatis cum eodem ſtabilitur conſenſus eius benè tegendæ præſidia, & mutua vtriuſque auctoritas; decima denique augendi, tuendique ſui, communes viæ Societati aſſignantur, atque hoc Ordine Ignatij conſtitutiones denatia hæc articulatio connectir, ac diuidit; quibus ab ipſomet, ad ſingula capita, addita eſt elucidatio, cui (vt Generali quoque Examini) non minor quam ipſis obſeruantia debetur. Quod autem prima poſt ſancti obitum Congregatione Generali quæſitum eſt, an eſſer aliquid in iis mutandum? cauſam hanc patres habuêre, non fuiſſe il is poſtremam manum, vltimamque approbationem à fundatore ſancto adhibitam; decretum nihilo ſecius, intactas penitùs ſeruari, obſeruatique oportere, neque in poſterum de vllo conſulendum, quod earum ſubſtantiam tangeret: cætera momenti leuioris, poſſent dumtaxat hac lege proponi, ne qua in iis item admitteretur mutatio, niſi quàm experientia, aut euidens ratio imperaret, quibuſdam vero extra legitimum Conſtitutionum canonem regulis de quibus S. Patris comperta mens vltima non erat, ſuam cuique vim, & locum eadem Congregatio tribuit. Sic itaque Conſtitutiones ex S. Viri autographo exſcriptæ, & magna fide cum eo compoſitæ, inde in propriam, atque immobilem Ordinis legem acceptæ ſunt, & publico iuſſu ab Ioanne Polanco Secretario ſubſcriptæ, ac ſigillo munitæ, ab eodem poſtea Latinè ex Hiſpanico redditæ, demum ſæpius collatæ, emendatæque ad primigenium textum, poſt plenam approbationem typis editæ ſunt. Nunc partem alteram quod ſpectar.

X. Id primum occurrit, certi coloris, aut formæ præſcriptum habitum Societatem non habere, quod parum aduertens ſcriptor quidam vitæ Pauli IV. habitum nobis de ſuo Ordine commodauit, cum tamen ab eo quo vulgo vtimur veſtitu, aliena ſint nonnulla, quæ ſunt illius Ordinis in veſte propria. Tunicæ quidem erectum collare à patriis Sacerdotibus honeſtis fundator ſumpſit, talarem vero pallij vice Scholaſticis dedit, Pariſientium imitatione, inter quos & ipſe ſtuduerat, & quò iuuenes noſtros primùm ad ſtudia miſerat, ſed horum neutro ſchemate ita ſocij vtuntur, quin pro varietate regionum, & occaſionum, diuerſum adhibeant. Clericorum cultu incedimus, quòd clerici ſumus, & (ſi cui lubeat) ſit hic ſanè noſtri Ordinis proprius, nempè clericalis. Eius autem modum conditione triplici ſanctus definiuit. *Vt honeſtus ſit*; *vt ad vſum loci in quo viuitur accommodatus*; *vt profeſſioni paupertatis non repugnet*. Præter quas fuit aliundè ita idonea ratio, vt neceſſaria quoque videatur; Hæretici enim ad ſeptentrionem, veterem cultum monachorum tam exoſum, & execrabilem populis fecerant; vt iis conuertendis deuota Societas, prudenter, & neceſſariò abſtinuerit eo cultu, cuius ipſi aſpectum exhorrebant, ne tanquam à feris ſic ij ab ſociis fugerent, qui tamen ſolo eorum congreſſu domeſtico & familiari iuuari poterant: quin etiam, cùm inter ethnicos plus auctoritatis ad fidem habeat literatorum cultus, vt

Cur Societas certo habitu non vtatur.

Mandarinorum inter Sinas, inter Indos Brachmanum; poſito Clericali, ad tempus ille induitur. Et quibus Prouinciis non ſuſtinet hæreſis vmbram vllam veſtitus Eccleſiaſtici, illic in milites, in ſeruos, in medicos, mercatores, artifices fingimur, tranſcribimúrque in omnia quibuſcumque poteſt aditus muniri ad latentes Catholicos ſine ſuſpicionis periculo adiuuandos.

XI. Choro prætereà Societas abſtinet, priuata officij contenta recitatione quod Dominico Soto viſum eſt ab religioſis familiis adeò alienum, vt cum nulli earum licere cenſuiſſet, carere hac parte tam neceſſaria contemplationis; hæc verba ſubiunxerit; *loquor de religionibus antiquis, nam ſi alius religionis modus circa huiuſmodi obligationes admittatur, certe vix nomen Religionis meretur, quippe quæ maximo religionis ſplendore caret.* Quod magnæ moderationis, grauitatíſque doctor, *Peſſimè dictum* libere arguit, tanto ſanè haud dignum Theologo, qui præter chorum, in quo tantum ponit, quicquid religioſo deeſſet Ordini (quod eſſe vult tantulum, vt ſi chorus non deſit, religionis tamen nomen retineat) id omne ex choro, cantúque publico ſuppleri putauerit. Sotus, celebris in Theologicis magiſter, choro adeſſet, necne, alij viderint, illud certum, notúmque, multis Ordinibus religioſa diſciplina claris in more eſſe, vt ij qui concionantur, qui docent, qui ad magnum Eccleſiæ decorem, atque vſum, eiuſmodi munera exercent, priuata lege ab choro eximantur, nec idcirco fiat, vt *vix* ij ſint religioſi, ſed cò fortaſſis verius inde ſibi hoc nomen aſſerant, quò præſtantius officium, & Deo glorioſius exercent. Igitur ſi ordo natura ſua id nactum ſit, quod ordinibus cæteris, ex cauſa indulgetur, immunitatem ſcilicet ab choro, is nempe vix religioſus Soto cenſente vocabitur? Iam quod ſuo ab ortu Societas choro fundator ſuus obſtringi noluerit, ſummíque Pontifices idem ſanxerint, patet imprimis ex eiuſdem Conſtitutionum parte ſexta vbi hæc habentur: *quoniam occupationes quæ ad animarum auxilium aſſumuntur magni momenti ſunt, & noſtri inſtituti propria, & valde frequentes, cumque alioqui noſtra habitatio tàm ſit in hoc, vel illo loco incerta; non vtentur noſtri choro ad horas canonicas, vel miſſas, & alia officia decantanda; quandoquidem illis quos ad ea audienda deuotio mouerit, abundè ſuppetet, vnde ſibiipſis ſatisfaciant. Per noſtros autem ea tractari conuenit, quæ noſtræ vocationis ad Dei gloriam magis ſunt propria.* Cuius ſanciendæ Conſtitutionis argumentum maius viderunt nullum ſummi Pontifices quam egregios progreſſus, ſuis copiose reſpondentes principiis, ſic præter alios Gregorius XIII. *Nos conſiderantes,* inquit, *Religionem prædictam vberrimos fructus ad Dei Laudem, & ſanctæ Catholicæ fidei propagationem per vniuerſum orbem dediſſe, meritóque in ſuis propriis inſtitutis confouendam eſſe, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia ſociis prædictis, vt horas canonicas ſinguli, & priuatim iuxta vſum R. Eccleſiæ, nō autem communiter, ſeu in choro recitare teneantur, quo acrius ſtudiis, lectionibus & prædicationibus intendere poſſint, concedimus.* Ad hęc Societas, extra monaſticos Ordines inſtituta, hoc ſiue adiumentum, ſeu caput aliquod cōtemplationis nequaquā deſiderat, vt quam nō habeat ſibi pro fine propoſitam. Nam

ſplendor,

Lib. 3. de Iuſt. & iure q. 5. art. 3.

Suar. tom. 4. de relig. l. 1. cap. 8.

Conſt. Ex ſedis Apoſtolicæ.

ſplendor, tanti apud laudatum Theologum momenti, vt ſummam Ordinum religioſorum in eo ſtatuere viſus ſit, nulla ſui parte Societati deeſſe compertus eſt. Sane quidem Tridentini Patres, & quinque Pontifices, à quibus probata, & confirmata eſt, ſemper fere præmiſſo acri examine, ab Theologiæ & canonum peritis, poſtque aduerſarios potentes diligenter auditos, haud paulo aliter de illa iudicarunt; integritate enim morum ex inſtituto vigentium inſpecta, ſupputatiſque lucis infractæ ipſius ac perpetuæ operæ (qui legitimus eſt opinor eiuſmodi Ordinis ac verus ſplendor) tam magnificè teſtati ſunt Illuſtratam ab ea Eccleſiam (quantum poterat ab Ordinum minimo Illuſtrari) vt de ſuis narranti ægrè illa referre liceat. Societatem videlicet contuebantur vt tabulam, ſuo in lumine collocatam, in quo tota ſui elegantia ſe prodit, cum in oppoſito nihil exhibeat præter colores temerè confuſos, illam, inquam, ſpectarunt ſuo ſcopo intentam, hoc eſt ab Eccleſia præſcriptis in conuerſionem animarum obſequiis, non autem monaſticis, quibus magna cum laude tot alij Ordines ſanctè occupantur, videruntque, *quantum in Eccleſia Dei hactenus fructum attuliſſet* (iam tum Pio IV. cuius hæc ſunt verba, Pontifice) *& quantum in futurum allatura eſſet* vtque ſanctiſſimus item Pontifex Pius V. *Innumerabiles fructus quos benedicente Domino Chriſtiano orbi, viros literarum præcipuè ſacrarum ſcientia, religione, vita exemplari, moribúſque ſanctimonia perſpicuos, multorum religioſiſſimos præceptores, & verbi diuini etiam apud longinquas, & barbaras illas nationes, quæ Deum penitus non nouerunt, optimos prædicatores, & interpretes producendo, feliciſſimè hactenus attuliſſet, & adhuc ſollicitis ſtudiis afferre non deſiſteret. Tam vtiles*, nempe, vt ait Gregor. XIII. *tamque neceſſarias functiones quas tum in Domibus per frequentem Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentorum adminiſtrationem, & ad eorum frequentationem ſedulam exhortationem, prædicationemque, & ſpiritualia Exercitia, ac alia verbi Dei miniſteria, tum in Collegiis per lectiones tam bonarum literarum, quam Philoſophiæ etiam, & Theologiæ; ad Iuuentutem bonis moribus & literis imbuendam ex ipſius Societatis primæua inſtituti erectione, ac diuina vocatione magno Dei beneficio, & Eccleſiæ ſpirituali emolumento exercet.* Clemens vero 8. nullis inquit, fracti laboribus, nullis vitæ periculis territi ad propagandam religionem Chriſtianam, Catholicæ fidei conſeruationem, atque vbi res poſcit, reſtitutionem, demum ad ſalutem animarum procurandam, profecti ſunt, & progrediuntur nunc etiam occaſione quauis, ad agrum Domini excolendum officiis, & miniſteriis pietatis. Quam etiam ob cauſam Societas à Paulo V. *Sancta, & nunquam ſatis laudata Religio* dicta eſt, ob ſingularem, vt perhonorificè teſtatur, quam ex ea ducebat, & antea duxerat vtilitatem Eccleſiæ. Tandem Gregorius XV. Virdunenſi Epicopo Carolo à Lotharingia concedens vt Societatem amplecteretur, breui diplomate ſic eum alloquitur. *Quod Reip. Chriſtianæ bono fiat, abiectis humanarum curarum opúmque impedimentis, proficiſcere ad*

Conſt. Etſi ex debito. Bul. innumerabiles.

Bul. Saluatoris.

Mandarinorum inter Sinas, inter Indos Brachmanum; poſito Clericali, ad tempus ille induitur. Et quibus Prouinciis non ſuſtinet hæreſis vmbram vllam veſtitus Eccleſiaſtici, illic in milites, in ſeruos, in medicos, mercatores, artifices fingimur, tranſcribimúrque in omnia quibuſcumque poteſt aditus muniri ad latentes Catholicos ſine ſuſpicionis periculo adiuuandos.

XI. Choro prætereà Societas abſtinet, priuata officij contenta recitatione quod Dominico Soto viſum eſt ab religioſis familiis adeò alienum, vt cum nulli earum licere cenſuiſſet, carere hac parte tam neceſſaria contemplationis; hæc verba ſubiunxerit; *loquor de religionibus antiquis, nam ſi alius religionis modus circa huiuſmodi obligationes admittatur, certe vix nomen Religionis meretur, quippe quæ maximo religionis ſplendore caret.* Quod magnæ moderationis, grauitatiſque doctor, *Peſſime dictum* libere arguit, tanto ſanè haud dignum Theologo, qui præter chorum, in quo tantum ponit, quicquid religioſo deeſſet Ordini (quod eſſe vult rantulum, vt ſi chorus non deſit, religionis tamen nomen retineat) id omne ex choro, cantúque publico ſuppleri putauerit. Sotus, celebris in Theologicis magiſter, choro adeſſet, necne, alij viderint, illud certum, notúmque, multis Ordinibus religioſa diſciplina claris in more eſſe, vt ij qui concionantur, qui docent, qui ad magnum Eccleſiæ decorem, atque vſum, eiuſmodi munera exercent, priuata lege ab choro eximantur, nec idcirco fiat, vt *vix* ij ſint religioſi, ſed cò fortaſſis verius inde ſibi hoc nomen aſſetant, quò præſtantius officium, & Deo glorioſius exercent. Igitur ſi ordo natura ſua id nactum ſit, quod ordinibus cæteris, ex cauſa indulgetur, immunitatem ſcilicet ab choro, is nempe vix religioſus Soto cenſente vocabitur: Iam quod ſuo ab ortu Societatem choro fundator ſuus obſtringi noluerit, ſummíque Pontifices idem ſanxerint, patet imprimis ex eiuſdem Conſtitutionum parte ſexta vbi hæc habentur: *quoniam occupationes quæ ad animarum auxilium aſſumuntur magni momenti ſunt, & noſtri inſtituti propria, & valdè frequentes, cumque alioqui noſtra habitatio tàm ſit in hoc, vel illo loco incerta; non vtentur noſtri choro ad horas canonicas, vel miſſas, & alia officia decantanda; quandoquidem illis quos ad ea audienda deuotio mouerit, abunde ſuppetet, vnde ſibiipſis ſatisfaciant, Per noſtros autem ea tractari conuenit, quæ noſtræ vocationis ad Dei gloriam magis ſunt propria.* Cuius ſanciendæ Conſtitutionis argumentum maius viderunt nullum ſummi Pontifices quam egregios progreſſus, ſuis copiosè reſpondentes principiis, ſic præter alios Gregorius XIII. *Nos conſiderantes,* inquit, *Religionem prædictam vberrimos fructus ad Dei Laudem, & ſanctæ Catholicæ fidei propagationem per vniuerſum orbem dediſſe, meritóque in ſuis propriis inſtitutis confouendam eſſe, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia ſociis prædictis, vt horas canonicas ſinguli, & priuatim iuxta vſum R. Eccleſiæ, nō autem communiter, ſeu in choro recitare teneantur, quo acrius ſtudiis, lectionibus & prædicationibus intendere poſſint, concedimus.* Ad hęc Societas, extra monaſticos Ordines inſtituta, hoc ſiue adiumentum, ſeu caput aliquod cōtemplationis nequaquā deſiderat, vt quam nō habeat ſibi pro fine propoſitam. Nam

ſplendor,

Lib. 3. de Iuſt. & iure q. 5. art. 3.

Suar. tom. 4. de relig. l. 1. cap. 8.

Conſt. Ex ſedis Apoſtolicæ.

ſplendor, tanti apud laudatum Theologum momenti, vt ſummam Ordinum religioſorum in eo ſtatuere viſus ſit, nulla ſui parte Societati deeſſe compertus eſt. Sane quidem Tridentini Patres, & quinque Pontifices, à quibus probata, & confirmata eſt, ſemper fere præmiſſo acri examine, ab Theologiæ & canonum peritis, poſtque aduerſarios potentes diligenter auditos, haud paulo aliter de illa iudicarunt, integritate enim morum ex inſtituto vigentium inſpecta, ſupputatiſque lucris infractæ ipſius ac perpetuæ operæ (qui legitimus eſt opinor eiuſmodi Ordinis ac verus ſplendor) tam magnificè teſtati ſunt Illuſtratam ab ea Eccleſiam (quantum poterat ab Ordinum minimo Illuſtrari) vt de ſuis narranti ægrè illa referre liceat. Societatem videlicet contuebantur vt tabulam, ſuo in lumine collocatam, in quo tota ſui elegantia ſe prodit, cum in oppoſito nihil exhibeat præter colores temerè confuſos, illam, inquam, ſpectarunt ſuo ſcopo intentam, hoc eſt ab Eccleſia præſcriptis in conuerſionem animarum obſequiis, non autem monaſticis, quibus magna cum laude tot alij Ordines ſanctè occupantur, viderúntque, *quantum in Eccleſia Dei hactenus fructum attuliſſet* (iam tum Pio IV. cuius hæc ſunt verba, Pontifice) *& quantum in futurum allatura eſſet* vtque ſanctiſſimus item Pontifex Pius V. *Innumerabiles fructus quos benedicente Domino Chriſtiano orbi, viros literarum præcipuè ſacrarum ſcientia, religione, vita exemplari, moribúſque ſanctimonia perſpicuos, multorum religioſiſſimos præceptores, & verbi diuini etiam apud longinquas, & barbaras illas nationes, quæ Deum penitus non nouerunt, optimos prædicatores, & interpretes producendo, feliciſſimè hactenus attuliſſet, & adhuc ſollicitis ſtudiis afferre non deſiſteret. Tam vtiles*, nempe, vt ait Gregor. XIII. *tamque neceſſarias functiones quas tum in Domibus per frequentem Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramentorum adminiſtrationem, & ad eorum frequentationem ſedulam exhortationem, prædicationémque, & ſpiritualia Exercitia, ac alia verbi Dei miniſteria, tum in Collegiis per lectiones tam bonarum literarum, quam Philoſophiæ etiam, & Theologiæ; ad Iuuentutem bonis moribus & literis imbuendam ex ipſius Societatis primæua inſtituti erectione, ac diuina vocatione magno Dei beneficio, & Eccleſiæ ſpirituali emolumento exercet*. Clemens vero 8. nullis inquit, fracti laboribus, nullis vitæ periculis territi ad propagandam religionem Chriſtianam, Catholicæ fidei conſeruationem, atque vbi res poſcit, reſtitutionem, demum ad ſalutem animarum procurandam, profecti ſunt, & progrediuntur nunc etiam occaſione quauis, ad agrum Domini excolendum officiis, & miniſteriis pietatis. Quam etiam ob cauſam Societas à Paulo V. *Sancta, & nunquam ſatis laudata Religio* dicta eſt, ob ſingularem, vt perhonorificè teſtatur, quam ex ea ducebat, & antea duxerat vtilitatem Eccleſia. Tandem Gregorius XV. Virdunenſi Epiſcopo Carolo à Lotharingia concedens vt Societatem amplecteretur, breui diplomate ſic eum alloquitur. *Quod Reip. Chriſtianæ bono fiat, abiectis humanarum curarum opúmque impedimentis, proficiſcere*

Conſt. Etſi ex debito.

Bul. innumerabiles.

Bul. Saluatoris.

ad eam ſacræ militiæ Societatem, Catholici nominis defenſione, & hæreticorum excidiis clariſſimam. Hæc ergo, vt dixi, Pontificibus comperta, qui Societatem æquis luminibus ſpectârant, multiplex ab eis præconium tulêre, cuius pauca quæ reddidi, ſi non erro ſatis conficiunt, Societatem choro deſtitutam haudquaquam ſplendore deſtitui. Quo ſane ſi choro teneretur, & ipſa luceret parciùs, nec poſſet alios pro Inſtituti ratione, niſi parciùs illuſtrare. Præter hæc tamen ex iis quæ Societatem conflant variis conditionibus facilè cernitur, non potuiſſe illam à Sancto Fundatore chori officiis obſtringi ſine magna totius Ordinis, vitæ, ac munerum perturbatione. Domos enim habet Probationum, Collegiorum, & Profeſſas: tyrones qui probantur, præter alias interdum, horas quotidiè in excolendo animo ponunt quinque, ſeſquihoram meditationi; alterum tantum piæ lectioni, cohortationibus, collationibus, tum Examinibus Generalibus duobus, totidem propriis, altero peractæ meditationis, altero vitij quod euelli, virtutis quam animo inſeri, maximè interſit, & eiuſmodi nonnullis. Ad hæc aliquot menſes peregrinationi, noſocomiis, miniſteriis vilibus & abiectis impendunt; nec inter ſe niſi de diuinis ſinuntur colloqui; ne cilicia quidem & pia flagella dum ad laxandum animum vnà texunt, ab audiendo libro aliquo pio ſunt vacui; breuiter mentem, extra ſomni horas toto biennio tenent ſemper in Deo occupatam, tenerentúrque in eo diutius, ſi foret aut dies productior, aut contentioni vires ſuppeterent. Nec ſtare minoris prima illa poteſt vitæ impreſſio, quæ eſt illorum Inſtituto germana, hominémque interiùs fingit conſcientiæ puritate, ſuimet contemptu, domandis affectibus, virtutum ſolido, & familiaritate cum Deo. Hac igitur animi tam denſa, & varia diſtentos applicatione, an fas ſit etiam cantu onerare, nemo eſt opinor quin videat. In collegiis autem ſtudendo, docendo ita incumbitur, vt ſua meditationi, examinibus, & his ſimilibus, ſacrata ſpatia ſeruentur, quibus adeò non poteſt noua mentis occupatio adiungi, vt vel hæ vnæ ab externis compluribus modum putentur excedere, & qui frequenter iis intabeſcunt, & ſanguinem excreant, argumento ſint alios, non eſſe grauius premendos. Porrigitur ſiquidem annos tredecim is labor; docendi curriculo ab infimis literis ad vſque Rhetoricam; ſtudendi à Rhetorica ad metam Theologiæ ſupremam perducto. Denique Profeſſorum domos operarij incolunt, quos ait ſua quadam Epiſtola S. Ignatius *debere ſemper in procinctu ſtare, ad capaſſendas quocumque gentium miſſiones pro vocationis noſtræ munere, & Inſtituto quod in Domino ſectamur.*] Extra illas autem in templis ad confeſſiones, occupantur; in Sodalitiis B. Virginis, in noſocomiis, in carcere, in doctrina Chriſtiana pueris tradenda, viſendis iuuandiſque ægrotis, concionibus habendis, & eius generis aliis, quibus ij pariter detinentur, quos in Collegiis docendi, aut ſtudendi penſum, ab iis non eximit.

Poſtremo

XII.

Cur Societas communem omnibus afflictationum menſuram nō habeat, ſed viribus ſingulorum cōgruentem.

Poſtremo Societas, pœnarum quas obeat menſuram non habet omnibus communem. Melchior Voletus Lutheranus miniſteriarcha, & qui ex eius debacchatione idem exſcripſere, Societatis partes faciunt omnino duas, vnam Carnificum, aliam damnatorum; illam infamium, hanc ſceleratorum: huius dicti fidem vt faciant, fabulantur apud nos in Collegiis ſubterraneos haberi ſpecus ſitu, & tenebris horridos, in quos ſecreti deſcendant aditus; illic barbara quæuis cruciandi genera haberi, ferrum, ignes, fidiculas, eculeos, taureas, catenas, vngulas, forcipes, & quid non? ad ſalutandum, qui mala quiſquis in eos aduenerit domeſticos inferos illic è noſtris carnifices agere, perſonarique veſtibus, & laruis ad terrorem mire formidabilibus: cruciandos quoque de noſtris eſſe, & alios fuſtibus contundi, diſtorqueri aliis brachia, commiſſuras luxari, aqua conglaciata, & feruente perfundi; omnes miris ſcilicet modis, & comibus excipi, nec fas cuiquam illorum propterea, vitam motu teſtari, nedum ſuſpiriis dolori aditum laxare; nam vt pullos aquilæ ad ſolem; ſic Societatem ſuas ad ignem, & tormenta, proles legitimas probare. Hoc porro examen decretorium eſſe profeſſionis conferendæ, vel negandæ, miſſionis ad conuertendos hæreticos, & ethnicos, cum Ordinis gloria obeundæ; inde enim producti, velut è ſchola gladiatoria, aſſuetique ad batuendum cum ipſa morte, vbi poſtea cum illa ſerio pugnandum, eam tam nihili faciunt, vt inſerto quoque in laqueum collo de patibulo prædicent, & medio in rogo cantent. Aliorum pectus anguſtius, inde id ſaltem lucrifacit, vt quod ineſt regulis durius, pro ludo habeant, illam maximè obedientiam ad iubentium nutus ſemper expeditam. Hæc iſte de nobis hæreticus commenta ſomniat. Alij vero prorſus contraria: domos noſtras Eliſios eſſe, ſpinam in iis videri nullam, quæ leui aliqua punctione, pœnitentiæ index fiat. Degere nos ab rebus omnibus commodiſſimè inſtructos, domi ac foris deliciari nos, ſpirare ambarum, & melle diffluere. Ita nos hic ſpinis, roſis alius coronat, fitque ſua cuique libido ſtyli, ſcribendi de nobis arbitra, vt è quolibet ſaxo ſculptor quiuis pro ingenio ſuo beſtiam effingit, aut Deum. Eſto, & ſua ſit omnibus fingendi licentia; ſic tamen ex vero res habet. Aliud eſt religioſam familiam aſperis, ſeu pœnitentiis carere, aliud earum menſuram non habere communem omnibus, ſingulis æqualiter diuiſam. Prius illud planè Ordo nullus in Eccleſia admittit; ſecundum Societatis eſt, atque in eum quem ambit ſcopum ſapientiſſimè prouiſum, Deo legiſlatorem ſanctum ad hoc decernendum, & ſcribendum mouente. Nec enim longa tritum experientia latere poterat, quid & quantum conferrent hæ pœnæ ad altam virtutem, quive eſſe deberet illarum modus; nec tam parum conſultè, pietatem heroicam ſuis deſignabat, vt omitteret vias indicare, ad eam maxime opportunas: Societati ergo afflictationes imperauit, ſed quas inſtituti finis, præpoſitorum iudicium & cuiuſque vires metirentur, nec iubere aliud prudenter valuit; vnos enim illarum vetuit vſus immodicos (qui tum forent ſi ſuſciperentur inuitis præpoſitis, ſi iuuandis

animis

animis obeſſent, ſi iuſto granius corpus attererent) cætera quæ ad illas ſpectant Societati reliquit integra, cuius regulæ profectò, ſatis non fecerit qui aſperitates eiuſmodi, infra valetudinis ſuæ modum, & iniuncti officij neceſſarias facultates metiri ſibi ſtatuerit. Patebunt hæc euidentius ipſis rebus cum Deo dante tot illos memorabo, quibus in Societate dum viuerent aſperitas hæc fuit peramica & familiaris; iam quod bonum factum fundatoris edicto ſuccini deceat, quo tribus iis quas dixi regulis vſum exterioris pœnitentiæ circumſcripſit; quodque ad hoc etiam ſpectarint quæ illo adhuc ſuperſtite Iulius III. Societatem approbans ſic pronuntiauit: *nihil quod pium ſanctúmque non ſit, in dicta Societate, eiuſque laudabilibus inſtitutis reperiri*; non eſt operoſum aſſerere. Has ſiquidem afflictationes cum viæ ſint quædam ad eum finem in quem per ſe poſſunt aliquid prodeſſe, (poſſunt autem vt valetudini potio medica; & ſolutio crediti, debentis libertati) ex fine præcipuo cenſeri oportuit, in quem collimeant, vti & alia omnia, quibus ad noſtram, proximorumque ſalutem conamur præſidia, cum earum præſertim fructus, longe iis cedant, quos *diuiniſſimos*, ex fine S. Dionyſius ait exiſtere: ſanctè igitur Conſtituit Ignatius dum ait, *Corporis caſtigatio immoderata eſſe non debet, nec indiſcreta, in vigiliis, & abſtinentiis, & aliis pœnitentiis externis, ac laboribus quæ & nocumentum afferre, & maiora bona impedire ſolent.* Valétque hæc ratio in iis corporis vexationibus quæ latent, ſed eſt eadem plane in aliis etiam, quæ ſe in publicum proferunt, vt eſt ſolitudo, aſperitas veſtium, & his ſimilia, vſitatum enim viuendi morem, formámque veſtium, ad familiarem, & vtilem cum hominibus conſuetudinem, felicius cedere, non eſt pluribus diſputandum, niſi quis ambigit, an Dei filius ad hoc homo factùs, vt homines ſibi, hoc eſt veræ ſaluti aſſereret, vias ad hoc inierit, omnium maxime certas, & congruas. Ex quo S. Thomas preſſim reſpondet quærentibus, fueritne conducibilius Chriſtum cultu auſtero victúque incedere, an vero communi & familiari? negat enim fuiſſe: nam *qui cum aliquibus conuerſatur, conuenientiſſimum eſt, vt ſe eis in conuerſatione conformet ſecundum illud Apoſtoli, primæ ad Corinthios nono; Omnibus omnia factus ſum, & ideò conuenientiſſimum fuit vt Chriſtus, in cibo, & potu communiter ſe ſicut alij haberet.* Quod in veſtium modo, tanto verius eſt, quanto fideliùs, intuentium oculis, interpretantur illius qui eo vtitur interiora placita, & ſenſus. Verum quod Chriſtus, nec menſa in ſpeciem auſtera, nec veſte ſit vſus, haud illam propterea reiecit velut parum aptam hominibus ad ſe reuocandis; cum in prodromo ſuo Ioanne Baptiſta hæc illi placuerit, qui eremum incoluit, & induebatur camelorum ſetis pungentibus, & *non manducans, neque bibens*, eſt dictus; etſi enim fere pelliciuntur homines amabilitate, quæ ſe naturæ accommodans, inſtar hami capiendum ſe præbet vt capiat. Sunt tamen quos rapit admirabilitas, quæ de rerum inſolentia naſcitur, raram ſanctitatis imaginem, horrore veſtium, & ieiuniorum præferente. Quare alio loco S. Thomas *Dupliciter homines attrahuntur*

S. Thom. lect. 2. in c. 4. ep. 1. ad tim.

tur ad bonam vitam, quidam enim per ſpeciem ſanctitatis, alij per viam familiaritatis. Dominus autem, & Ioannes diuiſerunt ſibi duas vias. Ioannes, imo Dominus per Ioannem elegit ſibi viam auſteritatis, pro ſe elegit viam lenitatis. Non diffundo latius hoc caput ſanctorum ſententiis; dumtaxat moneo Deum præter dona humanis ſuperiora, ſolitum etiam, ſuauitatem quandam morum, affabilem & comem, ſuppeditare delectis ab ſe hominibus ad opem animis ferendam; ob quam charitatis vim rapacem, ſanctámque pellaciam, id ſibi non falſo arrogent, quod Nazianzenus de ſeipſo narrat, nempè cum prodiret Conſtantinopoli ad dicendū, concurriſſe populum ad amicam vocem, nec ſecus ab ore dicentis pendere ſolitos; quam congeſti ex ferro annuli, qui admoto magneti confertim inſiliunt; remotioribus ſic propiores vrgentibus, vt promiſſæ ex iis catenæ pendeant, vno amoris indeprehenſo nexu, affabrè contextæ. *Eodem modo* inquit, *erga me affecti eſſe videmini, nam & ex me pendetis, & alij ex aliis, mutuo nexu cohærentes, & omnes ex Deo, de quo, & in quem omnia.* Talem, vt alios taceam, fuiſſe nouimus Orientis Apoſtolum Franciſcum Xauerium, præter ſanctimoniam ſublimem, ea præditum amabilitate, vt occulto quodam (ita dictitabant) ingenij philtro, accedentes ſibi adiungeret, quare Deo interdum vocante, & neceſſitate barbarorum, ſedem vertere compulſus, clam noctu id facere cogebatur, vt ſe maturè præoccupatis complexibus, precibus, lacrymis ſuorum extricaret, ſic enim ipſe de ſe ſcribit, *& quod mirabilius eſt*, ait de monacho iuuene ſancto, Chryſoſtomus (quibus putes Franciſcum Xauerium ab eo deſcribi.) *Exteriore quidem cultu nihil à cæteris differre videbatur, non enim agreſtibus, vel incomptis erat moribus, non coma negligentia, non amictus vilitate nobilis, ſed erat communis habitu, veſte, aſpectu, & cæteris omnibus, quibus ex rebus factum eſt vt facilius plurimos intra retia ſua includeret, cum haberet intrinſecus incredibilem ſapientiam.* Generatim autem de hoc in ſcopum Societatis, vitæ vſu, Louanienſis Cancellarius Ruardus Taper poſt explicatas in auditorio frequenti cauſas, huius fin ſpeciem communis, noſtræ viuendi rationis, notatóſque illius ſucceſſus, eximiè concluſit. *Omnia propemodum ſunt communia, ſed interim perducunt ad maxima.* Qui genuinus eſt inſtituti finis, & noſtræ huiuſce regulæ ſcopus verus. Iam diuerſa cum ſit affligendi ſui menſura iis adhibenda qui ex officio aliis laborant, ab ea quam adhibent, qui ſibi viuis & ſerunt, & metunt; ne quem amor proprij commodi ſibi faceret iuſto mitiorem; aut truciorem feruentius ſuimet odium, tenendæ iudices mediocritatis S. Ignatius eos qui præſunt aſſignauit, qui ſpontaneas ſuorum pœnas ſic attemperarent eorum viribus, & Societatis ſcopo, vt iis noxiæ non eſſent, huic plurimum conferrent, atque hoc illarum peculiarem nobis vſum ab eo diſcriminat, qui eſt cæteris ordinibus communis, quod ij ſcripta, nos viua regula; ij æqualiter ſingulis, nos pro portione illum dimetimur. Quod omnino rem accuratius pendenti facile cernetur, ægrè aliter decerni potuiſſe; ferè ſi quidem maximè vtiles ad miniſteria publica ſalu-

Lib. 3 aduer. ſus vitup. vitæ mon.

tis alienæ, ferendis aſperitatibus corporis, ob attritas vires longinquitate ſtudiorum, & valetudinem exeſam, inepriores ſunt, quàm alij robuſtiori ſanitate, ſed ingenij donis non æquè ornati, ex quo fit vt iſti vix pondus ſentiant quod foret illis intolerabile. Ne barbaros quidem natura voluit æquitatem hanc animantibus negare, & eas impari publicis commodis onere premere. Vltra libras centum equis curſoriis ne quis imponeret

Caſſiod. l. 5. ep. 5. & l. 4. ep. 47.

Theodoricus pœna ſanxit; *Nimis enim abſurdum eſt*, inquit, *vt a quo celeritas exigitur, magnis ponderibus opprimatur.* Sed hic minime omittendum de regulis aliquot, extra corpus Conſtitutionum repertis, charactere autographo ſancti fundatoris, quoad eaſdem afflictationes. 1. nimirum ſi pulſu prauorum affectuum inſolenti, animam ad ſcelus cacodæmon proritet, remediis quoque inſolitis ſpontaneæ afflictationis, præter conſuetas repellendum. 2. ſi parum domiti naturæ impetus, verba factaue a nobis frequenter excutiant, ab eo quod profitemur aliena, tamdiu eſſe durius caſtigandos, dum prorſus nobis obtemperent, ſuâ etiam lapſui cuilibet taxata pœna. 3. de more præterea ſanctorum veteri, in cilicio, & inedia, precando, vigilandóque Deo proſternamur vbi neceſſitates publicæ incumbunt, vel priuati boni nobis ab eo impetrandi 4. ex duplici afflictionum genere, præferendas eſſe, quæ ſenſum inferunt acriorem, ſed damnum leuius, his enim corpus moleſtius, & durabilius affligi, cum è contrario quæ minori ſenſu valetudini multum officiunt; & leuius crucient, & fracta breui ſanitate citius fiant intolerabiles. 5. debere nobis corporis excuſationes ſemper eſſe ſuſpectas, quippe fugam laboris, ficta debilitate virium prætexere ſolere. quare dum moleſtiam queritur, non eſſe lactandum ſpe vlla liberationis, ſed mutatione æqualis moleſtiæ eludendum 6. haud paulo ardentius inſiſtendum interiori homini domando, quàm corpori; & frangendis animi motibus, quàm oſſibus; ac licet vtrique danda opera ſit, verum priori illi, præcipuè, perpetuò, atque ab omnibus, alteri vero quantum & rerum, & perſonæ, & temporis conditio exigit. Cui pulchrè concinit quod Henrico IV. Galliarum regi vir cordatæ virtutis Chartuſianus Monachus reſpondit, interroganti, quid eſſet diſcriminis inter aſperitatem Ieſuitæ, & Chartuſiani? quod hic, inquit, corpore macerando, animum Deo ſubdit; ille frangendo animo, corpus obſequi Deo cogit.

XIII. Stabilitâ pœnitentiæ menſurà, quam palam fecimus in Societate non debuiſſe omnibus præſcribi æqualem, videndum ſupereſt, num propterea laxiorem, an auſteram, ſtrictæque regulæ cenſeri Societatem oporteat.

Societatis Inſtitutum ſtrictioris eſſe Regulæ.

Qua in re id primum dici poteſt, religioſos ordines inter ſe collatos, alios aliis plus minus præcellere, cum inſit cuique aliquid ſingulare quod cæteri minimè profitentur. Deinde auſtera quæ dicuntur, non circumſcribi rebus quæ corpus cruciant; ſed auſteriora eſſe longéque grauiora quæ ſe intro ſu animum penetrant. In his Societas cuiuſmodi ſit, ex paucis oſtendo diſciplinæ illius capitibus, quam non habent ſolum Conſtitutiones velut ſepulchro reconditam, ſed viuaci obſeruatione Dei gratia omnes tenent

quotquot

quotquot volunt Societatem retinere. Primum ergo, Probationis annos habet omnino tres, duos initio; confectis ſtudiis tertium, quo velut à pueris, *in affectus ſchola* (ſic illum vocat S. Ignatius, vetera pietatis tyrocinia repetuntur. Huius anni propoſitum, arctior cum Deo familiaritas prolixiori meditatione captanda; inſtaurandus animi ardor, literarum feruore intepeſcere conſuetus, ſimulque cum corpore minui. Quare aiebat S. Pater, ſe in vniuerſum ſat habere, ſi noſtri ſcholaſtici, qua virtute ſtudia inchoaſſent, eadem ex iis prodirent. Ad hoc propoſitum, exercitiis ſpiritualibus menſis primum integer ſumitur, horas quotidiè quatuor meditando, & continuo ſeceſſu, omnem hominum conſuetudinem vitando. Poſt hunc, menſis alter miſſionibus tribuitur; miniſteriis vilibus, & laicis tertius; in quibus vt alias ſemper vigere oportet eorum vſum *quæ ad profectum in humilitate, & abnegationem vniuerſi amoris ſenſualis, voluntatis, & iud cij proprij, & maiorem cognitionem, & amorem Dei conferunt.* 2. Præter has habet Societas probationem annorum octodecim, quibus totis obſeruamur, notamur, inueſtigamur, arguimur, & ſicubi deſit neceſſarius virtutis modus, vt quis eius corpori adiungatur, nec dilatus in alios menſes emendetur, futurum oneri in ſeculum remittit. Quæ cauſa eſt vel Profeſſionis, vel pro merito cuiuſque, gradus alterius poſt tot annos noſtris conferendi 3. quod noſtræ quoque diſciplinæ peculiare eſt, nec ita facile, magnam ſcilicet vitæ partem, inter probationes pendere ambiguum, nec extra periculum dimiſſionis indecoræ, ſi commeritus ſis, nec ſecurum gradus, cui te parem Præpoſitus iudicaturus ſit; paratum tamen ad quemlibet. Hoc ſanè tantum eſt vt peritorum iudicio, difficilioris tolerantiæ putetur, quam quicquid potuit aſperitatis corporeæ induci in Societatem. Certum eſt in his propugnandam eſſe virtutis vi magna conſtantiam, magna vi Obedientiæ, abdicatione ſui, rerumque omnium contemptu. 4. adde limam literarij ſtudij ſurdo morſu ſtudentes, annos circiter tredecim depaſcentem, & ſeueritate multorum examinum; ſuſpenſa interea cuiuſque ſorte, vel continuandæ, vel omittendæ illius occupationis, ſi cui minus cum illa, vel minus cuipiã ipſa conueniat. 5. in his numerentur anni quatuor aut quinque, docendis in ſchola pietatem, & literas pueris (quod ſatis ſit dicere) tribuendi. Præſcriptis in eam rem horarum quinque, quotidie ſpatiis, præter alia priuatim extra id temporis ſæpius addenda, opus omnino faſtidij plenum, & patientiæ, ac demittendi ſui ſeges ampliſſima. 6. horum autem, & cuiuſvis alterius laboris, merces vna, Deo placere, & hominibus prodeſſe, nec fas abſque graui piaculo aliam vndecumque admittere: itaque nemini etiam eleemoſynæ nomine vel obolum licet in proprios vſus accipere. Ne domi quidem meritis præmium vllum eſt, nec quos maior illuſtrat authoritas, vtilitas, generis claritas, & prærogatiua religioſæ ætatis, lege vlla priuata infimis præferuntur, æquo omnes habentur, & communi iure, & qui olim domi ſuæ potens; qui nunc domi noſtræ magnus atque emeritus, nullo meritorum, & titulorum diſcrimine, promiſcuè mediis, & poſtremiſſimis æquatur. Vna omnium ſpes, & corona Deus, qui pondus cuiuſ-

Part. 5. Cõſt. c. 2. §. 1.

Ibid.

que ſua lance explorat. Atque ex eo noſtros omnes ducere ambitus, & in eum referre tam integrè, iubemur; vt ne gratiam quidem, nedum honorem, aut commodum ex laboribus noſtris expectemus 8. Igitur nec ætas, annis, præfecturis, rebus, alióve titulo diu condecorata, tantum cuiquam dat immunitatis;vt dare,vel accipere literas valeat,niſi eius qui præſit oculis, cenſuræque obnoxias;vt eius iniuſſu triobolū inſumere;vt denique poſt annos religioſæ glorioſæque operæ quinquaginta,plus ſibi arrogare,quàm cum primum in tyrocinium ſubiit.Itaque illud ſcite dictum,in Societate ſenes iuuentutē;iuuenes viuere ſenectutem,quòd ex illis iuuenum diſciplina,ex his ſenum maturitas, & conſtantia exigatur.9. auget mirum quantùm iam dicta, incredibilis parendi neceſſitas ex eorum qui regunt nutibus in omnia docilis, & in quæuis tum loca, tum munera, tum miniſteria agilis: hoc vero in pauca collectum verba, nihilominus quàm operoſum ſit, facilè argumentabitur, qui dulce bonum libertatis, iuriſque proprij, quantum ſibi, quantum mortalibus omnibus iucundè ſapiat, animaduerterit: ex oppoſito enim conficiet quanti ſit, ex alieno arbitratu, in omnibus etiam minimis aduſque vltimum vitæ halitum pendere, religione illa, & diligentia parendi perpetua, quam Societas profitetur, de qua eſt illud Gregorij Magni tot annos in cœnobio experti, valdè prudens effatum, *longe altioris meriti eſſe propriam voluntatem, alienæ ſemper voluntati ſubiicere, quam magnis ieiuniis corpus atterere, aut per compunctionem ſe in ſecretiori ſacrificio mactare.* Non eſt ergo apud nos in arbitrio cuiuſquam, locum ſibi, cubiculum, officium aliquod aptare; aut mandatum ab rectoribus munus ita poſſidere, vt eo non poſſit, ab iis moueri vbicumque Deo gratius fore ſtatuerint.10. auget illa item coctu difficilis, famæ noſtræ contemptio, qua nos iure omni exiſtimationis propriæ abdicamus, & cuique liberum volumus quicquid in nobis extra confeſſionis, & ſecreti arcanum obſeruarit, leuius grauius, nobis etiam inſciis deferre ad præſides; haud quidém vt cauſæ, ac pœnæ iudices; ſed tanquam Patres emendationis curatores: & hoc famæ iure, tunc eo ipſo exuimur,cum illi Ordini nomen damus, cuius nemo eſt capax niſi qui hac lege teneri ſe velit, & ſentiat. Quare inter illa quæ interrogantur, qui nobis adiungi cupiunt, hoc à fundatore diſtinctè præcipitur. *Ad maiorem in ſpiritu profectum, & præcipuè ad maiorem ſubmiſſionem, & humilitatem propriam, interrogetur an contentus ſit futurus, vt omnes errores, & defectus, & res quæcunque, quæ notatæ in eo, & obſeruatæ fuerint, ſuperioribus per quemuis qui extra confeſſionem eas acceperit manifeſtentur.* Quod ſanctè ad virtutem; ad æquitatem iure optimo ſtatutum, recens auctor, ſtultitiam, honoris ſui prodigam vocauit. Et illo antiquior Bannes, tacito Societatis nomine de hac agens ipſius regula, *Mihi profectò*, inquit, *durum videtur, vt tota communitas religionis profiteatur tantum rigorem; in cuius executione poſtea qui non fuerint valde perfecti, facile perturbabuntur, videntes paſſim ſua delicta occulta, nota eſſe prælato.* Quæ tamen Dei eſt bonitas, abſque vlla perturbatione, apud

L.6.in c.15. 1. Regum.

c 4 §. 8. Exam. gen. Contr. Theo. Mor. t. 1. l. 1. tr. 3. contr. 3. n. 28. 22. q. 33. a. 8. dub. 2. ad 6.

apud nos diligentiſſimè id ſeruatur, vocationis propriæ quam dicimus,gratia, proprium quoque ad hoc facilitatis præſidium afflante. 12. Poſtremo culpæ etiam peleues, imò errata noxæ omnis expertia, publicis emendantur pœnis; culpæ vero lethales extra ſacramenti arcanum deprehenſæ non ſinunt reos in Societate tolerari; vt S. ipſe Ignatius Rom. Collegio (vnaque Societati vniuerſæ) per Martinum Clauium edixit. Sunt hæc aliqua de occultiori aſperitate noſtræ diſciplinæ, quibus addendum eſt. Fere omnia proceſſu annorum callum non ducere, nam ad illam Iudicij voluntatíſque Obedientiam, ex alieno arbitrio, omni vita perpetuo pendulam; ad illam proculcationem libertatis, ac genij; ad illum ſui, ac famæ in magnis animi, & ingenij opibus poſt ingentia merita contemptum; tantum abeſt vt ſenſus annis, & aſſuetudine hebeſcat; vt potius fiat acutior, & cum ætate, iudicio, auctoritate, ac meritis creſcat, pungátque tunc per ſe acrius, cum per animi virtutem diſſimulatur conſtantius.

XIV. *Cur in Societate gradus Profeſſorum, Adiutorum. Scholarium.*

Ad gradus venio quibus Societatis homines diſtinguntur. Quidam enim ſunt velut adhuc in via. Viam emenſi conſiſtunt alij: Experimenta hic viam appello; in ea verſantur primum nouitij qui vt explorantur, futurine ſint ad Societatem idonei, ſic explorant viciſſim, & ipſi, ſatiſne ſibi illa conueniat: hinc vbi partibus vtrimque mutuo factum ſatis, vota nuncupant tria, religioſis communia: necdum tamen greſſum eo loco firmant, vnde non ſit vlterius eundum; inde ſcilicet alteram ineunt probandi ſui viam, priore haud paulo longiorem; in qua deinceps non eſt iis integrum, ſuſcepti ordinis retinendi periculum facere; ſed experitur Societas, in quo illos gradu collocatura ſit: voto interea ſingulari ſtatim ab tyrocinio deuinctos,acquieſcendi cuilibet gradui quem illis Præpoſitus aſſignarit; ſuntque duo ij gradus claſſium in quos vniuerſa experimentorum periclitatio deſinit, Profeſſorum videlicet, & ſpiritualium adiutorum: quarum neceſſitatem mirè ſapientem docet ipſa natura,quæ per ſe quidem ad perfecta contendit ſemper & nititur; non tamen ſemper ad optatum euadit. Ita Societati propoſitum quidem eſt, ad Profeſſionem votorum quatuor ſuos perducere, quæ pars ſui eſt princeps, & maximè nobilis: verum vt illa, quæ viam muniunt ad perfectum opus, interdum offendunt materiam minus idoneam, nec fingi facilem; pro illius tamen ingenio metallum cudunt compoſitionis non ſemper abſolutiſſimæ, quale ſuapte natura conceperant, ſed vſus nihilominus boni, & commodi; ſic planè Societas delectus non habet adeò fœlices, vt non aliquando in eas indoles, & ingenia incidat, ex quibus non poteſt Scientia, & virtus ad Profeſſionis menſuram extundi, quare hi ſecundum à Profeſſione gradum conſtituunt, in ſpiritualibus adiutores, & trium votorum Profeſſi: demum vt à principiis rudibus natura ad excellentiam opificij momento non ſcandit, ſed paulatim, & profectu quodam qualitatum, quæ ſuſceptam materiam, & parant, & probant;ſic Profeſſus quatuor votorum, non eſt fuſilis labor, ſed lentus & diuturnus, quo in virum doctum, & virtute præſtantem excuditur, qualem videlicet credenda

denda illi officia depoſcunt; Per id vero tempus, quod ferè multos annos tenet, experimentum ſui præbet, & approbati ſcholaris nomenclatione deſignatur. Quæ admodum claré ab Gregorio XIII. explicantur dum Societatis Inſtituta confirmat. *Qui ad Profeſſionem*, inquit, *quatuor votorum admittendi ſunt, eos iuxta Conſtitutiones eaſdem, & Apoſtolica decreta, & Indulta, viros omnino humiles, ac prudentes in Chriſto & in vita puritate, ac literis conſpicuos, diuturniſque, ac diligentiſſimis experimentis probatos, atque Sacerdotes, & in miniſteriis huiuſmodi prius, diu multúmque verſatos, vocatio hæc requirit, vtpote quos ardua maneant miniſteria, quò fit vt non omnes ad eandem Profeſſionem idonei eſſe, nec tales ſine longa exercitatione, atque experimento fieri, aut etiam cognoſci poſſint. Quapropter Societatis corpus in ſua membra, & gradus, idem Ignatius diuino inſtinctu, ita duxit diſponendum, vt præter eos quos Præpoſitus Generalis, ad Profeſſionem quatuor votorum idoneos eſſe cenſuerit, & nonnullos quos interdum ad Profeſſionem trium admittere poteſt, reliqui etiam Sacerdotes, quorum vita & doctrina in Societate diu probata eſſet, ac Præpoſito Generali perſpecta, & de ipſius licentia, in Coadiutorum Spiritualium formatorum gradum, per tria illa vota, ſimiliter publica, ſed ſimplicia in ſuperioris manibus emiſſa admitterentur.* Sunt vero illa quæ vocat Pontifex miniſteria ardua, profeſſis obeunda; quæ ſaluti animarum nauant, in Miſſionibus præſertim, ad quas voto ſolemni quarto (qui gradus huius character eſt) Vicario Chriſti ſe mancipant, quocumque terrarum, & gentium nullo diſcrimine, profecturi, nihil excuſaturi, nullius viatici opem quæſituri, ſic fiunt, quod ait idem Gregorius, *Veluti viatores omni tempore parati, expectantéſque diem, & horam, qua vel ad extremas orbis regiones, cum venit vſus emittantur* Quam in rem nemo non videat, tota opus eſſe ſuimet deſtitutione, & perpetuo procinctu, ad proiiciendas pro Deo animas inter fidei hoſtes, & barbaros; magno item ſcientiæ, literarúmque armamentario ad conſerendas cum iis pugnas; potiſſimum vero, grandi virtutum commeatu, ardore charitatis, patientia ærumnarum, magnitudine animi inter pericula, demiſſione in ſucceſſibus proſperis, collectione in Deum aſſidua ex tot curis in tot proximorum auxilia diuiſis, præ omnibus vero conſcientiæ, Deum ac ſeipſam aſſuetæ præ omnibus vereri, procúlque arbitris, ſanctimonia conſtanti, inter ſexcenta offendicula egere. Experimur profecto quotidie, miſſionibus his quas profeſſis committit, Pontificis nutu Præpoſitus, virtutes eo loco dignas, & prorſus heroicas luculenter quidem ſe prodere, ſed miniſterio tam ſublimi, atque difficili ſic neceſſarias, vt minoribus expleri non valeat. Hoc ergo virtutis, & doctrinarum faſtigium qui prehendere nequeunt, conſiſtunt in gradu altero, ſpiritualium ſcilicet Adiutorum; niſi ſi quem aut dotes aliæ maximo vſui futuræ, aut merita in Societatem, aliudve quidpiam inſigne, ad profeſſionem votorum trium ſed ſolemnem, Generali Præpoſito commendarit, quam tamen is raro concedit, ac fermè ex indulgentia quadam priuatæ gratiæ, qua Societati inſeruntur cum eſſent

Bulla Aſcendente Domino.

claſſi

claſſi adiutorum ſpiritualium adſcribendi, in quo habetur eorum potius, quam Societatis ratio, cum è contrario in cooptatione profeſſorum ad quatuor vota, ſpectetur Societatis bonum, & dignitas, quæ ex ipſis præcipuè conſtatur.

XV.

Vota ſimplicia in Soc. licet non ſolemnia, religioſos verè efficiunt, ſunt per ſe perpetua quomodo tamen ſolui poſſint? & Dominum ıñ illis ſecluſo vſu conſiſtere Bull. quanto fructuoſius, &c.

Bull. Aſcendente. Quod eſt quiddam nouiſſimum admirabile conceſſum Societati, & confirmatum, &c. Nauar. tom. 1. de Regul. n. 19.

Votis porro ſimplicibus, ij quoque, vt attigi, ſe Deo obſtringunt, qui certam inter nos, nondum claſſem adepti, ad eam interea probantur, & expoliuntur; de quibus nonnulla elucidanda ſunt. Primum, tribus his votis, etſi ſimplicibus, poſt tyrocinium poſitum deuinctos, non minus verè, ac propriè religioſos eſſe, quam Societatis, & quorumuis Ordinum profeſſos. Ita quidem Gregorius XIII. poſt cuius decretum auſi tamen ſcribere nonnulli, demptis ſolemnium votorum profeſſis reliquos omnes in Societate, ſeculares eſſe, vnis tantum ſubdi Epiſcopis; cæterum ſui Dominos eſſe; poſſe in alios ordines; poſſe in ſeculum ſuo iure tranſire: Pontificem priuati Doctoris officio functum, dum contraria ſenſiſſet, potuiſſe errare; huc enim illos cæca æmulatio egerat, dum ſe diplomate quo nimis apertè Pontifex in oppoſitum illos conſtrinxerat, nituntur euoluere. Quare aliud diploma biennio pòſt idem edidit, quo nulla iuris omiſſa cautione qua ſolent Pontifices, certos ſuæ mentis populos facere, decernit noſtros votis ſimplicibus, religioſos verè, ac propriè effici, nec Societatis aut aliorum Ordinum profeſſis quoad hoc in vllo cedere: hoc autem ab ſe haudquaquam priuatum doctorem agente decerni; ſeque effugia hæc maligna mentem ſuam peruersè interpretantium, auſus temerarij damnare. Alterum eſt vota illa tria, ex primaria ſui inſtitutione, eſſe perpetua, nec poſſe, niſi aduentitia quapiam aliunde ex cauſa, vi ſua excidere, qui enim hæc nuncupant, ſponte, ac liberè in omnem vitam Deo, & Societati ſe obſtringunt; viciſſim ad eos perpetuo retinendos, fidem Societas obligat; dumtaxat ſi fuerint, quales ex eius inſtitutis oportere ſe eſſe perniderunt. Verum quòd ſtatus votorum ſimplicium, experimenti eſt, vt explicuimus, & experimenti probatio, natura ſua in alterutrum anceps, non ſinit admitti quos demùm compererit ineptos; tunc poſſunt dimitti ab Societate, ſi tales ſeſe præbuerint, nec enim poterat probandos, apud ſe tot annos tenere voto omni ſolutos, abſque grauiſſima Ordinis perturbatione, nec eius vinculi religioſum nexum circumſcribere tempore, quo conſtantem in gradum eſſent promouendi, ne vt magna prudentia vidit Pius V. decurſis ſtudiis aut aliquanto poſt, pro arbitrij ſui libidine Ægypti allia guſtarent, & ſic Societas, *deluſa, & defraudata viris ſua impenſa, & labore doctis, careret literatis, qui operam in vinea Domini, iuxta ipſius Societatis inſtituta, morémque præſtari ſolitam, valerent adimplere.* Debuit igitur votorum religio, quoad ipſos eſſe perpetua, cuius ipſi vim prius, & naturam edocti, quàm ei ſe ſubderent; eamque vltro nihilominus amplexi, nullam ſibi cauſam reſiduam faciunt querendi, de nexus vtrimque mutui, diſpari obligatione; qua Societati quidem tenentur perpetua; Societas vero ipſis eatenus donec ſi grauiſſimis de cauſis, vtque Examinis explicatio loquitur, *iuſtiſſimis*, compellatur

Bull. Æquum reputamus, &c.

pellatur

pellatur nonnunquam eos velut noxium pondus à ſe abiicere. Tertium, ex quo Societas miſſionem cauſariam, legitimè cuipiam, vel conceſſerit, vel imperauerit; exinde votis ita cum abſoluit, vt ſi nunquam adſtrictus iis foret. Cum enim eſſent cum ſolummodo in finem edita, à quo tunc ij penitus excluduntur, re quam expetieras ſublata liquet vias ad illam eſſe iam irritas. Quartum eſt, voto Paupertatis, bonorum iure interea minimè priuari ſeu quæ poſſederant, ſeu quæ poterant ſperare, quoad certo in gradu, vitæ ſtatum denique fixerint; vſu tantum illorum inhiberi, qui ex paupertatis ratione ſic neceſſariò conſequitur, vt non magis poſſint, inuitis qui præ ſunt, vel obolo vti, quam ſi iam eſſent vota ſolemnia profeſſi, alioqui ſi bonis exciderent, dum ad immobiles probantur gradus, angi magnopere tum iis dimittendis Societatem oporteret, tum eos probroſo incommodo extra Societatem mendicare, ſi ad illam ineptos ſe exhibuiſſent.

XVI. Hic rerum noſtrarum, priuſquam cætera expono, lectoris animum aduertam oportet ad exquiſitam prudentiam; æquitatémque beati fundatoris, in iis quæ dicta ſunt ex eorum fine, ceu principe regula decernendis. Summam ergo illorum hic reddo, ſuis ordinatim digeſtam nexámque articulis, vt vno conſpectu mutua illorum habitudo, Inſtitutíque omnis ratió cernatur. Fine itaque perficiendi ſui, & proximi, Societati propoſito, non potuit ex cœnobiis ea decerpere, quæ ſanctè in iis obſeruantur, niſi quorum vſus, in hunc finem futurus eſſet maximè opportunus, hac ipſa opportunitate legendorum ſimul & modum, & legenda dictante. Hinc illa de veſtitu, de choro, de afflictatione corporis decreta quæ aſſeruimus. Verum huic tam vaſto iuuandorum ad æternam ſalutem hominum, Societatis ſcopo, ineſt peculiare propoſitum, noſtris laboribus regiones quaſlibet peragrandi (quod votum ſolemne Chriſti Vicario nuncupandum, tribus conſuetis quartum adiungimus) cuius excellentia operis, homines flagitat, qui magnis virtutibus, & ſcientia excellant; quæ duo parari, ac probari, cum niſi multorum annorum ſpatio non valerent, inſtituenda fuit eorum claſſis, qui acri virtutum, & doctrinæ palæſtra excolerentur ad tanti operis executionem, ſuique interea profectus ſpecimen, & experimentum darent; eſt vero claſſis hæc approbatorum ſcholariū quos cum vnius ingenij atque facultatis natura non finxerit; nec decuit etiam, vno omnes æquali tempore, in experimentis detineri; ſed periclitandi moras, tum merito, tum ſpebus quas de ſe quiſque dat definiri. His tamen omnibus, ſi omnes eò pertigerint quò illos Societas, iiſdem omnes præſidiis contendit attollere, abſque vlla dubitatione quatuor votorum profeſſio debetur. Sed cum multorum habilitas, & comparatio, eorum conatibus parum reſpondeat, neceſſarius fuit gradus inferior, adiutorum ſpiritualium, ac (ſi noua quædam extra morem ratio compellat) trium votorum profeſſio: quamdiu vero formantur explorantúrque dotes ſtudentium, abſurdum erat perinde nobiſcum velut in ſæculo

omni

omni voto ſolutos degere: nec minus abſurdum temporariis vinciri votis, probationum ſpatio definitis; ex quibus pro libito poſſent retrò ire, ac diuturnos Societatis ſumptus, labores, & contentiones deſertione impia, impudentique tunc fallere, cum forent in eam adlegendi. Quare interim votis religioſorum adſtringi illos oportuit, ſimplicibus quidem, ſed quantum ad illos pertinet, nunquam prorſus laxandis. Ligantur itaque ne pro arbitrio militiam deſerant; ſed poſſunt ab Societate, haud quidem leuiter, ac liberè, verum ob ſolam ineptitudinem, & commeritum dimitti vel eiici; cum hac tantum lege ad nos acceſſerint, hac lege inter nos admiſſi ſint. Ex hac poteſtate dimittendi, ſtatim conſequitur libertas, eorum qui iure dimittuntur, votis quibus erant deuincti, ſoluta penitus: vbi enim iam prorſus ab Societate excluduntur, teneri votis deinceps non poſſunt, eò tantùm conceptis vt poſſent in eam cooptari, indidem quoque id ſequitur vt quamdiu nobiſcum nondum ſtabiles verſantur, bonorum ſint ſuorum domini; licet eorum vſu, niſi ſuperior annuat, paupertatis voto arceantur. Addo ad extremum, ne ab ſuis muneribus Sacerdotes, ſcholaſticos ab ſtudiis quicquam interpellet, excogitatam eſſe domeſticorum claſſem adiutorum, qui ſe propterea quotidiano Marthæ miniſterio addixerunt. Atque hi poſt tyrocinium bienne, votorum trium priuata & ſimplici nuncupatione illigantur, cum in eos non cadat illorum profeſſio; ſed decennio circiter probati vota eadem publicè nuncupant, poſt quæ tamen, quod non ſint ſolemnia, nihil vetat, ſi quando commeriti fuerint ex Societate amandari. Inter hos autem, vtpote Laicos, & Sacerdotes diuinis in rebus adiutores, ratione votorum quæ in publico edunt, diſcrimen nullum eſt, fiunt enim vtrique tùm hæreditatis, tum ſucceſſionis incapaces. Sed ratione illorum quæ tractant, ſic differunt, vt qui æterna, & temporaria adminiſtrantes, temporaria, inquam, ſed in ſcopum ſubiecta nobilem, obſequendi Deo, ſalutique multorum, dum adſunt iis omni cura, quos ad eam ſalutem totos obedientia applicat. Quin eandem & ipſi, poſſunt debéntque per ſeſe promouere, adhortatione ſanctiſque conſiliis, dum tamen hac in re, ſuo ſe modulo ſemper metiantur, & hæc ſumma dictorum hactenus. Porrò in Ordine regulari, Religioſum votis ſimplicibus effici; Vota illa non poſſe ab Epiſcopis reſolui; Paupertatis veræ rationem, cum bonorum iure, ac poſſeſſione conſiſtere; Longè impari nexu teneri admiſſos, ad perſeuerandum; Societatem ad eos retinendos, miſſione demum legitima recedentibus ab Societate, vota plenè, & integrè remitti, iuris hæc omnia ſeu noui ſunt, ſiue inſtaurati, quamobrem, nonnulli (inquit Gregor. XIII. *omnia ex aliorum regularium Ordinum communibus rationibus, formis, ac ſtatutis metientes, Societatis Inſtitutum, peculiares Conſtitutiones, ac vim votorum ſimplicium illius, à ſede Apoſtolica in eadem Societatis religione probata admiſſorum penitus ignorantes, ac nonnulla iure antiquo perperam interpretantes, convellere nituntur.* Atenim illius Inſtitutum omne tam firmis hæret tum æqui-

Ff tatis

tatis radicibus, tum auctoritatis ſupremæ, partes illius diſtinctè ſingulas approbantis, vt nefas ſit ex iis, quacumque ſpecie, quicquam in dubium vocare, vel explicationibus interpolare.

XVII. *De præſcriptis à S. Ignatio Societatis augenda præſidiis, ac primum de admittendorum delectu.*

Societatis natura in hunc modum expreſſa, eiuſque auxiliis ad agendum, & Ordine graduum; ſequuntur ad vltimum eius conſeruandæ, promouendæque præſidia, fundatoris ſancti præceptionibus tradita. Horum ſine controuerſia caput eſt, illorum delectus qui eam ambiunt, nam vt illa vi nutriendi qua viuunt animantes, alimenta inepta corpori non accedunt, niſi peſſimè affecta, & cum praui humoris damnoſo affluxu, ex quo neceſſe eſt morbos gigni & temperiem inſitam peſſum ire; ita per delectus promiſcuos tyronum; vitiatis ſuccis, religioſorum ordinum corpora inquinantur, aut graui deinde moleſtia purgandis, aut damno maiori retinendis: quemuis aditum in Societatem præter illum quem S. Ignatius, parte prima Conſtitutionum aperuit, merito B. Borgia, Exitij portam, nominauit, iniqua ergo eſt illa vulgi, de nobis expoſtulatio, & laude mutanda; hamo nos, non reti piſcari, *turbam reti concludi*, vt ait Ambroſius, *hamo eligi ſingularem.* Præterquam quod enim, non ſunt religioſi Ordines emunctoria publica, & cloacæ, in quæ domus priuatæ, ſuas noxas & moleſta pondera protrudant, & Caini ritu; agreſtibus Deo primitiis ſupplicent; verat ratio delectus haberi minus curioſos adſcribendorum in aliquem Ordinem, quàm ſit eius Ordinis ſcopus excellens, & arduus: quare publico bono deſtinati, hominibus egent fructuosè ac tutò (qui non paſſim occurrunt) in publicum mittendis, & hoc idem mihi maximè cordi eſt, aiebat olim Henricus IV. Pariſienſi Senatui optiones tyronum lectiſſimas in nobis arguenti, in faciendo inquit exercitu, conſcribo ſemper quàm optimos; id ſi neglexero, habiturus ſim pro certo militem, pedibus quam manu promptiorem, eſtque hoc effatum præſtantis militiæ doctoris; *Vires regni, & Romani nominis fundamentum in prima delectorum Examinatione conſiſtere.* Tot has nihilominus tàm diligentes curas, non raro exitus eludunt, & qui de ſe ſpes magnas principio fecerant, magnam partem abortiunt, multo plures futuri, ſi negligentius legerentur, nam ſi numeri magis quam iuſti ponderis examen habeatur, breuilliam illam Societas referat, prole eſto, præcinctam numeroſa, ſed lacrymoſam, & ingemiſcentem, multiplicata gente, non magnificatam lætitiam: neceſſe eſt igitur ex S. Ignatij ſuper his præſcripto, Societatis candidatos, næuis aliquibus carere; ornamentis quibuſdam inſtructos eſſe. Debent ergo priuata Hæreſeos, ſchiſmatis, homicidij carere culpa, & ex immani aliquo ſcelere vulgata infamia; debent eſſe ab omni ſeruitutis, & coniugij vinculo liberi; debent nullam mentis, aut corporis infirmitatem pati, qua efficiantur inutiles; debent eremitarum habitum, aut alterius Ordinis (dempto militari) profitendi animo nunquam induiſſe. His impedimentis fores non patent in Societatem; aliud addidit grauibus de cauſis, quinta Societatis Congregatio, etſi iuris non æquè ſeueri,

Veget. l. 1. cap. 7.

ſeueri, nempe ortum hebræo, aut ſaraceno ex genere: præter quæ ſunt alia non ita grauia de quibus iudicant penes quos admittendi ius eſt, an eiuſmodi ſint quæ hominem faciant ad inſtituti munera ineptum, vt ſi quis anno decimo quinto minor, vel quinquageſimo grandior, ſi multum iudicio; memoria; ingenio deficit; ſi ferox indole, & virtuti refractaria, atque indocili; ſi diu prauis incoctus moribus; ſi mente à fine optimo diſtorta; obæratus, valetudine infirmus: quamuis S. Fundator haud multum huic vltimo attendebat, ſi accederet excellentia virtutis, atque ingenij; aiens ſic affectos, & ſemianimes, ſæpè validis, & integri roboris præſtare. Quibus autem inſtructos eſſe oporteat, qui nobis adiungi cupiunt, ferè quidem ſunt quæcumque animum, & corpus ad bene viuendum, & præclarè agendum comparant. Vnum tamen in iis eminet, quod antiquus è Societate Pater ſic ſcriptum reliquit [Dixi, ait, Patri Ignatio Chriſtianæ mentis magnitudinem ineſſe quandam, qua diuino fretus auxilio, multa, & grandia, Deóque maximè glorioſa, Inſtituto noſtro complexus eſt: quæ nobis quoque debet virtus ineſſe; animi ſcilicet amplitudo, omnium capax, & auida, quæcumque nobis, etiam ardua, ſumméque heroica ſuis Conſtitutionibus præſcripſit. Nec ſit qui arrogantiam hanc putet, & virtutis priuatæ fiduciam, difficilia quæuis auctrice Obedientia ex Inſtituto ſuſcipere; fundat enim hoc animi robur ex ſui totius, acuta, nec diſſimulata perſpicientia, ſui demiſſio. Hinc quantum viderint, tum ex noſtris, tum ex aliis viri ſapientes facilè apparet, qui Societatem paucorum eſſe cenſuerunt. Philippum quidem Melanctonem, peſtilentem hæreticum, proximè moriturum, vitæ odium cœpiſſe dicitur in id temporis extractæ, quo de geſtis Xauerij apud Indos ea diſcere cogebatur, quæ ſe cum acerbo cruciatu necarent; ergo erigens ſeſe ſubito impetu, & circumactis indignanter oculis, *bone Deus*, ait, *quid eſt hoc? video totum mundum plenum Ieſuitarum.* Quanto exclamaſſet furioſius, ſi nunc illos vidiſſet, ſubdit Burdigalenſis Senator Florimundus, tot prouinciis, domibus, Collegiis], Stationibus, toto orbe fuſos? hoc eodem ex luto Melanctonis, compegit Philippicam Arnaldus qua dolet vehementer, naturam ſui erga nos oblitam, & crudelitatem ferarum in homines, ſterilitate emendaſſe, ne multiplici earum fœtu, regiones fierent inhabitabiles: huius vero in nobis prouidentiæ ſalubris immemorem, augeri nos eò vſque paſſam, vt breui terram inundaturi videamur. Intelligere non poterat homo cæcus cauſæ præſtantiam, ex qua ſibi tàm triſtes, quàm exoſi fructus naſcebantur; pridem alioqui videre illam potuiſſet ex breuiori diplomate Pij V. ad Colonienſem Archiepiſcopum, Salentinum de Comitibus Iſemburgenſibus, vbi præter alia [factum ait, vt ex varia & vberi meſſe quam Societatis pietas, caritas, morum integritas, & ſanctimonia in Eccleſiam congregabat, ipſa Societas creſceret, paucíſque annis Chriſtiani orbis, fere omnes prouincias collegio aliquo decoraret, optandúmque vt eſſent multo plura, in locis maximè lue hæreſeos contactis, propterea, inquit, 21. *Maij* 1568.

Societatem hanc complecti debemus, ac tueri, vt reipſa facimus.] Verum etſi res ita ſe habeant, ſed poſſent aditus in Societatem adeò laxari, ad ſpargendos quocumque terrarum ex illa homines, vt tandem operariorum numero laborans, eorum opera egeret: nam qui ſtrenuè rem agant, & pauci ſunt & ex bonis ſelecti; cæteri fere impedimenta & ſarcinæ, retia lacerant, & nauim deprimunt, *Mihi cumulus iste ſuſpectus eſt*, inquit Ambroſius, *ne plenitudine ſui naues penè mergantur.* Cauſam periculi ponit Auguſtinus
l.4. in Luc. hanc ipſam tractans piſcationem ſpe, ac voto maiorem, *Vnde*, ait, *exi-*
Tract.122 in Ioann. *ſtunt in Eccleſia, tanta quæ gemimus, niſi cum tantæ multitudini obſiſti non poteſt, quæ ad ſubmergendam propemodum diſciplinam, intrat cum moribus ſuis, à ſanctorum itinere penitus alienis?* Rete quidem ad dextram ſi Chriſto iubente mittitur, quodque in nobis eſt, ab eo per ſeruum ſuum Ignatium dictatis inſiſtitur; fortunabit piſcationem Deus opulenta captura vi-
Ser.4. diuerſ. rorum inſignium, in quos illa cadat admiratio laudis magnifica, *& cum tanti eſſent non eſt ſciſſum rete.* De quo idem alibi ait *Adiectam ab Euangeliſta rem neceſſariam, & cum magni eſſent, non eſt ſciſſum rete*, nempe quod integra duraſſent retia, contra quàm ex magnitudine piſcium timeri debuerat; inde potius eueniſſe, *quia magni erant.* Quod vtinam tàm certum non foret, nam qui ſunt Inſtituti muneribus impares, vim magnam virtutis, ingeniíque poſcentibus; fere aut maiora ſe ambiunt, aut conantur, aut ſe alienis ab inſtituto negotiis implicant. Certè ſi homines futuros de Societate ad eam exigimus ſtaturam, quam ſignarat P. Hieronymus Natalis, & quæ fronti præfixa Conſtitutionum diu lecta eſt, haud ſcio an poſſit, vllum vel æquò rigidius, examen; vel probatio durior videri. *Homines, ait, mundo crucifixos & quibus mundus ipſe crucifixus ſit, vitæ noſtræ ratiò nos eſſe poſtulat. Homines, inquam, nouos, qui ſuis ſe affectibus exuerint, vt Chriſtum induerent: ſibi mortuos, vt Iuſtitiæ viuerent. Qui vt D. Paulus ait, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, in Scientia, in Longanimitate, in ſuauitate, in ſpiritu ſancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, ſe Dei miniſtros exhibeant; per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris, per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam, per proſpera denique & aduerſa magnis itineribus ad cæleſtem patriam, & ipſi contendant, & alios etiam quacumque poſſunt ope, ſtudióque compellant: Maximam Dei gloriam ſemper intuentes.* Ego, aiebat aliquando Ignatius, ſi eſſet optandum diutius viuere, ad hoc optarem potiſſimum, vt eſſem admittendis in Societatem hominibus parcior; fuitque dum vixit in eo ſanè parcus; imò hanc admiſſionis difficultatem, facilitate dimittendi (quam poſt videbimus) cumulauit, quo tamen vtroque Societatem magis auxit, quam ſi legionem ex manipulo feciſſet. Explorabat imprimis velut ſapiens architectus, ſoli naturam, & habilitatem indolis, quam ſi minus vidiſſet idoneam, ferendæ fabricæ, Deum, & Apoſtolicum ſpiritum excepturæ, nullis adducebatur precibus, vt ei inædificaret.

Ab iis deinde quos legiſſet, admodum ſeuerè probationes exigebat, de quibus, ſua quadam Epiſtola. [Adſcriptis inter nos, ſtatim ait, certos exercitationum ſpiritualium, & ſolitarij ſeceſſus dies præſcribimus, examinibus, Confeſſione Generali, meditationibus tranſigendos, & aliis ad reformandos mores, & concipiendam Vocationis celſitatem appoſitis. Poſt hæc miniſteriis domeſticis vilibus, & abiectiſſimis, bimeſtri addicimus, ad edomandos naturæ affectus, & ſæculi faſtum: inde haud multo tempore, mittuntur à nobis in noſocomia, ſuam per menſem ægrotis operam probaturi: hinc menſem alterum peregrinaturi, nullo viatico, nulla opis humanæ confidentia, nullo præter commune pauperum, in xenodochiis hoſpitio, nullo certo victu niſi mendicato, vt vno labore tum paternæ domus teneritates dediſcant, & amœnitates; tum diſcant toti à Deo pendere; parati ſeu barbarè, ſiue humaniter habeantur, æquali vtrumque animo, vultúque accipere] horum porro experimentorum, quàm eſſent gnauiter obita, ſigillatim quærebat rationem, ægrotóſque, aut per ſe, aut per domus miniſtrum in noſocomiis rogabat de ſedulo, aut ſecus famulatu, ſibi ab noſtris exhibito: interea temporis dum illic agerent, dato negotio curabat, vt ab loci præfectis duriter haberentur aſpernando, carpendo, imperando ſeruiles in ægrotos, eaſque maximè ſordidas, & extremæ nauſeæ operas: iubebat & tyrocinium aggreſſos, eodem quo venerant veſtium cultu tamdiu incedere, dum vſu laceræ fruſtatim deciderent. Sic arcis olim Neapolitanæ ducem, nouitium; ſic affinem ſuum Araozium, & iis ſimiles heteromallo, vt erant auróque ſplendidos, in coqui famulatu, in circumferenda oſtiatim per vrbem ad ſtipem mantica; in abluendis ante noſtras ædes lancibus, prætereuntium omnium conſpicuos oculis, totum biennium tenuit: nempe id volens intelligi, non veſte corporis, ſed interiori edomitorum affectuum habitu, & ornatu Societatis hominem conſtare. Quod magno profectus ſui compendio, tyrones ipſi optimè aduertebant, inter quos Gonzalus Sylueria (Monomotapæ poſtea, profuſo ſanguine Chriſtum quem prædicauerat, glorioſè profeſſus) ſuas illas de ſæculo veſtes, quoties exueret, me miſerum! aiebat exprobrans, quem ſibi homines alium eſſe fingunt, cum ne veſtem quidem hactenus mutarim. Sed enim admiſſos, exploratione accuratiſſima tentare ſolitus, haud paulo tamen eos diutius, & acriori probabat indagine qui eſſent magnis natalibus illuſtres, certus vt erant, ſi rite fingerentur rectéque ſuccederent, futuri *ſubſidio pariter & decori*, (quod ex Ambroſio, turris Dauid, Hieroſolymis fuit); ita ſi forent à virtute, & religioſo animo leuiter comparati, planè in contrarium deſituros. Dum enim poſtponi aliis non ferunt, nec valent merito præire, nimis vulgare eſt, vt armis veteribus viam ſibi in aulas muniant, iiſdem itaque denuo inflati ſenſibus, quos ad tyrocinij ianuam, tantiſper poſuerant, iam ſe cum aliis commetiri, minores ſpernere, obſeruantiam ſui exigere ſingularem, credita munera ſi minus luceant inquietè obire, quiritatione

XVIII. *De probandis tyronibus quod alterum eſt Societatis conſeruandæ præſidium.*

tione continua damnare gubernationem, velut arbitrariam, promiſcuam, priuatis affectibus diſtortam; demum meriti ſui ſuperbam inopiam, culpam alienæ iniuriæ facete, nec poſſunt hi fumi quin pungant hominum oculos, ad diuina fermè caligantes, vt qui ſuis tantùm ſpectandis, æſtimandiſque

De Nabuthe c.13. aſſueti, capere neſciunt, opum, & ſanguinis ſplendorem, non eſſe legitimos religioſo viro meriti titulos, niſi cum eos contempſerit, nihilque propterea deberi ſibi ſtatuerit. Eſt, inquit, Ambroſius, ſua etiam quædam in equis nobilitas, ab regiis ducta, & bellatoribus præſepiis; at ſi circo commiſſi, vix à carceribus mouerint, cum metas iam alij raſerunt, quid eos tunc iuuet origo nobilis? aut quid expoſtulent, ſe flocci fieri? *Nihil iſtud currentem iuuat, non datur palma nobilitati, ſed curſui.* Iam illo in cœtu honores, & munera, non ſunt meriti merces, aut præmium, vt eſt perabſurdum eo nomine hæc ambire; ſic & abſurdius, & minùs tolerandum, fulcire hunc ambitum rationibus de vulgo ſumptis, vt quæ religioſa æſtimatione, ſanóque de rebus iudicio, iure deſpuuntur.

XIX. *De dimittendis ab Societate.*

Tertium ſequitur ad bonum Societatis habitum conſeruandum mirè potens, & neceſſarium; exlegum ſcilicet, & ſolutiorum, velut exerrantis, vitiatique humoris matura purgatio; ne ſi ſemel imputruerint, morbos creent ſanationis deſperandæ. Quod enim de tota Eccleſia Auguſtinus, pulchrè in religioſos ordines idem cadit, *Sunt in corpore Chriſti quodammodo humores*

tract. 3. in ep. 1. Ioan. *mali, quando euomuntur tunc releuatur corpus: ſic & mali, quando exeunt, tunc Eccleſia releuatur; & dicit, quando eos euomit, atque proiicit corpus; ex me exierunt humores iſti, ſed non erant ex me. Quid eſt, non erant ex me? non de carne mea præciſi ſunt, ſed pectus mihi premebant, cum ineſſent. Ex nobis exierunt; ſed nolite triſtes eſſe: non erant ex nobis.* Prodeſt autem non ſolùm corpori ad valetudinem, ſed membris etiam ad arcendum marcorem, ea purgatio, nam vti fulmina, *paucorum periculo, multorum metu*, nubes excutiunt, ſic prauorum eiectionibus, admonentur boni, ne quo ſuo vnquam commerito id præceps adeant, vnde leui pulſu Societas illos in ſæculum deuoluat. Ex quo illud Xauerij admodum ſalutare, conſiderandum aſſiduè, Societate nos haud paulò magis quàm Societatem noſtri indigere. Nec vero expectandum, quoad malum ſenſim adoleſcens, erumpat in ſcelera, moréſque profliget; forent enim tunc dimiſſionis reparandæ vitæ remedia, non mortis occupandæ, & conſeruandæ ſanitatis. Canes nondum dentati, & cæcam in lucem vix editi, morſum proritantibus iam tendunt, vt ſcribit S. Baſilius; & fronte adhuc inermi vitulus, demiſſo capite, iam ſe putat in auras iactare aggreſſorem: futuri ſcilicet, nimis certum ſpecimen præmonſtrant, & quà ſint cornua, dentéſque defixuri. Et rubi, ait Auguſtinus herbeſcentes non pungunt, ſed fila tunc mollia, & lanuginoſa in atroces rhamnos creſcendo durantur. Næui ſunt quidam, & papulæ, in ſpeciem leues, ſed naſcentium indicia vlcerum. Ferri hæc non debent in Societate cùm diu callidis obſeruatoribus cernuntur in peius abitura, & rei tunc timidiùs agentes, ne profeſſione excludantur

dantur futuri poſtea effrænatiores, ſi ſublato metu, quo vtcumque tenentur ad profeſſionem admiſſi fuerint. Lethale profectò Societati vulnus foret, ſi per *imprudentem* quam vocat S. Ignatius *in retinendo caritatem*, ſuperiores rationibus illuſi minium humanis ac teneris; vel creduli emendationis, illos retinerent, quos iam inde ab initio peruiderunt futuros ad eam ineptos. Itaque nonnullis quandoque intercedentibus expulſioni alicuius, quam ipſe decreuiſſet; & hunc, aiebat Sanctus pro quo ſatagitis adſcripturi eratis in Societatem, ſi vobis, qualis eſt, conſtitiſſet? ſinite igitur dimiſſus abeat, ob hoc enim admiſſi probantur, vt perſpiciantur; ob hoc perſpici debent, vt ſi malæ frugis comperti fuerint, amandentur. Et vobis, addebat, per me, cura ſit admittendi: dimittendi curam mihi permittite. Externis vero interdum viſentibus, domo tota comiter circumductis, in egreſſu ad ianuam, & hæc nobis, dicebat, carcer eſt, atque huius beneficio nec domi carcerem habemus, nec quos carcere claudamus. Porrò illa ſeu nobilitatis primariæ, ſeu doctrinarum illuſtria decora, quæ lancem alteram vitioſam apud minus prudentes attollunt, nec ſinunt tot dotibus præditos regredientes in ſæculum, irretorto oculo ab iis adſpici, hæc, inquam, momenti nihil apud eum obtinebant, vel ad ſeruandos immeritos, vel ad molliendum dolorē animum, cum ex impatientia diſciplinæ cerneret illos diſcedere. Sic Theotonij, vnâ ſe ac Societatem, inquietiſſima indole abſoluit, & erat hic Ducis Bragantiæ filius, & magno patruo Emanuele, Luſitaniæ rege venerandus: ſic & Ducis Biuonæ conſobrino eodemque affine Ioanni de Vega Siciliæ proregi, viri ſancti amico in paucis, ſumméque in illum benefico, nec Ribadeneira (cui ſe cum lachrymis quamlibet ad pœnam paratus iuuenis commendarat) ſuadens, & ſupplicans euincere potuit, quo minus illum dimitteret; ſic inter alios (de quibus paulo poſt) eruditos viros, Chriſtophorum Lainium abiecit, Iacobi Lainij ſibi cariſſimi germanum; cui cum ſaltem pecuniæ aliquid rogaret idem Ribadeneira, quod & victu Romæ, & in Hiſpaniam careret viatico; mihi vero, Petre, ſi totum Peruuium auro fluat, ne obolo quidem inquit, iis ſuccurrero, quos religioſis ordinibus ſua ipſorum culpa extruſerit. Quam mentem beati fundatoris ſeriò illi neceſſe eſt capiant, qui vel transfugæ ab Societate, vel quod idem eſt, eiectionem ex ea commeriti, mercedem ſibi laborum deſpondent, quos in ea ſuſceperint, velut ipſos non Deo donaſſent, ſed Societati fœneraſſent, & demptis vſuris quæ in alimenta perceperunt, ſortem in diſceſſu, velut crediti iure, repeterent.

XX. *Quos, & quo modo S. Ignatius ex Societate dimitteret.*

Iam vero dimittendi cauſas, conſultius fecero, ſi ex vſu ipſo quem tenuit ſemper conſtantem Societas, oſtendam; quàm ſi ex ſecunda conſtitutionum parte huc illas transferam: nec multis fuerit exemplis opus; SS. Ignatij, Xauerij, & Simonis Rodericij, in hoc genere acta, hunc morem exhibebunt. Ignatius quidem Caſtimoniæ Sanctitatem, cum Angelis ſimilem in Societate eſſe vellet, ne ſuſpicionis quidem vmbra fuſcari ſuſtinuit. Quare neſcio quem licet duci Biuonæ, quem iam memoraui gratiſſimum,

tiſſimum, cum aliis octo amouit ab Societate, de quibus qui ſancto ab ſecretis tunc fuit, hæc ad memoriam notarat, *Cum hoc anno*, inquit, *quidam in Collegio parum honeſtè ſe geſſiſſet ſimul cum aliis octo, qui vel minimum culpæ habere videbantur, à P. Ignatio de Societate expulſus eſt, ac in Siciliam remiſſus, quamuis inter hos eſſent aliqui, valdè nobiles, & in latinis egregiè verſati.* Prope apud illum ab hoc genere aberant, duræ ceruicis ingenia, & iudicij pertinacis. Cuiuſmodi fuit quidam ex Bœtica Franciſcus Marinus, multarum homo literarum, magníſque agendis, ante in ſæculo verſatus. Hic in officio miniſtri, quo in domo profeſſa, Romæ fungebatur, tam ſe obfirmatum in ſuis ſenſibus præbuit, vt quacumque animum obſtinaſſet, inde vix vlla imperij, nedum rationis & precum authoritate moueretur: ineptum iubendo Ignatius cenſuit, qui flecti non norat ad parendum: miniſterio amotum, tentauit exercitiis ſpiritualibus in molliorem temperationem recoquere, & magnis promiſſis, optati ſpem Ignatio dabat. Verum hæc pietas marmoris fuit ad auſtrum ſudor, viſuſque foris totus liqueſcere, nihilo intus, quàm antea facilior euaſit. Quod bellè Hieronymus Natalis initio viderat, aiens vereri ſe ne is Exercitia infamaret, hoc eſt, fructu ſolemni fraudaret conuerſionis expectatæ. Miniſterio redditus, ad duritiem priſtinam mox redit: cuius rei, multa iam de nocte certior factus Ignatius, mittit qui lecto excitent decumbentem, iubet abſque illa quoque mora, quam ad matutinum crepuſculum rogabat, diſcedere; ſimul vt exemplo terreret ſimiles; réque ipſa doceret quod ſæpius dixerat, ſe cum ceruicoſo, ne noctem quidem vnam eodem ſub tecto moraturum. Affinis huic genio fuit Maximus alter Antonius nomine Pariſienſis Doctor, genere hiſpanus, qui primus in Collegio Rom. Philoſophiam eſt profeſſus. Hic nonnulla in Societate improbabat, quod ea nimirum ſaliuam ſuam non ſaperent, nec diſſimulanter quod perperam ſenſerat, effutiebat palam. Hominem Ignatius aduocat, monet non decere ab Ariſtotele Euangelio præſcribi; nec Philoſophiam haberi pro ſanctimoniæ arbitra; nihilque omittit quo illum ab errore abducat: ſed ita ſuarum tenacẽ imaginum, ſuíſque defixum in ſenſibus nactus eſt, vt cuncta incaſſum reciderint: quare illum confeſtim à nobis amandauit. Eius autem diſceſſu, cum ex penuria magiſtrorum magnis anguſtiis curſus arctaretur (decem enim vix tandem profeſſorum ſucceſſione confectus eſt) non tenuit ſe P. Gonzales, quin eius viri apud Ignatium deprecaretur iacturam ac doleret; cui ſubridens, age, itaque, ait, eumque ad mentem reducito. Quod fuit perinde vt ſanationem illius deſperare, & certè huiuſmodi, frangi magis poſſunt, quam flecti, & corrigi, quod in alio quodam Theologiæ ſtudioſo, natione germano patuit, quem dæmon nouo delirij genere ſic dementauerat, vt ſe nulli iactaret ſubiacere, nullius imperiis eſſe obnoxium, ſed ſuo vnius ex arbitrio pendere, quod eſſet S. Pauli ſpiritu præditus: cui ſtultitiæ ex eius cerebro reuellendæ, qui domi erant Theologi, foris alij, ipſéque Ignatius cum fruſtra laboraſſent, nec valeret induci ad obtemperandum, fuit denique expellendus. Præter hos quidam peregrina ſectari ſoliti pietatis hexoticæ inuenta,

inuenta, nullo modo ab Ignatio ferebantur. Erat in Rom. Collegio Soldeuilla Sacerdos Theologus Catalanus, abiectâ is orandi forma, Societatis vſu trita, nouas excogitauerat quaſdam imaginoſi capitis contentione fabrefactas, (quibus nullæ magis illuſioni viam pandunt) earum item magiſter effectus, ſecretis coitionibus noctu in ſacellũ cum iis quos ſibi adiunxerat, multas horas, torquendo violentis meditationibus cerebro, conterebat. Inde aliquorum ex eius ſequacibus tentari, deflucréque valetudo; inde vnus etiam in iis eximius intabeſcere; inde anxius cauſæ Rector, inſolentis genij, quem in ore quorundam legebat, venas ſollicitè rimari, quo factum vt tandem, conditi nocturni deprehenderet nidum, eoſque in illo arte proba incautos occuparet. Re ad Ignatium delata, errorem omnium in eorum auctorem refudit; & diuturna ſui flagellatione, in vtroque, Collegij domúſque triclinio multatum expulit; docturum hinc palam, ſi luberet, quod niſi clam docere metuerat, vtpote conſcius arrogati ſibi præter imperitiam ſuam magiſterij. Nec multum abfuit quin iure eodem, cum duobus aliis ageretur cœteroqui præſtãtiſſimis, Andrea Ouiedo (qui poſt eſſe promeritus eſt Æthiopiæ Patriarcha) & Franciſco Onophrio, quos contemplandi dulcedo ita illexerat, vt vellent quidem permanere in Societate, ſed vitam deſertis in locis agere, de quo eiuſmodi ad Ignatium literas dedere, quibus facti magis approbari petebant rationes, quam faciendi facultatem. Sed viri cum eſſent virtutis ſolidæ, nolléntque periculo Societatis amittendæ, obedientiæ obſtare, totos ſe illi permiſere. At is grauiter obiurgatos, minatúſque condignam auctoribus ſchiſmatum ſciſſionem, Franciſco Borgię fortibus literis mandauit in viam reducere, ſed vbi deterſis oculis viderunt Deo minimè placere, quæ Dei vices agentibus diſplicerent, vltro ipſi in viam nullo eius labore redîere; Ad hæc quicquid ſiniſtri quidpiam ingeneraturum animis timebatur, confeſtim vt iactum reſciſſet, ſolo hærere non ſinebat. Concionatus fuerat argentario in foro Hieronymus Natalis, partim abiiciendi ſui, partim auditoris iuuandi ſtudio: Franciſco Zapatæ nobili Toletano, vile id ſapuit, viróque honeſto indecorum: itaque domi vt caſus tuliſſet dicta dicere in Natalem, vellicare, ſeplaſiarium prædicatorem vocitare. Vix ad Ignatium res venit, idque de nocte iam media; conſiliario nemine, imo nec conſcio, iubet reum è ſomno veſtes recipere, quibus vſus fuerat ſecularis, & poſtridie ſummo mane ſuas ſibi res habere: quod erroris quidem tunc ſui conſcium, ſed ſerò effecit; licet enim flens omnia ſponderet, omniaque deferret, nunquam Ignatium cœpto deflectere valuit: ergo S. Franciſci ordinem complexus in eo magna doctrinæ laude pietatíſque vixit, nec propterea vnquam ab amore & obſeruantia in Societatem, & Ignatium deſtitit. Addam vltimo loco narratis caſibus, deliriationes, pœnámque Guillielmi Poſtelli, Barentone in Normannia oriundi. Hic in matheſi & philoſophicis, in re medica, & theologicis erat eximiè verſatus; latinè præterea, græcè, hebraicè, ſyriace quoque, chaldaïcè, linguíſque aliis adeo inſtructus (nam, & quaſdam earũ edidit regulas) vt iactaret

ſe abſque interprete percurſaturum facilè ex Gallia in Sinas, ſeque ab interiectis tot populis, ſua cuiuſque lingua capiendum. Et vero fama eſt totum orbem luſtraſſe, ad cognoſcendos omnium gentium mores, formámque imperij, & ſacrorum ritus, apud Franciſcum primum Galliarum Regem in pretio fuit, & apud Margaritam Nauarræ reginam multóſque Cardinales, Pariſiis vero cum doceret, portentoſi ingenij, hac memoriæ oſtento fuit. Hic ergo ingens quo mirè ardebat Societatis deſiderium voto ſanxit, & Romæ die quodam, ſeptem, vt ſolet, viſens Eccleſias, in ara cuiuſque principe ſuo id votum firmauit chirographo, adſtrinxitque diſerta qua teneri ſe volebat hac lege, obtemperandi ſcilicet ad nutum Ignatio, ſeu cuiuis alteri, qui ſibi Dei vice præeſſet. Inter noſtros adſcriptus, aliquamdiu ſpecimen dederat futuræ virtutis egregium, cum repente atque improuiſo propheta nouus, cœpit futurorum vaticinia edere, ex Rabinorum deliriis & iudiciis ſyderum concepta, iiſque tanquam oraculis ſumma fide adhæſit. Damnabant illa pro puerilibus, & vanis Lainius, Salmeron, alij ad illum ab Ignatio ſummiſſi; Mathematicis, & linguis cultiſſimi, viri graues; reuincebantur euentis planè contrariis, & falſi coarguebantur; errori tamen mordicus affixus induci non poterat, vt ſe ab ſtolidis artibus abſtineret. Longum ſit dicere, curatione quàm multiplici vir ſanctus, ſanare id caput niſus ſit, quæ cum omnes in caſſum reciderent, Pontificis Vicario committit hominem, inſolenti malo remedium inſolens experturus, vt qua pollebat prudentia vir ſolers, tum auctoritate, tum doctiſſimorum quos Romæ habebat iudicio, illum ſua ſomnia dedoceret; vel ſi corrigi non valebat, vagus ſanè vt ante curſare pergeret, domum quidem noſtram pedem denuo non inferret. Expreſſit quà per ſe Vicarius, quà rationibus, & iuſtis eruditorum exploſionibus, quibus manifeſto ſui ludibrio deceptus monſtrabatur, vt fateretur ſe errare, ſcriptóque erroris, & vanitatis condemnaret, quicquid eatenus ariolatus eſſet; ſanctè prætereà ſponderet, nunquam ſe ingenium, aut ſtylum commodaturum arti tam noxiæ, aut vaticiniis edendis mentem adiecturum. Munitus hoc manus propriæ, ſolemni ſyngrapho, & Vicarij commendatione qua totus alter aſſerebatur fore, ad Ignatium remittitur, excipitúrque haud minus humaniter, quàm cautè. Subductis enim præter Theologiam S. Thomæ codicibus aliis, ad miniſteria domeſtica adhibetur, vetatúrque tantiſper rem ſacram facere, quæ omnia viſus eſt æquo animo ferre, dæmone induciis breuibus curioſitatem eius differente, vt in eam ad primos inſultus, retardatione factus ardentior, homo ſi quis alias vſquam leuiſſimus, relaberetur periculoſius; ac ſi occaſio fauiſſet: alios interim ſua illa non tantum diuinandi pice, ſed quam dehinc prodidit, ſceleratiori, malè de fide ſentiendi peſſimè inquinaret. Suum tamen hoſti maligno conſilium non proceſſit; ſuſpectus enim ſemper Ignatio Poſtellus, mox vt compertus eſt eiurata nugarum pericula repetere, ſtatim à nobis eiectus eſt, cunctiſque domi ſeuerè indictum, eius colloquio non modo abſtinerent, ſed & occurrentis ſalutatione, vt qui

doctrinæ

doctrinæ parum ſanæ, in præceps tendere videretur. Nec purpuratæ interceſſioni fas ſibi putauit Ignatius cedere, iteratam illi reſtitutionem poſtulanti. Quare apud Cardinalem quendam, aliquamdiu moratus, multiſque, & grandibus futurorum promiſſis illi adulatus, mutata repente velificatione, concionabundus Marchiam obiuit, & deſerente ſe iam bono ſpiritu in errores lapſus grauiſſimos, & offenſionis in populum magnæ, palam tandem magiſter hæreſeon euaſit. Inde cum aufugiſſet Venetias, arctiſſimam iniit cum femina quadam neceſſitudinem, elaboratóque ex ſuis deliriis eius horoſcopo, qui ſe Deo afflatum, ſomniabat ventura proloqui, in eam à dæmone amentiam actus eſt, vt illam feminam ariolaretur feminarum perinde futuram redemptricem, vt Chriſtus virorum extitiſſet, idque nouo quodam quem commentabatur Meſſiæ aduentu. Sed in hac mira illius expectatione, Venetiis Romam in compedes datus eſt, duróque illic & longo carcere maceratus; tunc ſui iam memor, eóque demum reſpiciens, vnde ſe illuc priuati adoratrix iudicij ſuperbia egerat, fuga ſupplicium imminens eludere voluit. Feneſtra itaque dum ſe dimittere conatur, præceps toto corpore alliditur & brachium frangit, cuius dolore extortis clamoribus deprehenſus, forti catena in carcere vincitur; vbi multis annis, artium ſuarum nimis certò fallaciam didicit, quæ ſibi tam triſtes, & miſerabiles ſucceſſus non aperuiſſet. Tandem eius abſoluta iam cauſa, vel vt alij ſcribunt, per fugam eluſa, Baſileam ſeceſſit, ſubinde in Galliam, illic imminuti capitis diuinando; docendo hæretici famam ſuſtinuit, ac demum centenario grandior damnatis vt fertur, erroribus, Catholicus obiit. Ex his vero paucis quos ab Ignatio dimiſſos recenſui, ne quis dimittendi colligat parcitatem, die ipſo ſacro pentecoſtes, ex Collegio Rom. duodecim domum ſuam remiſit. Vtque omnibus planum eſſet, non minore noſtro compendio, improbos à nobis eiici, quàm probos ſeruari, alacritatem prætulit eo die ſolito maiorem. Quo virilis, & rectæ caritatis ſenſu imbutus B. Borgia, tria ſibi ex noſtris læta dicebat accidere; cum ingrederentur in Societatem, in eaque obirent: & vero etiam cum ex ea expulſi abſcederent. Quod vt rebus ipſis Ignatius edidit, ſic prorſus voluit ab iis qui præerant in exemplum duci. Cum enim reſciſſet in Luſitania turbulentos eſſe, ac refractarios Obedientiæ nonnullos, Prouincialis imprudentem, in iis diu ferendis caritatem acriter reprehendit, ac tum illi, tum reliquis per Societatem ſuperioribus, præcepti religione imperauit, quoſcumque inquietos, rebelles, & immorigeros inueniſſent, quantæcumque ij notæ forent, conſtanter dimitterent: quare Leonardus Cleſelius Coloniæ Rector, imperatis inſiſtens, partem Collegij, quod ſociorum quindecim tunc erat, mediam eiecit. Verum auſterioris facti conſcientia quadam ictus, vt geſtum fuerat ad Ignatium ſcripſit, veniam rogans, ſi perlectis eius pœnæ cauſis, tranſiliſſe lineas videretur. At is veniæ loco (vbi culpæ nihil erat) non laudauit modo Cleſelium, ſed illos etiam qui ſuperſtites erant, ſi eſſent prioribus ſimiles, mandauit expellere, ſolumque in Collegio

manere. Alias etiam ab ſe die vno decem ſimul amiſit, atque in iis vnum qui præter quam modeſtia ſineret per iocum, alterius caput talithro perſtrinxiſſet. Si Societate quanquam nunc adeò hominibus aucta, decem vno die abire cernerentur, quot inde cœlum pulſarent querelæ? abuti nos prærogatiuo iure dimittendi, laxiuſque, & leues in cauſas illud porrigere, contrahendum id eſſe, & reuocandum ad cognitionem iuridicam. Eo tamen haudquaquam Societas vtitur, niſi poſt lentas, & ſerias non Rectorum modo ſi res ferat, conſultationes; ſed Præpoſiti, & Aſſiſtentium. Si qua vero ex parte non dico inſtaurari, ſed tueri ſe debet, & corroborare Societas, in hac profecto id debet potiſſimum ſui totius integritate, quæ tanti eſt, conſeruanda, matura partium corruptarum amputatione, priuſquam ex iis vitium trahat quod ſanum eſt [quanto, ait ſcribens ad Prouincialem quendam ſanctus Pater) præſtabilius foret abſciſſione membri gangrena correpti, corpus reliquum in tuto ponere !' Scripſiſſe memini à P. Cleſelio, nouem ſimul aut decem Coloniæ expulſos, ac paulo poſt totidem, méque iure id factum, quod eſſent commeriti laudaſſe. Si foret malo ferrum citius admotum, vnius forſitan aut duorum iactura cœteros conſeruaſſet] Iam S. Ignatio hac in re, S. Xauerius quam conſentaneè ſenſerit, egerit, videamus.

XXI. *Idem Xauerij cum Ignatio ſenſus in Societate ab indignis purganda.*

Fuit vtriuſque in hanc mentem, ita concors, certàque conſenſio, vt orbe toto inuicem diſiuncti, quod Romæ Ignatius, hoc idem Xauerius teneret in Indiis, eodem per illos Societatis Fundatore, ac promotore Spiritu diuino, vtrumque pariter agente. At Xauerij mens, non poteſt certius quam ex tribus eius Epiſtolis agnoſci. Harum vna Cocino ſic cum Ignatio loquitur. [non probo vlla vi (niſi quam amor, & caritas adhibet) quenquam in Societate inuitum retineri; ſed dimittendum potius, etiam inuitum, quiſquis Spiritu eius caruerit.] Aliis Sanciano ad Berſeum Goani Collegij Rectorem [Denuò, inquit, tibi mando, vt paucos in Societatem adlegas; eoſque vel ad ſtudia literarum, vel ad domeſtica officia idoneos. Narro tibi ſeruos; verè, inquam, ſeruos ad eiuſmodi officia domeſtica emas citiùs, quàm parum idoneos ſocios adſciſcas cenſeo. Si qui eorum quos ego dimiſi Goæ verſantur, caue eos vllo modo recipias, neque enim ſunt ad noſtrum Inſtitutum accommodati. Quod ſi quis ſuperiorem vitam planè emendauerit, idque publicis pœnis ſponte ſuſceptis, & diuturnis, planum fecerit; hunc vbi ſatisfeciſſe, tibi viſus erit; tùm demum in Luſitaniam ad Societatis moderatorem, cum literis commendatitiis mittas licebit: nam iſtos Indiæ vſui non eſſe, perſpectum habeo. Atque etiam ſi quis è Societate, ſiue Sacerdos, ſiue alius quiſpiam, grauius aliquid admiſerit, cum offenſione aliorum, eum ſtatim miſſum facito, neque cuiuſquam deprecatione adductus recipito; niſi forte peccati cognitio, dolor, ac pœna voluntaria eiuſmodi fuerit, vt ipſa per ſe calamitatem ab eo deprecetur. Sin minus, nullo modo recipies, ne ipſo quidem Prorege, cunctàque India deprecante.] Quod poſtremum denique in vita commendatiſſimum voluit

vir

vir ſanctus & præſtitit; illos ſpectat ab Societate remouendos qui ſe illa indignos exhiberent, de quo extant ſupremæ ipſius literæ Sanciani datæ vigeſimo fere ante obitum die, ſuntque hæc ipſarum ad eundem Rectorem verba. [Illud etiam te oro, vt cætera quæ tibi reliqui præcepta ſerues diligenter, maximè vero vt paucos in Societatem, eoſque idoneos adſciſcas; adſcitos autem diu multúmque ſpectes ac probes, eorúmque virtutis periculum facias, & ſæpe, & accuratè. Vereor enim ne multi, & iam admiſſi ſint, & quotidie admittantur in Societatem, quos dimitti, excludique præſtaret. Quare iſtiuſmodi hominibus talem te, præſtes velim, qualem ego & Goæ multis,& hic comiti meo me præſtiti,quem cum minimè aptum eſſe Societati perſpexiſſem,exemi,atque dimiſi.Hoc tu quoque Inſtitutū ſedulò, & conſtanter tenebis, ſic prorſus vt nullus te caſus ab incœpto deterreat, vel ſi relinquaris ipſe ſolus.] Qui tanti Apoſtoli ad Ignatium & Rodericium literas legerint, animum opinor aduerterint, ad preces quibus ardentiſſimis ſupplex rogat, homines ſibi de Societate ex Europa in Indiam ſubſidio mitti. Amplitudinem deſcribit illius imperij, & abſque numero populos, ita quidem idolis deditos, vt tamen facile daturi ſint veræ religioni manus, ſi adſint qui doceant, ſed cum eſſet paucorum tunc quidem Societas, iique in Europa occupatiſſimi, ægrè vel aliqui ex iis poterant Xauerio ſuggeri. In hac tamen penuria hominum, & neceſſitate grauiſſimi omnium ad Dei gloriam operis;quòd fuit adeò dimittendis iis liberalis, qui vtiles quidem conuerſioni barbarorum, ſed Societate indecores; fecit perſpicuum poſteris, quanti ſit hunc morem velut firmamentum Societatis conſeruare, cui vberiorem, ſperatam ex plurium opera meſſem animarum, vir ſanctus, & totus Deo ardens, poſtponi cenſuit oportere. Atque hinc æſtiment quid agant, qui ſpebus incertis, aut leuibus id omittunt, quod ne boni quidē tam præſentis,& certi compendio putauit omittēdum. Fuit inter illos qui ab Xauerio amandati ſunt ex Societate Manſilla Luſitanus, quem viæ ex Europa in Indias comitem;in ora Piſcaria,& Comorinenſi promontorio, conuertendorum barbarorum, habuerat ſocium; & in Chriſtianis iuuandis adiutorem: Dimiſſionis cauſam fecit obfirmata priuati, tanquam decretorij ſenſus tenacitas, ad motus ſanctæ obedientiæ indocilis, & dura, nec remorata eſt ab eo deſerendo, virum ſanctum, locorum barbaries in quibus illum relinquebat, nec longinquitas ab Europa, vnde illuc eum aduexerat, nec commeatus quo illic aleretur, vel quo inde rediret inopia. Inſtructu animi valebat longè ditiori Antonius Gomeſius nobilis Luſitanus, qui patrimonium opimum in pauperes, ante erogarat, quàm Societatem iniuiſſet. Is peritia canonum, & pietatis luce notiſſimus, miſſionibus in Luſitania, tanto plauſu operam commodarat, vt integros poſt ſe traheret populos, vel audituros dicentem ex pulpito; vel audiendos in pœnitentiæ arcano. Hunc Rodericius tanquam Indiis natum, pro ſua in ſalutem illarum impigra caritate, Goæ deſtinat Rectorem, ſed ardore animi quam prudentia maior, vix munus inierat, cum cœpit velle Conimbricam ex

Goa facere, & Europæ morem illuc intrudere, & quia nouandis fere rebus, noui caſus reſpondent, breui omnes in ſe concitauit. Nec eo ſegniùs Chriſtianis, & ethnicis proderat; nam hinc quidem Bracmanum eliſit conatus, plus nimio auctos ad infidelium conuerſionem perturbandam; Tanoris Regem fidei doctrina erudiit, & Cocinenſis Collegij principia poſuit: verum aliundè inſigniter imprudens multos de ſe, multis ſermones, & querimonias præbebat. Poſt autem cum Paulum Camertem, ſuis haudquaquam hærentem veſtigiis, haberet ſucceſſorem, totam pedetentim eius in ſe detorſit poteſtatem, Camerte Rectoris vix nomen vacuum, patienter tamen, ac demiſsè gerente. Auſus quin etiam adoleſcentes Indos omnes ſeminario pellere, ad eorum in fide, ac literis eruditionem inſtituto, vt ſuos iis ſubſtitueret Luſitanos. Hoc rerum ſtatu Goam Xauerius appellit; audaciam hominis, & ineptias miratur; Rectorem confeſtim officio reddit; aliam indicit Gomeſio vbi degeret ſtationem; at is arctiori quam condecuerat Proregis amicitia confiſus, & Luſitanorum beneuolentia, quos in liberorum educatione, ſumptu Indorum ſibi deuinxerat, primum obedientiam declinare, tum ire vlteriùs, ſeſéque Proregis, atque amicorum interceſſione, & auctoritate, aduerſus illam communire; At hinc mandata vrgere Xauerius, vnde ſperabatur, poſſe à propoſito reuelli, in quo etſi hanc tantum ſuſtinuiſſet culpam Gomeſius, prouocatæ, vt ita loquar, ad ſeculare brachium obedientiæ, non Goana modo commoratione, ſed Societate excludi debuit. Et vero infelix vtrumque mox pati coactus eſt, nam in Dei cauſa vir ſanctus, præter Deum aſſuetus vereri neminem, inflexus ad preces rogantium, Goa ſimul, & Societate hominem eiecit, Michaëlem Nobregam, & Andream Monterum qui duo illi adhæſerant, proruentem ſecutos, inſecuta ſimiliter pœna, non diu diſtulit. Capti à Turcis, Monterus capite truncatus; Nobrega diu in catena edoctus, quanto eſſent ea mitiores religioſæ nodi ſeruitutis, redempta denique poſt annos complures libertate rediit ad Societatem, Gomeſius Europam repetens imploraturus ab Ignatio veniam, alliſa naui, in aquis interiit.

XXII. *Simonis Roderiaij, cum Ignatio, ex Xauerio, quoad dimiſſiones ſenſus.* Ad Societatem conſeruandam, dimiſſionum neceſſitas quanta ſit, videri poſſint primaria duo Societatis capita, dicto factóque hactenus probaſſe, quemque in iis morem Ignatius, & Xauerius obſeruarunt, abundè ſufficiat ad dictandam poſteris agendi regulam, ſi aliunde illam non haberent; Duobus tamen quæ Rodericio, ex primis, Ignatij ſocio, viro vndique præſtante in Luſitania contigerunt, cum magnoperè iam dicta confirment, & documenta contineant virtutis eximiæ, locum hic dandum omnino credidi. Ædificabatur Conimbricæ Societati collegium, noſtri quoque manu fabricæ admota, ſabulum conferre, arænatum miſcere, conuehere lapides, vehiculum agere, vno verbo manuarias operas de ſe omnes præbere, & quidem ornatu non diſpari, ſeruili nimirum, & paupere, ſed tam diligenti applicatione, ſuique contemptu, vt ſi ad hæc illos naſcendi conditio, non

virtus adigeret. Eo magni ciuibus exempli, magni Deo honoris, ſpectaculo permoti complures, pias lacrymas non tenebant, cum tot coram viderent adoleſcentes nobiles tanta modeſtia, & alacritate, labori vna inſudare, ſed inuidit iis hanc gloriam dæmon; & vernaculis ſibi argumentis aggreſſus eam diſturbare, ex parte voto potitus eſt. Quibus igitur mentis adhuc imbecillæ ac teneræ plurimum inerat, ſuadere, non eſſe id ſtadium ad ſui edomationem, & victoriam, ſed ad ludibrium, & probrum; hinc ſe habitum iri pro gente humili, & vili ex luto edita, nataque talibus occupari: primum ergo vereri, & erubeſcere prætereuntium oculos, inde etiam vitare, ac domi ſe claudere, demum apertè conteſtari, domi ſe opus paratos facere; ne autem in publico facerent, honore natalium, & ſuo prohiberi. Tam inuerecunda verecundiæ inanis profeſſio, Rectorem Ludouicum Gonzales grauiſſimè affecit; tentat nitorem lucis euanidæ quo cæcutiebant detergere, hortatur ad fluxam gloriam, glorioſè calcandam, quæ vbi fruſtra ſunt Simonem Rodericium Luſitaniæ tunc Prouincialem, quid rerum agatur per literas admonet, quibus ita reſpondit Rodericius. [An iſti quos ſic affatus es, ad carrum per vrbem agendum ſint parati, quæſo iterum experire; ſi pergent renuere, diſcedant ſanè, ſuáſque ſibi res habeant: ego tibi libenter ſim carrucarius, & quidem propenſiùs quam nunc Principis eruditor. Non eget Societas exiſtimationis humanæ mancipiis, amandandi ſunt ex nobis, cum ſæculo quod gerunt, nec profanis eorum conditionibus inuidendum. Crucem Chriſtus non clauſa tantummodo in domo, ſed in media, totaque vrbis luce, adeóque extra vrbem portauit: qui Chriſtum non amat crucifixum anathema ſit; Chriſti non eſt, qui crucis illius ignominiam non amat. Scripſi iam ſæpius, in Societate, paucos, & vel quatuor ſolos, plurimis præſtare; addo nunc, fore me vel vno contentum. Anathema ſit qui Chriſtum non ſequitur, proficiſcatur, abeat, diſcludatur à nobis, & ſeſe iſtinc amoueat, Chriſtum alium alibi quæſiturus; quem enim quærimus, is crucifixus eſt] huc vſque Rodericius, & prius illud quod indicaueram. Poſterius fuit eodem in Collegio, eodémque Rectore, de Sacerdote, ac Fratribus duobus quos ob mulctam de more impoſitam, acerbè ſtomachatos, pœnitudinis vice Societatis tædium cepit triſte, ac turbidum, pronumque dæmoni, ad vrgendos quo iam propenderant, quod dum inuicem verſant, ne ſoli perirent, ad amicum ſcribunt Vlyſſipone in Collegio agentem, quem ſi poſſent ſibi adiungere, ſecum facerent deſertorem. Carpebant iis literis non tam ipſum Rectorem, quam Societatis gubernationem, proin ſi verè ſaperet, veréque amaret, ſubduceret ſeſe; ſequeretúrque præeuntes; præſto namque ſe, ſi modo annueret paratos, committunt literas domeſtico famulo negotiorum cauſa illuc profecturo, magnam pacti mercedem, dum ne illas niſi in manibus, & clamculum redderet: redditas, & lectas deteſtatus eſt amicus, & inuitamentum perfidorum vocem diaboli credidit, *mitte te deorſum* ſuggerentis, abhorruítque ab amicitia hominum qui ruinæ

ſocios

ſocios captabant: tum Epiſtolam detulit ad Rodericium tunc Prouincialem, totamque illam rem ipſius iudicio permiſit. At is remiſſo Conimbricam famulo, Rectori mandauit trium illorum ſeditioſam Epiſtolam publicè legeret, ſtatimque illos è Societate; miniſtrum vero perfidiæ famulum, Collegio pelleret. Quod multis ſuis cum lacrymis, & reorum probro, executus Rector, coram omnibus noſtris in ſacellum vocatis, veſte quam animo proiectam, falsò adhuc gerebant, palam ſpoliatos eiecit. Sunt Rodericij verba quibus hæc iubebat præcipui ponderis [Chriſti, ait, vox eſt, qui non eſt mecum contra me eſt; Chriſti non ſunt qui ab eo adſcripti, ſigna illius non ſequuntur; ſub iis qui militant, vt facimus, eſſe illos mentis eiuſdem, animique oportet, teſtis mihi eſt Deus quantoperè doleam, non omnes inter nos eadem ſentire; quia vero quorundam eò audacia proceſſit, vt mentes ſociorum ab ſuperioribus ſuis diuiderent, æquum eſt vt Deo vindice ab nobis diſcindantur. Indic tribus illis diſcedant è Societate: ab ſuperioribus qui ſibi ſic cauent, & ab iis ſecum alios diſtrahunt, ad inſtitutum noſtrum non faciunt; eorum enim conſiliis quibus proficere deberent, nihil vnquam aſſequentur boni. Societatis præceptiones, & regulas qui parui æſtimar, iure Societas hunc parui fecerit, radicibus arborum ſecuris imminet, Chriſtum volens ſectari ſeipſum abneget, & crucem ſuam tollat. Cunctis à me palam edicito, quemcumque reſciuero dediſſe literas, non prius ab ſuperiore recognitas, eiecturum me ex Societate; nec enim aut numero, aut viribus corporis, aut etiam ingenio plura quam par ſit, noſſe volentium, placere Deo contendimus: cui fixum non eſt Chriſti crucem, cum vera ſui abiectione baiulare, huic neque Societas, nec Societati is conuenit. At forte pœna culpam videatur excedere, ſcias vbi culpæ? communi bono officiunt, non poſſe infligi mitiorem, alioqui leges ludibrio pœnè ſint, & hinc procliue ſit totum Ordinem ſubuerti. Age quæſo, ij fratres intelligant quantum interſit eiuſmodi eſſe nos, quales Societas exigit; id niſi aſſequeris, facile mihi ſit redire Conimbricam, & nouum illic Collegium cogere. Chriſtum ſtatuo de cruce pendentem, inter me ac noſtros qui iſtic ſunt, & volo te illis fucum detergere, denuntiaréque hunc eſſe Dominum cui adhærendum ſit, procul ambagibus interpretantium, & effugiis commentationum: mihi clarè, & ipſi denuntient, an ratum habeant ſuas Chriſto animas deſpondere, ad ſeruandas Conſtitutiones, fidémque Chriſto, eiuſque Vicariis à quibus reguntur debitam. Inter Indos ſi agerem, quò primum ferebar cum huc ab Italia nauigaui, haud mirum putarem, homines illic mihi occurrere à perfecta Chriſti imitatione alienos; inter nos vero niſi tales quoque offenderem, meam in hoc Regno fructuosè locaſſe operam ducerem. Famulum, Epiſtolæ tabellarium, quod eam clam omnibus tulerit, ac reddiderit expelles, nec eum deinceps in Collegij rebus vnquam occupabis.]

Pergamus nunc alia exequi firmamenta, quibus Ignatius Societatem communiuit. Quarto igitur loco, venit illa, quam eſſe arctiſſimam voluit, vnius capitis, omniúmque membrorum conſenſio, apta ex omnibus quibuſcumque poteſt excellens Obedientia, ex nutu regentium inferiores ſuſpendere. Ad hoc Monarchicham qua regeremur formam inſtituit: penes Generalem Præpoſitum abſolutam depoſuit adminiſtrandi Ordinis poteſtatem, vni ſolummodo Vicario Chriſti obnoxiam; ſiue in eorum qui præficiendi ſunt delectu, ſeu quibuſvis aliis in rebus, quemlibet noſtrorum ſpectantibus, quod tamen ſic ab eo conſcitum, vt tam liberi iuris auctoritas, non deficeret illo bono quod ariſtocratiæ conferunt Optimates; iudicio ſcilicet, & conſilio ſapientum; iuſſit illi quatuor adeſſe, quorum vnus noſtris in Italia & Sicilia rebus; alius in Germania & Gallia; in Hiſpania tertius, quartus in Luſitania & Indiis peculiarem curam adhiberet. His anno 1608. quintus additus eſt ſeiuncta nempe ab Germanis Gallia, ob Prouinciarum numerum qui tunc par erat Aſſiſtentiæ duplici conflandæ, vt prima iam olim Congregatio Generalis, Luſitaniam Indiis in Aſſiſtentiam iunxerat. Horum Aſſiſtentium munus eſt in eam quidem potiſſimum partem excubare, quæ vnicuique commiſſa eſt; ſed & alia Societatis vniuerſæ grauioris momenti negotia videre, perpendere, & priuato ſeorſim digeſta, elucidatáque examine, Generali demum, iure ſtatuenda, vt viderit fore Deo gratiſſimum, deferre. Præter Aſſiſtentes, præſcribuntur item conuentus Generales in quos florem ſuorum hominum, ſuo lectum ſuffragio Prouinciæ mittunt: quicquid in iis decernitur vim habet legis, apud ipſum quoque Præpoſitum, nec antiquari ab eo poteſt, neque immutari: de illo quin etiam ius habent (ſi quo vnquam ſæculo opus foret) cognoſcendi, iudicandi, ſtatuendi, vtrum corrigendus, an loco, & officio mouendus, imo etiam & Societate. Ad hæc ſuus publicè Generali datur Admonitor, cuius ſit diu perſpecta prudentia, & rerum noſtrarum peritia. Huius eſt ſi quid vita Generalis aut gubernatio ab recto deflecteret, petita primum diuinitus ope, modeſtè illum, ſed tamen libere admonere. Quod idem ſubſidium monitoris, & conſultantium adiectum eſt ſingulis qui eſſent tum domibus, & Collegiis, tum Prouinciis præfuturi, nec poſſunt ſecluſo eorum conſilio quicquam momenti alicuius, vel de rebus quæ incidunt, vel de iis quos regunt decernere. Et hæc quidem Societatis adminiſtrandæ tam omni ex parte abſoluta, pulchráque ratio, ſuo capiti membra cum mutuo habitu coaptans, ſuum illis nomen tuetur, & iura, efficítque vt verè partes ſint; quod ſi ſemel eſſe deſierint, tunc neque hoc corpus tàm nobile conſtare iis valeat, nec illæ conſeruari. Haud tamen domi defuere turbulenta, rebelliáque ingenia, quæ conatus omnes, & machinas vt eam proſternerent admouerunt, ne omiſſis quidem ſecularium principum authoritatibus. Quin & ab iis quoque eo impudentiæ ventum eſt, vt ſummo Pontifici libellos, ementito totius Ordinis nomine offerrent, paucorum licet malignitate concinnatos, quibus ſecum Prouincias aliquot, ab Generalis

XXIII. De coniunctione partium cum capite quam nectit Obedientia, & de vnius, quam S. Ignatius ſtatuit gubernatione.

Goa facere, & Europæ morem illuc intrudere, & quia nouandis fere rebus, noui caſus reſpondent, breui omnes in ſe concitauit. Nec eo ſegniùs Chriſtianis, & ethnicis proderat; nam hinc quidem Bracmanum eliſit conatus, plus nimio auctos ad infidelium conuerſionem perturbandam; Tanotis Regem fidei doctrina erudiit, & Cocinenſis Collegij principia poſuit: verum aliundè inſigniter imprudens multos de ſe, multis ſermones, & querimonias præbebat. Poſt autem cum Paulum Camertem, ſuis haudquaquam hærentem veſtigiis, haberet ſucceſſorem, totam pedetentim eius in ſe detorſit poteſtatem, Camerte Rectoris vix nomen vacuum, patienter tamen, ac demiſsè gerente. Auſus quin etiam adoleſcentes Indos omnes ſeminario pellere, ad eorum in fide, ac literis eruditionem inſtituto, vt ſuos iis ſubſtitueret Luſitanos. Hoc rerum ſtatu Goam Xauerius appellit; audaciam hominis, & ineptias miratur; Rectorem confeſtim officio reddit; aliam indicit Gomeſio vbi degeret ſtationem; at is arctiori quam condecuerat Proregis amicitia confiſus, & Luſitanorum beneuolentia, quos in liberorum educatione, ſumptu Indorum ſibi deuinxerat, primum obedientiam declinare, tum ire vlteriùs, ſeſéque Proregis, atque amicorum interceſſione, & auctoritate, aduerſus illam communire; At hinc mandata vrgere Xauerius, vnde ſperabatur, poſſe à propoſito reuelli, in quo etſi hanc tantum ſuſtinuiſſet culpam Gomeſius, prouocatæ, vt ita loquar, ad ſeculare brachium obedientiæ, non Goana modo commoratione, ſed Societate excludi debuit. Et vero infelix vtrumque mox pati coactus eſt, nam in Dei cauſa vir ſanctus, præter Deum aſſuetus vereri neminem, inflexus ad preces rogantium, Goa ſimul, & Societate hominem eiecit, Michaëlem Nobregam, & Andream Monterum qui duo illi adhæſerant, proruentem ſecutos, inſecuta ſimiliter pœna, non diu diſtulit, Capti à Turcis, Monterus capite truncatus; Nobrega diu in catena edoctus, quanto eſſent ea mitiores religioſæ nodi ſeruitutis, redempta denique poſt annos complures libertate rediit ad Societatem, Gomeſius Europam repetens imploraturus ab Ignatio veniam, alliſa naui, in aquis interiit.

XXII. *Simonis Roderiaij, cum Ignatio, ex Xauerio, quoad dimiſſiones ſenſus.* Ad Societatem conſeruandam, dimiſſionum neceſſitas quanta ſit, videri poſſint primaria duo Societatis capita, dicto factóque hactenus probaſſe, quemque in iis morem Ignatius, & Xauerius obſeruarunt, abundè ſufficiat ad dictandam poſteris agendi regulam, ſi aliunde illam non haberent; Duobus tamen quæ Rodericio, ex primis, Ignatij ſocio, viro vndique præſtante in Luſitania contigerunt, cum magnoperè iam dicta confirment, & documenta contineant virtutis eximiæ, locum hic dandum omnino credidi. Ædificabatur Conimbricæ Societati collegium, noſtri quoque manu fabricæ admota, ſabulum conferre, arænatum miſcere, conuehere lapides, vehiculum agere, vno verbo manuarias operas de ſe omnes præbere, & quidem ornatu non diſpari, ſeruili nimirum, & paupere, ſed tam diligenti applicatione, ſuíque contemptu, vt ſi ad hæc illos naſcendi conditio, non

virtus

virtus adigeret. Eo magni ciuibus exempli, magni Deo honoris, ſpectaculo permoti complures , pias lacrymas non tenebant , cum tot coram viderent adoleſcentes nobiles tanta modeſtia , & alacritate , labori vna inſudare , ſed inuidit iis hanc gloriam dæmon ; & vernaculis ſibi argumentis aggreſſus eam diſturbare , ex parte voto potitus eſt. Quibus igitur mentis adhuc imbecillæ ac teneræ plurimum inerat, ſuadere, non eſſe id ſtadium ad ſui edomationem , & victoriam , ſed ad ludibrium , & probrum ; hinc ſe habitum iri pro gente humili , & vili ex luto edita, natáque talibus occupari : primum ergo vereri , & erubeſcere prætereuntium oculos, inde etiam vitare, ac domi ſe claudere , demum apertè conteſtari , domi ſe opus paratos facere ; ne autem in publico facerent , honore natalium , & ſuo prohiberi. Tam inuerecunda verecundiæ inanis profeſſio , Rectorem Ludouicum Gonzales grauiſſimè affecit ; tentat nitorem lucis euanidæ quo cæcutiebant detergere , hortatur ad fluxam gloriam , gloriosè calcandam, quæ vbi fruſtra ſunt Simonem Rodericium Luſitaniæ tunc Prouincialem, quid rerum agatur per literas admonet, quibus ita reſpondit Rodericius. [An iſti quos ſic affatus es , ad carrum per vrbem agendum ſint parati, quæſo iterum experire ; ſi pergent renuere, diſcedant ſanè , ſuáſque ſibi res habeant : ego tibi libenter ſim carrucarius , & quidem propenſiùs quam nunc Principis eruditor. Non eget Societas exiſtimationis humanæ mancipiis, amandandi ſunt ex nobis , cum ſæculo quod gerunt , nec profanis eorum conditionibus inuidendum. Crucem Chriſtus non clauſa tantummodo in domo, ſed in media, totaque vrbis luce , adeóque extra vrbem portauit : qui Chriſtum non amat crucifixum anathema ſit ; Chriſti non eſt, qui crucis illius ignominiam non amat. Scripſi iam ſæpius , in Societate , paucos , & vel quatuor ſolos , plurimis præſtare ; addo nunc , fore me vel vno contentum. Anathema ſit qui Chriſtum non ſequitur , proficiſcatur, abeat, diſcludatur à nobis , & ſeſe iſtinc amoueat, Chriſtum alium alibi quæſiturus ; quem enim quærimus, is crucifixus eſt] huc vſque Rodericius , & prius illud quod indicaueram. Poſterius fuit eodem in Collegio , eodémque Rectore, de Sacerdote , ac Fratribus duobus quos ob mulctam de more impoſitam , acerbè ſtomachatos , pœnitudinis vice Societatis tædium cepit triſte , ac turbidum , pronumque dæmoni, ad vrgendos quo iam propenderant , quod dum inuicem verſant , ne ſoli perirent , ad amicum ſcribunt Vlyſſipone in Collegio agentem , quem ſi poſſent ſibi adiungere , ſecum facerent deſertorem. Carpebant in literis non tam ipſum Rectorem , quam Societatis gubernationem , proin ſi verè ſaperet, veréque amaret, ſubduceret ſeſe ; ſequeretúrque præeuntes ; præire namque ſe , ſi modo annueret paratos , committunt literas domeſtico famulo negotiorum cauſa illuc profecturo , magnam pacti mercedem , dum ne illas niſi in manibus , & clamculum redderet : redditas , & lectas deteſtatus eſt amicus , & inuitamentum perfidorum vocem diaboli credidit, *mitte te deorſum* ſuggerentis , abhorruítque ab amicitia hominum qui ruinæ

ſocios

XXIII.
De coniunctione partium cum capite quam nectit Obedientia, & de vnius, quam S. Ignatius ſtatuit gubernatione.

Pergamus nunc alia exequi firmamenta, quibus Ignatius Societatem communiuit. Quarto igitur loco, venit illa, quam eſſe arctiſſimam voluit, vnius capitis, omniúmque membrorum conſenſio, apta ex omnibus quibuſcumque poteſt excellens Obedientia, ex nutu regentium inferiores ſuſpendere. Ad hoc Monarchicham qua regeremur formam inſtituit:penes Generalem Præpoſitum abſolutam depoſuit adminiſtrandi Ordinis poteſtatem, vni ſolummodo Vicario Chriſti obnoxiam; ſiue in eorum qui præficiendi ſunt delectu, ſeu quibuſvis aliis in rebus, quemlibet noſtrorum ſpectantibus, quod tamen ſic ab eo conſcitum, vt tam liberi iuris auctoritas, non deficeret illo bono quod ariſtocratiæ conferunt Optimates; iudicio ſcilicet, & conſilio ſapientum; iuſſit illi quatuor adeſſe, quorum vnus noſtris in Italia & Sicilia rebus; alius in Germania & Gallia; in Hiſpania tertius, quartus in Luſitania & Indiis peculiarem curam adhiberet. His anno 1608. quintus additus eſt ſeiuncta nempe ab Germanis Gallia, ob Prouinciarum numerum qui tunc par erat Aſſiſtentiæ duplici conflandæ,vt prima iam olim Congregatio Generalis, Luſitaniam Indiis in Aſſiſtentiam iunxerat. Horum Aſſiſtentium munus eſt in eam quidem potiſſimum partem excubare, quæ vnicuique commiſſa eſt; ſed & alia Societatis vniuerſæ grauioris momenti negotia videre, perpendere, & priuato ſeorſim digeſta, elucidatáque examine, Generali demum, iure ſtatuenda, vt viderit fore Deo gratiſſimum, deferre. Præter Aſſiſtentes,præſcribuntur item conuentus Generales in quos florem ſuorum hominum, ſuo lectum ſuffragio Prouinciæ mittunt: quicquid in iis decernitur vim habet legis, apud ipſum quoque Præpoſitum, nec antiquari ab eo poteſt, neque immutari: de illo quin etiam ius habent (ſi quo vnquam ſæculo opus foret) cognoſcendi, iudicandi, ſtatuendi, vtrum corrigendus, an loco, & officio mouendus, imo etiam & Societate. Ad hæc ſuus publicè Generali datur Admonitor, cuius ſit diu perſpecta prudentia, & rerum noſtrarum peritia. Huius eſt ſi quid vita Generalis aut gubernatio ab recto deflecteret, petita primum diuinitus ope, modeſtè illum,ſed tamen libere admonere Quod idem ſubſidium monitoris, & conſultantium adiectum eſt ſingulis qui eſſent tum domibus, & Collegiis, tum Prouinciis præfuturi, nec poſſunt ſecluſo eorum conſilio quicquam momenti alicuius, vel de rebus quæ incidunt, vel de iis quos regunt decernere. Et hæc quidem Societatis adminiſtrandæ tam omni ex parte abſoluta, pulchráque ratio, ſuo capiti membra cum mutuo habitu coaptans, ſuum illis nomen tuetur, & iura, efficítque vt verè partes ſint; quod ſi ſemel eſſe deſierint, tunc neque hoc corpus tàm nobile conſtare iis valeat, nec illæ conſeruari. Haud tamen domi defuere turbulenta, rebelliáque ingenia, quæ conatus omnes, & machinas vt eam proſternerent admouerunt, ne omiſſis quidem ſecularium principum authoritatibus. Quin & ab iis quoque eo impudentiæ ventum eſt, vt ſummo Pontifici libellos, ementito totius Ordinis nomine offerrent, paucorum licet malignitate concinnatos, quibus ſecum Prouincias aliquot, ab Generalis

Hh Præpoſi

Præpoſiti Obedientia, moliebantur abducere, & delegato ſeu Commiſſario, ſiue inſpectori perpetuo ſubdere; ad hoc Societatem proiectè ſcindere; vnam in plures lacerare; diſſipare illam omnium nationum concordem animam, ex quibus Societas ſua non ſolum ingenti gloria coaleſcit, vt loquitur Pontifex Paulus V. ſed neceſſario etiam fulcitur primigenij ſpiritus firmamento. Solemne videlicet hoc habent, qui maiora ſe ſpirant, & grandia, puſilli ac tenues; vt cum ſpebus iniquis exciderint, aduerſus gubernationem ſtomachum effundant, dum enim pudet latentem ambitum prodere, ſi iactent ſe, per imprudentiam, vel ſiniſtros affectus eorum qui regunt prætermitti; aggrediuntur ipſam regendi rationem, ex vno aptam, ſolo, & perpetuo, Romæque defixo, capite, ſic incognitis de rebus cauſiſque indictis queruntur ferri iudicium; quæ cuiuſque debentur meritis, vnius arbitrio diſpenſari; plus videre præſentes oculos, quàm longiſſimè abſentem; decernere tutius de agendis multorum iudicia, quàm vnius, qui haud aliter quàm relatu cognoſcit, cartis conſignato, non vſquequaque veracibus. His plenè incommodis occurri, ſi cognoſcendi officium, poteſtatémque decernendi, in multos diuidat, qui non valet ſolus ei ſufficere; hac via, quod vni aufertur, datum iri Ordini vniuerſo; æquum eſſe ne quantum vult valeat, qui non valet ſemper, id ſolum velle quod æquum eſt. Augebat priuatos ambitus, publici ſui effrænę ſtudium, & vaſta intolerandáque opinio, quæ huc denique exiere, vt cum pares non poſſent ſuſtinere, neque aliis eminere, idcirco ab iis ſeiungi contenderent, vt ſe potius gloriarentur ſuos, ac ſui Dominos quàm præſtantiſſimi corporis membra eſſe. Hos Congregatio quinta Generalis, præuaricantes filios & degeneres appellat, turbatores quietis publicæ, nouatum rerum molitores, auſos Ordinis vniuerſi commune iudicium impugnare & [quæ profligata verecundia eſt] cenſura notare & interpolare non veritos, quod ab ſanctiſſimo, & prouidentiſſimo fundatore, ad ſupremi ſplendoris claram lucem decretum fuerat, & præſcriptum; quod Pontificum oraculo poſt cognitiones ſæpius integratas pro diuino toties firmatum, ſancirúmque execrationibus diris contra aduerſantes. Quare ſua illos ſecuta eſt merces, anathemate icti ſunt; condignam ſceleri ſortitos pœnam, quam machinabantur in aliis facere occupauit ipſoſmet diſceſſio. Illos Societas quam profeſſi erant euomuit, & ſi quos tenere coacta eſt, prærogatiua cuiuſuis muneris ſemper carituros, in exemplum ſeruauit, quo ſaperent, ſi quos in poſterum, eadem vertigo agitaſſet. Annis inde non multis peculiari diplomate Paulus V. tum antiquum morem confirmauit Societatis gubernandæ, qui ab Ignatio inſtitutus, eò vſque viguerat; tum Generalis Præpoſiti perpetuitatem, eiuſque Romæ commorationem, cum poteſtate ampliſſima Societatis vbique gentium regendæ quibuſcúmque ex nationibus conſtaret. Quo eodem maiori diplomate, Præpoſitum & cæteros qui deinceps præeſſent, verbis grauiſſimis vetuit, interceſſionibus aut minis Principum manus dare, vbicumque natiua Inſtituti noſtri, incolumitas lædi, aut fuſcari ſanctitas videretur;

retur; ſi cuius autem noſtrorum audaciam interciperent, rebus nouis hac in parte ſtudere, velut Ordinis turbatorem, & offenſionis architectum, iuſſit pœnis meritis cohercere. Sed de his nunc obiter, loco,& tempori fuſius, id ſolum aduerto, nullam inter homines eſſe Communitatis vllius, tàm longè & acutè cautam, prouidámque gubernationem, quam non aliquid ſaltem aliquando, ſingulare, & inopinatum fugerit & fallat; nam ſumus denique homines, non mentes de cœlo liberæ, & humana adminiſtramur intelligentia. Peruerſitatis itaque intolerandæ ſit, priuati alicuius incommodi impatientia, aut fortuiti leuíſque erroris indignatione, vtilitates immenſas ſpernere; ſuſcepto congenitas gubernandi modo, moliríque mox nouum, quocumque tandem periculo id fiat, pro næuis forſitan quos ſanat vulnera facturum ingentia, quorum rurſus impatiens odium, nouos moueat interpolatores ad nouam regendi excogitandam rationem, alternantibus fabricandi, euertendíque perpetuis vicibus inter publici boni detrimenta, quæ ſolet in re tanti, nouitas improba inferre. Certus ergo diuinitus, Fundator, imperij formam quam ſtabilierat in Societate eſſe quam optimam, ad modum Obedientiæ effingendum ſe totum conuertit, nec inculcauit aliud grauius, nec explicuit fuſius, nec experiri accuratius in noſtris ad futuri exemplum ſategit, nec violatum multauit ſeuerius. Hanc eſſe Societatis firmamentum, hoc robur docuit, quo ſe tueretur, & ageret: hanc teſſeram qua tanquam gentilitia ſignaretur, & ſecerneretur ab aliis, veſtitu aſpero, ieiuniis, & ſolitudine primas ſibi partes ferentibus: hanc demum parens ſanctiſſimus tanti fecit, vt diſceſſui proximus, in Obedientiæ commendationem, qua nihil carius haberet ſuprema dictata formauerit, vocatóque Ioanne Philippo Vito, Secretarij ſocio, ſcribe, inquit, nam volo norit Societas,de Obedientia poſtremùm quid ſentiam, eique vt ſequitur dictauit.

XXIV. *Dictata de Obedientia ex S. Ignatio ſub vita exitum excepta.*

1. Ipſo primum in religionem ingreſſu, vel ſtatim poſt, prima hæc cura ſit, vt me totum ſuperiori penitus permittam.

2. Optandus mihi ſuperior fuerit, qui iudicij mei domandis ſenſibus inſiſtat.

3. Quibuſcumque in rebus, culpæ nihil inerit, ſtandum mihi eſt ſuperioris arbitrio, non meo.

4. Triplex eſt obediendi modus. Vnus cum obedientiæ præcepto iubetur, & hic quidem eſt bonus. Melior alter, cum iuſſis ſimplicibus paretur. Tertius omnium optimus, cum ne iuſſus quidem expectatur; ſed vel ſolus ſuperioris nutus, & quod velle creditur, executioni mandatur.

5. Superioribus promiſcuè omnibus parendum mihi eſt, nullo diſcrimine maioris,minoris, aut infimi; ſed Deus cuius vices agunt, pari mihi iure in omnibus ſpectandus, alioqui per illorum gradus, Obedientiæ quoque vis ad infimum deſcendit.

6. Si rectum putauit iubere ſuperior; mihi vero id ſecus abſque Dei offenſa fieri non poſſe videbitur, niſi hæc mihi ſit euidens, ſtare me iuben-

tis imperio ac iudicio oportebit: in quo tamen ſi minus acquieſco, quicquid mea me cogit opinio ſentire, ſeponendum eſt in duorum aut trium conſilium, & eorum ſententiæ inhærendum: ſi ne id quidem mihi ſatisfacit, abſum planè ab ea virtute longiſſimè, quam religioſi ſtatus præſtantia exigit.

7. Denique meus eſſe non debeo, ſed eius à quo ſum conditus, & eius cui me regendum credidit, & cuius perinde arbitrio agendum me permittere debeo, vt ſi totus ex cera forem, quicquid me fieri voluerit: dare aut accipere literas; hunc, illumve alloqui, aut abſtinere ab eius colloquio, & eius generis alia: reponenda mihi eſt pietatis meæ, & prompti animi ſumma in capeſſendo quicquid mihi iniungitur.

8. Habere me pro cadauere debeo cui nec velle eſt, nec intelligere; pro crucifixi breui ſimulachro, quod ſinit quaqua verſum pro libito ſe agi; pro ſenis baculo, quem vbicumque commodum adhibet & reponit; ita me opus eſt religioni ad nutum ſeruire, vbicumque ſibi commodare me poſſe cenſuerit.

9. Nec loca debeo, nec munerum occupationes, meo delectu ab ſuperioribus petere. Poſſum quidem mentem, ac deſiderium iis exponere, dumtaxat omnia velut eorum pedibus aduoluens, conſultiſſimum habiturus, factúque optimum, quicquid à me præſtandum iudicarint.

10. Leuiora tamen petere nihil vetet, quale ſit, obire ſacras ſtationes; aliquid à Deo peculiaris gratiæ flagitare; aut quidpiam ſimile, ſed parata ſemper ad impetrationem aut repulſam, eadem animi æquitate.

11. Ad paupertatem quod attinet, non minus debeo ex nutu regentium pendere, hoc eſt re omni carendo propria, & conceſſis vtendo vt ſtatua quæ ſpolianti ſe, qualibet ex cauſa, nihil obſtat, aut queritur.

XXV. *Epiſtola S. Ignatij de Obedientia ab vno de Societate impugnatur.*

Etſi vero hæc vndecim de Obedientia effata ſub vitæ finem dictarit Ignatius, haud tamen ſuos eo vſque ſenſus diſtulerat, fuſiore ſcripto explicare, ſed hoc ad communem tunc egit Societatis vniuerſæ, quod ad Collegiorum quorundam eruditionem, ante annos aliquot egerat. Exarſerat enim præter modum non paucorum ex noſtris in Hiſpania, & Luſitania pietas, licere ſibi crediderant in rebus animi ſuo ductu regi; hinc eorum nonnulli voluntariis pœnis, animoſi magis quàm prudentes, valetudinem perdere; alij contemplationis illecti dulcedine, ſolitudines adamare, vtrique quo tenderent, quo vocati eſſent obliuiſci. Vtriſque vt metas Ignatius figeret, paræneticas ad illos dedit, quibus manifeſtum iis fecit, quoſe rectà ire certiùs crederent, hoc ab ea errare longius, quamdiu omiſſa obedientia pergebant iure ſuo fingi, & ſingulari ſuo arbitratu regi: repetita enim (quod Deo præcipuum, & optimum vouerant) libertate, præ illa nihili apud eum fore, quicquid poſtea obtuliſſent. Verum iis de hoc argumento, quæcumque aut ſanctus Ignatius, aut quinis foſſitan alij ſcripſere, prolixa eminet, mirabiliſque Epiſtola, quam ad noſtros in Luſitania anno 1553. datam, Societas, & legit ſemper, & ſuſpicit.

Hæc

Hæc eius virtutis gradus omnes, digeſtos; totámque tùm docet, tùm complanat illius abſolutionem. Quare Societati Præpoſitus, & de more, communibus literis ſalutaturus noſtrós, & admoniturus, Franciſcus Borgia, vbi de obedientia monere incidit, nihil quod S. Ignatio adderet inuenit. *Quod ad obedientiæ, virtutem attinet*, inquit, *(ad quam Societas omnia refert tanquam ad ſcopum, & vexillum, quæque eſt eius turris præcipua) etſi nonnulla fortaſſe dicenda erant, tamen quia B. P. N. Epiſtolam de ea ſcripſit, non vtilem modo, ſed omni dignam admiratione; quippe cui nec quicquam addi poſſit nec detrahi, ad eam vos remitto cum hac vna voce Euangelij, hoc fac & viues; hoc enim in Domino nobis polliceri poſſumus fore, vt ſi quæ in illa continentur præſtiterimus, perfectæ Obedientiæ filij nominemur, & ſimus.* Hæc porrò Epiſtola, Sacræ paginæ, ac Patrum teſtimoniis luculentis, & vi rationum ineluctabili, Obedientiam digerit in tres gradus, alium alio excellentiorem, executioni tribuit infimum; medium voluntati, non operi modo quod iuſtum eſt, ſed iubentis quoque arbitrio ſe ſubdenti; tertium, ac ſupremum iudicio, eadem cum ſuperiore pariter approbanti. Ad hunc apicem tam præſtantem, & celſum non euadit, niſi qui iubentem non hominem cogitat, incautum prudentem; ſanctum, vitioſum; ſed ipſum cuius loco is iubet Chriſtum Ieſum. Nec alia fuit Obedientia quam cœnobiarchæ, religioſæ magiſtri diſciplinæ, pugnanti in ſpeciem, ornarunt nomenclatione, dum ſapientum ſtultitiam, ignorantiam doctorum, conſultorum imprudentiam, ſecurum periculum, perſpicaciam cæcam inſcripſerunt. Eſt enim hæc oculatiſſima cæcitas, in iis quæ iubentur nihil videre, ſed vnum in ore iubentis Deum imperantem, acutiſſimo viſu cernere, ſolúmque attendere, qua ſanè haud dubia perſuaſione, vſuque cæcitatis perſpicaciſſimæ, quàm multi vel quondam inter veteres Monachos, vel nunc in Societate ſublime faſtigium magnarum virtutum attigerint, quis dicat? Sed hi cum ſuis quique temporibus ipſo eius ab ortu claruiſſent, eſſéntque notiſſimi, prodigio par eſt Iulianum quendam Vincentium, Andegauenſem patria, & ipſum de Societate, vſque adeo inſaniſſe, vt ſexcentas in eam Obedientiam comminiſceretur ſtolidiſſimas accuſationes, quas cum ad ſuprema tribunalia deferret, præfatus eſt ſibi curioſius indaganti, fontem denique patuiſſe, laxitatis in vita, erroris in fide, quibus infeſtaretur Societas; eſſe vero hunc Epiſtolam quandam cui de Obedientia nomen feciſſemus, portentoſis refertam dogmatis, ex quibus magna religionis veræ detrimenta neceſſariò ſequerentur. Quod pro ſuæ amentiæ genio tractatum prolixius cognitoribus obtulit, accidítque ſupra omnem fidem, vt cum aduerſus hanc Societatis Obedientiam, non alia vomeret, quàm quæ hæretici ſæpius aduerſus illam edidiſſent; hi quidem velut animales, & ſenſu carentes diuinorum, damnarentur, & proſcriberentur; Vincentio velut myſteria de cœlo adportanti, aures tam credulæ darentur, vt examini ſubderetur quod orbe toto in confeſſo erat, ex quo nolle perfectam Obedientiam cœperat, vt Apologia triplici validè defendit Robertus Bellar-

minus poſtea Cardinalis; adeò verum eſt religioſos ordines ficta domeſticorum probitate crudelius impeti, quam profeſſis externorum inſectantium odiis. Sed hanc, vtpote ſuam, foro ſuo cauſam reſeruarat Deus, proceſſúque planè inſperato, quod loco narrabitur, in actum vltimum eduxit, infamem ſcilicet Romæ Vincentij carcerem, quem proiectâ quodcumque ſibi non ſaperet accuſandi, calumniandíque libidine quæſtifecit.

XXVI. *Quàm perfectam à ſuis Ignatius Obedientiam exigeret.* Cœterum exigenda S. Ignatius Obedientia, haud erat alius quam in præſcribenda. Lex illi fuit fixa atque immobilis ceruicoſos non ferre, quibuſcumque ij dotibus, aut nominibus pollerent, & eiuſmodi non raro turmatim dimiſit, paratus, vel Collegia integra penitus exhaurire, atque omittere, quàm in iis talium quempiam tolerare. Quare Gandiam ad noſtros ſcholares, nonnihil in hanc partem viſos deflectere, ardentes dedit longáſque literas, de obſeqnentia qua vellet iis ipſos ſubiici per quos à Deo regerentur, omniáque hac clauſula ſanxit. [Cui deſit animus ad eam quam ſcribo parendi regulam expeditus, ſiue illorum qui iſtic ſunt, ſeu qui ſunt ad eos acceſſuri; ne dempto quidem eorum Rectore; de alia ſanè ineunda via, vitáque cogitet, neminem enim capit Societas, quin poſſit ac velit ad eam formari Obediendi normam quam his literis deſcripſi] fingendis vero vſu ipſo ad illam noſtris, iniungebat interdum otioſa; intempeſtiua; pugnantia; vt concionari, & procuratorem domus eodem tempore agere; philoſophiam ſimul cum grammatica profiteri; coquum ipſum ad Theologiam docendam morigerum habere animum, ad mutandam culina ſcholam Theologum; accerſebat quandoque Sacerdotes, ad celebrandum iam ornatos, móxque vt exuti accurriſſent remittebat, vna quam poſcebat celeritate Obedientiæ contentus. Quoſdam aſſuetos in liberiores moras interpretari mandata iubentium, euocabat identidem repente, etiam dum confitentibus aurem darent, quodque ex iis vnus tantiſper adeſſe diſtuliſſet, parum abfuit quin acciperetur ſeuerius. Sacerdoti ardentius vrgenti, peregrinationem quam ſic efflictim deperibat negauit, & flagellationes aliquot indixit, haud quidem petitionem culpæ damnans, ſed eius affectum quam Obedientiæ maiorem: huic illa reſpondet ſat quoque inſolita, quam Emerio de Bonis vixdum pœne tironi impoſuit mulcta. Degebat è regione noſtri templi mulier famæ haud ſatis honeſtæ, cui quotidianum erat domus purgamenta ad templi fores proiicere, indignitatem rei aliquamdiu paſſus Ignatius, demum Emerio iniunxit (qui vt principio nonnulli, adhuc indifferens ad domeſtica, & literaria, æditui munere fungebatur) iniunxit, inquam, vicinam rogaret, aptiore loco ſordes deponere. Verum Emerius ſingulari modeſtia iuuenis, verecundatus cum ea loqui; quod iuſſus fuerat, per alium id ſignificauit: quod vbi reſciuit Ignatius, pudoris gratiam probauit, obedientiam etſi leuiſſimè præſtrictam vltus eſt Emerium voluit ſex menſes cum tintinnabulo ad collum triclinio adeſſe, & quotidie has voces altè repetere *volo & nolo non habitant in hac domo.* Iam ſi quis ſibi ad genua veniam petens aut pœnitentiam,

mox

mox vt innuiſſet non ſtatim aſſurgeret; illum ſitu eodem abiens hærentem ſinebat, vt moneretur demiſſioni illi deeſſe meritum, quæ ad Obedientiam reſtitaret. Sic adiutori laico, vt ſederet, cum nutu indicaſſet, dum ipſe interim colloqueretur cum viro nobili, & ex obſeruantia vtriuſque ſtare nihilominus adiutor pergeret; iuſſit ſcabello capiti ſibi impoſito tamdiu perſtare, dum ſat longum cum nobili, quod inchoauerat negotium peregiſſet. Cornelium Brughelmannum Belgam, ſacri officij texendo ſæpius retexendóque penſo totos prope dies abſumentem, & ſcrupulorum violentia, doctorum virorum conſilia omnia coactum elidere, remedio curauit ad inſolentiam morbi appoſito; ſerio admodum imperauit vna hora recitationem officij abſoluere, quicquid poſt fluxum clepſydræ ſupereſſet, planè omittere, ne ob periculum vertendi cerebri per ſe iam ab ea ſolutus recitatione, vltro ſe dementatum iret: valuit ad ſanitatem medicina, & peculiaris parendi religio cum communi iuncta recitandarum precum obligatione vtrimque ſic hominem vrſit, vt exinde ſtatim occœperit definito ſpatio officium claudere, & tricari ſecum ſcrupuloſè, caputque vexare deſierit. Tam deliberata perfectæ Obedientiæ ab ſuis exactio ſic illos priuatim rei cuiuſcumque affectu nudauerat, vt inceptis, etiam ad Dei gloriam tentos ingentibus, ſi ad ſe reuocaret, mox iis abſiſterent; & iuſſi munus, aut ſedem mutare, falcem continuo à meſſe animarum, quamuis vberrima, eius ad vocem perinde amouerent, vt ſi Dei vocem non hominis audiſſent. In his Antonius Araozius Barcinone fructu incomparabili laborans, vix ab Ignatio per literas monitus, inde quantocius interiora Hiſpaniæ peteret, illicò paruit, nihilque aut ſibi meriti, aut illi populo vtilitatum maximarum, aut ſummæ gloriæ ipſi Deo, ſuo illo diſceſſu, periturum cauſatus, in hæc verba reſpondit [quod mandas aliò commeem Septembri ineunte, *paratus ſum & non ſum turbatus*. Cum bono Deo, æterno meo & optimo Domino non modo int grè, ſed valdè alacriter obſequar, ſecurus planè, ac certus, tuam, & Chriſti ipſius redemptoris mei vnam eſſe vocem, quam oues illius audiunt. Tametſi quoſcumque is nuncius peruaſit, plurimum querantur, tantum hinc bonorum quæ fieri cœperant auferri, & fiebant ſanè; tantum enim quod agam ſuggerunt, vt ſi me velim omnibus commodare, compellar mihi ipſi deeſſe; quare partes mihi noctium decerpo, quibus, quod interdiu non potui, meo animo impendam. Confeſſionibus audiendis, & quidem haud raro de omni vita; tradendis Exercitiis ſpiritus, conciliandis inter primarios diſcordiis grauibus, ita ſorbeor interdum, vix vt etiam liceat rem ſacram facere. Quod ideo refero, vt te animæ meæ commiſeratio capiat.] In hac tamen obtemperandi cæcitate, acutâ & lynceâ, relictis ad nutum vocantis, etiam quæ in manu eſſent, opulentis diuini obſequij lucris; Xauerius, vix ſibi parem inueniat, promptum videlicet, conuertendi ſpes magnas Orientis, ſi moneretur negligere, ſeque indè in Europam referre. [Nam S. Ignatio reſcribens, ſignificas, ait, quanto mei dum in viuis ſumus, iterum

iterum videndi deſiderio tenearis; nouit Deus, hæc verba, quam tenerè animum meum affecerint,quantum exprimant lacrymarum quoties in mentem redeunt, conſolatur me vel hoc vnum, cum id fieri poſſe recogito; & nihil eſt quod vires ſanctæ obedientiæ excedat] aliis vero eo anno datis, qui vitæ vltimus illi fuit [Deus nos in cœleſtium felicitate, & (ſi ex eius gloria futurum eſt) in hac vita coniungat; id enim ſi mihi imperetur, obedientiæ vi effici nullo negotio poteſt] ac niſi hæc vota mors occupaſſet, haberent hoc poſteri, mirabilis Obedientiæ exemplum, ſuumque Xauerium Ignatius, milliarium octodecim millibus reducem paterno ſinu excepiſſet, tanto parendi documento, & Iaponenſis, ac Sinenſis imperij Chriſto adiungendi ſpe omiſſa, quam parta clariorem. Euocarat enim ad ſe Xauerium, etiam Obedientiæ præcepto Ignatius, vt erat cum cariſſimis nonnunquam ſolitus, vel ad incrementum meriti, vel ad præuertendas interceſſiones; & meditabatur, Societatis gubernatione in illum depoſita, formare illum ſibi ſucceſſorem, ſed mandati grauiſſimi aduentum obitus anteuertit.

XXVII. *Quantam inter ſuos caritatem optaret S. Ignatius.*

Commiſſis inter ſe mutuo nexu Obedientiæ illorum qui præſunt, & ſubſunt gradibus, videndum reſtat quam perfecto caritatis alternæ vinculo ſic omnes, adſtrinxerit, vt nec locorum longinquitas, nec graduum diſcrimen, nec diuerſarum nationum diuerſus genius, illos aut diſiungeret, aut turbaret. Ad hanc rem præſidiis quam opportunis, & efficacibus niſus ſit vir Sanctus, narrando fiet quam diſſerendo apertius. [Mira res (ſcribit Ludouicus Strada ex ſacro S. Bernardi Ordine) & incantamento cupiam diuino ſimilis, quam in Societatis ſanctæ domibus aliquot notaui, homines non modo familia, ſed linguis, & patria diuerſos, ſcholaſticos iuuenes, magiſtros ſenes, paucis diebus, mutua caritate, inter ſe ſic coaleſcere, vt in cor vnum, & vnam animam euadant, vt qui de iis aliud non norit, putet patre eodem, matréque progenitos, aut eandem naturæ temperiem ſortitos] quæ externa quidem, ſed viſu ipſo fulta auctoritas, credibilius facit quod ab vno è noſtris per id tempus, & reipſa probatum, & ſcripto eſt traditum. [Nulla æquè me, ait, iucunditas afficit, vt illa quam obſeruo in Societate, tot inter diuerſa ingenia, voluntatum tam apta conſenſio; æqualitas à prærogatiuæ cuiuſuis ambitu adeò aliena, inter gradus adeò inæquales; in varietate tot linguarum, & gentium, concentus animorum tam concors, & hilaris; nullum hic ponit doctrina, grauitas, opes, nobilitas; à pauperibus, obſcuris, & ignorantibus diſcrimen. Ego illi amicus, aut is mihi; vrbanitas eſt hic abſona; & velut de ciuilitate ſæculari accita aures lædit; inuicem enim omnes amant, nemo non alteri amicus tanquam ſibi. Iam in diſſita cum migratur, Obedientia iubente; vel de via procul appellitur: qui & quàm alacres, & beneuoli complexus, quàm ſimplex intimi amoris ſignificatio? quocumque apud nos aduenerit, domum ſuam venit; illic totidem fratres quot ſocios reperit. Agnoſcamus hac in re Dei donum, idque grato animo recolamus.

Gratule

Gratulemur nobis quod hæc hodiéque fouetur in Societate caritatis tam pulchra communio, ſperemúſque tùm fore perpetuam, tùm quiſque pro virili ſua vt perpetua ſit connitamur] ſic ille ex quo id fiebat, vt in Collegiis ſuo numero inſtruendis, concionatores, magiſtri, rectores, operarij cœteri, principibus obnoxij ſæpius diuerſis, quandóque inter ſe hoſtibus mitterentur, nullo metu ſuſpicionis faciendæ; imo vt ſummam eiuſmodi cœtus, ex ſemotis regionibus collecti, afferebant vrbibus voluptatem, ita Ignatij ſummam prudentiam illuſtri docebant monumento; cum locorum vbique, velut Societatis epitome ſpectaretur, & illa Italici, Gallici, Hiſpanici, Germanici ſermonis aliorumque fere orbe toto idiomatum multitudo, vbicumque foret Societas, ſonaret, ibique naſcentis Eccleſiæ inſtauraretur miraculum, cum in multiplici diſſonantia linguarum etiam barbararum, vnus caritatis eiuſdem cordiſque vnius ſuauiſſimus ſonus audiretur. Hoc modo Meſſanæ Collegium, anno 1548. conflauere Patres duodecim, ex ſingulis ſinguli orti Prouinciis, Regnis, etiam magnam partem lingua, imperióque diſſentientibus Quòd prudens ciuitas merito admirata, videre viſa eſt quod refert de fidibus cytharæ Auguſtinus, quarũ vnicuique ſuus eſt proprius ab natura ſonus, ſed ſociarum tinnitui ſic attemperatus, vt vna pluréſve vellicentur, *fiat ſuauiſſimus concentus, ex diuerſis, ſed non inter ſe aduerſis.* Nec magis hæc affectus patrij, ad noſtros ſine cuiuſquam diſcrimine amandos expoliatio ferebatur, quàm externos perinde adiuuandos, vt ſi nobis vbique gentium ciues eſſent. Itaque principes, in legendis quibus conſcientiæ arcana crederent, promiſcuè habebant, ſuæne ij forent, aut alienæ ditionis, dum eſſent è Societate; rati ſolum omne, nobis patriam eſſe, gentem omnem nobis eſſe cognatam: inter hos Ioannes III. Luſitaniæ rex, excuſante Mirone externam originem confeſſionibus illius minimè opportunam; reſpondit nullum ſibi eſſe externum qui eſſet de Societate. *Pſ 150.*

XXVIII. *Quibus modis S. Ignatius noſtrorum concordiam ſanciuit.*

Quibus autem viis hanc aſſecutus ſit Fundator ſanctiſſimus animorum in noſtris hominibus tam neceſſariam, pulcramque concordiam ex Conſtitutionibus habetur, vnde pauca ſolum huc transfero, quæ ad hanc videntur potentiora extitiſſe. Nobis primum nihil eſſe antiquius voluit, quam vt vltro patria veluti extorres, abſtergeremus à nobis omnem illius minus expurgatum, ac religioſum ſenſum: neque id ſatis, verum & diuerſis nationibus oriundos, peculiari quodam animi flexu nobis iungeremus, aquarum in morem quæ in procliue, in plana, aut infima decurrant, velut fontem natiuum oblitæ, ire aliis obuiam videntur aliunde ſcaturientibus, & cum iis in eandem confuſæ, pereundo ſimul, ac perdendo vberius creſcere. Quo ſpectat illa æternum legenda Euerardi Mercuriani ſub diſceſſum patrum ſalutatio, Congregationi tertiæ à qua Societati Præpoſitus fuerat, hanc mentis vnius vniuerſorum concordiam inculcantis. *Obſecro vos*, inquit, *per miſericordiam Domini, vt huic quam maximè inuigiletis, alter de altero in bonitate ſentientes, vt vtrique inuicem bene ſentiamus. Omnes enim eiuſdem Vocationis, & fratres, & filij eſtis. Itaque nulla obſecro ſit Sar-*

maria, nulla Hiſpania, Italia nulla, nulla Germania aut Gallia, ſed vna Societas, vnus in omnibus Deus, omnes in vno Domino Ieſu Chriſto, cuius membra eſtis. Quod autem ſermo de armis principum vario marte pugnantium, poterat affectus partium in audientes influere, partibus illis obnoxios; vetuit omnino domi talia iactari. Ad hæc cuique plurimum commendauit, Chriſtum in aliis vnum attenderent tanquam eius ſpiranti expreſſum imagine, vt defixo in ſpeciem tantæ pulchritudinis oculo, nullum præterea in iis poſſent naturæ aut morum, aut ingenij errorem diſcernere, & quod eſt conſequens, auerſi, aut contracti quæ inde naſcuntur animi frigora deuitarent: iudiciorum item diſcrepantiam vehementer damnat quod conſueuerint ſequaces habere voluntates, vt ventorum impulſum maria: quia vero id habent priuatæ rationes, vt affectum omnem ab aliis auulſum ſibi penitus vindicent, & competitores diuidit ambitus, adeoque interdum etiam committit manifeſta æmulatione; vno ſuperiorum maiorum iudicio diſpenſari inter nos loca, officia, miniſteria gradúſque voluit, cunctáque illorum ex arbitrio ſuſpendens, nullum ambitioni, & nundinationi locum, nihil poſſeſſioni, & præſcriptioni reſiduum fecit. Si quibus vero innaſceretur quædam animi rubigo, aut offenſiunculæ verborum etiam perleues, plectebat eas tam acriter, vt reum corrigeret alios terreret: ſic vnius ex præcipuis patribus pœna grauiſſima inconſiderantiam caſtigauit, quod phrenetici domi ægrotantis, foris per iocum deliria retuliſſet. Quanto acerbius luiſſent ſi quibus excideret narrare quæ in aliorum contemptum, aut dedecus verterent. Diſſidiorum denique ſatores, & diſſenſionum artifices, linguæ bicipitis venænato telo alios inuicem proritantes, vt deprehenderent, mox veluti peſtes expellebat. Inter quos fuit, de quo dimittendo cum Patres duodecim conueniſſent; & ne qua vrbi offenſio præberetur, decem ex iis retinendum, & emendandum iudicarent, duo reliqui dimittendum; vir ſanctus contra morem ſuum pluribus adhærendi, duobus acceſſit, aiens Romæ nulla re grauius ciues poſſe offendi, quam ſi accepiſſent nos diſſidiis laborare, & eorum auctores ſtolida patientia tolerari. Par tulit præmium alius qui vt Romam venit, de Simone Rodericio cuius fuerat viæ comes, quædam effutiit, tanti viri virtute indigna, quæ vbi accepit Ignatius expiſcari ab imo rem totam ex veris certiſque ſtatuit, nihilque comperit, præter expertes culpæ omnis chimeras, & nebulas imaginoſi hominis, interpretatione læua falſo in crimina detortas: quare obtrectatorem ad palinodiam adactum, etſi erat vir doctus, & raræ ad concionandum facultatis inexorabilis dimiſit.

XXIX.

De voto reiiciendarum dignitatum, & contentione S. Ignatij in iis ab Soc. repellendis.

Nexum hunc duplicem eumque grauiſſimum quo cum iis qui regunt Obedientia; charitate mutuò iungimur; coronat ornátque tertius Deum ſpectans, in eumque contendens, quem poſtremum ex paucis referam, quæ inter multa Societatis conſeruandæ præſidia S. Ignatius tradidit. Eſt vero mens ab concretione fumóque humanarum rationum pura, & libera; id vnum viuendo, agendoque ardens & ambiens, vt vni placeat diuinæ bonitati,

nitati, eiuſque gloriæ famuletur. Fas ergo nemini ſtrenuè quamlibet atque magnificè Ordinis ſplendori,& proximi bono inſudarit,mercedis quicquam admittere, vel honorarium aliquod expectare, vt per hanc animi comparationem tum Deo ſanctius, tum hominibus gratius, tum nobis conſtantius operam locemus, quiſquis enim Deo laborat vni, quicquid eximie patrauit,nihil ſe vnquam egiſſe tanto dignum munerario reputabit.In qua ſpei cuiuſuis caducæ abdicatione primas tenet dignitatum fuga, quæ tam ſanctè nobis imperatur, vt ſacrilegum ſit apud nos, illas ambire ſi domeſticæ ſint; ſi externæ, oblatas admittere, niſi præcepto ſummi Pontificis imponantur. Hoc enim propoſitum Profeſſi omnes voto firmant, cuius formam ac modum S. Ignatius Conſtitutionum parte decima deſcripſit. Nam vt primum vix nata Societas prodiit, cum multi ex ea ad infulas, ipſamque purpuram apud Pontificem optarentur, nihilo lentius iis Principum votis Ignatius obſtitit, quam ſi ſubituris in Societatem honoribus, eodem aditu exulatura eſſet Chriſti humilitas; quo facto docuit ſucceſſuros ſibi Præpoſitos in ſimili cauſa quid ſequi deberent. Quod autem ad promouendas ſpes quæ nouæ affulſerant, reuocandæ ad Rom.Eccleſiam Æthiopiæ, Iulius III. Patriarcham, & duos Epiſcopos, è Societate Regi Luſitaniæ conceſſiſſet; voluit ſanctus pereñi ſuo teſtimonio conſtare,nihil ab ſe omiſſum quo id ab Societate auerteret,multo longius abfuiſſe,vt electioni illi blandimento illectus profecturi ex ea boni aſſenſum præberet.Sic in decimam partem Conſtitutionum, *In Patriarchatu*, inquit, *& Epiſcopatibus Æthiopiæ admittendis, reſiſti non potuit.* Et aliquanto poſt, *reſiſti non potuit.* Quæ verba hoc ſenſu exponit Hieronymus Natalis, *reſiſtendi* aiunt, *modus defuit voluntati & precepto ſummi Pontificis; ſolus enim ille poteſt Societatem compellere.* Ac reſiſtendi menſuram definiens quam præiuit Fundator, & iubet Inſtitutum ab Societate adhiberi, *Omnes igitur modi* ait,*& rationes reſiſtendi, & impediendi, ſunt excipiendæ, & exercendæ, omnis lapis, vt aiunt, mouendus ne dignitas accipiatur, nec deſiſtendum, vel animus eſt deponendus, donec omnis induſtria nos deficiat: quod nunquam eſſe debet niſi quando diſertè obligabit ſedes Apoſtolica ad mortale peccatum, nec admittere vllam planè excuſationem volet.* Hanc Fundatoris ſancti conſtantiam iuuat in aliquibus ſpectare.Claudium Iaium Tergeſtenſi Eccleſiæ petebat dari Epiſcopum Rom. Rex ferdinandus, effecit primum Ignatius vt Iaius ipſemet ſupplici ad Paulum tertium libello potentiſſimis rationibus deprecaretur ab ſe illam dignitatem: rationibus adſcripſit preces Societatis vniuerſæ cum Iaio enixè flagitantis, ne qui Societati parens extiterat, vitam ei quam impertierat auferret, quod futurum omnino erat, ſi primigenio quo ſolo viueret, ſpiritu priuari hanc ſineret. Proximo deinde poſt triduum, ſacri Senatus ſuffragio cum res eſſet vltimùm decernenda, bonam eius partem in eam ſecum ſententiam adduxit, vt dignitates in Societatem inuehi non probarent, omnes enim ſeorſum adiuit Cardinales duobus exceptis, quod eſſet alter in conſeſſu de negotio relaturus, alter Epiſcopatum quem recu-

minus poſtea Cardinalis; adeò verum eſt religioſos ordines ficta domeſticorum probitate crudelius impeti, quam profeſſis externorum inſectantium odiis. Sed hanc, vtpote ſuam, foro ſuo cauſam reſeruarat Deus, proceſſúque planè inſperato, quod loco narrabitur, in actum vltimum eduxit, infamem ſcilicet Romæ Vincentij carcerem, quem proiectâ quodcumque ſibi non ſaperet accuſandi, calumniandíque libidine quæſtifecit.

XXVI. *Quàm perfectam à ſuis Ignatius Obedientiam exigeret.* Cæterum exigenda S. Ignatius Obedientia, haud erat alius quam in præſcribenda. Lex illi fuit fixa atque immobilis ceruicoſos non ferre, quibuſcumque ij dotibus, aut nominibus pollerent, & eiuſmodi non raro turmatim dimiſit, paratus, vel Collegia integra penitus exhaurire, atque omittere, quàm in iis talium quempiam tolerare. Quare Gandiam ad noſtros ſcholares, nonnihil in hanc partem viſos deflectere, ardentes dedit longáſque literas, de obſequentia qua vellet iis ipſos ſubiici per quos à Deo regerentur, omniáque hac clauſula ſanxit. [Cui deſit animus ad eam quam ſcribo parendi regulam expeditus, ſiue illorum qui iſtic ſunt, ſeu qui ſunt ad eos acceſſuri; ne dempto quidem eorum Rectore; de alia ſanè ineunda via, vitáque cogitet, neminem enim capit Societas, quin poſſit ac velit ad eam formari Obediendi normam quam his literis deſcripſi] fingendis vero vſu ipſo ad illam noſtris, iniungebat interdum otioſa; intempeſtiua; pugnantia; vt concionari, & procuratorem domus eodem tempore agere; philoſophiam ſimul cum grammatica profiteri; coquum ipſum ad Theologiam docendam morigerum habere animum, ad mutandam culina ſcholam Theologum; accerſebat quandoque Sacerdotes, ad celebrandum iam ornatos, móxque vt exuti accurriſſent remittebat, vna quam poſcebat celeritate Obedientiæ contentus. Quoſdam aſſuetos in liberiores moras interpretari mandata iubentium, euocabat identidem repente, etiam dum confitentibus aurem darent, quodque ex iis vnus tantiſper adeſſe diſtuliſſet, parum abfuit quin acciperetur ſeuerius. Sacerdoti ardentius vrgenti, peregrinationem quam ſic efflictim deperibat negauit, & flagellationes aliquot indixit, haud quidem petitionem culpæ damnans, ſed eius affectum quam Obedientiæ maiorem: huic illa reſponder ſat quoque inſolita, quam Emerio de Bonis vixdum pœne tironi impoſuit mulcta. Degebat è regione noſtri templi mulier famæ haud ſatis honeſtæ, cui quotidianum erat domus purgamenta ad templi fores proiicere, indignitatem rei aliquamdiu paſſus Ignatius, demum Emerio iniunxit (qui vt principio nonnulli, adhuc indifferens ad domeſtica, & literaria, æditui munere fungebatur) iniunxit, inquam, vicinam rogaret, aptiore loco ſordes deponere. Verum Emerius ſingulari modeſtia iuuenis, verecundatus cum ea loqui; quod iuſſus fuerat, per alium id ſignificauit: quod vbi reſciuit Ignatius, pudoris gratiam probauit, obedientiam etſi leuiſſimè præſtrictam vltus eſt Emerium voluit ſex menſes cum tintinnabulo ad collum triclinio adeſſe, & quotidie has voces altè repetere *volo & nolo non habitant in hac domo.* Iam ſi quis ſibi ad genua veniam petens aut pœnitentiam,

mox

mox vt innuiſſet non ſtatim aſſurgeret; illum ſitu eodem abiens hætentem ſinebat, vt moneretur demiſſioni illi deeſſe meritum, quæ ad Obedientiam reſtitaret. Sic adiutori laico, vt ſederet, cum nutu indicaſſet, dum ipſe interim colloqueretur cum viro nobili, & ex obſeruantia vtriuſque ſtare nihilominus adiutor pergeret; iuſſit ſcabello capiti ſibi impoſito tamdiu perſtare, dum ſat longum cum nobili, quod inchoauerat negotium peregiſſet. Cornelium Brughelmannum Belgam, ſacri officij texendo ſæpius retexendóque penſo totos prope dies abſumentem, & ſcrupulorum violentia, doctorum virorum conſilia omnia coactum elidere, remedio curauit ad inſolentiam morbi appoſito; ſerio admodum imperauit vna hora recitationem officij abſoluere, quicquid poſt fluxum clepſydræ ſupereſſet, planè omittere, ne ob periculum vertendi cerebri per ſe iam ab ea ſolutus recitatione, vltro ſe dementatum iret: valuit ad ſanitatem medicina, & peculiaris parendi religio cum communi iuncta recitandarum precum obligatione vtrimque ſic hominem vrſit, vt exinde ſtatim occœperit definito ſpatio officium claudere, & tricari ſecum ſcrupuloſè, caputque vexare deſierit. Tam deliberata perfectæ Obedientiæ ab ſuis exactio ſic illos priuatim rei cuiuſcumque affectu nudauerat, vt incœptis etiam ad Dei gloriam tentos ingentibus, ſi ad ſe reuocaret, mox iis abſiſterent; & iuſſi munus, aut ſedem mutare, falcem continuo à meſſe animarum, quamuis vberrima, eius ad vocem perinde amouerent, vt ſi Dei vocem non hominis audiſſent. In his Antonius Araozius Barcinone fructu incomparabili laborans, vix ab Ignatio per literas monitus, inde quantocius interiora Hiſpaniæ peteret, illicò paruit, nihilque aut ſibi meriti, aut illi populo vtilitatum maximarum, aut ſummæ gloriæ ipſi Deo, ſuo illo diſceſſu, periturum cauſatus, in hæc verba reſpondit [quod mandas aliò commeem Septembri ineunte, *paratus ſum & non ſum turbatus*. Cum bono Deo, æterno meo & optimo Domino non modo int grè, ſed valdè alacriter obſequat, ſecurus planè, ac certus, tuam, & Chriſti ipſius redemptoris mei vnam eſſe vocem, quam oues illius audiunt. Tametſi quoſcumque is nuncius peruaſit, plurimum querantur, tantum hinc bonorum quæ fieri cœperant auferri, & fiebant ſanè; tantum enim quod agam ſuggerunt, vt ſi me velim omnibus commodare, compellar mihi ipſi deeſſe; quare partes mihi noctium decerpo, quibus, quod interdiu non potui, meo animo impendam. Confeſſionibus audiendis, & quidem haud raro de omni vita; tradendis Exercitiis ſpiritus, conciliandis inter primarios diſcordiis grauibus, ita ſorbeor interdum, vix vt etiam liceat rem ſacram facere. Quod ideo refero, vt te animæ meæ commiſeratio capiat.] In hac tamen obtemperandi cæcitate, acutâ & lynceâ, relictis ad nutum vocantis, etiam quæ in manu eſſent, opulentis diuini obſequij lucris; Xauerius, vix ſibi parem inueniat, promptum videlicet, conuertendi ſpes magnas Orientis, ſi moneretur negligere, ſeque indè in Europam referre. [Nam S. Ignatio reſcribens, ſignificas, ait, quanto mei dum in viuis ſumus,
iterum

iterum videndi deſiderio tenearis; nouit Deus, hæc verba, quam tenerè animum meum affecerint, quantum exprimant lacrymarum quoties in mentem redeunt, conſolatur me vel hoc vnum, cum id fieri poſſe recogito; & nihil eſt quod vires ſanctæ obedientiæ excedat] aliis vero eo anno datis, qui vitæ vltimus illi fuit [Deus nos in cœleſtium felicitate, & (ſi ex eius gloria futurum eſt) in hac vita coniungat; id enim ſi mihi imperetur, obedientiæ vi effici nullo negotio poteſt] ac niſi hæc vota mors occupaſſet, haberent hoc poſteri, mirabilis Obedientiæ exemplum, ſuumque Xauerium Ignatius, milliarium octodecim millibus reducem paterno ſinu excepiſſet, tanto parendi documento, & Iaponenſis, ac Sinenſis imperij Chriſto adiungendi ſpe omiſſa, quam parta clariorem. Euocarat enim ad ſe Xauerium, etiam Obedientiæ præcepto Ignatius, vt erat cum cariſſimis nonnunquam ſolitus, vel ad incrementum meriti, vel ad præuertendas interceſſiones; & meditabatur, Societatis gubernatione in illum depoſita, formare illum ſibi ſucceſſorem, ſed mandati grauiſſimi aduentum obitus anteuertit.

XXVII. *Quantam inter ſuos caritatem optaret S. Ignatius.* Commiſſis inter ſe mutuo nexu Obedientiæ illorum qui præſunt, & ſubſunt gradibus, videndum reſtat quam perfecto caritatis alternæ vinculo ſic omnes, adſtrinxerit, vt nec locorum longinquitas, nec graduum diſcrimen, nec diuerſarum nationum diuerſus genius, illos aut diſiungeret, aut turbaret. Ad hanc rem præſidiis quam opportunis, & efficacibus niſus ſit vir Sanctus, narrando fiet quam diſſerendo apertius. [Mira res (ſcribit Ludouicus Strada ex ſacro S. Bernardi Ordine) & incantamento cuipiam diuino ſimilis, quam in Societatis ſanctæ domibus aliquot notaui; homines non modo familia, ſed linguis, & patria diuerſos, ſcholaſticos iuuenes, magiſtros ſenes, paucis diebus, mutua caritate, inter ſe ſic coaleſcere, vt in cor vnum, & vnam animam euadant, vt qui de iis aliud non norit, putet patre eodem, matréque progenitos, aut eandem naturæ temperiem ſortitos] quæ externa quidem, ſed viſu ipſo fulta auctoritas, credibilius facit quod ab vno è noſtris per id tempus, & reipſa probatum, & ſcripto eſt traditum. [Nulla æquè me, ait, iucunditas afficit, vt illa quam obſeruo in Societate, tot inter diuerſa ingenia, voluntatum tam apta conſenſio; æqualitas à prærogatiuæ cuiuſuis ambitu adeò aliena, inter gradus adeò inæquales; in varietate tot linguarum, & gentium, concentus animorum tam concors, & hilaris; nullum hic ponit doctrina, grauitas, opes, nobilitas; à pauperibus, obſcuris, & ignorantibus diſcrimen. Ego illi amicus, aut is mihi; vrbanitas eſt hic abſona; & velut de ciuilitate ſæculari accita aures lædit; inuicem enim omnes amant, nemo non alteri amicus tanquam ſibi. Iam in diſſita cum migratur. Obedientia iubente; vel de via procul appellitur: qui & quàm alacres, & beneuoli complexus, quàm ſimplex intimi amoris ſignificatio? quocumque apud nos aduenerit, domum ſuam venit; illic totidem fratres quot ſocios reperit. Agnoſcamus hac in re Dei donum, idque grato animo recolamus.

Gratule

Gratulemur nobis quod hæc hodiéque fouetur in Societate caritatis tam pulchra communio, ſperemúſque tùm fore perpetuam, tùm quiſque pro virili ſua vt perpetua ſit connitamur] ſic ille ex quo id fiebat, vt in Collegiis ſuo numero inſtruendis, concionatores, magiſtri, rectores, operarij cœteri, principibus obnoxij ſæpius diuerſis, quandóque inter ſe hoſtibus mitterentur, nullo metu ſuſpicionis faciendæ; imo vt ſummam eiuſmodi cœtus, ex ſemotis regionibus collecti, afferebant vrbibus voluptatem, ita Ignatij ſummam prudentiam illuſtri docebant monumento; cum locorum vbique, velut Societatis epitome ſpectaretur, & illa Italici, Gallici, Hiſpanici, Germanici ſermonis aliorumque fere orbe toto idiomatum multitudo, vbicumque foret Societas, ſonaret, ibique naſcentis Eccleſiæ inſtauraretur miraculum, cum in multiplici diſſonantia linguarum etiam barbararum, vnus caritatis eiuſdem cordiſque vnius ſuauiſſimus ſonus audiretur. Hoc modo Meſſanæ Collegium, anno 1548. conflauere Patres duodecim, ex ſingulis ſinguli orti Prouinciis, Regnis, etiam magnam partem lingua, imperióque diſſentientibus Qúod prudens ciuitas merito admirata, videre viſa eſt quod refert de fidibus cytharæ Auguſtinus, quarũ vnicuique ſuus eſt proprius ab natura ſonus, ſed ſociarum tinnitui ſic attemperatus, vt vna pluréſve vellicentur, *fiat ſuauiſſimus concentus, ex diuerſis, ſed non inter ſe aduerſis.* Nec magis hæc affectus patrij, ad noſtros ſine cuiuſquam diſcrimine amandos expoliatio ferebatur, quàm externos perinde adiuuandos, vt ſi nobis vbique gentium ciues eſſent. Itaque principes, in legendis quibus conſcientiæ arcana crederent, promiſcuè habebant, ſuæne ij forent, aut alienæ ditionis, dum eſſent è Societate; rati ſolum omne, nobis patriam eſſe, gentem omnem nobis eſſe cognatam: inter hos Ioannes III. Luſitaniæ rex, excuſante Mirone externam originem confeſſionibus illius minimè opportunam; reſpondit nullum ſibi eſſe externum qui eſſet de Societate. *Pſ. 150.*

XXVIII. *Quibus modis S. Ignatius noſtrorum concordiam ſanciuit.*

Quibus autem viis hanc aſſecutus ſit Fundator ſanctiſſimus animorum in noſtris hominibus tam neceſſariam, pulcramque concordiam ex Conſtitutionibus habetur, vnde pauca ſolum huc transfero, quæ ad hanc videntur potentiora extitiſſe. Nobis primum nihil eſſe antiquius voluit, quam vt vltro patria veluti extorres, abſtergeremus à nobis omnem illius minus expurgatum, ac religioſum ſenſum: neque id ſatis, verum & diuerſis nationibus oriundos, peculiari quodam animi flexu nobis iungeremus, aquarum in morem quæ in procliue, in plana, aut infima decurrant, velut fontem natiuum oblitæ, ire aliis obuiam videntur aliunde ſcaturientibus, & cum iis in eandem confuſæ, pereundo ſimul, ac perdendo vberius creſcere. Quo ſpectat illa æternum legenda Euerardi Mercuriani ſub diſceſſum patrum ſalutatio, Congregationi tertiæ à qua Societati Præpoſitus fuerat, hanc mentis vnius vniuerſorum concordiam inculcantis. *Obſecro vos*, inquit, ***per miſericordiam Domini, vt huic quam maximè inuigiletis, alter de altero in bonitate ſentientes, vt vtrique inuicem bene ſentiamus. Omnes enim eiuſdem Vocationis, & fratres, & filij eſtis. Itaque nulla obſecro ſit Sar-***

nitati, eiuſque gloriæ famuletur. Fas ergo nemini ſtrenuè quamlibet atque magnificè Ordinis ſplendori,& proximi bono inſudarit,mercedis quicquam admittere, vel honorarium aliquod expectare, vt per hanc animi comparationem tum Deo ſanctius, tum hominibus gratius, tum nobis conſtantius operam locemus, quiſquis enim Deo laborat vni, quicquid eximie patrauit,nihil ſe vnquam egiſſe tanto dignum munerario reputabit.In qua ſpei cuiuſuis caducæ abdicatione primas tenet dignitatum fuga, quæ tam ſanctè nobis imperatur, vt ſacrilegum ſit apud nos, illas ambire ſi domeſticæ ſint; ſi externæ, oblatas admittere, niſi præcepto ſummi Pontificis imponantur. Hoc enim propoſitum Profeſſi omnes voto firmant, cuius formam ac modum S. Ignatius Conſtitutionum parte decima deſcripſit. Nam vt primum vix nata Societas prodiit, cum multi ex ea ad infulas, ipſamque purpuram apud Pontificem optarentur, nihilo lentius iis Principum votis Ignatius obſtitit, quam ſi ſubituris in Societatem honoribus, eodem aditu exulatura eſſet Chriſti humilitas; quo facto docuit ſucceſſuros ſibi Præpoſitos in ſimili cauſa quid ſequi deberent. Quod autem ad promouendas ſpes quæ nouæ affulſerant, reuocandæ ad Rom.Eccleſiam Æthiopiæ, Iulius III. Patriarcham, & duos Epiſcopos, è Societate Regi Luſitaniæ conceſſiſſet; voluit ſanctus pereni ſuo teſtimonio conſtare,nihil ab ſe omiſſum quo id ab Societate auerteret,multo longius abfuiſſe,vt electioni illi blandimento illectus profecturi ex ea boni aſſenſum præberet.Sic in decimam partem Conſtitutionum, *In Patriarchatu*, inquit, *& Epiſcopatibus Æthiopiæ admittendis, reſiſti non potuit.* Et aliquanto poſt, *reſiſti non potuit.* Quæ verba hoc ſenſu exponit Hieronymus Natalis, *reſiſtendi* aiunt, *modus defuit voluntati & precepto ſummi Pontificis; ſolus enim ille poteſt Societatem compellere.* Ac reſiſtendi menſuram definiens quam præiuit Fundator, & iubet Inſtitutum ab Societate adhiberi, *Omnes igitur modi* ait, *& rationes reſiſtendi, & impediendi, ſunt excipiendæ, & exercendæ, omnis lapis, vt aiunt, mouendus ne dignitas accipiatur, nec deſiſtendum, vel animus eſt deponendus, donec omnis induſtria nos deficiat: quod nunquam eſſe debet niſi quando diſertè obligabit ſedes Apoſtolica ad mortale peccatum, nec admittere vllam planè excuſationem volet.* Hanc Fundatoris ſancti conſtantiam iuuat in aliquibus ſpectare.Claudium Iaium Tergeſtenſi Eccleſiæ petebat dari Epiſcopum Rom. Rex ferdinandus, effecit primum Ignatius vt Iaius ipſemet ſupplici ad Paulum tertium libello potentiſſimis rationibus deprecaretur ab ſe illam dignitatem: rationibus adſcripſit preces Societatis vniuerſæ cum Iaio enixè flagitantis, ne qui Societati parens extiterat, vitam ei quam impertierat auferret, quod futurum omnino erat, ſi primigenio quo ſolo viueret, ſpiritu priuari hanc ſineret. Proximo deinde poſt triduum, ſacri Senatus ſuffragio cum res eſſet vltimùm decernenda, bonam eius partem in eam ſecum ſententiam adduxit, vt dignitates in Societatem inuehi non probarent, omnes enim ſeorſum adiuit Cardinales duobus exceptis, quod eſſet alter in conſeſſu de negotio relaturus, alter Epiſcopatum quem recu-

ſauerat facti pœnitens reſumpſiſſet : ſed cum nihilominus animaduerteret, multos vtilitatibus Eccleſiæ, quam Societatis vnà & Eccleſiæ damnis plus moueri, differri negotium prudenter impetrauit, atque interea tam ſupplicibus, & triſtibus literis, & ſuaſionibus regem fatigauit, vt deſtiterit ab ea cogitatione, & Iaium metu, Societatem periculo liberarit. Aliquot poſt annis idem Ferdinandus Petrum Caniſium ab Iulio tertio poſcebat Viennenſem creari Epiſcopum; ſed egit tam validè, tantóque dictorum pondere apud ſapientiſſimum Pontificem vir ſanctus, vt polliceretur Pontifex inuito Ignatio non promouendum Caniſium. At Iacobus Laſſus regis Romæ Orator videns fruſtra fore ſi expectaretur Ignatij aſſenſus, vrgebat vehementer præcepto Caniſium adigi ad ſubeundum muneri delato, etiam Ignatio reluctante. Negauit præcisè Pontifex ſe facturum, his verbis. Haudquaquam verò, ſunt enim nobis neceſſarij, hoc eſt, vt explicuit poſtmodum Cardinalis à S. Cruce, diſſolueretur Ordo tantæ in Eccleſiæ obſequia opportunitatis, ſi ambitioni panderetur in illum acceſſus quam dubio procul dignitates ſecum eſſent in eum illaturæ. Quod longo proſpectu ſcauens Ignatius, prudenter illas, & fortiter à nobis arcebat, ſollicitus potius, malorum ingentium quæ conſecutura, proceſſu annorum ex iis eſſent; quàm boni tenuis præſenti ſpecie illectus. Iam ſacram purpuram quam ab eodem Pontifice, Franciſco Borgiæ Carolus V. impetrarat, quanto molimine, quo ſucceſſu ab eo defenderit, clarius docebit Epiſtola quam ea de re ad Borgiam dedit, qui tunc Ignatio ab ſecretis erat. Eius Epiſtolæ verba ſunt [Cariſſime in Chriſto Ieſu mi Pater. Multiplici nobis argumento conſtat, Deo quantoperè cordi ſit R. veſtræ ſimplex, & vltro abiecta conditio, nunc tamen ex eo fit manifeſtius, quod eam grauiſſimo ponderi ſubduxit pilei, caput moleſtius vexantis, quam quiuis ex iis quos ſolet Antonius Rionus diſcumbentibus imponere. Decem fere, aut duodecim dies ſunt, cum ex ſacro conſeſſu egreſſus Cardinalis Cueua, ſignificauit Patri noſtro, conſtitutum eſſe de R. veſtra in Cardinalem promouenda, quod idem mihi Cardinalis Maffeus gratulabatur mirificè, cum eo ipſo die illum adiiſſem; ſed hoc apud illum cum apertè dolerem, quod eſſe dicerem ab Societate valde alienum, vellem, ait, Societatem veſtram, Seminarium fieri Epiſcoporum, & Cardinalium. Poſtquam autem audiſſet ex Cardinali Cueua Pater Generalis decreti negotij quæ dictæ fuerant rationes, ſtatuit de eo cum Pontifice agere, & egit tam proſperè, vt ſignificaret Pontifex, nihil ſe ambigere, quin Romæ in Societate ſtatus præſens maioris eſſet ad Dei gloriam momenti, quàm ſi foret in Collegium Cardinalium adlecta, quin & eò venit vt diceret, R. veſtræ vitam aut cuiuſuis alteriùs è noſtris, præoptare ſe ſuo pontificatui, quod vni ſcilicet attenderemus Deo, ſibi nimio plura incumberent quibus cogeretur in varia diſtrahi, & in eo denique res ſtetit, vt negaret miſſurum ſe ad R. V. pileum, contra ipſius voluntatem, ac niſi certò de ipſius aſſenſu accepiſſet. Viderit iam R. veſtra vtrum velit; Pontifici quidem à Patre noſtro iam affirmatum eſt ipſam nolle, &

ſolo huius rei metu frigidiſſima tempeſtate, ipſam Roma exiſſe, quo factum, vt Pontifex cogitationes alio verteret: actum inde ab eo etiam cum præcipuis Cardinalium; cum aliis ſummiſſi qui agerent, & cum ipſo Legato Iacobo Mendoza, menſque Pontificis omnibus explicata; ac licet extiterit nemo, quin ſe vehementer dignitatem illam R. veſtræ velle prætulerit, multáſque ad hoc rationes notarit; ſed in eam demum perſuaſionem omnes conuenerunt, vt faterentur id non conuenire. Habetur itaque pro re conclamata, taliſque tota vrbe iactatur, quòd in R. veſtræ arbitrio poſita fuerit, quam putem aperto ad ſolem, & pluuiam capite ambulaturum libentius, quàm vt eo pileo ſe tegat. Nunc boni nuncij gratiam ex ea peto, Sacrum pro me faciat de Spiritu ſancto, vt dignetur mihi ad obſequendum ſibi vberius adeſſe. Romæ 1. Iunij 1552. Ex commiſſione Patris Noſtri Ignatij. Seruus in Chriſto, Ioannes Polancus.] Hoc porro negotium priuſquam Ignatius cum Pontifice & Cardinalibus tractaret, triduum totum ardentius cum Deo tractauerat, indixerátque noſtris ſacrificia, & preces, quibus ſibi mentem eò inflecti poſtularet, quod eſſet Deo glorioſius futurum, atque hinc tam clara in luce, Deum velle perſpexit, ab Societate hunc honorem depelli, vt diceret, ne omnium quidem mortalium ſupplicibus ſtudiis ab eo arcendo deſtiturum. Nec fuiſſe videtur futurus lentior, ſi quod inſtabat Lainio exitum habuiſſet, nempe vt is quoque inter Cardinales adſcriptus fuiſſet à Paulo quarto, à quo vnicè amabatur; cuidam enim ex noſtris Patribus in hæc verba profeſſus fuerat ſuam mentem: breui fortaſſis Lainius, renunciandus eſt Cardinalis, id ſi euenerit, tantos in oppoſitum motus, excitaturus ſum, vt palam intelligatur ab omnibus, honores eiuſmodi, quo animo Societas ferat. Et ſanè, Deo laus, multo plures de Societate Epiſcoparum recuſarunt, ad quem expetebantur magnis ſuffragiis, quàm qui ſupremo imperio ad illum coacti ſunt: vti & maiore numero fuere qui ſacram purpuram Societatis panno, ac vita mutare voluerunt, quam qui ex Societate ſacram purpuram induerunt. Superbiam nobis Philippica ſua inter ſexcentas calumnias Arnaldus, multíque hæretici, affingunt nobis minimè triuialem; hoc ſi quam veri præferret nebulam, noſterque ambitus, non dico macros, & tenues, ſed Eminentiſſimos dumtaxat honores captaret, ex tam multis noſtrorum, quos Reges, & Imperatores, habere conſcientiæ arbitros voluerunt, profecto vel vnus aliquis, id faſtigium prehendiſſet. At ne vni quidem id hactenus obuenit, non quod multorum egregia merita tantis præmiis paria non eſſent, vel apud principes ſummè beneuolos tantum gratia non pollerent: verum alia Deo ſanctè ſpoponderant, aliis conditionibus viuere, pro Inſtituto didicerant; religioſo ſuimet contemptu & ſubiectione vltronea ſuperbi. XXX.

De excluſis ab Societate dignitatibus ſapientum iudicia.

Iam hæc dignitatum profeſſa tam ſerio repulſa, ſemper ab ſanctis, & ſapientibus credita eſt miræ, ac neceſſariæ efficacitatis, qua ſe tueretur Societas; non ab iis modo quæ Religionis cuiuſuis naturam labefactant, ſed

quæ peculiari eius inſtituto eò inſidiantur periculoſius, quò eſſet pronior in eam quam in cæteros ordines, & damnoſior eorum ingreſſus. Certè Pontifices alij præter duos quos ante nominaui, Societatem, & bene perſpexerant, & habebant mirificè caram; nec obſcurum iis erat quantum intereſſet ad Eccleſiarum commoda, vt ex noſtris paſtores iis deligerentur, viri ſanctitate, & doctrina inſignes: boni tamen haud paulo excellentioris, tanta eſt ab iis habita ratio, vt nec ſuis, nec principum votis id vnquam indulſerint. Quin imo Gregorius XIII. qui tanto amore Societatem complexus eſt, eamque tantoperè in Eccleſiæ vſus adhibuit, Cardinalem Cornarum alloquens cum in hunc ſermonem iuiſſet latius, conceptis his ad illum verbis concluſit. Aliam breui nos vitam inibimus; Veſtra Dominatio, pro ætatis vigore ſuperſtes futura, meminerit nunquam committere, vt quiſquam de Societate in Præfecturas Eccleſiæ proue hatur: nam ſi ſemel in eam iis detur aditus, eodem eius permitiem ſecum trahent. Quare Societatem Pontifex Optimus vehementer monebat, electiones eiuſmodi totis viribus ab ſe defenderet, niſi ſi quà forte tot inter Sacerdotes idoneus reperiretur nemo, qui poſſet Eccleſiæ præfici,quod fuit perinde, vt nunquam futurum dicere. Cardinali tamen à S. Cruce (qui Iulio III. Marcelli II. nomine ſucceſſit) longè tunc alia mens erat, licet Ignatio eſſet incredibili beneuolentia coniunctus:ad reſtituendam enim Chriſtianitatem, nihil aiebat, validius & expeditius, quàm ſi doctis, ſanctiſque paſtoribus, Eccleſiæ muniantur, iam ſi ſit inſtituendus Ordo, cui hoc propriè incumbat, vt ſuos informet deſiderio ſalutis alienæ, pietate, ac literis (quibus præcipuè dotibus munus præſulum continetur) quid Societati vel poſſit addi, vel detrahi vt ſpectare ad illum Ordinem cenſeatur? Cum vſque ab tyrocinio, ſuos ſacrarum literarum, priuatæ virtutis, & iuuandi proximi ſtudio imbuat, omníque ope, ac miniſterio, animarum ſaluti ſe tradat. Fraudatur igitur adiumento grandi Eccleſia, dum illi negatur eorum opera, à quibus potiſſimum inſtaurari, conſeruaríque poſſet. Qua de re etiam aliquando, cum Martino Olauio diſputationem mouit bene longam; nec vllis eius reſponſionibus valuit ab ea perſuaſione diſcedere; donec poſtremo ad auctoritatem Ignatij redactus Olauius, intulit eum planè diuerſa ſentire, licet in neceſſaria Eccleſiæ tempora, atque obſequia totum contuliſſet Societatis inſtitutum:quæ vox ſtatim Cardinalis prudentiam aduertit, vt abſque alio argumento contueretur dilucidè, ita fieri debere, & ſermone retro verſùm ducto, huic ego do manus, & apud me, inquit, hoc in negotio plus poteſt ſolum Ignatij nomen, quàm quicquid antea rationum mihi occurrerit, nec credibile eſt profecto, nos eſſe hac in re oculatiores, quàm fuerit, cui tam luculenter, copioséque Deus opitulatus eſt in Societate tam afflictis Eccleſiæ temporibus condenda. Nec ſimile vero eſt qui Societati condendæ regendæque magiſter Ignatio præiuit, cælaſſe illum quas ſibi ab eo, probaret opeṙ

tas impendi, quibus abſtineri, ne ipſa ſalutis ſuæ periculo, alienæ prodeſſet.

XXXI. *Quanto foret Societatis damno ambitus Dignitatum.*

Sanè Ignatium in leuioribus ſi tanta docuit æterni luminis copia, quid Deo maximè placeret; in Præfecturis Eccleſiæ vel admittendis in Societatem, vel ab ea arcendis, ex quo tot vtrimque, tàm grauia neceſſario ſequebantur, dubitari non poteſt, maior quædam vbertas diuini ſplendoris illuſtraſſe. Quanquam fortaſſis alicui, haud ita longè præuidenti, poſſint quoque nonnulla ſuppetere, quæ perſuadeant in huius rei Conſtitutione, Ignatium, communis prudentiæ, pietatíſque regulis initiſſe. Nam demus imprimis, deſiderio ſalutis alienæ; qua vna ex cauſa tantummodo videtur licere, vt dignitates inducantur in Societatem; ſi clauem aditus conſtanter teneat, nec ingreſſum cuiquam niſi meritis præbeat; damno quidem minus intolerabili id fiet: etſi graue omnino futurum ſit, Ordinis florem decerpere, & optimo quoque, atque ad miniſteria Ordinis eximiè inſtructo illum minuere, vt ſi ex corpore laboribus improbis deſtinato exſudent ſpiritus maximè viuaces, quibus ſe vegetat & agit. Vnde illud viri ſapientis, verè ſapiens reſponſum; rogatus enim Præpoſitus Religioni cuidam ſanctiſſimæ, quem inter cæteros ordines, munitiſſimum putaret, aduerſus detrimenta primigenij vigoris? Societatem nominauit, vt quæ optimum quodque retineret, nec ab ſe ſineret in dignitates Eccleſiæ abſtrahi; deterrimum quodque, ac reprobum dimiſſionibus laxiorum eiiceret; hoc tamen quicquid eſt iacturæ quæ optimi cuiuſque ſocij fieret, ſi ſolum ineſſet præfecturis ſacris in Societatem inuehendis, ferendum vtcumque videretur, modo; quod primitùs ardori aſſerendæ Chriſto animarum ſalutis datum foret, negari deinde ambitioni poſſet. At illa quæcumque ſit in dignitates propenſio, cum ſe intra fines meritorum arctare non valeat, meritorum profecto prærogatiuo iure careant oportet, qui eas captant quam maximè, tum quod iis minimè omnium ſe dignos ſentiunt, qui omnium maximè reipſa digni ſunt; ac ſi eas metu periculi non vitant, honoris ſaltem cupiditate non ambiunt; tum quod in cœtu, animarum ſaluti tot modis, laboribus, ac miniſteriis curandæ integrè addicto, paſtoris officium candidè, laborum illorum deſiderio optari non poteſt, quorum in Societate quam alibi vſquam ſeges eſt maior, & operoſior. Tædio igitur diſciplinæ, aut libertatis illicio, ambitu, faſtidio rectorum, parentum inopia, commoditatum blanditiis trahi oporteret, quotquot fere ſacrarum dignitatum ſplendidis gradibus inhiarent; quibus tametſi potirentur pauci; non pauci tamen ad eos graſſarentur. Habet enim abſentis licet, boni ſpes longa, & volucris inemptam promulſidem, & dulce quiddam gratuitum quod ſine pretio ducitur, & oblectat, videmúſque in aulis principum, ſi vel vnus applicuerit fortunatè, ſexcentos conſcendere, licet eorum in oculis nauim totidem alij fregerint. In Societate vero quæ homines habet, nobilitate, literis, & miniſteriis, etiam in obſequio principum illuſtres, quanto forent hæc procliuiora, quæ ſuapte ſponte ex ſimilibus principiis decurrunt;

nempe

nempe in hunc ſcopum miniſteria legere; nullum admittere, niſi ſublime, ac ſplendidum; obire nullum niſi nominis authoritatiſque conciliatorem, cuiuſmodi ſane non fuerit, fidei Chriſtianæ, & Grammaticæ rudimenta pueris tradere; noſocomia, & carceres viſere, iiſque confitentibus aurem dare; pagos, villas, montana, gentes extra orbem hunc, barbaras miſſionibus percurſare. Eadem prætérea ex ſcaturigine lutulenta, omnino flueret, aularum fores continuè terere; rixis, & aperta nonnunquam inſectatione, competitoribus obſtare; penetrare ſe in amicitias Optimatum, nundinarique illorum gratiam, geniis, & conſcientiæ illorum ex vtili magis quam recto & bono adplaudendo. Magnarum ad hæc ab cognatis, & viris primoribus interceſſionum, promouendis cœptis machinas admouere, ac ſuos demum euanidos, fluxóſque ambitus iiſdem opibus vrgere, quibus voluit Deus ſuam vnius gloriam à nobis in Societate procurari. Quin etſi nihil inde exiſteret, præter vitia illa, quæ aſſiduitas aulica, religioſis hominibus ſuo contagio affricat (eſt vero ambientibus neceſſitatis primariæ regula hæc aſſiduitas) dici non poteſt quantoperè eſſent Societati nocitura: nam quiſquis in aula nimius eſt, vel inde aliud præter Dei obſequium venatur; ferme plus domum reportat de aulico, quam de religioſo in aulam tulerat: inde iam ſui demiſſio, ſeceſſus, & paupertas; iam ſenſuum domitus, menſa pura & frugi, iam cætera religioſæ virtuti pretioſa, videri abiecta, & vilia, oculis auro & ſerico, ſeruitio, & choragio aulico aſſuetis; domi ægrè eſſe deinceps, & in propoſito, foris, & extra propoſitum, cupidè animo, reipſa ſi liceat cupidius vagari, ac ſtare, ſolutæ libertatis ſaliuam reguſtare, ac ſi tandem ſibi principum clientelam, & fauorem conſtabiliuerint, nulla tunc vel magis intolerabilis natio, vel à qua neceſſe ſit indigniora tolerari; rem enim ſuam patroni affectibus dum ſemper implectunt, id aſſequuntur vt cunctis timendi, neminem timeant, & væ! lapidi illi qui fortè pedem illorum raſerit. Diſciplinæ contemptum neceſſitatis nomine probari volunt; pœnam eius violatæ, quia ſuam non audent, patroni iniuriam faciunt; eius & placitis, & verbis, minis quoque, ſi vſus fuerit, rem gerunt, vt metu mali grauioris, cogantur qui præſunt lacunar ſuſpicere, ſinántque illos pro impotentia quidlibet viuere. Quid linguam quoque perduellem in matrem optimam torquere? quid opinionem fidelis, & incorrupti clientis, famæ illius diſpendio apud patronum cauponari? quid effræni licentia quiduis retegere? quiduis pro libidine damnare? nec priuatis, nec publico parcere? Quid improbum quemque, velut in tutelam excipere? partes ſibi ex ſequacibus conflare? ſexcenta alia ex eadem aulæ religioſis hominibus frequentatæ virulenta radice proferri ſolita, quorum naturam fructúſque generatim dum noto, ſimul oculis ſubdo quæ Societatem vaſtatura eſſet calamitas, ſi fas illi foret præfecturas optare, illáſque ex aulis principum expiſcari.

XXXII. Addam hic quod experti ſcimus, vitæ, quam ſumus Deo propitio ſortiti, animam, atque ingenium, cum iis dignitatibus ſic pugnare, vt ad eas

ſupremo

premo imperio adacti, eadem operâ, quiete animi qua fruebantur excide-rint, nihilque non tentarint vt eas à ſe abiicerent. Dicti fidem hic duo ſat tutam facient, primus è Societate Patriarcha, & primus Cardinalis. Iuſſus Æthiopiæ Patriarcha eſſe Ioannes Nugnezius Barretus, omni virtutum ge-nere inſignis, ob idque S. Ignatio percarus, in Aſiam tranſiit, Goa quæ caput Indiæ eſt, in ſuam Eccleſiam iturus, illic quendam inuenit Ioannem Belmudem, qui ſibi dignitatem illam vindicabat: is Barreti aduentu com-motus de illa iure aſſerenda illico tractare; Æthiopiam dudum ad ſe per-tinere; illam ſibi à Paulo III. creditam; eius diploma ſi nullum proferret, Patriarchæ quo incedebat cultum, honorémque ac nomen Patriarchæ ſibi etiam in Luſitania delatum, fidem veri non dubiam facere, nec deeſſe illic honoris illius quos daret teſtes oculatos. At enim Barretus ad vincen-dam cauſam, in qua vinci optabat, nec egebat probationibus nec lite: ſi-quidem vir ſanctus, qui moleſtiſſimo honoris illius pondere premebatur, fœlicem ſe ſorte tam bona credidit, hominis qui onus ſub quo ipſe pluri-mum gemebat, vltro ſibi aſſertum vellet. Dat ergo confeſtim lætiſſimas ad Ignatium literas, rogat enixè Pontificem adeat, contendátque ex eo quantùm valet, miſſionem ſibi ab eo munere exorare, immunitatémque à quauis alia cuiuſuis Eccleſiæ præfectura: id ſi non impetret, in procinctu ſe ſtare ad relegendum mare, Romam verſus, proiectúmque ad pedes Pontificis deprecaturum ſe tot lacrymis, & queſtubus id munus, vt ſpe-raret haudquaquam ſe denuo, animæ ſuæ periculo, in curam animarum iactandum. Sed Patriarchatum legitimum iure optimo cum teneret, non valuit ab ſe illud excutere. Ac Æthiopiam etſi ei adire non licuit, Impera-tore obnitente, & ſpes datas, Romanam amplectendi fidem indignè fru-ſtrante, ſed egit interea in Collegio Goano, hoc vno ab aliis differens, quod eorum nemo pauperior, & obedientiæ, ſuique abiiciendi amantior. Quod autem Ignatio in Societate gubernanda iam ſucceſſiſſet Iacobus Lainius, ſcripſit item ad illum ardentiſſimas literas, quibus illi magnis cum precibus dignitatis ſuæ abdicationem committebat, vt à Pontifice ra-tam haberi obtineret; quod ſi præſtitiſſet, prolixè operam deferebat, vt in egentiſſimo Societatis collegio coqui munere fungeretur: & hic qui-dem ſenſus primi ex noſtris Patriarchæ. Cardinalem vero Franciſcum To-letum primum, Societas habuit; pari virum doctrinæ, pietatíſque gloria illuſtrem: in edito illo eminentiſſimi honoris faſtigio, quàm moleſtum ſibi, & inquietum gereret animum, quantumque contenderit illam exuere pur-puram, ſuomet certius exponet ſtylo, quam poſſit ex meo intelligi. Erat tamen Clementi octauo gratiſſimus; adlectus ab eo in Sacrum Collegium fuerat; amabatur ab eo tantoperè, vt ei diceret aliquando, habere ſe il-lum, duobus ſuis nepotibus cariorem: non deerant quibus ingenti Eccle-ſiæ bono ſe largè commodaret occupationes magnæ, & nobiles: ad illum ſiquidem deferebatur magna pars gubernationis. Verum ille inſtinctus ab dignitatibus abhorrens, primæ vocationi primitùs innatus, nunquam de-

ſtitit animum lancinare, inquieto poſſeſſi ſplendoris odio, & acerrimo deſiderio, ſecuram in veteri ſtatione quietem honoris illius abiectione repetendi. Anno igitur necdum euoluto, ex quo cooptatus in Sacrum Senatum fuerat; infimis precibus ſupplex Pontifici accidit ad impetrandam purpuræ abdicationem, deditque ad hoc quam ex autographo hic reddo Epiſtolam.

BEATISSIME PATER.

Ne velit obſecro S. V. leuitati, præcipitantiæ, aut cuiuis alteri perturbationi quod ſcribo aſſignare; multos enim iam menſes mecum id verſo, ac delibero; multis, & meis, & ſeruorum Dei precibus, Deo, & Matri Virgini commendaui. Poſt quæ fixum apud me ratúmque eſt, quoad me attinet, abdicare me purpura, rebúſque cæteris, & in ſolitario ſeceſſu, tantillum hoc vitæ quod reſtat exigere. Eò me ſummatim quatuor vehementer inducunt. Vnum tam exilis in dignitate hac virtutum progreſſus, vt mihi potius regredi videar, & retrocedere quàm vlteriùs tendere. Alterum diuini amoris quem rebus omnibus antepono, frigus quoddam quod experior mihi ex occaſione, tot impedimentis, interpellationibus, diſtractionibus ſenſim obrepere. Tertium ardor quem mihi diuina bonitas ſuggerit, eius amore ſpernendi omnia, quæ velim ad hoc multo plura eſſe, vt poſſim plura relinquere. Quæ tria breui comprehenſa ſyum continent tam multiplicem, & vaſtum, vt libro integro vix ſatis explicentur; & hæc, coram Deo loquor, continua me inquietudine, ac mœrore ſuſpendunt (quem interdum occulto, ſæpius diſſimulare non valeo) mihíque caduca hæc omnia in faſtidium vertunt. Quartum leuius, & aduentitium, valetudo corporis imbecilla, quæ tot officiis Congregationum, conſultationum, conuentuum obeundis, valdè atteritur; meo quidem ſat magno cruciatu, tenui licet in Dei honorem pretio. Verba deficiunt quibus pro grauitate hæc exprimam, ſed poſſunt ex eo vtcumque intelligi quod ſingulari mea voluptate ab iis me abſtrahunt, quibus ſolent mortales tantoperè affici. Supplex obteſtor S. V. quàm poſſum infimis precibus per Chriſtum D. N. qui tantùm noſtra cauſa fecit, *qui cum diues eſſet, propter nos egenus factus eſt*, ac per ſacratiſſimam eius Matrem, quam S. V. tanto ſtudio veneratur, & cuius amore hæc omnia moueo, ratam velit habere hanc meam pilei, penſionis & meæ cuiuſuis alterius rei abdicationem, ſinatque tranquillo in angulo mori, vt tam pridem optaui, & tantoperè nunc opto. Quo meo diſceſſu S. V. iacturam fecerit aut certè perleuem, aut nullam. Nec V. S. prius mihi quod peto negandum ſtatuat, quam Chriſtum, eiuſque Matrem ſanctiſſimam precando conſulat, vt lucem affundant, in qua cernat quid fieri deceat, Deóque placeat; hac enim de cauſa *in ſcriptis* hæc dedi. Cogitet autem, quod contendo, aliud coram Deo viuente non ſpectare præter ipſius obſequium, & meæ animæ ſalutem, virtutiſque perfectæ

perfectæ officia, quæ Deo, & Matri ſanctiſſimæ debeo. Quare iterum ſupplex, & intimis, & infimis precibus S.V. accido, vt quo me hactenus tot annos tot modis dignata eſt, amorem hic etiam exerat; nec inde obſecro argumentum ducat animi erga ſe parum grati, parumque memoris beneficiorum quæ in me contulit; nouit omnium iudex Deus eſſe me ab hac nota maximè alienum: nam ſi me donis S.V.iis tantum ornaſſet quibus deſerendis Deum valeo promereri, hæc me nexu æterno conſtringerent ad S.V. diligendam. Quanto magis cum & beneficia, & amor quo in me congeſta ſunt, tùm per ſe magna ſint, tùm potentiſſima vt S. veſtræ me totum deuinciant. Adſit ſemper S. V. Deus, eamque bonis omnibus cumulet. Expecto S. V. imperium, vbi commodum fuerit id mihi indicare. 3. Septemb. 1594.

Abiectiſſimus, & deuinctiſſimus ſeruus

C. TOLETVS.

Viri meritum auxit Epiſtola hæc, abſque imminutione dignitatis; dum ſe putat Deum, & Pontificem exoraſſe, iamque animo ſibi procul ab aula ſeceſſum metatur, quatriduo poſt à Pontifice reuocatur, & hoc inſperato reſponſo excipitur (quod ipſe poſtea in tabulas retulit.) Auctoritatis noſtræ toto pondere iubemus, vt omnem in poſterum abdicandi pilei cogitationem deponas, nec ſunt noſtra hæc iuſſa, ſed eius qui ori noſtro hæc inſerit. Petebas tua Epiſtola rem Deo à nobis commendari, factum vti petieras, & hoc tibi edicimus, mox vt ad precandum genua fleximus, auditam nobis veluti quandam vocem quæ ſic admoneret, tua omni in illum vtere poteſtate, & iubeto illum cogitationem omnem abiicere: quod ergo vos facere iubemus ab eo nobis inditum eſt, qui per nos vobis indici hoc voluit. Quæ vbi dixiſſet, ad quædam alia tranſiit; tum aſſurgens Toletúmque complexus, volo, inquit ſubridens, ſimul in deſertum ſecedamus. Hæc ego credidi, hos duos Eccleſiæ præſides ex vocationis priſtinæ inſtinctu potius, quam ex religioſæ demiſſionis hauſiſſe modeſtia; & potui ex paucis de Societate, in gradus ſimiles euectis, non paucos memorare, quos eiuſdem ſenſus teneritas affecit. Nec mirum, quos virtus Inſtituto cognata, in propoſito educat ab dignitatibus auerſo; ad eas protruſos, in iis non acquieſcere, nec illud ſpirare animi ſeræuum quod ſolent alij, quos nunquam ſibi vota contraria manciparunt. Facit enim voti religio ſanctè Deo obſtricta, quàm libera ſui abiectio ab iis honoribus alieniorem; abundat tamen etiam iſtis Eccleſia, qui ſyluis ſe abdere, ſepelire cauernis maluerunt, quam in has incidere præfecturas quæ ſuas infulas condecorare tàm claris capitibus quærebant, nec alij deſunt complures violenta quadam populorum veneratione, in eas coniecti, qui exacto cum iis tenerentur mœſti animi tormento, mox vt exeundi ſpecies interluxit, proripuere ſeſe in cœno-

Kk 2 bia,

bia, & ſolitudines hinc illud Nazianzeni *Vale vale cathedra inuidioſum & periculoſum faſtigium*,& alia quibus aſſumpta magis quam petita veria decedendi,ſuam,iam deinceps non ſuam Conſtantinopolim,Synodum,Templum Imperat.Clerum,Virgines Sacras,Auditores,familias in ſe beneficas,omnes denique ſalutauit,*Non enim*,ſubdit,*Dei quoque iacturam faciunt, qui thronis ceſſerint,ſed ſupremā cathedram habebunt,his multo ſublimiorem,& tutiorem.*

Profeſſi dignitates admittere coacti ex voto debent Generalis conſilia audire. Quod votum contra diplomata Pontificum, & contra veritatem impugnatum eſt.

Sic ergo Ignatius malis vna duobus occurrit, ambitum ab Societate, ab Eccleſia excludens ambituros Si quando tamen incideret, vt Chriſti Vicarius, penes quem ſolum id iuris eſt, homines de Societate, pœna diuinæ offenſæ adigeret ad Eccleſiæ præfecturas; prouidentiſſimo conſilio tunc cauit, vt eſſet earum adminiſtratio & iis tuta & publicè vtilis. Voto enim ligari Profeſſos conſtituit, ſi forte præficerentur Eccleſiis, audituros conſilia Societatis Præpoſiti, aut cui ſuas vices ille committeret; conſiliis vero huiuſmodi ita ſe ſemper parituros, ſi ea meliora eſſe, quam quæ ſibi in mentem veniſſent iudicarent. In quo ſunt quædam neceſſariò indicanda 1. primùm biennio quam viuis abiret, Ignatius voti eius edendi legem Conſtitutione ab eo ſancitam; nec ſat habuiſſe, quod de illa cum Deo tranſegiſſet, ſed Patrum iudicio, vt ipſi mos erat, ſubieciſſe. Seruatur in tabulario noſtro Romæ, conſultationis huius autographum, capitibus, iudiciis, & chirographis Theologorum qui interfuerant diſtinctè conſignatum, quale verbatim huc transfero. *Communi omnium Patrum qui Congregati ſunt conſenſu concluſum eſt, primo, licere vouere voto ſimplici; quòd ſi quis ex Societate aſſumatur ad Prælationem, audiet conſilium Generalis Societatis Ieſu, vel eius in hoc commiſſarij, & exequetur quod ei conſultum fuerit, modo prælatus iudicauerit id quod conſulitur melius eſſe. Non tamen videbitur licitum ita Obedientiam dicto Generali vouere, vt is per hoc conſtituatur ſuperior Epiſcopo 2. hoc votum expedire 3. Licere, & expedire Conſtitutionem de hoc facere, modo ita explicetur, vt nullus merito offendi poſſit. 4. non expedire mentionem facere de ſcrupulis, vel aliis huiuſmodi. Concluſa ſunt prædicta omnia Romæ in domo Societatis Ieſu. 17. Sept. anno Domini* 1454. Primus ſubſcripſerat Iacobus Lainius, quem vnum facilè multis anteponas; inde Andreas Ouiedus qui fuit poſtea Æthiopiæ Patriarcha; Melchior Carneus Niceæ Epiſcopus; Martinus Olauius Doctor Sorbonicus; Benedictus Palmius; Petrus Ribadeneira; Cornelius Viſchauenus, & alij prudentes, & docti: decreto conſtitutionibus inſerto recognitæ ſunt conſtitutiones ſeuero examine, iuſſu Pauli IV. à Cardinalibus quatuor Alexandrino, qui Pij V. nomine, Pontifex deinde creatus eſt, ingens dominicanæ familiæ ornamentum; Moniliano ſeu Aræ cœli Franciſcano; Scoto Theatino; Suauio Epiſcopo,qui eas ne apice quidem mutato vel adiuncto laudarunt; multis inde diplomatis, multi Pontifices non modo vniuerſas, verum etiam ſeorſum ſingulas, & particulatim vnamquamque, ita comprobarunt, vt eos diris execrationibus ſubderent,quorum temeritas in iis aliquid auderet arguere, vel exagitare diſputando, quæ à me idcirco lectori obiter neceſſe fuit hic repeti, vt facilius

ſtatuat,

ſtatuat, qua mente ictus ſit, qua ſcientia præditus, qui votum hoc irritum, ac nullum docere voluit; & qua potuit arte, imminutæ Hierarchiæ ſuſpectum facere; quaſi præſulum thronos, & infulas religioſo panno ſubiiceret. Igitur in re Eccleſiæ tam graui, parum profecto viderant Paulus IV. Gregorius XIII. XIV; & Paulus V, (præter quos dixi quatuor Cardinales) qui dum ſuprema poteſtate Societatis inſtitutum, eiuſque particulas ſingulas confirmarent, huic impugnatori, ſcilicet acutiùs videnti, delendum reliquerunt illud *Ex certa ſcientia* quod ſuis inſerebant diplomatis, nec enim id poterat adiunctum, cum rei approbatæ ignoratione conſiſtere, qua rem approbari cognitam protſus non licebat. Fuerit præterea religioſus ordo, aliàs nec illiteratus nec improbus, hoc vno in capite tam rudis, vt ſacrilegium non diſcerneret à voto? aut probe diſcretum, & cognitum, pro voto eligeret? quæ ſanè iudicia ſemicæcum illum videntur ſapere, qui homines videbat velut arborum truncos ambulantes. Licet ergo id votum; & ſanctè conceptum eſt; cum & bono ingenti nos alliget; nec celſo ſplendori ſacrorum antiſtitum officiat, nec enim conſulens, reſpondenti propterea ſubditur; neque reſpondens, vllo modo fit conſulente ſuperior; & conſilij audiendi religio (multo quidem melior quàm petendi) nullum ius danti conſilium tribuit in accipientem, nec eſt hominis priuati ius illud tribuere: religioſa quoque obligatio exequendi, quod optimum factu videbitur conſulenti, ne vmbrâ quidem poteſtatis in ſuggerentem attribuit; ſed ſuæipſius conſcientiæ potius iubentis, quàm ſuggerentis conſilio, tanquam proponentis hominem permittit. Hanc porro fuiſſe viri ſancti mentem ipſemet explicat. *Non quod habeat*, inquit, *qui Prælatus eſt aliquem de Societate Superioris loco, ſed quod ſponte in Dei conſpectu, vult ad id faciendum obligari, quod ad diuinum obſequium melius eſſe intellexerit, quodque placeat eſſe aliquem, qui ſibi cum caritate, ac libertate Chriſtiana ad gloriam Dei, & Domini noſtri id proponat.* Hinc ſi quem deeſſe huic promiſſioni contigerit, is Deo fidem, non homini fregerit, nec poſſit ad eam vlla vi humana, etiam obliqua compelli. Denique ſpondere quæ non ſunt præſtanda, niſi poſtquam qui ſpondet, Obedientiæ vinculo ſolutus fuerit, non eſt gradum præſentem defunctæ iam Obedientiæ ſubdere, vt nec Cardinales ex diplomate Pij V. ſupremam dignitatem inferiori ſubiiciunt, cum iurati negant, ſe ditiones Eccleſiæ mancipaturos iure beneficiario ſi Pontifices creentur. Editi olim à præſule in Societate voti expletio, nec regulæ debetur, nec auctoritati quam retinuerit in eum Societas; ſed voto ipſi ad eam obſtringenti; Potuerit licet dum Ordini ſuberat, ab eo adigi ad vouendum, qui Apoſtolicam ad hoc gerebat poteſtatem. Cumque votum à voti adimpletione plurimum differat, diuerſiſque vtrumque ex Principiis oriantur; nihil vetat, votum vi Obedientiæ nuncupari, idemque extra Obedientiam expleri. Iam cui videatur Gregorius XIII. quatuor memorans profeſſorum vota, quintum tacendo improbaſſe, quo facti præſules, iidem tenerentur; næ ille difficile imprudentiam excuſet: quamuis illud opponat.

Part. 10 conſtit. §. 6.

Bulla Aſcendente.

Exceptione regulam in contrarium firmari. Imprimis enim diploma, vt patet eius procemium legenti, eò ſolùm Gregorius condidit quo Societatis natiuum inſtitutum ita ſtabiliret, ne cuius audacia illud in poſterum impugnaret. Qui poſſit igitur, contra ius omne, atque officium, quod in rei vnius gratiam factum eſt, prorſus contrarium agere, partémque illius inſtituti euertere, cuius integrè confirmandi cauſa, ſuiſque ſpeciatim cum partibus ſanciendi, corroborandíque conceſſum eſt? belle nimirum hic exitus paternæ curæ reſpondeat, qua ſe Pontifex Optimus, diſertè, Deo laus, permotum explicuit, ad condendam illam conſtitutionem. *Nos*, inquit, *vniuerſalis Eccleſiæ vtilitati, quam ex inuiolato, & inconcuſſo dictæ Societatis Inſtituto, & religioſæ ſobolis educatione ſentimus, & maiorem in dies ſperamus, proſpicientes, & præterea eiuſdem Societatis indemnitati, paci, quieti, & incremento conſulere volentes, &c.* Legatur vbi votorum meminit de quibus nunc agitur, tantum abeſt à vero vt ſimplicia quatuor à profeſſis concipi ſolita, excludat Pontifex eo loco ab ea confirmatione, ex quo ſequatur quintum hoc excludi; vt ne illa quidem verbo vllo confirmet, ſed narret tantummodo quæ ſeruari à nobis conſuerunt pro inſtituti noſtri, iam conſtabiliti, confirmatique ratione, & eſt effatum iuris peritorum, verbis narrantibus nihil decerni. At vbi ventum eſt ad ſtabiliendas Societatis inſtitutiones, non modo nullam ex iis partem demit, ſed poſt nouas earum approbationes, quas quidam temerè ſugillarát, omnes de integro, & peculiariter ſingulas, iiſdem quibus iam antea fuerant, formulis, & ſanctionibus iterum confirmat, & roborat, cunctis quæ fingi animo poterant, iuris aut facti erroribus occurrens. Quin & verba, ipſius diplomatis, quibus quatuor fit votorum mentio, per ſe nuda ſeclulis alus, cauſam taciti quinti tam clarè explicant, vt mirum ſit ad hoc deſiderari interpretem. *Poſt emiſſam Profeſſionem*, ait, *ſiue quatuor, ſiue trium votorum, Profeſſi ad Paupertatis quæ regularis Inſtituti murus eſt, & propugnaculum, perfectionem tuendam; omnémque ambitionis occaſionem excludendam nonnulla alia ſimplicia vota emittunt, &c.* Vbi enim voto dicuntur promittere ſtringendam arctius ab ſe paupertatem ſi quæ fiat vnquam in eâ mutatio; vouere item ſe procul futuros ab dignitatibus quærendis, & delaturos ad Præpoſitum eius nomen, ſi quem eius labis reum didicerint; certè non potuit niſi perabſurdè, & ſtolidè voti eorum mentio fieri, qui eligerentur in præſides, de audiendis conſiliis Generalis, & (ſi viderentur propriis ſanctiora) in opus conferendis. Quæ huius ab S. Ignatio ſapienter ſanctéque poſitæ Conſtitutionis, auctoritate iam Apoſtolica ſat tuto armatæ, explicationi magis quam defenſioni dicta velim.

XXXIV. *Ignatius exemplar ſuis optimæ Gubernationis.* Deſignato nobis in hunc modum ſolo, Fundator ſanctus, ſubſtruxerat lapides, quibus vitam, & ſibi & aliis inædificaret Societas, Chriſtiana virtute perfectam; ſed cum primordia vim magnam progreſſibus imprimant, & perennaturam; plurimum illi ad integritatem defuiſſet, niſi quam partem grauiſſimam, ſumméque tractatu difficilem, ſuis de gubernatione regulis

gulis delinearat Ignatius vſu ipſo per ſeſe docuiſſet. Quare hoc item gratificatus eſt Societati Deus, vt poſſet ex eo adhuc ſuperſtite, regendi exempla, pro regula ſumere, nec poſſum aliò quam ad ſingularem pro Societate Dei curam referre, quòd nullis conatibus inflectere ſocios valuit, vt alium vel ſibi præficerent, vel ſubſtituerent poſtea plurimum flagitanti: in quo Deus publici magis boni, quam priuatæ ipſius modeſtiæ rationibus conſultum voluit, vt qui Societati parens erat, idem foret illius magiſter, & monitor. In religioſis enim familiis, in quibus ciuilis adminiſtratio partem minimam tenet gubernationis, nimis verè Nazianzenus dixit. Bene regendi artem, artium artem eſſe, & ſcientiarum ſcientiam, ob intractabilem materiæ quam tractat naturam, medendi ſcientia longe multúmque difficiliorem; hæc enim partes affecti corporis ſanandas, & contemperandos humores, quales reipſa, ſunt inſpicit; nec ſecum pugnat ingenium ægroti corporis, nec arti molitur inſidias; è contrario iſta mens, & hic noſtri amor, vinci neſcius, premique impatiens, grandi nobis ad virtutem impedimento ſunt, noſque aduerſus ſalutis noſtræ curatores miſerè obarmant, & quantum deberet à nobis ſatagi ad retegendos illis animi noſtri morbos; tantum ſatagimus ad curationem illorum deuitandam, in vtilitate noſtra impugnanda fortes, & in perniciem eruditi. Hæc S. Gregorius Nazianzenus. Cum ergo Ignatio communi ſapientum iudicio, quos habuit ſæculum aut illi coæuos, aut proximos, ægrè vllus extiterit ſiue in formanda bene regendi ratione, quod ſuis Conſtitutionibus perfecit, quas propterea cenſebat Lainius vel Orbi reſtituendo poſſe ſufficere; ſiue ipſo in vſu, & præceptionum quas conſtituerat executione; iuuerit non parum ſuccincta eorum narratio, regendi officio functuros, ad exprimendum in ſeipſis ex Archetypo tam illuſtri Apographum. Atque vtinam ab iis id obſeruaretur quod ab ſe fieri Oliuerius Manareus olim dictitabat dum Collegia, & Prouincias regeret. Sibi nempe viſam Ignatij mentem in rebus agendis aſſiſtere, quòd aliquid deliberaturus animum in illo defigeret, & quod illum ſi præſens adeſſet coniiciebat facturum fuiſſe, id ipſe fidenter perageret. Eſto enim illum cum Manareo non viderint, nec ſuis oculis eius veſtigia notarint; ſed habent quæ aſſideat eius mentem, inſtituto impreſſam, morémque gubernandi quem hic breuiter pono. Ex his pronam in promptu habituri ſunt coniecturam, hoc, & illo loco quid facturus eſſet Ignatius? diſſimulaturus? quod prælūdium eſt diſſoluendæ legis, an repériturus audenter, & fortiter accuratam eorum executionem quæ Deo potius quam ſe auctore ſtatuerat, & pluribus lacrymis quam caracteribus ſcripſerat? vtrum difficultatibus ceſſurus diſciplinam paulatim laxaturis, nomen ſibi captando prudentis, amabilis, ſuauis & pacifici Rectoris? quæ obſeruatio vt in caſſum ab eo expectetur, qui ex S. Gregorio conſtitutus, *vt aliorum culpas corrigat, quod reſecare debuit ipſe committit*; ita & ab iis qui prudentiæ legibus non inſiſtunt, quam S. Ignatius noſtrorum præſidibus, ſanctitate ipſa nihilo cenſuit minus vtilem, & neceſſariam. Sed cum hæc admodum

rara

rara ſit, poteſt tamen vtcumque ſuppleri de excellentia præſtantis in ea prudentiæ exemplaris. Ad hoc qualem Ignatium finxerit, libri huius reſiduum narrabit.

XXXV. *Mira Ignatij in regendo prudentia & fiducia diuina conſenſio.*

Atque illa imprimis quæ negotiis præmittebat, diligenter attendere, longum meditari, maturè proſpicere, expendere ſingula, diu conſulere; argumenta ſunt hominis ſolius prudentiæ dictata conſectantis: rei naturam examine ſerio introſpiciebat, explorabat eorum genium quibuſcum tractanda incidiſſet; temporis opportunitatem, præſidia, offendicula, etiam remora & dubia: adnotabat ſub noctem quotidie, quæ eſſent poſtridie præſtanda; quibus vero eorum demandabat curam, ſuggerebat iiſdem rei promouendæ, magno numero, adiumenta, atque conſilia: apud ſe tamen grauiora quæque diu prius multúmque verſabat, quàm ad aliorum examen referret. Nec ferre poterat, quos erat ſolitus Decretaliſtas vocitare, qui de quacumque re poneretur, pede in vno mox pronuntiarent in vtramque partem. Ipſe rerum euenta potius quam initia ſpectare; in deliberandis, quid boni maliue eſſent allaturæ; in deliberatis quas? vnde? quàm graues, aut ſuperabiles paſſuræ eſſent impugnationes, idque tam longinquo proſpectu cernere, vt ex montis altiſſimi edito, longe latéque ipſe iacentia; alij quamuis exquiſitè prudentes, & cauendo docti, ex æquo tantum circumſpicere viderentur: quàm ob rem Lainius illum vehementiſſimè optarat intereſſe Patribus Tridentinis, vt qua pollebat in cœlo, gratiam, & ſapientiam conſulendi, ad tantæ molis negotia conferret, quanta in Synodo mouebantur, futurúmque fuiſſe incredibili in iis auxilio. Mos illi non fuit quæ multum intererant, vbi eſſent decreta confeſtim operi mandare, niſi neceſſitas, aut occaſionis articulus aliud cogeret: ſinebat de iis iudicium dies aliquot interquieſceret, dehinc ad examen reducebatur ab ipſo denuo, haud quidem tam illa quæ deliberarat, quam facta illorum deliberatio, de qua vt abſque priuati affectus ſuſpicione iudicaret, quaſi rem ſuſcipiebat alienam cenſuræ ſuæ expoſitam. Quas autem de ea ſcribebat Epiſtolas, non dabat, niſi ter quater ad limam reſumptas. Hic vſus conſulendi, ac iſta præcipuè futuri, tàm longè perſpicax, & veri præſaga præſenſio, ad ea interdum iiſque auxiliis ſuſcipienda inducebat, quæ abhorrentem à ſenſu communi præferrent ſpeciem, & minus oculatis cum recto pugnare viderentur; verum ex iis quæ conſequebantur contra omnem illorum expectationem, palam fiebat, ab eo qui vellet ex ſapientiæ præſcriptis agere, haud aliter conſuli debuiſſe. Iam cum hac agendi tam conſulta prouidentíque ratione, prodigij inſtar eſt tantam ſui diffidentiam copulaſſe, animumque ſic Deo ſubiectum, vt cum ſua ſolius induſtria & diligentia niti videretur, perinde ſe tamen Deo committeret, vt ſi nihil ipſe penitus cogitando, atque agitando conferre ad negotium valeret. Quicquid enim iam fixum animo haberet, non ante in opus edere, quam multis precibus Deo commendaſſet; communicata cum ſuis, & decreta iam re, ſolitus addere, noctem vltimum conſilium daturam, hoc eſt,

eſſe

eſſe cum Deo tranſtandam; conficiendi præſidia quamlibet ſecura, & valida non prius adhibere, quam optati à Deo exitus fidem concepiſſet. Quare lætos ſucceſſus quibus obtinendis, nihil opis humanæ omiſerat velut ab ea penderent toti, habebat tamen, è cœlo gratuitos. Cauſis quin etiam momenti ad Dei obſequium maximi mouendis, principem cenſebat primámque prudentiam, ab humanæ prudentiæ timida, incertáque amuſſi, auertere aciem, & in iis nunquam fœliciùs quam auris reflantibus nauigari, qua mentis perſuaſione ingentia opera, nulla humanitùs ſpe fretus ſuſcepit, & per aduerſarios, & infeſtiſſimos incurſus in portum deduxit.

Accedebat his ſummum, in animi ſui motus imperium, amorem potiſſimum, & iracundiam; quibus quicquid ineſt ſeuerum, & come, ex nutu diſpenſabat meditatæ ad vnguem rationis, eo verborum, actionúmque pondere, ac modo, quem rerum, & temporis; locorum, & hominum momenta poſcebant. Seræna, vt erat fronte, & animo cum Patribus colloquens, non rarò contigit acciri ab eo aliquem obiurgatione ſeria emendandum, quo comparente totus ab eo qui erat iam alius, vultus grauitate, verborúmque aculeis, videri ardere penitùs, culpæ quam carpebat deteſtatione & odio; recedente mox reo, placidum oris reſumere, & in ea quam ſepoſuerat, intermiſſi ſermonis tranquillitate pergere, detracta ſibi quam ſibi prætenderat, irati ſpecie, tanquam larua, quæ vultus varios, immoto eidémque animo obducebat. Hinc illa etiam verborum moderatio, tam digeſta & decens, vt ne in ſummo quidem reprehenſionis acerbiſſimæ calore, indignantis extaret vlla vox, ſed ex æquo, & bono ſingula pendentis. Nunquam illi quempiam excidit, quantumuis exlegem, incompoſitum, immodeſtium, obliuioſum compellare, aut quod affine contemptui, & iniuriæ ſonaret: tota erat reprehendendi vis, in deformitate admiſſi erroris, ad viuum oculis obiectanda, exaggerandáque capitibus ex Dei, peccantis, aliorúmque offenſa depromptis. Quare nolebat in iis qui præerant, animi motus, iræ potiſſimum, extinctos, planéque mortuos, ſed probè domitos: quibus enim in domibus ſola vel naturæ vel arte quæſita dominatur, immota ſemper, & ſuda tranquillitas, illic dubio procul vitia nidulantur, vt iacente in mari Alcyones, ſic Oliuerium Manareum de abdicando Rom. Collegio cogitantem, quod in eo regendo moueretur ſæpius indignatione, quam priuatus extinctam putarat; docuit haudquaquam ira omni carendum, ſed eam, & alios eius adminiculo regendos. Eos tamen aut notæ probatæque virtutis; aut reos errati non leuis eſſe oportebat, quos ea quam dixi ſeueritate obiurgandos, cenſeret Ignatius: de cætero enim rectores plurimum admonebat, cauerent ab aſperitate qua ſuos ab ſe, aut facerent alieniores, aut iis ſuſpecti fierent. Quaſi forent perſonis potius quam earum lapſibus infenſi: proin aſperitatem, maxime in eos, qui eſſent imbecillæ virtutis, & ſuſpicioſi, minimè adhiberent, niſi hanc publici exempli aut neceſſitatis iuberet ratio, ne mali multo

XXXVI. *Animi ſui motibus quã perfectè Ignatius imperaret.*

plus naſcitura inde diffidentia procrearet, quam expectaretur de reprehenſione acerba boni. Quod fere tunc euenit cum & ingenium magis impatiens, quam diſciplinæ cupidum, arguit caſtigatio iuſto frequentior; & ſeueritas nimia obiurgandi, comprimi neſcium perturbari animi tumorem manifeſtat. Quos tamen robuſto pectore, & virtute maſcula ſolidos, probarat, habebátque propterea percaros; etiam exilibus de næuis caſtigare verbis durioribus conſuerat, inter quos præcipuè Hieronymum Natalem & Ioannem Polancum fuiſſe video, raræ vtrumque bonitatis, ipſique valdè dilectos; in quo hæc ab tali homine qualem ipſum ſciebant, liberiorum vituperatio, virtutis pabulum, iis ſuppeditabat, quos notat profectus heroici auidos, & capaces; debilioribus autem contemnendi ſui, & tolerantiæ documenta, ſi quando fieret, vt ſimili aliaue ex cauſa perſtringerentur, aliqua exprobratione. Verum huic, ſi fas nominare, artificioſæ præſtantium hominum increpationi hunc ponebat modum, ne quid de illorum egregia fama detraheret, crebritate illa moroſæ reprehenſionis, è conſpectu enim cum abirent, laudabat eos adſtantibus, & virtutis gradu quàm excelſo ſtarent indicabat, ita iis & ſua conſeruabatur auctoritas, & admiratio conciliabatur infracti roboris, & ab ictu priuatæ publicæque opprobrationis aſſiduo maiores animos viréſque ducentis.

XXXVII. *Mira dexteritas Ignatij accommodandi ſe ſingulis.* Suſpiciebatur in eo præterea, illa ſagaciſſimæ prudentiæ cautio, quæ ſe ſingulorum naturæ ac genio ſic attemperabat, vt ſe omnibus non vnum, ſed de ſe vno Rectorum totidem repræſentaret ingenia, & formas, quot eſſent diuerſæ illorum quibus præerat formæ, & indoles. Solerti enim velut anatome, ita ſingulorum diſſecabat, & ſcrutabatur animum, procliuitates, morem, affectuum impetus, & procurſus; vt introſpiceret eos clare ac penitus, & eorum nemo ſibi eſſet notior quam ipſi. Modum inde cum iis agendi fingebat, ſeuerum, affabilem; mitem vel tetricum; contractiorem, aut fiducia explicatum, aut demum cuique aptiorem, magíſque profuturum, & adhibebat illum facilitate tam prona, & ſimplici, vt ei & ſolus, & eſſe ingenitus videretur: vnde orta quorumdam addubitatio, quorum ſuppreſſior oculus non ſatis peruidebat; cur eàdem in cauſa, cum aliis aliter, imo interdum cum eodem diuersè ageret, pro varia eorum opportunitate; ex euentis tamen intelligebatur, quod ſanctus admouiſſet diſſimulandó, indulgendo, turbando, omnino fieri decuiſſe. Quòd autem, mirum quantum interſit, ad religioſam gubernationem, inferiores Præpoſitis eſſe intimè perſpectos, ſi quem Roma aliò mitteret, eius loci Rectorem docebat per literas quibus eſſet dotibus præditus, & quomodo affectus. Atque hanc eandem in aliis ad virtutem ducendis tenebat, explorandi pernoſcendíque viam. Nam etſi conſtabat vitæ illius tenor ex omnium experientia quæcumque poſſint ſanctum effingere, diuexandi ſui, precandi, peregrinandi, patiendi aſſiduitate; voluptatibus diuinis, tentationum incurſibus, ſcrupulis, faſtidiis, & viſis rerum cœleſtium, magníſque in aliorum ſalutem laboribus; quibus in virum euaſerat adeo perfectum atque abſo-

litum

lutum nihil, vt approbaret, vel repudiaret, niſi ex liquida, puráque ratione; tantus tamen cum eſſet, nunquam de ſe alios menſus eſt, ſed eos ſemper multum improbauit, qui eſſe aliis pro lege decretoria id volunt quod experti ſunt ſibi ſalutare, putántque omnes exerrare, qui diuerſam ab ea viam terunt, qua ipſi profecerunt. Quaſi ciuitas ſancta ex vna ſurgeret, margaritæ vnius, tantum vena, nec ad Dei currum bos, homo, aquila, & leo apte iungerentur, licet tam indole quam vultu diſcrepent. Vt ergo aiebat ſæpius, oportere hominem in agendo, coaptare ſe negotiis, non ſibi negotia; ſic in dirigendis ad pietatis culmen ſuorum animis, ita ſe partiebatur in ſingulos, vt ab iis non aliò tendere, quàm quiſque illorum crederetur, modo ne contra Inſtitutum irent: quod ei omnium emerebatur fiduciam, ad euoluendos animi ſinus omnes, cum nihil ambigerent, quod laudabile, ac bonum repeririſſet, excultum iri ab eo diligenter, haud tamen reuellendum, ſtudio ſatus melioris, quem forte nec ipſi cuperent, nec Deus ab ipſis minus ad illum idoneis poſceret. Suos igitur in huius aut illius præcipuè virtutis conſectatione, prout cuique conferret promouens, nunquam tamen tepori cuiuſquam fauebat, nec ſinebat vllum probitate vulgari contentum viuere, quæ diſſimulato magnæ vocationis nexu atque imperio; anhelare ad illam ob difficultatem, deſcriptorum ſibi itinerum, ignaua negligit. Quare his inſtabat continuo, monens, dirigens, carpens, pœnas, examina, exercitia meditationum, & interiorum affectuum coërcitionem, iniungens, nec ſibi quicquam reliquum faciens quod elaborandæ, perficiendæque illorum ſanctimoniæ prodeſſet, ſed ea moderatione, ne quid ſupra vires à quoquam exigeret. Cumque ab robore adhuc puerili gigantis virtutem ſcite diſcerneret, inde modum petebat oneris imponendi; & placidum, auſterum; ſummum ius, & indulgentiam ex præuiſo illorum profectu dimetiebatur. Homines itaque perſpectæ, duratæque patientiæ in ardua & difficilia, liberaliter conÿcere; mittere in longa, & moleſta itinera, & graues Apoſtolicæ operæ labores; extremæ inopiæ, & aduerſantium petitionibus obiectare. Imbecillis contra, & fere nouitus, ne abiectioris animi fierent, leuiora ſemper quàm ferre poſſent committere; ſed eo quandoque indicio quo intelligerent haberi ſe delicatæ virtutis, & teneræ, ac vel ipſo pudore, maiores Spiritus ad grandia ſumerent, viriſque perfectis digniora. Sic enim Bernardo Iaponi, quem in Europam, ſacro fonte ablutum Xauerius miſerat, quamuis plurimum roganti, laborioſum munus haud lege alia permiſit, quam data fide, ſi moleſtum ſenſiſſet, aut onerosius, id ſe illico manifeſtaturum, nempe adhuc is tiro non ſolum in Societate ſed in Chriſti fide, cautione hac indigebat. Neç diſſimili moderatione, pedo, aut fiſtula, caſtigandis ouibus vtebatur, in quo interdum animaduerſus eſt, aſpectu ſolo infirmiores corrigere; doctus quod vellet, oculis eloqui, & quod de Chriſto reſpiciente Petrum Chryſoſtomus, *vocem per ipſum intuitum emittens*. Imo eoſdem aliquando etiam laudibus emendabat; vt nouitium quendam, mobilibus oculis ægrè impe-

rantem beneuolè compellans, cur tu mi frater Dominice: quam tibi Deus largitus eſt modeſti animi compoſitionem non etiam in oculo geris? At multum diuersè Oliuerium Manareum, diu iam in Societate, & virtute eximia verſatum. Amabat is Ignatium vt Patrem, venerabatur vt ſanctum, Roma vero Lauretum abiens nouum illic Collegium recturus, fauſtam eius adprecationem ſub diſceſſum, dum petit, fixos perpetuo in eius faciem oculos tenuit, veritus ne tunc eius ſalutandi poſtremo officio fungeretur, nec eſſet illum deinceps in terris aſpecturus. Quod ab Ignatio notari tunc quidem minimè viſum eſt. Verum iam domo exeuntem Polancus eius notarius reuocat, monet diſplicuiſſe non parum viro ſancto, illam fixi obtutus, parum modeſtam libertatem, cupere ab eo emendari; ad hoc quotidie admoueri examen ſingulare; in admiſſi expiationem, & cautionem in poſterum, penſum precum certarum quotidie exſolui; de vtroque ad eum dari quot hebdomadis literas: fecit quod mandatum fuerat Manareus quindecim totos menſes, demumque tunc ceſſare permiſſus.

XXXVIII *Quomodo tirones exerceret, maximè ſi forent authoritatis alicuius.*

Tirones præſertim iuniores: velut inſitiuas teneritatis primæ plantas quibus multum adhæret de natiuo ſolo, dexteritate mitiſſima tractabat, vtque illis Deus cœleſtium nectare voluptatum, caducarum faſtidium inducit, & dulcibus lacrymis, piíſque ſolatiis debiles ſuſtentat, quæ poſtquam coaluerint firmius, retrahit, parciúſque largitur; ſic mitem ſe ferè, atque affabilem iis exhibebat Ignatius, illóſque miſerans, non aliud ab iis exigebat, quam quod repræſentare tunc poterant, dum id quamuis exile, fructûs non vulgares virtutis egregiæ ſpondere videretur. Admiſſus fuerat in tyrocinium ad domeſtica opera iuuenis, cui erat ſatis copioſa & commoda res, Chriſti effigiem de cruce pendentis & extantis in baſi Deiparæ, ſecum is tulerat, magni vtramque pretij, & qua mirificè afficiebatur, tum propter excellentiam operis, tum ob ſenſum priuatæ pietatis. Hanc penes ſe haberet, indulſit vir ſanctus, nec vllo indicio innuit vel id parum decere religioſam paupertatem, vel aliquando ab eo auferendum. Creuit adoleſcentis virtus etiam ſupra veteranos valido præſertim ſuimet domitu, & contemptione. Quod vbi aduertit Ignatius, bene eſt ait, iam quando integrè non modo ab ſæculo eſt liber, verum etiam à ſeipſo, poteſt Chriſti effigies quam mente nunc gerit, illius è manibus detrahi. Factumque ita eſt iuuene vltro etiam cedente abſque vllo prorſus difficultatis ſenſu: Sed mirabilior patientia viri ſancti fuit leuitatibus perferendis Petri Ribadeneiræ admodum iuuenis, cuius tunc viuacior indoles, ægrè virtutum interioribus ſtudiis animum applicabat, nec pati poterat tenacem tot regularum diſciplinam; quare Ignatio ſuadebant Patres, eúm dimitteret, at is ſagaci præſagio, de ſoli natura, prouentus diuinans magnos, & nobiles; magíſque adoleſcentulum, ætatis quam animi vitio errare, ſemper illi patrocinatus eſt, interea tolerans, & pueriles eius emendans papulas, adeò vt illum, aut inflictis offenſum pœnis, aut vitæ genus tam triſte pertæſum, vrgentémque identidem dimitti, ſolerti ſemper amabilitate reſtituerit in

gradu,

gradu, & ſuſtinuerit tamdiu, quoad transformaſſet in virum denique, à quo Societas, vt poſt videbitur, decus ingens accepit. Homines pariter nobilitate, aut literis inſignes, ſed ab ſæculo nouos, haudquaquam promiſcue habebat. Sed honorifice compellans, ne Excellentiæ quidem Dominationis, Doctoris, & iſtiuſmodi quibus inſueuerant parcebat titulis, donec pollent iam illos ſpernere; vel puderet honore tam diſpari, inter pares ab eo affici, rogarentque iis deinceps omiſſis communi iure, & modo haberi. Verumenimvero, vbi iam altis niti radicibus vidiſſet, ac tutam ſibi virtutis arduæ ab iis extundendæ præbere materiam, nullos æquè acriter experiebatur, nullos exagitabat impenſius, doctiſſimum quemque, crebrius pudore ſuffundere, nullos magis dedita opera, quam illuſtriſſimum quemque abiicere, tamdiúque in eo pergere, dum aut deſinerent ſui meminiſſe, aut ſe perinde cum aliis gererent, vt ſi præ illis docti, & nobiles non forent. Ad hoc autem haud vna ratione moueri ſe aiebat, ſed ea quidem vt intelligerent cæteri, fluxas illas, & euanidas ſeculi ampullas flocci apud nos, & nihili eſſe præ ſupellectili pietatis, & diuitiis virtutum; neque hic illum continuo, qui illic antea, magnum eſſe; ſed qui Chriſti amore infra omnes ſeſe abiiceret. Deinde vero, quòd talium hominum ſecundos aut læuos exitus nunquam iactura mediocris, aut lucrum ſequitur, monétque vſus conſtantis experientiæ, religioſis ordinibus, nuſquam aliunde plus vel incrementi, vel damni accedere, quam ab hominibus, aut inſigniter doctis, aut gentis ſplendore illuſtribus. Poſtremo vbi vulgo conſpicui, ex inſtituto, ſpe, & ſententia Ordinis non ſuccedunt, cogitúrque iacturam facere oneris, non modo inutilis, ſed periculoſi, tanto inde probroſius læditur, quantò erat eorum olim auctoritas clarior. Quapropter vt iis admittendis ſuſpenſo greſſu, & conſiderato procedendum, ſic periclitandis poſtquam excepti eſſent, nullam debere nimis ſollicitam diligentiam videri. Horum vnus fuit Gaſpar Loartius, Hiſpania tota Theologus celebris, à M. Ioanne Auila viro ſancto, cum aliquot aliis, ad Ignatium tranſmiſſus, qui vbi iam parem ferendo malleo perſpexit, Ludouico Gonzales miniſtro domus poliendum commiſit, dato negotio, tundendo, ſcalpendo, pungendo ne parceret; ſed experimenti progreſſum ſimul obſeruaret. Ipſe interea velut horum ignorans, miris modis tironem omni beneuolentia recreabat; quod erat illi cum iis vſitatum, quorum tentabat conſtantiam, ne vndequaque preſſi moleſtiùs, perſeuerantiam deſperarent; nimirum curare ex duobus qui ſolent domibus præeſſe, nunquam non alter, beneuolentiam, & facilitatem præferret; accedebat quod experiundum Miniſtro mancipans, apud illum multa de miniſtri laudibus dicebat, aiens recte illum ſuo munere perfungi, procúlque affectibus minus ſedatis, & integris (vt erat re ipſa) vno diſciplinæ communis, & priuati cuiuſque profectus ſtudio, ſi quid eſſet peccatum corrigere, gratúmque illi propterea animum debere omnes profiteri. Porrò ars iſta duplex exercendi alternis, atque conſolandi) feliciter adeò in Loartio ceſſit, vt interro-

gatas aliquando à miniſtro, de Ignatio quid ſentiret, fontem ſibi ait videri oleo profluum, hoc eſt melleum totum ac ſuauem; de me vero, intulit miniſter quid tibi viſum eſt, tu, inquit tranquillè admodum aſperitatem ſignificans, fons mihi videre aceto profluus, quæ viri reſponſio valde exhilarauit Ignatium, qui tamen exinde miniſtrum iuſſit mitius cum illo agere.

XXXIX. *Ignatij cautio in ſuis occupandis.* Iam ſeipſum, & ſua quærere, propriáque in cauſa, velle ſuum, ac nolle, tueri ſollicite; multo magis, animo deſtinatum, efflectim captare, & perſequi; tacita quædam apud Ignatium fuere præludia Societatis deſerendæ, incipiente ſe iam inde anima Obedientiæ, cui ſe deuouerat ſufficere, ſuos ita ſeipſis nudatos volebat, & ad ſuperiorum arbitria dociles, vt eſt argilla in manu figuli, duci, prompta, & fingi quicquid libuerit; ſic æquè volebat ad Theologiam vt ad ianuæ claues; ad nauigandum in alium orbem, vti ad domum perpetuo ſeruandam, paratos, & faciles, imo ab eo qui præeſſet, diuerſa in aliquo ſentire, cenſebat alterum ſolum pedem in Societatē retinere. Quod erat tritum illius monitum, indici ab eo nouitiis ſolitum quos exciperet in Societatem, monebat ſiquidem domum ingreſſuros ipſo in limine, velut confinio religionis & ſæculi, non fore illic perpetuam, & quietam iis ſedem, niſi pede coniunctim vtroque, voluntate ſimul, & iudicio limen tranſilirent, expediti ad omnes illorum nutus, quoſcumque illis, Deus præficeret. Eius nihilominus in iubendo modus, de rogante magis, quàm de imperante ſapiebat, & ſicubi auctoritatis ſpecie opus eſſet, non aliam a paterna edebat, nempe cum quadam fiduciæ & amoris libertate coniunctam: quin & iuſſis haud raro, vel inexpectatis vel difficilibus, ſubdebat vltro iubendi rationes, quo certe nihil fuit proniuius homini, niſi ratione nihil prorſus mouenti, eaque non humanæ ſolum ex prudentiæ dictatis, ſed caritatis diuinæ hauſta, & in ſuſcipiendis rebus ſummum ſemper Dei obſequium, tum primo intuitu ſpectare ſolita, tum in eo poſtremum deſinere. In adhibendis præterea ad miniſteria nauis hominibus, quò cuiuſque natura inclinaret diligentiſſimè attendebat, vt quoad fieri poſſet non cuiuſque tantum facultati, & dotibus (quorum eſt interpres ea propenſio) ſed ſaliuæ quoque guſtatuíque occurreret, nihil enim violentum durabile, atque illa ſolum, fere optimum ſortiri finem, ad quæ non imperioſè raptatur voluntas, ſed per ſe libenter, & ſponte naturæ procurrit. In aſſignandis igitur munerum partibus ſectabatur hunc morem. Tria cuique proponebat, de quibus ante coram Deo expenſis reſponderent. 1. an eſſent in omnibus quæ demandarentur obtemperaturi? 2. hoc magis, an illo afficerentur officio? 3. his aut illis rerum conditionibus, vtrum alteri eſſent prælaturi & præoptaturi? vbi autem in eos incideret, quibus ad ea quæ propoſuerat capita nullum ſuppeteret reſponſum, aut deſiderium, præter unum ſolius Obedientiæ; tum vero reperiſſe quales maxime optabat, magnopere iis recreabatur. Inter eos inuenit Oliuerium Manareum, ex quo excudi non potuit, tribus ex locis quorum ei dabatu

dabatur optio, vter magis placeret, ſed hoc tantum, ſi mori juberetur, obediendo libenter moriturum. Huic non abſimilis in ſimili cauſa Hieronymus Natalis, alio negauit propendere, niſi vt nullam in partem propenderet.

Præter illam ſuorum affectuum dominam poteſtatem, & claram ſibi ſubiectorum perſpicientiam; Ignatij gubernationem, duo alia mire amabilem, & iucundam præſtabant, magna de ſuis Opinio; magnus in illos amor, non perſonatus, & arte confictus, ſed ſincerus, & intimè fidus. Nouum prorſus & mirum! perſuaſiſſe ſibi vnumquemque, in eius beneuolentia primas ſibi ab eo tribui, vſque adeò ſcienter ſingulis, paternum amorem eiuſque argumenta, nulla communis imminutione diuidebat: Noſtrorum vero apud illum exiſtimatio, credi vix poteſt ex illius ore quanta audiretur, de iis enim agebat tanquam hominibus aut metam virtutis eximiæ aſſecutis, aut incitato ad eam tendentibus: nec diſſidebat a lingua mens, ſed concors ſermoni, ſic plane ſentiebat: quam opinionem de ſuis præclaram fouebat caritas à ſuſpicacitate aliena, nec aurem credulam delationibus aduerſis commodans. Contra illam quam malè prudentes politici ſuadent, ſuſpicionem ſemper in peius arrectã, auréſque patulas quiduis de quolibet garrienti; quod vtcumque ad ſcopum collineet, quem ſpectant illorum gubernationes, at ſi ſemel in religioſas familias ſubire cœperit, ceſſurum profectò eſt in ſummam earum perniciem. Præter quam quod enim, datur aditus ingens perperam affectis calumniandi ſæpius, quam iure accuſandi; eæ ſaltem vmbræ, & minus purgatæ criminationes, ſuſpendunt animum audientis aduerſus illos quos ante magnifaciebant, plurimúmque amabant prius quam eas de ipſis accepiſſent: ex quo fit, vt omnis poſtea beneuolentiæ prioris, laudíſque ſignificatio, machinamentum videatur arte concinnatum, haud vnquam vero tam ſimile, quin ſerius ocyus id tandem deprehendant qui ſuis in rebus ſunt toti oculei. Hinc ſuſpecta videre omnia, in mentis abſtruſa ſeſe recipere, auerſum premere ab ſuperioribus animum, quo deterius nihil poteſt inferioribus euenire. Hæc de Ignatio ſcribens Ludouicus Gonzales; ne Polanco quidem, addit, facile credidiſſe, ſiniſtri aliquid de aliis referenti, licet pari vir æquitate ac iudicio foret, quam difficultatem malè de aliis opinandi ſapientiſſimam fuiſſe B. Bernardi ſententia oſtendit, *Eſt item vitium*, inquit, Eugenium alloquens, *cuius ſi te immunem ſentis, inter omnes quos noui, ex his qui cathedras aſcenderunt ſedebis me iudice ſolitarius, quia veraciter, ſingularitérque leuaſti te ſuper te, iuxta prophetam, facilitas credulitatis hæc eſt, cuius callidiſſimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi ſatis cauiſſe verſutias. Inde eis ipſis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens addictio, inde præiudicia in abſentes.* Verum quia tam poteſt gubernationi obeſſe, ſi nulla penitus excipiatur delatio, quam ſi quælibet indiſcriminatim vndeuis admittatur, iubebat frequenter Ignatius, qui ad ſe aliquid de aliorum erroribus deferrent, quæ ſcitu & remedio egere crederent, ſcripto dare; tunc vero maximè ſi vehe-

XL.

Ignatij magna de ſuis opinio, & in eos amor.

L. 2. de conſid.

mentius

g... s aliquando à miniſtro, de Ignatio quid ſentir... t, fontem ſibi ait videri oleo profluum, hoc eſt mell... um totum ac ſuauem; de me vero, intulit miniſter quid tibi viſum eſt, tu, inquit tranquillè admodum aſperitatem ſignificans, fons mihi videre aceto profluus, quæ viri reſponſio valde exhilarauit Ignatium, qui tamen exinde miniſtrum iuſſit mitius cum illo agere.

XXXIX. *Ignatij cautio in ſuis occupandis.*

Iam ſeipſum, & ſua quærere, propriáque in cauſa, velle ſuum, ac nolle, tueri ſollicitè; multo magis, animo deſtinatum, efflectim captare, & perſequi; tacita quædam apud Ignatium fuere præludia Societatis deſerendæ, incipiente ſe iam inde anima Obedientiæ, cui ſe deuouerat ſuffurari, ſuos ita ſeipſis nudatos volebat, & ad ſuperiorum arbitria dociles, vt eſt argilla in manu figuli, duci, prompta, & fingi quicquid libuerit; ſic æquè volebat ad Theologiam vt ad ianuæ claues; ad nauigandum in alium orbem, vti ad domum perpetuo ſeruandam, paratos, & faciles, imo ab eo qui præeſſet, diuerſa in aliquo ſentire, cenſebat alterum ſolum pedem in Societate retinere. Quod erat tritum illius monitum, indici ab eo nouitus ſolitum quos exciperet in Societatem, monebat ſiquidem domum ingreſſuros ipſo in limine, velut confinio religionis & ſæculi, non fore illic perpetuam, & quietam iis ſedem, niſi pede coniunctim vtroque, voluntate nimirum, & iudicio limen tranſilirent, expediti ad omnes illorum nutus, quoſcumque illis, Deus præficeret. Eius nihilominus in iubendo modus, de rogante magis, quam de imperante ſapiebat, & ſicubi auctoritatis ſpecie opus eſſet, non aliam à paterna edebat, nempe cum quadam fiduciæ, & amoris liberta te coniunctam: quin & mſſis haud raro, vel inexpectatis, vel difficilibus, ſubdebat vltro iubendi rationes, quo certe nihil fuit procliuius homini, niſi ratione nihil prorſus mouenti, eaque non humanæ ſolum ex prudentiæ dictatis, ſed caritatis diuinæ hauſta, & in ſuſcipiendis rebus ſummum ſemper Dei obſequium, tum primo intuitu ſpectare ſolita, tum in eo poſtremum deſinere. In adhibendis prætereа ad miniſteria noſtris hominibus, quò cuiuſque natura inclinaret diligentiſſime attendebat, vt quoad fieri poſſet non cuiuſque tantum facultati, & dotibus (quorum eſt interpres ea propenſio) ſed ſaliuæ quoque guſtatuíque occurreret, nihil enim violentum durabile, atque illa ſolum, ferè optimum ſortiri finem, ad quæ non imperiosè raptatur voluntas, ſed per ſe libenter, & ſponte naturæ procurrit. In aſſignandis igitur munerum partibus ſectabatur hunc morem. Tria cuique proponebat, de quibus ante coram Deo expenſis reſponderent. 1. an eſſent in omnibus quæ demandarentur obtemperaturi? 2. hoc magis, an illo afficerentur officio? 3. his aut illis rerum conditionibus, vtrum alteri eſſent prælaturi & præoptaturi? vbi autem in eos incideret, quibus ad ea quæ propoſuerat capita nullum ſuppeteret reſponſum, aut deſiderium, præterquam ſolius Obedientiæ; tum vero repertis quales maxime optabat, magnopere recreabatur. Inter eos inuenit Oliuerium Manareum, ex quo exculpi non potuit, tribus ex locis quorum ei

dabatur

dabatur optio, vter magis placeret, ſed hoc tantum, ſi mori iuberetur, obediendo libenter moriturum. Huic non abſimilis in ſimili cauſa Hieronymus Natalis, aliò negauit propendere, niſi vt nullam in partem propenderet.

Præter illam ſuorum affectuum dominam poteſtatem, & claram ſibi ſubiectorum perſpicientiam; Ignatij gubernationem, duo alia mire amabilem, & iucundam præſtabant, magna de ſuis Opinio; magnus in illos amor, non perſonatus, & arte confictus, ſed ſincerus, & intime fidus. Nouum prorſus & mirum! perſuaſiſſe ſibi vnumquemque, in eius beneuolentia primas ſibi ab eo tribui, vſque adeo ſcienter ſingulis, paternum amorem eiuſque argumenta, nulla communis imminutione diuidebat: Noſtrorum vero apud illum exiſtimatio, credi vix poteſt ex illius ore quanta audiretur, de iis enim agebat tanquam hominibus aut metam virtutis eximiæ aſſecutis, aut incitato ad eam tendentibus: nec diſſidebat à lingua mens, ſed concors ſermoni, ſic planè ſentiebat: quam opinionem de ſuis præclaram fouebat caritas a ſuſpicacitate aliena, nec aurem credulam delationibus aduerſis commodans. Contra illam quam male prudentes politici ſuadent, ſuſpicionem ſemper in peius arrectã, auréſque patulas quidius de quolibet garrienti; quod vtcumque ad ſcopum collineet, quem ſpectant illorum gubernationes, at ſi ſemel in religioſas familias ſubire cœperit, ceſſurum profecto eſt in ſummam earum perniciem. Præter quam quod enim, datur aditus ingens perperam affectis calumniandi ſæpius, quam iure accuſandi; eæ ſaltem vmbræ, & minus purgatæ criminationes, ſuſpendunt animum audientis aduerſus illos quos ante magnifaciebant, plurimúmque amabant prius quàm eas de ipſis accepiſſent: ex quo fit, vt omnis poſtea beneuolentiæ prioris, laudíſque ſignificatio, machinamentum videatur arte concinnatum, haud vnquam vero tam ſimile, quin ſerius ocyus id tandem deprehendant qui ſuis in rebus ſunt toti oculei. Hinc ſuſpecta videre omnia, in mentis abſtruſa ſeſe recipere, auerſum premere ab ſuperioribus animum, quo deterius nihil poteſt inferioribus euenire. Hæc de Ignatio ſcribens Ludouicus Gonzales; ne Polanco quidem, addit, facile crediaiſſe, ſiniſtri aliquid de aliis referenti, licet pari vir æquitate ac iudicio foret, quam difficultatem malè de aliis opinandi ſapientiſſimam fuiſſe B. Bernardi ſententia oſtendit, *Eſt item vitium*, inquit, Eugenium alloquens, *cuius ſi te immunem ſentis, inter omnes quos noui, ex his qui cathedras aſcenderunt ſedebis me iudice ſolitarius, quia veraciter, ſingulariterque, leuaſti te ſuper te, iuxta prophetam, facilitas credulitatis hæc eſt, cuius callidiſſimæ vulpeculæ magnorum neminem comperi ſatis cauiſſe verſutias. Inde eis ipſis pro nihilo iræ multæ, inde innocentium frequens addictio, inde præiudicia in abſentes.* Verum quia tam poteſt gubernationi obeſſe, ſi nulla penitus excipiatur delatio, quam ſi quælibet indiſcriminatim vndeuis admittatur, iubebat frequenter Ignatius, qui ad ſe aliquid de aliorum erroribus deferrent, quæ ſcitu & remedio egere crederent, ſcripto dare; tunc vero maximè ſi vehementius

XL. *Ignatij magna de ſuis opinio, & in eos amor.*

L. 2. de conſid.

mentius

mentius narrando commotiorem animum præferrent, & recti ſtudio vltra modum flagrantem; verba enim, vt ſtylo quam lingua lentius, ſic & conſideratius deduci; & ſub oculorum cenſura ſcribi, non autem efferri. De abſentibus vero, proculque agentibus quos locorum longinquitas, & ignoratio eorum quæ de ſe ſcriberentur, à depulſione arcebat accuſationum, multo iudicabat moroſius, præſertim ſi eſſent pœna aliqua corrigendi; & fuit cum Roma in Corſicam Sacerdotem e noſtris, cautum in paucis, & ſagacem tranſmiſit, vt diſſimulata perſona quaſi aliud agens certò indagaret, quæ Patri cuipiam, mira illic ad Dei gloriam patranti, à mentientibus Catholicum nomen hæreticis obiiciebantur; deformabatur enim eorum literis turbulentus, & ſeditioſus; quicquid porrò de illo boni, aut ſecus pernouiſſet, publicis ad ſe Primorum auctoritatibus firmatum, referri mandauit. Vſque eo in hac re circumſpectus, vt emendandas filiorum, aut plectendas culpas, commiſſurus aliorum conſilio, nollet fieri plures earum conſcios, quàm qui neceſſarij ad hoc eſſent. Itaque duobus leue aliquid erratum cum aperuiſſet, cui vnus ſat eſſe potuerat; non tulit prius ad aram accedere, quam eam maculam confeſſione ablueret. Quòd autem alterum, tametſi promeritum, præferre alteri, obnoxium vulgo eſt inuidioſæ offenſionibus, & quorum intereſt, pro contemptu id dolent; ſollicitè cauit, ne quo ſuo vel dicto vel facto, alterum alteri, doctrinæ, prudentiæ, ſanctimoniæ nomine anteponere videretur. Petrum Fabrum ſingulariter amabat, ſuum in Chriſto natu primum, habebâtque illum in opinione tantæ ſanctitatis, & ſapientiæ, quantam poſcebat adminiſtratio Societatis vniuerſæ;vbi tamen fuit in vnum conferenda, ab eo, & quouis alio Sociorum, ſuffragium ſuum abſtinuit, teſtatus ſolum, ſe illum eligere, in quem, vno ſe dempto, plurium vota concurriſſent. Marcello etiam ſecundo petente duos e Societate qui ſibi in palatio adeſſent, ad cleri quam meditabatur ſtatuendam reformationem, ipſe eum delectum deliberationi multorum credidit. Ne tamen ſupplenda officia magnis eorum ſubſidiis priuaret, quæ percipienda ex iis videbantur, quos ad ea cenſebat idoneos, conditiones fere ponebat in medio, quas ineſſe iis oportebat qui poſtularentur ad tractandum quod vertebatur negotium; erántque omnino eæ ſolæ quas rei natura exigebat. Quo item ex alia parte conſultoribus obliquè eius indicium fiebat, qui eſſet iis conditionum auxiliis præditus, & tacite ſignificabatur, optimè conſulturos, ſi nequaquam ab eo in electione diſcederent. Quamobrem delectus ejuſmodi, etſi non decernebat Ignatius, eius tamen opus idcirco erant quod toti ab eo proficiſcerentur, ſecluſo tantum querimoniarum amarore, quem parit in filiis, patris nomen commune, inæquali iure inter æquales geſtum, dum eorum vnus palam cæteris rectior, melior, laudabilior habetur.

XLI. *Ignatij interni erga ſuos amor.*

Opinionem hanc ſuorum præclaram, ſequebatur non diſpar erga illos amor, quod eſt alterum è duobus quæ dicebam valdè illuſtria in Ignatio fuiſſe,

fuiſſe, quodque in regendis religioſis hominibus, ſingulariter noſtris, omnino eſt neceſſarium. [Societas Ieſu, ſcribit quadam ſua Epiſtola Franciſcus Xauerius, Societas amoris, & concordiæ eſt, à qua omnis inclementia, & ſeruilis metus, quàm longiſſimè exulant] dixerat vero paulò ante, Rectorem timeri magis cupidum, quàm amari, & aſperitate domina potius, quam paterna teneritudine regnantem, paucos conſciturum Societati tirones, plurimos deſertores. Quanta ſplenderet mirabilitate in Ignatio hoc decus plus ſatis affirmant quæ nonnulli ex primis Patribus diu experti ſcripſere, totum nempe fuiſſe ex caritate & amore concretum; occurſantibus noſtris eam explicuiſſe frontem, ea verba dixiſſe, vt excipere illos intra pectoris ſinum videretur; Patrem filiis, quàm Ignatium ſuis, cariorem vnquam fuiſſe neminem: neminem in Societate, iam tum late diffuſa extitiſſe, præter vnum (mihi prorſus ignotum) qui non totis viſceribus afficeretur erga illum; neminem quin ſibi quidlibet tolerabilius duceret, quàm longè ab eo diſiungi. Nec iſta in noſtros paterni amoris teſtificatio ad præſentes ſolum, & domi agentes pertinebat, ſed æquè ad longè diſſitos, & vno complexu, filiorum cuique parem affectum diuidebat, de iis eius ſermo patrem ſpirabat amantiſſimum; illorum ærumnis, inopia, laborum moleſtiis, vexationibus frangebatur; commendabat illos Deo aſſiduis precibus, & multa profuſione lacrymarum; ſolabatur etiam quandoque beneuolis, & parænecticis literis, quibus nullum iis iucundius poterat perpeſſionum præmium venire. Sic anno 1555. noſtrorum in Gallia nonnullos, inſectatione clericorum acerrima laborantes ſolatus eſt, tantumque iis addidit animorum, vt mori præoptarint, quàm ſtatione abſcedere in qua proximorum ſaluti militabant. Dedit quoque ad Salmeronem conſolatorias ex nimia fatigatione Patauij ægrotum, quibus maiorem in modum recreatus, vt primum potuit, reſponſum hoc reddidit [Ex R. V. literis perſpexi, quo animi ſenſu ex hac mea ægrotatione affecta ſit agnoſco reipſa, paterni pectoris amorem & viſcera, quibus altè inſcriptos nos gerit, certóque mihi hoc perſuadeo, eius potiſſimum impetratu factum quod neque medici, nec eorum pharmaca confeciſſent. Addat gratiæ huic Deus, in pauperes ſuos ſemper beneficus, vt tanto amori non parcè reſpondeam quo R.V. noſtrûm omnium verus pater, conſolatur nos omnes & ſubleuat.]

XLIII. *Suis cura ingens i præſertim ægrotis Ignatius proſpicit.*

Sedenim fructus paternæ in ſuos caritatis, minime omnium placidi aſpectus ſterili ſpecie; aut vna verborum, & Epiſtolarum comitate circumſcribebat Ignatius, vbicumque ſpes affulgeret poſſe illis humana diligentia ſuccuri, nihil omittebat quo illis adeſſet, eamque ob cauſam, ſanus ægrotuſve quis foret, nolebat quenquam ſibi vllo modo eſſe ſollicitum, & ſiue tuendæ, ſeu refocillandæ valetudini aliunde, quàm à ſe ſubſidia quærere, quæ profuſiſſima accuratione omnibus ſuggerebat; haudquaquam expectans dum ea peterentur, ſed petendi pudorem prouiſione, ac liberalitate anteuertens. Ne quà vero, mente exciderent, adnotabat ea

Mm diligenter,

diligenter, obſeruatúſque eſt cum ad diſcutiendam negotiorum turbam, quibus Præpoſiti officium premitur, aliis alia cederet, quod ſuorum neceſſariis deeſſet, hoc ſolum peculiariter animo tenuiſſe, priórque vltro miniſtris vti prouiderent in memoriam reuocaſſe. Nemo itineri ſe dabat, quin pridie quam domo exiret, illi ſe ſiſteret, vbi coram minutim perluſtrabat, ecquid ei deeſſet reculartum, quæ viatori pauperi conducunt. Nemo diſcrimen incurrebat, quin præſens vel abiens ſollicita opera opitularetur laboranti. Romam ex Creta vbi Philoſophiam docuerat, vocatus ab ſancto nauigabat Ioannes Guttanus natione Gallus, vir doctus, & pius. Hunc fera tempeſtas in oras Siciliæ proiecit, inde Saraceni captum in Africam deportarunt, quod eo dolore ſanctum patrem confixit, vt captiuum optaret ſui venditione redimere: Siciliæ proregem ſui peramantem, ſtatim ſupplicibus literis conuenit; Patribus illic degentibus mandauit, ne cui aut operæ, aut ſumptibus parcerent ad reſtituendam captiuo libertatem; ac ne quid eorum prætermitteretur, quod cenſebat ab ipſis præſtari oportere, Meſſanenſi, & Panormitano Rectoribus religione Obedientiæ præcepit, in hebdomadas ad ſe perſcriberent quicquid in eo negotio egiſſent. Sed Deo viſum compendioſius, coronare patientiam boni Patris, quàm conſolari mœrorem S. Ignatij, prius enim catena ſeruitutis, ſimul & corporis, eſt exemptus quam tranſigeretur de illo redimendo. Sed hæc in filios communis Ignatij caritas, præcipua fuit aduerſus ægrotos. Voluit in die moneri ſæpius qui haberent; quicquid à medicis quantumlibet minimum iis præſcriberetur, ab curatoribus valetudinis exegit an eſſet ad vnguem, plenéque ſeruatum, nec impunè iis eſſe paſſus eſt ſi quid neglectius curaſſent. Inter alia miniſter domus, & valetudinarij cuſtos, obliti cum eſſent, medicum ægroto per tempus accerſere, vtrumque de media nocte iuſſit medicum quærere, nec domum niſi cum medico redire, quem cum horæ importunitate prohiberentur inuenire, coacti ſunt quod noctis ſupererat in noſocomio ſubſiſtere. Ad ea vero quibus opus eſſet, nullam duxit ſumptuum rationem. Laici adiutores duo Gallus alter, & alter Hiſpanus, vix tyrocinium intrarant, cum morbo vterque correptus eſt, ægrotabant domi alij complures, & iacentibus cubicula deerant; præter rem adeò anguſtam vt tam multos ægerrimè aleret; hic fuit qui ſancto ſuggereret de iis duobus in noſocomium, dum conualeſcerent mittendis. Hoc vero, minime gentium, reſpondit, nec ſinat Deus domi noſtræ iis locum deeſſe, qui ſe propter Deum, domo, & mundo abdicarunt. Conquirantur omnino iis neceſſaria, Deus vice verſa, nobis quoque per ipſos neceſſaria videbit: alium quoque adiutorem cibo inſtaurandum edixerat medicus paulo cariore, tres Ignatio iulios, protulit diſpenſator, quos vnos haberet ad victum illius diei toti domui coëmendum. At ille, conferantur ſanè infirmo refouendo, nos qui rectè valemus, puro pane facilè defungemur. Alias eandem ob cauſam, quod aliundè argentum deeſſet, catillos ſtanneos vendi iuſſit, & partem ſuppellectilis domeſticæ tenuis; cuidam etiam atra bili

ex

ex morbi inſolencia conſternato iuſſit interdum adeſſe nouitios, qui muſicè norant, eumque piis cantibus recreare. Sed præter hanc erga ægrotos caritatem effuſam, & ſedulam, quæ illorum non modo corporibus, ſed maximè animis incredibile fuit morbi, & ægritudinis leuament; aderat iis ipſe per ſeſe, ac dulci de rebus diuinis alloquio iucundè ſolabatur; valetudo ſi ingraueſceret, aut miſſus eſſet ſanguis, noctu bis, terue tacitè inuiſebat, ne ſolutis motu faſciolis vena ſanguini laxaretur, aut quid aliud triſte incideret. Demum afflicta ſanitate, viribúſque proſtratis, Præpoſiti onus,& publicas curas cum omnes in Vicarium transferret, vnam ſibi pro ægrotis ſepoſuit, ſæpenumero profeſſus, multum ſe Deo propterea debere, quod ſe multiplicis miſeriæ perpeſſionibus docuiſſet alios miſerari, & ex incommodis propriis, dediciſſet mederi alienis. Vt autem valentes omni officio adeſſe iacentibus omníque beneuolentia volebat; ſic iſtos patientiæ documenta, ſubiectíque Deo animi de ſeipſis præbere; ac ſi quem ſui nimium amantem, faſtidia querula abalienarent à medico, & obſequiis curatoris, diſſimulare tunc quidem lentius, & blanda partim admonitione, partim indulgendo commotum ſedare: at poſtquam bellè iam conualuiſſet, demum partes æquare rationum, & pro culpæ modo pœnam iniungere. Verum ſi quem nauſeabundi ingenij, & communi grauem, morbus Dei ſatelles inuaderet, crudiores affectus domiturus, vt cicurantur fuſtibus animantes; futuri boni ſpem præſenti labori anteferens, aliquanto quàm conſueuiſſet in alios, ſuam in illum caritatem cunctantius depromebat, & hoc ſacri vatis Deo pro ipſis iterabat, *Contere brachium peccatoris.*

Ignatij caritas in curandis ſuorum animis. XLIII.

Hanc Ignatius ſuorum corporibus ægrotantium tribuebat curam; ſequitur qua ille animos, quam efficaci atque induſtriâ, quanto prudentiæ, & amoris temperamento, tum ſanos tueretur, tum ægros ſanaret;nullum enim amauit ita delicatè, vt indulgeret aliquid roganti, ſi longè prouidus nociturum ipſi proſpiceret, vel exemplo aliis non bono futurum. Scimus, Bobadilla vnus ex nouem ipſius ſociis, repulſam cuiuſmodi ab eo tulerit. Petebat anguſtum cubiculum, ampliori mutare, & commodiori; id quia cæteris viam quandam ſternebat ad eludenda paupertatis incommoda, ſignificari illi iuſſit Ignatius, quin imo eius cubiculi quod ſibi dicebat anguſtius,in partem vnam ſecederet, locúmque duobus relinqueret quos illi quamprimum contubernales dare decreuiſſet. Libenter facturum Bobadilla reſpondit, & religioſè dicto ſtetit. Quibus tamen virtutis nondum eſſet ſupellex valde ampla, repulſam ita condiebat, vt negatis, potius quàm ſi forent conceſſa gauderent: tantum aberat ex ea vt amaritiæ aliquid referrent: nempe ſicca non erat, magíſque ad poteſtatis ſpecimen, quàm ad neceſſitatem iniuncti muneris comparata, qualem incauti perperam vſurpant. Dabat rei negatæ rationes tam explicitas, & apertas, vt interceſſores, perſuaſi omnino ſe contra rem illorum agere à quibus adhibiti fuerant, ſuam culparent incogitantiam, & conuerſis in illos rationibus viri

ſancti euincerent non potuiſſe quod expeterant, niſi damno illorum concedi. Si cui vidiſſet literarum ſtudia obeſſe, quod ſe inde efferret iactantius, vel nouarum chimeris opinionum adhæreret, quamlibet ſublimi, ac ſubtili foret ingenio eum amouebat, addens non eſſe ad ſcientias natum, ad quem appoſitæ non eſſent ſcientiæ. In emaculandis priuatorum næuis, artes norat mirè opportunas Quibuſdam incompoſiti oris, & habitus tradebat ad interpretandum modeſtiæ regulas, ab ſe ſcriptas, iubebátque de illis cohortationes domeſticas habere, quibus alios docendo, ſeipſos docerent, iiſdémque argumentis ad earum obſeruationem, eadem opera ſe & illos mouerent. Cui vero ex vita ſeculari inueteraſſet aliquid extraneum ab religione, monitorem ponebat caritate prudentem, qui eum obſeruaret, & quicquid in eo notaſſet, quotidie ſcripto ei fideliter traderet, cuius tanquam ſpeculi conſulto illud emendaret. Quanquam hic vſus valde fructuoſus mutuæ admonitionis communis tunc inter noſtros fuit; certa enim lege id inualuerat, vt veneris diebus omnes conuenirent recognituri errores ſuos, qui ab deſignatis monitoribus quatuor palam narrabantur, & quidem in Collegio Rom. cenſuræ huius initium à Martino Olauio ducebatur viro apud omnes eximio. Nonnulli vero Ignatio ſub ſerum quotidie indicabant quoties in eo lapſi eſſent, quod eo authore debellandum ſibi ſuſceperant, iſque dies coram diebus componens, quantum proceſſiſſent; vel contra; iis obiiciebat, quo vtrimque animos ſumerent, vel ad promouendum, vel ad denuo inchoandum. Quandóque etiam grauiore aliquo munere perfunctum ad cenſuram publicam vocabat, priuſquam aliud ei committeret; tradit enim Hieronymus Natalis, ſe poſt depoſitum Rectoris officium, patrum quadraginta permiſſum examini, & qua vſus in ſuos fuerat minus conſideratam duritiem, & acerbitatem acriter ab Ignatio reprehenſam.

XLVI. *Quanta vi & ſapientia tentatos in propoſito confirmarit.*

Sed nulla æquè re ſe effudit paternus Ignatij animus vt occupandis præſenti remedio ſuorum periculis, quos religioſæ perſeuerantiæ deſperatione aut tædio dæmon in Ægyptum prolectabat: in iis fuit quem vt impetraret, triduo apud Deum lacrymis, precibus, afflictationibus inſtitit, omni plane cibo ſe abſtinens. Alium noctis ſilentio, multarum horarum iterata impugnatione, denique expugnauit, conſolando, terrendo, rationibus, qua valebat efficacia, configendo, quoad ille in voces, & fletus præ metu, & praui conſilij deteſtatione prorumperet. Ita quoque prolixa concertatione, obfirmatam molliuit vnius duritiem, vt quàm impotenter paulo ante dimitti voluerat, tàm ſupplex ad pedes ſe illi abiiceret, rogans, & flagitans retineri, pœnam quamlibet paratus ſubire ſuæ illius titubationis. At ſanctus arctè illum complexus, ſit, inquit, hæc eius pœnæ pars, ne te vnquam deinceps Deo ſeruire pœniteat, alteram eius partem quam commeritus es, ex ſoluam ipſemet, cum ad me ſtomachi dolores redierint. Inter hæc pro ea qua pollebat perſpicacitate, ad detegendas motuum radices, ſi deſertionis impulſum coniiceret ſcelere aliquo incitari, tacita conſcientia malè preſſo; morbi focum aggreſſus, exſtimulabat illos ad confeſſionem culparum fidelem,

lem, & candidam, gnarus periculi malignitate perpurgata, deſitutos lethales illius paroxiſmos. Ad eam vero confeſſionem obeundam, ſi videbantur difficile inflecti, arte vtebatur quam ſibi olim expertus fuerat felicem;explicabat iis vitam, perditè, vt aiebat,in ſæculo actam, quicquid vnquam illic grauius peccaſſet, veraci quidem velut Chriſto præſenti, narratione referebat, ſed cum eo dolore iiſque lacrymis, vt emollirentur infelices, & edomaretur eorum cæcus pudor. Quos ad ſinceram confeſſionem iam dociles, nulla interpoſita mora iubebat expiari, adeò vt etiam aliquando de media nocte confeſſarium domeſticum exciret ad huiuſmodi aliquem audiendum. Nec ſua illum fallebat coniectura, mox enim ad ſe à confeſſario redibant ſupplices, veniámque poſcebant volubilitatis, Deo exinde, ac Societati, fidi & ſtabiles futuri. Harum porro curationum occultam vim quandam ex ipſo aliæ ducebant, ad infringendas voluntates mirabilem; alias patrabat maior humana ſagacitas excogitandis remediis ad ſanationes morborum repentinas,cum ſanationis expertes crederentur. Ribadeneiram de quo modo aiebā ſuaſiſſe multos vt dimitteretur ab Societate,quòd nimis abſurdum putarent in cœtu virorum grauium ac pietate præſtantium, puerilitates deuorari in quas identidem erumpebat; magno niſu vrgebant dæmones vt deſertione præcipiti, dimiſſionem præuerteret quam ei Ignatius negabat, nec validiore ad eam machina impellere iuuenem potuere, quam indignati animi auerſione quadam ab Ignatio adeo abhorrente, vt non dicam cum eo, more quo prius. domeſtico agere refugeret: ſed ne oculis quidem eum ſuſtineret, fruſtra huic bona verba, frontis alacritas, & affabilitas blandientis, qua prope adhuc pueri placantur. Diſſimulauit tamen patientiſſimè bonus pater, quaſi nihil horum aduerteret; nec alteram ei propterea aut agendi ſpeciem, aut oris, vnquam exhibuit. Hunc irati horrorem excepit deliberatum conſilium, ſubducendi ſe Ignatij oculis, & iuri; repetendíque quamprimum ſæculi. Quod diuino ab iis fauori mox attributum eſt, qui, & parum in futurum videbant, & illum pridem domi ferebant ægerrimè: doluit è contrario vehementer Ignatius, qui vt aliis ipſum pernorat oculis, ſic aliter amabat caritate: ergo ad ſe vocatum modis omnibus, & rationibus quibus flecti poſſet illa ætas, conatur à prauo conſilio dimouere: ſed idcirco in caſſum cadebant quod Ignatij odio omnia in peius acciperet. Quare humanam hic opem deſperans, multis à Deo precibus contendit Ignatius eam ſibi animam donari, factúſque conſcius impetrati, accerſit iuuenem, & verbis tribus ita frangit, vt exclamaret vbertim flens,faciam Pater, faciam, agebatúrque de Exercitiis ad quæ non potuerat antea ab Ignatio induci; ſentiebam enim (ait idem iuratus) vim mihi tantam interius fieri, vt facere aliud non valerem. Exercitia inierat, & confeſſionis piaculo vitam omnem apud Ignatium purgare voluit, totúmque ſe illi magna fiducia credere. Auditum, placidè, paucis tantum his verbis Ignatius monuit, Rogo Petre, ne velis eſſe erga Deum ingratus à quo tot bonis ornatus es. Ad quæ (Pergit Ribadeneira) viſæ deradi ab oculis

ſquamæ, obfirmarique pectus in religioſo propoſito, gradu tam ſtabili vt per annos duos & quinquaginta ex quo id contigit, hoc eſt 1543. ne aura quidem me leuis hactenus afflârit Societatis dimittendæ: nihilo minori efficacitate vacillantis pariter tironis iactationem ſtabiliuit. Erat is Balduinus de Angelo qui Societatem anno 1551. vix ingreſſus, retro mox cœpit reſpectare: retrahebat hominem pellax neſcio quæ erga filium fratris teneritas, vbique is animo, vbique oculis recurſabat, velut barbariem exprobrans, quod cum patris loco ſibi eſſe deberet, eſſet tamen ab eo crudeliter deſtitutus, ita ſuum illum in Societatem ingreſſum cogitans impietatis, apud Deum, & homines reum, in procinctu erat vt regrederetur, actúmque iam erat, niſi plus pro illo Ignatius, quam contra illum dæmon potuiſſet. Lucratus illum eſt primum ſupplicibus apud Deum votis, ſimplici deinde narratiuncula quæ totum negotium peregit. Vocat enim nihil minus opinantem, iubet comiter ſibi aſſideat, & quaſi cum eo fabulari aggreſſus, Ego, inquit, Deo me olim cum traderem, eſſémque, vt nunc es, in Dei obſequio nouus, appetitus ſum inſultu dæmonis permoleſto, at quàm ridiculè, te quæſo aduerte, quámque mirabili commeatu doctus ſim à Deo, vincere. Recitabam quotidie ex libello pſalmos B. Virginis, inter icones libello adpictas, erat in qua cognatam, ad viuum expreſſam videbar cernere. Quoties igitur in eam picturam incidiſſem toties animus examen fundebat innumerabile profanarum cogitationum, & ſtolidæ erga propinquos, & affines teneritudinis: hac vt abſoluerer importunitate, iam conſtitueram, ab eo genere pietatis erga virginem abſtinere, malebámque mali vitare periculum, quam boni aliquid lucrari: verum deinde, callidiùs conſulens, animaduerti plus nimio gaudij me hoſti daturum, ſi eo nitente, tam ſancti operis merito abſtitiſſem. Impugnabat me puerili iaculo, & marte puerili; & ipſe clypeo, ictus eius ludendos putaui. Carta iconem obduxi glutinata, vnaque hac arte & eam oculis, & quam ingerebat cognatæ ſpeciem animo ſubduxi. Quibus dictis ſurrexit, & mœſtum tironem magna, vt in talibus ſemper beneuolentiæ ſignificatione complexus, & humaniſſime conſolatus, ex cubiculo remiſit. Quo vero animo, quam ſupra neceſſarium mutato, teſtantur verba iureiurando ipſius affirmata [protinus, inquit, totus cœpi in lacrymas fluere, iiſque piorum ſenſuum, & cœleſtis affectus voluptatibus perfundi, vt quicquid amoris in conſanguineos ante contuleram, in Deum côuerterem nec fratris filium poſtea niſi velut ignotum, & extraneum cogitaui.] Sed habet quod ſequitur paterni amoris inuentum prudens, magiſtræ artis eo mirabilius ſpecimen, quo videtur minus artificioſum. Obſtinauerat germanus quidam nouitius, ad reguſtandos Ægypti cacabos; rationibus æternis hominem quatere, haud erat aliud quam phreneticum erudire; quò amabilius, & ambitioſius tenebatur, eo ad diſceſſum incendebatur ardentius. Dat ergo Ignatius effræni habenas, quibus imperare non poterat, eique liberum relinquit, manere vellet an abire; vnam modo ab ſe impetrari ſineret, tot menſium quos domi

domi egiſſet, mercedem, aut gratiam; vt in quartum diem diſceſſum differret, ſed omni planè Obedientiæ, regularum, & diſciplinæ moroſitate abſolutus; hoſpes, more hoſpitum ederet, dormiret, laxaret animum, & confabularetur, vtcumque ipſi volupe vertiſſet. Ludum putauit ludi nouitius, & quamuis morarum impotens, conditiones reiicere adeo commodas, & comes in tempus tam breue erubuit. Hic vero cuinam venire in mentem potuit, extinctum iri hoc ipſo ardorem repetendi ſæculi veſanum, quo videbatur acrius inflammandus, facultate nimirum ſuo arbitrio viuendi, quaſi licentiæ mundanæ promulſide? Biduum egerat hac lege, vt exlex ageret, cum animaduertit, ad nocturnam quietem ſe recipienti mentem ſibi mœrore amaro contrahi, qui ad ſuauitatem comparatus quam cœlo anteà hauriebat, illuminauit caligantem, & conſcium culpæ ſuæ fecit, ſanctioris vitæ in religione, ſolutioris in ſæculo, obiecto diſcrimine; illam enim, vt ſtultis deliciarum ludibriis careat, alit tamen verax & ſolida voluptas, ex conſcientia vitæ innocentis, diuinæ adoptionis, & gratiæ, ſpeíque æternùm beaturæ; hanc vnis carunculæ huius, & ſenſuum affixam illecebris pauci claudunt vel anni vel dies, cum immenſo dolore, ream ſupplicij ſempiterni, atque his affatim reuictus, confuſúſque nouitius ſapuit. Quatriduanæ induciæ nondum effluxerant, cum ad viri ſancti genua prouolutus, ſuámque incuſans ſtultitiam, iterum ſe illi fide perpetua mancipauit. Magiſterium quoque fuit ſolertis conſilij quo Sacerdotem Belgam Andream nomine tenere conatus eſt, ſi vti beneficio miſer voluiſſet, reti enim illi quodammodo expanſo iter medium intercluſit, quo implicitus denuo, illam denuo perderet, qua ſe perditum ibat ſtolidam libertatem. Miſit qui rogarent, ſuum in patriam reditum Laureto dirigeret; illic in adorabili Sacello per aliquod tempus collecto animo verſaret, quid & quantùm Deus intra ſacros illos parietes ſua cauſa feciſſet? tum ex ſe quæreret, vnde? quo, quamobrem pergeret? ac ſi lateres ipſos exprobrantes ſibi ingratum animum audiret, denuntiantes periculum in quod præceps ruebat, adſpirantéſque meliora; rediret ſane intra brachia præſtolantis, ſecurus diſceſſionem illam, haud alio ipſi quam peregrinationis piæ nomine futuram, ipſúmque nihilo quam antea minus carum: ſe vero interea ſupplicaturum Parenti virgini, errantem quem ad eam mittebat, & cui retinendo nec induſtriæ ſatis, nec meriti habuiſſet, non ferret ſibi de manibus eripi, nec fruſtra illic ſalutem quæſiſſe, vbi omnes mortales eam inueniſſent, Societati miſellum, & per hanc filio redderet. Viatici ad hæc non plus iuliis tribus dari illi iuſſit: quæ parſimonia in tam longum iter, domeſticæ quidem egeſtatis pauperies fuit, ſed & exquiſitæ prudentiæ acumen, quod pecuniam mutuari, ad commodiorem renuit hominis diſceſſum, etſi ab noſtris etiam rogaretur, aiens diſſentaneum fore itineris improbi fomitem illi miniſtrari, qui regreſſurus ſperabatur. Sed in alterius frangenda duritie operoſius inſudauit. Senenſis adoleſcens, quadrimeſtris tiro, virtutem monſtrabat emeritam, dum ſe nihil ipſi oppoſuit. Miſſus ab

Ludouico

Ludouico Gonzales, miniſtro domus, ad mendicandum per vrbem oſtiatim, ſuum quendam cognatum obuiam habuit, qui probroſum familiæ ratus, quod eſt apud Deum maximè decorum, vultu, verbiſque indignè iuuenem accepit; num puderet illius & vitæ, & conditionis? an excidiſſet animo pater? an generis color? ecquem ſciſſet vnquam ex eo mendicum egiſſe? adeóne alius orbe toto, vel modus, vel locus defuiſſet, honorificè, atque vtiliter Deo ſeruiendi abſque ſuorum dedecore? ſaperet denique meliora hoc eius admonitu, à quo tanquam conſanguineus amaretur; domum manticam referret & pannoſum centonem, reuerteretur ad ſe quantocyus, curaturum ſe illi eiuſmodi Sacerdotium quod eſſet eleemoſynæ tribuendæ ſuffecturum, nedum exempturum ab ea turpiter corroganda. Dicentis linguam mouerat Diabolus, & huic aurem imbecillus, impárque malleo adiecit; domum reuertitur nec lætus, nec ille qui modo exierat: cuique illic prius viſa erant ridere omnia; nunc è contrario omnia diſplicere, tædio omnia, & horrori eſſe, morderi ipſe pœnitudine occulta conditionis deſpicatæ, qua ſuis etiam inuiſus fieret, quanto magis vulgo, & externis? cumque atro mœrori ſe permittens haud alio egeat malorum conſiliario dæmone, inde ille quamprimum decreuit, genus id vitæ abiicere, in qua ſibi dolores ſtatuebat fore perpetuos. Comperta tironis agitatione, cauſáque illius ſanctus pater, & præcipiens animo, Hieronymo Natali ſua vice domum tunc adminiſtranti, curationem illam fore difficilem, quòd totum iuuenem abſorbens triſtitia, non eſſet communibus remediis ceſſura, tria hæc ab ſe iis addi voluit, præſenti malo maximè opportuna. Primum ne vnquam ſolitarius maneret, ſed continuo adeſſent qui boni aliquid cum eo loquerentur, vt ſi à multis impugnabatur dæmonibus, multos etiam Dei famulos haberet auxiliarios; cum autem nocturno omnium rerum ſilentio, tenebroſis hoſtis plurimum vtatur vt auſus præcipites, & inopinatam inſaniam atra bile affectis ſuadeat, iuſſit contubernalem ei dari, quem quoties ipſe expergiſceretur, ſtatim excitaret, & cum eo aliquid ſermocinaretur, ad tenacitatem diſſipandam triſtium cogitationum; adhæc promittere iuſſus eſt, ſi fixum haberet mundo magis, quàm Chriſto militare, nobis tamen dierum quindecim conceſſurum moras, quibus omni planè ſolutus vinculo regularum, pergeret nobiſcum degere. Poſtremo hæc ſi parum iuuiſſent ad conceptum errorem deponendum, coactis patribus quotquot domi tunc erant, ſedatè coram, ſuum iis animum ſuper eo diſceſſu, eiuſque rationibus explicaret, audirétque de illo quæ foret cuiuſque ſententia: ſperabat videlicet illa ſui manifeſtatione tam demiſſa vel ſalubriter confundendum, vel patrum cuipiam, datum iri à Deo, quod periclitantem conſeruaret: tot præſidiis, dæmonum rabies par eſſe non potuit, eorum ex vnguibus extorta quidem tunc præda eſt, & tuto reddita: quanquam poſtea infelix, denuo gratiam ſeque vnà miſerè perdidit. Claudo quibus prudentem in filios, turbine aliquo iactatos probare ſtatueram Patris optimi caritatem, ſapientiſſima illius erga nouitium cautione. Ducebatur

cebatur humilis paries, quo diſcluderetur à vico publico domus noſtra, & adhibebatur ad hoc tironum opera; eorum modeſtiâ, feruore, ſuíque contemptu generoſo, prætereuntes magnoperè afficiebantur, vtróque ad eos per otium ſpectandos ex primoribus quoque ventitabant. Erat tunc in tyrocinio ex nobilitate primaria, apprimè notus, eaque forſitan ex cauſa præ cæteris ſpectantium oculos, & admirationem curioſius trahebat, licet ipſe de ſe cogitari ab iis longè alia reputaret, ſibique id pudori verteret, ex quo ſe alius glorioſulum duxiſſet. Domo itaque non auſus ſe condere, & verecundatus oculos, pertranſeuntium, hærebat ab iis quam longiſſimè poterat, obuerſíſque fere in publicum humeris. Deſcendebat ſubinde Ignatius non tam opus, quam operas viſurus, contigítque vt circumſpiciens, & tironem ſeorſum ab reliquis videns, pudorem in ore illius, in mente ſuperbiam legeret, quæ illum in vultu pudorem expirabat, & quò, niſi maturè inhiberentur deſitura hæc eſſent proſpiciens, accito Bernardo Oliuerio, qui operi præerat; non vides ait, fratrem illum ſegregantem ſe procul ab aliis, perperam tentari? expectas videlicet dum ſe præcipiat, & adeo nihili, eius tibi eſt ſalus? excuſauit miniſter quod ſibi mandatum fuerat, de nouitiis omnibus illic occupandis. Scilicet, infert ſanctus, cum id ego mandabam, vetabam te prudentia, & caritate vti? Ac poſt breuem in obſeruandis operariis morulam, tironi velut fortuito occurrit, vultúque ac verbis placidè compellans, & tu etiam ad hoc opus? inquit, abi quæſo te domum, neque hic prætereà compare, non facit ad tuam valetudinem hic labor. Sic ſemianimum excitauit, & captata ex debilitate corporis medicina, animum ſanauit. Iam enim tiro alias meditabatur ſedes, vt ipſe poſtmodum narrauit, & vitam priorem mentè deſignabat. Hæc tamen, vt dixi ſuorum commiſeratio, haud æquè in omnes fundebatur. Illorum erat ferme tantummodo, quorum ſatus recens in Societate, nondum ſecuras radices egerat [Parens noſter, ſcribit Ludouicus Gonzales, tirones ex tentatione titubantes ſolet magna ſuauitate conſolari; cæteros vice verſa, quos decet tot annis in Societate magnas opes paraſſe robuſtæ pietatis, tergiuerſantes præſertim ad iuſſa obedientiæ, ac priuato iudicio affixos.

Hinc ſatis appoſitè attingam aliqua de ſtudio religioſæ diſciplinæ quo in errantium emendatione, pœníſque vſus eſt ſanctus pater, quodque arduum valde eſt ita moderari, vt correctione peccati alicuius non fiat peccans deterior. [Nam quemadmodum, non eadem medicamenta, inquit Gregorius Nazianzenus, nec eadem alimenta corporibus quibuſuis adhibentur, ſed alia aliis, habitâ videlicet, vel ſanitatis eorum, vel aduerſæ valetudinis ratione, eodem quoque modo animæ diuerſa ratione, ac diſciplina curantur: Ij porrò curationis teſtes ſunt, qui morbis huiuſmodi vexantur. Alios ſermo ducit, alij exemplo componuntur: Alij calcaribus opus habent, alij fræno: Nam qui ſegnes ſunt atque ad bonum ægrè impelluntur, hi verborum ſtimulis excitandi ſunt; qui vero ſpiritu, quam par ſit, feruentiore ſunt, atque effrænato quodam animorum impetu feruntur, velut equilei

XLV. *De ſtudio religioſæ diſciplinæ etiam in amiciſſimis vindicanda.* *Orat. I.*

N n procul

procul à meta currentes, hos vtique Orationis fræno coërcere, ac cohibere præſtiterit. Aliis laudatio vtilitati fuit, aliis reprehenſio, vtraque videlicet tempeſtiuè adhibita; aut contrà detrimento, non tempeſtiuè, & ratione adhibita. Alios cohortatio ad officium dirigit, alios obiurgatio: atque hæc rurſus alios, ſi palam arguantur, alios, remotis arbitris ſi admoneantur: Sunt enim qui priuatas admonitiones contemnant, publica autem reprehenſione ad officium reuocentur: Sunt rurſus qui liberius reprehenſi pudorem omnem abſtergant, contraque occulta obiurgatione, meliores reddantur, iiſque quos vicem ſuam dolere perſpiciunt, hoc muneris viciſſim rependant, vt eorum admonitionibus pareant. Quidam etiam, ad minima vſque ac leuiſſima obſeruandi ſunt, nimirum qui, eo quod peccata ſua obſcura, & incognita eſſe putant (quandoquidem id moliuntur) tanquam ſapientiores animis inflantur:) in quibuſdam rurſum ad nonnulla conniuere ſatius fuerit ita vt videntes non videamus, & audientes non audiamus, quemadmodum dici ſolet) ne alioqui eos nimis crebris obiurgationibus, tanquam fluctibus obruentes, ad deſperationem incitemus, ac diſſoluto tandem pudore, quod perſuaſionis pharmacum eſt, ad quoduis facinus audaciores reddamus. Quin etiam, cum nonnullis ita agendum eſt, vt non iraſcentes iraſcamur; non contemnentes contemnamus; non deſperantes deſperemus: quatenus videlicet eorum natura id requirit. Alij rurſus, lenitate curandi ſunt, atque alacri animo vna cum illis meliorem ſpem induendo. Alios vincere, ab aliis vinci plerunque vtilius fuerit, atque aliorum opes, & potentiam, aliorum inopiam, & calamitatem, vel laudare, vel deprecari. Neque enim, quemadmodum in virtute, ac vitio res ſe habet, vt illa quidem ſemper pulcherrima, & omnibus vtiliſſima ſit, hoc autem turpiſſimum, & pernicioſiſſimum ſit: eodem modo medicinæ quoque noſtræ ratio ea eſt, vt vnum idemque medicamentum iiſdem ſemper, vel ſaluberrimum ſit, vel periculoſiſſimum v. g. acerbitas, aut clementia, aut vnumquodque eorum quæ modo à nobis enumerata ſunt. Verùm aliis hoc medicinæ genus bonum atque vtile fuerit, aliis autem rurſum contrarium medendi genus provt opinor, vel res, vel occaſio tulerit, vel ægrotantium denique mores admiſerint. Videtúrque hactenus ſanctus doctor, morem Ignatij modúmque deſcripſiſſe in curatione variis ſuorum affectionibus, & temporibus aptanda, quod viis quam variis, fuerit ab eo cumulatiſſimè præſtitum, ex iis partim quæ dicta ſunt, partim ex ſequentibus colligetur. Iniungendis pœnis, quod dictitabat identidem, id ſuo exemplo ſanciebat oportere ſcilicet rectorem in iis eſſe liberalem: volebat itaque liberum eſſe ſuperioribus, illas iis quoque dono dare, qui culpæ nomine non eſſent commeriti; quod tamen niſi in leuibus, minimè vſurpabat, quæ ad refricandam magis diſciplinæ memoriam pertinent, quam ad puniendam violationem: alioqui ſi foret alicuius momenti tranſgreſſio, vel exempli ratio poſceret, reum ad ſe vocabat, maximè ſi eſſet virtutis adhuc imbecillæ; deinc illum ſuæ gnarum culpæ, ac intelligentem faciebat, non quæſitis ad exaggerandum,

randum, aut ſententiis, aut verbis; ſed tranquilla, & graui ſummæ totius æſtimatione, ſuis ex vero ponderibus cenſa, cuiuſmodi ſemper loquendi forma illi fuit, ſimplex, & ingenui coloris, ſed qui pertunderet animum audientis. Nec reſcitum eſt quenquam reprehendenti ſubiratum ab eo vnquam receſſiſſe; ſed vni tantum ſibi, & culpæ quam is damnauerat: delicto nonunquam, vti explicui ob oculos poſito, mulctæ loco id ſolum addebat, vt ore ad ſeueritatem compoſito diceret, Abi: atque hoc fere cum iis tantum quos intimè amabat, qui nihil ſibi hac voce ducebant moleſtius: quandoque reo, ſuimet iudicium permittens, iubebat ferre ſententiam, quid & quantum pœnarum deberet: qua haud ſanè vulgari prudentia, ex quibuſdam nimium delicatis, aliquanto plus eliciebat, quam ſineret iis ipſorum debilitas imponi; ex aliis vero abſolutæ virtútis hominibus, rara captabat formandæ in cæteris humilitatis religioſæ, & ſubiecti animi documenta. Ex his duo hic modo referam exempli ad poſteros ſingularis. Dicebat Romæ ad populum Hieronymus Ottellius, quærendarum animarum auiditate flagrans, & in iis ad Chriſtum reducendis non minus induſtrius, quem vt in Siciliam mitteretur, ereptum ſibi ſic Roma doluit, vt Ignatio ad aram facienti, ad illud, *Mea maxima culpa*, ſucclamaret à tergo vetula, tunde, tunde ſis pater Ignati, & culpam agnoſce, qui Romam viro ſancto, & ſummè vtili orbaſti. Hunc pro concione, ardore ſolito aduerſus effrænem peccandi licentiam abreptum, eò impetus tulit vt diceret, quando illam neque Dei amor, nec metus æterni ſupplitij ſiſteret, intentandas eſſe à Pontifice pœnas; ab eo ex loco ſancto abigendos flagello ſceleratos. Sub concionem a S. Ignatio aduocatus interrogatúſque quot eſſent in orbe Pontifices, cum reſpondiſſet, vnum qui Romæ eſſet. Audes ergo, ſubinfert vir ſanctus, nominatim non deſignare ſolum priuatos è pulpito, ſed ipſum Pontificem, neque id tantum, ſed iis etiam gubernandi dictare regulas, quaſi aut ipſis plus ſapias; aut ſi plus ſapias, & plura videas, de iis è pulpito illos commonefacere liceat? abi nunc, & tecte collige, vt coram Deo recogites quid commeritus ſis; & hoc ante noctem huc ad me referas. Triſtis admodum, & ſupra quam poſſit conturbatus receſſit Ottellius, ac ſuum errorem ſubtili diu examinatione perſcrutatus, ad pedes Ignatio procidens cartam ei tradit, qua partem eorum deſcripſerat quæ ſibi ob culpam deberi ſtatuiſſet, nempe aliquot dies publica per vrbem verberatione ſe ipſe cæderet; nudis pedibus peregrinaretur Hieruſalem; annos aliquot ieiunans pane ſolo & aqua tranſigeret, & quod his adiiciendum pœnis ſuperiori videretur. Verum Ignatius hac dependendi tam ampla voluntate vel ſupra debitum, ei imputata, in aliorum eruditionem certum ei tantum præſcripſit numerum flagellorum, quæ priuatim eſſet obiturus. Mirabilior eſt & grauior pœna, qua ſe item Iacobus Lainius, leuiori ex cauſa damnauerat. Prouincialis munere in Italia fungebatur, & optimum quemque, euocari Romam ab Ignatio cernens, vt cui pluris ſemper communes Societatis rationes, quam priuatæ eſſent, paulo ini-

quius accepit, vnam domum profeſſam tot Collegiorum ſpoliatione diteſcere, deditque ad illum hac de re literas quibus id quidē apud illum, ſed tamen reuerenter dolebat. His cum nihil egiſſet, alteras addidit, quibus Ignatius nihil æquè expetens quam domandi ad maiorum nutus iudicij monumenta Societati relinquere, ſeriam reddidit, & valde cordatam Epiſtolam; caueret dum partes ſuperioris boni implere nititur, ne ſubiecti probi partibus deeſſet; motus eius radicem ſcrutaretur, quo niſi intra iudicium proprium non ſinebatur quieſcere; videret ex mero diuini obſequij ſtudio, an ex cuiuſpiam philautiæ tacito alueo duceretur; & vbi reum ſe deprehendiſſet, quâ pœnâ ſe putaret plectendum ad ſe perſcriberet. Hic Lainius apertis oculis, & videre, & flere largiter quod ipſe damnandum iam reputans, in lucro ponebat ab Ignatio damnari: reſpondens igitur, humilitatis ſanctæ incredibili ſenſu millies veniam petere, rogare in pœnam, abrogari tunc ſibi adminiſtrandæ prouinciæ officium, deinceps vero abdicari ſe ab omni regendi & concionandi munere, vſuque literarum; Romam mendicato venire: illic in culina, hortove operam ponere, ad hanc ſi vires deficerent, in ſchola grammatices quod vitæ reſtabat abſumere, neglectum, aſpernandum, ex hominum recordatione, & oculis pro re viliſſima proiectum, quæ ſi forte neganda putarentur, flagella, ieiunia, & quoduis aliud aſperitatis genus libenter ſubiturum. Quorum nihil ei ratum fecit Ignatius, & exſoluendæ pœnæ voluntatem, culpæ debito cenſuit largiorem. At hinc facilè patet, tentata cuiuſque arteria, quam callidè ad cuiuſque vires remedia ſic moderaretur, vt ipſi ſuos, & agnoſcerent næuos, & de magnis ipſorum exemplis diſcerent imbecilli, leuiores pœnas grauiorum noxarum, æquo, & ſilenti animo amplecti. Accommodabat etiam interdum has pœnas, non eluendæ ſolum culpæ, ſed erudiendo in illa reo. Sic enim cuidam, magiſterium animorum ante pæne aggreſſo quam probè diſcipulum egiſſet, ex quo damni multum in eos redierat, quos ſuſceperat dirigendos, huic inquam, publicas indixit verberationes, ſed alis duabus ſurſum verſus, ad humeros ligatis, ponè quopiam inclamante; ne vellet implumis ad volatum eniti. Alium vero cuius verſa ſuſdéque, mixtímque perſperſa in cubiculo ſuppellex, conſarcinare totam in ſaccum iuſſit, libros, lanea, linea, ſcripta, denique omnia confusè, nulloque ordine, congeri, & circumferre tota domo ſaccum, culpam incompoſitæ negligentiæ ſubinde repetendo. Sed lepidum illud, quo puerulum caſtigauit, domi à patre recens ex Iudæis Chriſtiano, nobis commendatum, iraſcens aliquando puer, carcinoma ſeu cancrum neſcio cui fuerat imprecatus; eius vocis horrorem vt ei iniiceret, cancrum emi curauit Ignatius ex grandioribus, vocatóque puero ſein tu, ait, quid hoc animantis ſit, is cancer quem imprecatus es? nunc vide ſis illum, atque experire, iuſſiſque reduci in tergum manibus, collo cancrum appendi fecit, quem vt vidit puer pectori adrepentem, & diſtentis chelarum volſellis minantem, velut illico lacerandus eiulare, flere, ſpondere, ſi vnquam poſtea; ſic aliquandiu detentus,

tentus, ſolutus tandem eſt, colloque detracta beſtia. Is vero multo poſt ex S. Dominici Ordine, ac demum Epiſcopus Foroliuienſis, narrabat ſæpius iucundè id factum, Ignatium laudans qui mulcta ætati, culpæque tam congrua ſic illum penitus imprecandi morem à ſe abſtuliſſet, vt nunquam poſtea in buccam veniret. Accedebat æqualis erga omnes vigor, nec erat qui eius peculiaris beneuolentiæ ſecurus, quicquam ſibi vel minimum licere crederet aduerſus communem diſciplinam, aut fore impunè errorem tametſi perleuem. Caros quidem in paucis habuit Martinum Olauium, Petrum Ribadeneiram, Ludouicum Gonzales; quod tamen Epiſcopos è Societate duos, in Æthiopiam deſtinatos, dum extra vrbem deducerent, incautè iſſent vlterius, quam horæ breuitas ferebat, vt ante noctem domi ſe ſiſterent: præter ieiunium quod illis imperauit, Ludouicum excepit tam acri obiurgatione, vt etiam diceret, quid obſtet neſcio quominus tam procul te amittam, vt me nunquam præterea videas, quo prorſus nihil ei poterat minari acerbius à quo, patre carius amabatur: & hoc tamen ipſi ex parte inflixit, ipſa enim hora quæ tunc erat iam noctis altera, recipere ſeſe in Collegium iuſſit, ex quo domum ab eo non eſt reuocatus, niſi diebus aliquot exactis. Fuit quoque Ignatio mirificè carus Iacobus Equia quo pridem confeſſario vtebatur, & quem Petrus Faber ob ſanctimoniæ præſtantiam, Patrem ſanctum Iacobum ſemper nominabat; imò Ignatius, tantis nobis, aiebat, ſpatiis Iacobus in cœlo eminebit, vt ægrè illum ſimus agnituri: hic tamen ab eo vetitus de animi rebus, quas ipſi credebat, quicquam aliis efferre; nec ſilentij, nec linguæ ſat potens, erumpebat identidem, exclamans, ſanctum eſſe Ignatium, & ſancto maiorem, aliaque, vltra modum communem tam grandia, vt agi extra ſe ſimplicitate magis quam admiratione videretur: nec de fuit qui offenderetur hæc audiens; quod vt primum cognouit Ignatius, alium ſibi mox à confeſſionibus delegit, cum acerbiſſimo boni ſenis dolore: tum ſe ipſe flagellis per triduum, tamdiu ſub veſperum cæderet, dum tres quot diebus recitarentur pſalmi, intermonente ſingulis aliquo, meminiſſet deinceps eſſe in verbis conſideratior, nec offenſionis præberet anſam infirmioribus, qui eam facilè, etiā non datā arriperēt. XLVI.

Quanti eſſet regente Ignatio, violatio communis diſciplinæ.

Iam ipſis ex pœnis, vt intelligatur gubernante Ignatio, quam caro ſtaret diſciplinæ religioſæ violatio, earum aliquas memorabo, ad aliorum inſtitutionem. Laicos adiutores duos notauit aliquando nouis rebus narrandis otium fallere, accerſitos iuſſit aceruum fortuitorum lapidum in domus area iacentem, in ſupremam ædium transferre partem, quaſi ad præſens opus tunc neceſſarium, & quoties illos eundem ludum ludere deprehendit, toties eoſdem lapides ſurſum deorſum transferre imperauit, dum tandem perciperent, non eſſe illam neceſſitatem operis, ſed deſidiæ caſtigationem, ſibique quibus occuparentur vtiliter, ipſimet requirerent. Alij duo inter miniſteria culinæ immodeſtè iocando, aquam mutuo in ora iactauerant, indignitatem ioci, longa ſuimet verberatione imprimis eluerunt, damnati ſunt ad ſumendum aliquot diebus in ſtabulo cibum, ad iactan-

dam inuicem, inſpectantibus cæteris, vti fecerant aquam, ſed ſordidam; ad audiendam qua excepti ſunt publicè acerbiſſimam obiurgationem, iis denique ſi vellent, abire permiſſum. Nam ſi poſt decem inquit, aut duodecim annos in Societate iam poſitos, tam indecora nondum poſuerunt; quis neget illos de religioſo, præter exteriorem cultum nihil tenere. Mitius habuit Laurentium Triſtanum ſtructorem lapidarium, egregium ſui domitorem, precationi addictiſſimum, adeoque ſilentij tenacem, vt de illo Ignatius diceret, plures ab eo poni lapides quàm verba: huic interiorem domus porticum ſternenti, ſinu excidit pomum, quod ad ſitim mulcendam datum ſeruauerat, id animaduerſum ab Ignatio præſente ſuſpicatus, erubuit ſcilicet, ſeque aliò obuertens, pomum à tergo quaſi id minimè cerneret, omiſit: at ſanctus baculo; quo ſemper dum vixit crus ægrum ſuſtinuit; tacens, & velut aliud cogitans, in pomo ludebat, reuoluebátque illi ob oculos, quos frater quoties præ pudore auertit, toties vir ſanctus, pomum illi baculo in conſpectum reuoluit, dum hac eius ſat longa verecundia contentus abſceſſit, ne verbo quidem teſtatus rem diſplicuiſſe. Iunioris magiſtri qui Venetiis docebat, inconſulta verba, longè diuerſa appendens trutina, docuit pariter lanci prius fuiſſe quam linguæ committenda; quod enim iis apud aliquem imprudentius offendiſſet, peregrinatum miſſus eſt pedes, & mendicans ſolido trimeſtri. Sed fratrem valetudinarij curatorem, cæteroqui bonum, & erga ægrotos, caritate, ac patientia inſignem, mandauit quantocyus dimitti; quod præterquam ferret exquiſitiſſimæ honeſtatis, & verecundiæ ratio iocatus eſſet liberius: abeundúmque illi erat, niſi patres quotquot domi tunc erant, interceſſores acceſſiſſent, eiuſque integritatem morum, puritatémque præcipuam vno conſenſu, ac teſtimonio confirmaſſent. Amandatus eſt tamen extra Italiam, habitu ſæculari, vltra leucas trecentas, pedes, nullo niſi corrogandæ ſtipis viatico. Dimiſſionem ſimiliter comminatus eſt Ioanni Baptiſtæ Borellio, quo tamen vſus diu fuerat vitæ priuatæ adminiſtro, quod ex ſcriniolo viri ſancti piacularem globulum furtim ſublegiſſet paulo venuſtiorem, ſubſtituto in eius locum minus eleganti, quem ipſe à ſancto habuerat: fratris cauſam adiuuit, quòd is tale tunc primum peccaſſet, & vltro rem faſſus, acerrima correptus reprehenſione lacrymas dediſſet. Sed non potuit ille, olim mihi narratus Soldouilleus precibus vllis aut lacrymis eiectionem ab ſe defendere, qua propter ſpiritus peregrinitatem damnatus fuerat, quanquam autem deinde poſt diuturnum admiſſi dolorem, & minimè dubia, emendati ingenij argumenta Societatem iterum impetrarit; vetum haud prius domu exceptus eſt, quam totos quinque menſes in abiectiſſimis muneribus noſocomio operam dediſſet. Hoc item moris Ignatio fuit, vt domo quandoque ad tempus expelleret, vel eos domi pro hoſpitibus teneret, quorum adhuc eſſet emendatio obſcura, & dignus fuerat, ea pœna lapſus: ita Cornelium Viſhauenum quo die Romam è Belgio venerat, recepto viatorio ſcipione, miſit per vrbem mendicatum, quoad tantum pecuniæ collegiſſet, quanto erat opus

ad

ad exemptionem quandam, quam ſe Romana in curia obtenturum, in conſideratè ſpoponderat. Sacerdotem quoque alium Belgam ad ſe ex Gallia idcirco tranſmiſſum , vt ſua de regni cuiuſdam exitio viſa explicaret, quæ ſibi perſuaſerat diuinitus obiecta , haud alio domum quam extranei nomine ritúque admiſit, donec ſomnia illa ſex doctiſſimis patribus inſpicienda commiſiſſet, explorandúmque num eſſet paratus illorum iudicio tàm ea damnare, quàm pro bonis habere : ac fœliciter quidem vir bonus ſibi conſuluit, erat enim de cœtero pius , & ſatis cordatus ; ſenſitque cum illis ſibi eſſe illuſum falſa ſpecie vaticiniorum , & illa pro nugis habuit ; haud tamen impunè ſuam illam tulit pertinaciam priorem, quâ ſibi ſuperioribus in Gallia ſe durum præbuerat. In noſocomio Romæ ægrotis miniſtrauit , nec inde totis ſex menſibus pedem vnquam tulit , tum domi cum adiutoribus laicis quotidiana officia obiuit aliquamdiu , vbique vero ita ſe omnibus probauit, vt Collegij Rector demum in Galliam redierit. Fœlicitate haud multum abſimili fugam infelicem clauſit Antonius Monizius nobilis Luſitanus: Hunc poſt magnam quam principio mouebat præclaræ virtutis expectationem , cepit tædium quoddam eius vitæ , quam ſibi catenus experiebatur periucundam : acceſſit mox tædio, animi ab ea, æqualis alienatio , & quod conſequens eſt negligentia diſciplinæ , & conditionis alterius cupido , in qua illi aut Deus , aut mundus ſaperet ; ac tandem deliberata mens è ſtatione diſcedendi. Pungebatur quidem holocauſti rapina , quod de ſe Deo obtulerat , & ſacrilegij exterrebatur facinore : tamdiu tamen perrexit ſecum perplexari , vt conſcientiam mordentem ad ſuum arbitrium finxerit : decernens videlicet , vitæ genus ſectari, eſto probum , & ſanctum , ſed iuris ſui , nullique ſubiectum. Illud enim de ſuo , ne ſeipſum quidem retinere , nec eſſe vel greſſus promouendi Dominum vel mouendi , tabes ei quædam videbatur , & lenta mors. Optauit igitur peregrini vitam perpetuo ducere , à qua nolens vi vlla verbíſque dimoueri , ex Conimbrienſi Collegio aufugit, quò ad Petrum Fabrum , miſſus Valentia fuerat , ſi quà poſſet curandus. Prima eius peregrinatio ad S. Iacobi in Gallæciam fuit , quam pedes , & ſolus exegit ; ſi tamen ſolus , cui iam comes , at ſera , obiurgatrix admiſſi pœnitudo. Sequutus eſt nihilominus ſuum iter Monſerratum verſus , vbi iam impar conſcientiæ flagellanti , triſtitiæ , ac perpeſſionibus itineris frigidiſſimi , egentiſſimique ; ſed miſeratione potiſſimum Beatiſſimæ Virginis adiutus, Romæ ſuos errores ſiſtere decreuit , proiectúſque ad pedes Ignatij bonum repoſcere , quod niſi perditum neſciſſet ſuo pretio æſtimare. Sic deſertione parentis , pannoſa inopia, & ærumnis, prodigo ſimilis , eius quoque in voces erumpens *ſurgam* , inquit , *& ibo ad patrem meum* , Romamque iter arripuit Quod piè animo conceptum , morbus altiùs defixit , quo Auenione in noſocomio bimeſtri conflictatus, tantumnon prius viuendi , quàm peregrinandi finem fecit. Verum vtcumque reſtitutus , corpus ægrè trahens inualidum, Romam tandem peruenit: illic non auſus in conſpectum Ignatij ſe dare , niſi petitione veniæ mitigatum , ex

Luſitanorum

dam inuicem, inſpectantibus cæteris, vti fecerant aquam, ſed ſordidam; ad audiendam qua excepti ſunt publicè acerbiſſimam obiurgationem, iis denique ſi vellent, abire permiſſum. Nam ſi poſt decem inquit, aut duodecim annos in Societate iam poſitos, tam indecora nondum poſuerunt; quis neget illos de religioſo, præter exteriorem cultum nihil tenere. Mitius habuit Laurentium Triſtanum ſtructorem lapidarium, egregium ſui domitorem, precationi addictiſſimum, adeoque ſilentij tenacem, vt de illo Ignatius diceret, plures ab eo poni lapides quàm verba: huic interiorem domus porticum ſternenti, ſinu excidit pomum, quod ad ſitim mulcendam datum ſeruauerat, id animaduerſum ab Ignatio præſente ſuſpicatus, erubuit ſcilicet, ſeque aliò obuertens, pomum à tergo quaſi id minimè cerneret, omiſit: at ſanctus baculo; quo ſemper dum vixit crus ægrum ſuſtinuit; tacens, & velut aliud cogitans, in pomo ludebat, reuoluebátque illi ob oculos, quos frater quoties præ pudore auertit, toties vir ſanctus, pomum illi baculo in conſpectum reuoluit, dum hac eius ſat longa verecundia contentus abſceſſit, ne verbo quidem teſtatus rem diſplicuiſſe. Iunioris magiſtri qui Venetiis docebat, inconſulta verba, longè diuerſa appendens trutina, docuit pariter lanci prius fuiſſe quam linguæ committenda; quod enim iis apud aliquem imprudentius offendiſſet, peregrinatum miſſus eſt pedes, & mendicans ſolido trimeſtri. Sed fratrem valetudinarij curatorem, cæteroqui bonum, & erga ægrotos, caritate, ac patientia inſignem, mandauit quantocyus dimitti; quod præterquam ferret exquiſitiſſimæ honeſtatis, & verecundiæ ratio iocatus eſſet liberius: abeundúmque illi erat, niſi patres quotquot domi tunc erant, interceſſores acceſſiſſent, eiuſque integritatem morum, puritatémque præcipuam vno conſenſu, ac teſtimonio confirmaſſent. Amandatus eſt tamen extra Italiam, habitu ſæculari, vltra leucas trecentas, pedes, nullo niſi corrogandæ ſtipis viatico. Dimiſſionem ſimiliter comminatus eſt Ioanni Baptiſtæ Borellio, quo tamen vſus diu fuerat vitæ priuatæ adminiſtro, quod ex ſcriniolo viri ſancti piacularem globulum furtim ſublegiſſet paulo venuſtiorem, ſubſtituto in eius locum minus eleganti, quem ipſe à ſancto habuerat: fratris cauſam adiuuit, quòd is tale tunc primum peccaſſet, & vltro rem faſſus, acerrima correptus reprehenſione lacrymas dediſſet. Sed non potuit ille, olim mihi narratus Soldouilleus precibus vllis aut lacrymis eiectionem ab ſe defendere, qua propter ſpiritus peregrinitatem damnatus fuerat, quanquam autem deinde poſt diuturnum admiſſi dolorem, & minimè dubia, emendati ingenij argumenta Societatem iterum impetrarit; veſum haud prius domi exceptus eſt, quam totos quinque menſes in abiectiſſimis munetibus noſocomio operam dediſſet. Hoc item moris Ignatio fuit, vt domo quandoque ad tempus expelleret, vel eos domi pro hoſpitibus teneret, quorum adhuc eſſet emendatio obſcura, & dignus fuerat, ea pœna lapſus: ita Cornelium Viſshauenum quo die Romam è Belgio venerat, recepto viatorio ſcipione, miſit per vrbem mendicatum, quoad tantum pecuniæ collegiſſet, quanto erat opus

ad exemptionem quandam, quam ſe Romana in curia obtenturum, in conſideratè ſpoponderat. Sacerdotem quoque alium Belgam ad ſe ex Gallia idcirco tranſmiſſum , vt ſua de regni cuiuſdam exitio viſa explicaret, quæ ſibi perſuaſerat diuinitus obiecta , haud alio domum quam extranei nomine ritúque admiſit, donec ſomnia illa ſex doctiſſimis patribus inſpicienda commiſiſſet, explorandúmque num eſſet paratus illorum iudicio tàm ea damnare, quàm pro bonis habere : ac fœliciter quidem vir bonus ſibi conſuluit, erat enim de cœtero pius , & ſatis cordatus ; ſenſitque cum illis ſibi eſſe illuſum falſa ſpecie vaticiniorum , & illa pro nugis habuit ; haud tamen impunè ſuam illam tulit pertinaciam priorem, quâ ſibi ſuperioribus in Gallia ſe durum præbuerat. In noſocomio Romæ ægrotis miniſtrauit , nec inde totis ſex menſibus pedem vnquam tulit , tum domi cum adiutoribus laicis quotidiana officia obiuit aliquamdiu , vbique vero ita ſe omnibus probauit, vt Collegij Rector demum in Galliam redierit. Fœlicitate haud multum abſimili fugam infelicem clauſit Antonius Monizius nobilis Luſitanus: Hunc poſt magnam quam principio mouebat præclaræ virtutis expectationem , cepit tædium quoddam eius vitæ , quam ſibi eatenus experiebatur periucundam : acceſſit mox tædio, animi ab ea, æqualis alienatio , & quod conſequens eſt negligentia diſciplinæ , & conditionis alterius cupido , in qua illi aut Deus , aut mundus ſaperet ; ac tandem deliberata mens è ſtatione diſcedendi. Pungebatur quidem holocauſti rapina, quod de ſe Deo obtulerat , & ſacrilegij exterrebatur facinore : tamdiu tamen perrexit ſecum perplexari, vt conſcientiam mordentem ad ſuum arbitrium finxerit : decernens videlicet , vitæ genus ſectari, eſto probum , & ſanctum , ſed iuris ſui , nullique ſubiectum. Illud enim de ſuo , ne ſeipſum quidem retinere , nec eſſe vel greſſus promouendi Dominum vel mouendi ; tabes ei quædam videbatur , & lenta mors. Optauit igitur peregrini vitam perpetuo ducere , à qua nolens vi vlla verbiſque dimoueri , ex Conimbricenſi Collegio aufugit, quò ad Petrum Fabrum, miſſus Valentia fuerat, ſi quà poſſet curandus. Prima eius peregrinatio ad S. Iacobi in Gallœciam fuit, quam pedes , & ſolus exegit ; ſi tamen ſolus , cui iam comes , at ſera , obiurgatrix admiſſi pœnitudo. Sequutus eſt nihilominus ſuum iter Monſerratum verſus , vbi iam impar conſcientiæ flagellanti , triſtitiæ , ac perpeſſionibus itineris frigidiſſimi , egentiſſimique ; ſed miſeratione potiſſimum Beatiſſimæ Virginis adiutus, Romæ ſuos errores ſiſtere decreuit , proiectúſque ad pedes Ignatij bonum repoſcere , quod niſi perditum neſciſſet ſuo pretio æſtimare. Sic deſertione parentis , pannoſa inopia, & ærumnis, prodigo ſimilis , eius quoque in voces erumpens *ſurgam* , inquit , *& ibo ad patrem meum* , Romamque iter arripuit Quod piè animo conceptum , morbus altiùs defixit , quo Auenione in noſocomio bimeſtri conflictatus, tantumnon prius viuendi , quàm peregrinandi finem fecit. Verum vtcumque reſtiturus , corpus ægrè trahens inualidum, Romam tandem peruenit : illic non auſus in conſpectum Ignatij ſe dare , niſi petitione veniæ mitigatum , ex

Luſitanorum

Luſitanorum pauperum hoſpitali domo quo ſe receperat, dedit ad eum literas doloris, & lacrymarum plenas, quibus ad miſericordiam inflexus, educendum curauit Ignatius in alias ædes, vt illic pergeret, infamis fugæ ſacrilegium expiare, priuſquam coram compareret. At is interea, moræ illius piaculo minimè contentus, nudus zona tenus in publicum erupit, crudè in ſeipſum flagellis ſæuiens, & luce palam Deo ac Societati vltroneum culpæ ſupplicium dependens, de quo ad iuuenis affinem, principem feminam ſcripſit Ignatius, ſtationum ſacrarum quas obibat vias, multo ſanguine notaſſe. Eratque illam iteraturus ſibi pœnam, niſi ab eodem fuiſſet inhibitus; à quo breui poſtea vocatus, ea teneritate beneuolentiæ exceptus eſt, vt qui ſe pudore, & lacrymis confuſus ad eius pedes iactauerat, præ interiori gaudio temperare à fletuo non poſſet, viſus ſibi quodãmodo renaſci, & nouam denuo vitam inchoare. Certè quidem hinc cœpit tanta religioſi laboris, & ſanctimoniæ ſtrenuitate agere, vt præſagire animo videretur breue ſibi ſpatium ad metam ſupereſſe: nam aliquanto poſt lenta febri affectus, cruciatu longo contabuit. Ad extremum aduerto ſubiectorum lapſus, in iis qui præerant, quandoque Ignatium puniuiſſe, ſi vel eos cautè non anteuerterent, vel compertos, ipſi non punirent. Duos adiutores cum forte obuios habuiſſet, minùs compoſito, & modeſto inceſſu, viuaci admodum reprehenſione iuſſit miniſtri incogitantiam perſtringi, in duobus iungendis, quorum neuter poſſet, incitamento modeſtiæ, vel exemplo comiti ſuo eſſe. Quod idem præſtitit aduerſus Sebaſtianum Romeum Collegij Rectorem, cum templa ſeptem indulgentiæ cauſa adituros, paſſus eſſet aliquid panis, & vini ſecum in prandium deferre; nec probauit excuſationem moris ab eo minimè inducti; culpam enim fuiſſe reſpondit, quod non ſuſtuliſſet iam inductum; cum peius erretur quoties in vſum longiorem, error fortuitus tranſire ſinitur.

S. Ignatius alienus ab ſtatuendis legibus ob priuatos errores, & ab rebus nouis admittendis.

Obſeruo nihilominus, etſi promptam manum iniiceret, primis laxandæ regulæ occaſionibus ſuccidendis, ſed ab lege vniuerſis condenda, ad priuati vnius emendandam culpam fuiſſe alieniſſimum; nec vnius ebrij ſcelere vites omnes ferro, & ligni, ſed aquæ liberalis correctione condemnaſſe. Tiro ille quem dixi, corroganda per vrbem ſtipe pudefactum, deſertionem cogitaſſe; haudquaquã illum ad legem impulit, qua vetaret omnes in perpetuum nouitios ab eo piæ humilitatis munere amoueri; ſed qua ij tantum ad hoc mitterentur, quos virtutis illorum ſecurus mittendos iudicaſſet. Nec enim decere virtuti multorum campum claudi, quod vnus aliquis in eo ceſpitarit. Nec eſſe magnanimi pectoris, vt ſibi quidam blandiuntur, ſed debilis potius, & ignaui, idcirco benignam virtutis materiam ſubtrahere omnibus, quòd ea non nemo malignè vſus ſit; id enim decretum niſi verbis tribus ſcribendis dictandiſve non conſtat; peccantis autem quam velle debent iuſta correctio, obnoxia eſt iis quæ ipſi deuitant obſtaculis, querimoniis, & moleſtiis, quæ magni demum eſt pectoris ſuperare, & coquere; Inde legum illa vix tolerabilis multitudo, paucitate ſemper apud ſapientes deterior

deterior habita; nam poſſunt quà opus eſt ferri; ſemel latæ, violari ſi cœperint, vnà & mali remedium vel perit, vel per magnas difficultates ægrè inuenitur. Nouitates porro tametſi pertenues, non patiebatur à quoquam inuehi; nec enim vnquam illic quieſcere vbi nouandi principium fecerunt, ſed vnius finem, gradum eſſe ad aliquid grauius. Quare Martinum Olauium Collegij tunc Romani primarium, Ribadeneiram, & alios, ſeuerè arguit, quod rure dum noſtri feriarentur ab literis, ludum excogitaſſent quendam nouum, mali nempe aurati in orbem iactandi, ea lege, vt cui excideret, ſalutationem Deiparæ ſtatim de genibus recitaret. Quid fuiſſet in illos decreturus qui opiniones in ſcholam nouas auſi eſſent intrudere, cum frequens in ore id illi fuerit, ſi ſexcentos annos vitam produceret, reclamaturum ſe conſtanter, procul nouandi libertas, in Theologicis, Philoſophicis, Logicis, adeoque etiam & in Grammaticis, nec boni vllius blandimento ad eam probandam adduci valuerit. Abſtinentiam illam à conſueta cœna quam diebus veneris tenemus, volebant nonnulli, legitimo mutari ieiunio; id quamuis exile attamen reiecit; Andream Galuanellum Venetiis Rectorem audiuit, allocutionem ad ſuos, profeſtis diebus per horam, feſtis vero per duas, habere: iis licet multi proficerent, cenſuit qiſbuſque hebdomadis vnam ſufficere. Eundem multauit Olauium, quod ſupra menſam librum intuliſſet; probum quidem, & quem legi exinde non abnuit, ſed tunc nondum vſu noſtro probatum. Ita bono ſuo nec commune fraudauit, nec diſſimulauit, quod priuatus malè vſurparat. Bonæ mentis ardor, ſed nimius, Hieronymo Natali pluris ſtetit, nam poſt inſpectam illius mandato Hiſpaniam, ſemel & iterum vehementiùs quam decebat euincere ex illo conatus eſt, vt produceretur tempus quod noſtris dum ſtudent ad orandum præſcribit regula: hunc tam inquieto calentem feruore animum, & increpauit acerrimè, & magnam regendæ Societatis partem aliquanto prius in eum depoſitam, ei abrogauit. Intellexit vir ſanctus non alios eſſe Ordinis diſſipandi aditus proniores, quam ſi alicunde incipias: quantum enim tibi arridet illa mutatio; duplo tantum aliis aliæ placebunt, videbuntúrque neceſſariæ; ſic illam veluti annulatim inſtituti catenam diſſolui neceſſe fuerit, quæ niſi nexu conſtare non poteſt, cum niſi ex mutua partium ratione, & habitudine non coaluerit. In quo nihil mirum priuatos ſæpius cæcutire, vt quibus deeſt is oculis, quem in fundatoribus Ordinum ſol ſapientiæ accendit: adde quod perperam omnino humanis regulis loco cedere iubentur diuinæ, per fundatores diuinitus traditæ. Quæ cauſa fuit Ignatio prouidentiæ exquiſitioris, & prope ſcrupuloſæ in rebus quoque leuiſſimis, circumſcribendis modo ſtabili, ac firmo, ne vlli è poſteris nouandi aliquid relinqueretur occaſio, tametſi pro ea quā nactus eſſet poteſtate id cuperet: eandémque ob cauſam in ſumma rei egeſtate, compulſum ſe ait, emere Romano Collegio prædium ad reficiendos noſtros à labore morborum, & literarij ſtudij; vt ex eius prædij modo, atque vſu diſcerent alij quo pacto vti ſimilibus deberent. Fuitque hæc fama dum viueret vnum eſſe in Societate vniuerſa Recto-

rem, quod eſſet vbique tam ſibi eadem conſentiénſque gubernatio, vt ab vno geri non à pluribus videretur.

XLVIII. *Societatis famam quãtopere tuta tus ſit.* Denique certo perſuaſus Societatem, non ſuam ſed Dei rem eſſe, (fuit enim hic eius ſenſus perpetuus,) nihil eorum omiſit quæ ad conſeruandam illius ſanctitatem, auctoritatémque, & tuendam aduerſus impugnantes famam præſtari valerent: nulli ante fas erat ad concionandum, vel docendum prodire, quam ipſi & aliis quos ſecum aſſumpſerat in eo genere verſatis, experimentum dediſſet ſuæ facultatis. Quibus a ſummo Pontifice, miſſiones, & grauis momenti negotia mandabantur, vti & cœteris quos ipſe adhiberet, coram, & ſcripto tradebat monita, quæ in rem maximè facerent accommodata loco, & tempori. His Ioannem Nugnezium Barretum Æthiopiæ patriarcham, ad ſuam Eccleſiam è Luſitania diſceſſurum muniuit; his Lainium, & Natalem, Cardinali Moroni ab Iulio III. ad comitia Auguſtana à conſiliis datos, Paſcaſium, & Salmeronem à Paulo III. in Hiberniam nuncios; Iacobum Mironum, Luſitaniæ Regis obſequio deſtinatum inſtituit; ſuas etiam Manareo, cum gubernatore Laureti verſaturo; ſuas Pelletario, duci Ferrariæ Herculi operam nauaturo; ſuas Pontificis ad tridentinum conſeſſum Theologis Iacobo Lainio, & Salmeroni; ſuas quibuſque aliis cautiones, & ſanctimoniæ, ac ſapientiæ præcepta tradidit, quorum cauſas, & mentem longum hic fuerit explicatius narrare, & commodior alias ſeruatur iis locus. Iam in Societate defendenda, primum hoc tenuit, ne qua re omnino aut nouos ſibi aduerſarios crearet, aut exaſperaret acrius veteres. Quare vi nulla induci potuit, vt refelli ardentius cenſuram pateretur, qua Academici Sorbonæ Societatem crudè perſtrinxerant; vel tumultuosè in eam aliquid moueri. Quod cum domi nonnullos ferre iniquiùs cerneret, nec illam amplecti nimiam placabilitatem, nec acquieſcere ſatisfacienti ſæpius illis Chriſti verbis, *pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*; publicam ad eos addidit cohortationem, qua vehementius contendit, nec eſſe religioſis mentibus liberum, tametſi grauiter offenſis indignari, aut concipere aliquid vindictæ, ſub defenſione neceſſaria ſæpius latitantis; nec pati prudentiam vt æternas, aduerſus communitatem, præſertim illuſtrem, ſuſciperemus inimicitias: ob hoc item Martinum Olauium redire ad theſes noluit ab religioſis quibuſdam in conuentu totius Ordinis poſitas, quod ex iis aliquas, ſic exagitaſſet, vt reſponſionem propugnanti omnem eriperet. Quippe illi ſplendor non placuit, quo obſcurarentur alij; nec emendam vnius gloriam maleuolentia multorum, qui, vt nimis procliuè, offuſum pudorem interpretaturi erant iniuriam. Eundem quoque Olauium rogauit vt ex poſitionibus Theologicis quas erat editurus, eam vellet delere, qua malè affici poterant qui conſueuiſſent diuerſa ſentire. In querendis quin etiam Deo cœlóque hominibus, in quo vires omnes optabat à nobis exeri; ea tamen id agi moderatione, & ſolertia cauendi cupiebat, ne cui iuſta daretur offenſionis occaſio. Duo nimirum in Societate operarum feruentium dicere genera ſolebat, alios qui ædificarent, nunquam

deſtruerent,

deſtruerent, qui ſuum ardorem ea caritatis, & prudentiæ æqualite temperarent, vt dum cunctis prodeſſent, nocerent nemini; qui ſibi licere quicquid poſſent nequaquam crederent; ſed hoc ſolum ſe poſſe quod liceret atque expediret: qui vbicumque periculum, aut etiam metus offenſionum minaretur ex alienandis virorum, maximè principum, animis, religioſæ ſuæ modeſtiæ, humilitatique id imputarent, quod ſummæ ſuæ ad iuuandos mortales voluntati, aliena culpa non poſſent imputare: alios è contrario aiebat, ædificare vna, & deſtruere,telámque hinc ſimul retexere quam inde contexunt; ardere ſed parum cauere; agi perturbatione magis & impetu, quàm bene cordata ratione; non attendere ex bono quod facere ambiunt, quid & quantum ſecuturum ſit mali; ac modò quem volunt lucrentur vnum, ad decem quos interim perdunt ne quidem aduertere; velle,ſi quid iis controuertitur, rem lite iuridica ad viuum dirimi, tumultu, & turbis omnia implere, auerſa etiam plærúmque ab Societate illorum beneuolentia, quorum fauore carere nôn poteſt ad liberam diuinæ gloriæ procurationem. Hoc genus, difficile dictu eſt, quantùm auerſaretur Ignatius, vtpote vbique demiſſionis Chriſtianæ, paciſque percupidus;ergo huiuſmodi ſi quem repeiſſet in cuius impetu ſaniotibus mõitis frænãdo parũ felix fuiſſet; ligabat operatio illi manus,eumque à publicis miniſteriis amouebat. Verum calumnia, & ſuſpectæ doctrinæ, aut conſuetudinis accuſatio, ſi eam impeterent Societatis famam quæ ad ſalutem mortalium confidenter iuuandam neceſſaria eſt; aſſurgebat tunc ſcilicet in defenſionem, vrgebátque rem omnibus machinis quoad de illa ſupremum pronuntiaretur, haud quidem aduerſariis infenſus, ſed iuſtus depulſor probroſi nominis quo infamabatur opera conuerſioni hominum deſtinata. Hunc ſtylum tenuerat aduerſus fœderatos hæretici monachi, de quo liber proximus narrauit; hunc aduerſus quendam poſtea tenuit Mattheum à Sancto Caſſiano, Romæ veredariis præfectum, qui ſubtracta ſuæ libidini vel ab Ignatio, vel alio è noſtris meliorem in vitam femina, in rabiem actus tota vrbe Ignatium, & ſuos, & S. Marthæ cœnobium (qui erat illarum miſerarum ad pœnitentiam receptus) turpiſſimorum criminum late traduxerat, vnde mox nonnulla gliſceret inculcante tam paſſim calumniatore, ſuſpicionis fides; inde quod creditum fuerat præſtantiſſimæ caritatis, timeri iam ne occultum foret flagitiorum commercium; inde multi tam ſancto ab opere manum reſtringere, quam in ſubſidium illius cœnobij expanderant antea liberalem. Ergo Ignatius, Dei cauſam acturus, non ſuam,ad tribunal iudicum prouocauit; illic tam certis, & euidentibus veritatis patrociniis, innocentiam defendit, vt calumniator imminente Dei, & hominum vindicta exterritus, ad palinodiam publicam in campo Floræ, & profeſſionem ſui mendacij ſe noſtris offerret. Sed enim ſæua in Societatem,coorta Salmanticæ tempeſtas, totamque inde peruadẽs Hiſpaniã,fuit carminibus aliis diſſipanda:patientia primum conſtanti, & lenta; cui fruſtra diu adhibitæ, iuris præſidium efficax denique ſucceſſit. Mouerat hos fluctus Theologus Monachus, clientelis ſuorum, & fama tàm potens, prope vt totum in eoſdem conatus toto

illo regno Ordinem ſuum ſecum immiſerit. Furendi cauſam haud aliam habuit, præter doctrinæ, & ſanctimoniæ clarum nomen quod illic Deus Societati iam fecerat, ex quo ille cum ſuis, falſo illam religioſi Ordinis titulo ſe iactare; fallaci doctrina illudere; vitam ducere peruerſitate morum ſceleratam; quæ vti ſentire obſtinarant, ita populo inculcabant, vt iam è pulpitis audiretur nihil, niſi Societatem Anti-chriſtorum eſſe cœtum, quos multiplici parallelo nobiſcum minutè componebant. Huic ſe turbini permittens Ignatius, ferendo, tacendo, Dei opem quærendo, experiebatur an valeret illum manſuetudine lentare: ſed irrumpente illo ferocius quod nullius obiectu tardaretur, Petrum imitatus iactatæ nauiculæ metuentem, Chriſtum excitauit, rogato enixe Chriſti Vicario, vt turbulentis illis comminaretur ventis, & fluctus impios coherceret. Annuit Pontifex; & dira execratione, pœniſque aliis eorum deuouit audaciam, qui auctoritatem ſummæ ſedis aut ſpernerent, aut imprudentiæ carperent, in approbando Inſtituto, quod ipſi non ſatis probarent. Ne cui tamen hæc appellatio attribueretur prætérquam neceſſitati, diuinæ gloriæ vindicandæ, conſilium ſuum probauit per literas P. M. Ioanni Auilæ ſibi amiciſſimo, vt vbi res poſceret, poſſet vir tota Hiſpania, & talis & tantus, dicto ſcriptóque errorem iis demere, quibus forte hæc prouocatio minus patiens videretur. Contendit ergo iis literis, aſſeritque teſtimoniis tum patrum veterum, tum Theologiæ principum, propriæ famæ propugnationem neceſſariò cuique incumbere, cum eius neglectus in boni publici detrimentum euadit. Hoc vno ſe motum ad propellendum probrum quo bona, & innocens ſuorum, inurebatur exiſtimatio; quod tamen aiebat præſtiturum ſe quàm placidiſſimè, & qua maximè poſſet obſeruantia, & ſuauitate, quibus ſi nihil promoueret, iturum ſe via oppoſita, quam neceſſaria defenſionis religio ſuaſiſſet.

XLIX. *Ratio bonos formandi ſuperiores. Iacobus Miron.*

Duas egit has partes primarias gubernatio S. Ignatij, quibus debere Societatem regi, quidam ex antiquis illius patribus tradidit; quæ priuatum cum publico bonum ita conſociant, vt ſuam vtrique menſuram modúmque conſeruent. Hac vero duplici continentur voce. *Fortiter*, & *Suauiter. Fortiter, vt cum omni rectitudine ſit ratio gubernandi efficax atque immobilis in vniuerſum, & quæ cum fine conſtanter, atque magnanimiter coniungatur. Suauiter, vt in particularibus, & rerum vſu adhibeatur moderatio, longanimitas, & ſuſtinentia vt expedire videbitur.* Nunc poſt enarratam in formandis ad ſummam virtutem inferioribus, illius ſanctitatem, cum pari prudentia coniunctam, ſupereſt demum, iiſdem præſidiis, ſuperiores quo pacto fingeret videamus, quæve illis præcepta magiſterij huius impeditiſſimi ſcriberet. In quo excellentem eius peritiam edoctus Xauerius præſenſione quadam ſui poſt annum è vita diſceſſus, magnoperè ab eo petiit Rectorem Goano Collegio, quem coram, ſua ipſe manu, ac voce formaſſet [Te per Dei amorem, & obſequium rogo (ait Cocino ſcribens) quod te ſanctis pedibus tuis aduolutus, ex te ſi præſens iſtic eſſem, rogarem, mittas huc

hac qui Goæ Collegium regat, hominem caritati tuæ penitus perſpectum] & paucis poſt menſibus Goa iterum ſcribens [Per Chriſti amorē obteſtor, & obſecro huc deſtines, qui Goæ Collegio præſit, ſed tua ipſius manu lect. s, vt enim ipſi doctrinæ ſuppellex non multa ſit, verum ad felicem, & Goæ, & tota India Societatis gubernationem, hoc ſolo abundè ſuffecerit, ſi tuo delectu probatus fuerit, Patres omnes Fratréſque huius Collegij nihil æque deſiderant, ac ſuperiorem, qui tecum diu verſatus fuerit] Parandis itaque ad curam aliorum idoneis, primam habebat delectus rationem, *Diu trutinandus eſt*, inquit Caſſiodorus, *cui traduntur examina*. Hæc ſuis poſtremum negotia mandabat, & hac ad vltimum inſtituebat diſciplina, vt & Pithagoram apud S. Auguſtinum refert Varro, ſuprema documenta, de adminiſtratione reip. tradidiſſe; *tantos enim ibi fluctus videbat, vt eis nollet committere niſi virum, qui & in regendo, penè diuinè ſcopulos euitaret, & ſi omnia defeciſſent, ipſe illis fluctibus quaſi ſcopulus fieret.* Porrò in talium delectu magnam quidem ducebat prudentis iudicij rationem, & decori grauitatíſque in moribus: verum adeo iis non acquieſcebat, vt ciuilem magis quam religioſum ornari rectorem iis intelligeret, niſi acceſſiſſent virtutes aliæ quibus ſolidius gubernatio fulcitur; nempe domitos habere animi ſui motus, qui fructus eſt reportatæ aſſiduo de ſe victoriæ; experimentum ſui diuturnum præbuiſſe in obſeruatione regularum etiam minimarum; in cauſa, & obſequio Dei fortem eſſe; paternum animum fouere; & eſſe ad obtemperandum ſemper expeditum. His auctos dotibus elaborabat Ignatius in ſuperiores, ac principio quidem periclitabatur illos in rebus impeditis, néve vſum regendi, ſuorum damno ſeriùs diſcerent, docebat illum nihil minus aduertentes: accerſebat non raro ad quotidianam conſultationem quæ vltra horam nec proferebatur; nec deliberabat niſi de vno tantum ex iis quæ tunc occurriſſent negotio: commendabat illis ſi quos haberet difficiles, & in religioſo propoſito nutantes; tractanda illis committebat peculiaria nonnulla, viamque monſtrabat, ea feliciter extricandi; integram illis interea permittens executionis libertatem, non quaſi rei ab ſe demandatæ, ſed propriæ, & cuius ipſi auctores eſſent; ſic enim ingenium ſubtilius acui, induſtriámque pertinaciùs operi inſtare. Confectis autem quæ præſtari ab iis optauerat, reuocare illos ad calculum; quærere ecquid ipſi ſibi feciſſent ſatis; laudare prudentiam vbi commodè exiſſet; vbi vero minus, indicare quánam potuiſſet fortunatiùs exire. Sic paulatim iis & oculos, & animos dabat, ad res ſuis auſpiciis gerendas, aquilæ in morem, pullos extra nidum experiundis alis, propiore giro prouocantis. Poſtquam autem ſatis perſpexerat poſſe tutò ſe illis confidere, tunc tandem gubernaculis admotos, per ſeſe illos volebat rem agere, ac ſi quando ambigui quid iuberet, quid auctor eſſet requirerent, reſponſum ex eo aliud non ferebant, niſi vt ſuo officio fungerentur. Neque vllo modo probare poterat, ſuperuacaneam, & ſæpè moleſtam Prouincialium quorundam agitationem, qui Rectorum ſibi ſubiectorum exercent

L.5.ep.40.

L.2. de Ordine c.vlt.

gubernationes; vt neque Rectoris qui ſe in Collegij ſui miniſtros ſingulos transformat, omniumque perſonas vnus vult agere, velut ſuperior adminiſtratio cœterarum inferiorum peritiam, ſui excellentia contineret. Legimus hac de re fragmentum Epiſtolæ quàm ſcripſit in Luſitaniam ad Prouincialem, qui nimius erat in rebus ex ſuo ingenio verſandis, quas ſiue officij ratione, ſeu rationis officio, præſtabat aliis permitti: verba ſunt aurea, & ad eiuſmodi omnigerorum hominum cenſuram omnino adnotanda. [*Non eſt*, inquit, *Prouincialis, neque Generalis priuata negotia curare, ac licet forent omnium capaces, & ad omnia habiles, ſecurius tamen curanda hac aliis relinquent, à quibus deinde ad Prouincialem, quid in iis actum ſit referatur, eiuſque poſtrema deliberatio petatur: præſtat quin etiam conficiendæ rei facultatem omnem, ei concredere à quo tractata eſt, ſi valet eam abſoluere; idque tum in negotiis animorum, tum maximè in temporariis. Equidem ad me quod attinet hoc ſeruo, magnúmque ex eo oneris leuamen, & tranquillæ conſolationis fructum percipio, tibi verò cum pro officij munere conſtituendum ſit, quicquid facit ad Prouinciæ totius vniuerſum bonum, quantum ad hoc conducit optimi cuiuſque à te ſententiam audiri, tantò vtilius fuerit, executione ſingulorum tute abſtineas. Motus quidem priuatos velut eorum auctor, & impulſor, certis definies regulis; at hoc ſatis habeto. Sic plura, & melius, & quæ gradus tui ſint magis propria, non aliter perages, ac ſi per te ipſe illa conficeres. Ac ſi quando miniſtros labi contigerit, tolerabilius fuerit à te illos erigi, quam te ab illis corrigi ſi forte laberis; quod certe haud rarò futurum eſt, ſi velis curam ſuperfluam ad priuatorum munera conferre.* Hæc ille omnino ſapienter. Tandem quos præeſſe aliis iuſſerat, ſi communi obeſſent diſciplinæ, ſeu naturæ vitio, ſeu virtutis imbecillitate, loco illos conſtanter mouebat, vt duos ex illis, nouem primis inſtituti ſociis amouit, Neapoli alterum, alterum in Luſitania; quod etſi vitæ, mentiſque optimæ viri eſſent, parùm tamen ſecundos euentus haberent in interiori ſuorum gubernatione.

LIBER

LIBER QVARTVS

LIBRI SYNOPSIS.

NARRANTVR S. Ignatij virtutes trifariam diuiſæ, quæ illum erga ſe, proximum, & Deum omni ex parte perfecerunt: Inde obitus ipſius: Apud viros magnos exiſtimatio: Sententiæ, & dicta memoratu digna. Merita & honores euſdem in ſanctorum numerum relati.

SANCTITATIS Apographum de beati alicuius animo ducturus, expreſſurúſque virtutum decora, ex quibus exiſtit tota ſanctorum pulchritudo, prope eſt in illam incidat pictorum inopiam, quorum ars ſumma id ſolum aſſequitur, vt eam ſpeciem repræſentet, quæ ſub oculum cadit; ſi nempe quod vnum in ſanctorum vita exterius ſe prodit narraſſe contentus, putet nihil ſibi præterea memorandum, terræque diuitias, & fœcunditatem, viriditate ac floribus definiens, metalla, & venas marmorum, ac margaritarum quas claudit prætereat. Id habet innatum ſanctitas vt animi opes occultet quam maximè, & quò fit diuinis numeribus auctior. hoc ne proferant ſeſe diligentius caueat; cum ferè in modum, quo cœleſtia corpora, quantò ad ſolem accedunt propius, & illuminantur copioſius eius luce, tanto nobis videntur obſcurius; eo vſque interdum vt noſtros planè oculos fugiant. De ſanctis igitur ſcribendo, non id modo latendi ſtudium, exponi oporteret, premendíque virtutes, & dona humanis maiora (quod fuit in illis excellens meritum humilitatis Chriſtianæ) ſed hac ipſa illorum ſuimet occultatione deceret vti ſagaciter, ad retegenda quæ ipſi abſconderant; vt ex rudi coniectu veli, Moſis faciem inumbrantis, ſi poſſet in tabulam tranſcribi conformatio & decor latens à familiari Dei conſuetudine in eum effuſus, & imparibus mortalium oculis ad tempus ſubductus. Huc facit quod S. Ignatius cum quodam ex cariſſimis filiis colloquens aliquando dixit, partem bonorum cœleſtium minimam quibus ſanctos ſuos locupletauit Deus, illam eſſe quam nobis hiſtoria reliquit; cum enim auctores ſcribant ea tantum quæ noſſe potuerunt, intactis cæteris; idem faciunt quod qui oceanum de vna illius ſuperficie metiuntur, quæ vt immenſum porrigatur denique velum eſt, quo obnubitur potius indeprehenſa in profundum altitudo illius, quam nudatur:

I. *Difficilius eſt virtutes ſanctorum ſcribere quā alia ad eos ſpectantia.*

nudatur: quæ ita de ſanctis Ignatius protulit, excellentia ſcilicet illorum merita, quæ exterioris vitæ innocentia, & laude continentur, ſanctitatis illorum tenuiſſimam eſſe partem; vt ex eo quod illi excidit aliena laudanti, intelligeremus eum nihil minus cogitantem, ſed Deo volente, ſua extuliſſe ac manifeſtaſſe: miſericordias ſcilicet diuinæ erga ſe bonitatis, haudquaquam iis omnibus ſe permutaturum quæcumque hiſtorici poſteris de ſanctorum geſtis vitáque conſignaſſent. Nam quod eſſet in iis ſummè præſtans, maximéque diuinum, curiosè ab ſanctis in mentis receſſu abſconditum premi, nec poſſe de eo niſi fallax edi iudicium, ſi ex iis ſolum quæ foris apparent æſtimetur, vt is ridiculè erraret, qui theſauros aquarum inexhauſtos illa metiretur particula, quam terra in omnium oculis per anguſtos meatus fontium diſpenſat: huius effati vis, ſi quà poſſet in legentium animos altè deſcendere, expleſſe me partes hoc libro ſuſceptas arbitrarer, ſcribendarum S. Ignatij virtutum. At enim fuit in iis cælandis nimium ſolers, & diligens, vt erat ſui contemptor eximius; nec de interioris vitæ diuitiis emicare aliquid paſſus eſt, ex quo poſſet illius ſanctitatis non dicam imago exprimi, ſed vel vmbra deſcribi. Ac niſi quæ pauca velut humi ſtrati de illo ſuſpicimus tanquam faſtigia montium, altiſſimæque ſanctitatis, ipſe pro leuibus, & triuialibus habuiſſet, proinde nec ſecreto dignis; multo etiam pauciora nobis ad ſcribendum ſuppeterent. Quanquam vtinam vel ad illud quod exiguum ſuppetit explicandum, argumento par facultas me iuuaret. Sed video in eo enarrando, præſertim ſub finem illam emenſuro caritatis illius erga Deum amplitudinem auguſtam; idem mihi futurum, quod circuitus illos ſtellarum errantium immenſos repræſentaturis, quos in tenui puluere, palmaribus circulis circumſcribunt. Ponam igitur primo loco qualis ipſe ſecum; deìn cum proximis; vltimo in Deum extiterit.

II. Ac primum quod attinet, ſæpe auditus eſt dicere gradum ad excelſa, & ardua molienti, nihil eſſe antiquius debere, quam vt ad infima deſcendat: nam ſummæ virtutis apicem ab imo aſſurgere, nec poſſe altioribus ſpatiis attolli quam quibus ſe ad ima depreſſerit: cuius documenti prius in ſeipſo formam ediderat; in eam etenim deiectionem ſui, ſanctimoniæ conſtruendæ fundamenta miſit, vt inde ſe illi religionem moturos ſperauerint homines ſimul, & dæmones, firmitatem illius rationibus aggreſſi, ex mundana Philoſophia repetitis: violari ab eo propinquorum iura, dignitatem familiæ deteri; ne naturæ quidem officiis parci; Dei quam gerebat imaginem iniurioſius habendo, ſeque non iam vt hominum poſtremum, ſed veluti canem omni genere contumeliarum, & ignominiæ deturpando. Et hi erant prouentus, ex profunda illa ſui cognitione progeniti, & prima quam altè imbiberat nihili ſui æſtimatione, ad quam graduum iſtorum præclaro aſcenſu ita deſcenderat, vt ſe cum hominibus vniuerſis, cum angelis ipſóque cum Deo comparans, quam eſſet abiectus, viliſque per ſeſe colligeret, quantò vilior ob admiſſa in Deum peccata, quæ quò nos longius à Deo ſemouent, eò concludebat ab omni ſe bono abeſſe longinquius, dignúmque omni

omni execratione. [*Cogitabo* (ait in Exercitiis quibus animi ſui ſenſus ſpeciemque impreſſit) *cogitabo meipſum quiſnam aut qualis ſim, additis exemplis quæ me in maiorem mei contemptum trahant, vt ſi mecum reputem quantulus ſim ad omnium hominum cœtum comparatus: quid deinde ſit vniuerſa multitudo mortalium, ſi cum Angelis beatiſque omnibus conferatur: poſt hæc attendendum eſt quid rei ſit tandem quicquid eſt creatum præ ipſo Deo creatore: iam quid homuncio ego vnus eſſe poſſum? Demum inſpiciam corruptionem mei totius, prauitatem animæ, atque corporis fœditatem, ac me tanquam vlcus ſiue apoſtema eſſe ducam ex quo tanta ſanies peccatorum, tantáque vitiorum lues defluxerit.*] Hunc ille præbuit aliis, cognoſcendi ſui archetypum, ex quo ſui ipſius apud ſe typum formauerat. Ad hoc aliam item admouit regulam, quæ paucis totam complectitur religioſæ humilitatis ſcientiam; eamque vnum ex primariis patribus docuit, qui ad reficiendas animi vires, ex diuturna miſſione ſe Romam receperat. Magno ſiquidem is flagrans perfectæ illius humilitatis deſiderio, ex eo rogauit ſi quam viam teneret ad hoc breuiſſimam. Hanc inquit, Ignatius accipe, maxime compendiariam, more ſcilicet, ac modo viuas mundanis hominibus plane oppoſito; ab iis nimirum abhorreas quæ ipſi ambiunt, ambias vero à quibus abhorrent. Quod interioris hominis arcanum non communicauit tantum cum omnibus quicumque Societatem expeterent, ſed illius ſimul vſum demonſtrauit, ex Chriſti deprompṭum imitatione, quem his, planè diuinis, explicuit verbis, perpetuam daturis meditãdi, agendíque materiam, Societatis hominibus, humilitatis abſolutæ, profeſſioníſque amplitudiné implere volentibus. [Præterea, inquit, diligenter animaduertant oportet qui examinantur magnifaciendo, (ſummíque momenti id eſſe ducendo in conſpectu Creatoris ac Domini noſtri) quantoperè iuuet ac conferat; ad vitæ ſpiritualis profectum, omnino, & non ex parte, abhorrere ab omnibus, quæ mundus amat, & amplectitur; & admittere & concupiſcere totis viribus, quicquid Chriſtus Dominus noſter amauit, & amplexus eſt. Quemadmodum enim mundani homines, qui ea quæ mundi ſunt ſequuntur, diligunt & quærunt magna cum diligentia, honores, famam, magni nominis exiſtimationem in terra ſicut mundus eos edocet; ſic qui procedunt in ſpiritu, & ſeriò Chriſtum Dominum noſtrum ſequuntur; amant & ardenter exoptant quæ iis omnino contraria ſunt; indui nimirum eadem veſte, & inſignibus Domini ſui pro ipſius amore ac reuerentia; adeo vt ſi ſine offenſione vlla diuinæ maieſtatis, & abſque proximi peccato foret, vellent contumelias, falſa teſtimonia, & iniurias pati, ac ſtulti haberi, & exiſtimari (nulla tamen ad id per eos data occaſione) eo quod exoptant aſſimilari, ac imitari aliquo modo creatorem ac Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, eiuſquè veſtibus, & inſignibus indui: quandoquidem illa ipſe propter maiorem profectum noſtrum Spiritualem induit, nobíſque exemplum dedit, vt in omnibus, quoad eius fieri poterit, diuina gratia aſpirante, eum imitari ac ſequi (cum vera ſit via quæ ducit homines ad vitam) velimus. Igitur interrogentur

Conſt. in Exa. c. 4. §. 44.

rogentur an huiuſmodi deſideria tam ſalutaria, & ad perfectionem animarum ſuarum tam fructuoſa, in ſe ſentiant] Debemus huic Ignatij experientiæ, incitamentis, & ad imitandum poſito ob oculos exemplo, modum & regulã tantumdem agendi, quæ tam heroico & excelſo in gradu locata eſt vt ſui contemptor egregius Lainius fateatur, poſt auditam ex Ignatio quandoque de ſuipſius cognitione, & contemptu hanc Philoſophiam, abieciſſe ſe animum atque ingenuè profeſſum, ſibi nec alas ad tam ſublimia tentanda ſuppetere, nec ad capienda intelligentiam, eſſéque hinc ſibi, magnam deſpiciendi ſui cauſam, quod ne ſciret quidem ſeipſum deſpicere. Nec erat hæc tamen Ignatij meta, ad virtutis huius ſupremam gloriam anhelantis :] eò enim ſuas in ea contentiones prouexit, vnde *plus vltra* non liceat, cum tres diſtinxit claſſes humilitatis Chriſtianæ, alteram altera celſiorem. [Primus, ait humilitatis modus. Hic eſt ad ſalutem neceſſarius, vt me penitus ſubdam diuinæ legi obſeruandæ, vtque ne mundi quidem totius oblato mihi Domino, vel extremo vitæ diſcrimine obiecto, tranſgrediar ex deliberato, mandatum vllum diuinum aut humanum, quod quidem peccati mortalis vinculo nos obliget. Secundus maioris eſt perfectionis, vt fixo animo, ad diuitias, paupertatem, honorem, ignominiam, breuitatem vitæ, ac longitudinem æque ſim propenſus, vbi æqualis, eſt diuinæ laudis, & ſalutis meæ occaſio, vtque nulla vel humanæ quantæcunque felicitatis, vel propriæ mortis conditione propoſita, adducar vnquam, vt culpam, licet venialem tantùm decernam admittere. Tertius eſt eſt modus humilitatis abſolutiſſimæ, vt priores duos iam adeptus, etiamſi nullo ſuperaddito, laus Dei par foret, ad maiorem tamen imitationem Chriſti, eligam potius cum eo paupere, ſpreto, & illuſo, pauperiem, contemptum, & inſipientiæ titulum amplecti; quam opes, honores, & ſapientiæ æſtimationem.]

III. *Exerc. pagin. 64.* Ad hanc humilitatis Chriſtianæ abſolutiſſimam amuſſim, iam inde à primo repudiati ſæculi anno ſe finxit Ignatius, eique cõdignis actibus reſpondit; ruſticitatis, ſtultitiæ, ac ſtoliditatis opinionem ambire; ſua palam vulgare peccata, & acerba illorum ſibi improperia curare; pannoſum incedere, ſpretum, nudipedem, ſqualore obſitum; inter ſordes noſocomiorum cum mendicis, mendicorum modo vſuque degere, ad captandum nomen mendicæ originis, & virtutis laudem, neceſſitatis ſpecie eludendam; ſtipem palam oſtiatim rogare, quà ſcommatum meſſis, quam panis erat profuſior; ſubſiſtere ad fruendam inſolentiam conuitiantium; obtrectantibus gratiam, beneficia damnis reponere, vitare nobilitatis ſuæ conſcios, & æſtimatores ſanctitatis; mendicantis cultu, victúque in patriæ luce, & propinquorum nobilium oculis viuere, hoſpitali pauperum domo, lætum, & alacrem, quaſi vt Gregorius Theologus loquitur, præter mundi aſpernationem, nihil ſibi de mundo reliquum feciſſet. Ad hæc aſſimulatæ ſanctitatis, maleficij, & fraudulentiæ accuſationibus gaudere; iactatum per tribunalia, patrociniis vti nolle; in catena, & carcere geſtire; & de illa catena, eiuſque

pro

pro Chriſto ſuſceptæ gloria, philoſophari tam ſublimi, & ignoto mortalibus ſtylo, vt mentis potius deiectæ, quàm criminis reus teneri catena videretur. Atque hi tot fructus humilitatis generoſæ, ac ſolidæ, rudimenta fuere tantum eorum, quos ab initio ſpectarat: creuere ſiquidem iuſtis acceſſionibus, nec fuere ab tantis primitiis progreſſus degeneres. Etſi enim Ordo quem ex illo Deus tanquam parente formauerat; tanquam exemplari abſoluebat, his illum viſibus publicè vſurpandis, vel inuitum arceret; haud tamen illa quoties licuit, omiſit; deſiderauit autem quamdiu & quoties grauioribus de cauſis licere ſibi non credidit. Ardebat Romam obire ſeminudus, cœno, & cornibus deformatus ad præferendam inſaniam, vertendáque in ſe vulgi ludibria. Patauium Venetiis dum tranſit, in ruſticulum incidit paſtorem, cui tam nouus, & inſolens viatoris egeni, vilis habitus viſus eſt, vt in riſum, & ſannas effuſus procaciſſimè inſultaret; gradum hic preſſit Ignatius, & ſereno vultu ſpectandum ſe illi affatim præbuit, nec dimoueri ab Lainio itineris comite valuit, vrgente licet, & ſecum in viam trahente; negans puerum illum, exigua quam de ſe illi obtulerat fraudandum recreatione. Monitus vero ab Ribadeneira, annorum vix quindecim puero, iam Societati præpoſitus, quædam publicè dicenti excidere, nec valde hiſpanica, nec Italica ſatis; & gratiſſimum habuit, & inſtitui ab eo ac diſcere quid emendare deberet, voluit. Sed hæc fortaſſis leuiora; illud magnum profecto præpoſiti munere, tamdiu ſe indignum cenſuiſſe, tamdiu conſtanter illud reieciſſe, vt nec Lainio acquieſceret, hoc licet grauiter nec abſque ſtomacho conteſtanti, diſſiparetur ſanè Societas, quantum ad ſe ſpectabat, ſi recuſare pergeret eius caput eſſe, qui parens illius extitiſſet, fuit imperio confeſſarij res agenda, poſt commiſſam illi vitæ totius anteactæ confeſſionem accuratam, cum ampliſſima poteſtate ex iis, quæ audiſſet iudicandi, profitendique apud ſocios, illum Generalis officio indignum. Coactus denique oneri ſubire, nihil prius habuit quàm vt qui præerat omnibus, miniſtro ſe ſubderet omnium infimo, eadem accuratione, obedientia, & humilitate coquo dans operam, ac ſi vice mutata in coquum ipſemet, coquus in Generalem tranſiuiſſet: inde pueris fidei rudimenta, dies ſex ſupra quadraginta tradidit. Poſt in eo regendi munere velut omnium ſeruus verſatus eſt, repudiatis quæcumque exinde honorificum aliquid olerent, vt ſunt Paternitatis, & Reuerentiæ tituli, nec aliud vocari ſuſtinens quàm nudè Ignatius, communi cum aliis appellatione. Decennium fluxerat, iamque ad optimam gubernationem erudierat non paucos, cum ſibi viſus, deinceps nec neceſſarius, ſed neque par muneri, quo ſe ob nouas ſuas ſuimet cenſuras, nunquam minus dignum fuiſſe ſentiebat, abdicare ſe illo decreuit, vocatiſque Romam quoſcumque potuit primariis Patribus modeſtiſſima Epiſtola ſuam illis mentem ita expoſuit. [Cariſſimis in Chriſto fratribus è Societate Ieſu. Quod complurium menſium, & annorum conſideratione nullo ſiue interioris, ſiue exterioris commotionis impulſu, ad maiorem laudem, & gloriam diuinæ Maieſtatis conſequi, &

intelligere potui, id nunc in conſpectu Procreatoris, ac Domini mei, qui me in æternum iudicaturus eſt, exponam vere, & omni remota perturbatione. In mea multa delicta, multáque vitia, & multas animi, corporiſque infirmitates intuens, ſæpe in eam penitus veni ſententiam, mihi infinitis prope partibus deeſſe vires neceſſarias ſuſtinendo oneri huic Societatis, quod in præſentia inductu, & impoſitu eius ſuſtineo. Opto itaque in Domino rem diligenter expendi, & alterum deligi, qui melius, vel certè non ita male regendæ Societatis munere fungatur, & hoc ad eum munus deferri: nec modo ſi meliùs aut minus malè, ſed etiam ſi pari geſturus ſit. Quamobrem in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti vnius Dei & Creatoris mei ego ſimpliciter,& abſolutè quicquid muneris gero, depono, & abdico, quæſóque, ac toto animo precor in Domino tum Profeſſos, tum quos illis ad hanc deliberationem aſſumere viſum erit, vt hanc oblationem m am, adeò coram diuina Maieſtate iuſtam, accipiant; ſiqne inter eos, qui futuri ſunt arbitri, forte non conueniret, per caritatem, ac reuerentiam Dei Domini noſtri oro, vt impensè rem eius diuinæ Maieſtati, commendent; vt omni ex parte voluntas illius perficiatur, ad maiorem eius gloriam, & commune maius bonum animarum, totiúſque Societatis, accipiente ipſo omnia in maiorem ſuam laudem & gloriam æternam.] Et hæc quidem ad illos Ignatius. Verum Patres ad eam iacturam adduci non poterant, quam vix ipſa mortis ſuprema neceſſitas factura iis eſſet ſat toletabilem. Certè Hieronymus Natalis Roma in Germaniam profecturus anno 1555. Ludouico Gonzalez nihil ita iniunxit, vt ſancti patris conſeruationem, & valetudinem, ne ductu illius Societas deſtitueretur. Tam procul vniuerſi ab ſciſcenda illius abdicatione abierunt, vt fuerit nemo præter Andream Ouiedum quin aſſeruerit; nulli ſe ſuperſtite Ignatio paſſurum Societatis clauum tradi. Ouiedum porro virum ſimpliciſſimi candoris, vt aſſentiendum Ignatio diceret, ſumma in eundem veneratio induxit; rogatus enim cur vnus ex omnibus tam diuerſa ſentiret; reſpondit, quòd Ignatius vir ſanctus faciendum ſuaderet, cuius perſpicaciori iudicio, ſuum ab ſe putaret ſubiici oportere; deceptus nimirum ea modeſtia, qua viri ſancti longe ſe alios ſibi obiiciunt, quàm ipſi re vera per ſe ſint. Ita Ignatius ſuorum arbitrio ſtare coactus eſt, donec morbis afflictus grauiſſimis, illóſque ſuæ prætexens modeſtiæ, conceſſum ſibi putauit diuinitus quod fuerat ab homininibus negatum: tunc enim totum Præpoſiti onus in Hieronymum Natalem depoſuit, vna ſibi, vt diximus, ægrotantium ſeruata ſollicitudine. Nec erat in poſterum ad relictas curas vnquam rediturus, niſi publici boni neceſſitas plus apud illum priuata quiete valuiſſet; vices enim ſuas vidit illi ab ſe fuiſſe creditas, qui haud malo quidem, ſed incautius ardente ſtudio, mutare mox aliquid in conſtitutionibus niteretur, quas ei de cœlo inſpiratas, interpolari ab hominibus nefas erat. Iam qui Præpoſiti honorem in exiguo Ordine auerſaretur tantoperè, facilè dictu eſt, quantum ab ſplendidis aliis extra ordinem præfectutis, & dignitatibus abhorreret: & vero per iocum aliquando

aliquando inſultanti ſibi Aquilarenſi Marchioni, quod ſuſpicionem faceret captatæ per fictam ſanctitatem, & ſedis Apoſtolicæ tot obſequia purpuræ, reſponſione alia omiſſa, vultu aſperato aſſurgens, capitéque aperto cruce ſe muniens, magna voce Deo votum nuncupauit, non ſolum minimè captandi, ſed ne admittendi quidem vnquam dignitates vllas, niſi culpæ lethalis religione adactus, aliud agere integra conſcientia non valeret.

Quantumlibet tamen abiectè de ſe Ignatius ſenſerit, ſéque miris modis contempſerit, plus eſt mea quidem ſententia, tam ſingularibus atque continuis per annos ab conuerſione quinque, & triginta exaggeratum Dei donis, nihil de ſe ſingulare ſenſiſſe, nulla ſui tactum vel tenuiſſima opinionis magnæ illecebra: nam Chriſti & Virginis conſpectus frequens, alienationes ab corpore diuturnæ, illorum imagines quæcumque poſſunt à mortali de auguſtiſſima Triade cognoſci; perſpicientia ſublimium arcanorum; illáque voluptatum cœleſtium, in riuos perennes lacrymarum copia; & coniunctiones animæ cum Deo, quibus ita eliquabatur totus, vt ægrè vitam retineret. Hæc, & quæ poſtea attingam argumenta Ignatio fuere confundendi ſui, & erubeſcendi, quod foret virtutis adeò fluxæ, & eneruis, vt eſſet iis tot adminiculis inuſitatis, & fortibus fulcienda, non ſecus ac ædes caducas, & in ruinam pronas arguit fulcrorum multitudo. Hinc illud eius magno quidem ſui cum pudore dictum, ſed valde ſeriò, repertum iri mortalium neminem, in quem extrema conueniſſent ab ſeſe tam diſſita vt erant ſua tot peccata cum Dei tot donis; & pœnarum tantarum commerita cum tam multiplici diuinæ miſericordiæ vbertate. Quæ perſuaſio ſic illi penitùs inhærebat, vt nec illa mentis ab ſenſibus aberratione, qua ſublimè à terra rapiebatur cum anima corpus, aliud de ſe conciperet, niſi ſe nihil vſquam deſpicabilius eſſe, ac vilius. Hinc eius etiam illa vox lumine circumfuſi, & in aëre ſublimis, ô Deus! Deus immenſum bone! qui me tam ſceleratum ſuſtineas. Hinc illa quoties de ſe loqueretur abiecta epitheta; illúdque chirographum quod initio literis ſubſcribebat, *Omnis boni egens Ignatius*: domi erat nemo ad cuius aſpectum, illum ſuiipſius non puderet. Itaque omnibus miſeriorem ſe credere; ſanctitatis partes notare in omnibus, quarum in ſe nullam aduerteret; optare ſibi obſtrui fontes illos delitiarum æternarum, quibus aſſiduè diffluebat; cupere dum in viuis foret neminem ſui meminiſſe, niſi tanquam reiectitij, & aſpernabilis; poſt mortem vero inſepultum cadauer in fimo putreſcere, aut eſca fieri canibus: ac de bonis quidem ſupra modum humanum ſibi cœlitus affuſis, loqui poterat, abſque vllo metu inanis auræ ſibi afflaturæ; illa enim ſibi velut carioſo inſertas ligno contemplabatur margaritas, honeſtantis liberalitati non ſuis meritis debitas, vt cui præter ignes nihil deberetur; haud tamen de ſe niſi admodum parcè, vtilitatíſque alienæ ſtudio compulſus, quicquam efferebat quod ſibi honori verti poſſet. Petijt à Deo, ne ſe miraculis conſpicuum faceret, quibus ſolet vulgo prærogatiua ſanctimoniæ deferri. Prædictiones

IV. *Peculiaribus Dei donis ad maiorem ſui abiectionem vtitur.*

dictiones futurorum, licet ſibi copioſè oſtenſas, pauciſſimas edidit, vel ad erigendam ſuorum fiduciam, vel Deo per illas auctoritatem ordini iam conciliante, cuius illum deſtinauerat parentem; ad hæc illi honorem exhibere, idem fuit vt eum pudore ſuffundere; tam certum enim animo tenebat, ſibi præter lugenda nihil ineſſe, vt intelligere non poſſet, vndenam de ſe laudis materia cuiquam ſuppeteret. Fama erat inter nos tutelarem illi eſſe Archangelum; vnde illa ortum duxerit, incompertum. Illud ſcio poſt Sancti obitum, Mutinæ in arreptitia, dum S. Ignatij inuocatione vrgetur dæmon ad purgandam habitationem, cogique ſe ad fugam fateretur, cuſtodem Ignatij nominaſſe Magni Archangeli titulo. Lainius vero, teneræ illius erga ſe beneuolentiæ ſecurus, cum ex eo quandoque fidenter quæſiſſet, de illa erga ſe Archangeli tutela quid eſſet? non aliud tulit ab eo reſponſum, niſi quod perinde erubuiſſe illum ait, vt virgo ſolitaria, & oculos fugiens ad inopinatum ignoti, & extranei hominis ingreſſum. Sed egit aſperius cum quodam ex fratribus, qui inter colloquendum cum alio vocarat Ignatium magnopere ſanctum, qualem ipſe reuera ſentiebat. Hoc vbi cognouit ſanctus Pater, grauiſſimè illum increpuit, quod dedecoraſſet ſanctitatem, attribuendo illam ſibi homini peccatori, & eam verbi contumelia læſiſſet; iuſſit vero in pœnam extra triclinium per dies quindecim cibum in loco ſordidiſſimo ſumere. Verum Patri Iacobo Equiæ, affinis huic ſermo, fortaſſis vitâ ipſâ ſtetit: confeſſiones Ignatij audire ſolitus, conſciúſque illius mirabilium arcanorum, niſi cum quadam laudis hyperbole de iis loqui non norat; cuius pœnam erroris luere præcedenti libro hunc vidimus: imperare tamen ſibi non poterat, quin modos ſibi nihilominus quoſdam effingeret, quibus ſibi putabat licere, eorum aliqua præbere indicia quæ vetabatur explicatius aperire: palam enim optabat, orabátque, paucas horas ſuperſtes Ignatio viuere, per quas ſolutus ſilentio quod quamdiu is in viuis maneret, iuſſus illi fuerat ſeruare, poſſet ea efferre, quibus attonitos faceret audientes. Refert autem Oliuerius Manareus, tunc à patribus pro certo habitum, hoc Equiæ votum de producenda tantiſper eo fine vita, cauſam fuiſſe illius decurtandæ, & S. Ignatium humilitati ſuæ conſulentem impetraſſe, vt eſſet potius aliquot diebus ſuo confeſſario poſthumus, omniſque cum Equia eorum memoria interiret, ex quibus poterat etiam poſt mortem Ignatius, ſanctitatis opinionem incurrere.

V. Reliquum eſt de hac viri ſancti abiectione excellenti, quo nec dici poſſe in hoc genere arbitror, aut quicquam perfectius, aut cogitari maius, tametſi forte multorum oculos fugerit, nec leui contuitu valeat deprehendi: virtutem enim quantumuis heroicam, ſi ab ea diſcedat geſtorum mirabilitate, quæ nobili ſpecie aſpectus hominum ſuſpendit, vix pauci, iique in paucis perſpicaciſſimi ſuo pretio æſtimant; vnde porro ad hoc, poſtremò applicuerim animum, haud erit opinor ingratum legere: B. Magdalenam de Pazzis Carmelitanam Monialem, crebris cœleſtium exploratiſque viſis dignabatur Deus. Huic ſe virgo mater, Decembris octauo & decimo, an-

ni

ni 1594. ſpectandam præbuit media, inter ſanctos Ignatium, & Angelum, Martyrem Carmelitam, quos ſecum duxerat: illum humilitatis, hunc vero paupertatis futurum ipſi præceptorem. Docendi principium fecit Ignatius, cuius verba, vt in ſimilibus, mentis ab ſenſu auulſæ motibus ſolebat, clara voce, & interdum ſubſiſtens, ipſamet referebat. Quæ hic bona fide reddenda cenſui. [Ego Ignatius lectus ſum ab ſponſi tui parente Virgine, vt tibi humilitatis religioſæ traderem diſciplinam; attende iis igitur quæ ſum tibi dicturus, arbuſtis recens in ſolum religioſæ familiæ tranſlatis, affundenda eſt humilitas, vt lucernæ ſuggeritur oleum; vtque vas totum infuſo oleo occupatur, ita humilitas, veraque ipſius cognitio, debet in iis animæ facultates ſic totas peruadere, vt quocumque ſe vertant, nihil niſi humile, ac manſuetum in illis occurrat. Quemadmodum autem non poteſt ellychnium abſque oleo ardere, ſic neque teneræ arbores perfecta ſplendebunt ſanctitate, niſi perpetua illis ingeratur humilitatis cognitio, eiuſque vſu exerceantur aſſiduè, & doceantur quantoperè monialibus veris ſit neceſſaria. Eſt vero humilitas, nihili ſui continuata cognitio, ſapórque omnium iucundus atque continuus, quibus anima in ſui contemptum inducitur, eo vſque ſuarum facultatum, dum viribus omnibus compoſitiſſimis potiatur. Sed curandum contemptiones illas quibus deprimitur, vt in eum quem dico tranquillæ mentis apicem euehatur, immobilis perferat, & firma; repetatque memoria, in religioſæ vitæ propoſito, nihil ſe præterea quæſiſſe: ac ne quam hic partem dæmon inueniat, atte opus eſt vtatur, nouitiarum Monialium prudens nutrix, deprimendis nimirum earum iudiciis, & voluntatibus, ſi obſtare ſibi, aut ferrè impatientius eas aduerterit, ſeuete reprehendat, & magnum illis iniiciat, in re quanquam non magna ſcrupulum. Verum hinc oleum deiectionis dum ſuggerit, inde balſamum inſtillet, efficiátque intelligant, quantùm Deo honoris, quantùm boni ad ipſas ex eo redeat; quàm præclarum opus moliantur, ita vt amore humilitatis ſanctæ inardeſcant, & præter illam nihil velint, aut ſpirent. Verbis, geſtu, operibus, præferri humilitas exterior debet; verbum omne quod eam non oleat non minus vitari, quam vulgo vitetur ſacrilegum; quicumque dedecet humilitatem geſtus, in religione tam ſollicitè caueri, vt qui honori, & famæ in ſæculo cenſetur contrarius. Actus denique in quibus humilitas non lucet, perinde oportet auerſari, vt eſſet Rex potens, auerſurus aſpectum à pecuarij filio centonibus induto. Tantum iis qui præſunt, humilitatis ineſſe opus eſt, (poſt data ſcilicet illius nota de ſe exempla) vt dum arguunt, hortantur, & eiuſmodi alia obeunt, non cogantur eam exercere.. Ita ſit ſponſarum quælibet, Religioſas dico, animo comparata, vt poſſit aliò transferri, poſſintque qui regunt, ſuauiſſimos quoſque fructus, maximéque pretioſos, vel in editum ſolum, vel in valles transferre, plantatione interim minus pretioſorum paſſim continuata. In virtutis excelſæ fabrica ſponſas decet aſſimilari lapidibus templi Salomonis, malleo nunquam obſtreperis; nam ſi quæ aptantibus ad ædificium obſtrepent, deportandæ

tandæ ſunt ad fontem, vt partim amore, partim ſeueritate ſic inebrientur, ne poſſint labra diducere, ſed tanquam ebriæ in dulcem collabantur ſomnum; quibus autem hæc ſancta diſplicuerit humilitas, iis ſponſus tradatur præ manibus de cruce ſuſpenſus, doceantúrque hunc eſſe quem in ſe exprimere debeant, nulla ipſarum quamdiu ſpirauerit, hoc humilitatis gymnaſio abſiſtat; & qui animas curant, exercere illas quamdiu in corporibus manſerint, hac humilitate nunquam ceſſent; eſt enim aſcenſus tot ſurgens gradibus, vt nunquam deſit quo altius ſcandatur; iterandúſque eſt ſæpius per eoſdem gradus, multiplicatione actuum aſcenſus: quibus hæc deeſt humilitas, extra ſe euadere nequeunt, in iis enim ſexcenti affectus pullulant, & curioſitas innumerabilis, quibus implicitæ detinentur. Quo modo corporatum verbum, hominum piſcatores fecit Apoſtolos; ſic & ſponſas ſuas in prædam animarum miſit. Abundè te humilitate iam paui; paupertate paſcendam nunc te alteri trado.] huc vſque illa ex ore S. Ignatij de humilitate Chriſtiana. Iam verò beatæ alterius ordinis Virgini, datum à Virgine Chriſti matre, doctorem humilitatis Ignatium, præ cæteris omnibus qui virtutis huius luce claruerunt, viſum hominibus in ea eximiè verſatis, niſi ſingulari in eadem Ignatij merito non poſſe tribui. Haud quidem quod nouum aliquem illius gradum inuenerit, ſed quod in ſummum hunc illius apicem tantis animi viribus artéque tanta contenderit, vt in eum tandem poſſeſſor quietus euaderet; nempe humilis eſſet abſque vllo exterius humilitatis indicio; humilitatem & contemptum ſui, humilitate premens, opinionem viri humilis vitaret, quæ eſt humilitatis minus tectæ glorioſa quædam pediſſequa. Fuit humilitatis eius hoc tam ſingulare ingenium, vt quibuſcumque niteretur poterat, ſolerter omnia occultaret, & hanc ipſam occultationem ſic diſſimularet, vt quibus erat parum notus, putarent illum non diſſimulanter ſed reipſa, virtute deſtitui; qui flos eſt, cremórque lectiſſimus animi ſeipſum proculcantis, & ſequacem humilitati gloriam callidè auertentis, quò ſpernendus, & vilis, non autem humilis videatur. Importunis ſuorum precibus fatigatus, vt quod fecerant viri ſancti, ad filiorum conſolationem, de ſe, rebuſque ſuis aliquid diceret; diu primum negauit; tum ne crederetur humilitatis ſtudio negare, vt magnifica ſua, & grandia obſcuro premeret, ita ceſſit illorum precibus, vt iis videretur & ſatisfacere, & hoc ipſo tamen ſatisfaceret latendi deſiderio, ſuique contemnendi. Dictauit igitur ſub finem vitæ Ludouico Gonzales breuiarium quoddam rerum, quæ ſibi ad annum 1543. à conuerſione contigiſſent; cætera remiſit ad P. Natalem eorum minimè ignarum. Cauit autem prudenter, ne ad Iacobum Equiam ea remitteret enarranda, cui ſcilicet interioris vitæ ſuæ receſſus omnes patefecerat confitens; & voluit de ſe pauca tantum quædam beneficia reſciri diuinæ erga ſe largitatis, ne opinionem incurreret hominis aliquid celantis, ſed quicquid haberet memoratu dignum, id omne vel per ſe dictaſſe putaretur, vel Natali dicendum reliquiſſe: de illa itaque cum Deo communicatione domeſtica; de nexu; arctiſſimo

mo

mo familiaritatis cum eo intimæ de rerum perſpicientia vltra humanas latentium, quas ediſſerere ſermone ne penes ipſum quidem fuerat, verbum nullum fecit:nec ſanè illius ſed Dei gratia reſiduum habemus paucarum ex multis ſchedarum faſciculum, quibus adnotabat quotidiana ſua cum Deo commercia, hæque ſolæ alias comburenti, bona noſtra ſorte exciderunt, quæ licet perexigua ſint de tot annis illius, particula, menſes tantum complexa quatuor, ſed tam multa, & tam inſignia exhibent, vt vel ex iis quæ inde decerpta exſcripturus ſum ſuo loco, futura ſit facilis de theſauris ingentibus quos mente fouebat coniectura. Hac etiam arte humilitatis occultandæ, primorum qui Romæ tunc erant ſociorum examini, atque iudiciis conſtitutiones ſubiecit, ac ſecurus licet, nec vnum apicem in iis immutandum, quod eas etſi manu ſua, ſed Deo ſcripſiſſet, ſuggerente: ſat egit attamen, vt neque diuinæ, ſed ne ſuæ quidem viderentur: cumque iam pariter auctoritate Pontificis obtinerent, vim totam qua poſſent in vſum publicum conferri;ſed poſtremum hunc actum ſupremæ poteſtatis, maluit primo poſt ſuum obitum Generali conuentui ſeruare. Verum huius artis in demiſſione ſui ſingularis, perfectum ſpecimen mors eius edidit, ſola,obſcura, pæne dixerim omnibus deſtituta. Sciebat paucas ſibi horas reſtare;miſerat ſub noctem qui ſibi tanquam ea nocte abituro è vita, poſtremam à ſummo Pontifice poſceret adprecationem; quòd tamen medici cenſerent dies aliquot fore ſuperſtitem, hoc ille ipſorum iudicio vſus eſt, vt qualis in vita eſſe contenderat, talis etiam moreretur, obſcurus, & extra omnium præterquam Dei oculos poſitus, & ignotus. Quare præſenſione inſtantis obitus ſilentio preſſa, eorum arbitrio ſe permiſit, qui paucos adhuc illi dies ſpondebant ita; nec Vicarium ſibi dixit, nec vllum ſibi habuit excubantem, nec vidit circumfugentes filios quibus bene precari, & verba poſſet ſuprema dicere, ſolus niſi mox cum eſſet animam efflaturus, è vita diſceſſit.

VI. *S. Ignatij Obedientia.*

Iam huius tam altæ humilitatis partus ſunt nobiles, Obedientia,& paupertas. Illa nobis, hæc noſtris nos ſpoliat, vtraque ad illud prouehit locupIes nihilum ad quod anhelat humilitas. Obedientiæ quanquam Ignatio ad Societatis clauum reſidenti, ſeges anguſta præbita ſit, vbicumque tamen ſe obtulit, palam fecit, de illa haudquaquam præcepiſſe ſe maiora quam egiſſe:nam ſi vltro operam coquo daret, non minus illius obſeruabat nutus, quam dierum paucorum nouitius tiro: medicis ægrotans ſic morem gerebat, vt eorum iuſſu,ad proſtratarum leuamen virium, ieiunia ſolueret,quæ ad feriam quartam ſanctioris hebdomadæ ægro conatu perduxerat, nec de eo quod pauxillum reſtabat litem medicis mouere, pietatis putauit ſatis perpurgatæ; foréque Deo gratiorem voluntatis mactatæ victimam, quam carnis,integra voluntate Extremum quin etiam periculum adiit, ne à medicorum præſcriptis abiret; nam iunior medicus, ſtomachi dolores ex incendio iecoris, ratus ex frigidiore ventriculo iacentem cruciare, omni arte opéque id egit,calorem vndique illi accerſeret, potiones itaque calidas pro-

pinare, feneſtras, foréſque occludere, ne quid auræ ſubiret ſcrupuloſè iubere, obruere ſtragulis, æſtu caniculæ quæ tunc ſæuiebat iam prope obrutum. Tacere ad hæc Ignatius, & pati; quamuis calamitoſa remedia, & curationem exitiabilem ſatis aduerteret, nec vocem aut pro ſe, aut contra medicum hiſcere, tametſi dolores, ſitiſque furerent, totúſque ſudoribus nataret, dum mortem denique vicinam paraturus, commendata, vni ex patribus rerum ſumma, rogauit ad ſe admitti neminem præter ægrorum adminiſtrum; & hic demum nimium patuit, illa adiectitij caloris violenta incendia quam ſtragem in eo facerent. Curritur ad Alexandrum Petronium præſtantiſſimum medicum, & ſancto viro ſummè beneuolum; qui decumano perculſus periculo vociferari aduerſus imperitiam iuuenis medici præſidentem, ſtragulas omnes proiicere, cubiculum pandere, frigida ſæpius potare, & frigus illi vndique accire, quo paucis diebus integrè illum reſtituit. At vero Pontifici incredibile eſt quanta voluntate, iudicio omnem in partem quam prono & facili ſubderetur. Ex quo ſe illi voto mancipauit in Eccleſiæ obſequia vbiuis gentium procuranda, nunquam hanc potius in partem optauit, quàm in aliam mitti, eius ſemper impulſum opperiens cui ſe plene deuouerat. Idque adeò verum, vt prius etiam quàm approbaretur Societas, Lainium audiens ad iuuandos Indiæ barbaros deſideria vertere, quòd excluderetur Palæſtina; Ego vero, ait, neque iſto, nec ſimili alio deſiderio tangi me ſentio, & ſi ſentirem prorſus abiicerem; mirantíque dictum Lainio, Ecquid, addit ille, Pontifici voto obſtringimur, quoquo verſum iuſſerit properandi? idcirco in omnes æquè regiones propendeo, nec mihi, ad me quod attinet, optabilior oriens occidente, & ſi mihi aliquò procliuior animus vergeret, vt vergere te ais, torquere illum tamdiu in oppoſitum conarer, dum recto in cœlum vertice, neutrò inclinaret. Senio tandem morbíſque confectus, aiebat identidem ſe nihilominus vt erat, ſi vel innueret Chriſti Vicarius ſolo baculo nixum in Hiſpanias iturum, imò & ad oſtia Tyberina tranſmittendo mari fortuitam quamlibet conſcenſurum nauim, inermem licet, malo, remigio, & gubernaculo carentem: nec in eo patendi opere vim vllam ſibi ſuíſque cogitationibus facturum, obtemperaturum potius tranquillè admodum, & iucundè: quæ cum ex illo audiret aliquando, ex iis ſapiens vnus, quibus eadem eſt humanorum, diuinorúmque lanx, non ſine aliqua ſarcaſmi comitate. At hæc Pater Ignati! cuiuſmodi, ait, foret prudentia? cui Ignatius, imperantis eſſe prudentiam, non obedientis, ac ſi qua pars eius ad obedientem pertineat, hanc eſſe ne velit prudens eſſe, vbi deſinat eſſe obediens.

VII. *Paupertas Ignatij, & Societatis.* Erga paupertatem, quam religionis murum vocabat firmiſſimum, mira teneritate afficiebatur, matrem appellare ſolitus, amaréque vt matrem. Quare illam ab Societate, coli tam celſo in gradu voluit, vt conſiſtere non poſſit cum Societatis Inſtituto inferior; debemus enim animarum vtilitatibus (qui ſcopus noſter eſt) opportuna parare præſidia; ea magnam partem literarum ſtudiis continentur, diuturnis atque perpetuis, quæ multorum

rum

tum annorum experientia vir ſanctus didicerat parum feliciter cum mendicatione conuenire; aliunde vero cum lege ſanxiſſet Societatis miniſteria eſſe omnino gratuita, ſapienti conſilio ſtatuit, deſtinata ſcholis collegia oportere annuis cenſibus inſtrui, vti etiam probationis domos, quæ ſunt Collegiorum quædam initia: Profeſſorum vero planè nullis; cum ſint velut hoſpitia peregrinantium, ſtantiúmque in continuo procinctu ad peragrandas, mittentis arbitrio regiones. Sic autem communes Collegiorum prouentus colligauit cum paupertate ſingulorum, vt nec commoditate Collegij ditioris, quiſquam ſit ditior; nec egentioris tenuitate pauperior: ſuppeditantur omnibus ex æquo neceſſaria, ad vitam inter labores Inſtiſtituti, mediocritate moréque pauperum fouendam, præter quæ nefas eſt quicquam ab vllo poſſideri, ex vno in aliud collegium migranti, ſic cum inde nihil licet adſportare, niſi tantum ſcripta, quòd nihil præterea habeat; quibuſcumque vero ad victum eguerit, ad veſtes, & miniſteria iniuncta, ea illic in promptu habiturus, iiſque vſurus non tanquam ſuis & dominus; ſed collegio toti communibus, ſolo vtendi beneficio contentus. Et creſcant licet acceſſu quolibet Collegiorum reditus annui, cuiuſque demenſo nihil propterea accreſcit, nec eius commoditati accedit triobolus; ſociorum dumtaxat augetur numerus pro ratione commeatus, ſinguli ſimiliter habentur vt tenui olim re, & anguſta fieri conſuerat. Vnus ſemper idémque rerum modus, commoditatibus neceſſariis ab initio definitus, quibus vt ſemel rectè conſultum eſt, rei propriæ ius omne excluditur; quod alioqui haud alio magis quam neceſſitatis aditu videmus in religioſos ordines ſubire. Quibus enim deeſt vnde ſuos alant, facilè conniuent in eorum imbecillitate qui hæc foris accerſunt, qui ea ſibi priuatim vindicant, qui neceſſitatem in commodum, & ſuperuacaneum denique inflectunt. Profeſſorum domus ſtabili cenſu ſic interdicuntur, vt ne in ſacrarium quidem templúmque is, liceat; ab Collegiis vero nec illa poſſunt admittere, quæ ſtipis nomine vulgo ab aliis admittunt, quantumlibet graui arctentur inopia; aliàs confiſæ liberali Rectorum caritate, nunquam totæ ex Deo penderent, nunquam ſpe certa humani ſubſidij carerent. Qua de re quotannis ſub Chriſti natalem ex Lainij Societatis Præpoſiti decreto, Rectores olim præclarum iurabant, ſanctúmque iuſiurandum, nihil ab ſe de temporario Collegij reditu, in profeſſos collatum: *Teſtem inuoco,* aiebat vnuſquiſque Rectorum, *cum omni reuerentia Deum, qui æterna veritas eſt, quod ex bonis temporalibus Collegij, nihil ad vtilitatem profeſſorum, vel Domorum eorum conuerſum eſt, contra Societatis conſtitutiones quæ id prohibent; quod quidem mihi innotuerit.* Præluxerat huic Ignatius, cum ingens ceræ pondus Romam domui profeſſæ à Panormitanis Collegij patribus domo miſſum, adiudicauit Rom. Collegio, ex quo ſi vel foret in ſolatium ægroti petenda vini laguncula, ne id quidem fieri paſſus eſt, niſi alterum tantum refundendo; aiens inter Collegia, & domos intercedere magnum chaos. Huius paupertatis ſuo in gradu conſeruandæ, aut ſi quid in ea mutari oporteret, attol-

lendæ magis atque adſtringendæ, peculiare votum ſolennibus quatuor profeſſi adiungunt, *Promitto*, inquiunt, *Deo omnipotenti nunquam me acturum quacumque ratione, vel conſenſurum, vt quæ ordinataſunt circa paupertatem in Conſtitutionibus Societatis, immutentur, niſi quando ex cauſa iuſta rerum exigentium videretur paupertas reſtringenda magis.* Iam quo paupertatem proſecutus eſt affectu Ignatius, eodem iucundè fructus illius legere geſtiit: ex quo enim cruci Chriſto confixus eſt, præter Chriſtum ſibi nihil reliquum fecit. Exinde illi noſocomia vel apertum cœlum pro diuerſorio; pro veſte, vilis, & aſpera cannabe; deterrimum quodque corrogatæ ſtipis pro diurno victu. Oblatas repudiare pecunias; ingeſtas per vim amicorum piorum beneuolam, vel erogare in egenos, vel in fortuitum abiicere occupantem. Poſt hæc autem factus Societatis parens, eique Præpoſitus, ſic paupertatem adamauit, nemo vt eſſet domi pauperior, Sacræ paginæ, & ſacrorum ad rem diuinam codex, cum libello de Chriſti imitatione, tota eius fuere ſupellex libraria. Totus cubiculi apparatus idem illi, quem quondam Elizæo Sanamitis inſtruxit *lectus, & menſa, & ſella, & candelabrum.* Menſa quamuis ferè illi accumberent qui aut Romam peregrè adueniſſent, aut aliquis ex primis patribus, ita erat præparca vt ei nihil poſſet detrahi, quin detraheretur neceſſario victui: itaque lepide aliquando Babadilla partem ſibi paratam decerpens cibi craſſioris appoſiti, quódque tunc deterius valeret, facilè nociturì; ſubridens addidit, *Modicum veneni non nocere*, tantulam ſcilicet eam notans, vt ſi foret vel toxicum, impunè edi poſſet. Diſpenſatorem, & miniſtrum quandóque ſeuerius habuit quod recentem vuam ſibi intuliſſent, quam in triclinio cœteris non appoſuerant. Sed huic eius paupertati generoſum quiddam, & nobile inerat, quod poſſet etiam in locupletibus laudari ſingulare; quantumuis enim acciſa re eſſet, ac prope nulla; litem cuiquam ob temporarias rationes nunquam mouit, ſuóque iuri maluit cedere, quam ob ſibi detracta, iniquiorem animum teſtari. Ex quo præter decus Chriſtianæ magnificentiæ, duplex lucrum aiebat proficiſci; alterum caritatis cui par auri pondus nullum eſſet; alterum diuinæ liberalitatis de ſuo abunde ſupplentis, quod vidit vltro ſua cauſa contemni: ac multo cauebat diligentius, ne inter ſe noſtri de ſimilibus iurgarentur; cumque duo Rectores de ſui quiſque Collegij rationibus diſſiderent, nec finem facerent altercandi, repentino inuento collegiorum curam iuſſit inuicem mutare, ita pulchrè vtrumque ſedauit. Margaritam Auſtriacam Caroli quinti filiam multos annos audiuit confitentem, hæc ad eum ſæpe ducentos, interdum trecentos mittebat aureos, quos ſuo arbitratu pauperibus partiretur; at is mentem illius quanquam optimè ſciret eam eſſe, vt noſtræ quoque inopiæ, vbi viſum foret, inde ſuccurreret; nunquam inde obolum ſubduxit, ſed fideliter ad leuandam piorum locorum egeſtatem diſtribuit, & accuratiſſimam de iis tenuit, accepti, datique rationem. Nec erat ſolum alieni munificus, quod iure ſuum facere potuiſſet: verum & de tenuitate domeſtica alienæ penuriæ perlibenter, neceſſaria

ſuggere

ſuggerebat. Indicarat illum Cardinalis valde opulentus nobili cuidam admodum egenti, vt aliquid ab eo ſubſidij poſceret; huic quod non ſuppeteret aliud, quicquid domi pecuniæ repertum prolixe largitus eſt, dolens apud eum humaniter quod non eſſet is diues, quem ſibi finxerat Cardinalis, dum eum maluerat ad ſe deſtinare, quàm eius inopiam ſuo facili ſumptu conſolari Cauebat ad hæc multa induſtria, ne pauperes ſubleuans, eorum verecundiam oneraret: quare ad inopiam redactis præſertim ſi forent nobili genere; & prole grauatis, cui eſſent impares quotidiani artificij quæſtus, reculas aliquas elaborandas dabat, & largam labori reponebat mercedem, vt quod erat opus piæ caritatis, pretium operæ crederetur.

Cum hac paupertate, ſuæ nihilominus tenuitatis in iuuandis egentibus prodiga, gratum iunxit beneficiorum ac memorem animum, eumque à propriis rationibus ſeiunctum, ac liberum, nec enim ſolum profeſſus eſt gratiam, æſtimauítque illam pro benefacti pretio, & magnitudine; ſed eam quantum in ſe fuit, nullo vtilitatis admixtu retulit. Ioanni Paſqualio apud quem fuerat aliquamdiu hoſpes quid gratiarum rependerit, olim initio diximus; quàm benigne ſua, iam cœlo donati, aſpectabili præſentia illum dignatus ſit, confirmarítque fidem, ab ſe adhuc in terris poſito, illi datam, fore ſcilicet illum ſine dubio ſaluum. De crucifixi etiam effigie, ſuarum eatenus comite, ac ſolatio ærumnarum, quam ei reliquit grati animi carum pignus: Cauellio item pio clerico, qui ſibi Manreſæ ægrotanti victum deferebat, quod vnum habuit reliquum, preces horarias Deiparæ, tradidit: exilia fateor, ſed ab nihil præterea habente, valdè grati affectus monumenta. Iſabellam Roſellam, quæ illum de radiis circum ex ore micantibus Barcinone ſanctum agnouerat, & multa iuuerat liberalitate, conſueuerat matrem compellare, eidémque Romæ poſt Societatem conſtitutam, à confeſſionibus diu fuit. De Cardinali Gaſparo Contareno, tanquam inter primarios ſummè in ſe benefico, quoties incideret loquebatur, quod eius potenti aduocatione Societatis confirmationem à Pontifice impetraſſet: ſcribens vero ad Regem, & Cardinalem Luſitaniæ, Societatem, rem ipſorum vocabat, permittebátque illam eorum prouidentiæ, quod eam ſuis in ditionibus regia planè munificentia diffudiſſent. Duci Ferrariæ, Cardinali à ſancta cruce. Proregi Siciliæ Ioanni de Vega, & Charruſianis Patribus à quibus Societas fouebatur magna ſignificatione caritatis, obligatas æternùm gratias ſemper profeſſus eſt, ac vbi alia deeſſent, ſuis ac ſuorum ad Deum precibus contendit partem nominum vtcumque exſoluere, quibus ſe norat iis obnoxium; nec diſſimiliter erga eos ſe geſſit de Societate, qui eam aliquo ſingulari beneficio decoraſſent. Ad Xauerium quidem ſcripſit, non poſſe illius, vllo vnquam tempore non eſſe memorem, quod viro ſancto, & incredibili amore erga illum affecto, maximi præmij loco fuit. Hieronymo Natali mandauit, vt Michaëlem Turrianum velut oculi ſui pupillam cuſtodiret, cui ſe fatebatur ingenti obligatione gratiæ teneri: Lainio verò quàm cuiuis alteri Societatem plus debere aiebat, nominabátque illum Societatis VIII.

ſummam rem, totámque fauſtitatem. Sed fuit eius in Petrum Codacium grati animi ſignificatio inſignis, & inuſitata. Hic primus ex Italis Societatem amplexus eſt, cuius deſiderio, magna Pontificis cui erat percarus, & aulæ fauentis, magna obſequia, valere iuſſerat. Societate inita ſic eam amauit, tamque ſollicitas, & induſtrias operas in ea Romæ ſuſtentanda tam ſtrenue admouit, vt fundationem etiam ſtabiliret, quæ tunc quidem ſat eſſet domui profeſſæ, vocaretúrque Societas religio Patris Petri. Die ergo ſacris ritibus ſolemni, expleto prandio, aſſurgit Petro Ignatius, & aperto coram capite, prolixè gratiam teſtatur, quam illi tum ipſe, tum tota deberet Societas tanquam fundatori. Oblatáque illi candela cerea, ſeipſum vna, & ſacrorum, precúmque ingentem numerum obtulit; ſub quæ multo cum fletu Petrus, acceptum (quando id Ignatius iubebat) cereum, ſtatim poſt reddidit, addens vel hoc vno quod eſſet admiſſus in Societatem mancipatúſque diuino obſequio, ſe tanto ac tam multiplici nomine obſtringi, vt nullis officiis partem eius vllam aſſequi valeret. Noſtros porro quocumque proficiſcerentur, iubebat cum primum in vrbem veniſſent, illos ſalutare, à quibus eſſemus beneficiis ornati, redderéque ab ſe pia munuſcula ſeu reliquiarum, ſiue granorum piacularium, aut noui aliquid de noſtrorum proculin Dei gloriam egregiè geſtis, maximè vero Xauerij in ſalute Indorum Laborantis; & ſicubi aliquid, eſſe crederetur eorum vtilitatibus commodare, noſtras libenter poſtponebat, etiam vrgentes & neceſſarias. Hieronymi Arcei doctoris beneficentiæ, multum Romæ debebat Societas, eum vix ab Hiſpania reducem, lecto morbus grauis affixit: tempeſtas erat valetudini admodum infeſta, & domi ægrotabant multi, quorum ſe vnicè cura pungi, ſæpè aiebat Ignatius, ne tamen amico, & benefico viro, deeſſet leuamen, quo nullum poterat dari præſentius, fratrem valetudinarij cuſtodem ad illum miſit, adfuturum iacenti, & miniſtraturum, nec prius ab eius latere quam conſanuiſſet receſſurum. Interea ipſe hominem quotidie viſere, ſolari, omni ſedulitate recreare. Eundem animum, ſimúlque generoſum paupertatis ſtudium tenuit aduerſus Andream Lipomanum Venetum, qui fundando Patauij Societatis Collegio prioratum abdicarat, dempto ſolum quod ſibi ad victum ſufficeret. Verum Ignatius, totam legitimo Syngrapho, annui reditus diſpenſationem integrè illi ceſſit, vetuitque noſtros inde vel cicum exigere, eo ſolum contentos, quod ſtipis nomine vltro is dare voluiſſet. Neque id tantum, ſed etiam Prioratus ſumma re diſtracta, partem fratris eius filio attribuit, ex qua aureos caperet quotannis quadringentos; quanquam factum pius patruus improbauit, nec paſſus eſt quod ſemel Deo conſecraſſet, ad ſuos redire.

X. *Compoſitus Ignatij animus, ſuorúmque affectuum Dominus.*

At ſtylum nunc mouent ea virtutum ornamenta, quæ Ignatium in ſui cultura fecere mirabilem: harum haud ſcio an vlla clarior, magíſque illius propria, quam illud dominum in animi ſui motus imperium, quod eo vſque porrexerat, vt paſſim dicerent qui diu cum illo vixiſſent familiarius, nihil in eo cerni, ex quo alia vnquam niſi rationis, & virtutis impulſione

agi

agi videretur: Lainius nominatim,& Fruſius, ambo in paucis Ignatio intimi,aiebant in eo motus ingenitos,mutata natura,gratiæ famulari,idque non tam iubente voluntate, quàm ſponte ac genio naturæ;eum ferè ad modum, quo ſubuectæ medio cælo aquæ, non ſunt tempeſtatibus, & ventis obnoxiæ, quibus hæ noſtræ inferiores agitantur, ſed velut cœleſte ingenium indutæ,cœli motus ſequuntur conſtantes, & ratos. At ei nequaquam aut indoles inerat per ſeſe denſior, aut rebus & annis retuſa, vel craſſiori pituita lentior, etſi hoc diu à medicis creditum: tranquillum id atque immobile natiui ardoris, magno vſu niſúque domiti interpretantibus, ex temperie frigida progignì,cum è contrario in eo bilis ignita exundaret quam rem inter alios conſpicati, magni ingenij doctores,& perſpicacia interioris hominis acuti Michaël Turrianus, & Chriſtophorus Madriolius, Hiſpani ambo, argumentum putarunt abſolutiſſimæ virtutis, motus omnes, alioqui viuaces, ſic ad manum habere morigeros, ſéque ob hoc ſolum in diſciplinam Ignatio, & Societati tradidere; nullo quamlibet nouo, & inopino caſu, efferri proſpero vel aduerſo affligi; nihil improuiſum, ſed quicquid accideret, videri omnia tum pridem animo præcepiſſe, tum etiam ventura expectaſſe;omnes illi horas eaſdem fluere, eundem à prandio qui ab ſacro; nulla petendi, agendíve ſeruanda cum eo diſcrimina; valens an ægrotus; gratioſus an exagitatus; felici an ſecus nuntio affectus adiretur, nihil quicquam intereſſe: cuius rei ignarus quidam ex patribus, videns laſſum ex palatio poſt expectatum diu fruſtra ad Pontificem aditum rediſſe, negotium diſtulit, quod erat cum eo tractaturus; moræ huius cauſam poſtridie apud illum excuſantis, vrbanitatem reiecit tam acriter, vt ſcribat is Pater ſe per octiduum, non auſum in eum aſpicere, nedum illum affari. Vt vero animo, haud ſecus & vultu(in quo ſe tota mens & pingit, & mouet)imperturbatus, & nunquam non idem, ita vt ab ſuis diceretur, os beati præferre, nimirum vbique, ac perpetuo ſerenum. Quare illum expleri tuendo non poterat Gaſpard de Quiroga Toletanus Archiepiſcopus, qui Romæ cum illo identidem egerat. Certum nihilominus, hanc ſerenitatem interdum nubilo aſperaſſe, nempe cum eſſet aliquis obiurgandus, in quo ſic aſſimulabat iraſcentem,vt maximè ſerio iraſci iudicares; at enim vt maris non minus irati, ac ſuſdéque turbati, maieſtas pulchra eſt, ac decens, quam immoti atque compoſiti, vt inquit Ambroſius, ſic erat perſona indignantis ab Ignatio aſſumpta, quæ licet interdum viros graues, verborum pondere ad pedes abiiceret, reſponſione caſſos; & fletu confuſos; nihil tamen ore præferebat quod plus dignitatis quam iræ non ſaperet. Idque ipſum reo abſcedente, ponebat illicò, veluti ad tempus, deliberato ſuſceptum iudicio, non turbulenta impreſſione concitatum. Hæc autem ſedati animi alta pax, & quies affectuum, quàm nulla caſuum ſubitorum inſolentia moueretur, fidem facient pauca quæ refero. Adnatum aliquando faucibus tumorem faſciola ſtringi oportuit, hanc dum ſupra aurem valetudinis curator aſſueret,eadem punctione auriculam corripit, at is neque ſenſum doloris, nec

fratris

fratris incogitantiam vllo motu aut voce teſtatus, placidè tantum, aduerte ſis frater Ioannes Paule, nam etiam faſciæ auriculam conſuis. Aliàs quiddam inſpecturus quod noſtro in rure ad S. Ballinæ ædificabatur, fallente veſtigio ſummis è ſcalis præceps ruit, tantóque id impetu vt P. Iacobus Guzmanus qui ei ſocius aderat, actum de illo putauerit, vtpote aduerſo pariete labentis cerebrum contrituro, ac euidenti quidem miraculo inhibitus eſt impetus ruentis, cum eſſet proximè caput alliſurus; ſed is magnitudine repentini periculi, nec colorem, nec ſitum animi mutauit, ac ne reſpexit quidem, quod fere aſſolet, vnde proruiſſet, ſed ita frigidè abiuit, vt ſi ſcalis quam commodiſſimè deſcendiſſet. Die quodam, in domo piorum amicorum de rebus diuinis colloquenti, adfuit anhelus ex curſu nuncius, & inſuſurrauit in aurem neſcio quid; bene habet, inquit Ignatius, & hoc ſolo remittit; pergítque eodem quo prius tum ore, tum voce per horam integram de Deo diſſerere. Sub diſceſſum, rogatus ecquid illi triſte nuntius attuliſſet, vt qui turbationis aliquid vultu indicaret; nihil admodum, ait, niſi quod apparitores ob nomen contractum aliquot nummorum, domum noſtram tenui ſua ſuppellectile ſpoliant, verum lectos ſi nobis auferent, ad quietem humus non deerit; neque id pauperes, quales profitemur, & ſumus dedecebit. Hoc modò ex iis impetrabo ſi potero, pauca quædam mihi relinquant ſcripta, etſi nec de iis ſi valdè obſtiterint contendam, habeant illa, & iis bene vertant. Sub hæc comites ſalutans receſſit: at Hieronymus Aſtallus viro ſancto coniunctiſſimus, ſtatim pro illo fideiuſſit; & die inſequenti, ſubmiſit Deus vnde fieret creditori ſatis, nam Hieronymus Arceus horum prorſus ignarus, ducentos aureos domui profeſſæ pia donauit liberalitate, quibus importunum, & impatiens nomen deletum eſt. Sed fuit alterius haud paulo iniquior, diuturniórque infeſtatio, hic Ignatium, & ſuos nulla quam proferre poſſet ex cauſa, perditè auerſatus, vt vidit domum ſibi vicinam coëmiſſe, primùm eius atrij partem ſuis ædibus vſurpare; tùm animantibus moleſtiſſimè ſtrepentis implere; inde quà ipſe atrio imminebat, tam dirum fragorem excitare, vt habitari obuerſa cubicula non poſſent: cumque accerſiri triclinio lumen niſi illac non poſſet; nunquam paſſus eſt illic feneſtram aperiri, adeò vt totos octo annos, vltra quos etiam hæc concertatio tenuit, non raro de media die, diſcutienda nox lucernis fuerit. Quibus omnibus id agebat vir bonus, non vt ſuo tantum morem gereret peruerſo genio, verum vt Ignatium quoque adigeret ad vexationem indignam & barbaram, domus ſuæ coëmptione redimendam, quam domum niſi immenſo pretio nolebat amittere. Querimonias tamen de noſtris Roma tota ferebat, ſibi per nos viuere non licere, creaſque ſibi propterea tot tantáſque moleſtias vt eum domo pelleremus. Quid plura, eo denique peruenit intoleranda vexatio, vt eius vitandæ neceſſitas, hominis improbi auaritiæ ceſſerit, & ære quà ſtipe, quà beneuolentia collecto, perſolutum domus quodcumque illi ponere libuit pretium. Domo igitur exceſſit, verum ita nudata, vt non eam emptori habitandam, ſed hoſtili prædatione diſſipatam deſe-

ruiſſe

fuiſſe videretur: quicquid ex ea ianuarum, feneſtrarum, ſectorum lapidum, quicquid ferri diuelli potuit aſportauit. Ignatius attamen, nouennio integro peſtem hanc importuniſſimam, tam patiens tulit, vt nec moueri litem, nec queſtus ſit, nec ſenſum iniuriæ aliquem, aut offenſionis oſtenderit: in eam domum quaſi gratuito conceſſam, ſiue in nudos magis parietes perinde ſubiit, vt ab omni re commodè inſtructos. Nec mentis illi, verborum, & vultus conſtantia leuior, cum anno 1555. turbante Roma ob motus Neapoli ſurgentes, gubernatorem vrbis cum omni apparitura Paulus IV. domum noſtram miſit ſcrutaturum armorum copiam, cuius illic abſconſæ maleuoli ſuſpectos nos Pontifici fecerant: inſpectores enim fronte aperta, & hilari accepit; iuſsítque à patre qui ſibi ab ſecretis erat per omnes angulos circumduci, viderent, quærerent, explorarent ad imas ab ſummis ædibus, quantum libuiſſet: vbi cum nec vmbram armorum reperiſſent, idem qui ante ſerenus, & alacer, honoris gratia illos ad ianuam deduxit, quaſi apud ſe vrbani aditus officioſo munere perfunctos. Sed hac diffidenti domus inſontis exploratione nihil immutatum, haud adeò mirum ſit, cum ne turbandus quidem foret caſu Societatis funditus exciſæ, ſi Deo ſinente quandóque contingeret. Id enim de ſe non diſſimulauit, cum die quodam ægrotantem vetarent medici quicquam cogitare, ex quo mœrorem conciperet: hinc enim omnibus quæcumque poſſent incurrere maximè luctuoſa ob oculos poſitis, animóque exactis, nullo ſibi eorum motus primos doloris impreſſum iri profeſſus eſt, niſi ſi forte diſſiparetur Societas; quod ſi nihilominus, ſua abſque culpa eueniſſet, addebat, ſe intra quartam horæ partem, collecto tantiſper ad Deum animo, tranquillitatem priſtinam recepturum, etſi ſalis inſtar aqua multa diluti tota Societas defluxiſſet: erat tamen Societas eius opus palmare & vnicum, maximis laborum, & ærumnarum impenſis ſumptuoſum, magnámque in Dei gloriam, & vtilitates Eccleſiæ comparatum. Ac illud demum cadit etiam in ſanctos, quod pulchrè de Deo Auguſtinus; etſi enim, ait, de ſe *Iſa 66.*
dicat *cœlum mihi ſedes eſt*, cum tamen ſe ipſe ſuſtineat *non ſic eſt in cœlo* *Pſ. 113.*
quaſi ſubtracto cœlo ruinam ſine ſede formidet. Ita dubio procul viris ſanctis, *conc. 1.*
nihil poteſt tam glorioſum, & grande ſubtrahi, vt illo ſuo tranquillæ mentis excidant firmamento, quo in Dei vnius ſolo nutu ſecuri conquieſcunt. Quàm verè autem ſic de ſe Ignatius ſenſerit, in obiecto ſibi Societatis interitu, palam fuit in creatione Pauli IV. cuius paulo ante facta eſt mentio: ad primos ſiquidem illius nuntios, attonito ſimilis (quod vnum in vita commoti animi ſignum dedit) & cogitabundus, totum ſeſe collegit, quaſi multa præſagiens, ac timens; tum ſacellum tacitè ingreſſus, poſt breuem precationem, ad ſuos lætus vt antea, & vultu exporrecto rediit, aiens, habituros amicum pontificem; haud tamen adeò, quin Societatem eſſet habiturus patientia multa exercitam: euenítque non ſecus vt dixerat, eius enim dum vixit beneuolentiæ, & auſteritatis alternas vices experta eſt, prout illum ſuæ mouebant cogitationes, & credulitas quam præbebat, noſtra ſibi vel

criminantibus, vel dilaudantibus. Erepto quidem viuis Ignatio, lectus in Vicarium Generalem Lainius ab eo primum exceptus eſt incredibili teſtificatione voluntatis, ſeductus in ſecretum conclaue, familiari collocutione ſat diu detentus, demúmque magna dimiſſus comitate; quod cum noſtris domi patribus narraret, fuit quorundam ex iis coniectura, ſuis in cœlo precibus egiſſe virum ſanctum, vt quæ prædixerat ipſemet, euentu carerent opinato, cum iis initiis fundari ſpes magnæ viderentur: ſed enim breui verſa ſcena, cœpit nimium verax ſancti vaticinium probari, rediens enim occaſione cuiuſdam negotij ad Pontificem Lainius, iterum ac ſæpius affatu excluſus eſt, tandémque ab vno ex Cardinalibus in conſpectum inductus, & ſupercilij minacis, & verborum acerbitate hæſit exterritus; libellum tamen porrexit ſupplicem, quo patronum in quadam Societatis cauſa poſtulabat, ad quem Pontifex monoſyllabo annuens, &(deſignabimus). nihílque præterea, Lainium valde ſollicitum dimiſit. Detonuit poſtea hæc nubes iuſſis ad Examen conſtitutionibus reuocari, num foret iis aliquid vel detrahendum, vel addendum: ſed Deo ſecus prouidente, nullum res exitum habuit. Lainio autem iam Societati præpoſito cum aliquot patribus ad ſe adeunti, vt quem magni feciſſet alias, & vero etiam ſactæ purpuræ deſtinaſſet, peculiarem ſenſum beneuolentiæ erga Societatem teſtatus eſt, beatam appellans, hortatúſque ad crucem, fortiter perferendam, vt quæ eſſet à Deo ad labores, contumelias, & vexationes, mortéſque pro Chriſto, & Eccleſia ſubeundas vocata. Supremo denique in morbo iam morti proximus multo ampliora tum dixit, tum ſi vita ſuppeteret, in Societatis gratiam promiſit.

X. *Ignatij modeſtia exterior.*

Ex tam diligenti, pulcréque dimenſa latentis Ignatij compoſitione, illa eminebat exterioris conformatio vndique caſtigatiſſima. Patauij quidem, ex arreptitio, cui nec viſus vnquam, nec forte auditus, deſcribebatur à dæmone coram Lainio, Hiſpaniolus quidam, ſtaturæ infra mediocrem, debilitatus crure, alacribus oculis; erat enim viuaci, & iucundo aſpectu, qui lugentem poſſet & afflictum facilè recreare, ſed demiſſis fere incedens luminibus, & velut extinctis, bonam in iis partem repræſentabat modeſtiæ, quæ in illo vbique elucebat, explicabátque florem honeſtatis, à Matre Virgine acceptæ, cum ab eo Loiolæ, ſenſum omnem tulit improbæ voluptatis, vt de illo idem quod de viro quodam ſanctiſſimo B. Ennodius, merito diceres, ignoraſſe tamdiu ſe carne veſtitum, donec moriens eam exueret. Huius ornamenti ductum de ſe præclarum exemplar, nobis exhibuit duodecim regulis comprehenſum, quas modeſtiæ nominauit: iis religioſa vrbanitas fingitur, vocaturis ad Deum homines, pluſquam credi poſſit neceſſaria, tum quod ſilens eſt quædam & fortis oratio quam habet *Philoſophia, elinguis*, non ſolo habitu ſed etiam exemplo; tum quod, *imago quædam animi loquitur in vultu*. & in quem non valet ſeſe oculus penetrare, hunc iudiciis hominum exterior ſpecies exponit. Agendi modeſta comitas index eſt præſtantis animæ, habétque vim, ſaltem in negotio pietatis, nihil ominorem prima fronte, quam illæ in profanis commendatitiæ quas aiebat non nemo

Tert. de pal. lio c.6. Ambr. l.6. hex. c.9.

ab natura in gratioſorum vultibus exaratas. Stetere Ignatio eæ leges multarum ſumptu lacrymarum, repetitiſque ſepties apud Deum precationibus, quod fallus eſt ipſemet, notare coactus miniſtrum domus, negligentem illarum quaſi leuium exactorem. Contra vero Deus quanti eſſe deberent, manifeſto ſatis conſeruatæ multis vitæ beneficio patefecit; viri ſancti mandato promulgaturus illas erat Lainius, iuſſi erant adeſſe quotquot domi tunc erant; etiam (quod nunquam antea) ex nouem primis: dicebat Lainius in illud Iacobi Apoſtoli *Ecce nunc qui dicitis, hodie aut cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus, qui ignoratis quid erit in craſtino.* tractabàtque de paruis non parui faciendis, vbi parua illa, magnorum ſunt lucrorum præſidia; cum ecce auditur fragor ingens ædificij ruentis magno concuſſu domus vniuerſæ. Peracta promulgatione ad videndum quid eſſet concurritur, vidéntque tectum corruiſſe ſub quo ſoliti erant illa ipſa hora piis colloquiis animum laxare: quare ſublatis in cœlum manibus, ſeruatæ vitæ gratias agere, interpretaríque diuini conſilij fuiſſe, commendare nobis tam propitio oſtento illarum momentum regularum; quid autem eæ poſſent, & ad earum cuſtodiam quantum Ignatij exemplum valeret, vel inde perſpicitur, quod vbicumque noſtrorum aliquis prodiret, ex vno inceſſu, habitúque totius oris, & corporis agnoſcebatur ex Societate; &, quod ait ſcriptor illius temporis, ex illa vnius collecta modeſtia, intuentium animis omnes alij recurſabant: quibus autem in legem tranſierat, vt noſtra omnia in deterius caperent; ſimulatam dicebant probitatem, & hypocriſim nominabant, ad quæ, faxit Deus, inquit Ignatius, huic noſtræ hypocriſi quotidie aliquid accedat; notánſque Salmeronem qui cum Bobadilla tunc præſens aderat, ego, ait, in Societate præter hos duos, hypocritam, & ſimulatorem agnoſco neminem; ioco nempe ſerio innuens, plus illos virtutis abdere quam proferre, poſſéque hoc nomine haberi hypocritas, quod meliores eſſent, quam videri vellent.

Eius item quam deſcripſi mentis, ad virtutis normam compoſitiſſimæ, XI. fructus fuit Ignatij ſermo, linguam enim, & mentem, ſic inter ſe natura commiſit, vt horariæ machinæ artifex, libramenta rotarum, & indicem, quem exerrare neceſſe ſit, ſi rotæ errorem præiuerint. Si foret, vt fit, interdum aliquis acriori pungendus reprehenſione, nunquam exibat in verbum aliquod ex quo reus vel contemptum ſui, vel offenſionem interpretari poſſet; nec enim iuuandi ſtudium, iræ vox ſubibat, ſed partes communis diſciplinæ, ac priuatæ emendationis, tranquilla ratio peragebat. Quamcumque vero rem ſuſcepiſſet, vel narrandam, vel adhibitam ad perſuadendum, natiuis tantum & propriis volebat, non adſcititiis veſtitam conſpici; nec conſequentibus ex ea trahendis immorari, nec à ſe multa comminiſci; nec ad multa reflectere animum; ex quo illud iam inualuerat, plura ipſum paucis, quàm multis alios complecti, & eſſe verba rebus quas diceret pauciora; nam vbi alij vt multum dicerent, multa dicere ſatagebant; ipſe vt quàm pauciſſima diceret, attendebat magis quæ deberent omitti, quam quæ poſſent

Rr 2 adiungi,

adiungi, quo Verum, penes quod ius victoriæ eſt, vires promeret ſuas, nec tanquam luctator ambitioſo cultu grauis, implicaretur potius, & impediretur veſtibus quam decoraretur. Obſeruatum præterea à Ludouico Gonzales, Ignatium olim ab ſe narrata memorantem iiſdem vſum & verbis, & ordine, quibus illa primum ante multos annos enarraſſet; ita enim res expreſſiſſe, vt qui ex viuo illas ducit, non ex arbitra leuitate, quas licet mille apographis depictas, iiſdem tamen lineamentis vbique exhibet, vultúmque eundem reddentibus. Promittendum ſi foret aliquid, præſtandi tempus attendebat, exigebátque ad facultatem exſoluendi, pollicendi liberalitatem: Cumque honeſto viro neſcio quid facturum quandoque ſpopondiſſet, quod poſtea multo quam putaſſet difficilius factu compererat; affirmauit ab decem & amplius annis, nihil ſibi eiuſmodi excidiſſe. De rebus aliorum ſi loqui incideret etiam fama peruagatis, cautè admodum id agebat, laudabat parcè ac prudenter, vituperabat nunquam; præſertim vero in factis virorum principum, de quibus quiſque iudicandi garriendíque ius ſibi arrogat: nihil vnquam damnabat qualemcumque tenerent gubernandi modum, publici etiam ſermonis inſimulatione; ac ne illa quidem attingebat, quæ poſſent ab iis commodè fieri, futuráque eſſent ingenti bono ſi fierent, ne videretur eorum aut prudentiam carpere qui ea non cernerent; aut æquitatem qui probè perſpecta non agerent. Ex Pontificibus quatuor ſub quorum imperio fuit, vnum palam fama lacerabat, tum ſeueritatis miniæ, tum aliis de cauſis; è contrario ipſe inueſtigare, curioſè quicquid eius in laudem faceret; conquerentibus apud ſe extraneis illa opponere; domi autem vetare, ne quiſquam de illo querelas ferret, quamuis non ambiguè teneretur male in Societatem animatus: quare patri cuidam Roma in Belgium eunti, magnoperè indixit, de rebus illius, & animo in Societatem, ne quid niſi bonam in partem efferret, obiicientique, haud ſatis ſibi expeditas pro illo excuſationes; ergo inquit, de illo nec verbum facito; de Marcello ſis loquere, qui & Cardinalis, & dein Pontifex, Societatem affectu dignatus eſt, æterna digno memoria. Argumentum porro de quo cœperat colloqui, niſi ratio poſceret non mutabat, réſque ipſa memoriam vellicans linguam etiam prouocaret; ſi cui verò ſecus coram facere accidiſſet, cum vt commonefaceret ſolebat, reſponſione ſuperſedens, tantiſper ſeipſe intra ſe ſegregare, illumque interim tacens aſpicere. Scribunt denique illi à quibus complures annos auditus eſt, eius verba fuiſſe legum ſimilia, æquitate, pondere, ac modo ad rerum momenta, & naturam exacta; & *Summaria quidem in verbis, in rebus vero prolixa* quod de oratione Pythagoræ aiebat Maximus Tyrius; quam legum pariter ſtylum retuliſſe memorabat. Quæ quidem Ignatij loquendo, ſapiens grauitas, multo fuit ſcribendo præſtantior, apex calamo niſi meditatus non exibat: quas ſuo nomine dabat ſcribæ manu ad varios literas, & retractabat accuratè, & emendabat ſeueritate cenſoria; contigitque vt commentario, quem noſtris de rebus, ad Sorbonæ Doctores Martinus Olauius breuiſſimum dabat, horas tres attentus inſiſteret, vocatis

ad

ad trutinam vocibus ſingulis, tanquam apud illos excultæ doctrinæ homines ad obruſſam probandis. Alias cuiuſdam è patribus, inconſiderantiam in ſcribendo, monitam cupiens, Ego nocte hac inquit, ſcripturus Epiſtolas plures forte triginta, nullam miſſurus ſum, quam non ſæpius legerim; & quas mea manu ſcribi oportebit, bis terne deſcripſerim, ad tollendas lituras, quibus illas emendo, vel excolo.

Fuit Ignatij, quod narraui, in ſeipſum conſtans imperium, & ſub eo imperio docilis motuum omnium obedientia, flecti prona quamcumque ratio in partem iuſſiſſet; quicquid tamen hactenus retuli, duabus lineis impar eſt, quibus Ludouicus Gonzales plenius eius animum comprehendit, aiens, Ignatium qui contuerentur, audirent, obſeruarent, viuam inde hauſiſſe libelli diſciplinam de Chriſti imitatione ab Thoma de Kempis conſcripti: quem ſapor delectat germanæ pietatis, & eius opuſculi aſſidua lectio, nouit de excellentia virtutum, quam altè mirabilitérque præcipiat, & affluxu quàm largo, ſanctimoniæ reconditioris ex eo flos omnis exuberet; iſque imprimis, atque præ omnibus, qui eſt omnium pretioſiſſimis, illa nimirum tantopere magiſtris aſcetices decantata ſuiipſius abdicatio, & interioris hominis cruci cum Chriſto confixio. Venit hic libellus in manus Ignatij, pœnitentis adhuc Manreſæ nouitij, qui ſic eius prima dulcedine captus eſt, vt nunquam poſtea carere illo potuerit. Librorum piorum perdicem vocare ſolitus, totum virtutis abſolutæ, vitali ex ſucco, ſpiritúque concretum. Inde caput quotidie ordinatim legebat; ſed tractu lento, interiecta paſſim meditatione, ductóque ſenſim cœleſti pabulo terræ in morem, guttas omnes tenuis pluuiæ auide combibentis: per diem vero, qua ſors ferret, aperiebat illum identidem, relegebátque quod primum occurriſſet, & vero ſemper occurrebat, quod in rem præſentem faceret, ſiue doloris leuamentum, ſeu robur animi fatiſcentis, ſiue tentati conſilium, erátque hic ipſi perpetuus conſolator, conſiliarius, & comes. Quos vero in Chriſto multum diligeret, eos hoc libello velut ſingulari pignore donabat, iturúſque Caſſinum cum procuratore Caroli quinti Ortizio, Exercitia ſpiritus illic obituro, totidem ſecum ex iis libris tulit, quot erant in cœnobio monachi; deditque ſingulos ſingulis, digna plane haud minus accipientibus, quam danti, grati animi honoraria demonſtratione. Huius ergo libelli, opere expreſſa recenſio, fuit ratio vitæ quam Ignatius tenuit, ſed mire potens ad inſpectantium animos, imitationis eiuſdem ſtudio inflammandos. Quare nihil potuit ipſius filiis venire optatius, Romana commoratione, quod vel vno ex eius aſpectu ingentes haurirent ad perfectam virtutem ſpiritus. Atque hinc Lainij lacrymæ quoties Roma eſſet recedendum; hinc eiuſdem crebræ conteſtationes, ſibi acerbius in vita nihil eſſe, quam procul ab Ignatio viuere. Hinc illud etiam Simonis Rodericij affirmantis, poſt votum Indiarum, nihil ſe ardentius cupere, quàm vt Romæ Ignatio mancipij loco (ſic enim loquitur) inſeruiret Hinc illæ demum procul agentium literæ, repetentium dulcem memoriam illius temporis, quo verſati cum illo fuerant, XI.

iiſque inuidentium quibus dabatur cum eo degere. [In ea ſchola (inquit Caniſius Romam ſcribens ad quendam ex amicis) paupertas diues, libera ſeruitus, humilitas glorioſa, & Ieſu in cruce morientis amor nobilis, verè & ſolide diſcitur. Equidem quoties in mentem reuoco, philoſophiæ illius formoſiſſimam ſpeciem, cuius omnibus vobis magiſterium in promptu eſt, agnoſco, Romæ quid boni poſſederim, quid illinc recedens amiſerim, damnaríque me negligentiæ, & ſocordiæ, interius ſentio, quod breui dum licuit tempore tam opportunis præſidiis non fuerim vſus ardentius.] Sic Romæ profeſſorum domum, ſua quadam Epiſtola Polancus, viuente Ignatio cor Societatis eleganter vocauit, ex quo illa vitam vt fonte duceret; caput ex quo agendi principium & motus; pectus ex quo virtuti nutriendæ, & corroborandæ confecta duceret alimenta. Quæ vitæ fœlicis ratio, in ſuimet cohercitionem atque imperium aſſiduè incumbens, accendebatur Ignatij adhortatione, huius enim erat conſuetum ferè argumentum, de interioris hominis conformatione; de allidendis ad crucem voluntatibus cuiuſque propriis; de comprimendis affectionibus animi, ſubiugandiſque ad nutum diuinæ rationis, & extra domeſticas cohortationes, in familiari etiam ſermone, qui ſemper de Deo, vel ad Deum erat, nihil inculcabat ſæpius, & vrgebat, vt illud *Vince teipſum.* Quod ex eius diſciplina ſumptum Xauerius tam altè imbiberat, vt noſtris inter Indos nihil æquè repeteret, vt hoc idem *Vince teipſum.* Verbis enim duobus in agendi arte, quæ ſanctorum ars eſt, vberiore complexu omnia colligit, quam voluminum multorum laborioſa prolixitas. Cumque toties vir tantus vnum fere id verbum recoqueret, velut Indorum Apoſtolo tam eſſet ſterilis diuinarum præceptionum vena, vt præter duas illas voces nihil noſſet fundere: rogatus quandoque eſt, cur idem ſemper iteraret? quia, inquit, hoc ego didici ab optimo patre noſtro Ignatio; & verè didicerat, non tam audienda, meditandáque illius victoriæ neceſſitate, & pretio, quam agendo, ſecumque pugnando ductore Ignatio, vſuque egregio quotidianæ victoriæ ad palmam ſanctitatis, quam tandem adeptus eſt currendo. Plurimum quidem Ignatius precationi tribuebat, multáſque illi diebus ſingulis horas dabat, ſed hac lance, magnarum virtutum pondus legitimum nequaquam exigebat; nec exiſtimabat ſanctiorem qui patientius oraret, ſed qui debellaſſet ſeipſum potentius, ſenſuúmque, & animi ſeditioſos motus generoſius calcaſſet. Id quoque non raro aſſerens longo ſibi vſu exploratum: inter centum, qui ſanctimoniæ medullam in perpetuandis orationibus quærerent, repertum iri vix nouem aut decem, quos non priuati næuus iudicij, obſtinatique in ſuam ſententiam, & intractabilis ingenij non inficeret ſcabies, nulli regulæ ceſſura; vt qui ſe putent iura, & regulam poſſe aliis dicere. Ex oppoſito vero pluris æſtimabat actum heroicum ſubactæ fortiter naturæ, & opinionem ſui magnam contemptu maſculo proterentis, quam piorum ſuſpiriorum lenes auras, & multarum horarum fletus dulciſſimos. Sæpenumero etiam timere ſe dixit, ne alia via pararemus eundum ad ſanctimoniam, quam quæ Societatis eſt propria; poneremúſque in precum aſſiduitate, quod

eſt

eſt in domandis affectibus collocandum. Natali autem ad producenda precandi ſpatia toties nitenti, prolixa quidem meditatione opus eſſe reſpondit, ad obtinendam ſuiipſius dominationem, ac de illa cum Deo ſecumque ſedulo tractandum; cæterum eam qui ſemel adeptus ſit intra horæ quadrantem procliuius Deo inhæſurum & arctius; quàm multis horis, quemlibet alium affectus parum edomiti; aſſurgendi enim ad Deum eique inhærendi, impedimentum grauius nullum eſt, quam eſſe ſuimet tenacem, ſibique inhærere, quo ſurſum conantem animam nihil infeſtius, & miſerabilius deprimit. Ad hanc normam emendans Ludouicum Gonzales in quodam inſigni Dei ſeruo precandi ſtudium mirificè laudantem; vincendi domandíque ſui ſtudium in eo laudauit, eodémque iudicio de adiutoribus laicis duobus; alterum placida, miti, & imperturbata naturæ potius indole quam virtutis, poſtpoſuit alteri, violento, præcipiti, efferaríque in verba, & motus impatientiæ procliui: verum hos auſus, & impetus, animoſo conatu ſæpius elidenti, reſorbentique verba iam linguam vrentia; huic enim, macte animo frater, inquiebat, expugna teipſum fortiter, & duplo meritis auctior euades quam illi, & illi, quibus lentum ac lene ingenium nihil faceſſit negotij. Alium item adiutorem nactus, ſubducentem ſeſe ab cœtu reliquorum, quod bili arderet ignea faciléque irritabili, erras, ait, mi frater, nec fuga hic hoſtis, ſed pugna vincitur, nec ſanat iracundiam ſolitudo, ſed diſſimulat, & tegit; plus Deo daturus es, pluſque accepturus, aſperitatem ingenitam vel interdum vel crebrius frangendo, domeſticæ conſuetudinis occaſione bene vſus; quàm ſi annum totum ſpelunca conditus, & mutus lateres. Tandem quos norat virtutis purgandæ egregiè auidos, eos ad ſui victoriam præcipuo ſtudio promouebat, in quibus fuit qui ſe ad templa ſeptem, indulgentiæ gratia inuitanti, lepide excuſarit, ſe domi non ſemel in die, plenam indulgentiam conſequi.

Sed de priuatis dotibus hactenus, quibus animum ſuum excoluerat Ignatius, nunc ad publicas tranſeamus, quarum locuples apparatus illum effecit idoneum, vt aliorum quoque mentes excoleret; inde ſpectandum veniet, ad parandam in eo harum ſedem virtutum, & remunerandum earum laborem, quàm ſe illi Deus abundè infuderit, prouexeritque illum ad culmen ſummæ caritatis, & vitam diuinam in terris fruendam. Verum de ardore animarum quo flagrabat, priuſquam incipio, non parum intereſt animaduertere, futuros fuiſſe erga Ignatium honores mortalium longè multúmque proniores, ſi ſui vnius perficiendi ſollicitudine totum circumſcribere voluiſſet ſanctimoniæ ſuæ negotium: nam hominum magna pars, nec vero ſenſu diuinorum nec iudicio ducitur, nec illa æſtimat de excelſitatis ſuæ præſtantia, & gradu, ſed de iis quæ ſunt prodigioſius peregrina, & quæ putat factu, futura ſibi fuiſſe difficiliora magiſque inuia, iis demum tribuit ſanctitatis palmam numeris omnibus abſolutæ. Vt ergo ſe quiſque magnoperè amat, & ſui corporis diligenti obſequio & cura ſollicitè ſanè afficitur; ita quempiam videns inſolentibus pœnis, in ſeipſum ſæuire, virum ſtatim

XIII. *Vulgus, virtutum malus index, valdè conſpicuas, à perfectis non ſecernit.*

tetur:

retur inter ſanctos heroem, & præ cæteris admiratur: iam illos quinque & triginta annos quos Deo vixit Ignatius, ſi qua Manreſæ inierat aſperitate vitæ decurriſſet, auxiſſet quin etiam illorum cruciatuum menſuram pro incrementis ſuæ caritatis, quanta, & qualia de illo canerentur? Saccus, cilicium, catena, ſpecus, noſocomiorum longa, ſordida, purulenta obſequia, ad hæc perpetuæ ferè inediæ, vigiliæ, meditationes, flagellationes; ad hæc ærumnoſa peregrinantis itinera; ad hæc contemptus, ludibria, ſtoliditatis opinio cupidè captata, vita denique omnis, morte prope diuturna crudelior, hæc inquam & alia olim à nobis narrata fuſius, quæ gradus illius quem aſſecutus eſt fuere tantum leuia rudimenta, ſi pari ſemper ſui, dicam verius lanienа, quàm vexatione tenuiſſet; haberetur vulgo in ſumma admiratione ſanctimoniæ excellentis, cuius apicem vulgus non putat poſſe attolli ſublimius. At hoc omni horrore depoſito, mirabili magis quam vtili, reuocare ſe ad conuerſionem pereuntium animarum, atque in hunc finem difficultates literarij ſtudij diuturnas propéque inſuperabiles deuorare; exinde ciuilius, & humaniùs agere; ex communi more, veſtem deinceps, victúmque moderari; delectum habere præſtantium comitum; pro adamatis criminationibus, atque infamia, ad tuendam famam inſurgere; ſtabilitæ demum religioſæ familiæ, viuendi normam congruentem, ac propriam, ad poſterorum exemplum præire, omnem illum ardorem corporis affligandi, conferendo in animi culturam, iis tantum ex eo duriore paratu ſeruatis, quæ primario non obeſſent proximi iuuandi officio; hæc ſupremum licet obtineant perfectæ virtutis faſtigium, quæ perfectionis alienæ cum propria ſtudium, pari nexu iungit, & Chriſto vnicè placuit, niſi apud homines diuinorum eximiè peritos, mentéque ab inferioribus ſubuectos, ſuo certo pretio nequaquam penduntur: ſi tamen gradus excellentiſſimi erga Deum amoris (qui ſanctitatis anima eſt) de operum merito, & præſtantia æſtimemus in promptu eſt Chriſti regula de qua nefas eſt dubitare, Petri enim erga

Orat. de S. Philonio. ſe amorem exploranti, cum reſpondiſſet Petrus, *etiam Domine tu ſcis quia amo te. Non dixit Chriſtus*, ait Chryſoſtomus, *abiice pecunias, ieiunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, dæmonia abige: nihil horum, vel aliorum rectefactorum in medium adduxit; ſed omnibus illis prætermiſſis, dixit illi, ſi diligis me paſce oues meas.* Iam ergo videndum cuiuſmodi fuerit & & quanta in hoc iuuandarum animarum diuino negotio Ignatij virtus, & Sanctitas.

XIV. *Quanto ardore ſalutis alienæ flagrauit Ignatius.*

Eccl. 46.

Et occurrit imprimis ea laus quam illi Gregorius XV. attribuit, cum de illo ſanctis adſcribendo Cardinalium rogaret ſententiam. [Videri, ſcilicet verè, ac præclarè B. Ignatio deberi, quod duci præſtantiſſimo Ioſue adſcribunt diuina oracula, *fuiſſe magnum, ſecundum nomen ſuum: maximum in ſalutem electorum Dei, expugnare inſurgentes hoſtes, vt conſequeretur hæreditatem Iſraël.* Igne ſiquidem ardentiſſimo diuinæ caritatis, eiuſque in eos beata incendia ſparſiſſe perpetuò, qui eſſent ad vitam cœlitus deſtinati: conſcriptum ab eo ad Chriſti prælia militem, armíſque inſtructum cœleſtibus; ductum

ctum in hoſtes qui tunc erant aggreſſi ſalutem piorum exſcindere, ducique nunc etiam magna Eccleſiæ gloria, Deo ſanctos conatus, lætis ſucceſſibus promouente.] Sic prorſus appoſitè Pontifex ad illam qua Ignatius ardebat animarum procurationem, in qua magnum fuiſſe, & ſui ardorem æquaſſe nominis (quod igneum ſonat) maximum autem in aliis igne non diſpari inflammandis, clarum eſt ex eius tum deſiderio ingenti ſalutis alienæ, tum ex voluntatum conuerſionibus ad Deum illud eius deſideriū conſecutis: poſt vero ſemper adeoque nunc etiam, eius inſtinctu ductuque vigentibus; vt enim præclare Cardinalis Bandinus hac ipſa in cauſa; quicquid vſquam nunc patrat, vel patratura eſt dum ſtabit Societas, ex eo ſemine oritur, eiuſque radicis fructus eſt. [Magna quidem eſſe, ac ſtupenda quæ viuens geſſit Ignatius, ſed præter hæc multa, & fortaſſis maiora nunc quoque gerere, quantam enim ſementem doctrinæ cœleſtis toto orbe facit inſtituta ab eo Societas; quàm multos ad Deum ethnicos, ad matrem hæreticos reducit; quot ſapientiæ fouendæ, & expoliendæ gymnaſia aperit, omnia Ignatio deberi] vtque promiſſarum Hebræis ſedium feracitatem incomparabilem, racemi vnius prodigium arguit, ſic (inquit alius, magni inter præſules nominis) hominum caritate quàm immenſa ferueret Ignatius, eius prædicant inſtituta, & quæ vbique, illorum præſcripto, & præſidio peraguntur, ac deſideriis illius, nec meta nec modus, præter orbem fuit; eodem complexu mortales vniuerſos ardebat religionis ſacroſanctæ amori, & obſequiis ſubdere: ex quo illa eius ad Luſitaniæ legatum reſponſio, peragrandis Indis, ſex è Societate poſtulantem; quid igitur, ait, ſociorum, in reliquum orbem, reſiduum fiet? hinc & voces ignitæ quas ſuorum ſubdebat pectoribus, cum miſſos ad prædam animarum, in diſceſſu ſalutans *Ite*, inquiebat, *omnia incendite, & inflammate.* Illo nempe igne quo de irato cœnobita vindictam grandem quandoque experiit, nam is cum minacibus nuntiis ſignificaſſet Ignatio, effecturum ſe vt Perpinianum vſque ab Hiſpali, quotquot ex eius ſociis reperiſſet, omnes igni probroſo traderentur, renunciari illi iuſſit Ignatius, optare ſe maiorem in modum, vt non ipſe modo eiuſque amici, & familiares, ſed quicquid eſt hominum in mundo, amoris diuini flammis fœlicibus vrerentur. Hinc illæ denique ad erudiendos in Chriſto infideles, virorum fortium expeditiones ab eo ſuſceptæ, in plagas quatuor vniuerſi, etiam ad Indos, ipſis quoque Indis ignotos, quarum ſucceſſus egregij, dolore continuo diſrumpunt hæreticos: in iis neſcio quis, profectis inde ſuorum cladibus, ac ſui ſimilium exprimendis, nihil excogitare potuit aptius, quam vt diceret à Paulo III. datam Ignatio, vt regi ventorum Æolo, poteſtatem, quoquo verſum ſuos, in omnes mundi prouincias immittendi, *arte ſua vſuros paſſim, ſtragémque daturos.* E contrario tres Romanæ rotæ cognitores, glorioſo Apoſtoli nomine Ignatium eodem iure dignati ſunt, quo Venerabilis Beda idcirco S. Gregorium Anglorum dixit Apoſtolum, quod iis Chriſto ſubiugandis Beatum Epiſcopum Auguſtinum, & cum eo Monachos aliquot deſtinaſſet; nam & ipſe ſimiliter, quod mentem ſapit

S ſ pectúſque

pectuſque Apoſtoli, *Non ſe Chriſti reputabat amicum, niſi animas foueret, quas ille ſanguine ſuo redemit.* Quæ laus eſt à Bonauentura patriarchæ magno B. Franciſco attributa, & ab Illuſtriſſimis rotæ auditoribus in S. Ignatium tranſlata.

XV. *Præſidia iuuandarum animarum, Societati ab Ignatio præſcripta.*

Quantos enim exantlarit labores, ad conſtituendum ordinem, in quo etiam poſt mortem, animarum ſaluti ſpiraret ac viueret, recolenda quæ libris duobus prioribus ſcripta ſunt: calumniæ, vincula, vexationes ſæuiſſimæ, & immaniſſimæ, quibus orſus illius tum adhuc informes elidere, tum in lucem progreſſos extinguere, totis viribus dæmon, inſidiiſque molitus eſt, inde ſuarum iam cladium, & dedecoris coniector non inſcius: poſt hæc, ſtadium literarum quod eodem conſilio initum contranitentibus validiſſimis tribus vt ipſe narrabat, aduerſariis, conſtanter decurrit; ſumma egeſtate, morbis continuis, & intempeſtiua pietate. Sed erant hi fructus caritatis animarum ſalute ardentis, & apparatio ad opem illis efficaciſſimè præſtandã, ita vt de illo veriſſimè dictum ſit à Cardinali de Monte ad Gregorium XV. referente. *Nullum earum cauſa laborem, nullas incommoditates, nullas vigilias, aut corporis dolores afflictationéſque recuſaſſe.* Nec enim profectò illarum ſaluti prodeſſe quicquam tam arduum potuit, & vitæ quoque periculis ita obnoxium, quod non occuparit, ſuóque Inſtituto in miniſterium vindicarit: ætati promiſcuè omni, conditioni & Ordini, regionibus longinquis, & ignotis, omni mortalium generi, ciuilibus, barbaris, rudibus belluarum mori affinibus, debitorem ex æquo ſe credidit, bonóque omnium ſuam operam deuouit. Quare fundatam ab ſe familiam expeditionibus addixit miſſionum tot, ac tam variis, incredibili vbique diuinæ gloriæ prouentu: quarum aliæ aduerſus hæreticos, iuxta & ethnicos, nulla aut vitæ attendæ, aut abſumendæ habita ratione, nauigationibus in fines vltimos; perpeſſionibus, diſciplinis linguarum barbararum; infeſti cœli, & ferarum gentium conſuetudine, ſæpe etiam mortibus, & atrocioribus omni morte ſuppliciis: aliæ in claſſes; in campeſtres exercitus aliæ; in pagos, & montium aſpera, magíſque cultus Chriſtiani peculiaribus auxiliis indiga, quibus frequentia vrbium abundat; in noſocomia, triremes, carcerem, & alia crebrius vſitata: accedunt pugnæ diſputationum, ad debellandos, voce ac ſtylo, hæreticorum prædicantiũ errores; adminiſtrandus orthodoxis ſacrorum vſus, conſeruandus, atque inſtaurandus; tradenda pueris prima fidei doctrina, & regula; conciones in foro; in templis; in ſodalitiis; emendandi mores, ſeceſſu exercitiorum, & vitæ ratio in iis ab curſu fortuito, & periculoſo, in tutum reuocanda: familiaris paſſim, de cœlo, & diuinis ſermo, tanti ad vtilitatem omnium momenti, vt Ludouicus Strada S. Bernardi Monachus non dubitaret noſtra Collegia vocitare tyrocinia vrbium, & publicæ pietatis. Ad hæc agentibus animam adeſſe; damnatos ad mortem ſolari; peſtilentia contactis, ſubſidia corporum, animorúmque miniſtrare, cui tam heroico operi quam multis ſuorum centenis Societas, & litauit hactenus fortiter, & pergit nunc etiam vitam profundere? adiungenda his aſſiduitas

ſcriben-

ſcribendi in omni genere tum ſacrarum, tum communium literarum, emolumento Chriſtianæ virtutis veritatiſque ſingulari. Inſtitutio denique iuuentutis à prima linguarum balbutie ad vltimam ſcientiarum metam, pari ſimul animorum progreſſu ad veram pietatem; ingeniorum ad doctrinam; neque diſpari ornamento rei Eccleſiaſticæ, & ciuilis: ex quo illud magni, nec minus gloria militari quam ſapientia laudati principis, plus eſſe præſidij ad defenſionem vrbium in Societatis Collegio, quam in arce regiis opibus munita. Et Vrbanus VIII. breuiori ad Poloniæ regem diplomate, *in eorum,* inquit, *Collegiis, quæ gymnaſia ſapientiæ habentur, ij gladij ancipites cuduntur, quibus feliciter ſoleant confundi diabolicæ legiones*: & alibi, *qui lacte pietatis iuuentutem nutriunt, & armis lucis hæreſim aut profligant, aut exterrent.* Duo certè Poloniæ reges Sigiſmundus & Stephanus Imperatores duo Ferdinandus primus, & ſecundus ad ſtabiliendam ſuis in regnis religionem Chriſtianam, hæreſum nouitate miſerè laborantem, nullum ſe aiebant firmamentum expertos validius, eruditione Iuuentutis, Societatis Patribus commiſſa. Quod item de eadem peſte ab regnis Indiarum & Luſitaniæ prohibenda ſcriptores non dubiæ fidei affirmant.* Quapropter huc ſemper errorum ſigniferi neruos omnes verterunt vt de vrbibus, & regnis exterminarent Societatem noſtram, quò vt dixit præclarè ac regie Henricus IV. Galliæ rex, cum ea & muſæ, & adoleſcentiæ altrices, caſta fides, & vera pietas cum muſis pariter exularent. Illa quidem Vilnæ ab Zuinglij aſſeclis, tanto molimine, ſumptibus, ac fama, erecta Academia ad florem lituanæ Iuuentutis latè venænandum, in ſolitudinem recidit, poſtquam Societatis Patres eadem in vrbe ſcholas inchoarunt, tanto illo concurſu ad Patrum academiam conuerſo. Hinc porro quantum, & quam multiplex bonum hominum generi, ardens Ignatij attulerit caritas, nec à me ſat decet, nec ſat valet paucis comprehendi: norunt hoc familiæ, Academiæ, clerici, religioſi, ciuitates, & earum nonnullæ carendo penitiùs, quàm fruendo perſpexerunt. Ad momenti ſummam ſufficiat quod cordatiſſimi homines ſcripſere. Si de cœtero otioſa, hoc vnum egiſſet Societas, atque ob hoc vnum inſtituta eſſet; fuiſſe tanti.

Payua. Rocuſ. Boterus, &c.

XVI. *Quam accuratam Ignatius rationem à ſuis exigeret, geſtorum in proximi ſalutem.*

Vt vero nihil omiſit Ignatius quo poſſet animis prodeſſe; ita rationes quam accuratiſſimè exegit, tum crediti ad hoc cuique muneris, tum prouentus ex eo collecti. Primis fundatarum initiis ſcholarum, volebat de numero auditorum quot hebdomadis moneri; religione Obedientiæ obſtrinxit qui noſtris in Italia & Sicilia præeſſent, hebdomadis etiam ſingulis ad ſe diligenter perſcriberent quicquid ad ſalutem animarum ſuis in Collegiis actum eſſet, quod idem ab iis, eadem lege teneri, quot menſibus voluit, qui Societatem in Germania, & Hiſpania regerent; ab iis vero qui apud Indos præeſſent, annuatim; præter alias geſtorum enarrationes vnoquoque mittendas quadrimeſtri. Quod tam ſollicito calcari incitabat operarios ad ſtrenuè agendum, gnaros quantopere Ignatij cura in id incumberet, vt ſcribens ad illum Andreas Fruſius quæ ab vndecim patribus in Dei gloriam

gerebantur Venetiis, ſic Epiſtolam ordiretur. [Satisfacio his literis P. V. mandato, ex quo inter alia complura, ſingulare id haurio, quod me ſupremi metu iudicij afficit. Nam ſi tantulæ rei, nullo noſtro periculo reddenda ratio, multa nos verecundia ſuffundit, vtpote conſcios muneris parum à nobis cumulatè impleti, tametſi noſtra non hic tribunali ſiſtuntur peccata; ſed de iis ſolum inquiritur quæ per nos egit diuina bonitas; quanto pudore neceſſe fuerit confundi, & obrui in illo communi examine, non diuini modo operis negligentius tractati, & occupatorum perperam ipſius donorum; ſed omnium prorſus erratorum, adeóque etiam illorum, quæ vix inter errata numeramus.] Nec erat metus huius cauſa quod ipſe cum ſociis otiatus eſſet Venetiis, narrat enim de ſcholis quatuor linguæ tum Græcæ tum Latinæ; de concionibus feſtorum dierum; de traditis Chriſtianæ doctrinæ principiis, confeſſionibus abſque numero, iiſque vitæ ſæpius vniuerſæ, nec raro externorum nobilium, qui Brixia, Vincentia, Patauio, & circum aliunde confluxerant; de pauperum alendorum, cura & iuuandi vtroque in homine carceris; de comparatione honeſti receptus, ab turpi quæſtu abſtractis feminis aſſignandi, de eruditione Turcarum ad ſacrum baptiſma; quibuſdam vero Apoſtatis à Mahomete impuriſſimo ad Chriſtum; Lutheranis, quos illuc bona ſors tulerat, ad Eccleſiam reuocandis; de cooptatis domum piis ſacerdotibus non paucis in conſortium ſanctarum eiuſmodi occupationum; quæ omnia breui veris vnius ſpatio peracta ſignificat Fruſius anno 1552. Tales Ignatio legenti Epiſtolas, lucebat in ore incredibilis animi voluptas, erumpebántque præ gaudio lacrymæ, ac ſublatis identidem in cœlum oculis, crebræ Deo gratiarum laudes, qui tam vilibus adminiſtris tam ingentia patraret nec puto, abeſſet: ab ſimili ſenſu, cuius ſub pectore micaret ſcintilla feruidæ caritatis, ſi recurreret quæ apud nos ſeruantur volumina literarum, quibus vndique terrarum docebatur de cōuerſionibus ethnicorum, hæreticorum, & ſceleratorum, aliiſque Apoſtolici ſpiritus eximiis fructibus. Contigit autem inter tam plenas multorum epiſtolas, à Iacobo Loſtio è Sicilia ad illum ſcribi, quamuis inde continuis meſſibus pius labor noſtrorum abundaret, illam tamen hebdomadam fluxiſſe ſterilem, nec ſe quicquam habere quod ſcriberet, niſi quod planè nihil haberet. Quam epiſtolam deoſculatus eſt, & pro ingenua ſcribentis modeſtia non minus iucundè accepit, quam ſi multorum valde inſperatam pœnitentiam nuntiaſſet. In rectoribus porro tanto quiſque illum delectabat magis, quanto eſſet petendo ſtrenuarum operarum ſubſidio crebrior, & importunior; vocitabátque Angelum Senenſem, Panormitanum, Neapolitanum, præpoſitos innuens illis Collegiis: ac licet apud ſe Romæ aliquamdiu haberet homines vtilitatis laudiſque præcipuæ; haud ſua vnquam cauſa, vel ob oneris ſui partem in eos deflectendam retinuit, ſed in alia diuiſit loca; nec quenquam paſſus eſt certo affigi Collegio, niſi parem illic viribus ſuis haberet materiam, aut eſſe alibi fructuoſior non poſſet. Quod ſi Rectores doluiſſent, eorum querelis ſatisfaciebat, rogans quid eſſent igi-

tur

tur acturi, ſi fato fungerentur quos ſibi eripi noluiſſent. Quanquam operum partes quas vno diuini obſequij iudicio ſuis diuidebat, poſtpoſita mortalis cuiuſuis interceſſione; tam iuſto veróque examine libratæ cernebantur, vt quos præter Dei gloriam nihil moueret, implerent opinione æquitatis, nec poſſent illas improbare, & viri vndecumque magni, ſuam de iis ſententiam, in eius arbitrio ſecuri reponerent. Inter hos Cardinalis S. Crucis, anno 1547. Ignatium monens, occupari ab ſe Tridenti Lainium in colligendis erroribus quos eſſet Synodus damnatura, quod ægrè poterat alteri committi, ſubdebat [ſi tamen aliud tibi videbitur, opúſque imperfectum relinqui, vt primum ſignificaueris, id fiet] quæ ratio noſtrorum labores eo conuertendi, vnde maiores ad Dei gloriam acceſſiones affulgerent, ad hoc illum induxit, ſtupendum planè conſilium, euocandi Romam Xauerium vſque ab Indis, ac niſi appulſum literarum quibus redire iubebatur, Xauerij obitus præuertiſſet; non ambiguè reipſa conſtaret, tum publico Eccleſiæ vſui, tum Societatis nominatim, Xauerium futurum fuiſſe in Europa quam in Oriente fructuoſiorem, nam vtroque hoc orbe in lancem impoſito, cum aliunde Indorum culturæ non deeſſent præſtantes Euangelij præcones; ſed harum profectò partium, cura debuit geri, hòc magis ſollicita, quod in iis cor latet, ex quo in membra longiſſimè diffuſa, vitæ aut ſecus; boni malive vis omnis diffunditur: & hoc etiam in eo quod ſequitur ſpectauit Ignatius, cum enim ad eum Xauerius Antonium Fernandium adiutorem miſiſſet, expoſiturum coram, miſeram Indorum deſtitutionem, & conſcripturum quæ ſecum duceret auxilia operariorum, re diu multúmque verſata Ignatius, induci non potuit ſuis Europam ſubſidiis priuare, quæ vt eſſent ingenti numero, ſed erant nihilominus neceſſitatibus temporum longè imparia; & P. Ribadeneiræ, preces in Antonij cauſa dolentius interponenti: ſcias Petre, ait, & certum habeto, non minus has plagas ſtrenuis operis egere, ad tuendam inter Chriſtianos, fidei ſacræ incolumitatem, quam ad eiuſdem primordia ethnicorum animis inſerenda.

XVII.
Quam efficaces Ignatij ad ſuos Epiſtolæ, & quanti apud ipſos earum vna ponitur eximiis plena documentis.

Huic diligentiæ repetendi ab ſuis aſſiduè operis à conditione illorum, & caritate ſua nequaquam degeneris, comes aderat par cura fingendi illos ad hoc opus, exornandíque iis dotibus quibus ad auſus diuinæ gloriæ ſtrenuos paratiores accederent, adhiberíque ad eos aptius à Deo poſſent: & cùm vbique non liceret magiſtri coram, boníque ductoris officio fungi, præſtabat hoc ipſe per literas, in quibus ſe ſuis præſentem ſiſtebat ſua illa flagrantem caritate, qua quocumque illæ mitterentur omnia inflammabat. Harum vnam ad Conimbricenſe Collegium, meminit Martinus S. Crucis, Romam in hunc modum ad amicum Scribens. [Venerunt ad nos Patris Ignatij expectatiſſimæ, & optatiſſimæ literæ: præter eam quam omnes inde hauſere voluptatem, incredibile eſt quam acres ſingulis ad omnem virtutem, & ſcientiam ſubdiderit ſtimulos, nec ſemel legiſſe ſat fuit, rogant multi quot hebdomadis relegi, nec deſunt qui eius duxerunt

Apographa quæ ſemper in oculis habent; ac meritò, cuncta enim complanat quæ moram nobis in curſu ad Deum facere conſueuerunt, in eumque nos mirificè incitat & confirmat.] Aliam eiuſdem Epiſtolam Ludouicus Mendoza quanti faceret oſtendit, reſcribens, ſibi veniſſe gratiorem quam ſi pignus ſacræ purpuræ pileum à Pontifice accepiſſet. Errarim longius ab hiſtoriæ filo, ſi vel tantum ſelectas ex iis literis ſententias aliquot retulero: vnam dabo ſolummodo Epiſtolam integram, in reliquarum ſpecimen & ſaporem, illius æquè, vt ſpiritu, ſic prudentia animatam, eam ipſam quam mox aiebamus ab eo Conimbricam ad noſtros miſſam. [Gratia & amor æternus IESV CHRISTI Domini noſtri, ſit ſemper in fauorem & auxilium veſtrum. Amen.

1. Sæpè, cùm litteris Fratris noſtri Simonis, tum à ſancta Cruce, de vobis nuntios accepi. Neque Deum fugit, bonorum omnium fontem, quantam lætitiam animo & conſolationem hauſerim, cum quibus ſtimulis diuina Maieſtas veſtra in virtutem ſtudia incitaret, accepi. Quod etiam in his plagis tanto à veſtris locorum interuallo, & longinquitate diſiunctis, magno eſt multis animo & exemplo. Atque illud quidem omni vero germanóque Chriſtiano, meritiſſimo iure, lætandum intelligo, cùm & Dei creatoris noſtri gloriam quantùm maximam honorémque diligere, & ipſius imaginis, quam pretioſo ſanguine vnigeniti filij ſui redemit, vtilitate emolumentóque gaudere, communi omnes obligatione teneamur: mihi verò in primis in Domino lætandum, qui non modò nulli in hoc genere cedere, ſed peculiari etiam amore veſtri ardere, & flagrare debeam. Sit laus & Gratia Deo Creatori noſtro, ex cuius infinitâ liberalitate & munificentiâ, bonorum omnium ratio gratiæque redundant. Faxit diuina Maieſtas, vt ſuus ille fons diuinæ miſericordiæ, largiori in dies perennitate ſcaturiat, vt quod in vobis clementer inchoauit, aſſiduâ acceſſione, cumulóque perficiat. Nec verò dubito, quin ſumma eius bonitas, immenſus amor, caritáſque paterna (quæ ad perfectionem nobis ſponte largiendam, quàm nos ad eamdem veſtigandam paratior eſt) ad egregios exitus ſua cæpta perducat: quod ſi ſecus haberet, æternus eius Filius ad eam perfectionem, quæ à ſolâ ipſius benignitate dependet, nequaquàm in hæc verba nos hortatus fuiſſet: eſtote perfecti, ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt: vt quod ad illum attinet certum omnino ſit, illum ſemper eſſe ad liberalitatem paratum: modò altam in nobis profundámque humilitatem, & dignum ſuâ gratiâ deſiderium inueniat, & benè acceptis beneficiis vti, & in impigrâ gratiæ cooperatione verſari inceſſanter nos videat. Quo ſanè in genere committendum non puto, vt qui veſtrûm in hoc virtutis ſtadio, brauij ſtudio gratiáque decurrunt, non eos ſuis aculeis ſuſcipiam. Quamobrem veſtrum eſt ad acquirendam virtutem, veſtram omnem operam induſtriámque conuertere, ſi quam non modò in veſtro Regno, ſed alibi paſſim, in multorum animis expectationem concitaſtis, ſuſtinere velitis: qui cùm vobis interiùs, & exteriùs, ſuæ præſidiis gratiæ vndequaque vallatis,

Matth. 5. 48.

vallatis & peculiari quodam fauore dotatis, benignè Deum facientem aſpiciant, à vobis non immeritò inſignem quemdam fructum,& extraordinarium expectant.

2. Et verò, quem tanta, quanta vos ſeruiendi Deo obligatio deuincit, vulgari labore & famulatu non eſt contentus, qui par quidem obligationi ante veſtram vocationem fuiſſet, quia quod tunc temporis non in minimis erat ponendum, iam certè vobis in nihilum verteretur. Neque enim Deus vos ſolùm eduxit, de tenebris in admirabile lumen ſuum; & tranſtulit in Regnum Filij dilectionis ſuæ, quod cum aliis fidelibus vobis voluit eſſe commune; verùm etiam vt meliùs puritatem ſtudiúmque Rerum ad ſuum obſequium pertinentium tueremini, è voragine illâ gurgitéque mundano vos amantes extraxit; non ſolùm vt ne veſtra ſalus & innocentia in diſcrimen veniret in mediis procellis, & tempeſtatibus iis quas nunc bonorum & opum, nunc honoris & gloriæ, nunc voluptatum auidiſſimus turbo, ac importunus metus naufragij & iacturæ, excitare conſueuit; ſed etiam inſuper vt ne veſtrum animum humanæ res viles atque labiles irretitum tenerent, & veſtrum cor in varias partes diſtractum occuparent; quò gloriæ diuinæ, quò veſtræ ſaluti, quò auxilio proximi, (quem in finem vos condidit) vos totos certatim penitúſque dedatis. Tametſi autem quidquid Chriſtiana Doctrina complectitur, ad eum vos finem dirigat & perducat; nihilo tamen ſecius vos eò vocauit, vt ad Dei gloriam, proximíque ſalutem Iuge ſacrificium vos exhibeatis: eius bonum & progreſſum ſpiritualem, non tantùm exemplis, deſideriis, internis orationibus aſſiduè procurando; ſed mediis etiam, & inſtrumentis externis, quibus vt alter alteri ſuccurreret, & proximum iuuaret, diuina prouidentia præcepit. Atque inde videre licet, ad quàm celſum, nobile, & regale genus viuendi vos extulerit, cùm nec in hominibus, nec in ipſis Angelis, quàm in ſe Deum magnificè laudare, & eius res creatas, pro earum captu, ad ipſum conuertere, nullum exercitium officiúmque ſublimius reperiri poſſit. 1. Petr 2.9. Coloſſ. 1.13.

3. Gaudete igitur, & infinitas agite Deo gratias pro tanto beneficio: cui vtcumque pares, vt eſſe poſſitis, particularis gratiæ ab ipſo auxilium opémque poſtulate. Nam magnâ certè vobis opus diligentiâ, vt tantum finem aſſequi valeatis. Quæ retrò ſunt, quæſo, in gratiam Iesv Christi obliuiſcimini: Et quaſi nunc primùm tam longum iter ſuſciperetis, virtutis viam indefeſſo progreſſu alacriter metimini: Et in bonis veſtris ſanctíſque exercitiis ab omni tepore atque pigritia, tanquam ab hoſte capitali abhorrete. Illos ſibi quiſque ad imitandum proponat, quos diligentia inſignes & magnanimitate videbit. Cauete ne filij huius ſæculi maiori curâ & ſollicitudine in caducarum rerum, quàm vos æternarum aſſecutionem, incumbant. Pudeat, quòd in mortem illi, quàm vos in vitam citatiori gradu ferantur. Viles, abiectos, imbelles vos, ignauóſque putate, ſi vel vnus in aula reperiatur, qui vt terreni principis fauorem neſcio quem

quem, & gratiam aucupetur, ipſius nutibus diligentiùs ſeruiat, quàm vos, vt gratioſi apud cœleſtem Regem Imperatoréimque euadatis: Et ſi in bello miles generoſiùs pugnet vt victoriam obtineat, futilem gloriam colligat exuuias conſequatur; quam vos vt de vobis victoriâ ſtrenuè partâ æternam gloriam in cœleſti Regno conſecuti triumphetis. Quorca per IESVM CHRISTVM vos oro, & obteſtor, vt nullum vnquam in diuino ſerui-
Prou.13.4. tio teporem admittatis: quandoquidem, arcum frangit intenſio, animam remiſſio: & contrà vt teſtatur ſacra pagina, Anima operantium impinguabitur. Fouete ſemper in ſinu cordis veſtri viuidum quemdam ſanctúmque feruorem ad quoſvis pro virtute exantlandos labores: quia rarum aliquod & eximium facinus, ſexcentis vulgaribus minutiſque antecellit: ad quem enim virtutis gradum multis annis piger non poteſt adrepere, exigua temporis intercapedine, diligens mirabiliter volat.

4. Certum eſt etiam pigros, quòd ſe ipſos non vincant, nec ad animi pacem, nec ad perfectam vnquam vllius virtutis poſſeſſionem venire; cùm tamen diligentes vtrumque paucis diebus facilè conſequantur. Eodem accedit, vſu ipſo & experientiâ patere, non ignauos & tepidos, ſed ardentes & gnauos in obſequio diuino animi pace & tranquillitate potiri. Et meritò quidem: dum enim in victoria ſuipſorum laborant, vt amoris proprij ſe à vinculis laxent, vſque ab imis fibris mœſtitiam, mœrorem, alioſque turbulentos motus animi euellunt, & ſenſim ſine ſenſu virtutum habitudines ſuis animis induunt, à quibus parati, quaſi natura duce, deinceps operantur, & ad ſanctam à Deo percipiendam lætitiam conſolationémque parantur: quia vincenti dabitur manna abſconditum. At verò
Apoc.2.2. contrà negligentia & tepiditas ſemper mœſtos pariunt ignauo labores, quòd illorum cauſam, amorem nempe proprium, non procul amandet, nec bonis operibus Dei gratiam mereatur. Nullum ergo laborem in bonis omnibus, laudabilibúſque exercitiis detrectare debetis: quia vel in hac vita, in ſtudio perfectionis Religioſæ, & in conſtanti bonorum operum & virtutis exercitio, ſancti feruoris fructum deguſtandum capietis. Deinde ſi mentis oculos in gloriæ æternæ præmium mercedemque iaciamus, nullo negotio nobile illud S. Apoſtoli in animum inducemus.
2.Cor.17. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis: quia, quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

Quòd ſi in mundo, in Chriſtianis omnibus, qui Dei cultum & obſequium profitentur, feruor ille elucere videtur; quanta vos tandem manet in cœlo Corona, ſi ad veſtram vocationem vos totos fingatis; cuius tota ratio, non in eo ſolùm conſiſtit, vt ipſi apud Deum in famulatu ſimus, ſed vt alios multos ad eundem trahamus? De illis enim ſic ſcripturæ lo-
Dan.12.3. quuntur: Qui ad Iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ fulgebunt in perpetuas æternitates. Quod in illos conuenit, qui & in ipſa ſpiritualium

armorum

armorum tractatione, & in ſolerti ad illa præparatione, diligentiâ quàm maximâ ſua munera exequuntur. Neque enim ſufficit opera per ſe bona facere, ſed bene facere: cum vnus ex prophetis dicat: maledictus, qui facit opus Domini negligenter, & Apoſtolus, qui in ſtudio currunt, omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium. Item: non coronatur, niſi qui legitimè certauerit, quod de illis dicitur, qui dum adhuc in viuis verſantur, ne latum quidem vnguem de officio diſcedunt. At præter omnia velim vnumquemque veſtrûm cum zelo gloriæ Dei, proximorúmque ſalutis, IESV CHRISTI Saluatoris noſtri puro & ſincero amore lucere. *Ierem.* 48.10. *1.Cor* 9.24. *2.Tim.* 2.5

6. Ad quem finem eſtis vocati, infractis animis enitimini; cùm tot eius causâ vobis à Deo auxilia, & Inſtrumenta ſuppetant. Hæc inſtrumenta ſunt omnia gratiæ dona ſpiritualia, quibus nos in omni bono opere, nos inquam, à naturâ ipſi adeo aduerſos, rebelles, contumaces, hactenus præuenit & præuenire dignatur: Hæc inſtrumenta ſunt incredibiles promiſſiones ſuæ gloriæ, vt communione ſuæ immenſæ præſtantiæ, quod ipſe eſt natura, nos gratia euadamus: inſtrumenta denique, tota iſta rerum vniuerſitas eſt; cùm non ſolùm quæcumque ſubter, ſed etiam ſuper orbes cœleſtes ſunt, illæ nimirum omnes diuinæ mentes, cœleſtéſque Hierarchiæ noſtris ſint ab eo miniſteriis deſtinatæ: Omnes enim ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis: Quòd ſi omnia hæc inſtrumenta ſufficere non videantur, ſe ipſe inſtrumentum præſtitit, cùm pretium noſtræ ſalutis, in cruce ſe obtulit, & in Euchariſtiæ auguſtiſſimo ſacramento in viaticum, & ducem huiuſce mortalis peregrinationis ſe dedit. Heu quid illi ſufficiat, cui non tot bona, & incitamenta ſufficiant, vt ad ſui principis ſe obſequium componat? Et vt ad hoc maiori promptitudine, & alacritate curandum pluribus nominibus nos obſtrictos haberet poſthabitâ quodammodò ſuæ infinitæ gloriæ, quâ fruebatur, præſtantiâ, vt eamdem nobiſcum aliquando communicaret, tanto beneficio nos indignos affecit; noſtris miſeriis ſe onerans, vt nos illis leuaret; ſeipſum vendi volens, vt nos redimeret; infamari, vt gloria donaret; pauper eſſe, vt ditaret; vſque adeò denique infamem mortem ſibi deligere, vt nobis immortalem & beatam viuendi rationem impertiret. Itaque ſi vinculis obligationis tantæ vos ligatos videtis, & ad eius ſeruitium, accretionémque gloriæ toto pectore aſpiratis; in hoc vos tempore verſari habetote, quod etiam atque etiam induſtriam veſtrám zelúmque requirit. Videte quantulus honor diuinæ Maieſtati in præſens habeatur, veneratio exhibeatur, obedientia præſtetur. Imò verò cum intimo maximóque dolore diligenter videte, in quantâ vbique gentium ignoratione verſetur, nomen eius blaſphemis vocibus proſcindatur; & IESV CHRIRTI ſempiternæ ſapientiæ doctrina contemnatur, vita repudietur, pretium ſanguinis vileſcat, & quadam ratione, quantum in nobis eſt, penitùs perdatur, & in nihilum occidat. Tanta illorum paucitas, qui ad ſalutem vtantur. *Heb.* 1.14.

7. Videte veſtrum proximum tamquam imaginem ſanctiſſimæ Trinitatis, ipſius gloriæ capacem, cui totus orbis vtpote templo ſancti ſpiritus, membro IESV CHRISTI, pretioſo eius ſanguine redempto, famulatur; videte inquam, proximum, quot & quantas miſerias incurrat, in quibus tenebris ignorantiæ iaceat, quibus terreſtrium deſideriorum, vanarum opinionum, impotentium appetituum procellis obruatur, quot & quantorum hoſtium impreſſione laceſſatur & impugnetur, cum periculo perdendi non regulas caducas & perituras, ſed Regnum gloriæ & fœlicitatem æternam; & ſimul incidendi in pœnas intolerabiles & ſupplicia ſempiterna: videte, inquam, vt IESV CHRISTI gloriam, honorémque defendere, & proximi ſalutem procurare debeatis: certè videbitis, quāta ad quoſcumque ſuſcipiendos labores præparatio ſit adhibenda, vt apta ad eum finem vos diuinæ gratiæ inſtrumenta præſtetis, præſertim cùm tam rarum ſit bonorum operariorum genus, qui quærant, non quæ ſua ſunt, ſed quæ IESV CHRISTI.

8. Atque eo Conſilio, ita locutus ſum, vt vos excitarem; & ad eorum qui parùm feſtinant, tarditatem curſus, pernicitatem adiungerem; non vt in aliud extremum minùs cauti feruoris vos impellerem: nam ex tepore
Rom. 12. 1. pariter & feruore nimio, morbi animi proficiſcuntur: Rationabile obſe-
Pſal. 98. 4. quium veſtrum, inquit Apoſtolus: & regius Propheta, honor Regis iudi-
Leuit. 2. 13. cium diligit; ſcilicet diſcretionem: & in Leuitico diuinitus præcipitur: in omni oblatione tuâ offeres ſal. Et verò hoſtis ille noſter nullâ re magis caritatem extinguit, quàm immodico & inconſiderato in virtute progreſſu. Nequid nimis, ait parœmia. Quod cùm in omnibus tum etiam in iuſtitiæ,
Eccl. 7. 17. vt monet ſapiens, rationibus obſeruandum. Sic enim: Noli eſſe iuſtus multum: quæ ſi regula & moderatio abſit, bonum in malum deſinit, & virtus in vitium: ac inde incommoda quæ cum mente illius, qui per extremum illud, iter facit, depugnant, alia ex aliis quàm plurima enaſcuntur.

9. Primum illorum eſt, diu illum Deo ſeruire non poſſe vt equis accidit, qui poſt nimium iter incurſu fatiſcunt. Sic ſæpè vſu venit, aliorum operas noſtri gratiâ impediri, cùm noſtras aliis præſtare deberemus. Alterum eſt illum ſibi moderari non poſſe, qui nimias celeritates præcipitan-
Prou. 13. 11. ter ſuſcipiat: nam ſubſtantia feſtinata minuetur, ait ſacra pagina. Atque
Prou. 19. 2. ita æſtus & præcipitatio caput ruinæ eſt; qui enim feſtinus eſt pedibus, offendit. Tertium eſt, illi curæ non eſſe, periculo nimij & inſolentis oneris ſuam nauem liberare. Quia ſi perículoſum eſt, illam ad portum fortunatum appellere, non minoris periculi & diſcriminis eſt, tantum illi pondus atque onus imponere, vt neceſſariâ depreſſione ſubſidat. Quartum eſt, nouum hominem, non autem vt par erat, veterem Crucifigi, cum præ debilitate, exercendæ virtuti vacare non poſſit: Atque ex S. Bernardo, per immodicum illum feruorem quatuor nobis iniuſtè ſubripiuntur, nimirum, corpori effectus, animo affectus, proximo exemplum, Deo honor: vt qui ita ſe gerit, tanquam ſacrilegus, quod templum Dei viuum tam malè habuerit,

habuerit,illorum omnium ſit quæ attigimus, reus; & rationem Deo reddere teneatur. Ad hæc ſuum proximum bono fraudat exemplo, quòd vnius caſus cæteris ſit terrori, & multorum feruori in viâ virtutis teporem adſpergat, & ita proximo offendiculum pariat. Quamobrem idem ſanctus huiuſcemodi hominem, reum veritatis, & inimicum pacis nominatim proclamat. Præterea genus illud hominum arrogans, ſuperbum, glorioſum eſſe ſolet, & in iudicio ſuo cæteris præferendo, & in eo ſaltem, in quod ius non habet, ſibi arrogando, cùm in propriâ causâ quod ſuperioris eſt, perſonam velit iudicis ſuſtinere. His autem incommodis alia quædam accedunt: nempe, tot armorum onus ſubitur, (quod Dauidi contigit in armis Saulis) vt vſus nullus eorum conſequatur, & calcaria quidem, nullum autem frænum indomito equo intractabilique paratur. Vt diſcretio & prudentia ſit opus, quæ vt optimè Diuus Bernardus monet, inter vtrumque extremum progrediatur. Bonæ inquit, voluntati non ſemper credi expedit, ſed frænanda eſt, ſed regenda eſt, & maximè in incipiente, ſi vero vobis rara & inuentu difficilis diſcretio videbitur, per obedientiam, ad quam confugiendum, eius defectum ad ſecuritatem ſupplete; quod ſi quis proprio velit adhærere Iudicio, D. Bernardum audiat. Quidquid ſine voluntate vel conſenſu Patris ſpiritualis fit, vanæ gloriæ deputabitur, non mercedi. Et dicti huius refricate memoriam. Quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ, nolle acquieſcere. Quapropter per obedientiam voluntates veſtras, & iudicia mactate, & nimiam corporis debilitationem vitate.

1. Reg. 17. 39.

Bernard. ad Orat. de monte Dei vitâ ſolit.

1. Reg. 15. 23.

10. Neque tamen putetis velim, diſplicere mihi, aut ſuam apud me laudem non obtinere,quod de veſtris per litteras mortificationibus accepimus: ſi quidem non me præterit, ſanctos olim, ſanctas id genus inſaniendi rationes, præſertim ſuæ conuerſionis initio magno ſuo fructu & progreſſu virtutis, ad ſui victoriam, & maiorem virtutis acquiſitionem adhibuiſſe: ſed illi, qui dante Deo, ſuæ iam voluntatis & amoris proprij victores euaſerunt, longè certè ſatius erit, vt ſe ad normam moderationémque diſcretionis componant, nec ab obedientia recedant, quam vobis maxime, & illam pariter commendo virtutem, quæ alias omnes continet, cuique præcepti nomen Dominus noſter fecit his verbis: Hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem: Neque verò dumtaxat inuicem vos perpetuò diligere & amare debetis, ſed amorem illum omnibus communicare, excitantes in vobis, quoad eius fieri poterit, ſalutis proximi ardentia deſideria, & iuſtam illius, vt IESV CRHISTI ſanguine & morte redempti, rationem habentes vt eâ præparatione, & internæ caritatis incremento, apta diuinæ gratiæ ad cooperationem tam arduam, & præſtantem conuertendi animas ad Deum finem noſtrum vltimum, inſtrumenta euadatis. Neque vos proximo inutiles eſſe credatis, quamdiu affectiones huiuſmodi ſentietis; quia præter fructum veſtrum, multis modis illi vos fructuoſos præbetis: in primis quidem præſenti labore, & illius ſuſcipiendi intentione,

Ioan. 15. 12.

cùm vos omnino totos ad eius inſtructionem, & ædificationem formetis. Etenim quando miles egregiis armis ad ſua cœpta ſe munit, nemo laborem eius ad obſequium ſui principis ſpectare negauerit, licet ante moriatur, quā vota ſua implere potuerit. Itaque ad alias peculiares pietatis orationes, cuiuſque veſtrûm eſt quotidianâ ſe Deo in proximi ſalutem, oblatione dicare. Secunda ratio iuuandi proximi, ſtudio pietatis virtutiſque cenſetur: Ex illo enim, ad eos, cum quibus agitis, pari pietate, & virtute informandos magna vobis aptitudo oborietur. In effectionem naturalium rerum præter communes cauſas, vt cœlum, aſtra, elementa, peculiaris & proxima (quod vſu conſtat & Philoſophiâ) cauſa neceſſaria eſt, quæ forma ſimili producendæ ſit prædita: perinde id eſt placitum diuinæ ſapientiæ vt cauſa proxima, qua vtitur ad aliquem humilitate & caritate exornandum earumdem virtutum ornamentis effulgeat. Itaque dum operam virtuti nauatis, ſimul ſaluti proximi conſulitis: nam licet ad perfectum abſolutúmque inſtrumentum, vitæ ſanctimonia ſcientiáque requirantur; nihilo tamen minus tum ad percipienda, tum ad communicanda dona ſancti Spiritus, multis partibus litteris bona vita antecellit. Tertia ratio eſt virtutis veſtræ exemplum, ex qua, non ſolum per veſtras, quæ Dei eſt gratia, ſed per omnes etiam regiones Eu[illegible], bonus odor afflatur: qui ſanctitatis & bonæ vitæ odor, vt in immenſum excreſcat, ſua dona noſtrum Dominum vobis conſeruaturum, aucturumque confido. Quarta ratio iuuandi proximi (quæ longè & latè patet) ſanctis deſideriis precibúſque continetur. Verum haſce rationes, & alias huiuſmodi, quarum non eſtis neſcij, meliùs didiciſtis ab illis, cum quibus agere & communicare licebit, quàm ego docere, aut ſcribere valeam. Quamobrem multarum rerum ſcriptione abſtinebimus, quibus hoc tractare argumentum poſſemus; ſed cum ſcribam ex occaſione, acceperímque vos aliquid à me litterarum expetere, iam vnis ad vos litteris me pariter, & vos conſolandos putaui. nihil aliud impreſentiarum habeo, vnum dumtaxat precibus à Deo ſaluatore & Domino noſtro ſuppliciter contendo, vt ſicut vos tantâ vocationis gratiâ dignari, & efficaci voluntate voſmetipſos, ſibi conſecrandi, impertiri non dubitauit; ſic ſua dona donis, & gratiam gratiâ cumulet vobis, vt perpetuò in virtutem creſcatis, magíſque ac magis in ſuo ſancto obſequio ad ſuam ipſius gloriam, & emolumentum Eccleſiæ perſeueretis. Datum Romæ IV. Nonas Martias, anno Domini. M. D. XLVII.

Veſter in Domino Noſtro.

IGNATIVS.

XVIII. *Ignatij opera in auxilium animarum.*

Cuius nonnulla hic protuli argumenta, pars eſt eius amoris potiſſimæ quo in ſalutem animarum pectus Ignatij feruebat, eſt enim tum vniuerſalior, tum validioris efficientiæ, tum poſt ipſum quoque perennatura dum

viuet Societas, hunc ipſum in finem ab eo conflata; vt tamen nihil prorſus aliorum manibus geſſiſſet; per ſe tantum quod egit, titulum meretur, Apoſtolicæ caritatis. Principio vidimus, concepti vix animo diuini amoris, cœpiſſe in alios incendia mittere, nihilque iam tum quæſiſſe mitius, quam in tranſmarina Chriſtiani nominis prædicatione vitam profundere: cenſuimus mores ab eo latè reſtitutos, Manteſæ, Barcinone, Compluti, Salmanticæ, Pariſiis, Aſpeitiæ; reductos ad matrem hæreticos, ad regulæ legem cœnobia; ad honeſtatem clericos, academias ad ſactorum frequentiam; plurimos à mundi naufragiis ad portum ordinum religioſorum. Sodalitates præterea ſtabilitas; ſublatam iurandi, ac ludendi pernitioſam conſuetudinem, & execrabilem ex meretricio exempli offenſionem. Ad hæc inuenta extranea raræ vixque auditæ caritatis, ad reuellendos è flagitiorum luto ſceleratos, immerſum aquis rigentibus corpus; repetita vltro, confeſſione & lacrymis annorum in ſæculo admiſſa, ad emolliendam Sacerdotis mali duritiem; ac præ aliis quibuſuis exercitia meditandi, quibus ad conſtantem profligatæ mentis emendationem perduxit innumeros, inter quæ omnia etſi nihil non, & periculorum adierit, & malorum perpeſſus ſit, nullæ tamen hunc accuſationes, opprobria, vincula, non inflictæ ad necem ab impuris plagæ; ad ignominiam à doctis maculæ, ignorantis, hæretici, & incantatoris vel tranſuerſum vnguem ab ſalutis alienæ ſtudio retardarunt, nec eluuione tot ingruentium malorum continua, eius incendij vapor intepuit, quod in illius animo Deus accenderat. Poſt firmatam autem Romæ ſtationem, inter alia ſecundis ſucceſſibus inſtituta, conuerſioni Iudæorum primum incubuit, annique vnius ſpatio, quadraginta ex ipſis ſacro fonte luſtrandos ad Chriſtum perduxit: exibant vero de illius manu tam doctè ab lege, & Chriſtianis moribus comparati, vt magiſtri magis quàm diſcipuli viderentur, eoſque adhiberet ad Chriſtum eorum gentilibus ſuadendum: præbebat iis domi hoſpitium; & de tenui erga nos, piorum liberalitate victum; donec iam numero domus anguſtior, ad proprias ædes illis conquirendas denique adegit, (quæ poſt eluctatas difficultates grauiſſimas, tandem euictæ ſunt, Deo ſerui ſui conſtantes conatus adiuuante. Impetrauit deinde à Paulo III. ne qui ex iis ad Chriſtum tranſirent, bonis vt antea, cedere cogerentur, quæ priuati damni ſublata difficultas, ingens fuit illicium parendi gratiæ, ad ſacrum baptiſma clariori tunc face prælucenti, cum nullus eam metus obſcuraret. Exorauit quoque ne liberi, Chriſtum inuitis parentibus amplexi, vlla hæreditatis particula fraudarentur, quam iis natura deſtinaſſet; vtque bona incertis creditorum vſuris male parta, conuerſi retinerent. Interea denique, vt ſumptu proſeucharum Italiæ publico alerentur, dum cathecumeni ad Chriſti lauacrum parabantur. Præter hos pueris ac puellis omni ope parentum ac nomine, tecto, victúque deſtitutis conſultum cupiens, tutum iis receptum curauit, vt hanc alioqui ſiccaret penitus, ſcaturientem furibus, ac meretricibus ſentinam; præuerteréтque propudioſa flagitia quibus

præſertim Romæ ſtabilita.

patet extrema, & otioſiſſima egeſtas. Duas ergo illis comparauit domos, maribus vnam, feminis alteram, orphanorum appellatione: in quibus tum extra periculum educantur, tum arte quiſque ſibi accommoda imbuti victum ſibi quærunt, & publico ſeruiunt. Verum haud paulo maiori ſollicitudine inſtitit, vt pauperum virginum pudorem, ætatis, & inopiæ diſcriminibus ſubductum in tuto collocaret, ne illum honeſtatis egenæ nundinatrix vafra, neceſſitas, miniſterio infami venderet. His cœnobium S. Catharinæ, à Funariis nuncupatum fundauit, certámque deſcripſit qua illic vterentur vitæ rationem, dum aut nuptui darentur, aut attonderentur in ſacras moniales. Promouebat opus Ignatius multorum conatibus, in quos familiari conſuetudine, & exemplo ſua tanti boni deſideria transfuderat: in iis excellebant Iacobus de Creſcentiis Romanus inſigni familia prognatus; Laurentius à Caſtello; & Pauli III. piis largirionibus præfectus Franciſcus Vannuccius. Cum his ſuum communicabat conſilium, quo aditu iniri, quorum prouehi liberalitate, cuius Cardinalis tutela fulciri ab iis exquirebat; quot & cuiuſmodi hominum conſcribi ſodalitas, qui poſſent fouendum, augendúmque id opus ſuſcipere. Quibus inter ipſos maturè conſultis, prior ipſe rem aggrediebatur, manca tamen fuit humana prudentia in ſuſtentando negotio duplici, contra multa hinc inde obſtantia. Altero S. Marthæ, Germanici Collegij altero: & quidem S. Marthæ, inter aſſiduas Ignatij occupationes hæc erat ſanè operoſa, ereptas cœno, ac inferis meretrices, honeſtati, ac Deo reddere. Præpoſitus licet, ac ferme valetudine attrita, venari tamen pia indagine miſeras; probroſis ex ædibus eas reuellere, palam Roma ſpectante comitari, ſecuróque aſylo includere; in quo monitus aliquando tempus in caſſum, & operam conteri, quod hæc proſtibula quantumuis nunc lota viderentur, cras repetitura lutum ſuum eſſent; reſpondit, ſat beatum ſe fore ſi non ea ſolum, ſed vitæ totius opera, & labore, vel earum vni ſuaſiſſet, noctem vnam inſontem ducere. Adiutrices illi miſericordis induſtriæ fuere, matronæ nobiles non paucæ, quæ prædas infelices ſuis domibus dignabantur, in quibus matronis ſingularis fuit Leonora Oſoria vxor Ioannis de Vega, Caroli V. apud Pontificem oratoris: Sed Deo iam contra ſpem vulgi, cœpta Ignatij latius ſecundante, cum tot pœnitentibus receptacula deeſſent, ad quærendam domum animum appulit, in quam omnes ſub vnius ductum conuenirent, (cœnobium enim S. Magdalenæ viris iunctas nequaquam admittebat; ſolutas vero, dumtaxat ſi vellent monialibus adiungi) rem totam cum iis contulit, à quibus ſpes erat plurimum iuuandam; verum ſeu metu difficilis exitus, ſeu ſumptus maioris quàm ferrent cuiuſque domeſtica commoda; etſi nemo à cœpto planè recederet, cœteris tamen præibat nemo. Quare Ignatius, rei velut iam ſibi à Deo creditæ, manum ſeriam admouet. Pro templi noſtri tunc foribus effodiebantur lapides ex parietinis veteribus ad fabricandum neſcio quid, illos vendi iubet, confectos inde centum aureos ducatos confert in coëmendam S. Marthæ ſedem. Moueri ad hæc multorum pietas, reputare

putare Ignatium ſuorum, ac ſui, & nominum, quibus bene multis pre-
meretur immemorem, tantillum hoc, ſed quantum haberet alacriter dare;
ergo ſuo quiſque pro commodo, & miſericordiæ inſtinctu contribuere, ex
quibus tandem ad Februarij ſextum & decimum anno 1542. patuit locus
receptui miſerabilium feminarum: eius in poſterum fulciendi adminiſtratio
ſodalitati commendata, quæ S. Mariæ de gratia dicebatur: claues eius tres,
grauibus totidem, & nobilibus matronis commiſſæ: lex enim loco poſita
eſt, ne vel inde exirent coniugatæ niſi ad maritos rediture; vel aliæ niſi
futuræ moniales, aut conditione deinceps certa, extra periculum victuræ. Nec
illis defuit tutelaris præſes Cardinalis Carpenſis, qui Societatem quoque
ſuo patrocinio fouebat. Illarum confeſſionibus attributus eſt vir ſanctus Ia-
cobus Equia, cuius tum illic perpetuo agentis, tum Ignatij ope, eos fru-
ctus virtutum edebat pietas, vt inuſitata earum laude paſſim ſacra pulpi-
ta perſonarent, magnáque hinc illi domui fierent liberalitatis incremen-
ta: paucis itaque annis cenſæ ſunt trecentæ, ſeu quæ in illam ſe olim ſub-
duxerant ſtationem, ſiue quæ adhuc ibidem alebantur: multæ quin etiam
honeſtæ virgines locum illic optarunt, breuíque in eum creuere nume-
rum, vt conflandum ex iis cœnobium fuerit, quod anno 1546. inchoa-
tum numero hactenus & religioſa floret probitate; conuerſarum exinde
ſedibus in ædes tranſlatis, quæ vulgo Piorum vocabantur. Afflabat operi au-
ra ſecundior quam vt ferri poſſet à dæmone, abſque ſenſu iacturæ quam
inde fecerat: Primam in id rabiem deſpumat per impuriſſimos homines,
qui ereptas ſibi amicas indignati, experiuntur omnia, vt eas à portu in
naufragium infame retrahant. Quæ fruſtra fieri dum vident, tum vero
omni contumeliæ genere domum illam inceſſere; nocturna menſium qua-
tuor lapidatione feneſtras vexare; impudicis, ac belluinis clamoribus vici-
niam implere: ob quos nec Equia ſtationem ſuam deſerente, nec remit-
tente Ignatio conſueta ſubſidia pietatis, famoſis vtrumque, & alios de So-
cietate libellis ſcindere aggreſſi, tam propudioſis narrationibus vrbem in-
ceſtarunt, vt earum ruborem etiam ſtylus refugiat; iis etſi liquida non da-
batur fides, at ſtolidioris vulgi execrationi inſontes obiectabant: ergo ſi-
gnari digito dum prodirent, congreſſu auerti, vocitari earum mariti quas
ipſi in ſuas aliis abſtuliſſent; inſimulari denique apud Pontificem, (vſque adeo
effrons impudicitia) auctoritatis vſurpatæ, & hoc ſcripto ſupplici accuſa-
ri, Ignatium Pontificem agere; cœnobia ſuo arbitrio figere; nouæ regu-
læ ordines creare; iactare ſe quotquot à viris propriis diſceſſiſſent in exi-
lium acturum, niſi ſe in eam reciperent domum; eius ſcilicet vnius, ac ſo-
ciorum deinceps futuræ; poſtremo de iis habitam quæſtionem, litémque
ordinatam, at hîc nimium cæca errauit veſania: probè operis gnarus, eiuſ-
que auctoris Pontifex, cauſam, Ignatio petente, ad tribunal iudicum reie-
cit, vbi palàm nudata calumnia in caput artificum recidit; accuſatores, ad
palinodiam publicè damnati, faſſique publico inſtrumento ſe innocenti-
bus affinxiſſe prædarum rapinam, quam pati non poterant, ſanctiſſimo

eorum

eorum ſtudio ſibi ex vnguibus ereptam. Altera, quam aiebam Ignatij opera in Germanici collegij inſtitutione verſata eſt, ſingulari & obſequio numinis, & fauore. De quo id vltro ſolum indicabo quod Ignatium propriè attinebit, reliquis pro amplitudine, aliàs dignius tractandis; fuit enim inuentum Cardinalis Moroni Collegium illud: ipſe Pontificis in Germania Nuntius perluſtratis quas illuc intulerat cladibus Lutherus, Cleri paſſim inſcitia, & fœdis moribus abuſus, magna inde feruebat volunrate, illis prouinciis medendi: quod futurum putabat ſi Romæ, lectorum ex iis iuuenum ſeminarium conderetur, ex quo tum ſolidam rectè ſentiendi ſcientiam ducerent, tum agendi, quibus in patriam poſtliminio reuerſi, quaſſatam fulcirent fidei veritatem, & labantem illic auctoritatem Romani Pontificis. Ad explorandam rem adhibitus ab eo Ignarius, magni viri ſanctum conſilium mirificè laudauit, eique in illam, quicquid in ſuorum, ac ſua foret poteſtate prolixè detulit. Sub hæc, vnâ Moronus, & Sanctæ Crucis, qui & ipſe rei Chriſtianæ vtilitatibus plurimum ſtudebat, rem ad Iulium III. referunt, à quo non modo approbationem, largáque ad dandum ei principium pecuniarum ſubſidia, ſed etiam Pontificium diploma quo ſtaret firmius retulerunt. Mandatur Ignario vt adoleſcentes Germanos ſeligat (quibus etiam Belgæ tunc quidem adiuncti ſunt) iiſque vitæ morem, & canones deſcribat. Conuenere initio quatuor, & viginti, qui die Simoni & Iudæ Apoſtolis Sacro, anno 1552. collegij primordia fecere, concionante ad S. Euſtachij Ribadeneira, & coram multis Cardinalibus, eius Inſtituti rationes, & emolumenra prædicante. Quantopere autem Germanis hæreticis id diſplicuerit, abundè vel vnus reſtatum reliquit Chemnitius Lutheranus, aiens hanc vnam, etſi aliæ deforent, ob cauſam, poſſe Societatem, exitium Germaniæ, & reformati Euangelij ruinam merito compellari. Tam egregiè tamen, & tanto cœpta compendio, nihil propius abfuit, quam vt in progreſſu eliſa conciderent; Paulus enim quartus, Iulio tertio, poſt Marcelli ſecundi Pontificatum breuiſſimum ſuccedens, conſueto largirionis ſubſidio abſtitit; & quà bello Neapolitano, quà annonæ ac famis anguſtiis, contributiò illa exaruit qua Cardinalium plærique id Collegium ſuſtinebanr. At ſtetit contra hæc Ignatij animus, certo proſpiciens eam eſſe inchoati negotij naturam, vix vt vnquam reſtituendum eſſet, ſi ſemel diſiici ſineretur: iuuenes itaque alios alio in noſtris Collegiis extra vrbem alendos amandauit, nonnullos Romæ ſua impenſa retinuit, ad quam cum eſſet pecunia, vſuris, ob difficultatem temporum grauibus ſumenda, procuratori domeſtico animos addidit, certo aſſerens fore, vt ſubmiſſis quamprimum Deo fauente largitionibus, ea nomina delerentur (quod breui res ipſa comprobauit) & futurum quandoque, vt Collegium id egens & anguſtum, in grandem numerum, & parem numero annonam amplificaretur, quo vaticinio Gregorij decimi terrij innuebatur munificentia, qui tum illud, tum alia opimis prouentibus inſtruxit. Hinc item illud Ignatij ad Cardinalem Auguſtanum, tam acciſis tunc rebus, atque annis id negotium

negotium deſperantem, ſuadentémque prorſus deponere, per me, inquit, deponat quem minium grauat, ſuſtinebo id ſolus, tametſi venundari me propterea opus ſit.

Et hic illud recurrit peculiare Ignatio magnæ animæ conſtans robur, in ſuſceptis ad Dei gloriam vrgendis, contra in opiam & aduerſa durans, quoad fine optato confecta cerneret, cuius roboris triplex erat hic neruus, prior agendorum diuturna, & æqua, procul omni affectu conſideratio; alter diuturnum eorundē precando examen, & conſultatio cum Deo; tertius, alieni quoque, ſed peritorum iudicij, iiſdem licet iam deliberatis interpoſitio, vt in diſturbando, de purpura Franciſco Borgiæ iniicienda negotio euenit; in quo vti diximus cum negaret ſe vel omnium hominum ſupplicatione inflectendum ad eam dignitatem in Societatem admittendam; ſubdebat tamen, ſi placitum aliter Pontifici foret, æquè ſe tranquillo animo laturum, vt ſi nunquam oppoſitum ſenſiſſet. Hanc eius expertus firmitatem Cardinalis Carpenſis, interceſſionem ſuam poſcentibus ad eum aliò quam conſtituerat flectendum, conſueuerat reſpondere, clauum fixit, nihil reſtat ſperandum; imò etiam magnis principibus ſuadebat Iulius tertius vbi res à Deo commiſſa Ignatio ageretur ne vellent cum eo contendere. Factum aliquando, vt quærens admitti ad quendam ex Cardinalibus horas quatuordecim ſolidas, placiditate ſumma operiretur aditum ſibi dari: die quodam Aluitum, Neapolitanæ ditionis pagum profecturus, itineri dixerat, eum diem tanta vis imbrium intercepit, vt rogaretur à Polanco valetudinis eius ſollicito, commodiorem expectare; at is, anni ſunt triginta ex quo caſus nullius interuentu quicquam omiſi vel diſtuli, quod in Dei obſequium ſuſcepiſſem, ingratiis, & ventis, & imbribus Polanco comite itineri ſe dedit.

XIX. *Conſtantia Ignatij ſuſceptis Dei cauſa negotiis.*

Accedunt alia iam dictis documenta effuſæ caritatis in communem quæſtum animarum, in iis fuit multa quotidie ad Deum ardénſque precatio multæque lachrymæ pro Chriſti Vicario, Eccleſiáque vniuerſa; pro conuerſione ethnicorum, & hæreticorum; pro Chriſtianis principibus quorum imperiis, & exemplo tantum ineſt ad diuina & æterna momenti, vbi vero priuatæ ſalutis, aut publicæ peculiaris inſtaret neceſſitas, nocturnis precibus diurnas augebat, magnam noctium partem cum Deo exigens, & ſuorum vota ſuis in ſubſidium addebat, vt in creatione nouorum Pontificum; Regum inauguratione, tempeſtatibus in Eccleſiam, maximè ab hæreſi motis, & in peccatorum infamium correctione exoranda, inter quos fuit pro quo ſexageſimum iam annum confeſſionis ſacræ piaculum auerſante, preces ſibi ac ſuis priuatas, & publicas indixit. Sunt eius etiam caritatis actuoſiſſimæ monumenta, ſingularis certaminis in Luſitania extinctus furor, antiquis in eum legibus ſuaſu Ignatij ab Rege inſtauratis: reuocatæ ad diſciplinam veterem moniales, quas illi in Catalaunia, Sicilia, & Italia Princeps Hiſpaniæ Philippus, Siciliæ prorex, & Cardin. aliqui commendarant: Tribunalis ſacri inſtitutio promota & Cardinali-

XX. *Alia eiuſdem animarum ſtudij argumenta, & familiaris cum proximo agendi ratio.*

bus ſex quæſitoribus commiſſa ad arcendas ab Italia hæreſes: reconciliata inter Pontificem, & regem Luſitaniæ gratia: actum cum Ioanne de Vega vt Carolum quintum induceret, ad claſſem turcarum infeſtationibus opponendam;& cum Preſteianne vt Æthiopiā Romanæ Eccleſiæ gremio redderet,de quoad eum & literas,& ſocios miſit.Ad hæc integrata inter cóiuges magnos Aſcanium Columnam,& Ioannam Aragoniæ cócordia ſanè perardua, & quam diu fruſtra ſupremi etiam principes tentarant. Sed dum homines non ſatis concoquunt, plus verbis duobus priuatum effeciſſe, quàm ipſi tot machinis valuiſſent, voluntque agendo in partem eius gloriæ venire, ſedatos amborum animos, peiore diſcordia inuicem abruperunt. Occaſionem hanc tametſi obiter, ſed fructu non mediocri occupauit,nam quibuſdam in oppidis, & pagis qua erat tranſitus, Chriſtianos mores deſuos erexit; legem menſæ diuinæ ſingulis menſibus adeundæ, conſenſu publico induxit; rogantibus Patres attribuit, qui magna deinde animarum meſſe agrum illum verſarunt, quorum ne facilè deficeret labor, principes locorum Dominos rogauit miſſionum illarum patrocinium gerere. Ignatij quoque eſt, legis ab Innocentio tertio quondam latæ inſtauratio, à Paulo tertio impetrata, qua pœnis grauibus vetantur medici continuare ægrotis medendi officia, niſi confeſſionis medicina ſaluti ſuæ ægroti cauerint: in quo ciuium opportunitati ne quid vnquam deeſſet, quod poſſet ab noſtris proficiſci, ſtatuit vt primum ianitor de patre aliquo peteretur ad confeſſionem ægroti audiendam, ſignum ære domeſtico mox daret, omnéſque ad vnum Sacerdotes, & quiſquis præeſſet palliati ad ianuam currerent, quocumque res poſceret parati. Quod vero denique, homines diuino addictos obſequio qui regunt, exempli doctrina quam præceptionum, validius incitat, primum ſe omnium ad hæc caritatis benefica munera ferebat, ſui vſque adeo oblitus, imbecilli, & cruciatibus ſtomachi pœne perpetuo laborantis, vt iactaretur inter noſtros nunquam Ignatium melius habere, quàm cum plus haberet quod ageret, ac ne Præpoſitus ſuorum ſollicitudine abſtraheretur ab aliis iuuandis, ſic inter vtroſque partiri ſeipſo conſueuerat, vt diem proximo, gregi ſuo noctis horas ſex ſeptemuè tribueret. At vlla vix illi ars erat compendioſior, & quæſtuoſior animarum, familiaribus de animi habitu, Deóque colloquiis, in quo tantum valebat, agebátque vt traditum legamus, vix quenquam reſcitum cum eo egiſſe, quin aut alius omnino ac venerat, aut propè alius inde receſſerit. Atque hunc ipſe nominabat Societatis modum genuinum & proprium, & quidem maximè, ſi adhibeatur vt par eſt, circunſpectè, alioqui facilior, afflare de mundana fuligine in religioſum, quam de religioſo colore mundanis oblinere,eam ob rem ſerio videndum, quam eſſet in eo tenere ſolitus agendi rationem. [Imprimis (ſcribit ex eius familiaribus intimis non nemo) parens noſter Ignatius, eorum caritate totus accenditur quos aggreditur Deo expugnare, totus ea impletur, toto pectore illam ſpirat. Quamlibet interdum perditiſſimi ſint, amat in iis reſiduam Chriſti fidem, amat ſaltem

virtutes

virtutes quibus exciderunt, amat ſanctam quam gerunt Dei imaginem, & Chriſti ſanguinem quo tincti, & empti ſunt, & ab dæmonis, ac turpitudinum aſſerti tyrannide? Explorat deinde naturæ habitum, & temperamentij bile ignei, an pituita lenti, alacres an melancolici; quo vſi eatenus, quo tunc viuendi genere vtantur, vt hinc ſibi modum agendi cum iis effingat, quo ipſi iucundius capiuntur. Nec primo aditu, commodis ſuis implicitos, de animi rebus ſtatim adoritur, quod foret hamum ſine eſca & illicio iactare, ſed prouide catus, de iis plærumque ſermonem iniicit, in quibus quiſque tunc vertitur, de commerciis, ſi mercator; ſi miles de bello; de gubernatione, ſi aliis præſit, ſenſímque id efficit, vt ab iiſmet de rebus animi tractandi naſcatur occaſio: nam inde iam vltro ducente materia conſurgens, & merces alias, & longè diuerſa prælia, atque imperia eloqui; hoc eſt lucra æternùm manſua; vitiorum impugnationes, & victorias; tranquillum ſuimet imperium. Quó more aiebat in colloquium, cum iis nos ingredi, vt ipſi nobiſcum exirent] hæc ille, quibus haud abſimilia ſcripſere qui viderant, & curioſius obſeruarant. Nempe refert Ludouicus Gonzales, quoad religioſum, & ſanctum deceret, vrbani congreſſus ratione ſcita, & nobili qui Ignatio præſtaret ſe noſſe neminem. Tum, quod in eo magnoperè ſuſpexit Polancus, acceptum fuiſſe omnibus & ex æquo gratum, nec iis tantum promiſcuè, quos diſtraheret inuicem diſcrepantia ortus aut genij, ſed iis etiam, quos nationum auerſa indoles, vel bellorum vtrimque hoſtilitas committebat: itaque dum acres nunc inimicitiæ, nunc bella, Imperatorem inter, & Regem Galliæ feruerent vtriuſque apud Pontificem legatis, & præſulibus partium vtrarumque ſimiliter carus, eadem vndique comitate, & vrbanitate habebatur, quod addit Polancus non humanæ fuiſſe ſolertiæ, vt quam eò vſque ſua tenuitas non attollat, ſed ex familiaris conſuetudinis candore, id vnum ſpectante fideliter, & agente, vt animarum prodeſſet commodis, eaſque, Deo gratas exhiberet. Eam demum ait erga ſceleratos, amoris teneritudinem proferre ſolitum, vt in caritatem, & ſuauitatem defluetet totus, quo pacto pia mater iacentis filij miſeratione ſe macerat, blanditúrque illi ſedulitate haud paulo delicatiori quam ſano, & valenti. Quod erat tam notum, vt B. Franciſci Borgiæ germanus frater, eius per literas amicitiam expetens [vt me inquit, V.P. velit inter filios cenſere, nullius poſſum meriti titulo ſperare, niſi quod aut frater Patris Franciſci ſum, aut magnus peccator, quorum profecto duorum nominum admodum dubito, ad conciliandum mihi P. Veſtræ beneuolentiam, vtrum ſit futurum potentius.] Erat Iacobo Lainio tam acutus conſcientiæ, ac tener ſenſus, vt morte peius labeculam quamlibet horreret, quod autem non omnes ita eſſent affecti, & quædam interdum extra lineas diſciplinæ domi agi notaret, iis æquo grauius angebatur, dolebátque illa non raro apud ſanctum patrem. At is aliquando talia queritantem, acriter obiurgauit, ne febri quidem parcens qua tunc Lainius iactabatur. Illo enim tam triſti odio aduerſus næuos aliorum, ab iis nos animo

abduci quos maculant, inflectique potius ad eorum horrorem neſcio quem ex deformitate qua laborant, quam ad eos, ſpe boni iuuandos, quod iis diligendis, poſſet ex ipſis expectari. Inducto ad eum quem diximus aditum de diuinis ſermone Ignatius, (in quo *tanquam poteſtatem habens*, teſte Borgia verſabatur) tunc ſibi iam ſatisfacere, tunc omnia pandere caritati ſuæ ſpiracula; itáque animo, incendi, vt in vultu ipſius flamma pectoris legeretur. Certum quidem eſt ſe audientibus tantum ignis afflaſſe, vt ab eo digreſſi, non raro ad confeſſarium procurrerent, peccata illico poſituri. Quod idem publicis illius concionibus effectum, vt in platea monetæ veteris, & Alteriorum, in quibus, vt plurimum ad populum dicebat, illic principio ab turba puerorum exploſus, & luto appetitus, ſed exerente ſe paulatim in animos, eius vi dicendi, & efficacia ſpiritus in eo loquentis, multis confluentium lacrymis, & conuerſione morum eſt auditus. At ſi quando ab illo hominum genere crebrius adiretur, quorum occalluiſſent aures ad vtilia, nec aliud quærerent niſi ſupina otia fallere, inſinuatione omni ſuperſedens, abruptam iis ingerere de negotiis animæ allocutionem, de morte, & iudicio tractare, de turpitudine peccati, atrocitate ignium æternorum, ac ſimilibus auſteris, quæ iſtiuſmodi hominum quantumuis ij inſurduerint, mordaci vero aures radunt. Quo facto ſibi vnà, & illis, aiebat conſuli; nam vel audituros, abituróſque meliores quam venerant; vel ſi ægrè audiſſent, minimè reuerſuros, ita fore, vt ſubripiendo ſibi deinceps tempore abſtinerent. Verùm gratiæ ipſius ſuffragio in aulæ officia intrudi poſcentibus, facultatem ſibi negabat eſſe acceſſum quoquam iis procurandi, præterquam in aulam Chriſti regis, hac ſi aliam vſquam nacti eſſent quærendo meliorem, etiam atque etiam redirent, ſeque illam docerent; ſin autem, ſe toto liberè vterentur, vt aſſequerentur in ea non modo locum, ſed quoſcumque ambiſſent honorum gradus, illic obtinerent.

XXI. *Hæreticorum fraudes ad inficiendam Romæ Ignatij domum.*

Hoc tam multiplici ad ſeruandas animas ardore, crebráque in varias longè prouincias expeditione præſtantium operariorum, Europa omni celebrabatur Ignatius, fremente interea hæreſi, aduerſis ſignis in ſua exitia moueri: cumque vernaculis artibus Ignatium,& ſuos paſſim traduceret tanquam venalia Papæ mancipia, cuius fidem Romanam tantis conatibus tuerentur; ſed fuit inter hæreticos qui fore cautius putauit, ſi talium hominum, aliquem ſibi conflarent manipulum, quem ſuis apprimè venænis imbutum Romæ haberent vicinum Pontifici,vnde quaqua verſum breui ſuam peſtem proflaret: commentum Philippi Melanctonis eiuſque aſſeclæ.Hanc ſibi prouinciam ſuo periculo aſſumpſit Calaber eorum diſcipulus, nomine Michaël, vafer ingenio, & acutus, hic è Germania cum Romam veniſſet, Societatem quam petebat, rite probatus obtinuit, nihil eo ad oculum ſanctius, nihil modeſtius. Ad ſacra tanto frequentior, quanto nullam iis præbebat fidem, magnam vero hinc ſui colligebat. Datur homini, vt ſolet tironibus, triclinij cura, additúrque ſocius Manareus, cui vbi ſe credit

iam familiarem, comperítque in ſcientiis verſatum, vtpote ex Pariſienſi Academia recentem; auſus eſt eius arteriam callidè tentare, vt eum ſenſim ſibi adiungeret. Ergo de affixis triclinio ſanctorum tabulis, velut addubitans, ex Manareo requirere, in quem vſum eæ eſſent, ac num ſibi timeret ab ſcelere idololatriæ dum iis caput, & genua flecteret? reſpondit Manareus quod debuit; cui ſubinfert Sycophanta, at vide ſis quæſo, nouerain in Germania Theologos inſignes, qui religioni hoc ſibi ducerent, laudaréntque beati Ioannis verba quædam, quibus id diſertè videtur damnari, *cauete*, inquit, *à ſimulachris.* Neque vlteriùs tunc quidem progreſſus, eundem aliàs ſocium rogauit quid ſignificaret illud S. Petri *ſalutant vos fratres qui ſunt in Babylone?* Manareus Romam ab Apoſtolo, ſic ait vocatam, quod ex omni tunc ſuperſtitionum, & falſitatis colluuie conſtaret, *& magnam* (vt loquitur S. Leo) *ſibi videretur aſſumpſiſſe religionem, quia nullam reſpuebat falſitatem.* Cui ſubridens homo vaferrimus, etiam inquit, Germani Theologi Romam intelligunt, ſed alia veriùs, vt dicunt ex cauſa, nempe quod proſpiceret Apoſtolus Anti-Chriſtum (quem ipſi Papam eſſe affirmant) ſedem illic eſſe poſiturum, quam regius vates peſtilentiæ nominauit: atque hinc Manareus ambigere deſiit, an hic eſſet lupus in ouina pelle, cuius tamen vt fieret certior, neceſſitudinem præferens in dies arctiorem, fabulandi materiam ſæpe ex talibus ponebat argumentis. Illum è contrario tantumnon irretitum, tenere ſe ratus hæreticus, confidentiùs erroris dogmata, ſimulata dubitatione depromebat; quæ iam numero quinque, & viginti cum ſub diuerſis paulatim congreſſibus notaſſet Manareus, reſtabat rei indicium cognitori legitimo faceret. Quæ cum arcani fiducia duos inter hactenus latuiſſet, experiri ſubiit, an poſſet tres de præcipuis poſitionibus ab eo ſcriptas elicere, de quibus inter ſe ſerio decertarent, ſed coram amico ambobus iudice, ne alioqui contentione inutili pugnaretur, conditio placuit, & peius cupidus quam benè conſultus hæreticus in eam deſcendit. Eucrardo Mercuriano viro doctiſſimo præſente, tres quæ petebantur poſitiones ſcribit, & Manareo tradit paraturo ſecretam de iis diſputationem. Manareus tùm illas tùm alias, tùm quicquid inter ipſos actum religiosè, & candidè ad Ignatium defert: Ignatius ex templo ad præfectum ſacrorum quæſitorum Carrafam Cardinalem qui fuit poſtea Pontifex, inde cultu quem ex ſæculo tulerat indutum hæreticum domo pellit, ex qua vix egreſſum, ſacri tribunalis ſatellitium excubans in carcerem ducit, vbi Lutheranæ conuictus hæreſeos, triremi perpetua damnatur, fraudulentiæ peſtilentis condignas pœnas luiturus. Primam hanc fabulam cum infeliciter egiſſent hæretici, concinnarunt aliam non multo meliorem: magiſtros ſuorum dogmatum, domum noſtram immittunt ſubornatos, qui poſſent illic impunè docere, hoc eſt Venetiis, piæ, ab ignoto mecœnate, largitionis nomine, libros multos, quos Romam peruectos profeſſorum domui reddendos curant, ciſtis grandibus duabus claudebantur; harum pars ſuprema, in reliquorum ſpecimen obiecta,

 ſcriptores,

ſcriptores exhibebat catholicos; Lutheri, Melanctonis, ſimiliúmque fœx, fundum velut in inſidiis tenebat. Seorſum dum poſſent per otium compingi, nam ſoluti ac nudi venerant, in Bibliotheca reponuntur; cum eidem, vt reor cœlitus, Manareo incidit cuiuſmodi auctorum eſſent ij codices, velle inſpicere; parti que illorum maxima aduertit, damnatæ doctrinæ lethale toxicum exſudare. Quare illos Ignatius (quod tunc cautum nihil eſſet de iis ad ſacrū tribunal perferendis) omnes igni addixit, & ſic vtrobique vulpinæ fraudes vanuerunt. Sed quod ij apud nos peſſimis artibus in caſſum tentauerant, hoc ipſe optimis apud illos effecit. Multos enim Luthero variis in locis abſtractos Eccleſiæ reddidit: inter quos Romæ audaculum iuuenem, & ſui erroris tum pugnaciſſimum defenſorem, tum ſatorem præfidentiſſimum, vt qui prima nondum barba tinctus, clandeſtinum illius magiſterium profeſſurus procul aduenerat. At ſuas pedicas tam cautè nequiuit tendere, quin detegeretur hæreticus, & quæſitoribus fidei ſiſteretur, à quibus ærati donata temeritas, cogitatúmque potius de illius emendatione quam de ſupplicio; ſed fruſtra, nec minando quicquam, nec ſuadendo mouebatur, adeo errori animum penitùs, & pertinaciæ obſtinarat; nam vt ſubtilis eſſet ingenij, ſcire certè plura non poterat, quam per ætatem diſcere licuiſſet, ad extremum igitur veluti conflictum Ignatio traditur, excipitúrque ab eo domi humaniter, cum omni ſignificatione beneuolentiæ: agit cum illo identidem de Deo Ignatius, ſed de illo ſæpius cum Deo, vt ſuis primum apud Deum precibus illum expugnaret, deinc etiam collocutione quam ipſe, & alij patres accommodatam illius ingenio cum eo miſcebant de rebus fidei quas aut impugnaret, aut minus probaret: manus denique veritati dedit, erroréſque publicè confeſſus reſipuit. Poſt autem rogatus, tam initio durus, & inflexus, qui ſe repente tam cereum, flectíque facilem præbuiſſet? aiebat Ignatium ſua id quidem, & ſuorum doctrina, ſed magis vitæ ſanctimonia patraſſe, ſic enim ſe ratiocinatum, ſi foret à fide Romanæ Eccleſiæ, alia vſquam vera fides, Deum profecto haudquaquam commiſſurum, vt eos homines lateret, qui vitam viuerent tam puram atque illibatam. Hæc hæretici iuuenis expugnatio, aliam reuocat iuuenis pariter, ſed hebræi. Confugerat hic ad Eccleſiam, petierátque ſacro fonte tingi; alebatur interea domi noſtræ vbi neceſſariis rudimentis ad ſacrum Baptiſma cœteri etiam catechumeni parabantur; dies dicta Baptiſmo ſolemnis imminebat, cum ecce tibi miſerum corripit tam dira iterum Iudaiſmi, & improuiſa rabies, vt nec blandimentis, nec rationum vlla vi moueretur. Dolens vehementer Ignatius hanc ſibi prope de manibus extorqueri prædam, ante omnia opem, ad illam Deo afferendam, ardenter precatus eſt, inde ad ſe acciro, mane, inquit, Iſaac nobiſcum (erat id hebræo nomen) tribúſque his tantummodo vocibus, ita ſubito Deus hominem immutauit, vt primi deinceps tenax propoſiti, illud non multo poſt Chriſto renaſcens expleuerit.

Nunc

Nunc eo nos rerum progreſſus induxit, vbi erga Deum qualis Ignatius fuerit ſpectemus; inde quo pacto ad fruendum illum pretioſa morte peruenerit. Atque hic imprimis admirari ſubit quam æquatis perpetuo vicibus, & filij more Deo confiſus ſit, & paterno affectu ab eo defenſus. Fuit vita Ignatij à conuerſione ad exitum, ærumnarum catena, ex periculis, & calamitatibus conſerta, velut totidem annulis, & viciſſitudo laborum continua, nonnunquam etiam eorundem pertinax, & longa perpeſſio, egeſtas ſumma, cruciatus morborum, inſidiæ aduerſantium, deſertiones amicorum, odia publica, probroſæ accuſationes, vincula, lites, lethalia verbera, & illud denique per omnem vitam *quotidie morior*, tametſi variis moriendi figuris, in quibus tamen haud vſquam timidior eius ſecuritas, vel animi quies turbatior, quam ſi vitam egiſſet in Edeni horti deliciis beatam. Hac nimirum ex cauſa quod non modo pro Deo tot & talia toleraret, in quo vt amoris, ſic iucunditatis ſumma, & cardo eſt; verum quod cum Deo illa etiam perferret, hoc eſt paternæ ipſius tutelæ ſecurus adeò, & certus, vt omnem ſui in eum deponeret curam; quicquid autem aduerſi contigiſſet, totus vellet ex eius nutibus pendere, à quo tam poſſet facilè id depelli, quam eſſet piè atque beneuolè illius ſibi conſilio, & prouidentia conſcitum: quo modo ait Auguſtinus, faculam, aut ſurſum recta extuleris, aut inflexeris deorſum, planéque inuerteris, flammæ ſemper acumen ſublime vibrare. Nec ſuſtinendis modo moleſtis, & triſtibus, ſed ſuſcipiendis quoque magnis, & arduis, ſpes omnes habebat confiſione integra in Deo defixas, vt qui humanitus, ex conſuetis agendi præſidiis futuri exitum ariolabantur, temeritati facilè tribuerent, quod plena Dei fiducia aggrediebatur; ſolitus dicere volenti grandia in Dei obſequium præſtare, cauendum maximè ne nimium ſaperet, ſuumque vnius cerebrum, & manus; induſtriam ſcilicet, viréſque conſuleret: hæc ſi conſuluiſſent Apoſtoli, numero pauci, ſcientiarum rudes, aſpectu contemnendi, nunquam magnum illud omníque potentiæ ineluctabile, de orbe expugnando, de regibus, & ſapientibus cruce domandis, Chriſtóque ſubdendis fuiſſe aggreſſuros, ſed hoc auſos maiora & animoſiùs, quò ſe iis impares nouerant, certi ſe illius numine rem geſturos qui *eligit humiliter natos, inhonoratos, illiteratos, vt quicquid magnum eſſent, & facerent, ipſe in eis eſſet, & faceret.* Ab hac Ignatij ſecuritate philoſopha, incredibile fit quantos ſpiritus Xauerius hauſerit, hac imbutus Indias petiit, de hac inde in Europam ſic ſcribit [Semper animo obuerſatur quod ex optimo patre noſtro Ignatio frequenter audiui, hominibus de Societate modis omnibus enitendum, vt propulſarent ab ſe metus illos quibus auerti ſe ab integra Dei fiducia ſentirent.]

XXII. *Qualis erga Deum Ignatius, ac primum de Dei fiducia.*

Aug. l. 18. de ciu. c. 49.

Fiduci huius, diuini ſecuræ præſidij, monumentum illuſtre Ignatius poſuit in fundatione Romani Collegij. Re carens; grandi ære obſtrictus; calamitate temporum à ſpe ſubſidij excluſus; commeatu cibario domi nullo, multos tamen illic in Societatem admittebat quorum propterea

XXIII. *Fiducia Dei edita ab Ignatio exempla.*

creſcebat

creſcebat quotidie præter modum ſumptus; ſic enim fieri addecet, inquit ille ſatisfaciens Patri cuidam, à quo ſatis capi non poterat, qua prudentia iſthæc geterentur; ſic inquit, aduerſis fluctibus, ventiſque nauigandum, tantòque in Deo ſpes confidentius firmanda, quanto deſperanda videntur omnia. Huic vero illius inuſitatæ expectationi, teſpondebant ij ſemper exitus, vt domi nunquam inopia creſceret, quin ſuppetiæ augerentur, vnde admiranti, percunctantique Bobadillæ vnde tot alendis ſufficeret ſociis? piarum ipſi largitionum catalogum texuit, quas à diuerſis accepiſſet; verum Bobadillæ ſummam illorum computanti, ne mediam quidem partem ſumptuum æquare; ita ne? reſpondit Ignatius, ergo nos à Deo nulla in re pendere? nec niſi piarum largitionum fiducia Deo confidere? in Dei manibus illa inuenio, quæ non inuenio in manibus hominum, adeóque ſi nihil hi dederint, accepturus ſum à Deo omnia. Vt autem inpenſis diuinæ liberalitatis, ei Collegio initium dederat, ita illud iiſdem promouit, erant in eo Patres duode triginta: Rectorem illorum Manareum accerſit Ignatius, iubet totidem patribus, ibidem cubicula, ſupellectilem, & victum parari, & quantùm centum ſociis ſat eſſet. Ad hoc erant Polanco fabricæ præfecto nummi aurei quinque; haud quidem reſidui, ſed quod non eſſent legitimi ponderis; operi nihilo ſecius accingit ſeſe, illius ærario confiſus cuius gloriæ ſeruiebat, ope quidem illius tam prodiga, vt breui tum ædes, tum alium omnem ad habitandum apparatum, hoſpitibus nouis, duobus & ſeptuaginta inſtruxerit. Probauit Ignatius omnia præter granarium, lectis, & menſulis in aulam quidem multorum capacem transformatum, ſed nudis ſub tegulis, nullóque tabulato; verſúſque ad Rectorem, certè pauperum more, vult, inquit, Deus ſuos habitare, at non vſque adeò miſerè, vt videris velle; deerant fortaſſis Deo pecuniæ, ad imponendum iſtic è tabulis lacunar, vt eos propemodum ſub dio agere oporteret? atque id quamprimum imponi mandauit, vtque omnes hi ſumptus fuerant Dei nominibus adſcripti, ſic ſunt ab eo quantocyus perſoluti; vt eſſet minimè dubium, quæ nomina in Dei obſequium Ignatius faceret, ea ſibimet Deum imputare. Verumenimvero, dum centum quos dixi collegium incolunt tantas Romæ, annonæ caritas ad bellum accedens, rei cibariæ, & pecuniarum inuexit anguſtias, vt etiam valdè locupletes, ſuam non ſine incommodo tueri dignitatem poſſent, tantum aberat, vt poſſent opitulari egentibus; quinimo familiarium numerum Cardinales ipſi minuerent. Ergo Ignatium, penes quos erat collegij adminiſtratio, ſuper hoc adeunt, videbatur enim quibuſdam nimium arrogans, eam tunc multitudinem alendam retinere, cui dempta ſtipe nihil prorſus ſupereſſet; at enim ab iis, vt ſuadebatur aliò mittendis alienum adeò viderunt, vt tunc etiam pro iis meditaretur emptionem quinquaginta millibus nummorum, nec ſua illum Dei fiducia, in ſuppeditandis tam amplæ familiæ neceſſariis fefellit; nam ne obolo quidem ſuis auarius adfuit, quàm ſi ea annonæ communis difficultas, ad eos minimè pertineret. Quod Ludouicus Gonzales admirans, cum miraculo

miraculo attribueret; Itane miraculo (ait) foret potius mirum ſi aliter fieret, certò miraculum fuerit, ſi deſit Deus ſua ope confiſis, nequaquam vero ſi iis ſuccurrerit; necdum tu hactenus aduertiſti quò plures nobis adiuncti ſunt, eò nobis annonam copioſius auctam eſſe; attendamus tantum diuinis obſequiis, Deus nobis quæ opportuna fuerint videbit, ego planè ſi opus facto ſit, quàm fidenter hos centum admiſi, tam facilè alios ad mille admiſerim; perinde ſiquidem Deo eſt mille, vt centum, aut denos alere. Re autem vera Deum illi ſuæ familiæ peculiari ſuo ſumptu neceſſaria commoda curaſſe, manifeſto non ſemel indicio patuit: contigit quandoque ſignum dari ad menſam, cum nec fruſtum panis domi ſuppeteret, punctoque temporis eodem, largam ſtipem ſubmitti, quæ tanto numero abundè ſat eſſet. Alias vinum, panis, omnia cum deeſſent, repente omnia adfuere: patente ſiquidem carrucariis ianua, dum ligna intro demitterent quæ dono aduexerant, reuerſus ianitor tantum illic frumenti, viníque reperit, quantum ferre aliquot iumenta potuiſſent, humano vel angeli miniſterio incertum. Ad hæc Ignatio poſt ſtipem nouis caſibus imminutam, nihilo ægrius domum nouis ſociis augente, diſpenſator domeſticus Ioannes à Cruce, ab Laterano ſe recipiebat, inclinabat in noctem veſper, cum amphiteatro propior in hominem incidit nunquam antea ſibi viſum qui aureis centum, ſilentio in eius manu repoſitis, derepente attoniti oculis ſe ſubduxit. Et huic ſimile aliud eidem euenit: ſummo mane quiddam empturus exierat, homini occurrit, qui plenum illi & graue marſupium tradidit; quod autem nondum ſatis illuxiſſet notare illi hominis vultum non licuit, ſed facti perculſus nouitate, vt erat valdè ſimplex, ſubueritus eſt ludibrium dæmonis adulterina pecunia ſuam periclitantis paupertatem, templúmque ingreſſus proximum Dominicanorum ad Mineruam, Deum rogauit, eiuſmodi fraudes ab ſe defenderet. At enim illa gratiarum non metus fuit materia; probatiſſimi nempe auri ſumma, quæ nobis contracta nomina diluit. Viſus quoque Deus affini huic ludo, Polanco animos addere cui noſtrorum Romæ temporiaria res, tota incumbebat; capſam enim proſtantem, & apertam verſans, dum veteres inter, & reiectos pannos, cartas quærit amiſſas, glomum offendit aureorum, qui tam erant pulchri, & lucidi vt ſi recens cuſi ex officina prodiiſſent, & præſentem quidem inopiam perquam commodè leuarunt; à quo illic fuiſſent quamdudum, & vnde repoſiti diuinari non potuit. Hinc frequens in ore habuit idem Pater, ad ſumptuoſa quamlibet opera nunquam ſe argenti quod in numerato ſibi foret, rationem ducturum, ſed hoc ſolum ſi ea mandaſſet Ignatius; eius enim dictorum fiduciam theſauro quouis fore ſibi ſemper locupletiorem, cumque vir eſſet alioqui magni animi & capacis, ſuam tamen illi crebro Ignatius exprobrabat timiditatem atque anguſtias pectoris, nullam ſpebus volens præfigi metam in eo ſtatuendis, cui magna largiri & grandia æque pronum ſit ac velle. Neque aliam profecto niſi Dei, tantum ſubſidiariam reſpectabat manum Ignatius, quare die quodam à Marchione Sarriano Re-

gis Catholici ad Papam legato, quem honoris gratia viſebat, exceptus ſolito frigidiuſculè, hinc ortum putaui quod Societati cum eſſet intimus auctoritatem qua ſumma valebat doleret in nullo ab Societate adhiberi, & Ribadeneiræ quem comitem duxerat, ſignificauit ab annis triginta doctum ſe à Deo humanis vti præſidiis in rebus etiam ad Deum ſpectantibus,haudquaquam tamen iis ita niti, vt eam haberet confidentiæ anchoram,nec ſe id legato diſſimulaturum, vt intelligeret ſuam nobis beneficam gratiam, fiduciæ illius diſpendio non interpellandam, qua ſpes omnes noſtras à Deo præcipuè ſuſpenſas habere nos decebat.

XXIV. *Tutela, ſi fiducia Ignatij in Deo repoſita.* Diuinæ opis fiduciam quam enarrauimus, aliis magis Ignatius quam ſibi contulit. Quæ verò propriè illum tangit, eam ex tota eius vita relegi opus ſit, quæ fuit quidam illius mutuus pro Deo ſatagentis; cum Deo viciſſim tuente, ac fauente conflictus. Hinc ſuſcepta pro Dei honore ardua, extráque ſpem poſita; reiectum quicquid humani ſubſidij poterat, confiſum Deo minuere animum; aduerſorum contemptus, quæ vitam aut famam impeterent; aditus periculorum continui, ſed ita ſereni, & alacres, vt ſi aut mari tranquillo luderet, aut in Dei ſinu quieſceret. Vice verſa Deus, quanta, quam varia, & admirabili tutela, egenti ſuccurrit, periclitantem confirmauit, defendit vexatum & ſupra quam fore videbatur ad metam perduxit quam in ſalutem animarum ſibi præfixerat.* Barcinone teſtes ſanctimoniæ radios ex eius mendici facie vibrauit, quo à nobili matrona eiuſque coniuge reuerenter ac liberaliter haberetur. Venetiis pij Senatoris beneuola reprehenſione, iacenti in publico, domi eius hoſpitium parauit.(Patauij,vt omnes tunc temporis externi, peſtilentiæ ſuſpectum),in vrbem tamen vti promiſerat induxit,cuſtodum vel oculis vel animo,ne aſpectabilis fieret præcauens; Cyprum nauiganti, ventum iuſſit reflare ſalutarem, quo toties nautæ in altum reiecti ſunt, quoties deſerto in ſcopulo ſceleſti exponere illum voluerunt. In Palæſtina à mancipio Armeno barbarè acceptum, manifeſta Chriſti præſentia diu recreauit, omnem tollens inflictæ ab eo iniuriæ ſenſum Illuſum à Nauarcho, & reiectum iuſtúmque ſanctitate pro nauigio vti; vltus eſt Deus Nauarchi naufragio, dum interim quæ ſanctum portabat nauis gratuita,portum, licet vetuſta, & quaſſa tenuit. Exagitato paſſim Dei cauſa calumniis, cognitionibus, carcere, Deus amicorum, patroni, defenſorum quos recuſauerat, & denique omnium loco fuit, reſtituítque in eum famæ gradum, vt ſuſpiceretur tanquam alter in catena Paulus. Compluti miſerum, traducti ab ſe Ignatij fidem tanquam rogo digni, ignis adprecatione confirmantem, eo ipſo die,igne domi conſumpſit, ne qua Dei ſeruo ex illius imprecatione ſuſpicionis fuligo adhæreret. Adornatam inſonti Pariſiis publicam, & infamem pœnam, in publicum illi triumphum conuertit, Rectore Collegij, palam ipſius genibus aduoluto. Pariſiis item ob adiunctum ſibi Xauerium gladio appetitus ſubita ope ſeruatus eſt, exterrente homicidam Deo, proſternentéque ad eius pedes pro venia ſupplicem. Baſſani ab ſocio transfuga, eremitæ poſtpoſitus,

tus, & ab eo ſpretus eremitâ, vtrimque honorem, miraculo duplici recepit, leuitate ſocij ſpectro terribili firmata; & docto cœlitùs eremita de vera Ignatij ſanctitate. Romæ tandem à fœda hæretici nota, quam coniurati calumniatores ei impegerant; à nece quam illi ferebat ſacrilegus; ob admiſſum in Societatem filium, & ab vno è ſuis pertinaciter aduerſante, diuina bonitas illum eripuit: nam eoſdem Romæ ſubminiſtrauit illi teſtes, quos in Hiſpania, Gallia, Italia, ſanctimoniæ iudices laudatoréſque habuerat; & vibratam in vulnus homicidæ manum repente ſiccauit (quæ pœnitudine poſtea in vſum rediit) & contumaciam ſocij ſe vlturum ſuſcepit. Et vero huic in S. Ioannis Lateranenſi Baſilica, vir aſpectu ferox flagello minatus eſt niſi Ignatio pareret, quod etſi terrore adactus fecit, eius tamen flagelli, tempore, & loco ictus ſenſit, cuius ſolo horrore ad futuri emendationem fuerat perculſus.

XXV. *Summa Igtij in purgando animo cura, illius Examina, forma particularis examinis.*

Hac conſenſione animi & curarum, ſemper Deo Ignatius, Deus Ignatio ſtuduit, quod eſt mutuo ardenter amantium: in quo Ignatius, vt coram Gregorio XV. Cardinalis de Monte, eximiè dixit, eius in arcano Cardinalium Senatu virtutes referens, *martyrum, & multorum reuocauit exempla ſanctorum, qui ſui penitus obliti, de diuina gloria tantummodo laborabant.* Verum vt eſt amoris vndequaque perfecti, ſui propter Deum ſemper immemorem viuere, ſic ad eius quoque excellentiam amoris pertinet; propter Deum, numquam ſui omnino obliuiſci, hoc eſt habere ſeipſum ſemper in oculis, ſeipſum ſeueri examinis inſpectione conſulere, ad notandum ecquid forſitan inſit, quod Deo non ſatis placeat. Qua in re certo affirmari poteſt fuiſſe Ign[illegible] ſummè exquiſitéque diligentem. Hora ei exibat nulla quin colligeret [illegible], & quicquid per illam dictum, actum, cogitatum ſigillatim ad lydium vocaret, ita quot horis currit dies, vultu animæ cultiori, Deo ſe toties ſiſtebat ornatior, nouóque auctus propoſito, ſequentis horæ occupatione vincendi præteritam. Vbi ardet ingens Dei amor, ibidem ſplendet & magna lux, in hac vero quid Deo placitum, aut ſecus cernitur; & ſollicitus vtrimque oritur ambitus amouendi ab ſeſe næuum quantumuis leuem, & pæne oculos fugientem, etſi viris ſanctis nihil leue, ſi Deo diſplicet, cuius cum vrantur quam ſui amore flagrantius, vltro inituri ſint ignem quemuis ex quo emergant expiatiores, vt mirum non ſit ad hoc quamlibet illos diligentiam admouere, vel crebrum examen, vel acerbas de ſeipſis pœnas. Aurum præterea diuinæ caritatis à metallico diſtat, cui ad ſupremam, natura vel arte, obruſam excocto, nihil dici poteſt ad auri excellentiam deeſſe; operibus vero caritatis ſua inde perfectè dignitas, & excellentia, non conſtat quod concretione aliena inſenſibilium quoque defectuum nihil eorum legi aut pretio decedat. Sancti enim viri, Deo eiuſque amore incenſi, ſuam Deo vitam ſolent opponere; hoc eſt qualem, & vellent, & eſſe deceret attendere, vt digna Deo eſſet, ad quem cum nihil ſit tam ſanctum, quin multo vitio ſcateat, hinc ſua omnia velut officio, rectóque imparia, lance aſſidua trutinant, ac nouo meliorum

propoſito expoliunt ſemper, & abſoluunt. Quæ humilitatis caritatiſque palæſtra perpetua magnos breui progreſſus virtuti adiicit, in hac Ignatius cum exerceretur aſſiduitate ſemper acri, & vegeta, illorum mentem capere ſatis non poterat, qui cuperent quidem Deo perplacere, & in agone pietatis eminere; hanc tamen cordis interrogandi, expiandi, perficiendi frequentiam ſtrenuam ſuſdéque haberent. Vnde illud eius, viſum patri cuidam valde mirum, qui roganti quoties animum eo die ad examen vocaſſet, cum reſponderet iam ſepties, hem! ait Ignatius, tam raro? quamuis multæ ad noctem etiam tum reſtarent horæ. Præter hanc ſui inſpectionem tam crebram, & ſedulam, & prolixiores duas de media die, & ante ſomnum, aliam in vſum reuocauit, antiquorum patrum inuentione conſecratam, ſibique Manreſæ ab eodem illorum magiſtro ſpiritu ſuggeſtam. Examen ab eo particulare nominatur, quòd in expugnando ſingulari aliquo vitio tamdiu occupetur, dum id radicitus extirparit. Eſt hoc inter alia mirè potens ad animi ſcoriam breui tempore abſumendam, obtinendamque puritatem conſcientiæ illibatam, ſi tamen præſcriptis ab eo regulis peragatur. Harum aliquot hic deſcribam vtilitati magis legentium ad imitationem conſulturus, quam piæ curioſitati ad cognoſcendam viri ſancti induſtriam. Igitur vis omnis cum tanto in hoſtes ſingulos erumpat lentior, quanto in multos exerta diuiditur, raro integrâ potitur victoria, etſi continuo prælietur: ex quo fit, vt præter communem contra omnes pugnam, ſingulare ſeorſim cum vno aliquo certamen, cautius ineatur, iſque ante alios petendus quem magis auerſatur Deus, vel quia capitalior per ſeſe, vel quia damnoſior. Mane prima ſit euigilantis hæc cogitatio, & [illegible]or, pugnandi cum eo defectu quem expugnandum legerimus, poſcendúmque ad hoc à Deo robur, & animum: ſit deinde ad manum conſuta in libellum carta, cuius pagina quælibet quatuordecim ſignetur lineis, quæ dies hebdomadæ, ſeptem binariis referant, ſic tamen vt ſequens linea præcedenti ſit ſemper breuior. Harum enim eſt vſus ad ſubducendam ſecum quotidie bis ratiunculam; ante prandium excutienda pars diei tranſacta, ſignandúmque tranſuerſis tot prima in linea ductibus, quot nobis contigerint in vitium lapſus cui debellando attendimus; idemque ſerò factitandum. Quod autem ſperare ratio ſuadeat fore ſemper lapſus numero pauciores, ob id prioribus, poſteriores lineæ ducuntur breuiores. Quanquam duci longius primis oporteret, ſi conferretur id examen in actus virtutis alicuius complures quotidie edendos: nec putet fortaſſis inconſulta cuiuſquam grauitas nimis puerilem ſuorum hanc lapſuum geminam computationem. Valet primum ad tempus cum matutino pomeridianum; hodiernum heſterno; exactam hebdomadam, ſuperiori conferendam, & videndum ecquid in melius, vel in deterius itum ſit, ac inueſtigatis labendi cauſis, de cœtero cautius iis occurrendum. Valet eadem ad æquandas vtcumque cum Deo rationes, offenſionum vnamquamque pœnis ſingulis exſoluendo: ita Ignatius importunam ſuam ridendi conſuetudinem peculiari examine impugnans, quoties riſiſſet,

ſiſſet, totidem ſibi catena ferrea inflictis plagis noctu exſoluebat. Quin & interdiu mox, vt erraſſe ſe viderat, ſublatis ſtatim ad Deum oculis, vel admota pectori, quaſi aliud agens, manu, veniam tacitè precabatur; ac Manreſæ dum egit, vt numerum lapſuum teneret quos per examen ſerotinum animaduertiſſet, nodis illos ſignabat fune quo præcingebatur implicitis.

Tam incenſa Deo placendi ſtudia, cum æquali eiuſdem amore, ac diligentia tam exquiſiti tribunalis, coniuncta; dici non poteſt Ignatij animum quàm ſublimem leuarint, ad purgatiſſimam ſanctitatem: mille in ſe ſuaque omnia apertos pandebat oculos, vt qui Deo adſtaret continenter, eiuſque ex ſe pulcherrimam in qua totus hærebat ſpeciem optaret quantum fas homini referre, atque omnem horreret labeculæ vmbram, qua in oculis Dei formoſus animæ obſcuraretur nitor; accedebat his auulſum, & liberum à creatis pectus, vnum in iis amans & appetens Deum, & in eo vno vniuerſa. Nihil erat in humanis, cuius voluptate, aut deſiderio tangeretur, & perinde habebat iis prorſus carerere, quàm ſupremo iure omnibus dominari; præter Deum enim flocci omnia pendere, extra illum cuncta, quantacumque hæc forent infinitis ſub illo abiecta ſpatiis ſpectare, ac pro nihilo ſpernere, ſumma eius votorum apud Deum ſolaque ambitio Deum diligere, & in eius amoris pretium, amando creſcere. Hoc vt impetraret à primo vitæ mutatæ initio concinnauerat ſibi hanc preculam, quæ niſi ad homines virtute perfectos non pertinet, ſi non ore tenus, ſed ex animo recitetur. *Suſcipe Domine vniuerſam meam libertatem; accippe memoriam, Intellectum, atque voluntatem omnem, quicquid habeo, vel poſſideo mihi largitus es, id tibi totum reſtituo, ac tua prorſus voluntati trado gubernandum. Amorem tui ſolum cum gratia tua mihi dones, & diues ſum ſatis, nec aliud quicquam vltra poſco.* Alia eſt, pio multorum vſu frequentata cuius initium. *Anima Chriſti ſanctifica me*, &c.& Sancto Ignatio attributa, opinor quod eam non raro includit, meditationum ſuarum colloquiis; ex quo etiam natum putem, vt in requirendo illius auctore minus diligentes, ſuis libris eam vulgauerint velut proprium ſancti viri partum; at ea cuiuſcumque tandem, non eſt planè S. Ignatij, legi enim illam in libro Lugduni ann 1499. typis impreſſo, cum eſſet tum octennis Ignatius: addebatúrque recitaturis præſcripto tempore, indulgentia pœnarum; at Bonifacius, etſi ſit eius nominis poſtremus, ſæculo integro Ignatium præceſſit. Itaque nihilo ſegnius quæcumque geſſit, facturus fuerat, tametſi nulla in futurum, meritis præmia, Deus poſuiſſet, ſiquidem nulla re caritas generoſa in niſus heroicos diuinæ gloriæ potentiùs rapitur, quam Dei ipſius dignitate, atque ipſomet Deo: inde illa eius, vt de Paulo agens Chryſoſtomus loquitur, *amoris inſania*, qua ſecuritatem propriæ ſalutis ſecuritati poſthabuit diuini honoris: nam ſi daretur optio ex hac vita, ſtatim certoque in aliam, æternùm beatam tranſ undi; vel in hac hærendi, ſed incertum illius obtinendæ, certum tamen augendæ animarum lucro, diuinæ gloriæ;

XXVI. *Rebus terrenis omnibus ſuperior Ignatij animus.*

 aiebat,

aiebat: itaque apud ſe ſentiebat, opraturum ſe hic manere, ac fore periculo, rantò quæſtus maiores, quantò pluris eſt ſuum Deo honorem vindicari, quam noſtris omnium rationibus proſpici, quanquam hæc propriæ ſecuritatis dilatio, haudquaquam periculo futura eſſet obnoxia, ſed ex diuinæ caritatis profuſione ſecurior. Ex his liquet in relatione paulò ante laudata quam iure dictum ſit [tanto illum Dei amore flagraſſe, vt in eo quærendo ſemper eſſet, nec aliud mente reuolueret,loqueretur, aut cuperer, niſi Deo placere, eiuſque exequi voluntatem, ad hoc ei ſe totum tradidiſſe, voluiſſeque in omnibus adhærere; cœli etiam, ſi neceſſe foret terræque iactura.] Teſtis eſt Hieronymus Natalis ex quo Deo ſe dedit Ignatius, ſeruitutis ſuæ menſuram, & calcar, maiorem Dei gloriam tenuiſſe, hoc eſt animo nunquam factis præſentibus explendo, incrementa boni ſemper continuanda deſtinaſſe, direxiſſéque ad illum diuini honoris apicem, in quem poſſunt, tota cœleſtis gratiæ nobiſcum adnitentis contentione euadere. Senſere hoc idem Romanæ rotæ cognitores,dum in cauſæ ipſius ab ſe approbatis collectiſque actis [ſuas,inquiunt, omnes ad Deum cogitationes, verba, factáque retulit, velut eorum finem, in Deum eiuſque honorem, & gloriam direxit, habemúſque ex ipſius ſcriptis, fuiſſe hoc teſſerarium eius ſignum, in ore ipſius aſſiduum, ***ad maiorem Dei gloriam.*** Hanc & exquiſiuit, & conſectatus eſt vbique, hanc ſuis eſſe agendi regulam voluit: ex quo illa efflorеſcebat mentis alacritas, qua B. Pater abundauit, & oris quam prætulit imperturbata ſerenitas, perpetuæ index lætitiæ, adeóque conſtantis, vt cum aduerſis duriùs quateretur, tunc eſſet hilarior: inde illa quoque interior pax, & in omnes animi ſui motus,affectionéſque imperium, quod intuentibus velut admodum ſingulare ſuſpiciebatur, cum idem ſemper, ſibique ſimilis, nullo vnquam caſu mobilis compareret, & hæc animi pax fructus eſt intimæ caritatis.] Hæc illi, & iis mirè conſentiunt quibus illum Iacobus Mironus eius familiariſſimus ad viuum depingit: [Parens, inquit, noſter Ignatius magnis ab natura ornatus eſt dotibus, magnos mente aluit ſpiritus, quibus illum diuina gratia in ſummum euexit virtutis faſtigium: nihil niſi grande pro Deo molitus eſt, & feruorem quæcumque ageret ſpirarunt. Societatem,eiuſque munera ſi introſpicimus, ardent omnia ignibus caritatis. Quare hoc inſtitutum, modúſque procedendi noſter (ſic illum vocabat Ignatius) totus eſt in quærenda maiori Dei gloria, & honore, vt patet ex libro conſtitutionum, vbi vix caput eſt quo non inculcetur, illud Dei vbique maioris gloriæ ſtudium. Fuitque hic ardor in eo perpes, Societatis fundandæ principium, & incitamentum, dum ſecum ſollicitè, diu noctúque inueſtigat qui poſſet Deo maiorem gloriam, & gratiora ſemper curare obſequia. Eò ſpectant,& inde profluunt omnes miniſterij noſtri partes, caritatíſque opera quæ obimus pro Inſtituti ratione, nec omnino nobis ſatisfacere poſſumus, ſi pro Deo tantum iis incumbimus; maioribus tenemur officiis, eam ſcilicet Deo interius gloriam exteriuſque procurandi, quam eius gratia iuuante maxi-

mam valemus] hactenus Mironus, quibus ſane haud inferiora vir ſanctus exigebat, tùm ab ſe, tum pro cuiuſque modulo ab ſuis, vnde laicum adiutorem, in virtutum. & operis ſtudio negligentem interrogauit aliquando, cuinam ſuum laborem in Societate locare ſe crederet, cui vitam, & operam nauare? aientique ſibi propoſitum Deo famulari, Deo, infert ſanctus famulari, & tam ſolutè ac languidè? exin ſanè id tibi abire impunè non patiar; nam ſi dares homini operam, eſſet fortè huius ſocordiæ venia, aut excuſatio; Maieſtati vero infinitæ cui vt mille vltra quam poſſumus obſequia præſtemus, ne minimam quidem partem officij explemus, huic, inquam, vix eius aliquam laboris quem valemus, operam dicare, quantæ quæſo id culpæ fuerit?

XXVII. *Quanto Dei amore Ignatius, etiam cum vitæ periculo arſerit.*

Suſpicienti gradum amoris erga Deum qui pectus Ignatij, flammis iugibus vaporauit, fateor mihi, & verba idonea, & ſenſus deeſſe argumento pares; nam ſi verè ac ſcitè Bernardus, amoris linguam, non amanti peregrinum ſonare, ac barbarum, quanto magis expertem amoris ſi tentet de amore loqui, voces deficient, ac ſententiæ propriæ; ſequentur inertes prorſuſque alienæ? atque hoc pronius, quod ij etiam qui toti Deo ardent, eoque intimè perfruuntur, vt velint maximè, loqui tamen de illo neſciunt; ſignificandis enim cœleſtibus, lexica noſtra voces non ſuggerunt. Suo quodam libello Ignatius in quem animi ſui affectus referebat interiorem ſuam arcani cum Deo commercij familiaritatem expreſſurus, ſcribit auditam ſibi quandam interius abſque vocibus muſicam, & concentum nullo ab ſenſibus deprehenſum ſono: At hìc planè in terris nihil eiuſmodi eſſe. Multo vero minus ſermonem inuenero eorum interpretem, quorum nec mente concepit ſenſa, nec quæ ipſemet experiebatur eloqui aliter valuit, quam imagine aliqua ab ſenſibus mutua; ſi minus falſa, certè minus vera, & germana. Velim præ omnibus extricare illius intelligentiam, quod ſuo cuipiam in paucis cariſſimo quandoque aperuit; certò quidem ſe minimè victurum, ſi ad viuendum id haberet ſolum, quod ſibi natura tribuebat. Ex quo ſanè dicto nihil aſſequor, niſi eſſe hanc metam perfectæ caritatis ſupremam, & vltimam, quæ transformatum in Deum hominem, vſque eò perducit, vt ducat magis ex Deo vitam quam ex ſeipſo. Haud ſecus fermè vt cognatæ arbori plantæ, ac circum adrepentes; cum ei inhæſerint, vnam videntur ex duabus arborem facere; ac natiuam licet figuram, & animam ſeruent; plus tamen ſucci, vitæque ex illa, cui nexu penetrali adglutinatæ ſunt arbore, quam ex ſe hauriunt; vigent, creſcunt, edúntque fructus quidem ſuos, ſed de ſucco ductos alieno, aliaque radice; hanc enim ſibi animæ potius, quam ligni, confuſione mutua propriam vindicatunt. Quæ fortaſſe mens fuit Apoſtoli cum exclamaret. *Viuo ego iam non ego, viuit vero in me Chriſtus.* Nam & ipſe viuebat per ſeſe, ſed ad Deum amandum vim ſibi tantæ neceſſitatis impreſſerat, vt modo quodam inexplicabili, eo magis amore quam anima viueret, nec poſſet ab eius anima is amor, coniuratis cœli, terræ, ac tartari viribus auferri, quantumuis ferro poſſet de

corpore

corpore anima expelli. Vixiſſe hanc vitam videtur Ignatius rebus omnibus mortuus præter Deum, nullóque alterius actionis ſenſu, niſi caritatis erga Deum, cui videntur ab eius obitu, quiduis aliud agentes medici ſubſcripſiſſe, dum negarunt annis, & valetudine ſic attritum, ac prope conſumptum, abſque miraculo viuere potuiſſe: ac ſanè Deum ſibi magis ſuum, quam ſeipſum duxit, vſque eo, vt ſi innoxius inferorum poſſet addici ſupplitiis, torquendum ſe atrocius dixerit damnatorum maledicis in Deum vocibus, quàm pœnarum illarum horrendo cruciatu. Quanquam & hic idem, quo viuebat, & ſpirabat amor, vitam illi tantumnon præfocabat, redigebátque interdum ad extrema. Et obſeruatum eſt quibus morbis in poſtremum diſcrimen adductus eſt, eos ex incendio corporis ortum habuiſſe quod inflammauerat animus, ſolito in Deum vehementiùs exardeſcens. Sic anno 1550. die Chriſti Natalis, ab re ſacra bis conſequenter facta in eum languorem ſolutus eſt, vt de vita periclitatus ſit: quare niſi alternis diebus, operari ſacris non poterat, ne violenta illa contentione deficeret; fuitque non raró poſt ſacrum celebratum, in cubiculum reportandus, tametſi ſacello contiguum, adeò penitùs exhauſtus, vt nec in tres paſſus, valeret procedere. Quod ita prope neceſſariò fiebat, cum ad ſanctum altare (haud ſcio qui melius explicem) inſtar eſſet earum nubium, quæ dum in aquas totæ fluunt, ſimul & fulgurant, velut igneæ totæ eſſent: ſoluebatur in lachrimas totus, totuſque ſic ardebat, vt toto ex ore flamma emicaret: totumque, corde incitatius palpitante concureretur corpus, & rumpendum pectus, venæque laxandæ viderentur. Sic loquitur ipſemet in aduerſariis quibus, more ſanctis veteribus recepto, ad priuatam memoriam, & vſum, animi arcana conſignauit. Aderat facienti die quadam Nicolaus Lanoius, & erectis forte in eum oculis, poſt ſolemne *Memento* Deo dictum, videt inſidentem capiti eius flammam, & periculi ſpecie territus ad extinguendam illam currit; ſed aduertens ſanctum abalienatum a ſenſibus, & dulcibus lacrymis placidè diffluentem, damni ex ea nihil pati; rem eſſe diuinam credidit; at introſpicere animum ſi daretur, præter ignem certè nihil in eo vidiſſet. Horam ſacro inſumebat vnam, niſi qui tépore minimè arctatur, diuinus ſpiritus, illũ diutiùs moraretur. Quod autem noſtris ſacri tempus media clepſydra metiretur, horam ipſe ſibi integrã ſumeret; non priuatæ legis ſtudio id factum (qua nuſquam eſſe ſuſtinuit à communi regula immunis) ſed neceſſitate qua in laxando affectibus animo cogebatur crebro inſiſtere, nunc voce linquente ad legendum, nunc vſu ſenſuum ad pergendum. Hos porro affluxus diuinorum patiebatur etiam orando, cui aliquot dabat quotidie horas: noctes vero habebat trifariam diuiſas; pars vna gubernationi; quieti altera, dabatur. Sed interiectis ſemper facilioribus pietatis officiis: quam in rem conſuerat, precatoriam Virginis coronam in lecto retinere. Tertiam precarioni dicauerat: huius inchoandæ hæc erat forma. Conſiſtebat aliquando rectus, præſer tis Dei Maieſtatem animo repetens; inde illum demiſſa totius corporis inclinatione adorabat:

poſt vel de genibus, vel in humili ſcabello ſed reuerenter compoſitus ſedebat; vixque mentem in Deum collegerat, cum ibant in lacrymas oculi; ſerenitatem beatorum, facies induebat. Ita duas poſt ſacrum horas, quotidie transfigens, paſcebatur illa quam dixit Auguſtinus *Saginam veritatis, ſaginam lucis immortalis ſapientiæ.* Quo tempore ad illum nemini patebat aditus, niſi negotij grauitas, moram omnem reſponſi negaret, tunc enim intrabat Ludouicus Gonzales, qui ſub eo domui præerat; vt rem illi, commiſſam exponeret. Quod cum ei euenerit ſæpius, debet hoc eius quod refero pro indubitato teſtimonium haberi [Memini, ait, quoties ad illum, quod crebro cogebat neceſſitas, cum illo acturus adij, vultu offendiſſe tàm ſplendido, vt defixus licet in re quam tractandam ferebam, ad eius conſpectum mei iam immemor ſtuperem. Nec enim erat illius ſpecies qualem haud raro piorum quorundam dum orarent notaueram, ſed inuſitatum ſpirabat quiddam, planéque diuinum:] itaque Lainius qui ob illam cum Deo neceſſitudinem tam arctam, aſſimilabat Moyſi Ignatium, ſimilitudinem augere potuit ſplendoris huius præſtantia, qui ex conſortio Domini, in eius facie effulgebat.

XXVIII. *Ex re qualibet Ignatius in Dei cognitionẽ & amorem aſſurgebat.*

Hæc vero tam intima cum Deo familiaritas, haudquaquam precandi, & ſacrificandi ſpatiis definiebatur; Deo ſe vbicumque, & quoties vellet, & quicquid ageret præſentem ſiſtebat, conclaue quidem feneſtella iuſſit aperiri, qua in aram maiorem, & auguſtiſſimum Sacramentum pateret proſpectus, vnde velut alius Daniel ex cubiculi ſecreto, & procul arbitris, illuc intentos haberet oculos, vbi totus animo habitabat: haudquaquam tamen ad inueniendum Deum rupto egebat pariete, qui tenuiſſimo tantum ab eo diſiunctus velo pro arbitrio illud reduceret; imò cuicumque operam rei daret, Deum ſemper habebat in oculis, quod inter homines rara quoque virtute præditos eſt valdè rarum; idque opinor quod vocat Apoſtolus, *conuerſationem in cœlis*, Deum perinde ſpectare ſolitam, vt chorus ſtellarum errantium ſuum ſolem, à quo dum variis orbibus circa terram curſus flectunt ſuos, lucem interea, ignemque accipiunt, & in eum reflectunt; eratque hic in eo fomes rapiendæ momento flammæ, ad minimum quemque precandi aditum; vel enim cum angelo Virginem ſalutans; vel menſam conſecrans ſolemni adprecatione; vel de diuinis legentem aliquid, imò ſolum audiens IESV, & DEI nomen, velut in flammas inſiliiſſet, animo totus, & vultu ardebat. Quanquam autem de diuinis acturus cogebatur ſtylum, demittere, quòd inter diſcipulos, tametſi præſtantes, quales primi fuere illius ſocij, & qui vna vixere; vix erat qui eum ſatis perciperet; at ne ita quidem, niſi obiter, & raro, loqui humiliter de Deo aggrediebatur; conſcius ſibi non eſſe integrum affectus illos immodicos premere, & inflammati animi aperta indicia non præbere: in hæc quanta vi raperetur facilè vel hoc vnum probet, quod tradita pueris fidei elementa, breui ad cæteros, adhortatione ſolitus claudere, huic ſemper concepta ſubdebat hæc verba. Deum amate toto corde, tota anima, tota voluntate,

quæ ille dum diceret, ſic incendebatur vt illius igne auditores etiam vrerentur, vltimíſque iis verbis ſæpius homines conſcientiæ profligatiſſimæ,velut hærente iaculo confixi, mox ad Sacerdotum conciderent pedes, & confeſſione, fletu crebro, ſiugultúſque abrupta, cum Deo in gratiam redirent. Quod teſtatum reliquit, qui viderat Lainius. Demum quicquid vidiſſet Ignatius, gradus illi ad Deum, & ingreſſus fiebat, conſcendebat frequenter in domus turriculam, vt libero cœli aſpectu frueretur, obſeruabatúrque clam, & audiebatur flens, & has voces rumpens, quam ſordet terra cum cœlum aſpicio; imò id illi moris fuit ſiue diſcumberet, ſeu per vrbem incederet, colloqueretur, aſſideret, aut quid ſimile faceret; crebro cœlum tantiſper oculis figere, inde in ſeſe deſcendere, hoc eſt vno volatu in Deum attolli, eodémque ad ſe Deo plenum redire, & facem vtrimque geminatam pectori ſubdere. Quo item ſigno (ita erat vulgatum) denotabatur ab ciuibus: ille, aiebant, pater, qui cœlum ſuſpectat continuo, & ſermones de Deo perpetuo infert. Cantu præterea muſico efferebatur extra ſe in cœtum beatorum, tantúmque ex eo hauriebat liquidæ voluptatis, vt illâ etiam reficeretur corpus: vnde non vulgari tributum modeſtiæ, ſuique vincendi propoſito, quod inter dolores ſtomachi quibus ſæpiſſimè torquebatur, abſtinuerit ſe hoc ſolatiolo, quod non eſſet in communi apud nos vſu, etſi erant in promptu qui poſſent pio cantu afflictum recreare. Accedebat herbarum florúmque conſideratio qua capiebatur mirificè,ſugebárque ex iis rorem mellitæ pietatis. Audiebant illum noſtri;ſuper iis aduerſione ſtudioſa diſſerentem, & philoſophantem de manu illorum artifice, digerentéque illorum partes, & formam figurante, coloréſque dicente, cum ingenito afflatu ſuauiſſimi odoris, quorum vnum in corpuſculum elegans, & ſcitum perpes, & ſapiens decurſus, ſupremi artificis ſapientiam, potentiam,gloriam, inſpicientium oculis prædicaret:his ſe oblectans deliciis inambulabat interdum in domeſtico hortudo, adeò extra ſe in Deo habitans, vt eius ſpectaculo è feneſtra patres auidè gauderent, eoque ſe, vt refert qui aderat, felices putarent. Hoc rerum omnium ingens theatrum, quod pulchritudinis, prouidentiæ, opúmque diuinarum, magnitudinem, & ſapientiam repræſentabat ei velut in ſpeculo, fontem quoque illi creauit lacrimarum, cuius nunquam dum vixit, exaruit vena, quanto infeſtior affecto corpori, tanto ſitienti animæ dulcior, & pretioſior, horarum penſum exſoluenti, tam multa verſibus ſingulis ſeſe ingerebant, vt in id diei bona pars abiret, atque vnde alij tranſcurſu rapido ſeſe expediunt, nauis inſtar, profundo abdita negligentis; è contrario ille,vnionum piſcator, paſſim inſiſtere, natare in aliquo vnius verſiculi ſinu, & noua gaudere cœleſtium rerum deprehenſione, tantáque inde ſanctorum fletuum copia obrui, vt cæcitatis periculum frequenter adierit, fuerítque neceſſe Sacerdotale ipſi officium à Paulo III. breuiore precum recitatione commutari. Hoc ipſum diſcrimen tum alias, tum præcipuè rem ſacram faciens ſubiuit, tunc enim penitus eliquabatur in lachrimas: quod conſpi-

catus

catus aliquando neſcio quis ad S. Ioannis in Laterano, fecit quod homines in terram curui dum ſibi arrogant, de viris Deo cœlóque aſſuetis ſententiam dicere; & Franciſco Stradæ qui facienti Ignatio miniſtrabat tam ſecreto quàm ſtolidè in aurem; prorſus, ait, fieri non poteſt, tuus iſte Sacerdos, quin ſit, aut fuerit, omni ex parte ſceleratus, toto enim quod peregit ſacro, illacriminari non deſiit, rodentibus opinor diro morſu ream eius mentem flagitiis. Ita quidem is de triuio cenſor, pronuntiaturus ni fallor ſanctum, ſi vt viderat lugentem ſic vidiſſet inter celebrandum effuſius ridentem. Hac autem vi tanta lacrymarum, in dies oculos grauius adurente, ne illos omnino extingueret, iubentibus medicis à Deo impetrauit vt poſſet iis moderari, ſed tam mirabili poteſtate, vt pro imperio cieret illas, vel premeret.

Poſtremum hic edo argumentum, eius caritatis qua iucundè arſit Ignatius; delitiarum quibus abductus à ſenſibus; familiaris cum Deo conſuetudinis qua potitus eſt maximè ſingulari. Do illud vti promiſeram ex pauciſſimis illius autographis ſchediis, in quibus pro more quotidie ſua cum Deo intima adnotabat, & quæ manum ipſius dum reliqua vreret fugerunt, ex annis quinque, & triginta quos ſanctus exegit, menſes vix quatuor habemus iis aduerſariis conſignatos, eóſque plurimum ſcriptis adeò conciſis, & breuibus, vt videantur notarum compendia: vbi vero lucem curioſitas maximè optaret, adeò obſcuris, & ſermone pendente, ac mutilo, vt poſſit ad marginem multis locis adſcribi, quod Prophetis ſæpe neceſſe eſt *tenebroſa aqua in nubibus aëris*. Sunt ergo quæ reddo ipſa ſancti verba ex chirographo Hiſpanico Latina. XXIX.

Huiuſce diei lacrymæ, viſæ ſunt mihi præteritis multum diſſimiles, ita lento affluxu aderant, interiores, dulces, abſque magno ſtrepitu, & motione; tam vero altè ab intimo, vt non ſupperat qui illud explicem: totum vero me ad Dei amorem commouebant interior, exteriórque affatus cuius mihi conceſſi diuinitus tanta interior erat harmonia, vt eam non poſſim exponere. Die inſequenti, vt ante proximo, vbertim lacrymæ in ſacro, & ſub ſacrum, & cum his eiuſdem interioris affatus vſus fructus; qui ſermonem, & concentum cœli, ſimilitudine referebat: creſcente mihi cum lachrimis ſenſu pietatis, & affectu, cùm me vti diuino cognoſcendi, & intelligendi modo animaduerterem Poſtridię quoque magna copia lacrymarum, interiórque affatus mirabilis.

Virgini ſupplicans, vt mihi apud filium, & Patrem adeſſet; poſt vero filio, vt me cum filio, ſua apud Patrem diuinum, commendatione dignaretur: ſenſi me attolli in conſpectum Patris, capillos arrigi, commoueri vniuerſum corpus ingenti ardore, quem conſecutæ lacrymæ cum ſenſu pietatis vehementiſſimo.

In ipſo precandi aditu, cum multa vbertate, & profuſione lacrymarum, cum intenſiſſima pietate, & crebra intelligentia, perceptionéque SS. Trinitatis, harum, & ſimilium perceptionum atque notitiæ tam erat fre-

quens, & tanta iucunditas, vt me ad eam explicandam memoria,ingeniúmque deficiat.

Tantam expertus ſum cognitionum, congreſſuum, guſtuum diuinorum exuberantiam cum perpetuitate lachrimarum, & vocis deliquio, vt Deum, & Dominum quoties nominarem, videretur mihi animi penetralia ſubire, cum obſequio, & admirabili humilitatis reuerentia; vt videatur inexplicabilis.

Poſt orationem, noui motus interiores iíque inſoliti, ſingultus, & lacrymæ, totus in amore Ieſu: verbis, votiſque præoptando cum illo mori, quam cum vllo alio viuere.

Dum paratur altare, & occurrit animo Ieſus, ſentiebam me agi ad ſequendum illum, reputabámque intra me rationem ſummæ paupertatis eligendæ,hanc eſſe humana qualibet maiorem, quòd Ieſus Societatis eſſet caput. Cum rediret in mentem Patrem me filio ſuo conſignaſſe: hoc conſilio, vt imprimeretur mihi tam altè Ieſu nomen, & tantoperè confirmaretur, ſuccurrebat noua lacrymarum, & ſingultuum copia.

Colloquenti mihi cum diuina Maieſtate obortus eſt fletus ingens, amórque tantus,vt viderer mihi ſupra omnem modum cum eius amore coniungi, nec tam excellenti catenus, rara, & amoris tam lucidi dulcíſque gratia potitum. Poſtea, etiam in ſacello nouæ lacrymæ, nouíque ſenſus pietatis in SS. Triadem ſemper deſinentis;ad altare autem ſacris veſtibus induto,affluxus lacrymarum maior, ſingultuum, & intentiſſimi amoris; omnia erga SS. Trinitatem. Rem vero ſacram facienti, tantus diuinorum ſenſus, tot lachrimæ, vt pergens ambigerem an eſſem pergentibus lacrymis iacturam oculi facturus, adeò ex fletu immodico dolebat. Ad ea verba *Placeat tibi ſancta Trinitas* occupatus ſum immenſo amore, & exundatione ardentium lachrimarum, & hæc aliæque de cœlo gratiæ tendebant omnes in SS. Triadem à qua deducebar, & in eius amorem trahebar. Re diuina peracta, iam ſacris exuto, & oranti haud procul ab altari, noui ſingultus, & lacrymæ, omnes ex amore Trinitatis, erátque illius amoris tanta ſuauitas, vt non poſſem inde abſcedere, reliquo etiam exin die domi, & per vrbem redibant amoris impetus vehementes, motionéſque ad lacrymas, repetitâ memoriâ Beatiſſimæ Trinitatis.

Colloquens cum Spiritu ſancto, vt ſacrum de illo facerem, cum iiſdem lacrymis, & ſenſu pietatis, videbar illum videre, ac ſentire in claritate expreſſa, & flammæ igneæ colore, modo inſolito.

Dum inſtruitur altare, ac poſtea, & ſacris ornatum, & ſacrificantem, cum magnis interius motibus, & ardentibus lacrymis, & ſingultibus vox ſæpe defecit, tum inſignis auditus, & conſpectus Dominæ noſtræ apud Patrem mihi multum propitiæ. Ita, vt in orationibus ad patrem inde ad filium, & in conſecratione, non poſſem non audire ac cernere, cum ſit ipſa pars, aut ianua eius tanti fauoris quo intus fruebar(nempe illa monſtrante.

ſtante in filij carne ſuam quoque ineſſe)cum tam multiplici intelligentia vt ſcribi non poſſit.

Precationis conſuetæ initio ad finem, magnos ſenſus percepi & multum lucidos pietatis. Extra domum, in templo, & celebrans, vidi cœleſtem Patriam, aut eius Dominum, perſonarum trium intelligentia,& in Patre ſecundam, & tertiam.

Suſcepta luce quadam, & corroboratus, dum intrarem ſacellum precaturus, ſenſi, aut vidi potius virtute ſupernaturali SS. Trinitatem, & Ieſum obiectum mihi tanquam interceſſorem apud ipſam, vt mentem meam hoc viſo dignaretur, cuius rei auditu ac viſu obortus mihi eſt ingens fletus,magnáque amoris plenitudo. Sacram rem faciens multis cum lacrymis piiſque ſenſibus, vno præſertim loco, eadem quæ prius SS. Triadis, ſpecies mihi obiecta eſt, ſemper cum acceſſione amoris erga diuinam Maieſtatem.

In ſacro ad illud *Te igitur*, ſenſi, vidíque non obſcurè, ſed clara in luce, imò valde clara, etſi ipſum, ſiue eſſentiam diuinam, in ſpeciem ſolis, aut paulò ſupra quam nobis ſol comparet, ex qua eſſentia videbatur exire, & deduci Pater. Itaque dicenti. Te igitur clementiſſimè Pater; obiiciebatur prius eſſentia diuina quam Pater, & in hac mihi obiecta ſpecie, aſpectúque eſſentiæ SS. Triados, abſque diſtinctione perſonarum, vehementi ſenſu erga rem quæ mihi repræſentabatur affectus ſum, cum ingenti motu, & profuſiſſimis lacrymis, amoréque verſus eſſe diuinum SS. Trinitatis vehementiſſimo. Sacro inde peracto, dum oro ad altare, idem ſe mihi diuinum eſſe, ſeu viſum idem quod prius ſe mihi obiecit, in modum ſpheræ, & modo quodam ita perſonas tres ſicut primam cernebam, iſtóque aſpectu, ac ſenſu, nouis potiebar affectibus, & lacrymis.

Etiam in ſacello, implente animum affectu magno, erga SS. Trinitatem, cum magno amoris cumulo, & vehementibus lacrymis, non vidi, vt aliis retro diebus, diſtinctas perſonas, ſed velut in lucida claritate vnam eſſentiam,quæ tota me in ſui amorem rapiebat:ſacrum inchoans, non poteram præ immenſo affectu pietatis, proferre. *In nomine patris*, &c. totum exinde ſacrum cum ſummo affectu, profuſiſſimis lacrymis, & amore qui totus in SS. Trinitatem ferebatur: Idem pariter aliquando erga Ieſum ſenſi, velut eius in vmbra, & ductu eſſem, haud vlla tamen propterea imminutione vnitatis cum Dei maieſtate, ſed magno potius eius incremento.

Magnos hauſi ſenſus pietatis, dum ad ſacrificandum me pararem, animo reputans ad hoc opus fore,vt eiſem angelo ſimilis, nec defuere ſuaues lacrymæ. Inde aliquoties vidi, nunc quidem patris eſſentiam, primùm eſſentiam,tum patrem;pietatis affectu prius eſſentiam,tum patrem ſpectante;nunc vero alia ratione, ac ſine diſtinctione huiuſmodi.

In ſacro ſæpe ſæpius ſubſiſtens, cum varia multáque notitia SS. Trinitatis, quæ tanto lumine mentem peruadebat, vt poſſe non crederem,diuturno ſtudio tantum ſcientiæ mihi accedere. Alias in oratione, cum magno ſenſu pietatis, & ardenti caritate, guſtúque diuinorum, ad hoc ex parte,

vt me quodammodo attolleret tendente, poſtea in ſacro, lacrymæ quàm ante fuſiores, interdum voce intercluſa, tot ac talibus interim de SS. Trinitate perceptis vt quod præterea de illa caperem nihil videretur ſupereſſe.

In hoc ſacro cognoui, ſenſi, & vidi *Dominus ſcit.* Me de patre loquentem, & agnoſcentem perſonam eſſe SS. Trinitatis, illius amore hoc enixius affici, quòd ineſſent illi ſpeciatim aliæ perſonæ, idque experiebar etiam in oratione ad filium, & Spiritum ſanctum, eorum ſingulis perfruens, iiſque me deuouens, & trium illorum eſſe me geſtiens. Tanta mihi res videbatur, vt finem non facerem confundendi mei, quis tu?& quid prometitus? & vnde hoc tibi?

Sacris operans cum ſingulari pietate, lacrymis, & ardore, oppreſſo nonnunquam etiam ſermone, dum Patri ſupplicarem, videbatur Ieſus preces illi meas offerre, illaſque adiuuare, eo ſenſu ac viſu qui non poteſt exponi.

Stanti mihi ad focum, redibat iterum in oculos Ieſus, poſt etiam in vrbe ac per vicos, eunti redeuntique à Cardinali Carpenſi, lociſque aliis, ſpectabilis aderat, multis lachrimis, multiſque animi motibus affluebam. Quo tempore, Ieſum audiens, ac videns, tanto amore incendebar, vt fore vnquam tam potens aliquid non putarem, quod me poſſet ab eo ſeiungere.]

XXX. *Deſiderium moriendi ad videndum Deum.*

His oblectabatur deliciis Ignatij animus, præcerpebátque iam aliquid de immortalium gaudiis; quorum denique ſumma, & caput eſt Deo frui cognito, & amato. His recreabatur eius vita, & retinebatur fomentis continuis, cum quibus vbi deficerent, defecturam pariter aiebat vitam: neque vero his ipſum diuina bonitas, larga manu beare, in vltimos diſtulit vitæ annos, cumulata iam aucto caritate. Ex quo ſæculo valedicens, Deo nomen dedit, paucis etiam menſibus, quos egit Manreſæ in luctu pœnitentis, tam crebro ſe illi præſentem Chriſtus, ſpectabiléinque exhibebat, vt Ludouico Gonzales dixerit haud ſatis meminiſſe, vtrum id vicies, an quadragies accidiſſet, & Virginem quoque Dei matrem, non raro ab ſe fuiſſe conſpectam: ex quibus cœtera non difficulter aſſequimur ab eo tacita, quæ tractu annorum quinque, & triginta, in hoc genere illi euenerunt, creſcente in dies auctu perpetuo illius caritate. Iam prò illo quod ex ſe poterat in Dei gloriam proficiſci ad animarum quæſtum obſequio, quo nihil ipſi erat in vita carius, cum ab ſe non prorſus impetraret, vt diſceſſum è vita peteret; precum tamen vices obibant flammæ ardentis in eo diuini amoris, quæ morantem in Deum trahebant, poſcebántque votis flagrantibus abſolui animum tenui vinculo, quo adhuc corpori hærebat. Vnde illa eius conſolatio gaudio ſuo impar, ex ſola mortis cogitatione, ex qua illi tantum affluebat beatæ voluptatis, vt ſoluerentur in fontes oculi, æſtuaret pectus extra modum, eſſétque neceſſariò animus aliò auocandus, quod eius non eſſet ſat capax gaudij, nec ei valeret imperare. Vt autem infiniti conſcius, &

amans

amans boni, & in id mente affectúque immerſus, præ illo omnia deſpuit, nec intelligit qui poſſit aliud, præter illud optari; ita ſi quem noſtrum audiſſet Ignatius, curas ſuas in annum ſequentem, vel menſes aliquot mittere, demirans aiebat. Heu me! at vnde hæc tam diuturnæ vitæ fiducia? Cumque ex vitæ incerto liceat, gaudere læta ſpe Dei quamprimum poſſidendi, iuuat teipſum lubentius fallere diuturnitatis illius expectatione, cuius certus ſi fores, dolere te mœrore non conſolabili deceret? Enim vero paucorum animus igniitis alis ſurſum attollitur. Erat Ignatio hæc in terris mora, violentus labor, niſi quà penitius in cœlo, & in Deo, quàm in terris, & ſecum verſabatur, vt ſolis radij tamdiu extra ſolem effulgent, & viuunt, quamdiu viuunt in ſole; & in terras proiecti, ab eo minimè recedunt. Præterquam quod illa non modo quotidie, verum vt ſignificauit ipſemet, quoties liberet, prægustatio quædam immortalium voluptatum; & illa rerum diuinarum tàm ſecreta, quàm crebra ſpectacula, imaginibus quidem mortali aſpectui congruis adumbrata, ſed euehentia animum ad res cognoſcendas, multo illis figuris altiores; hæc inquam, iuncta inexplicabili quam ex iis ducebat deliciarum vbertati, vitam illi acerbam effecerant, aſſiduis ſcilicet, Dei clarè, corámque fruendi deſideriis ægram, ſibíque implacabiliter iratam, dulci quidem, ſed graui adeò triſtique tormento, vt vno valeret Dei ita iubentis arbitrio mulceri. Accedebat quod inter homines nihil ſibi agendum præterea cerneret, iis plenè officiis defunctus, ad quæ à Deo electus fuerat. Tria auditus eſt ab ſuis dicere, ſibi vehementer in optatis fuiſſe tandémque ſibi abundè præſtita, ex quo facilè intellectum, eius è vita diſceſſum, vt reipſa euenit, imminere. Videre optarat auctoritate Chriſti perpetua ab ſummo eius in terris Vicario Societatem ſtabilitam. Libellum Exercitiorum eadem Pontificis approbatione communitum. Conſtitutiones per Societatem vniuerſam, in opus & vſum redactas, quæ tria, vt breui collecta numero, amplum tamen illi gaudendi theatrum expanderunt: quod doctè aduertens Marcellus II. Pontifex, ſacræ, ac profanæ hiſtoriæ ſcientiſſimus, die quodam in cœtu virorum ſapientum de Societate, & Ignatio colloquens, negauit ab ſe lectum, quenquam inde ab Apoſtolorum temporibus tot fructus ſarorum ab ſe operum vidiſſe, quot & quales vidiſſet ſuperſtes Ignatius. Societatem enim annorum vix ſedecim, vidit toto iam orbe diffuſam, Chriſtiana ſacra linguis & notis, & barbaris prædicantem; integros populos, idolorum ſubductos tyrannidi, Chriſto, & Eccleſiæ ſubiugantem: vidit Prouinciarum duodecim accitu, & plauſu fixas in iis ſedes obtinere, Italia, Sicilia, vtraque Germania, Gallia, Aragonia, Caſtella, Bœtica, Luſitania, India, Æthiopia, Braſilia, centúmque in eas domiciliis perpetuis tributam, præter illa quorum feruebat propinqua fundatio. Vidit fœlici præſagio metatum ſibi iam in cœlo locum per Hozium, qui primus ex ſociis obiit; & in ſanguine Antonij Criminalis, pignus accipere, tot veri Dauidis fortium, quorum erant deinceps in India generoſi labores, glorioſa morte coronandi. Vidit refertam

tam hominibus ſanctimoniæ laude, literarúmque inſignibus, quorum alij in Luſitania, Apoſtolorum cognomentum nacti; in conſeſſu totius Eccleſiæ alij apud Tridentum, cum admiratione auditi; alij ad ſummos etiam expetiti honores; duplici gloria tàm promeriti honoris, quam reiecti; deſtinati alij ad res Eccleſiæ ab ſede Apoſtolica Nuncij, & hæc quidem vidit Ignatius, at ſecurus maiorum atque meliorum, quorum eſſent hæc tantum præludia. Nam Iulio, tertio, ægrotans, rogatúſque ab ſuis annorum aliquot à Deo inducias petere, ne Societatem nondum planè firmatam deſereret, reſpondit, Primi, Dei bonitate, vt confido fuerunt boni; ſuccedent iis alij meliores; ſecundis tertij etiam meliores, vtpote qui præter ſtrenuitatem agendi foris, interiore vſi ſunt diſciplina tunc ad vnguem perfecta, & legum ſuarum obſeruatione accuratiſſime obſtricta. Fructus denique vidit ſuorum Exercitiorum vberrimos totam paſſim excolentium Europam: vidit labores filiorum magnis à Deo fortunatos ſucceſſibus, qui cum perferrentur ad eum aſſidue, tantum infundebant in eius animum beatiſſimæ voluptatis, quantum ex oculis ciebant dulcium lacrymarum. Sic Dei amore inexpleto flagrans, & votorum compos quibus inſudarat, velut præter diſceſſum, nihil iam in vita ſupereſſet, totus ad cœlum anhelabat.

XXXI. *Mors Ignatij ſui contemptu inſignis.* Poſtquam igitur Deo viſum deſiderio eius annuere, id ita fieri voluit, vt nequà precibus filiorum, paterno diſceſſui mora, denuo interponeretur: cum enim iacenti ante aliquot annos ſupremam horam inſtare crederent, circa lectulum flentes, & ſupplices à Deo flagitabant, ne ſe patre tam caro orbaret, quo vno Societas inter ſæuiſſimos conflictus, & minas exitij ſuſtentabat ſeſe: etſi enim erat poſtremis his annis Ignatius exhauſtu virium, minus iam habilis regendo, eamque ob cauſam Franciſci Borgiæ, cui per Hiſpaniam vices ſuas in noſtros commiſerat valdè amplam fecerat poteſtatem; ſed pro conſtanti habebant Patres Societatem propter illum à Deo ſeruari, eiuſque apud illum eximia gratia fulciri; ad hæc nimium quantum intererat, præſenti eius exemplo fingi, & conſolatione aſſidua erigi. Ergo Iulio ineunte anno 1556. valetudine ſolito grauius afflicta, ſenſit aliquot illos quos ſibi morbus vindicabat dies, exilij ſui fore reliquias; eiuſque etiam aliquanto prius minimè dubius, Leonoræ Maſcareniæ, quaſi per literas valedicens, aiebat ſe vltimùm ad eam ſcribere, ſuas illi ad Deum preces deferebat, cui futurus iam eſſet in cœlo propior, quas vti eatenus fecerat, impenſurus interim eſſet dum viueret. Armis tunc, & milite ſtrepebat Roma ob bellum aduerſus Neapolim; ea re vehementer dolens mœrénſque vir ſanctus, ſeceſſum aliquem optauit velut in breuem à tumultu, & moleſtiis quietem, ſeu magis in ſolitarium proximi exitus apparatum. Locum ſibi delegit in prædio quod paulo ante Rom. Collegio inter S. Balbinæ, & Thermas Antoninianas ipſe coëmerat: veriti patres ne id cœlum, cui nullus ſuberat à quo emendaretur habitator, per æſtatem illi foret infeſtius, rem coram in dubium vocare; ille in ſuis, ſui nunquam tenax,

tenax, medici iudicium quærere, is erat Petronius ei peramicus, qui loco diligenter inſpecto, negauit quicquam ab eius aura metuendum. His confiſus, & Societate Polanco, & Madridio commendata eò ſe recipit, ſed breue id otium deguſtarat, cum debilitatem iam inueteratam, tantus auxit virium defectus, vt domum fuerit reportandus. Haud tamen id aliter acceptum quàm pro fortuito acceſſu imbecillitatis qua pridem languebat, cui ſuccurri magis cenſebant medici congruo alimento quam pharmaco, & ne tenui quidem, qua tentabatur febriculæ, de remedio aliquo videndum, iudicabant; denique aliis tunc domi ægrotis, cum multum timeretur, nulli erat ſuſpectus Ignatius. At ipſe voti quamprimum fruendi conſcius, & promiſſionis diuinæ moras, & momenta ſubducens, cum Deo, & ſecum ſilentio profectionem ſuam adornabat, vt eam tacitus, ac furtim propemodum, quod optarat, obtinuerátque contra ſpem omnem diligentiæ humanæ, iniret. Sanctiſſimo Chriſti corpore refectus, altero poſt die Polancum acceerſit, quem annos complures, ab ſecretis habuerat, ſuprema eius ad illum verba, & die proximo ad Deum tranſitus, Patrumque ex eo ſenſus, ex Polanco, quàm ex me gratius cognoſcetur, hanc de iis ad omnes qui per vniuerſam Soci.tatem tum præerant dedit Epiſtolam. [Pax Chriſti, &c. Ex his R. V. cum ſuis cognoſcet, ſic Deo placitum, vt hinc optimum patrem noſtrum Magiſtrum Ignatium ad ſe euocaret, Iulij vltimo, hebdomadæ ſexto, pridie S. Petri in vinculis in libertatem electorum ex mortalitatis vinculo aſſertum. Sic demum beatus Dei ſeruus diuturni voti compos factus, quo multos iam annos Dei, ac Domini laudandi cupidus, cœleſtem patriam ſpirabat, quamuis interea peregrinandi labor ferretur ab eo patienter, & fortiter. Quod autem nobiſcum hactenus fuerit, Dei munere factum eſt, vt cœpta per eum Societas, illius exemplis, prudentia, & auctoritate, ſanctiſque precibus corroboraretur; nunc miſſis vtcumque firmatæ radicibus creſcentique, ac frugem tot latè mundi plagis ferenti, eumdem abſtulit, vt eò vberiùs diuinos illi affluxus exoraret, quo fonti bonorum eſſet propinquior. Domi quidem hic, & in Collegiis, vt ſenſu non careat maximo, obitus tanti patris cuius dulci præſentia orbamur; ſed caret dolore hic ſenſus, habéntque lachrimæ, ſuauitatem quandam religioſæ conſolationis, & augentur eius abſentia ſpes, & alacritas animorum. Videbatur, ad eum quod attinet, longis ipſius laboribus quies tandem deberi; morbis ſolida ſanitas; lacrymis, & perpeſſioni continuæ, felicitas immortalis. Ad nos autem quod ſpectat, non videtur eius dolendum iactura, quem illic habemus, vnde nobis illius ardentiſſima caritas, expectationem addit ſolito ampliorem, fore ſcilicer, vt Dei bonitas, communi Eccleſiæ bono Societatem virtute, numero, & ſedibus, eo interceſſore promoueat. Sed optat opinor, R. V. noſſe diſtinctius cuiuſmodi (beati nunc in cœlo) Patris noſtri ad Deum tranſitus fuerit. Domi complures, & quidem grauiter ex morbo iacebant, inter quos P. Magiſter Lainius, & D. Ioannes de Mendozza. Patrem noſtrum Ignatium etiam

Z z aliqua

aliqua tentabat valetudo, ex febri dierum quinque, aut quatuor, ſed leui adeò, vt ex arteria vix diſcerneretur; ac licet magnopere debilis langueret, id tamen cum præter ſolitum nihil eſſet, nullam nobis ſuſpicionem faciebat. Die Iouis cum me aduocaſſet, iuſſo valetudinis curatore tantiſper exire, monuit, tunc demum opportunum videri, vt Pontificem adirem, ſignificarem de ipſius periculo extra ſpem omnem valetudinis poſito, ac ſupremam ab eo adprecationem tum ſibi, tum P. Lainio cuius tunc etiam dubia erat ſalus demiſsè rogarem; adderémque; vt ante,in terris dum ageret, preces ad Deum quotidiè pro illo fudiſſet, facturum ſe idem impenſiùs, ſi ſe diuina bonitas in cœlum admitteret. Ad hæc, aio, ex ea inualetudine medicos nihil metuere, quod in ea febriculam vix deprehenderent, ne dum aliquid lethale; me vero confidere, aliquot ei Deum propitium vitæ annos in ſui obſequium additurum. Quibus ille; ita, me vndique deſtitutum, inquit, viribus ſentio, vt nihil reſtet, niſi animam agam. Conatus hic tamen ſum illum erigere, fiduciâ vitæ longioris, quam planè illi futuram ſperabam; adieci me apud Pontificem quod mandabat facturum, ſed cum dandæ eſſent ſub veſperam in Hiſpaniam literæ, quæſiui poſſemnè Pontificis aditum in diem alterum differre? at ille quantò citius ait tanto id mihi acceptius; age tamen vt lubet; hodie an cras, tu videris. Ego vt poſſem Pontifici certiùs ex iudicio medicorum nuntiare de periculo, ſi quod eſſet; interrogaui Alexandrum Petronium, eorum archiatrum, nobíſque peramicum; petiique ex eo, mihi bona fide, vt morbi ſtatum ediceret,retuliſque quòd ipſe parens noſter de extremo ſuarum virium defectu ſentiebat. Sed ille me in diem poſterum diſtulit, quod nihil dum tunc noui acciderat, vnde pronuntiare in futurum poſſet. Ergo ſecutus quod ſolet humana cautio, in diem veneris adire Pontificem reieci. Sub noctem vero cum doctore Madridio in iacentis cubiculum redimus, & prima iterum noctis hora, cœnanti adſumus, de negotio quodam Collegij cum eo tractamus, quæ tam expedito peregit animo, vt ego omnium ſecurus, nihilque hinc periculi veritus, ad ſomnum concederem: Die inſequenti ſub exortum ſolis ad eum reuerſi, in extremis agentem reperimus. Hic ego properè ad S. Petri magna doloris ſignificatione Pontifex nuntium excepit, prolixè abeunti beneprecatus eſt, & quicquid aliud poterat in Patris gratiam conceſſit,qui hora, poſt ſolis exortum ſecunda adſtantibus circum patribus, Madridio, Fruſio, & aliis, placidiſſimè animam efflauit. Mirati ſumus beati ſenis humilitatem ſanctam, qui certus de proximo diſceſſu, neque nos accerſere voluit, ſolemni donandos adprecatione; nec de ſucceſſore quidquam indicare; nec nominare ſibi Vicarium; nec obſignare conſtitutiones; nec eorum aliquid agere, quæ ſunt alioqui Dei ſeruis, eo vitæ actu ſupremo ſatis familiaria; certum vero fuiſſe inſtantis obitus, pridiè quàm is contingeret, oſtendit; cum nihil vnquam eum audiſſe meminerim tam liquido futurum dicere, vt de hoc obitu; & de adfuturo ad noſtram Romæ leuandam inopiam commeatu, qui vertente anno, eodem

tempore

tempore adfuit. Verum de ſe ipſe tam abiectè, & humiliter ſentiens, nolénſque in alio Societatis fiduciam quam in Deo recumbere, vulgari more à nobis receſſit, exorauítque forſitan à Deo, cuius vni ſtudebat gloriæ, ne quid mortem ſuam inſignem faceret, vt viuens ſemper peculiaria Dei dona ſecreto preſſerat, demptis aliquibus, quæ in lucem proferri, exempli ratio iubebat. Simili modo ſapientia diuina, ſuos quidem interdum miraculis decorat, vt iis ſub ſenſum cadentibus illos permoueant, qui ſubtilioribus minimè tangerentur. Aliàs vero miraculi vice, virtutum ingentium fructus mirabiles, amicis largitur, diuinæ teſtes non dubios gratiæ, aliorumque animi donorum, apud illos, quibus eſt purgatiòr oculus ad excipiendos fidei radios, quam videtur Deus iniſſe rationem cum Societatis capite; vt eam pariter cum membris ipſius reliquis obſeruat, dum magnis motibus, & conuerſionibus animorum vbique, apud omnes, in Societate, & foris, ope tam debilium operarum patratis, oſtendit Dei digitum hic eſſe. Redeo ad Patrem noſtrum, cum ad occurrendum putredini, condiri cadauer placuiſſet, eximerentúrque ad hoc inteſtina, admirationi, & exemplo fuit, quod comparuere vacua, exſucca, arida, quæ ſunt à peritis pro indicio habita tum inſolentis inediæ cui ſe inde ab tyrocinio perfectæ virtutis aſſueſecerat; tum conſtantiæ, ac fortitudinis vultu ſemper eodem & alacri: tantum laborum, adeò exhauſto corpore durantis, eius item inediæ quam dixi, argumentum fuere calculi, in contracto, illius, & indurato iecore reperti, confirmatúmque quod bonus ſenex Iacobus Equia, beatæ memoriæ aiebat, pridem Patrem noſtrum miraculo viuere, nec enim capio, ſic læſo iecore, quo pacto vitam retineret, niſi Deo vitalia marcida ſupplente, vt Societatis neceſſitatibus ſeruaretur. Diſtulimus in ſeram veſperam diei Sabbathi beati corporis ſepulturam, fuitque ad illud concurſus ingens, & ſumma religio etſi loco eodem in quo obierat, nondum in publico iaceret compoſitum. Alij manibus, pedibus alij oſcula figere, coronas alij precatorias admouere; quidam ægrè repelli, qui ſegmenta veſtium aliqua, vel quid ſimile quod vſu attrectaſſet indulgeri ſibi poſtulabant; datum tamen memini quicquam eſt, vel ab conſciis permiſſum. Adfuere etiam pictores qui vultus ſpeciem coloribus excepere, quod is dum viueret, multis petentibus ſemper negauerat.] &c. huc vſque Polanci literæ; in quibus monendum, religioſam adprecationem à ſummo Pontifice haudquaquam Lainio nominatim, Ignatium petendam mandaſſe, ſed ſibi, & alteri cuius ſiluit nomen, fuitque is Martinus Olauius, qui tunc ſanus & valens, paucis diebus iura ceſſit. Verum quod Lainius eò eſſet redactus, vt biduo poſt ſacro & viatico, & oleo fuerit muniendus. Putauit Polancus dum Auguſti ſexto ante morbum Olauij ſcripſit, certo Lainium tacito nomine ab Ignatio deſignatum. Quod animaduertit ipſemet Polancus, emendauítque tertio quas nobis reliquit hiſtoriarum volumine; ego tum rebus ex vero illuſtrandis notare debui, tum vt obuiam irem collaturis Polanci Epiſtolam, cum vaticinio Ignatij qui Lainio frequenter prædi-

xerat, futurum ſibi in Societate regenda ſucceſſorem.

XXXII. *Statura & habitus corporis.* Erat Ignatio ſtatura infra mediocrem, oris maieſtas, vt plurimum grauis, & in ſe collecta. Vbi foret beneuolentiæ edenda ſpecies, emicabat cor totum ex facie; ſolóque occurſu, vel acceſſu plus afflabat hilaris animi, quam aliorum exquiſita propenſi affectus ſignificatio. Scribit Eleutherius Pontanus, cui fuit diu notiſſimus, cum in conſpectum ſe daret, mox ad grauitatem ac modeſtiam compoſuiſſe circumſtantes; ſibi vero delicti cuiuſpiam conſcios non ſuſtinuiſſe illius præſentiam, nec auſos vultum contueri; ſplenduiſſéque illius faciem. Quod in ſene attrito, & emaciato, indicabat aliquid natura ſuperius; color ei in oliuarium; acres oculi, & viuaces; frons ampla, naſus in ſummo tantiſper eminens, deorſum ad nares planior; caluities capitis, & ex confracto quondam crure, inceſſus aliquantum notabilis: temperies indolis mirè ardens, ſed virtutis imperio ita edomita, vt pituitoſam magis medici dicerent. Eam tamen natiuam corporis compoſitionem ad nutum omnem ſummæ rationis, ſic docuerat effingi, vt vbique affectum æqualiter crederes, nullo præ cæteris inſtinctu agi, quod æquè motibus præiret omnibus, à nullo traderetur. Quæ meram viuentis ac ſpirantis effigiem referat pictura nulla eſt, præter eam quam Alexander Criuellus Mediolanenſis, qui poſt ſacra purpura eſt ornatus, furtiua pictoris opera ex eo duci iuſſit, ſecum interim familiariter colloquente, planéque piæ fraudis ignaro: nam quæ ex mortuo, & collapſa iam forma ductæ ſunt, non reddunt animi ſpecimen, illamque potiſſimum oris dignitatem, & luminum vigorem, eius maximè proprium. Romæ tamen habemus opus Iacobini Conti pictoris excellentis, ex vultu quidem mortui exceptam, ſed ex viuentis perfectam imagine, quam tenebat is pictor animo impreſſam, quod eſſet ſolitus apud eum peccata deponere, eumque ſæpius videre: habetur hæc omnium maximè germana, quod & ſit vltima, & doctæ manus penicillo expreſſa.

XXXIII. *Qui ſenſus ſociorum in obitu Ignatij.* Iam quod ait Polancus Romæ noſtros morte Ignatij, delibutos magis teneriore ſenſu pietatis, quam mœrore afflictos, etſi amantiſſimi eius eſſent, eoque vnicè Societatem niti perſuaſum haberent; idem potuit de aliis omnibus extra vrbem ſociis ſcribere, vbi primum ad illos Ignatij obitus peruenit. Videbatur iis lacrymarum dolore, & luctus diffidentia interdictum, quaſi nec patris, nec tutoris, nec boni vllius iacturam feciſſent. Omnium animos occupauit, gratulatio imprimis lætiſſima coronatæ demum condigna gloria tanti viri ſanctimoniæ, & laboris; confidentia deinde tanto certioris ab eo præſidij, quanto iam altior Deóque propinquior, & Societatis labores eſſet inſpecturus, & iis facilè opitulaturus. Vtriuſque affectus excepta ſtatim ſunt non ambigua pignora; nam quo Romæ momento obierat, matronæ nobili viſendus, Bononiæ adſtitit. Fuit hæc Margarita Gillia Societati plurimum addicta, totáque in iuuandis pauperibus, in preatione, in templis, & noſocomiis. Huius cubiculum die Iulij 31. mane

repentino concuſſu, & valido motum, ſomno excitat dormientem, perterrefacta, vt oculos aperit, videt luce ingenti locum omnem fulgere, ſanctum in medio clarius radiantem, ſpirantémque vultus hilaritate, & pulchritudine fœlicitatem beatorum;ad hæc abeuntis ſalutatione blandè compellatur. Hem! ego, inquit, Margarita, diſcedo, vt vides, meos tibi filios commendo. Sub quæ, mox videri deſiit. Illa ſtupens ſimul, & geſtiens ad Franciſcum Palmium accurrit, viſa auditáque, ingenuè vtpote confeſſario, explicat, cumque illi ſemper ignotus fuiſſet Ignatius, at ſuis illum ſic lineamentis diſtinctè depingit, vt ex eius familiaribus, nemo propius vero, diſtinctiúſque potuerit. Quod tamen Bononiæ nihil eſſet de Ignatij periculo morbove reſcitum; Palmio noſtris, matronæ viſum referenti, dilata tunc quidem fides eſt; paucis vero diebus, mortis nuntij cum veniſſent, hora obitus, cum viſo collata, intellectum eſt ſanctum Patrem æterna gloria donatum. Quantam vero curam dilecti gregis è cœlo gereret, opémque, illius tunc tenuitati, & amori ſuo congruam præberet, manifeſtum fecere argumenta nec ſera, nec dubia. Nam vltro prætérque ſpem omnem officioſè ab Cardinalibus, & viris principibus, Societati patrocinia ſunt delata: & Petrus Ribadeneira ex Belgio vbi de mandato Ignatij menſem iam ſeptimum, in caſſum egerat, repente in aulam vocatus, cumulatè quæ tamdiu flagitarat omnia impetrauit:petebat autem ab rege Catholico Philippo II. Societati aditum in eas prouincias. Cui cum obſtarent potentiſſimi aduerſarij, & regis animus à ſuſceptis ferè immobilis, Ribadeneira apertum cœlitùs putauit: cognito vero ſancti Patris deceſſu, agnouit pariter eius in eo negotio manum, quòd eo in cœlum intrante, inde Societati impetratus veniſſet in Belgium aditus, qui ex hominibus fruſtra diu fuerat expectatus.

XXXIV. *Ignatij fama ſanctitatis apud ſuos.*

De Ignatij meritis, & ſanctimonia quam magnificè ſenſerint eius coætanei maximè inſignes; tot conſtat, ac tam illuſtribus monumentis, vt extra modum futura ſit eorum recenſio, etſi eorum dumtaxat lectiſſima, & grauiſſima memorentur. Pauca igitur dabo ex variorum ordinum hominibus excepta: atque, vt ab noſtris incipiam pro ſingulari habitum eſt tot eius filios, tam perſpicacis, & excoctæ virtutis, tamdiu illi domeſticos, & familiares, nihil vnquam remiſiſſe de reuerentia qua illum obſeruabant; ſed è contrario, proceſſu temporis, & conſuetudinis cum illo mutuæ auxiſſe, quanquam velari ſacræ imagines identidem ſoleant ne conſpectus perpetuitate illarum veneratio obſoleſcat. [Ego (inquit teſtis iuratus Philippus Aupolinus) Romæ Societatem ingreſſus dum P. Ignatius viueret, in ea æquè apud externos, vti apud noſtros, ſanctitatis opinione illum vidi, vt concurſus fieret ad videndum illum cum domo exiret, & per vicos tranſiret. Nos qui domi præſente fruebamur, venerabamur tanquam ſanctum, vt etiam ex collo, eius præſegmina vnguium pro reliquiis geſtaremus, quæ ab adiutore illius adminiſtro certatim eliciebamus: foris quoque, vt eum cognoſcerent, & alloquerentur confluebant magno numero viri graues, &

xerat, futurum ſibi in Societate regenda ſucceſſorem.

XXXII. *Statura & habitus corporis.* Erat Ignatio ſtatura infra mediocrem, oris maieſtas, vt plurimum grauis, & in ſe collecta. Vbi foret beneuolentiæ edenda ſpecies, emicabat cor totum ex facie; ſolóque occurſu, vel acceſſu plus afflabat hilaris animi, quam aliorum exquiſita propenſi affectus ſignificatio. Scribit Eleutherius Pontanus, cui fuit diu notiſſimus, cum in conſpectum ſe daret, mox ad grauitatem ac modeſtiam compoſuiſſe circumſtantes; ſibi vero delicti cuiuſpiam conſcios non ſuſtinuiſſe illius præſentiam, nec auſos vultum contueri; ſplenduiſſéque illius faciem. Quod in ſene attrito, & emaciato, indicabat aliquid natura ſuperius; color ei in oliuarium; acres oculi, & viuaces; frons ampla, naſus in ſummo tantiſper eminens, deorſum ad nares planior; caluities capitis, & ex confracto quondam crure, inceſſus aliquantum notabilis: temperies indolis mirè ardens, ſed virtutis imperio ita edomita, vt pituitoſam magis medici dicerent. Eam tamen natiuam corporis compoſitionem ad nutum omnem ſummæ rationis, ſic docuerat effingi, vt vbique affectum æqualiter crederes, nullo præ cæteris inſtinctu agi, quod æquè motibus præiret omnibus, à nullo traderetur. Quæ meram viuentis ac ſpirantis effigiem referat pictura nulla eſt, præter eam quam Alexander Criuellus Mediolanenſis, qui poſt ſacra purpura eſt ornatus, furtiua pictoris opera ex eo duci iuſſit, ſecum interim familiariter colloquente, planéque piæ fraudis ignaro: nam quæ ex mortuo, & collapſa iam forma ductæ ſunt, non reddunt animi ſpecimen, illamque potiſſimum oris dignitatem, & luminum vigorem, eius maximè proprium. Romæ tamen habemus opus Iacobini Conti pictoris excellentis, ex vultu quidem mortui exceptam, ſed ex viuentis perfectam imagine, quam tenebat is pictor animo impreſſam, quod eſſet ſolitus apud eum peccata deponere, eumque ſæpius videre: habetur hæc omnium maximè germana, quod & ſit vltima, & doctæ manus penicillo expreſſa.

XXXIII. *Qui ſenſus ſociorum in obitu Ignatij.* Iam quod ait Polancus Romæ noſtros morte Ignatij, delibutos magis teneriore ſenſu pietatis, quam mœrore afflictos, etſi amantiſſimi eius eſſent, eoque vnicè Societatem niti perſuaſum haberent; idem potuit de aliis omnibus extra vrbem ſociis ſcribere, vbi primum ad illos Ignatij obitus peruenit. Videbatur iis lacrymarum dolore, & luctus diffidentia interdictum, quaſi nec patris, nec tutoris, nec boni vllius iacturam feciſſent. Omnium animos occupauit, gratulatio imprimis lætiſſima coronatæ demum condigna gloria tanti viri ſanctimoniæ, & laboris; confidentia deinde tanto certioris ab eo præſidij, quanto iam altior Deóque propinquior, & Societatis labores eſſet inſpecturus, & iis facilè opitulaturus. Vtriuſque affectus excepta ſtatim ſunt non ambigua pignora; nam quo Romæ momento obierat, matronæ nobili viſendus, Bononiæ adſtitit. Fuit hæc Margarita Gillia Societati plurimum addicta, totáque in iuuandis pauperibus, in precatione, in templis, & noſocomiis. Huius cubiculum die Iulij 31. mane

repentino concuſſu , & valido motum , ſomno excitat dormientem , perterrefacta , vt oculos aperit , videt luce ingenti locum omnem fulgere, ſanctum in medio clarius radiantem, ſpirantémque vultus hilaritate , & pulchritudine fœlicitatem beatorum;ad hæc abeuntis ſalutatione blandè compellatur. Hem ! ego, inquit, Margarita , diſcedo , vt vides , meos tibi filios commendo. Sub quæ, mox videri deſiit. Illa ſtupens ſimul , & geſtiens ad Franciſcum Palmium accurrit , viſa auditáque , ingenuè vtpote confeſſario , explicat , cumque illi ſemper ignotus fuiſſet Ignatius , at ſuis illum ſic lineamentis diſtinctè depingit , vt ex eius familiaribus , nemo propius vero , diſtinctiúſque potuerit. Quod tamen Bononiæ nihil eſſet de Ignatij periculo morbove reſcitum ; Palmio noſtris , matronæ viſum referenti, dilata tunc quidem fides eſt ; paucis vero diebus , mortis nuntij cum veniſſent , hora obitus , cum viſo collata , intellectum eſt ſanctum Patrem æterna gloria donatum. Quantam vero curam dilecti gregis è cœlo gereret, opémque , illius tunc tenuitati , & amori ſuo congruam præberet, manifeſtum fecere argumenta nec ſera , nec dubia. Nam vltro prætérque ſpem omnem officiosè ab Cardinalibus , & viris principibus , Societati patrocinia ſunt delata : & Petrus Ribadeneira ex Belgio vbi de mandato Ignatij menſem iam ſeptimum , in caſſum egerat , repente in aulam vocatus , cumulatè quæ tamdiu flagitarat omnia impetrauit:petebat autem ab rege Catholico Philippo II. Societati aditum in eas prouincias. Cui cum obſtarent potentiſſimi aduerſarij , & regis animus à ſuſceptis ferè immobilis, Ribadeneira apertum cœlitùs putauit : cognito vero ſancti Patris deceſſu, agnouit pariter eius in eo negotio manum , quòd eo in cœlum intrante, inde Societati impetratus veniſſet in Belgium aditus, qui ex hominibus fruſtra diu fuerat expectatus.

De Ignatij meritis,& ſanctimonia quam magnificè ſenſerint eius coætanei maximè inſignes ; tot conſtat , ac tam illuſtribus monumentis , vt extra modum futura ſit eorum recenſio , etſi eorum dumtaxat lectiſſima , & grauiſſima memorentur. Pauca igitur dabo ex variorum ordinum hominibus excepta : atque , vt ab noſtris incipiam pro ſingulari habitum eſt tot eius filios , tam perſpicacis , & excoctæ virtutis , tamdiu illi domeſticos, & familiares , nihil vnquam remiſiſſe de reuerentia qua illum obſeruabant; ſed è contrario , proceſſu temporis , & conſuetudinis cum illo mutuæ auxiſſe , quanquam velari ſacræ imagines identidem ſoleant ne conſpectus perpetuitate illarum veneratio obſoleſcat. [Ego (inquit teſtis iuratus Philippus Aupolinus) Romæ Societatem ingreſſus dum P. Ignatius viueret , in ea æquè apud externos , vti apud noſtros , ſanctitatis opinione illum vidi, vt concurſus fieret ad videndum illum cum domo exiret, & per vicos tranſiret. Nos qui domi præſente fruebamur , venerabamur tanquam ſanctum, vt etiam ex collo , eius præſegmina vnguium pro reliquiis geſtaremus, quæ ab adiutore illius adminiſtro certatim eliciebamus : foris quoque , vt eum cognoſcerent , & alloquerentur confluebant magno numero viri graues, &

XXXIV. *Ignatij fama ſanctitatis apud ſuos.*

magni, eius ſanctitatis acciti fama: & animaduerſum, qui ex eius affatu non rediret melioris vitæ, aut perfectioris deſiderio incenſus, vix eſſe repertum aliquem; ſolo quin etiam aſpectu mœrentes, & afflictos ad ſe adeuntes ſolabatur] hæc ille, quod autem de præſegmine vnguium ait Romæ ab noſtris factitatum, idem apud Indos Xauerius, de illius egit chirographo, nam eius reſciſum literis cum oſſea ſchidia Thomæ Apoſtoli, appenſum pectori geſtauit, iiſque reliquiis, puerorum manu, quorum ad hoc operam adhibebat, innumera patrabat miracula, ſuo quidem qui eas tradebat, ſed & eorum quorum erant, etiam merito. Patri præterea, laborum in India ſocio ſuadens, vt ſe magis obedientiæ præberet docilem, & præpoſitis, tractabiliorem, nihil efficacius adinuenit, quam ſi hominem rogando, interponeret amorem, & obſeruantiam qua Patri Ignatio tenebatur. Scribebat ad eum de genibus, literæque notabat lacrymis; tua ſancta caritas; & Pater animæ meæ, tituli erant quibus hunc compellabat; dolens vero tàm diu, tàm procul ab eo degere, ſuumque illius reuiſendi deſiderium teſtatus, promptúſque ſi iuſſerit in Europam redire, hac clauſula abſoluit, *filiorum tuorum minimus, & omnium longiſſimè exulans Franciſcus.* Quæcumque illi ab eo veniret amoris teſtificatio, ſoluebat illum in vberes fletus, animi iucundè piéque geſtientis. Decumanis ſuis terra marique periculis, ſupremum hoc habebat effugium, patris ſui Ignatij merita Deo obiicere, perque illa ſalutem, & præſidium obſecrare, ſermo etiam eius haud impar opinioni tantæ, ſanctitatem illius miris enunciabat modis ſic enim retulit adiutor, Bernardus nomine, Cangoximæ in Iaponia natus, primúſque illic ſacro fonte ab Xauerio tinctus, & Romam miſſus, narrare ſibi ſolitum aiebat Xauerium de Ignatio grandia, magnæ virum ſanctimoniæ nominare, ac venerabundè, quâ ſublimitate de illo exiſtimaret prodere; haud tamen cum illo egerat, cum iam adepto virtutis apicem, ex quo Romæ ad ſummam apud Deum gratiam, & virtutum excellentiam annos ſedecim profecit. Demum paulo ante quam viuis abiret prolixam ad eum, notiſque inſignem intimi amoris Epiſtolam non dubitauit inſcribere *Patri meo in Chriſto ſancto Ignatio* Eadem Iaium, & Bobadillam Ignatij ſocios, tenebat eius opinio. Ille ab ſtomachi dolore ad extrema redactus, omniſque prorſus inops remedij, cum publica in via Romam inter & Venetias proiectus iaceret, patris ſui Ignatij tum viuentis, repræſentauit Deo ſingularia merita, vt iis ſanitatem ſibi exoraret. Vix per ea precari deſierat, cum deſiit pariter ſtomachi cruciatus. Alter Romam Tybure cum veniſſet, ardere cœpit Febri vehementiſſima, memótque ſe in eo conclaui decumbere vbi paulo ante animum Ignatius efflarat, illius ſanctitate, & gloria confiſus, opem ab eo cum lacrymis petiit, ſenſitque repentè febrim omnem extingui, atque, vt ipſe loquebatur, ſic ſibi detrahi ac ſi lecto ſtragula demeretur, addebátque hoc ſuum teſtis vnius dictum, inſtar eſſe duorum, quod ipſe miracula iactantibus ægrè ſe credulum præberet. Accedit his B. Franciſcus Borgia, cui magno fuere in honore, quæ Ignatio

Ignatio in vſu fuiſſent: nam Roma in Hiſpaniam redux, & receſſum captans ſolitarium, & ſanctum vbi extra homines ageret, aptiorem vero non reperit quam Ognaten, tribus ab Loiola milliaribus ſeiunctum, videbatur id ſolum, ſanctum quiddam ſibi aſpirare, & perpetuos ſubdere ſtimulos ad viri ſancti imitationem. Prius tamen quam illò reciperet ſeſe, voluit Loioleum palatium viſere, locumque ingreſſus, vbi primum Ignatius hanc lucem viderat, veneratus eſt fletu, & oculis illam humum illóſque parietes, ex quibus tantum orbi bonum, cœlitus prodiſſet. Fuit hic etiam Hieronymi Natalis poſt annos aliquot idem ſenſus. Superſtite adhuc Ignatio, ſcripſitque ſe indignè admodum tuliſſe, quod Loiolæ dinaſtæ, natalem ipſius cubiculum, in vilem culinam deturpaſſent, cum debuiſſent in ſacellum conuertere: præter quod, Natalis eiuſmodi erat de Ignatio exiſtimatio, vt quicquid animo fingeret omni parte virtutis abſolutum, minus eo putaret quod reipſa edebat, peragebátque Ignatius. Vſque eo, vt eius quandoque reliquiis beatum ſe crederet, ni foret ab eo vetitus illas retinere cum enim dolore dentium iam diu Ignatius inuicta patientia torqueretur, miſertus Natalis chirurgum acceſſit, qui dentem affectum eximeret; quod ſuo ingenti conatu chirurgus, & dolentis cruciatu fecit, quod altè ſolidis hæreret radicibus, ſed ita immoto, ſedato fixóque Ignatio, vt ſi ferro ſtatua ſcalperetur. Extractum dentem ſuffuratus Natalis, non ſatis Ignatium latuit, qui repertum, ſic contemptim proiecit, vt fruſtra illum curioſè, diu Natalis requireret. Apud Lainium quam apud iam dictos, nihilo fuit Ignatij gloria leuior, Fabrum illi, quoad res diuinas, velut puerum viro, ætatis integræ opponebat. Erat tamen Faber, quod hic obiter dictum ſit, quem Litaniis inter ſanctos Xauerius in preces vocabat, nec fuit illud de vtroque tam diſpar Lainij ſolius iudicium [Fabrum (ſcribit Ludouicus Gonzales Madriti noueram: egeram cum illo de rebus animi ſat diu, talémque perſpexeram qui me in maximam ſui raperet admirationem, nec vſquam gentium credideram poſſe reperiri cœleſtibus Deóque pleniorem. Audiens ſub hæc de Ignatij dotibus, præſtantiáque præ ſociis fidem quæ ſolet narrantibus dabam, cum eſſet præſertim ſociorum dux, & caput. Verùm vbi Romæ Ignatium conueni, & communicaui cum eo de rebus animi, euanuit mihi ex oculis Faber, puerúmque iam duxi ſi cum Ignatio conferretur.] Attentis deinde Lainius ſingularibus donis quibus Ignatium locupletarat Deus, perduxerátque ab inito conuerſionis ſuæ curſu per longinqua, & aſpera, ad condendam felici exitu religioſam militiam, cuius orbe iam toto legebat victoriæ fructus quos ſeuerat, reuerenter admirans aiebat. *Complacuit ſibi Dominus in anima ſerui ſui Ignatij*, tandem æger, depoſitúſque à medicis, quo tempore Ignatius in extremis erat, veritúſque ne ſe metu morbi augendi, celatum vellent ipſius obitum, rogabat ſingulos qui ad ſe adibant Eſtne mortuus vir ſanctus? mortéque demum illius cognitâ; manus, & oculos in cœlum ſuſtulit, eiuſque velut cœlo beati ſuffragia enixè popoſcit Deum rogans, ſi gratum haberet, ſibi

quoque

quoque donaret patris veſtigia quamprimum ſubſequi, ſeque illius meritis felici tranſitu cum eo iungeret. Aliorum de illo perpelli opinio noluit, vt preces pro mortuo funderent, ſed è contrario precum illius præſidia poſtularunt: Fuluius Androtius, religioſis virtutibus inſignis, ad aram pro illo de mortuis ſecundùm facturus cum ſtaret, obtinere id ab ſe non potuit, coactúſque eſt mutato conſilio de auguſtiſſimo Ieſu nomine facere, ac ſæpius repetens *Pater Ignati ora pro nobis*, gratiæ affluentis experientia, ſentire vim cœpit eius, quam vocabat interceſſionis. Poſtremò dicat pro teſtimonio inter Ignatij alumnos, ſummè illi carus, & intimus Petrus Ribadeneira, qui geſta illius conſcripſit primus, & edidit. Hic iureiurando teſtari iuſſus de ſanctitate Ignatij quid ſentiret, rationibus decem teſtificationis ſuæ veritatem affirmauit. Nolo has dare hic mutilas, ſed quales habentur publicis tabulis conſignatæ. [Interrogatus igitur Madriti P. Petrus Ribadeneira anno 1595. Iulij XIII. coram Illuſtriſſimo D. Gaëtano Patriarcha, & Pontificis in Hiſpània Nuntio, de vita, & Sanctitate P. Ignatij, quid, & quibus nixus argumentis ſentiret; manu pectori admota, vt moris eſt Sacerdotibus, iuratus ſe vera dicturum, reſpondit, habere ſe Ignatium pro ſancto, ſempérque habuiſſe, atque inter ſanctos valde magno, & Dei amico, ſeque in hanc mentem, ſubſequentibus rationibus adductum.

1. Quòd per longam annorum ſedecim, octo vero etiam intimam cum eo familiaritatem, nihil in eo vidiſſet, nihil ex eo audiſſet, quod poſſet merito veniali culpæ, nedum lethali attribui. Haud quidem idcirco, quod crederet, nunquam illum venialia peccare, cum probè id ſciret. *Non eſt iuſtus qui non peccet*; & illud *ſepties in die cadit iuſtus*; ſed quod eius & verba, & opera eiuſmodi eſſent, & ad eam exacta normam, vt ex eorum aſpectu, vel auditu, non poſſet illa peccati vllius damnare; nam otioſa, querula, iniurioſa ſe nunquam audiſſe, ac ne tum quidem cum ſuos argueret, vidiſſe vnquam incompoſitum, iratum, indignantem vltra quam ipſemet videri aptè ad eam reprehenſionem, & conſultò vellet: quare illos motus præuertebat ſemper ratio, non ſubſectabatur.

2. Quòd in P. Ignatio multa obſeruaſſet virtutis heroicæ, & raræ ſanctimoniæ opera; nominatim vero in precandi aſſiduitate; in teneritate affectus, & piorum ſenſuum; in profuſione lacrymarum, earumque deinde laxandarum vel inhibendarum facultate; in ardore ingenti diuinæ gloriæ ſeruandarúmque animarum, in mundi, ac ſui deſpicientia, in abiectiſſima ſui demiſſione; in patientia alacri ærumnarum; in conflictationibus fortiter, & mira conſtantia perferendis; in cunctis negotiis animæ ſupra humanum prudenter tractandis: in æqualitate animi, & vultus, nullis aut aduerſis, aut proſperis mobili; aut ſi quid interdum mutari videretur, cum triſti aliquo, & improuiſo percelleretur caſu, tunc comparebat alacrior: in aliis denique virtutum omnium ornamentis de quibus libro quinto ſcriptæ de illo hiſtoriæ agitur.

3. Quòd

3. Quòd eſſet lectus diuinitùs in Societatis fundatorem,ac patrem,& eam Deo adiuuante ſtatuiſſet, rexiſſet, toto orbe ſparſiſſet, ex eaque per ſuos, tam vberes, gratóſque fructus collegiſſet; nec enim videri fieri potuiſſe, quin tanto operi deſtinatum, inſtruxiſſet Deus iis dotibus, quibus ad illud egregiè patrandum idoneus fieret, cum præſidia gratiæ iniuncti muneris magnitudini paria, ſuppeditare conſuerit. Cuius rei patebit admirabilitas clarior, ſi quæ illam circumſtant ſpectentur attentius: vt eſt vitæ ab tanta vanitate, ac mollitie, in tantum ſuimet contemptum, & vexandi ſui ardorem mutatio; diuini magiſterij doctrina (vt qui eſſet literarum expers) donumque Exercitiorum ſpiritualium, quorum vſu primos tum ſibi adiunxit ſocios, tum eorum complures qui eum ſectati ſunt poſtea, præter alios multos, qui partim religioſorum ordinibus variis dedere nomen, partim conditionis priſtinæ emendauere prauitatem. Primorum ſociorum qui omnes Hiſpani, & Galli fuerunt, inductus animus, vt ſpebus omnibus abiectis ſe affectarentur, & bellis immanibus Hiſpaniam inter Galliámque furentibus, mutua inter ſe, & pluſquam fraterna beneuolentia coniuncti viuerent. Accepta à Deo religioſæ vitæ forma, Ordinibus cœteris, ipſa ſui natura, & ratione conſentiens; quoad alia vero ab iis diſſimilis, & pro neceſſitate temporum diuerſa; quale votum eſt profeſſorum addictæ Pontifici obedientiæ ad impugnandos authoritatis ipſius hoſtes hæreticos, & propagandam quocumque gentium Chriſti fidem. Conſtitutiones quas ſcripto tradidit, medulla virtutis exquiſitæ, ſapientia diuina, verborum ac ſententiarum pondere admirandas, quarum ſanè haud leue præconium ſit reuerentia,qua Societatis conuentus quinque poſt defunctum Ignatium habiti has venerati ſunt, & probarunt.

4. Quod viſis, doniſque cœleſtibus, & vaticiniis à Deo ſupra modum vulgarem decoratus, quorum in eius hiſtoria nonnullla narrantur, multa legi poſſunt in commentariis, quæ ſua manu adnotauit, dum conſtitutionibus ſcribendis incumberet, ac poſt eius mortem reperta ſunt.

5. Quod meſſem tuliſſet inſtituta ab eo Religio, orbe toto copioſiſſimam tum inſtauratis inter Catholicos moribus, tum conuerſis ad fidem ethnicis atque hæreticis, in quo ſunt totidem ſuperiora ſenſibus miracula quot ab ſceleribus ad innocentiam;ad fidem ab hæreſi,& infidelitate perducti ſunt, eoque corporeis pretioſiora, quo excellentior animorum eſt ſalus quam illa conferunt, corporum ſanitate, quam iſta reſtituunt, vt viri ſancti docuerunt.

6. Quòd eius interceſſionem, & viuentis, & vita defuncti Deus miraculis illuſtraſſet, quæ narrantur in ipſius geſtis,& actis iuridicis quæ paſſim tot locis conſcribuntur.

7. Quòd ſemper dæmones infeſtiſſimis odiis ſibi aduerſantes habuiſſet, & continuas in illum vexationes concitaſſent. Notatum ſiquidem abſente Ignatio, primos illius ſocios tranquillè ac placidè egiſſe; cum ad illos re-

quoque donaret patris veſtigia quamprimum ſubſequi, ſeque illius meritis felici tranſitu cum eo iungeret. Aliorum de illo perpelli opinio noluit, vt preces pro mortuo funderent, ſed è contrario precum illius præſidia poſtularunt: Fuluius Androtius, religioſis virtutibus inſignis, ad aram pro illo de mortuis ſecundùm facturus cum ſtaret, obtinere id ab ſe non potuit, coactúſque eſt mutato conſilio de auguſtiſſimo Ieſu nomine facere, ac ſæpius repetens *Pater Ignati ora pro nobis*, gratiæ affluentis experientia, ſentire vim cœpit eius, quam vocabat interceſſionis. Poſtremò dicat pro teſtimonio inter Ignatij alumnos, ſummè illi carus, & intimus Petrus Ribadeneira, qui geſta illius conſcripſit primus, & edidit. Hic iureiurando teſtari iuſſus de ſanctitate Ignatij quid ſentiret, rationibus decem teſtificationis ſuæ veritatem affirmauit. Nolo has dare hic mutilas, ſed quales habentur publicis tabulis conſignatæ. [Interrogatus igitur Madriti P. Petrus Ribadeneira anno 1595. Iulij XIII. coram Illuſtriſſimo D. Gaëtano Patriarcha, & Pontificis in Hiſpania Nuntio, de vita, & Sanctitate P. Ignatij, quid, & quibus niſus argumentis ſentiret; manu pectori admota, vt moris eſt Sacerdotibus, iuratus ſe vera dicturum, reſpondit, habere ſe Ignatium pro ſancto, ſempérque habuiſſe, atque inter ſanctos valde magno, & Dei amico, ſeque in hanc mentem, ſubſequentibus rationibus adductum.

1. Quòd per longam annorum ſedecim, octo vero etiam intimam cum eo familiaritatem, nihil in eo vidiſſet, nihil ex eo audiſſet, quod poſſet merito veniali culpæ, nedum lethali attribui. Haud quidem idcirco, quod crederet, nunquam illum venialia peccare, cum probè id ſciret. *Non eſt iuſtus qui non peccet*; & illud *ſepties in die cadit iuſtus*; ſed quod eius & verba, & opera eiuſmodi eſſent, & ad eam exacta normam, vt ex eorum aſpectu, vel auditu, non poſſet illa peccati vllius damnare; nam otioſa, querula, iniurioſa ſe nunquam audiſſe, ac ne tum quidem cum ſuos argueret, vidiſſe vnquam incompoſitum, iratum, indignantem vltra quam ipſemet videri aptè ad eam reprehenſionem, & conſultò vellet: quare illos motus præuertebat ſemper ratio, non ſubſectabatur.

2. Quòd in P. Ignatio multa obſeruaſſet virtutis heroicæ, & raræ ſanctimoniæ opera; nominatim vero in precandi aſſiduitate; in teneritate affectus, & piorum ſenſuum; in profuſione lacrymarum, earumque deinde laxandarum vel inhibendarum facultate; in ardore ingenti diuinæ gloriæ ſeruandarúmque animarum, in mundi, ac ſui deſpicientia, in abiectiſſima ſui demiſſione; in patientia alacri ærumnarum; in conflictationibus fortiter, & mira conſtantia perferendis; in cunctis negotiis animæ ſupra humanum prudenter tractandis: in æqualitate animi, & vultus, nullis aut aduerſis, aut proſperis mobili; aut ſi quid interdum mutari videretur, cum triſti aliquo, & improuiſo percelleretur caſu, tunc comparebat alacrior: in aliis denique virtutum omnium ornamentis de quibus libro quinto ſcriptæ de illo hiſtoriæ agitur.

3. Quòd

3. Quòd eſſet lectus diuinitùs in Societatis fundatorem,ac patrem,& eam Deo adiuuante ſtatuiſſet, rexiſſet, toto orbe ſparſiſſet, ex eaque per ſuos, tam vberes, gratóſque fructus collegiſſet; nec enim videri fieri potuiſſe, quin tanto operi deſtinatum, inſtruxiſſet Deus iis dotibus, quibus ad illud egregiè patrandum idoneus fieret, cum præſidia gratiæ iniuncti muneris magnitudini paria, ſuppeditare conſuerit. Cuius rei patebit admirabilitas clarior, ſi quæ illam circumſtant ſpectentur attentius: vt eſt vitæ ab tanta vanitate, ac mollitie, in tantum ſuimet contemptum, & vexandi ſui ardorem mutatio; diuini magiſterij doctrina (vt qui eſſet literarum expers) donumque Exercitiorum ſpiritualium, quorum vſu primos tum ſibi adiunxit ſocios, tum eorum complures qui eum ſectati ſunt poſtea, præter alios multos, qui partim religioſorum ordinibus variis dedere nomen, partim conditionis priſtinæ emendauere prauitatem. Primorum ſociorum qui omnes Hiſpani, & Galli fuerunt, inductus animus, vt ſpebus omnibus abiectis ſe affectarentur, & bellis immanibus Hiſpaniam inter Galliámque furentibus, mutua inter ſe, & pluſquam fraterna beneuolentia coniuncti viuerent. Accepta à Deo religioſæ vitæ forma, Ordinibus cœteris, ipſa ſui natura, & ratione conſentiens; quoad alia vero ab iis diſſimilis, & pro neceſſitate temporum diuerſa; quale votum eſt profeſſorum addictæ Pontifici obedientiæ ad impugnandos authoritatis ipſius hoſtes hæreticos, & propagandam quocumque gentium Chriſti fidem. Conſtitutiones quas ſcripto tradidit, medulla virtutis exquiſitæ, ſapientia diuina, verborum ac ſententiarum pondere admirandas, quarum ſanè haud leue præconium ſit reuerentia,qua Societatis conuentus quinque poſt defunctum Ignatium habiti has venerati ſunt, & probarunt.

4. Quod viſis, doniſque cœleſtibus, & vaticiniis à Deo ſupra modum vulgarem decoratus, quorum in eius hiſtoria nonnullla narrantur, multa legi poſſunt in commentatiis, quæ ſua manu adnotauit, dum conſtitutionibus ſcribendis incumberet, ac poſt eius mortem reperta ſunt.

5. Quod meſſem tuliſſet inſtituta ab eo Religio, orbe toto copioſiſſimam tum inſtauratis inter Catholicos moribus, tum conuerſis ad fidem ethnicis atque hæreticis, in quo ſunt totidem ſuperiora ſenſibus miracula quot ab ſceleribus ad innocentiam,ad fidem ab hæreſi,& infidelitate perducti ſunt, eoque corporeis pretioſiora, quo excellentior animorum eſt ſalus quam illa conferunt, corporum ſanitate, quam iſta reſtituunt, vt viri ſancti docuerunt.

6. Quòd eius interceſſionem, & viuentis, & vita defuncti Deus miraculis illuſtraſſet, quæ narrantur in ipſius geſtis,& actis iuridicis quæ paſſim tot locis conſcribuntur.

7. Quòd ſemper dæmones infeſtiſſimis odiis ſibi aduerſantes habuiſſet, & continuas in illum vexationes concitaſſent. Notatum ſiquidem abſente Ignatio, primos illius ſocios tranquillè ac placidè egiſſe; cum ad illos rediret,

diret, tempeſtatem mox aliquam in eos ingruiſſe, Ignatij odio ab dæmonibus comparatam. Narrabat Lainius Patauij arreptitium militem qui nunquam Ignatium viderat; ſic illum ad natiui oris expreſſam effigiem deſcripſiſſe, vt nihil poſſet expreſſius, addidiſſéque nullum vſquam ſibi eſſe inimiciorem. Quod alius Romæ confirmauit dæmon, qui iuuenem Matthæum nomine occuparat, expulſúſque deinde ab Ignatio eſt. Nam cum ipſe qui hæc coram teſtatur, hoſti maligno minaretur, Ignatium quantocyus adfore deiecturúmque illum ſua ſtatione; exſecrabatur vociferans omnem eiuſmodi hominis mentionem, quo magis inuiſum haberet neminē, quod idem quoad rem attinet, Drepani quoque in Sicilia ſtatim à morte Ignatij dæmon profiteri auditus eſt, idque à Ioanne Vega Prorege; & aliis inter quos Hieronymus Domenecus, vir ſanctus, & Societatis in eo regno Prouincialis, qui Romam literas de eo dedit; hoc vero, teſti qui hæc profert, pro argumento eſt Ignatij ſanctitatis: cum etſi dæmoni nulla ſit, ex ſe atque vltro dicenti fides, dari tamen non vana poſſit, vbi Dei iuſſu ad ſanctorum honorem fateri vera compellitur, eiuſque dicta conſentiant illorum meritis, aliiſque probationibus, certioris, & euidentioris argumenti.

8. Quòd multis fuiſſet toto vitæ decurſu iiſque grauiſſimis vexantium afflictationibus exercitus, ab hoſte bonorum, Dei nutu conſcitis, Compluti, Salmanticæ, Pariſiis, Venetiis, Romæ, Societate nondum inſtituta; & deinceps, quà in illum priuatim, quà vbique locorum in eius filios; ſed inuicta patientia, robore animi, & alacritate generoſa peruictis, coronatiſque illuſtri victoria, vt eſt omnibus manifeſtum. Quæ indicia ſunt beneficentiæ ſingularis, quâ Deus illum probari voluit, & præſto adfuit laboranti, fecitque tandem hoſtium victorem.

9. Quòd multi valdéque inſignes Dei ſerui, & viri grauiſſimi, pro ſancto Ignatium duxiſſent, quorum eius hiſtoria meminit. Certò quidem nonnulli quorum quiſque per ſe ſe, magna laude ſplendebat ſanctitatis, Faber, Lainius, Xauerius, Borgia, & alij, ad Ignatium erant velut pumili ad gigantem, idque ipſimet agnoſcebant, eumque propterea ſuſpiciebant, ac venerabantur.

10. Quòd etiam aliqua in hoc teſte per Ignatium Deus effeciſſet. (Et hic illa enarrat, quæ opportunius ſuo loco magna ex parte iam retuli) ſubdam his tantum quod Ribadeneira ſuo huic teſtimonio adiunxit, de fide quam ait integram vitæ S. Ignatij quam ediderat deberi [cum nihil eo libro tradiderit cuius falſitatis ſit conſcius; ſcripſiſſe ſaltem nihil] meminerit quod ſciret eſſe falſum; imò certo credat quicquid eo libro continetur, quantum capit æſtimatio humana, conſentaneum vero eſſe; ſibi enim ſummæ fuiſſe curæ, vt verax eſſet in omnibus; ſcriberétque de Ignatio quæ ipſemet viderat, quæque audierat, ipſóque vel de ſe narrante acceperat, vel ab aliis memorantibus fide digniſſimis, vel ex autographis ſecuræ auctoritatis habuerat. Quare ab ſe inſpectum, & auditum quod ait, audiſſe certò atque inſpexiſſe; quod referentibus aliis exceptum, verè ex aliis retuliſſe.

tuliſſe. Veritatem eius hiſtoriæ confirmat, quod ea priuſquam in lucem daretur, iubente Franciſco Borgia cenſuram ſubiit virorum grauium de Societate, quorum nonnulli valde familiariter cum Ignatio egerant. Poſteaquam vero in lucem exiit ſuperſtitibus adhuc eiuſdem familiaribus antiquis patribus non paucis, in quibus tres primorum eius ſociorum, qui falſi quicquam in ea argueret, authori compertus eſt nemo. Ea demum hiſtoria Latinè Neapoli edita cum ſuper menſam in triclinio legeretur, audiréntque patres qui Romam conuenerant ad Generalem congregationem anno 1573. Mercurianus tunc Societati ab ea Præpoſitus Iacobo Ximenio (nunc vſque in viuis agenti, olim Societatis Romæ Procuratori, & Secretario Generali) negotium dedit; vt ſuo nomine Patres omnes Congregationis ſeorſium ſingulos adiret, de illa hiſtoria quid ſentirent, notaſſéntne dignum emendatione; nihil æquè auctorem auere, quam vt opus illud certa conſtaret veritate, & ſi quid in eo minus probaretur tantorum virorum corrigeretur ſententia. Patrum tamen neminem ſubiit de veritate hiſtoriæ, vel quicquam ambigere, vel alicuius momenti quicquam opponere, quod Ximenius ſuo chirographo abundè teſtatus eſt, fuerant autem ex iis Patribus multi Ignatio perfamiliares, vt Salmeron, Bobadilla ex primis ipſius ſociis: Domenechus, Polancus (totos nomen annos eidem ab ſecretis, eiuſque veluti pes, & manus:) Natalis cui vices ſuas commiſerat: Doctor Madridius quem Magiſtro Lainio Generali Aſſiſtentem Hiſpania habuit, ipſeque Mercurianus Generalis qui omnes vita functi, prætérque hos Benedictus Palmius, & Manareus, perſpectæ auctoritatis viri, qui etiamnum valent] hactenus Ribadeneirà.

Accedunt teſtimonia externa domeſticis. Primum inter externos locum iure ſibi vindicet Philippus Nerius Oratorij fundator, olim Ignatio intimus, poſt vero in ſanctorum honoribus Collega: ſolebat hic vultum Ignatij ſplendentem cernere, & multa luce radiantem, quam ex pulchritudine animi excellenti dicebat emicare, idque Antonius Gallonius, & Marcellus Vetelleſcus ex illius ore acceperunt. Indéque idem, Manareum alloquens, fieri aiebat, vt Ignatij ſpeciem ars nulla pictoris ſatis exprimeret, quod in terra deeſſent colores quibus reddi ex vero poſſet cœleſtis illius pulchritudo. Quo item argumento ſanctitatem Ignatij Cardinalis Tauruſius Senenſis Archiepiſcopus iure aſſeruit, cuius ſi alius illo æuo in purpuratorum Patrum Collegio, cordatiſſimi, & integerrimi, iuuat hic verba concepta ponere, in beati honorem, cuius ſanctimoniam teſtabatur, cum præſertim è vita migranti ſe interfuiſſe ſignificet, [Franciſcus Maria Tauraſius, S. R. Eccleſiæ Tit. S. Bartholomæi in inſula, Præsbyter Cardinalis, ex Apoſtolica diſpenſatione Archiepiſcopus Senenſis. Omnibus, & ſingulis has noſtras litteras lecturis, ſalurem in Domino. Beatus vir Ignatius Loyola, Societatis Ieſu Fundator, firmiora quidem ſuæ gloriæ teſtimonia habere non poteſt, quàm quæ per eius inſtituti ſectatores, vera huius ſæculi lumina, omni virtutum, ac diſciplinarum genere prædiros,

XXXV. *Externi virtute inſignes, quid de Ignatio ſenſerint.*

Deus ipſe euidenter exhibet Quomodo enim ij ſtrenuè dimicantes, tam præclara in fide Catholica propaganda, in Hæreticis conuertendis, & in Chriſtianis moribus vbique terrarum reformandis, cum ſumma omnium admiratione præſtarent, niſi, Deo duce, idem B. Ignatius cœleſti chlamide indutus, militibus ſuis præfulgeret, æterni Regni vexilla præferret, animum, vires, armorúmque præſidia ſuppeditaret? Nos profectò quibus præcipuo Dei munere, illum in hoc ergaſtulo carnis adhuc degentem nouiſſe, eiuſque animam ab ipſo ſolutam, hinc migrantem in æterna Tabernacula, vt certò credimus, illicò recipiendam, cum in illiuſmet cubiculo tunc adeſſemus, precibus, votiſque comitari datum fuit, adeo ſemper eius nomen eminentémque ſanctitatem venerati ſumus, tantáque de ipſo à bonis omnibus prædicari audiuimus, vt nihil eorum, quæ in eximio Dei ſeruo ad veræ perfectionis normam imitanda requirantur, irreprehenſibilis eius vitæ rationem, deſiderandum reliquiſſe cenſeamus. Singularum autem virtutum, quas Spiritus ſancti gratia in anima, in qua inhabitat excitare ſolet, quis in eo argumenta ſcrutabitur, quamuis innumera quoque extare non ignoremus, dum illarum ſpecies, in eius vultu apparuiſſe approbantur? affirmauit enim nobis Sacerdos quidam Congregationis noſtræ, Antonius Gallonius nomine, B. Patris noſtri Philippi Nerij intimus, omniumque eius arcanorum conſcius, de cuius fidei integritate dubitari non poteſt, eundem Philippum, Beati Ignatij faciem, dum adhuc viueret, micantium radiorum fulgore ſe intueri ſæpius teſtatum eſſe. Hæc nos de B. Ignatio ſentientes, ex publicis his litteris, noſtra, noſtríque ſecretarij manu ſubſcriptis, & ſigilli noſtri robore munitis, in eorum perpetuam fidem, aſſerere, teſtaríque voluimus. Dat. Romæ pridie Kalen. Septemb. M. D. C. EGO FRANCISCVS MARIA CARDINALIS ET ARCHIEPISCOPVS SENENSIS, affirmo.

Neque vnum hoc Philippi Nerij de Ignatij virtute præconium. Videns die quodam Gabrielem Venuſtium, & Rubinium in Congregationis ſuæ templo, rogauit an eſſent de Societate? & annuentibus, Eſtis, inquit, filij magni patris. Huic ego plurimum debeo; Magiſter Ignatius orationem me docuit quæ mente peragitur. Ad eum quoque de ſuis tranſmittebat quos ad Societatem cenſebat idoneos, cuius tanta erat apud eum exiſtimatio, vt quantum mihi certo compertum eſt, eam ſuo ingreſſu, & profeſſione fuerit ornaturus, niſi ampliori fuiſſet diuinæ gloriæ propagationi deſtinatus. Habemus denique ex iurata fide Eugubini Epiſcopi, ſanctum ſenem impetrandis à Deo precum ſucceſſibus, interceſſore vſum Ignatio, iam defuncto, eoſque ad eius ſepulchrum popoſciſſe. S. Nerio ſuccedit B. Ioannes Texedius ex Minorum Obſeruantia. Hic Ignatium aiebat ſpiritu Dei plenum, cuius inſtinctu magna libertate conficeret quicquid ad Dei glo-

tiam mouiſſet. Nominabat eundem Pacis templum, qui ſui aſpectu animos ſolaretur, ſatiaret verbis, conſiliis expleret. Ludouicus Montoyus Luſitanus ex ordine S. Auguſtini, doctrina meritiſque notiſſimus, qui Romæ animi arcana cum Ignatio communicauerat, Conimbrica hæc ad eum ſcripſit [Chriſtus Ieſus ſummum noſtrum bonum, ſanctæ animæ tuæ ſemper adſit, eamque ſui agnitione illuminet, incendátque noua in dies acceſſione ſui ſpiritus, ſancto amoris ſui igne. Amen. Deus me pro ſua bonitate in hanc vrbem reduxit incolúmem. Vtque P. V. profeſſus ſum, nullas iſtinc reliquias pretioſiores, nullum vtilius retuli confectum negotium, quam quod P. V. vidi, quod me in filium adoptauit, mihique bene precata eſt, vt hinc per omnem deinceps vitam, indignus licet, inter minimos Societatis Ieſu fratres connumerer, quos & ſemper dilexi, & nunc quam vnquam amantius, eoſque in animo gero, vt ipſi quoque me velut vnum ex ſuis, agnoſcunt, & diligunt, tametſi ſum eorum amicitia indignus, ob illas tot animæ meæ quas coram P. V. explicui miſerias, cum me ſuo conſpectu, affatúque dignata eſt.] Ludouicus Granatenſis ex ſacra Prædicatorum familia, ſcriptorum pietate, ac ſapientia de toto hominum genere egregiè meritus, agens Ribadeneiræ gratias, ob ſcriptam Ignatij vitam, quam Vlyſſipone à patribus noſtris acceperat, vtpote antiquus, vt ipſe ſe nominat Societatis filius; ait vitam illam archetypum eſſe abſolutiſſimæ virtutis, ſociis omnibus ad imitationem propoſitum; ſe illam ſemel, & iterum lectam, optare, vt mente excideret, quò eadem qua prius auiditate illam relegeret. Ioannes Auila qui præcipua ſanctitate Hiſpaniam, poſtremo hoc æuo illuſtrauit, cauſam ſui amoris in Societatem P. Michaëli Turriano exponens, ait, ſui hunc eſſe priuatum amorem, & proprium; ſuum enim ſe genium ac ſpiritum in Societatis genio quòd idem eſſet cum ſuo amare, ac ſe quoque rude atque imperfectum ſpecimen quoddam inſtituti deſcriptum animo habuiſſe, cuius Ignatius non modo formarat canonem, verum etiam in opus lucémque eduxerat. Quare ſe quidem, cui Ioanni nomen, officio congruum, paranymphum fuiſſe ſponſo Ignatio, ſibique idem quod puero factum, ſaxum ingens humo attollere, fruſtra toto corpore molienti, ob debilitatem virium teneram, quod robuſtus, & neruis integris, ſi forte aduenerit, nullo negotio correptum illic ſtatim reponat, quò puer in caſſum tentauerat. Sed præſtat, opinor, de Ignatij ſanctitate, totum aliquem audire Ordinem ſanctimonia, & meritis clarum, quam multos ſeorſim qui eum viderunt teſtes grauiſſimos, is eſt Clericorum S. Pauli Ordo, qui Barnabitæ appellantur, audita enim Ignatij morte, hanc dederunt Conſolatoriam ad Societatem Epiſtolam. [Poſtquam nobis renunciatus eſt hinc in vitam meliorem receſſus beatæ memoriæ Venerabilis Patris Ignatij, non mediocris cor noſtrum pupugit dolor, tum veſtri cauſâ, totiúſque ſanctæ Congregationis Ieſu, quæ tali magiſtro, ac parente orbata, dolenſque remanſerit, tum noſtri quorum etiam Pater erat. Dolendum quidem quod

Epiſtola Barnabitarum in obitu B. Patris Ignatij.

raptus eſt nobis hoc maximè tempore quo bonorum virorum tanta caritas eſt, conſolandum verò eſt quod ad meliora tranſierit. Iuſtis enim viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, quia & diſſolui, & cum Chriſto eſſe multo eis melius: quo fit, vt cum beato Petro Kalend. Auguſti corporis ſoluto vinculis, ad cœleſtia lætus migrauerit. Hoc tantum metuendum eſt, ne aliquo noſtro peccato ereptus ſit mundo, & ſicut de S. Ioſia legimus, quia Iudæorum populo graue imminebat periculum Rex Iuſtus ante ſublatus eſt. Sicut Domino placuit ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum, ſed neque etiam omnino à nobis receſſit, viuit apud omnes quocumque ſe per totum orbem nomen Chriſti protendit, dulcis, & grata ſancti viri memoria, qui tantum de Chriſtiana Republica meritus eſt. Quo magiſtro, ac duce, Chriſti fides, religio, doctrina propagata eſt, vt ipſos quoque antipodes penetrauerit, apud quos multa millia hominum ad fidem conuerſa nouam Eccleſiam primæ illi Apoſtolicæ æmulam, nouos Apoſtolos, nouos Martyres legimus extitiſſe. Præmiſit filios, nunc poſt multos ſuperatos labores pro Chriſti nomine ſubſecutus eſt Pater, non minus magnis curis excruciatus, multarum Eccleſiarum ſollicitudine confectus, in otio Martyr, in quem non tantum domus veſtra tam magna tot annos recumbit, ſed plurimorum aliæ. Communis erat bonorum omnium parens. Et quem mœrentem non eſt ſolatus dulci alloquio? cui afflicto non affuit benignus conſilio? quem indigentem auxilio non iuuit? non eſt tutatus? Pes claudo, oculus fuit cæco, pauperibus ſolamen & miſeris omnibus præſidium. Reddat illi Dominus bonorum operum mercedem. Nos in tanto funere ſactam, Deo Hoſtiam non ceſſamus in altari offerre ſpargant alij tumulo purpureos flores, hæc Sacerdotum ſunt lilia, magíſque vernantia, & Deo amabilia myſteria pro ſancta illa anima licet iam beatæ vitæ gaudia (vt credimus) perfruente. At his ſaltem illum quem viuentem nobiſcum pio amore coluimus, recedentem ab hoc ſæculo, nequam quibus poſſumus muneribus proſequemur. Dilectionem veſtram rogantes, vt has amoris lacrymas, fidei, & obſeruantiæ noſtræ teſtes libenti animo ſuſcipiant, mutuoque nos diligant, memores in ſuis orationibus paruitatis noſtræ: Dominus Noſter Ieſus Chriſtus ſit cum omnibus vobis. Amen. Ex cœnobio noſtro Mediolani Kal. Septemb. 1556.

Vltimo demum loco poſt homines virtutum ſanctarum laudibus præſtantes, Ignatij merita etiam alij teſtentur, quos præter virtutem ornauit Maieſtas, & dignitas: in iis iure primas tenent Pontifices, ſub quorum oculis Romæ agebat Ignatius. Paulus III. qui Societati Religioſi Ordinis formam dedit, exiſtimauit Ignatium Deo plenum, datúmque mortalibus ad inſtaurandas Eccleſiæ labes. Fuit Iulij III. de illo idem ſenſus, reuerentia erga illum velut in hominem virtutis abſolutæ: vſus eſt illo familiariter, nec illi quicquam, aut gratiæ, aut prærogatiui iuris negauit vnquam quod pro Societate petiiſſet. Illum Paulus IV. ita obſeruauit, vt ab iis quæ inſtituerat in Societate abſtineret manus, ſeque adeuntem non ſineret de genibus

nibus agere, ſed ſtantem iuberet tectúmque pileolo ſecum loqui. Sed Marcellus II. parem ſanctitatis, & prudentiæ vim veneratus eſt in illo ſingulariter, & amauit; ſuúmque hunc animum haud rarò, palam ac publicè indicauit, ac niſi hunc Deus Eccleſiæ ſuæ tantum oſtendere, nec vltra eſſe voluiſſet, magnis profecto in rebus luculentius ſpectaremus quanti Ignatium faceret, vix enim ſederat cum eius expetiit conſilia, viáſque opportunas ad eam quam meditabatur in tota Eccleſia reformationem, nec eius modo conſilia, ſed operam, & operarios optarat; attende, inquiens, ſcribendis, fingendiſque militibus, nos vero iis occupandis. Maius aliquid optaſſet Ioannes III. Luſitaniæ rex, nempe Ignatium in Petri ſede Pontificem, & cœli claues moderantem, illo enim ſuo Apoſtolico ardore, mortales omnes illuc inducturum. Pontificum laudem excipiunt Cardinalium ſtudia, de quibus referre ſufficiat, quod tres aulæ Romanæ cognitores de eo inter cœtera retulerunt, ad eum ſcilicet adiiſſe ſæpius Cardinales nonnullos officij gratiâ; alios, vt venerarentur virum ſanctum; quoſdam, vt eius ductu in animi cura, vel in negotiis iuuarentur: vulgo enim conſtabat, quod toties dictum, ſumma illum prudentia, & ſanctimonia pollere: quare Cardinalis à Cueua vbi de illius obitu accepit, ſcripſit Eccleſiam prudentiſſimi omnium capitis iacturam feciſſe. Ferdinandus primus Imperator niſi conſulto prius Ignatio nihil Romæ tractauit. Iacobus de Mendoza variis caſibus edoctus, non dubitauit profiteri, ſibi in negotiis Regiis dictata Ignatij proſpero ſemper euentu ceſſiſſe; vbicumque ab iis ſuo confiſus iudicio receſſiſſet, ſemper ſibi res in deterius exiſſe. Tandem inter tot alios de admirandis illius dotibus ſapientiſſimos, grauiſſimóſque teſtes, duorum tantum conſolantium magis, quàm condolentium literas hic dabo, quas in eius morte, ad Societatem dedit Cardinalis Auguſtanus, & ad Lainium Vicarium Generalem; Ioannes de Vega Siciliæ prorex. Otho Truchſes Cadinalis Auguſtanus in hunc modum Herbipoli ſcripſit. [Haud facile dictu eſt venerandi in Chriſto ac Religioſſimi fratres) ſanctiſſimi noſtri Patris ad vitam meliorem exceſſu, vtrum nobis mœror ac lætitia maior acciderit. Nam ſi ex huius vitæ calamitatibus ad præmia, quæ promeritus eſt euocatum Dei bonitate conſideramus; impium eſſet id ei bonum, commodi noſtri cauſa inuidere. Ex altera parte eſt, cur merito doleamus, vbi relictos nos orbos aſpicimus, eóque parente deſtitutos, qui quauis in difficultate portus nobis tutiſſimus erat; tamen, quia caduca cum æternis conferenda non ſunt, id ſolatij quod item capiendum vobis eſt, capimus: certi eam benedictam animam pro nobis, qui in tenebris hiſce manſimus, ſupplicem apud Deum eſſe; ac precari, vt ea felicitate articulum ſupremum exigamus, qua exegiſſe illum cognouimus, &c. Herpipoli 25. Auguſt 1556. Societatis veſtræ ſanctæ Deuotiſſimus Frater Cardinalis Auguſtanus, Ioannes quoque Vega Siciliæ Prorex ſcripſit, & militari ſua eloquentia gratias egit Deo, quod cum ei viſum eſt tempus, ad ſe famulum ſuum tranſtulit, relictis inter mortales tot bonitatis, ſantitatiſque trophæis, quæ

Epiſtola Cardinalis Auguſtani.

Epiſtol. Ioan. Vega proregis Siciliæ.

quæ nec tempus, nec aër, nec aqua euerſura vnquam ſint, vti cernuntur eue[illegible], quæ inanis gloria ſtatuerat & ſecularis ambitio; ait ſe conſiderare triumphum quo receptum in cœlo par foret, qui tot victorias præferebat, tótque feliciter pugnatas pugnas aduerſus tot, tamque acerbos ac barbaros hoſtes, quamque merito ſancti huius Imperatoris ſignum in cœlo poſſit inter ſigna ſtatui ſancti Dominici, Franciſci, aliorúmque ſanctorum: quibus Deus dedit vt tentamenta, & miſerias ſeculi ſuperarent, plurimáſque animas eriperent è faucibus tartari. Paritérque conſidero (inquit) quam ſit hæc gloria, & triumphus procul ab inuidia aliorum ſanctorum heroum, quamque diuerſus ab ſeculi huius triumphis, & gloria, miſeriarum, & inuidiæ plenis, & cum damno Reipublicæ, corruptelâque coniunctis: quæ omnia eo valent, vt ingenti ſolatio, & firmamento ſint nobis ad mitigandum quamuis acerrimum talis iacturæ ſenſum; vtque expectemus adiumentum è cœlo, quod melius, quam cum eſſet nobiſcum, poterit præſtare tum ſuæ familiæ, tum omnibus, qui ſancto viro noti, deuotíque fuere ac ſunt.]

Nunc illa priuſquam expedio quæ conſecuta ſunt Ignatij obitum, dandus omnino eſt hic locus, aliquot eius ſententiis ſane illuſtribus, & dignis æterna memoria, vt quæ ſint virtutis reconditæ arcana, & diuinæ effata prudentiæ, magno prorſus ſiue apud Deum, ſeu nobiſcum ſit, vel cum aliis agendum vſui futura. Sunt autem ea quæ ſequuntur.

Qui ſe ſuáſque rationes Dei obſequio poſtponit, huic Deus multo melius conſulit, quam potuiſſet ipſe ſibi conſulere, ſi Dei obſequium ſibi ſuiſque rationibus non dubitaſſet poſtponere. Vbicumque vero ſecundi exitus optantur ſuſceptorum in Dei gloriam operum; ab tenebris æquè, vt luce humana cauendum eſt. Hoc eſt ab inani puſilli animi timore, & à prudentia volente nimium ſapere; haud ita quidem, vt temere in res agendas procurratur, expectentúrque in opem miracula: verum ſic Deo confidamus, vt indubitanter ſtatuamus, eius velle ac poſſe nullis teneri perpetuis legibus; nec illa tantummodo cum de illius obſequio agitur, ab eo expectanda, quæ ſpondet nobis noſtra infirmitas: ſuſpendenda quidem fiducia omnis, in ſuſcipiendis rebus huiuſmodi, à Deo perinde eſt, vt ſi eas ſolus, miraculo, perducturus eſſet ad optatum finem; verum in legendis ad eas viis atque adhibendis, ſic incumbendum eſt, vt ſi noſtræ vnius futura laus operæ, & induſtriæ foret, nihilque negligendum quo poſſint ad exitum promoueri. In tractandis autem negotiis decere aiebat pauca loqui, & multa audire; pauca vero illa, ſic vel vni ſolum, in aurem credenda, vt ſi credas vulganda in publicum. Denique qui plura conficeret, nullum eſſe quàm qui vnum tantum, maximè vero ſi hoc ſeruet, quod ſummè eſt neceſſarium, vt rebus ſeipſum accommodet non res ſibi, ne dum ſuum vitat incommodum negotia corrumpat.

Qui multum homines metuit, grande aliquid pro Deo nunquam conficiet; nihil enim ſuſcipi pro Deo magnum poteſt, quin ſuſcipienti magnos

metus,

metus, & vexationes continuo homines concitent, omniaque tumultu impleant. Magnum vero illud, in auxilium ſcilicet animarum volebat intelligi, expertuſque per ſeſe loquebatur, vſque jam ex eo cum ſe Deo primitus dediderat. Dum enim ſibi pœnitentis vitam in affligendo corpore viueret ſuſpiciebatur ab omnibus cum admiratione ſanctitatis, vt autem in curas tranſijt ſalutis alienæ, repentè veneficus, hæreticus, ſceleroſus euaſit, quæſtioni, carceri, & rogo tradendus. Haud tamen propterea retro vnquam ceſſit, nam hac etiam in parte *perfecta caritas foras mittit timorem.* Qua profeſſione ſalutis animarum cum Societatem informaret hunc illi vnà inſtinctum indidit, ne malis vnquam territa cederet, ſed contra impetus aduerſariorum inflexa pergeret, qui nunquam eſſent defuturi, quamdiu officio non deeſſet. *Societas*, inquit, *medijs humanis instituta non eſt, per ea nec conſeruari nec augeri poteſt.* Multo minus diſſolui, & periclitari: quin ab aduerſis incrementis tam procul aberat, vt omen lætius aliunde nullum acciperet, Societatis alicubi rem bene geſturæ, ac feliciter habendæ quam ſi hoſtilibus odiis, illic ab omnibus iactaretur: cui eius prognoſtico, belle fideliterque ſucceſſus reſponderunt.

Rari ſunt admodum qui ſatis capiant, quid iis eſſet facturus Deus, ſi totos ſe illi permitterent, & elaborandos manu artifice diuinæ gratiæ traderent. Rudis atque informis ſtipes nunquam ſuſpicetur, fingi ſe poſſe in ſtatuam quæ pro artis miraculo celebretur. Proinde nec ſtatuarij ſe ſcalpro ſubiecerit, qui *videt in arte*, quid illo fieri valeat: ſic multi quos paſſim videmus de Chriſtiano vix aliquid ſapere, non intelligunt ſe poſſe Dei munere in ſanctos efformari, niſi eius operam perderent, & deſignato ab eo labori obſiſterent.

Qui auet ex Deo cognoſcere quid ab ſe velit Deus, ſiue in optando vitæ inſtituto, ſiue in cæteris quæ animum ſpectant, omni ſe primum affectu priuato, ac propenſione neceſſe eſt exuat. Dehinc totum Deo ſe credat penitus, æquabiliter animo paratus ad omnia quæcumque Deus innuerit. Poſt hæc ne ſibi venturas de cœlo Epiſtolas ſomniet, quibus ſua Deus mandata exponat, ſed ex oraculis æternæ, & Euangelicæ veritatis, vtrinque æſtimet quid agendum, vel omittendum ſit, qua conſecutura ex vtroque proſpiciet ad finem referens in quem à Deo eſt conditus: ſub quæ ſi adhuc hæſitarit perplexus, & dubius, ex morte demum, & ſupremo poſt illam iudicio, decretorie ſtatuat amplecti, quod vellet maxime in eo æternitatis pandendo aditu feciſſe.

Deum poſſidenti, nihil deeſt, tametſi nihil ſuppetat; eſt enim Deus omne bonum, & cum eo nobis quicquid vſquam eſt boni pariter aduenit: ex quo ſcribens ad Petrum Contarenum, [cum bono Deo, inquit, ſat feliciter nobis hactenus res fluunt, experimúrque in dies certius quam verè id dictum, *nihil habentes, & omnia poſſidentes*, omnia, inquam, quæ promiſit Christus adiecturum ſe quærentibus primum regnum Dei: nam ſi præ omnibus, Dei regnum quærentes, acceſſione reliquorum bonorum cumu-

lantur, iis oro, deeſſe quid poſſit, qui præter Dei regnum, prorſus nihil ambiunt, aut volunt? quorum haudquaquam *de terra pinguedine*, ſed de rore cœli, tota felicitas? qui mentem cœlo, ac terræ non diuidunt. Sed defixam in cœlo integrè totam habent.]

Cui Deus hunc principem, ac ſummum perfectæ virtutis non indixit gradum, Dei vnius poſſeſſione abundè contentum; occurrit ſecundus in quem enitatur, poſſeſſor nempe ſit eorum quæ habet, nec ab iis poſſideri ſe ſinat; & eſto, propter Deum illa non deſerat, cuncta tamen ad eum referat; & quamlibet multa ſint, minoris ſemper ea pendat illo vno quod eſſe neceſſarium Chriſtus pronunciat.

Frequentatæ auguſtiſſimæ Euchariſtiæ fructus eſt maximè proprius defendere animum à noxis lethalibus: quare non ideo ſuperſedendum illius acceſſu, quod ſenſus molliores diuinorum non experiantur; foret enim perinde, vt qui velit inedia perire quod pane mellito careat, & grati ſaporis inſana cupidine, vitam deſtruere.

Tametſi virtutes, earumque actus, aliis alia, nobilitate, ac merito antecellant. Haud tamen id cuique vtilius ſemper eſt, quod per ſe eſt optimum; ſed quod præſentibus rerum concurrentium momentis, ei maximè conducit. Ergo ſi nobis precantibus diuina ſe bonitas infundet, afluxu doloris ex noſtris ſceleribus concepti, abſurdum fuerit, omiſſo dolore, transferre animum, ad lætas de natura Dei, eiuſque gloriis, aliiſve ſimilibus cogitationes. Hoc enim licet, ſui ratione præſtantius, ac pretioſius; ſed huic ſua lugenti tunc crimina, diuináque ad hoc gratia affluenti, multo minus conueniens, minuſque vtile.

Si tibi Deus vberem præbebit tolerantiæ ſegetem, argumentum id erit magnæ ſanctitatis, in quam te cupit attollere; ac ſi voles ab eo fieri valdè ſanctus, multam ab eo roga perpeſſionum materiam. Nam diuini amoris luculenta flamma, haud alio ſurgit, quam ex ligno crucis ardentior, quo Chriſtus vſus eſt ad ſacrificium infinitæ ſuæ caritatis. Aiebat item, ex floribus, & deliciis hominum quicquid poteſt mellis exſugi, nihil eſſe ad ſuauitatem, quam Chriſti fel, & acetum affundit, hoc eſt amara, & aſpera quæ Chriſti amore cum Chriſto perferuntur.

Magni in Dei gloriam, magno hominum bono aliquando patrandis, non debent poſtponi, quæ in eundem finem iam manu tenentur, præſtantque pauca, ſed ſolidè fundata, & æuum latura, multis, ſed incertis, & facilè mutaturis; alioqui non rarò partum amittitur, nec ſperatum paratur. Quam ſententiam, vt verbis, ſic rebus agendo confirmauit; ac tum præcipuè cum in Hiſpania, multis locis deferretur illi collegiorum fundatio, quæ ob profeſſorum penuriam cum admitti non poſſent, (niſi iam admiſſis detraherentur aliqui profeſſores, ſpes illas in tempus opportunius reiecit, non paſſus numerum domus vllius imminui; quòd Collegiorum propagationi præferret religioſam diſciplinam, quæ inter paucos ægrè ſeruaretur; vbi vero illam Laxari contingeret, inde mox ordini graue damnum acciri,

acciri,

accidi, vrbes autem ſuis vtilitatibus fraudari, quas ab hominibus ſolutæ virtutis ſperare non poſſent.

Vt in ſalutem animarum efficaces ſint naturæ dotes, interiori virtutis impulſu eas agi oportet, indeque vires ad rem bene gerendam ducere. Ita illas fortunabit Deus, manúmque iis, vt Ioæ Eliſæus, potentem imponet, ne tela ſine ictu mittant, ſed plagas inferant ſalutares. Præſidia igitur ſcripturus quibus Societatis inſtituti ſui tueri animam valerent, hoc cæteris omnibus præmiſit [ad conſeruationem, inquit, & incrementum non ſolum corporis, id eſt eorum quæ externa ſunt, ſed etiam ſpiritus Societatis, atque ad aſſecutionem finis, quem ſibi præfigit, auxilij animarum, ad vltimum & ſupernaturalem ſuum finem conſequendum, media illa quæ cum Deo inſtrumentum coniungunt, ac diſponunt, vt à diuina manu rectè gubernetur, efficaciora ſunt, quam quæ illud diſponunt erga homines. Huiuſmodi eſt probitas, & virtus, ac præcipuè caritas, & pura intentio diuini ſeruitij, & familiaritas cum Deo in ſpiritualibus deuotionis exercitiis, & zelus ſincerus animarum ad gloriam eius qui eas creauit, ac redemit, quouis alio emolumento poſthabito] hinc Ignatio carior vir ſimplex excellenti virtute, quam ab ſcientia doniſque aliis egregiè quidem comparatus, ſed modicæ virtutis, quamuis & hos foueret diligenter, ob vtilem in animas operam. Verum ſi nihil eos commendaret præter nobilitatem, aut literas; iis Societatem abſoluebat, quanquam opinione famâque præſtantibus, aut eos tamdiu à miniſterio animarum amouebat, dum intelligerent, carere ſe primaria eius muneris parte, virtutis nimirum pietatiſque præſtantia, cum ex ingenij ornamentis, ſupellectilem ſibi malè arrogarent, etiam iuſto ampliorem: vt enim denique de concionibus Ignatij aiebat Lainius, non fuiſſe illas Quintiliani, & Tullij incude informatas, ſed tamen qualibet eloquentia fortiores; tantùm poteſt quiuis, quantam Deus illi vim addit; tantam porrò addit, quantò propius atque interius illi coaptatur ad ſuſcipiendos eius motus.

Part. 10. conſt. §. 2.

Pietatis cultum, & precandi ſtudium profeſſis, duo par periculum inuehunt; copia, & egeſtas; animi voluptates, & ariditates: illis procliue eſt animus intumeſcat, tanquam meritorum ingentium vſuris, cum excipi debeant in ſtipem gratuitam, conferri ſæpius etiam in eos ſolitam, qui virtutum ſunt egentiſſimi, his verò facilè tædio, mœrore, ac diffidentia contrahitur animus, velut ab ſe auerſum recogitans Deum, quod ſibi frontem non explicet; ac ſe cum Gelboë montibus, diuina damnatum exſecratione, quod ſe rore cœli non recreet. Vtrumque igitur hoc tempus mutuo auxilio ſuſtentandum, ne extra officij limites nos ferat. Piis ergo defecti ſolatiis, repetemus animo conſolationes præteritas, olim nobis haud quidem ex merito conceſſas, cum iis nunc etiam indigni habeamur; ſed gratuita Dei miſeratione, vt catellis humi, arrecto aſpectu aliquid, vt poſſunt ab hero petentibus proiiciuntur analectorum aliqua fruſtula. Delibutos vero liquore cœleſtium voluptatum, meminiſſe oportet, quales nudius tertius ſqua-

lente velut canicula eſſemus, futurique non multo poſt ſimus, cum is harum deliciarum inhibuerit fontem, qui vti Iob admonet, *Si continuerit aquas omnia ſiccabuntur.* Cauendum præterea dum huius dulcedinis expertes, aridi, & afflicti iacemus, ne quid eorum inuertamus; quæ affluentibus animi gaudiis conſtitueramus; vice verſa, his pleno alueo mentem ferentibus, ne quam voti legem nobis imponamus, præſertim difficilem,& immutabilitatis perpetuæ, ſed hoc differamus quoad deferbuerit is calor, per quem, aut ſumus parum noſtri, aut noſtrum modulum audendo excedimus; maturius poſtea, conſiliaria ratione, non affectus impetu decretum. Quamobrem etiam quod conſueuerint motus animi vehementes, hominem facere ab ſe tantoperè diuerſum, planéque alterum; nullam dabat promiſſis fidem, quibus interdum exleges ab eo è Societate excludendi, efflagitabant retineri; nec ab iis coram ſupplicibus, flentibus, iurantibus, ſi vnquam in poſterum; vllo modo ſe flecti paſſus eſt, illum enim affectum exerentem ſe in iurata promiſſa, & lacrymas, torrentem eſſe quantocyus exſiccandum. Etſi verò induxerit animum, vt eorum nonnullos reciperet, ſed niſi poſt probationes multorum menſium, longa peregrinando itinera, miniſteria noſocomiorum, ac demum ſpontaneas inter noſtros pœnas, donec rebus ipſis, operibúſque teneretur conſtans illorum firmáque mutatio.

Franciſcus Coſterus adhuc tyro,& admodum iuuenis, erat in riſum effuſior, quòd nouitiis ferè vſu venit. Offendit hunc aliquando vir ſanctus, & quidem ſecum ſeorſum ridentem; vocato Franciſce, inquit, audio te perpetuo ridere: ad hæc ille demittere oculos, & modeſtè acerbum aliquid expectare; at ego infert ſanctus, ridere fili mi te volo, eſſéque in domino hilarem, nullam habet religioſus mœrendi cauſam, multas verò gaudendi; proin iterum hortor [animo ſis ſemper alacri, & læto, ac futurus es profecto, ſi humilis, & obediens fueris. Hoc autem eò dico quod in te videor non vulgare ingenium cernere, dotéſque magnis olim gerendis non impares, quæ tibi ſi fortè non credentur, niſi pie humilis fueris, amarè, dolentéque accipies. Victum quoque ac cœlum Romanum, minùs tibi propitium aduerto, & voles fortaſſis in Belgium mitti; ego verò te in Siciliam deſtino. Iam ſi tibi certa vel munera vel loca deſignaris, fiet non raro, aut alia omnia de te obedientia ſtatuat, ex quo tibi mœrorem, & moleſtiam creare neceſſariò oportebit: quare vt ſemper ſis lætus, & hilaris, eſto humilis ſemper, ac ſemper obediens,] quæ planè magis eſt communis omnibus,& conuenientiſſima regula, quàm peculiare vnius monitum; nec ſanè minùs prodigium religioſus triſtis qui extra Deum nihil ambit; quàm lætus, & geſtiens qui alia omnia præter Deum quærit.

Quibus eſt refractaria & vehemens indoles, ac modi neſcia, ne idcircò virtutem deſperent, tanquam ſupra vires, & ambitus poſitam, ſed ingentes ad domandam naturam ſpiritus aſſumant, ſciántque vel vnam eiuſmodi, ſui victoriam, præſtare plurimis aliorum facinoribus præclaris, obſequentis

&

& imperturbati ingenij beneficio editis, nitente in oppoſitum nemine: hos vero ad Deum per virtutis aſpera progreſſus, Petri fluctus calcantis inceſſum videri, vbi quanquam ſemel timuerit, & mergi cœperit; cœteris tamen qui naui ad Christum veniebant, celerius, & glorioſius appulit. Præterquam quod ſolet naturæ acerbitas, & cruda temperies ſi tandem ſe fregerit, & pietatis ardore excoxerit, magnorum ad Dei gloriam capax euadere: illam enim elatæ ferociam indolis, virtutis arbitrio, vſuique commiſſam nec eſſe contentam vulgaribus, nec debilitari leuibus, aut remitti. Quapropter Ignatius eiuſmodi homines frangendi ſui ſerio cupidos, quanquam turbulenter interdum erumperent; ferebat tamen patientiùs, quàm alios quoſdam mitiores minúſve culpandos. Sacerdotes duos communi ex cauſa eiectionem commeritos cum reprehenderet; alter impatientiam verbis liberioribus effudit; vultum alter in ſinum turbidus demiſit, & petitione veniæ omiſſa, contemptum quem ſilentio premebat, indiciis prætulit. Sanctus explotatum amborum genium probe callens, retento qui magis reus videbatur, ſecundum hunc ſæculo reddidit.

Niſi ſit veritas, caritati comes, & humanitati, iam nec humanitas nec caritas fuerit, ſed fraus, & vanitas: quare nunquam tantis aures ditandæ ſunt promiſſis, quin facta valeant ipſis ex æquo reſpondere; expedit quin imò nihil in craſtinum polliceri, quod non poſſis hodie præſtare.

Afflictationes vltroneæ menſura æquali diuidi ſingulis non poſſunt, nec ab iis eædem perpetuò teneri, non ſumus Domini corporis, ſed Deus; huius nobis haud magis reddenda eſt ratio, deliciis in culpam aliquam emolliti; quàm ſeueritate nimia eneruati, quanquam id diuini honoris, & meriti noſtri gratia, effectum. Si aduerſus mentem perduellis caro, inſultus mouerit inſolentes, pœnarum viciſſim inſolentia dometur, ſubductis quibus oblectatur, incuſſis quibus affligitur, donec petulantiâ poſitâ ad ſeruitutis officium redigatur. Aſt vbi cum mente, induciarum, aut pacis fidem ſeruat; nóſque verſus Deum, experimur animum adeò conſtantem, vt mortem obire millies, quàm ſemel offenſum habere malimus; tunc is modus pœnarum corpori imperandus, qui mentis conatus nec impediat, nec retardet; ſed in eius obſequia potiùs, attenuatam carnem faciat expeditiorem: quo monito Franciſcum Borgiam, priuſquam ſæculo exiret, ſæuientem in corpus immoderatius repreſſit. Eſt tamen inuentu difficilis menſura hæc domandi corporis, quæ in medio ſita, vltro citroue non excedat; præſtigiatrix enim φιλαυτία, leues corporis caſtigationes, pro immani pondere repræſentat, & valetudinem vitámque oppreſſuro: quare aduertit ſanctus, non eſſe ſenſui credendum, mox vt incipit queri, & tumultuari, nec omnibus ſtatim exonerandum moleſtiis, ſed aliis nihilo minoribus mutandas, dum aut rationis, aut diuinæ lucis effulgeat radius, qui noſtris viribus æquam nobis earum mediocritatem definiat.

Homines à brutis ratione ſecerni dictitabat; ratione frænari non animi tantùm impotentes motus, ne in verba factáve nos agant, ab homine, ra-

tione prædicto aliena; ſed pios etiam affectus, ne impetum animi, ſed delectum ſequantur, in quo ipſe prorſus excelluit; nam vſque adeò (quòd aliàs diximus) in manu habuit motus omnes, vt iis ratio, & præiret ſemper, & moderaretur; vnde facto, dictóque, licèt improuiſis, nihil effundebat quòd non multo antè diu cogitatum, & pro grauitate digeſtum videretur. Piis verò ſanctíſque impulſibus, nihil indulſit, niſi quòd ſcopo diuinæ gloriæ, quem ſibi præfixerat, & conditioni quàm profitebatur optimè conueniret; calcatis fortiter deſideriis eſto probis, & ſanctis, ſed priuato magis, quàm Ordinis Patri opportunis; & ſui potiùs vnius, quàm hominum omnium vtilitate ardentibus. Ne verò noſtris decernendis contingat decipi, ſpectanda ſunt velut aliena, de quibus noſtrum quæratur iudicium; non noſtri, ſed veri ſtudio, rationíſque proferendum. Decretum verò quicquid erit, haberi tamen priùs fixum, atque immobile non debet (etſi omnes exhauſerit humanæ prudentiæ regulas) quàm eiuſdem examen in luce diuinæ præſentiæ integretur, fundantúrque ſuper eo apud Deum preces: fit enim perſæpè, vt proſpectus humani, excurſus breuis, & turbidus, ea non videat, quæ vel precatio humilis, vel per ſe ſplendor æternæ regulæ manifeſtat, quòd vir ſanctus vſu inuiolabili obſeruabat; quantumlibet enim ad ſocietatis bonum pertinerent, quæ diuturna ſecum meditatione, precatione cum Deo contulerat; conſultorum tamen de iis ſententiam exquirens, ſic in partem vtramque ſincerè ac frigidè proponebat, vt in quam vergeret, diuinari non poſſet.

Impugnaturus hominem dæmon, primùm circumſpicit qua parte debilior, & qua neglectior, eò machinas admouet, illac impreſſionem facit. Quò vero natura ſuopte pondere inclinat, illò ruinam impellit, & cum ea in nos ipſos coniurat animi noſtri perturbatione, cui permiſſum à nobis noſtri arbitrium notarit. Vtitur etiam præſenti animi comparatione, vt in extrema nos rapiat, nam cuius viderit conſcientiam laxiorem, id aget vt fiat licentior; è contrario ſi piè timidam, & anguſtiorem, adſtringet hunc meticuloſius, vt ille ex leuibus in capitalia deuoluatur; hic officiorum minutiis ſcrupuloſius pendendis, diſcruciet ſeſe, & perplexæ mentis inquietudine ad inſaniam agitatus, denique deſperet. Nullum ei tempus ad inuadendum commodius nocturno, maximè ſubito cum euigilamus, ratione adhuc ſemiſomni, & hoſtis ſecura ſolitudo ad hæc, & nullus præter nos conſiliarius; nihil enim dæmon, niſi occultis molitionibus magnoperè promouet, iiſque palam factis confuſus, vix pugnam ſuſtinet. Aduertendum quoque, labendi metum ab eo nobis interdum eximi, vt ſecuriores in lapſum protrudat; monſtroſa interdum terriculamenta pauidis obiici, quo diffidentia virium animis fracti abiiciamus ſpem omnem repugnandi, & pænè victori manus demus. Tunc verò, vt ſolent feminæ cum maritis rixantes ignauis, & timidis, efferatur inſolentius, & inſanit. Eius ſimiliter dolus eſt, cum ab inſtituta ſanctioris vitæ ratione dimouere aliquem non valet, vt reiiciat illum in priſtina deuia, depingere illi condi-

tionis

tionis alterius bonæ quidem, ſed à propoſito alienæ, piam quandam blandámque ſpeciem; vt eius quærendæ ſtudio, quam ei fingit meliorem, quæſitam deſerat, quæ optima erat, eique maximè congrua. Sic iis qui ſolitudinem adamarint, vitam oſtentat ſudore nobili, in proximorum ſalutem exercitam, & Apoſtolorum exemplo conſecratam; viciſſim hanc profitentibus, eremi ſilentia, velut beatæ præludia quietis deſcribit. Aliis pariter in rebus, vt affectum iam opus egregium extorqueat nobis de manibus, maioris alterius deſiderio nos vrget, & ſtimulat, quod vafer præuidet nunquam omnino confectum iri, factú tamen interea pronum, & obuium deſcribit, donec illius cupidine à præſenti nos tandem obduxerit. Ab eo autem quo nos incenderat, vt etiam auocet, artes nouas molitur, nodos nouos, & difficultates, quas ante celarat improbus, oſtendit inſuperabiles. Poſtremo Deus extra illa quæ ſeruat, victoribus dæmonum, æterna præmia, hic interim illos in iis efficit fortiores, in quibus fuerint vehementius impugnati, & beatarum voluptatum vberrimam copiam, confectorum certaminum ærumnoſis laboribus reponit.

Vſitatum eſt dæmoni, foris quàm domi res potius gerere, & quoad valet ſanctitatis magnificam ſpeciem, rerumque ad ſenſum admirabilium, incautis inducere, qua illos in rumorem agat, ſpectatores illorum in fraudem. Contra Deus interius magis, quàm exterius hominem elaborat, & excolit: ſolidatum virtutum pretioſa ſtructura animum exornans, & vera ſanctimonia locupletans; tametſi nonnunquam præter morem, intimè ſibi familiares, & in paucis fidos, tot donis animi cumulat, vt in corpus etiam redundent. Documenti huius occaſio fuit, ex familia S. Dominici amicus, narrauerat is viro ſancto de moniali eiuſdem ordinis prope Bononiam; conſueuiſſe illam abduci à ſenſibus, vt nec acu puncta, nec igne vſtulata ſentiret quicquam, dumtaxat vno reuocantis antiſtitæ præcepto, ad vſum ſenſuum rediret: prodebat quandoque manuum, & pedum vulnera; hiabat ei latus; caput circumfluebat ſanguine, velut ſpinea transfixum corona. Ex quibus Ignatius laudauit nihil, præter illam parendo celeritatem, ad præſidis ſuæ iuſſa, in ſenſus redire docilem: poſt religioſi vero amici, diſceſſum, Ribadeneitæ quæ mox retuli dixit. Quam ſapienter id, quamque prouidè, docuit ipſa res, paulo enim poſt totâ illa ſcena ſanctitatis mirabiliter perſonatæ, præſtigiis dæmonum concinnata, nudata eſt, metúſque apparuit mulierculæ deceptæ ludus. Quamobrem iſtos in diuina raptus, alienationes à corpore, & iſtiuſmodi peregrina nolebat à ſuis haberi pro legitima trutina ſanctitatis, reprehenditque aſperius Martinum à S. Cruce, tunc in pietate, vt in Societate nouitium quod illam in Hiſpania Famoſam Magdalenam à cruce, ſanctimoniæ nomine laudaret, quam cum multiplex, & ſtupenda diuini fauoris videretur ornaſſe teſtificatio, deprehenſa eſt tandem malefica, & arcani, atque domeſtici cum hoſte maligno commercij, de cuius hiſtrionia ducebat ludos illos, quibus aucupabatur famam inclitæ ſanctitatis, donec tandem comperta, tulit ab

ſacro

ſacro tribunali condignum impietatis & fraudulentæ ſupplicium. Huic conſequens fuit aliud Ignatij dictum. Oportere eſſe, *hominem interiorem* pluriſque ducere compreſſionem priuati arbitrij, quam vitam mortuo reſtitutam. Tanti vero apud illum fuit virtus interior, & quæ lucent exterius ac ſplendent adeo timuit, vt morem ſpontaneæ afflictationis palam extra ordinem ſuſceptæ ſubinde ſuis abrumperet, tum vt meminiſſent præſtare victimis Obedientiam; tum ne adhuc infirmi inde inaniter ſe efferrent. Itaque Hiſpanum adiutorem, operis faciendi, & diſcruciandi ſui mirificè auidum tempus omne maioris ieiunij ſolo pane, & aqua poſcentem exigere; nec ideo quicquam de quotidiano labore remittere, permiſit quidem ſuæ obſequeretur pietati, ſemper enim Deo intra inſtituti limites vnumquemque mouenti velificabatur. Quod tamen is frater parem in frangendis animi motibus, vt in cohercendo corpore, non poneret curam, ac ne item peracto, tam prolixi ieiunij penſo, ſentiret de ſe aut æquo altius, aut de aliis abiectius, iuſſit illum die veneris ſancto, in communi menſa piſcibus, cibiſque vti communibus. Quo facto, eximiè ad intactum ieiunij, in quo pergere parabat meritum laudem Obedientiæ maiorem adiunxit, & priuati affectus, etiàm in bonis proculcationem.

Quibuſdam publica acerbè dolere ſolitis, & querimonias non conſolabiles in ſæculi ſui correctionem mittentibus auctor erat, vt eas in ſe vtilius verterent, quas fruſtra in aliis conferebant, & hoc illis videndum præſcribebat, quorum eſſet in ſupremo iudicio repetenda ex iis ratio; parandam de iis ſatisfactionem, vt quæ propriè noſtra ſint, non autem aliena quæ ſunt extra fines noſtri officij poſita. Pulchre autem in hanc rem aiebat, cui foret propoſitum, vel pro poteſtate, vel pro religione officij, mundum emendare, huic à ſeipſo ducenda eſſe initia; tum ad familiam propriam; poſt ad ciuitatem cæterarum primariam veniendum ſic proceſſurum feliciter, quod aliàs fruſtra tentaretur.

Quem tenet labor alienæ ſalutis occupatum, efficacius ſemper modeſtia humilis quam auctoritas iuuerit, vincétque cedendo poten[illegible]ius, quam pugnando Cum cœpit Romæ docere Societas adfuere quamprimum aliqui externarum ſcholarum præceptores, quos diſcipulorum dilabens numerus, & quod conſequens erat, ſtipendiorum, proritabat; indignari ergo, furere, conuitiis noſtros fœdè impudentérque inceſſere, ſed modeſto ad hæc eorum ſilentio confuſi abierunt. Quod aliis quoque in vrbibus cum credibile eſſet euenturum, dedit quaquà verſum Epiſtolas vir ſanctus, vetans quicquam eiuſmodi hominibus niſi humile reſponderi. Ignorantiam (quod primum obiectabant) ſi ipſi exprobrarent, de illa ne contenderetur, nec iis deferretur doctrinæ periclitatio; ſed hoc tantummodo placidè iis ſatiſfieret, eſſe nos probe ſcientiæ noſtræ ſat modicæ conſcios; id exiguum quod ſciremus, libenter aliis tradere qui neſcirent. Addebat inſuper magna felicius ex humilibus aſſurgere, vtpote ſolo fundata idoneo Vnde illud eius Lainio, & Salmeroni præſcriptum egregium, Tridenti non ante in ſynodi conſpectum

conſpectum venirent, quàm elementa fidei Chriſtianæ pueros docuiſſent, & noſocomiis famularem operam nauaſſent. Iam quoſdam homines ardore quam prudentia maiori, qui vt boni aliquid facerent plus mali decuplo conſciſcebant, qui non verebantur cum præſidibus litigare, & cum aliis diſſidia ſerere, ex quo plus iacturæ quam lucri; offenſionis quam exempli, hos inquam aiebat ædificare altera manu, deſtruere altera, atque vt vnum lapidem ponerent, aliorum centum quatere commiſſuras. Sic inter alios Adrianum Adriani vehementiſſimè improbauit, cuius in adiungendis Societati adoleſcentibus duobus feruida præcipitatio, Louanienſes omnes linguis, & odiis in Societatem armauerat: vt autem cuique cenſebat vel vnum boni ſecuri gradum, anteponi ſexcentis debere, ſalutis periculo quærendis; haud ſecus in aliis iuuandis, boni aliquid non magni, ſed exemplo bono, & ſedato factum, præſtare bonis quibuslibet maioribus, ſed offenſionum, turbatumque cauſas præbituris. Vnde quibus locis Epiſcopi, auerſum ab Societate gerebant animum, illic patribus noſtris, vſum prærogatiui iuris à Pontifice indulti, vel adimebat, vel arctabat; ne ſi iuſto maiora tentaſſent, turbarum fierent auctores, malens pauca tuto, & placidè ab iis fieri, quàm tumultuosè, & ambiguo ſucceſſu quamplurima.

Qui religioſi Ordinis homines ad procurationem diuini obſequij adhibent, cum detrimento communis illorum regulæ; arborem perdunt, vt fructum decerpant. Quæ fuit ratio cur Duci Ferrariæ, quamquam Societatis peramanti, valdéque in eam benefico, non potuerit aſſentiri, cum vnum ex Patribus optaret principi filio præceptorem, ſed extra Collegium in aula victurum. Illos item qui Collegia regebant, vetuit ſeſe præſulibus commodare, ſi ab Collegiis eorum longinquitas, videretur diſciplinæ domeſticæ aliquid obfutura; & hac potiſſimum de cauſa Quæſitorum ſacrorum officium defugit, quod Societati deferebatur in Luſitania, damni ſcilicet timore, quod Societati nimis pronum erat ingruere, ſi ea ſuſciperet munera quorum adminiſtri ab iure obedientiæ, iure eximio immunes fierent, & ab Rectorum imperio ſoluti.

Trahendis priuata conſuetudine ad Deum hominibus, nihil æquè conducere putabat, vt *omnibus omnia fieri*, ſeque ad ingenium cuiuſque conditionem, & habitum prudenter fingere; ſic futurum (quod ante adnotaui) vt illorum eſſet, noſter initio cum iis congreſſus; illorum vero à nobis digreſſus, noſter, & Dei eſſet: ſuſceptis enim eorum affectibus, & rationibus, transformatóque in eorum genium animo; leni flexu ad ſalutis negotia veniri, gradu facto per ea quæ ſermoni prius materiam dederant. Sic illos ſuopte pondere, pæne abſque ſenſu inducere ſeſe, in ſolida, & ſancta conſilia. Qua induſtria vir ſanctus, conuerſiones fecit admirandas: in quibus illa meritò cenſetur, quam dum Lutetiæ daret operam literis peregit, ea in hunc modum confecta eſt. Occurrit illi per vrbem homo prætериens, ab cultu, & corpore malè habitus, ſuſpiriis, gemitu, pallore, deſperationem vndique præferens, quam & Ignatio Deus aperuit; quare

CCc ad

ad ſocium, perge ait, & hunc affectare; quicquid autem illum parare videris, finge te id quoque animo deſtinaſſe; adero interim, & meas partes agam. Abit comes, & deſperabundum extra vrbem eò conſequitur, vbi ſemotus ab arbitris mortem ſibi violentam decreuerat. Hic vetiis in eum oculis, anxio & ipſe ſimilis, & ſuas ærumnas lamentabiliter dolenti, quærit ex eo quis? qua cauſa ſuſpiret? cur eum locum captet? vt vitam, inquit, crudelem abrumpam, & ſemel moriens longum mori abſoluam, quo per gradus malorum perpetuos, peius quotidie pereo, impar deinceps tot infortuniis, nulla ſpe vllius remedij perferendis: & hoc, ſubdit comes me item diſcruciat, vitæ infelicitas quam traho miſer, & calamitatibus afflictus, mortémque continuo in ſolatium quod vnum ſupereſt, inclamans, & captans, velut vnum tot aduerſorum præmium. His alter iam confidentior, dolori exitum laxare, ac ſuas retexere, & exaggerare miſerias quibus adigeretur ad laqueum; cum ſuperueniens Ignatius, quaſi aliquid habens illic negotij, contuetúſque quem præmiſerat ſocium, triſtem, obrutum malis, & deſperati mœroris indicia toto ore adumbrantem; quid rei ſit ex eo interrogat: ille hominem graphicè exhibens, certum manu propria interire, alterius clades, & ærumnas, vt ſi ſuæ forent Ignatio narrare, eaſque proferre perdendi ſui cauſas, quas ſolent extra ſe poſiti qui dolent. Tunc vero Ignatius paulatim verbis lenibus ſolari, dehortari à cœpto, magno affectu intimæ caritatis, docere atque peruincere, quàm eſſet improuidum, ac ſtultum breuiſſimi doloris impatientia, vitam proiicere, quaſi nihil præterea paſſuram mali; cum è contrario inde eſſet pœnas initura cruciatuum æternorum. Ad hæc catus ſocius ſenſim manus dare, cæcitatem fateri, veniam à Deo poſcere, verſúſque ad verè deſperantem, quem oblique petebat Ignatius ex eo quærere quid ei videretur? ſibi quidem videri hunc hominem recta ſuadere, & credi miſſum diuinitùs ad amborum ſalutem; addere etiam de ſuo quæ ad reſtituendum integrè miſerum ſuccurrebant. Et proceſſit prorſus ex animo fabula, ſuæque infelix dementiæ conſcius, & compos, cœpit Deo confiſus ſperare meliora, rediitque in vrbem, conſtanti propoſito tolerantiæ munitus, ad exigendas vitæ huius ærumnas clementiùs.

Agendi cum feminis, alioqui piis, familiaritas nimia ignem ferè, vel vrentem creat, vel fumum denigrantem. Patri cuidam cum extra ſocij conſpectum ægrotam mulierem audiſſet confitentem, valuit ad defenſionem aliquam quod eſſet ſenex verè ſanctus, luit tamen exempli noxam publica flagellatione, pſalmorum ſeptem recitationi adæquata. Ne apud Indos quidem, vbi tanta paucitas noſtrorum, paſſus eſt noſtros abſque ſociis ire. Laudauit etiam in noſtris ſenibus munditiem quandam, modeſtam & grauem, compoſiti ſcilicet ornatíque animi indicem: contra iuuenes probabat exteriorem cultum neglectui ducere, placendíque eſſe incurios, haud quidem in eo ſordidum, aut incompoſitum aliquid deſiderans, ſed affectatam diligentiam reprehendens, quæ mollius quiddam, & delicatius ſaperet. Nouitium igitur cum audiret, ſingulari extra morem cura, ſapone manus expolire,

polire, ſedulo in eum intendit oculos, vt ſciret ſimplici, & innato nitoris ſtudio, an periculoſa placendi vanitate id ageret.

Dei cauſa à Deo ſecedere; ſeu contemplandi aſſiduitatem, conuertendorum hominum occaſionibus poſthabere, iactura eſt quæſtuoſiſſima. Nam præter meritum operæ, cuius pretium, animæ lucrum eſt, vbi poſtea noſmet ad Deum recipimus, multo ſe in nos effundit largius, quàm ſi intepeſcendi metu, ſolitarij ſemper nobiſcum egiſſemus; vocabátque hunc, influxus mutui circulum, quo nos Dei amore precando inflammatos, emittit caritas, vt eodem alios incendamus igne; & hæc vice verſa inſtitutio illorum, qui erant diuinorum rudes, eorumque ad Deum conuerſio facit nos Deo cariores, aptioréſque donis eius precatione obtinendis, tametſi quoque nihil obeſſet quo minus ſemper in Deum intenti, prodiremus ad opem aliis ferendam; præſtat enim hoc vſus diuinæ præſentiæ, qui Deum vbique in omnibus, & videt præſentem, & diligit.

Qui paſſim cum hominibus verſatur vt eos Deo ſubiiciat, *in medio nationis praua* verſari ſe ſtatuat, valebit hæc illi perſuaſio ad præuertenda faſtidia ſordium, quibus vt plurimum inquinantur; vtpote meditato, non ad aurum tractandum, ſed lutum veniſſe; acuet etiam in ſui cuſtodia eius curam, ne in ſe admittat lepram, & ſcabiem, quibus illos ſatagit defricare. Profitebatur nihilominus ſibi ſatis integrum non fore, cum aliquo ex Societate, qui lethali teneretur culpa, noctem vnam ſub eodem tecto exigere.

Ne cuiuſquam factum criminis damnaremus, ſpectandam aiebat eius mentem, quæ eſſet ſæpius proba, & innocens, licet facti ſpecies culparetur; vbi vero ſcelus nimium euidens, bona mente prætexi non liceret, excuſandam eſſe tentationis violentiam, cui aut peius, aut pariter ceſſuri fuiſſemus; eius tamen fuit acuminis in rebus paſſim manifeſtè prauis, bona mente, & probo reorum conſilio eleuandis, vt domi in prouerbium abirent, *Interpretationes Ignatij*.

In cœtu ſanctorum hominum nequit ſceleratus diu conſiſtere, tùm quod ſibi vim infert perpetuam, arte coacta ſimulandi ſe eſſe quod non eſt; tùm quod hunc Deus non diu ſuſtinet. Fuit Romæ frater ex quo frugis non bonæ indicia prodibant, expoſuit illa Manareus Ignatio, quærens eſſetnè ſacra Euchariſtia arcendus, ne abuteretur illa ſacrilegè. Minime vero, inquit, Ignatius, ne ad hoc vſque procedatur, rem Deo permittito, hac ipſa via reum is deteget: & detexit planè, fuitque illi diuina hoſtia quod Iudæ panis à Chriſto acceptus, paulo enim poſt perſonam depoſuit, eiectúſque eſt è Societate.

Non mutat mores cœli mutatio, & ſeipſum ſecum circumferens improbus, vix erit hic quam alibi melior. Quamobrem inquietos, & diſciplinæ indociles, ſpe aliqua emendationis haudquaquam Collegiis mouebat, vt qui eſſent vbique aduerſantes ſibi, & turbandi ſui, idcirco materiam nacturi quod eundem vbique religioſæ diſciplinæ neruum vigere oporteret.

Aiebat ſibi vtilem ſoli, non eſſe idoneum ad Societatem, quam inſtituti ratio, ſaluti alienæ haud minus obſtringeret, quam ſuæ. Igitur aliquem perſpectæ inutilitatis e Societate dimiſſurus, nihil mouebatur ab iis, qui dicerent ſaltem illum in Societate ſaluum fore; nec eſſe quæſtum vnius animæ ſpernendum; erat enim hæc eius reſponſio, ad hoc illi alios ordines in promptu eſſe, in eum finem inſtitutos. Magni attamen fecit, ſumméque vtiles cenſuit viros eximia virtute, ſed tenui ad iuuandos homines doctrina, illos enim exemplo concionari eloquenter, & vel ſui aſpectu perſuadere probitatem, etiam nonnunquam validiùs, quàm qui eſſent dicendi præſidiis optimè inſtructi.

Qui præeſt Rectoribus, vel poteſtatis ſuæ adminiſtris, imprudenter agit, ſi transfert in ſe illorum curas, iiſque vtitur ſolum, ad ea in opus conferenda quæ ipſe mandarit. Primum quia Deus peculiari ope vnicuique adeſt, vt concrediti muneris, partes optimè impleat. 2. deinde qui videt ſibi præpoſitum, aratrum & falcem in omnia mittere, omnia illi tacitè remittit; nec ad illa eam induſtriam, & affectum affert optati euentus, qui poteſt & ſolet afferri cum res velut propriæ aguntur. 3. Tertiò quia experientia muneris, multo vſu, tractantem multa docuerit, quæ nequit qui præeſt de ſuo cerebro hauſiſſe 4. Quarto loco, multa intercidunt, quorum pendet ex ſingularibus adiunctis deliberatio, quæ certè qui res per ſe non tractat, non poteſt cognoſcere. 5. Præſtat denique, miniſtrorum ſi quà errauerint, emendationem ſeruare ſibi præpoſitos, quàm ſi à miniſtris ipſos neceſſe ſit poſtmodum corrigi, legémque ab iis accipere velut eorum, quæ iubent imperitos.

Sæpius quidem ſancti, ſed minus prudentes, res magnas rectius ad felicem exitum perducunt, quam prudentiores, verum minus ſancti. Nam cum decernendo, Deum adhibeant conſiliatium, eiuſque toti fiducia nitantur, vias illis ad conficienda negoria aperit, & eorum conatus fortunat. Vt plurimum tamen regendis aliis manca eſt, & mutila ſanctitas ſi ſola fuerit, magno enim præterea iudicio, magna prudentia opus eſt. Alioqui totius gubernationis adminiſtratio transfertur in alios, qui agnoſcuntur neceſſarij ad præuertendos imprudentiæ lapſus, quos ſolitaria ſanctitas ferè non valet deuitare.

Tironum virtuti, maximè iuniorum, periculoſa negotia perperam creduntur; nam & ætas in iis ad bonum, & malum facilis; & nouitia pietas, inſtar gemmarũ eſt in plantis, quæ primo vere, ſe lætæ ac celeres proferũnt, ſed fluxæ adeo, vt pæne contactu exareſcant. Ab iis quidem ſanctus experimenta illa ſeuerè exigebat, quæ conſtitutionibus indicuntur; nam Societatem inituris, non debet, vt minimum, virtutis ſolidæ deeſſe is gradus, qui prorſus ad hoc neceſſarius. Verum in aliud perículoſius certamen illos non mittebat, veritus ne nondum ſatis firmo pede conſiſterent. Vnde per parentum impugnationes conſtanter deuictas, adſcriptos in tyrocinium, procul ab iis ſemouebat, etiam extra Italiam. Inde illa quoque ſuauitas, &

miſeratio

miſeratio, cum hominum ſuaſu, aut dæmonum impellerentur ad deſerendam ſtationem; illa item in eos aſperitas à quibus aliquid inconſultè, iis in hoc genere, offendiculi poneretur. Patrem enim quendam, & arguit, & caſtigauit ſeuerius, quod piis de rebus cum nouitio colloquens, exempla proferret alieni ab noſtros inſtituti, velut, inquit, deeſſent domeſtica, & magnæ virtutis homines in Societate, qui poſſent produci, abſque periculo tironis à propoſito ſuo commouendi, aſſiciendíque ad aliud.

Non poteſt religioſa familia, quæ aliunde non victitat niſi quotidiana ſtipe, primigenium inſtitutum diu retinere, ſi aſperitatem vitæ, cultu auſtero nec præferat, nec ſuam iuuandis aliis operam impendat. Quod eius ad quoſdam monitum, vt docet optima ratio, ita res ipſa confirmauit. Mouentur enim ad religioſos piis alendos ſubſidiis Chriſtiani, vel vtilitate animorum quam ex iis percipiunt; vel reuerentia ſanctitatis quam iis conciliat auſteri cultus, & habitus religioſus horror, ſummæque aſperitatis opinio. Imò & de illo quem, vt libro ſecundo memini, Hieronymus Natalis initio hæſitans conſuluit, Antonio Maioricenſi eremita, quod prædixerat Ignatius euenit; Romam enim peregrinatus eſt anno 1546. fuiſque cum Ignatio prolixè pertractatis, illum miratus eſt, haud tamen pariter ab eo probatus; quod pondus in ſe ſuſcepiſſet aſperitatis tantæ, cui perferendæ nunquam eſſet futurus. Igitur Natali interroganti, ecquid illo denique viſum eſſet? Reſpondit non abiturum triennium, quin ſolitudini, & voluntariis pœnis, valediceret eremita. Cuius reſponſi prudentiam ratam fecit illa mutatio, ratione illi & experientia præmonſtrata, quibus vti tunc in rebus diuinis pro certa regula poterat. Nam cui non adeſt id robur animi, ac virtutis, vt dilabente corpore ſuſtentare ſe fortiter valeat innixus corpori animus; is immodica, & cruda ſui ipſius afflictatione attritus, & confectus, cogitur eam deſerere; cum valetudine per eam amiſſa, ineptus euadit ad teneritates illas dulcium ſenſuum fruendas, quibus inter orandum mergebatur, & quas habent pro ſanctimoniæ medulla, qui nihil præterea in ea grandius, excelſiúſque norunt ſuſpicere. Sed hæc de Ignatij effatis prudentibus, & ſapientia cœleſti ſufficiant.

Vulgata ſtatim viri ſancti morte, tanta mox confluxit veneratura ſanctum corpus, omnis generis multitudo, vt vnus ex Cardinalibus ægre totis ſuorum viribus turbam perruperit, oſculaturus eius manus, & earum attactu conſecraturus precatoriam coronam. In templo vero poſtquam publicè collocatus teſtatur Fabritius de Maximis nobilis Romanus, ſe tunc iuuenem, vt erat, & robuſtum, nullis conatibus per confertam multitudinem valuiſſe penetrare ad ſacrum cadauer; quod propterea validis defendendum fuit repagulis, ne pietas populi veſtes illic carnéſque detraheret, cum alia quæ eius fuerant, iam ſibi vi quadam extorta abſtuliſſent viri authoritatis præcipuæ. Poſtquam biduo inhumatum ſeruari placuiſſet, Auguſti primo poſt veſperum ligneo incluſum ſarcophago, in Societatis templo conditum eſt quod S. Mariæ de via dicebatur, in ſacello maiori, & Euangelij XXXVIII *Sepultura Ignatij & in ea miraculum.*

 adi

ad latus. Inter hæc Romana mulier Bernardina, vxor Andreæ Netuccij Piſani, interfuerat concioni quam de beati vita, & meritis Benedictus Palmius habuit, duxerat ſecum annorum quatuordecim filiam ſtrumis fœdum in modum deformatam, & ab quatuor medicis qui fruſtra illam, quinquennio amplius, curarant pro inſanabili deſtitutam. Senſit mox dicente Palmio, magna ſe confidentia animari, exorandæ pro filia interceſſore Ignatio ſanitatis, cum ante iam deliberaſſet de illa in Galliam deducenda, vt regis Chriſtianiſſimi ſolemni attactu curaretur. Sed cum in caſſum tentaſſet omnia, vt filiam ſuam ad ſacri cadaueris contactum applicaret, priuſquam ſepulchro clauderetur, ſpe tamen erecta patribus ſupplicat ne grauentur aliquas beati reliquias ægrotæ filiæ applicare. Fecit id P. Cornelius Viſchauenus, panniculum admouet quo vſus erat Ignatius, cum repente multorum in oculis vlcera obducuntur, ſanatur puella, mater incredibili gaudio geſtiens domum redit.

XXXIX. *Tranſlationes corporis S. Ignatij, & quæ in iis contigere.* Quieuit in eo ſacello ſacrum corpus, dum anno 1568. dandus fuit fundamentis locus, quæ ædificando domus profeſſæ templo pandebantur; tunc vero Iulij 31. aliam in partem veteris templi tranſlatum eſt, à Franciſco Borgia Societati Præpoſito. Romæ per id tempus agebat Iulius Mancinellus magnus in paucis Dei ſeruus, & crebris ab eo ſupra humanam conſuetudinem, priuilegiis auctus: is tranſlationis deſignatæ, omnino inſcius, pridie quàm ea fieret audire ſub noctem muſicorum concentus Dei laudes canentium cœpit, ſuauitate vocum, & ſimphoniæ tanta, vt ſe inter beatos verſari crederet, & perfunderetur iucunditate mirabili pietatis. Noctem totam tenuere hi cantus, nec illos poſtridie audire deſiit, donec tranſlatum viri ſancti cadauer ſuo deponeretur loco: agnouit autem tunc, fuiſſe feſtis beatorum quoque lætitiis celebratum. Templo domus profeſſæ, cui nomen Ieſus, Alexandri Farneſij Cardinalis regali magnificentia abſoluto, eaſdem reliquias in illud retulit Claudius Aquauiua Præpoſitus 19. Nouemb. anno 1587. in conuentu Patrum, qui procurat res ex omnibus Societatis Prouinciis tunc Romæ aderant, & ſub dextrum latus aræ maioris lapide condidit, breui hac Epigraphe inſculpto. *Ignatio Societatis Ieſu Fundatori.* Quæ quidem tranſlatio altera, miro eſt ornata ſpectaculo; nam cum in Sacrario prope quod effoſſa fuerant, beata oſſa interquieſcerent, conflueréntque interea multi ex Patribus ad eorum venerationem, videre illa quidam ſtellulis vndique conſperſa ſplendore viuido, & magnitudine aureos totidem aſſimilantibus.

Et plane videbatur Deus Ignatij filiis animos ſubdere ad venerationem tanti Patris, priuatis auguſtiorem affectibus, qui licet arderent magnoperè, ſed inhibebant ſe arctius, ab omni indicio, quod cultum publicum oleret; idque tum ſummæ modeſtiæ, tum quadam illorum temporum ratione: imò tantum abeſt, eius cultum re vlla noſtri promouerent; vt nec pietati alienæ argumentum vllum venerationis ad eius ſepulchrum permitterent, contigítque, vt vno, & eodem die appenſas illic ab homine, voti concepti

reo,

reo, lucernas ſeptem, amouerent. Sed Præpoſiti Aquauiuæ duriorem hac in re modeſtiam, fregit propenſus Bellarmini, & Baronij erga B. Ignatium animus, cum in Sacro Collegio auctoritate præcipua eminerent. Anno enim ſupra ſeſquimilleſimum nonageſimo nono, ſibi vltro depoſcit Bellarminus, vt ad ſepulchrum Ignatij nouos in ſe ac noſtris in communem parentem affectus, priuata moueret allocutione. Imminebat anniuerſarius eius obitus dies; & Cardinalis Baronius rem edoctus adeſſe decreuerat, vt eius viri memoriam, ac merita coleret, quem patri ſuo S. Philippo Nerio, & olim ſuperſtitem, & defunctum; ſemper honoratum, ſemper ſanctum fuiſſe didicerat. Fructum tulit panegyris argumento, & dicenti parem, Ignatij virtus, & merita, ex ſingulis probata capitibus, quibus debet perfecta ſanctitas conſtare; atque vt erat ſacrorum rituum mirè intelligens, ex probatis confecit, nihil ei deeſſe, vt in album ſanctorum referretur. Quibus omnium mentes cum vehementer commouiſſet, tum Baronij præſertim, qui ad ſancti ſepulchrum prouolutus, poſt precationem bene longam, multis oſculis humum preſſit quæ oſſa illius contegebat. Surgens inde, & ad Patres conuerſus; auditor, inquit veneram, non orator, ſed egit in me Bellarmini oratio, quod aquæ fluuiorum quæ piſtrinenſes molas circumagunt quantumuis per ſe graues, & immotas; aliiſque in laudem Ignatij præclarè additis, interrogauit cur eius tabulam nondum ſepulchro appendiſſent, & benignè carpens quod timidiùs modeſti, viderentur de illo ſentire humilius, & in illum parcius affici; afferri tabulam ad ſe iuſſit, ſcaliſque conſcenſis, eam ſuis ipſemet manibus ſepulchro affixit, vnáque hinc inde anathemata, quæ piorum liberalitas ante obtulerat. Poſt quæ denuò proiectus in genua preces fudit, ſimúlque Bellarminus, idemque cum iis Patres omnes, manantibus præ gaudio lacrymis præſtitere. Nacta hunc aditum populi pietas, eo in dies euaſit auctior, quo non Romæ ſolum, ſed orbe toto magnis eam diuina bonitas incendebat miraculis interceſſore Ignatio patratis. Quibus permotus Paulus V. Pontifex maximus anno 1605 probauit de vita, & miraculis ſerui Dei Ignatij legitimè inquiri, & cognitionem iuridicam inſtrui: his ritè denique peractis, rogatu ſummorum totius ferme Europæ Principum; votis item ſupplicibus Aragoniæ, Valentiæ, Caſtellæ ac Toleti Regnorũ, & Catalanẽſis principatus, anno Chriſti 1609. de more Beatum pronuntiauit Ignatium, miſſaque & officio coli eius memoriã conceſſit. Verum ad ſummos ſanctorum honores ſolemni ritu ei decernendos, quam denſa miracula, quot regum ac principum ſupplicationes concurrerint, ex Nicolao Zambeccario Pontificij conſeſſus patrono quàm ex me gratius legetur. Hic in eo conceſſu coram Gregorio XV. orationem ad eum ſupplicem de adſcribendo ſanctis Ignatio ſic clauſit. [Hæc inquam omnia effecere, vt de eiuſdem honoribus, qui ſanctis viris exhibentur, ab hac ſancta ſede impetrandis tantoperè laborauerint non modò ciuitates, ac populi qui perennibus Ignatij perfruuntur beneficiis; ſed miſſis ſupplicibus litteris iam tum ad Clementem octauum Catholici Hiſpaniarum Reges, Philippus ſecundus,

cundus, ac tertius; Sigiſmundus Poloniæ Rex, Maria imperatrix; Margarita regina Hiſpaniarum; aliique principes, ac ſacrorum Antiſtites id poſtulauerint: idemque a Paulo V. iidem principes, quibus Chriſtianiſſimi regis Henrici quarti poſtulatum acceſſit, enixè repetierint. A te verò Beatiſſimè Pater vbi primum ad Apoſtolatus faſtigium, totius Chriſtianæ Reipublicæ gratulatione euectus es, noſti quo ardore Ludouicus tertius decimus Galliæ Rex Chriſtianiſſimus efflagitauerit, vt in ſanctorum numerum referas eum, quem adoptatum eſſe à ſe patronum ad regnum ſuum ab hæreſi purgandum, teſtatur, in litteris ad te tanta efficacitate conſcriptis, vt affirmare non dubitet fauores, ac beneficia quamuis magna, quæ à liberalitate tua ſuſcepturus eſt, non tanti apud ſe futura, quanti hoc vnum Ignatij decus merito exiſtimabit. Cuius tu flagrantiſſimis, ac ſæpè iteratis precibus benignè annuens confectam iam huiuſce cauſæ relationem delectis Patribus ex hoc ampliſſimo Senatu commiſiſti. Acceſſere ſub idem tempus, & Maximiliani vtriuſque Bauariæ ducis; & Ferdinandi Imperatoris litteræ, tanto ſtudio, votiſque idem contendentium, vt alter hoc vnum pro ſuis in Pragenſi bello laboribus præmium ab Apoſtolicâ ſede poſtularet; Alter ad Germaniæ præſidium, ornamentúmque pertinere diceret; ſi inter ſanctos coleretur is, cuius tum vita, tum ordo ad defenſionem Germaniæ à Deo electus ſit, &c.]

Hæc coram Pontificè aduocatus. Horum ergo excellentia meritorum, & tantarum pondere interceſſionum permotus Gregorius XV. (Cuius propterea æternam memoriam colet Societas) anno 1622. 12. Martij qui S. Gregorio Magno celebritate anniuerſaria ſacer eſt, communi totius Eccleſiæ adplauſu, eum more ſolemni retulit inter ſanctos, eique ſanctorum honores decreuit. Qui vero Gregorio ſucceſſit Vrbanus VIII. Ad inſerendum Romano Martyrologio eius nomen, ac diem, inter alia quæ proponebantur elogia, hoc legit planè argumenti dignum maieſtate, & vero etiam ex parte compoſuit. *Die Iulij XXXI. Romæ Natalis S. Ignatij Confeſſoris, Societatis Ieſu Fundatoris, ſanctitate, ac miraculis illuſtris, & in propaganda orbe toto religione Catholica ardentiſſimi.*

LIBER

LIBER QVINTVS

LIBRI SYNOPSIS.

Centum miracula ab Sancto Ignatio, adhuc ſuperſtite; poſt in cœlis Beato, edita.

SVPERSVNT mihi hoc Libro narranda miracula, delectu præcipuo è multis deprompta, quibus Deo placitum indicare, quàm eſſet apud ſe gratioſa, & potens S. Ignatij interceſſio. Quanquam ſi foret ex ſuis miraculis vir tantus ſuo pretio æſtimandus, omnium inſtar eſſe poſſet, quod geſtis eius attentè perlectis magnus Dei ſeruus Ludou. Granatenſis in hæc verba expreſſit. [Quod enim miraculum maius quam lectum à Deo militem, illiteratum, paſſimque hominibus inuiſum, ad fundandum Ordinem tantorum feracem bonorum, ac tam breui, tam latè, vbique gentium diffuſum?] Quod idem videtur poſtea à Cardinali Vbaldino dictum cum apud Gregorium XV. de S. Ignatio ageret in album ſanctorum cooptando. *Quotquot ſunt vbique terrarum Societatis Ieſu, in hanc ſanctam, & Catholicam religionem egregia merita, tot profecto habemus B. Ignatij Loyolæ miracula, tot argumenta ſanctitatis.* Sed præter hæc, paucis iuſto examine librari ſolita, multa ſunt alia quibus Ignatij ſanctitas glorioſam famam quam promerebatur illuſtrauit. Etſi enim viuens Deo ſupplicaſſet, ne ſui gratia miracula ederentur quæ ſibi facerent ſancti nomen; etſi Ribadeneira, primis de illo ſcriptis tradidiſſet, occultis à Deo virtutum opibus, quam exteriori mirabilitate factum eſſe locupletiorem: at compertum habetur, agnouitque id tandem Ribadeneira, Ignatium dum in viuis eſſet miracula patraſſe nec pauca, neque vulgaria. Quale eſt, excitatus in vitam mortuus; aridum brachium fœminæ reſtitutũ; homini manus quam ignis perdiderat; tabidæ ſanitas, cuius planè nulla ſpes iam erat; arreptitius à dæmone liberatus; à comitiali morbo epilepticus; ab torminibus ſtomachi alius; à Febri peſtifera, & lethali complures. Romæ tempore eodem & Coloniæ conſpici, ſpectari vultu circum radiante tùm alias, tum Romæ Alexandro Petronio medico ſuo, & amiciſſimo, quem officij gratiâ ægrotantem viſens Ignatius diuina illa ſpecie valetudini reddidit; videri non raro quatuor, & quinque cubitis ab terra ſublimem; exili voce, ac debili loquentem, audiri tam

Miracula & vaticinia Ignatij inter homines agenti.

procul quàm poſſet vox ſtentoris perferri; introſpicere arcana pectoris;metus eximere, & tentationes, ſpectráque dæmonum diſſipare (quod Ribadeneiræ, Pontano, Manareo, Balduino ab Angelo, & aliis præſtitit) noſſe abſentia longéque diſſita; vt fugam vnius ex nouem ſociis, obitum amicorum trium, Hozij, Codurij, Agnetis Paſqualiæ; vaticinari quæ eſſent futura; Petro Quadrio, & Michaëli Rodeſio quid eſſent facturi pro Societate, multis inde annis fundanda; Ioanni Paſqualio, Michaëli Zarroiuræ iuriſperito, Martino Helartio, & Franciſco Dalmauo, vitæ curſum quem eſſent habituri minutim deſcribere; Rodericio, Ribadeneiræ, Barroclo, & Ferrio, ſanitatem, à medicis licet depoſitam ſpondere; Franciſco Borgiæ ingreſſum in Societatem, eidem, & Lainio ſucceſſuros ſibi in Præpoſiti munere; ſua Romano, Germanico, Neapolitano, & Toletano Collegiis incrementa, & progreſſus; Societati labores ſub vno Pontifice vorandos; Toleti mutationem Archiepiſcopi, vehementer à nobis auerſi, in alium, alterum tantum beneuolum, quæ prædictiones numero quatuor & viginti notatæ ſunt. Porro hæc mira, ex parte ſerius quàm quis forte optaſſet in publicum miſſa, non debent aut veteres qui ea tenuerunt negligentiæ ſuſpectos facere, aut credulitatis nimiæ ſcriptores nouos qui ea retulerunt, nec enim prius proferri ſat tuto poterant, quam iuratis, & publicis auctoritatibus conſtarent, ex quibus illi delatum eſt nomen, & honos Beati. Ab obitu autem viri ſancti, tot eo in preces, & opem vocato Deus miracula exhibuit, vt vel ea tantum quæ iuridicis probationibus aſſerta ſunt ad centenarium numerum pertingant. Quæ vero hic pono, præter pauca olim in typos data, deprompſi ex Pontificio diplomate, relationibus Rom. Rotæ cognitorum, actiſque legitimis, ad ſanctorum cultum ei tribuendum confectis; ex ſingularibus denique variorum locorum tabulis in probationem eorum iuridicè ſcriptis: in quibus placuit varietatem potius placituram ſpectare, quam rerum, locorum, aut temporum Ordinem.

I. Iuerat Maria Nateria, anno 1618. die altero Pentecoſtes Loano Araſſium veneratura B. Virginē à Carmelo: diſtant ab ſe ij pagi duodecimo milliari, & Genuenſium fluuio imminent, redeuntis iter, tempeſtas imbrium noctem vnam & diem perpetua occluſit; reſumit illud die Mercurij, littus maris legendo, quòd terra interior altiori luto tunc eſſet inuia: præcedebat matrem quæ vnà venerat, paſſibus fere quinque, & viginti, cum nihil minus aduertens in alueum ſubit torrentis Antognani, tunc magno impetu in mare præcipitis: vociferatur à tergo mater diſcrimen conſpicata, ſed momentis vocem maris ſtrepitus extinguit; infelix filia fluento rapido intercepta, greſſum ad matrem referre niſa eſt, ſed ſupplantatâ mox aquæ impetu fugâ deiicitur, & in mare abripitur: hic morituram in oculis filiam, & fruſtra contuens, & gemens mater, B. Virginem à Carmelo inuocat, quod facit etiam filia cum fundo iam tertium emerſa aquis ſupernataſſet mortem vicinam operiens. Erat hæc Virgo, Deiparæ cultui mirificè addicta, tantùm ſcire optaſſet ſua obſequia Deiparæ grata accidere, ita vt pridiè

Femina prope Albengam, viſo mirabili, & ope Ignatij aquis erepta.

confeſſario

confeſſario dicere auſa ſit, incitati magis affectus impetu quam arrogantia non videri ſibi ab Dei matre tantoperè diligi, & foueri, quantum ipſa ſuis apud illam obſequiis eſſet promerita, in quo quàm longè à vero abeſſet, Deipara in præſens oſtendit. Vix popoſcerat ab ea auxilium, cum cœpit aquis innatare vultu in cœlum verſo, diſtentis brachiis, pedibus ita iunctis, vt ſi forent arctè colligati, eoque ſitu, nulla vi, ſed vltro quicquid hauſerat maris reuomuit. Pergebat interea Deiparam vrgens, & quòd altius in mare, videret ſe rapi, & quòd morderent tunc animum quæ de ſuis in eam meritis dixiſſe meminerat; tata ſe pœnam eorum luere: vocabat & alios in opem beatos quotquot in mentem ſuccurriſſent, inter quos ſenſit magna ſe S. Ignatij fiducia erigi, quòd fratres duos haberet in Societate, & ante ſex dies per ſomnum vidiſſet à B.Virgine de Carmelo,& ab S.Ignatio, ſe in mare prolapſam, ad terram ſubduci, quod quanquam illi tunc non aliud viſum quàm imago ſomni; ſed impreſſit verſus Ignatium mentem pia confidentia imbutam. Quare hanc illi nunc precationem concepit, O beate Ignati! ſerua me, ſcis enim me fratres in tuo Ordine habere duos; dixerat, eratque intra mare mille paſſus proiecta, cum repente illi ex mente, & oculis, mare, terra, mundus, adeóque præſens periculum vanuit, totámque hanc ſibi, viſi pulcherrimi ſpecies abſtulit. Videbatur ſibi candidiſſima nube cingi vſque ab cœlo circumfuſa, & lucem complexa longè gratiſſimam, qualis eſt, aiebat, ſolis proximè orituri, quàm benignè ferebat oculus etſi multo vehementiorem: theatrum exhibebat ea nubes, ſtantibus Angelis confertum, eleganti forma, ſplendore tam acuto, vt conniuerent ad eum oculi. In his duo hinc inde, quorum alter veſtem fuſci caſtanei, alter maximè candidam tenebat, agnouitque in iis Carmelitarum habitum, quem multos iam annos ex voto geſtauerat. Sub hæc videndi vim ſibi addi perſenſit, vt qua erat lux maior, & denſior, in nubis excelſiſſima eam intenderet; illic ſed longis ſemotam ſpatiis conſpicatur matronam, forma mirabili, cuius è ſinu lucis tam viuidæ manabat flumen, vt ab aſpectu oculos arceret. Orat ergo S. Ignatium eos corroboret, ad contuendam ſpectaculi tanti præſtantiam; cum ecce tibi de repente in editiori ſupráque Angelos compareт Ignatius, apertis brachiis, ardenti vultu, conſpectu hilari, eamque pauliſper ſilendo contuitus, delabitur propius, ſic vt commodè poſſet oris lineamenta diſcernere. Hic autem Deipara, porrecta manu, monſtrare illi Ignatium digito, velut indicans eſſe quem inuocauerat, & iubens ſe illi commendare. At ipſa nouo dolore icta, vocémque attollens. Ignoſce ô Beate Ignati! nunc enim memini, ſanctitatem tuam laudantibus obſtitiſſe ſæpe incredulam, & exprobraſſe fratri meo Antonio ingreſſum Ordinis, cuius Fundator, Sancti nomen ab Eccleſia non obtinuiſſet. Agnoſce igitur, infert Deipara ſanctum eſſe, & ex iis quos ſubſidio aduocaſti; vnum aduenitſe, téque illius gratia ſeruandam. Quam quidem ſalutem animæ, puella interpretabatur, aliud quodlibet periculum oblita, & pro illa Ignatium inſtanter precabatur;

tur; qui tametſi ſileret perpetuo,ſed aſpectus, & oris explicata ſerenitas,& arriſus quidam, mirificè illam ſolabatur. Horas quatuor iam totas extra ſe poſitam hæc detinebant ſpectacula, quæ, vt ſe recepit, breuem ſe morulam putaſſe aſſeruit. Mater interea, filiæ mortem in momenta expectans, circumcurſabat eiulans, & implorans miſericordem alicuius manum, quæ opitularetur pereunti. Promiſit operam peritiſſimus è vicinia natator, & ſuam Deiparæ ſalutem commendans, mari, ſed magno cum labore nam intumuerat, nec minori alea, ſe dedit, natandóque perlatus, puellam brachio prehendit; cui tunc viſo penitus dilabente, rediit maris, & periculi conſpectus idem, & horror qui ante fuerat, auctúſque acceſſu natatoris, quem eſſe dæmonem, vel inde certius coniecit, quòd ab eo tenta, cum eo mox ſub aquas depreſſa eſt; ſed ab eo amiſſa, ſitum illicò eundem recepit, clamans, & Deo, parenti Virgini, S. Ignatio ſupplicans, vt ſe à poteſtate dæmonis eriperet. Natator expertus quid poſſet, & videns contra vſum naturæ aquis ſuperferri, inuento felici, quaſi tabula foret cœpit eam ad littus impellere, & eiecit denique in terram tam facili, & tam celeri natatu, vt non ambigeret miraculo factum. Multos inde à principio acciuerat matris miſeræ clamor, & lacrymæ, vel opem laturos, vel triſtem ſpectaturos caſum, inter quos Petrus Maria Torreus Abenganus, magnam viderat lucem puellæ imminere, & intermicare ex ea ſtellulas, ſiue vt apparebat ſplendidos vniones, eſſéque id à Deo coniectans qui ſaluam vellet quam pridem alioqui, torrens, & mare, ſorbuiſſet; gemino inde milliari per certum hominem, aduocarat quem dixi natatorem Thomam Marenum nomine. A quo in terram expoſita, genua ſtatim flexit, rogauítque adſtantes ad agendas ſecum Deiparæ, & S. Ignatio vitæ ſibi ſeruatæ gratias: fuit ex ea qui quæreret, ecquæ lux fuiſſet quæ procul ex littore impendere illi cernebatur, & num aliquod viſum interim ſpectaſſet: at illa penitus omnia tacuit, veſtibúſque vt potuit mutatis, ad S. Franciſci de Paula perducitur, vbi mater pro illa Deum precabatur, ad matrem prima vox eius fuit, quod ante ſextum diem in ſomnis viderat exitum habuiſſe; intelligi volens à B. Virgine de Carmelo, & S. Ignatio ſe mari eductam. Peruagata vero tam euidentis miraculi nouitate, Patres Carmelitæ Lonnenſes, de illa iuridicè interrogandam iudicarunt, quibus faſſa eſt quidem liberatores ſuos fuiſſe B. Virginem de Carmelo,& S. Ignatium; ſpeciem tamen quam viderat omnino ſiluit, ſeu religione ſcrupuloſiori non auſa quam viderat dicere Dei matrem;ſeu metu quodam inanis gloriolæ: quanquam viris aliquot religioſis eàm aperuit, ſed ſecretè fide ab iis ſanctè prius petita, & accepta. Verum non diu poſt nocte quadam oranti ſuíſque liberatoribus Mariæ, & Ignatio gratias agenti, en adeſt iterum, Dei Mater, eadem qua nuper ſpecie; niſi quod adſpectu ſeuero, & digito minax. Quibus inhorruit afflictiſſima, & longo fletu ac precibus inſtitit ex ea cognoſcere, ecquam ſuam ob culpam, eius minas, & iram eſſet commerita. Cumque illa repente ſe ſubducens, viſendam de cætero non præberet, conuerſis ad

Chriſtum

Chriſtum precibus, idem trium horarum ſpatio ex eo contendit exorare, dum mœrore, & labore fracta faciem in manus inclinauit, tantiſper interquietura. Hic vero incredibili gaudio impleri, & vocem audire ter ſibi hæc iuſſa repetentem. Narra ingenuè filia quæcumque de matre mea ſibi monſtrata ſunt; qua voce reſpirans,& minarum quas extimuerat edocta cauſam, ſimul eam fuiſſe Dei matrem quam viderat, imperata perfecit, & authoritate legitima, quod pro teſtimonio dixerat, eſtque hic à nobis recenſitum firmari voluit; ſupperadditis tamen quæ mater, natator, & rei ſpectatores iurati addidere.

Conciones habebat Arboſij in Comitatu Burgundiæ propè Dolam ex Ordine religioſiſſimo vir quidam. Hic à Doctore Gillabodo virtute ac literis noto, vocatus ad prandium, indignè accepit efferri ab eo Ignatij merita, & ſanctimoniam, auſúſque infelix in ſanctos ludere, Ieſuitarum, inquit, Fundatoris eò ſumma pertingit poteſtas, vt ſanet dolorem dentium non plus vltra. Quæ vox ab homine tam ſpectatæ profeſſionis, & habitus, liuore ſacrilego expreſſa, offendit grauiter conuiuas, & mæſto ſilentio excepta eſt, erat enim S. Ignatio addictiſſima illa domus. Accidit ea res die lunæ, mediæ quadrageſimæ proximo, quam vt concionibus expleret qui cœperat, vindictam ſceleris, Deus in gratiam populi diſtulit. Sed altero à Paſca die, ab eodem denuo inuitatus, temeritatis impiæ pœnam luit. Manu pateram tenens, vt biberet, improuiſo inhorreſcit, vociferatur ſibi dentes diſſilire, & os prorſus occludi, planéque poſt hæc confixis veluti maxillis, verbum nullum miſit, ſed mugitu, & fremitu deſperabundi more adſtantes exterruit; ſub hæc enim miſerè abripi, furere, conuelli, exagitari tam valida rabie, vix vt quinque, aut ſex hominum manibus teneretur. Adhibentur, ſed fruſtra medici, nam inductus à Deo morbus, at expugnabilis hominibus non erat. Inter hos angores triduum ſuperſtes,eloquenter populo reuerentiam beatis debitam ſuo ſupplicio ſuaſit; ac finem denique viuendi fecit, nec pœnitudinis, aut alterius cuiuſuis bonæ mentis indicium verbo vllo dedit. II. *Miraculorum S. Ignatij deriſor, morte id luit Arboſii in comitatu Burgundiæ.*

Ante hunc anno 1610. luerat idem ſcelus in Hiſpania, laicus alterius Ordinis. Hic prope Cordubam, cum in Societatis adiutorem incidiſſet, fœdis modis aggreſſus eſt, illum, Societatem, maximéque S Ignatium ludere, haud pridem beatis adſcriptum. Conuitiorum, & ſarcaſmi ſatur, veſtes exuit, ſéque nudus in fluuium moletrinæ mittit. At ecce dum natat, in quo erat expeditiſſimus, videt iterum adiutorem noſtrum, & O! inquit, tenerem hic Patrem veſtrum Ignatium: ego illum potarem tam liberaliter, vt in poſterum ſitiret nunquam. Fuit hic eius & verborum, & vitæ horrendus finis: ſubito enim velut plumbeus in ima deprimitur, & aquis præfocatur. III. *Simile præcedenti prope Cordubam.*

Mutinenſes quatuor nobiles, Ludouica Fontana; Franciſca, & Anna Brancolinæ, ipſius ex matre Sorores; & Liuia, Alberti Fontanæ filia compertæ ſunt ab dæmone poſſideri anno 1598. Harum Ludouica Paulo Gui- IV. *Arreptitiæ quatuor maxima liberantur.*

donec nupſerat, Anna eatenus nemini. Franciſca, & Liuia inter Vrſulinas, erant Virgines coronatæ. Tam Chriſtianæ domus virtuti egregiæ, magniſque in publicum exemplis, inuidiſſe ſe dæmones faſſi ſunt, ac tentaſſe num poſſet ex iis aliquid extorqueri, quod earum profeſſionem dedeceret. At Deus munito illarum pudore, vexanda dæmoni eo conſilio corpora permiſit, vt tolerantiam decoraret, celebraretque S. Ignatij nomen, potenti earum liberatione. Vexationis præludia fuere, pertinaces morbi & ignoti, qui medicorum conſultationes, & ſumptus ingentes in caſſum exhauſerunt; de morbo in morbum iactabantur, planè oppoſitum, nec vllo ſui præuiſum prognoſtico, nec vllum præteriti veſtigium retinente: hodiè ſanæ, & alacres; cras in extremis, & pœne mortuæ: inde vigore repentino, quaſi e tumulo rediuiuæ, ſtatimque recidiuæ, nouis ſemper, & inuſitatis acceſſionibus vrgebantur. Quà illinεretur conſecratum oleum vel aqua, illinc euaneſcebat malum; ſed mutata cum loco natura alibi naſcebatur. Ad has corporis tam duras, & triſtes moleſtias accedebant in animo incentiua turpitudinum, & acres ſtimuli, quibus honeſtiſſimæ feminæ quoſlibet corporis cruciatus ferebant tolerabilius; cum autem intactæ ab omni labecula cœlitus ſeruarentur; quod vnum poterant dæmones, earum linguas in verba laſciua, & turpia fingebant. Orare, quod olim tam gratum & procliue, tunc ſupplicium erat. Multo grauius ſacro intereſſe. Id cum inciperet animo linquebantur, eráutque aliò deportandæ, vt reſumerent ſpiritum, obmuteſcebant apud confeſſarium, & exertu linguarum deformi eidem illudebant. Sed quod erat maximè timendum, tanta ſui necandi rabie furebant, vt ſe interdum clam ſolæ ſegregarent in penetralia domus conclauia, illic parieti caput allideren, terram toto corporis pondere ferirent, atque in ſe tamdiu ſæuirent ictibus, dum eorum ſtrepitu acciti familiares ſuccurriſſent. Ac Ludouicam ſemel repentina inſania in ſummas ædes abripuit vt ſe præcipitio perderet; quod ſuſpicatus maritus, eamque conſecutus, tempori adfuit. Sed qui eam in exitium agebat hoſtis, ſolo tunc tanta vi alliſit, vt pro mortua iaceret. His malis, quæ poſſunt feminas præſertim Virgines, quales in his tres erant, variis ex cauſis inuadere, curari tamen conſuetis Eccleſiæ remediis placuit. Aduocatur Benedictus Merla ex S. Dominici Ordine, & Hieronymus Fontanus è Societate. Ille in depellendis maleficiis verſatus; hic trium ſororum germanus, patruus iunioris. Nihil omittunt, vt poſſint argumento aliquo minimè dubio, de poſſeſſione maligni ſpiritus affirmare. Verum, vt erant aliquando exorciſmis de more occupati, Hieronymus Bondinarius è Societate, confitentes audire ſolitus, ingreditur, & clam nulla earum aduertente, imaginem S. Ignatij parieti affigit. Hic vero denique maligni ſpiritus coacti prodire: furere, exagitare miſeras diris modis, & quærere ex Bondinario cur eius iconem illuc intuliſſet quem ſolum extimeſcerent, in eum deinde probroſa conuitia iactare, poſt ad reſiſtendum inuicem proritare, quod nefas eſſet vni claudo, depili, ſemicæco cedere innumerabiles, ita Ignatij crus læſum, exeſos lacrymis oculos,

oculos, & caluitiem notabant: ceſſit tamen ſua cum turma ex ducibus vnus, nec valens vel primum imaginis conſpectum ſuſtinere, ſtationem inquam deſeruit, puella ſemianimi concidente, quæ breui reſtituta, confirmatam ſe ab Ignatio præſente, & aſpectabi:i, narrauit, & iuſſam ſperare integram liberationem. Educti ſemel è latebris ſpiritus tortuoſi, euidentius deinceps ſe prodere; latinè, arabicè, quod feminæ nunquam didicerant, & linguis aliis expeditè loqui; referre quæ procul gerebantur velut præſentia; ventura diuinare, immotis genibus de genibus progredi, loca deſignare quibus reliquiæ conderentur quas nec inferri viderant, nec efferri. Tantæ igitur tamque iam manifeſtæ calamitati, par remedium quæritur, ad B. Virginem Rhegium perducuntur; ad S. Agatham Sorbaram; ad S. Geminiani ſepulchrum, loca dæmonum expulſionibus nobilitata, ex quibus, Deo ita viſum, abſque leuamine rediere. Quòd ergo vno Ignatij nomine viderentur rebelles ſpiritus vehementiſſimè percelli; maluiſſétque vna eorum turma profugere quam ad eius conſpectum imaginis durare, perſuaſæ ſunt fiduciam omnem ex Ignatij ope ſuſpendere, ſeque illius interceſſioni prorſus committere; quare voto ſpondent. Si liberarentur anniuerſarium S. Ignatij diem feſto cultu, vigiliam celebraturos ieiunio. Pietatis huius fiduciam auxere ſancti reliquiæ Roma recens allatæ, importatæque in earum domum, tanto tumultu, mugitu, vlulatu, tanta dæmonum in eos execratione qui eas miſiſſent, atque attuliſſent, vt faterentur tandem illuc eum veniſſe, à quo eſſent inde profligandi Hoc autem verè futurum fuiſſe dies idem oſtendit; vnus enim ex primis ducibus, audacior cæteris, & inſolentior, cum miras egiſſet tragœdias, negans Ignatium & eius ſimiles ſe pili facere, ſeque illius cauſa moturum pedem; repente væh mihi? inquit, væh miſero! falsò iſta iactaui, vibrant oſſa illa flammam, qua vror, & crucior, ferendo non ſum, S. Ignatius me pellit: quod tertio cum repetiiſſet; ſubiunxit, breui alia eiuſdem ſpectatum iri miracula, compellendóſque ipſos dæmones ad vrgendum clamoribus coram Pontifice, vt adlegeretur inter ſanctos. Quibus dictis abſceſſit. Secutus hunc è primoribus alius, poſt multa fœdè, ac impiè aduerſus Ignatium iactata, & probri damnatam fugientium comitum vilem ignauiam, iurabat ſe non abiturûm at hic etiam hæc dicens abire cogitur, ſed flexis ad ſpinam è Chriſti corona, quæ ibidem venerationi proſtabat genibus Hæc me, inquit, hæc ſpina, non Ignatius fugat, hoc ego conteſtor, nihil hic Ignatio defero, quæ dum verboſiùs oſtentaret, manebat nihilominus, dum ſtridore ingenti flexis, vt erat genibus, ad S. Ignatij effigiem adrepens, coramque proſtratus. Fateor coactus fateor, Ignatij, ait, me fugant merita, poſt quæ dicta ſe proripit, aliique complures, conteſtati ſe hiſtrionicè hic vnius, ille ſancti alterius gratia exire: demum coram S. Ignatij icone terram lambere adacti, aſſerebant ſe ab Ignatio ad inferos retrudi. Fuit in iis qui ſuam Lucifero imbecillitatem, & inertiam exprobraret, quod non valuiſſet poſſeſſionem tueri, quam eius fiducia inuiſſent. Sic ſuis paulatim cum manipulis

exibant

exibant prima quæque dæmonum capita. Verum haud paulo plus valuit ad eos euertendos, & eiiciendos, præſertim qui magno numero, nidulabantur in lingua vnius, vita S. Ignatij, feminis tradita ad legendum: vt enim cœpta eſt ab vna legi, tunc primum ſpiritus linguæ latebris iam exoſus abiturum ſe potius affirmauit, quam vt librum ſceleſtum perlegeret. Fugírque reipſa cum aliis, aduerſus Deum expoſtulantibus quod ſibi gloriam abſtuliſſet quam claudo presbytero dabat. Ita variis tandem ſucceſſibus quos foret longius ſcribere, ab infeſtatione maligni hoſtis ereptæ, primum Franciſca, tum Anna, inde Ludouica, Poſtremo Liuia, redditæ ſunt priſtinæ ſanitati, quieti, piiſque ſtudiis, cum magno etiam fœnore liberalitatis ob ſeruatam conſtanter Deo fidem inter tam duros, tamque ancipites inſultus: maximè vero Ludouica, precandi donum ſingulare adepta, & familiaritatis cum Deo ſummæ, auelli ab eo nec mente poterat, nec de aliis ſermones miſcere. Aſperitati autem ſic erat dedita, vt eſſet ab confeſſario inhibenda ne vltra quam vires ſinerent ſeipſam afflictarent. Hoc vitæ genere quinquennium explebat, cum pridie S. Ignatij obiit, ac (ſi qua dæmoni aliquando fides) ab S. Ignatio in ſedes beatorum tanquam filia inducta eſt. Certò quidem Dariæ filiæ, mane die quodam ſpectabilis adſtitit, candida in veſte, ac ſoli ſimilis, eamque adhortata ad profeſſionem perfectæ virtutis quam ſibi legiſſet ſtrenuè defendendam, ad hoc eam prolixè rebus admirandis de beatorum gaudio narratis animauit. Anni fluxerant duo ex quo erant ab dæmonibus immunes, cum denuo Liuia repente ab iis abrepta eſt. Primum ſui fecere indicium inſanis vocibus, ne tunc quidem ſibi per Ignatium licere in pace agere, primos ſibi contemptus, & ludibria integrari; ad hæc vultum puellæ, & capillitium lacerant, & linguis variis deſperabundè multa deblaterant, ſed hæc domi dumtaxat, velle ſiquidem aiebat S Ignatium, vt ſactorum vſu, & diuinorum auditu placidè in templo frueretur. Imò, & domi præſens ſubſidium aderat, cognata prope adhuc infans, quæ aduersùs furentem ducto crucis ſigno, quietem Ignatij nomine imperabat, ſtatímque obtinebat, veſte quin etiam prehenſam circumducebat quo lubitum foret; quod videns ex dæmonibus alter, elephantem vocabatur à formica trahi. At negare ſuperbus ſe infanti parere, ſed eius cuſtodi genio, quem deſtinaret ad hoc Ignatius, & qui abigebantur exorciſmis, vociferabantur magno Ignatij cuſtode Archangelo ſe fugari. Puella vero ſibi crebro adſtare virum ſanctum vidit, ſpecie graui, & maieſtatem præferente, qui flagello terreret dæmones, cuius ſuſtinendis ictibus impares abibant. Atque hoc modo hæc item conualuit.

V. *Cretenſis pueri vulnus repente ſanatum.* Hieronymus patre Onophrio Eſtraſchio Gandiæ natus, latum vulnus ſupra cilium ad tempus alterum accepit, vulneri acceſſit totius oris tumor, & febris vehemens. Suſpicatus chirurgus ex puris copia quam exſiccare non poterat, latere aliquid in capite, conſenſione, vt ſæpe fit, vulneris eiuſdem læſo, cogitabat de terebranda caluaria vt fiſtuloſum ſanici fluxum, illo

illo exitu purgaret, quod cum eſſet audax, & lubricum, adhiberi ſecum peritiſſimum chirurgum voluit. Adſunt, puerum inſpiciunt, vulnus nudant, vt vndique explorent; vixque cicatrix leuiſſima comparet, ſanati vulneris exile veſtigium. Stupet chirurgus vulneris conſcius; putat ſocius ſe deluſum. Mater admodum læta, & alacris, doctioris Podalirij opus ait, ſanatum ab S. Ignatio puerum; nam ſe audita oſſis terebratione exterritam, ad eum confugiſſe, votum pro puero nuncupaſſe, altare illius nouem diebus adeundi ad agendas ſi eam concedere dignaretur ſanationis obtentæ gratias.

Iacobum Mongiardinum Chienſem, quinque & viginti annorum iuuenem vehemens Febris lecto affixerat. Sed ſuppreſſa iam quinque diebus vrina ad extrema deduxit, cum ne violentis quidem remediis, mali pertinacia laxaretur; cum ergo tumore, deliriis, aliiſque lethalibus indiciis terreret medicos, chirurgo denique traditur ad aperiendas ferro vrinæ vias; at nec chirurgo ſuſcipitur, niſi pro mortuo, & ſanationis deſperatæ, in qua fas eſſet artem experiri. Explicata iam erant ferramenta, & faſciæ, totúſque carnificinæ apparatus, cum adeſt officij gratia, ægroto amicus e Societate Sacerdos, qui animæ primum iniectâ curâ, inde pro corporis ſalute hortatur, vt S. Ignatium inuocet, paret æger quam poteſt piiſſime, hinc Pater beati eiuſdem imaginem pectori admouet, atque hic illicò obſtructa natura tam ſubito diſcuti, vt præfeſtina lectum omnem, & cubiculum inundaret; ac paulo poſt non ab eo tantum, ſed alio quouis morbo ſanus conſurgeret. VI. *Secundus ob ſuppreſſam vrinam repête ſanatur.*

Magdalenam Talaueram oppilatio triennis in hydropem egerat, & tumor ex cruribus tam graui pondere ſenſim viſcera occuparat, vt greſſum mouere vix poſſet, & inſanabilem cenſerent medici. Ergo ſpebus humanis deſtituta, melioribus cœpit confidere, eas omnes in S. Ignatij interceſſione poſuit qui eo anno, huius ſæculi primo, Gandiæ vbi ea morabatur, magnis erat nobilitatus miraculis. Voto ſe obſtringit quotidiana dum viueret orationis Dominicæ, & ſalutationis Mariæ recitatione S. Ignatium venerari, tum Sancti eiuſdem imaginem pectori applicat, eóque mox ſalubri contactu ſe voti compotem perſentit, detumeſcere enim aluus, paulatim humores tranſpirare, & euaneſcere, minus triduo iis exonerata, æquè ſana, & habilis, vt ante morbum fuerat euaſit. VII. *Oppilatio triennis in hydropem effuſa repente ſanatur.*

Iacobus Tirius, Patria Scotus, donis ab natura non vulgaribus cumulatus ad Societatem venerat adoleſcens. Probatus de more in tirocinio, tranſcriptus eſt in Collegium Romanum literis operam daturus: illic dulci captum ſcientiæ poculo, pietatis colendæ deſeruit ſapor: tempus diuinis ſacrum, examinandæ conſcientiæ, lectioni ſanctæ, locupletando ingenio totum dabat, quantò in dies ſcientia ditior, tantò pietatis egentior; neque illum prius ſenſus tetigit vllus contractæ ex eo imbecillitatis, quam eum vrgeret neceſſitas ad exerendas vires virtutis arduæ quibus pridem minui cœperat. Nam extra ſæculum agenti, & irritamenta vitiorum, mediocris VIII. *Poſt mortem ex ſociis viſendum ſe prabet.*

probitas intactum conſeruat theſaurum diuinæ caritatis, quamdiu nulla impugnationis obſtinatæ impreſſio, quietum animum quatiet. At ſi valida pertinaxque inſtiterit, ſentiet plane tunc alio robore opus eſſe ad ſuſtinendum hoſtem, & vincendum, quam quo ſe placida ſtatio facilè tuebatur. Quod iuuenis de quo hic ſermo eſt, nimis ſero aduertit. Lactabat illum doloſa pace cacodæmon, vigorem virtutis, & animi vltro per ſe in libris ſtolidè abſumentem; viribus acciſum, & prope attritum conſpicatus, nec repugnando ſatis parem, tormentum admouet miſero tentationis vehementiſſimæ, pœnéque adigit ad deditionem. Quòd tamen eſſet adoleſcens mentis valdè bonæ, diuinam manum in auxilium poſcebat, atque vt poterat, ſuſtentabat ſeſe; hic eius miſertus Ignatius, qui decennio ante obierat, cogitationibus ſuis malè colluctanti, & tantùmnon victo, ſpectabilem ſe ſiſtit, ſeueritate paterna obiicit quod poſtpoſuiſſet virtutis ſtudium literis; haudquaquam enim eo conſilio ex mundi nugis in Societatem euocatum, claudénſque hoc epiphonemate reprehenſionem, plus, inquit, virtutis, literarum minus ambiendum, móxque ex oculis receſſit. Quibus iuuenis ab ſæua qua diſtrahebatur animi tempeſtate liber (nec enim tantum correcturus, errantem aduenerat) ex eo tempore, diuinis addictiſſimus perſtitit, eóque virtutis pertigit, vt Germaniæ Aſſiſtens fieret, quo ſimul & munere, & vita defunctus eſt Martij 21. anno 1597. Sed triduo ante Antonio Menageo cui poſtremùm ad mortem ſe comparans confeſſus eſt, hoc vti narraui aperuit.

IX. *Romæ viuens adhuc, Coloniæ ſe ſiſtit viſendum.*

Emendando alumno, hanc ſui copiam fecit, mortuus pridem pater; alium viuens, & Romæ conſiſtens, eodem tempore adſpectu ſuo conſolatus eſt Coloniæ commorantem Leonardum Keſſelium Societatis operatium inſignem, & primariæ virtutis, videndi Ignatij incredibile deſiderium tenebat, quod de illius ſanctitate ſæpius audiret quæ omnem vincerent admirationem. Scribit ad eum enixè flagitans, ſibi vt Romam Colonia liceret excurrere, vt eius conſpectu frueretur. Erat id iter longiſſimum, Leonardus affecta ætate, & valetudine, ſed Coloniæ imprimis neceſſarius, ob eum quem illic edebat in animis fructum ſanè ingentem, propter quem nullis laboribus parcebat. Optabat tamen Ignatius eius deſiderio obſequi, & credibile eſt quod ei reſpondit à Deo accepiſſe; reſcripſit enim, non eſſe quod tantum itineris videndi ſui cauſa ſuſciperet, nec defuturam Deo opportunitatem qua ſe inuicem Coloniæ viderent. Hæſit reſponſo Leonardus, diuinare non valens qui poſſet tandem id fieri, donec aliquando iam nihil minus expectans, aut cogitans, videt ſibi obuiam venire Ignatium, corámque conſiſtere, vt qui ad hoc adeſſet, quo ab eo commodè ſpectaretur: cernendum ſe illi per otium præbuit, viciſſim illum interea, ore ſpectans, tam læto, atque propitio, vt ſe deinde oculis ſubducens inexplicabili gaudio cumularit.

X. *Limæ in Pe-*

Aluarus de Molina ex S. Dominici Ordine Definitor, regendis cœnobiis, aliiſque honorificè perfunctus, doctrina, & virtute notiſſimus, Limæ

ex paralyſi iacebat. Anni fluxerant octo, membra officiis ita penitus interclusa, vt pedem nec poſſet figere, nec manum mouere, nec articulare lingua voces quæ perciperentur. Cadaueris inſtar è lecto, collocabatur in ſedili, vbi totos dies immotus tranſigebat: tam obſtinato morbo & cruciabili, iam omnis ceſſerat Medicina, fruſtráque ſe vel in remedium, vel in leuamentum exhauſerat: reſtabat vnum ſpe omni deiecto, patientiæ ſolatium, & lectitatio piorum, ad quam etiam adeſſe oportebat qui folia verteret. Voluebat octennium is labor, cum Iacobus de Oheda eiuſdem Ordinis, Theologiæ profeſſor; Societatis, & Ignatij mirè amans, vitam huius ægroto tradidit ab Ribadeneira compendio ſcriptam, quæ volumine altero de ſanctis habetur, rogauitque eam vt legeret. Fecit vltrò quod ſuadebatur, admodum ſtudioſe, illamque animi conſolationem, ac robur, inde illicò ſenſit, quæ ſemper creſceret legendo. Acceſſit iniecta menti fiducia viri ſancti apud Deum potentis, ſed adeò fixa, vt cum eò veniſſet, vbi de miraculis Ignatij Ribadeneira narrat, quod lingua non poterat, accenſo ad Deum animo, ſcis, inquit, Deus, quæ hoc libro de Ignatio dicuntur ſeruo tuo admirabilia, pro indubitatis me habere; eius mihi quoque meritis, valetudinem reſtitui peto; qua ſi dignatus me fueris, religione voti perpetua eius diem feſtum præmiſſo vigiliæ ieiunio colam; & ad matutinos, & veſperæ cantus precentionem, & orationem eius, quotidie adiungam, futurus illi, & eius Ordini deinceps gratus, & addictus. Agebatur cum hæc nuncuparet, ſanctis omnibus feſtus dies anno 1607. ſuiſque his votis in octauum diem confidenter productis, ſub ſerum diei moneri ſe audit, interiori iuſſu, ac ſubito, ſurge, & ambula, cui voci comes impetus quidam animi adfuit, quo excitabatur ad exiliendum è ſedili, tentat igitur, & ſtatum, & greſſum, experiturque crura iam firma conſiſtere, poſſéque ſecurè progredi; brachia, linguam, corpus omne, nouo vigore expeditum, & habile; dat ſe in viam mouentes, & facilè; quò reliqui Patres conuenerant ad Theologicam publicarum theſium propugnationem adeſt improuiſus: quantus omnium ſtupor ad eius conſpectum? quàm ſuis quiſque incredulus oculis? quoad ex ipſo didicere, S Ignatij miraculum id eſſe, reique totius ordinem eo narrante cognouere: tunc verſo in feſta gaudia ſtupore, diſputationibus intermiſſis, ad agendas Deo, & Sancto gratias incenſi Euchariſtico ſolemni, *Te Deum* decantant. Hinc noſtris Patribus rem, vt geſta erat confeſtim nuntiant, quam, & poſtea inſtrumento legitimo, & auctoritate munitam iuridica iiſdem conſignarunt. Quo die iſta gerebantur Chriſtophorus Meſa Societatis adhuc tiro, ſupremis iam ſacris ad æternitatem ſe expedierat; audit religioſum S. Dominici ab ſancto ſuo patre Ignatio perſanatum, videt noſtros quoque conuenire miraculi gratias acturos; Deum rogat ſibi liceat ſurgere, ne communi deſit lætitiæ, ſed cum iis hymnum exſoluat gratiarum, rata mox fiunt eius vota, exinde iam melius, poſt vero paulatim integrè conſaneſcit.

...runio octennis paralyticus ex S. Dominici Ordine ſanatur.

XI.

Florentiæ, domus ab cóparente S. Ignatio incendio liberatur.

Anno huius ſæculi primo. Februarij 26. Florentiæ ſubitus ignis cuiuſdam ædes corripuit, nox erat media, ventus prævalidus ſpargebat incendium in alias ædes, iamque ad Donatum Franciſcum Galligaium pertigerat. Ergo is quicquid erat domi pretij alicuius, in tutum eiicere; poſt in edita ædium ſcandere, volaturus inde cum aqua, & accitis fabris, quo periculum propius vocaſſet. At ecce tecto ſeptem iam orgyis flamma ſuperior; tectum ipſum viuis inſtratum carbonibus, & impluente à flatu, & incendio fauilla; quodque his terribilius; incuſſus impetu in os vapor, non opitulandi modo ſpem, ſed ſpirandi præcludens. Quare in genua prouolutus, appreſſiſque in crucem pectori brachiis, tutelares ſuos Ignatium, & Xauerium largo fletu in auxilium aduocat, ſpondens fore, ſi domum ab igne defendiſſent, nunquam ſe diuinæ maieſtatis offenſam admiſſurum. Sub quæ mox ſublimes in aëre ambos videt, duabus inter ſe diſtantes ſexpedis Ignatium vero hæc ſibi dicentem: Abi modo, voti compos futurus. Ad hæc flammæ graſſantes momento ſubſidere, recondi ædibus quas corripuerant, tandemque abſumi, Donati domo quàm circum obſederant vndique illibata.

XII.

Hiſpali mulier ab incubo ſeptenni liberata.

Hiſpali mulier ſeptimum iam annum conſueuerat incubo, hominis ſpeciem induto, cuius denique horrore flagitij tacta, exoſaque amores belluinos, adit è noſtris Sacerdotem, cuius inſtructa, & corroborata monitis domum redit, confeſſionem ſerio paratura. Redeunti occurrit eremita, qui defixo in eam obtutu, ſimilis miſerenti, quærit vnde is animi eius mœror, cuius in fronte indicia legeret? mulier arbitrata hunc eſſe quem veſtis ſimulabat: ecquid tibi, ait, curatio eſt, triſtis ſiem an læta? Tua, infert dæmon, cauſa, id quæro, tuo enim bono ſtudeo plus quam putes. Adſum Roma nunc recens, vnde mecum theſauros porto, efficaciſſimæ veniæ ſub horam mortis obtinendæ. Felicem te! potes pergendo, vt hactenus, tàm eſſe nihilominus ſecura beatæ mortis, & ſalutis, quàm ipſe ſum, qui me tamen hac vita quam vides, & habitu macero. Credis ſtulta, tuis te rectè factis, non ſola Dei miſericordia ſeruandam? pluriſque apud illum tuas lacrymas fore quam eius ſanguinem? mitte quæſo nunc, de ſacerdotibus, & confeſſione eſſe ſollicita, viue ſis, vt maximè lubitum, tantum Dei confide bonitati, alia omnia arrogantiæ deputa. Senſit hic mulier, Deo mentem illius aduertente, nec eſſe hunc hominem, qui noſſet, quæ vni mortalium confeſſario explicarat; nec bonum genium qui ſcelerata ſuaderet. Implorata Dei ope, iubet faceſſere, aiens palam abundè ſibi factum, quemnam heremitæ larua contegeret, ad quæ ille mutato ſtylo, qui vero ego ſim, & ſcies, & longè aliter quam reris ſenties. Tuas ego turpitudines vulgabo, & faxo præter infamiam quæ te inde ſequetur, vt etiam viua comburaris. Quibus dictis repente dilapſus eſt. Metum inter, & conſcientiæ lanienam confuſa, & afflicta mulier, ad confeſſarium refugit, domum pergere non auſa: intentari illi has minas à dæmone terrendi gratia confeſſarius docuit, nec eſſe illas in eius poteſtate, ſed ab eo id agi, vt

metu

metu illam euerteret. Cæterum haud vane coniiciens, non hoc vno inſulta confectum iri negotium, ſanctis eam conſiliis armauit, ſtata illi edixit religionis officia, & S. Ignatij effigiem tradidit, vetans illam vnquam ab ſe amouere, his erectior facta, domum redit, abditque ſe conclaui ſola, vt vitam retexat confeſſione expiandam. At ex templo adeſt eius nefandus amaſius, cubiculum tamen reueritus, ſubſiſtit in limine, deridens ſimplicem, quòd fruſto cartulæ obſtinata tutam ſe ab eo crederet; iubenſque eam abiicere, ni mallet experiri, læſa indignatio quid poſſet. At illa hòc diligentius ſancti effigiem ſinu concludere, eiuſque opem flagitare. Quare blanditiis agere impurus hoſtis aggreditur, rogat per quicquid ſeptennio gratum illi feciſſet, cartam proiiciat, nam per Ignatium cuius impreſſam habebat imaginem non licere ſibi conclauis ingreſſum, vt ad eam accederet propius. Hoc ſi ab ea impetraſſet futurum ſe illi, nihilo quam ante minus beneuolum. Quæ cum ſurdis auribus nugaretur, horrendo tandem cum fragore abſceſſit. Poſtridiè vero mutato ſchemate, anumque indutus reuertitur: aiebat eodem ſe confeſſario cum illa vti, adeſſe ſe illius nomine, oranti enim pro illa confeſſario Deum obſtitiſſe, vetuiſſéque de ea impoſterum apud ſe agi, quæ ſe commercio dæmonis tàm deteſtabili temeraſſet: eius eſſe damnationem ratam, & extra ſpem poſitam: quamobrem Soror, concludebat anus, viue dum viuis, & hic genium cura, nam illic tibi quod expectes nihil reſtat. Verum ne hic quidem ſuus hoſti vaferrimo proceſſit ludus, diuino inſtinctu, & confeſſarij monitu verſatilem Protheum detegente, conuitiis improbum abegit. Quibus in rabiem efferatus, auulſam ex eius manibus S. Ignatij imaginem, in ignem coniecit, ſed intacta ex flammis in mulieris gremium confeſtim reſiluit, ex quo magnos animos illa ſumpſit, gnara quanto, & quam propitio interceſſore niteretur. Purgatis demum hexhomologeſi accurata criminibus, ad ſuſcipiendam poſtridiè Euchariſtiam adornabat ſeſe, cum nocte crudelem in modum ab ſuo dæmone impugnata infelix ſuccubuit. Non viſo aliquo pauendo proſtrata, nec vocis vllius perſuaſione, ſed alte præcordiis expreſſo immanis ſuæ impudicitiæ portento ſyderata, cuius explendæ libidine concubinam dæmoni ſe dediſſet; horrore ſui, & odio, diuinam miſericordiam deſperauit; aptauit collum laqueo, ſemel, iterum, tertio, nodis ſemper quos nexuerat, corporis pondus fallentibus, ſic vt ſuſpendio non potuerit fauces elidere; quod animaduertens non aliunde quam à Deo, & præſide ſuo Ignatio proficiſci, repetita ſpe meliorum, ſummo mane inſultum dæmonis, & triſte facinus quod eius impulſu deſtinarat confeſſura in templum accurrit, ritéque expiata, & ſolidiori firmata propoſito, cœleſti menſæ accubuit. Die inſequenti, vltimùm denique ſe ſiſtit pœnitenti dæmon, qualis tot annos ab ea videri ſolitus, forma ſcilicet iuuenili, ſed irato, ac triſti ſimilis, profeſſus illi vt vocabat ſceleratæ imagini, & conſceleraro Sacerdoti coactum ſe cedere, illáque relicta abire, quæ vbi dixiſſet, horrendo fragore amiſſæ prædæ dolorem teſtatus, in perpetuum receſſit.

XIV. *Moribunda Gandiæ ſanatur.*

Thomaſam Baionam, Febri dudum hectica tabidam, & exhauſtam; pronunciauerant medici, reſtitui niſi miraculo non poſſe, nocte etiam quadam, acceſſu doloris vehementi, & cordis palpitatione ad extrema redacta, commendabatur Deo, vt ſtatim obitura. Verum illi ſuccurrit interea, vt vitam ab S. Ignatio peteret, quam & ſine mora impetrauit, mutato placidiſſimum in ſomnum agone in quo luctabatur, ad diei exortum quieuit, experrecta nec febris, nec morbi præteriti quicquam ſibi reſiduum comperit, præter lateris dolorem exiguum, qui deterſus quoque eſt illitu olei, quod ante effigiem S. Ignatij Gandiæ ardebat, vbi hoc geſtum eſt, anno huius ſæculi primo.

Hyppolitam Bartholomaſiam, Mutinæ in S. Geminiani monialem ditum carcinoma, iam triennium excedebat, arroſóque intra nares palato, & faucibus; vultúque deformato, graueolentiam expirabat tam tetram, vt ipſam & ſibi fieret intolerabilis. Medicos, & chirurgos inexhauſti humoris malignitas, & pertinaciter hians plaga exhauſerat, in ferro & igne remedij vna ſpes, ex duobus enim eiuſmodi, quibus manum chirurgus commodauerat ægrotis, alterum aiebat interiſſe, alterum ſecando, & vrendo ſeruatum. Aderat condictus curationi dies, cum ægrotantem ſoror miſerata S. Ignatij potentem manum implorauit, vt & malum informe, & atrox mali remedium ab ea depelleret: virginem adhibet Deo ſacram, per quam Deo promittit, ſe diem ſancti præmiſſo ieiunio quot annis culturam, ſacrum curaturam illius honori, & appenſuram argenteum anathema. Nec fuit pluribus agendum, impetratum tulit quicquid optauerat, pridie quam eſſet ſecandum vlcus, ſub ſerum diei, ex palato, & faucibus erupit fruſtum carnis latum digitos quatuor, duritie cartilaginea, ſecumque morbum omnem ita penitus abſtulit, vt nec igne nec ferro deinceps, nec alio medicamento eguerit.

XV. *Siliqua ſemen ex aure octennis pueri poſt ſeptennium miraculo eductum.*

Octauius Benedicti Dandoli filius Chienſis octo annorum puer ab colludentibus illuſus coæuis, ſiliquæ ſemen auriculæ indidit; ſpondebant illi per nares rediturum, experturus ipſe digito primum, poſt etiam fuſo, quam altiſſimè valet inſerit, intróque propellit. Sub noctem exorſus dolor, increſcere die inſequenti; chirurgi accurrere, volſellas, inſtrumentáque alia extricando grano admouere, quibus nihil eff[illegible]m, niſi vt puer cruciatum non ferens in deliquia laberetur. Extra ſpem igitur ſanationis deſtitutus, præter ſurditatem quæ conſecuta eſt, acerbis identidem doloribus capitis torquebatur. Iam ſeptennium exibat ab eius mali exordio, cum Societatis ineundæ cœpit puer deſiderio ardere, communicauítque hanc ſuam mentem cum patre ſuæ conſcientiæ arbitro, qui ſurditatem intelligens votis eius ſine dubio obſtituram, ſuaſit eam rem S. Ignatio commendaret, quem ea domus venerabatur impenſius: erat is haud pridem relatus inter ſanctos, eiuſque tunc feſti octiduum agebatur: paruit monenti iuuenis magna voluntate, & pro more illius regionis pauxillum goſsipij quod S. Ignatij contigerat tabulam, auriculæ ingerit. Sed vix domum reuerſus tam ſæuo

capitis

capitis dolore cruciati, vt ex eo in delirium ſubiret. Quod familiares ſubueniri ne de gozipij vitio aliquo naſceretur, detrahendum auribus putarunt; at ecce dum trahitur, tot annos ſepultum ſiliquæ ſemen, gozipium ſequitur, humore turgens, & parte altera germinans, ſecumque omnem capitis dolorem abſtrahit, facultate auditus in poſterum ſana, & integra.

Societatem Laureti Virgo Dei Mater exceperat, cum ſtatim dæmones artem omnem mouerunt, vt eam inde expellerent; ſpectris & ſtrepitu horrendo, habitatione prohibitam. Moueri ſubinde concuſſu tam valido ſolum, vt videretur domus corruere; ſubinde quaſi latronum turba ædes percurſare, ac ſupellectilem aſportare, quæ tota ſuſdeque ire cernebatur. Noctu vix dari ſomno locus, nam velut incuſſo turbine, pandi derepente feneſtræ ac fores, lectis ſtragulæ, ac lintea detrahi; fœdæ beſtiæ dormientibus prorepentes terrorem inijcere, clamoréſque pauidos extorquere. Quos vero hic terror mouebat leuiùs, eos acerbius vexare. Nam angli iuuenis dum menſæ aſſidet tam fero impetu dæmon latus percuſſit, vt ſemianimum humi extenderet. Erat illic Rector Manareus cum aliis tredecim à S. Ignatio miſſus, qui cum vir eſſet inſigni caritate, ſuorum magis quam ſua incommoda dolebat: vt ergo noctu interquieſcerent, multas horas obambulabat eorum cubiculis, quò præſtò ſibi opem adeſſe ſcirent, ſi qua re poſcerent. Accidit autem dum aliis excubat, vt quà vocem, aut ſtrepitum audiebat, illuc accurreret, quati pulſu ingenti totam domum audit, ſimul edi fragorem tantum, vt ſi parietes, & tecta ruinam traherent. Pergit animosè Manareus quo fragor tumultuoſiùs exterrebat, cum ſentit aduerſum accedere, eoque inhorruit, ſed cruce ſe muniens pergere inſtitit, & cernit obuium prodire, igneis oculis, & truci aſpectu, ingentis magnitudinis immanem moloſſum, qui toruùm intuens, & propius quidem, innoxie tamen, præteriens ter tantum allatrauit; contento, ſed obtuſo latratu, velut ex obuoluto capite ederetur; prætervecta vero bellua, tremor ædium fragorque conticuit. Inter hæc vigilando, ſatagendóque fractus Manareus in morbum incidit, ac ne ſuis deeſſet ab ægro præſidium, quod à valente perceperant, omnibus edixit, Dei nomine iuberent infeſtos dæmones ad Rectorem adire, & quam ſibi ferrent moleſtiam ad eum deferre, ita ſuorum quam ſui amantior, ad ægritudinem corporis, inſultus dæmonis adiunxit, qui ſuam in illum rabiem depromens, haud tamen ab cæteris ſeſe abſtinebat. Nocte quadam ineunte ſomno (quo pridem caruerat) pulſari audit cubiculi fores, ſuſpicatus aliquem de ſuis quem metus ad ſe compuliſſet, intrare iuſſit: iterato pulſu, ne forte minus auditus eſſet, inclamauit intraret, nihilo ſecius pergentem crebrius, & turbidius pulſare, facile diuinauit qui eſſet pulſator adeò modeſtus, vt data toties facultate intrare, nollet, ſigno itaque crucis obarmans ſeſe; noui ego te, ait, age ſis, & Dei nomine facito quicquid tibi per eum licuerit. Vix ea, & velut ab turbine, conclauis ianua & feneſtræ pandi, totumque cubiculum intremiſcere, nec

XVI. *Collegium Societatis Laureti ab infeſtatione dæmonum purgatum.*

nec aliud valuit importunus pulſator exequi. Ac ſi hæ laruæ moleſtæ corporibus fuiſſent tantum, ferri æquius potuiſſent, & patientius: ipſam animi petebant arcem, & in periculum adducebant; nam præterquam quod interſtrepebant matutinæ meditationi, quibuſdam etiam diuerſa ſpecie vt eos perderent illudebant. Horũ primus fuit adiutor tiro natione Belga, hunc dæmon conuenit cultu viridi, maurico ſchemate, ore toto Æthiopem præferens, condolentíque ſimilis, interrogat cur ſtultè adeo indueret ſe in vitæ genus, quo intra quatriduum eſſet tabe ſiccandus; conſultius fore ſi pedem referret, ac dum ſinit iuuentus, vita vteretur, nunquam ad lugendum, & pœnitendum, quantum ſat eſſet temporis defuturum. Sed fallendi aditum verſipellis perperam legerat; tunc enim iuuenis meditando animum exercens auerſabatur ſæculum cui vale dixerat, tantum aberat, vt id redamaret. Cruce igitur iuſtóque diaboli, & damnati conuitio obiurgatum ab ſeſe depulit. Haud tamen prorſus innoxiè, ad nouitium verſus forma repentè fœdiſſima; quando, inquit, tibi meum conſilium non placet, ole ſis, an flatus placeat; quibus illi tam tetram, & peſtilentem mephitim inhalauit, vt ea tantumnon iuuenem præfocaret, certè cubiculum fœtoris grauitas biduo non ſiuit habitare. At longè alia ſors fuit alterius è Sardinia oriundi. Paulum aſſimulans fraudulentus hoſtis ſe iuueni exhibet, quædam grammatica diſcenti, & erecto ſupercilio ex eo quærit, an religioſum hæc ſatis decerent, & quale ipſe ſortitus erat ingenium? velut, inquit, meæ deeſſent Epiſtolæ? ac propterea neceſſe ſit tempus, & cerebrum terere in Epiſtolis Tullij lectitandis, hominis ethnici, & damnati? nugas illas iuberet faceſſere, & digna homine deinceps tractaret, nec cuiuſcumque domeſtici perſuaſionem contrariam feſtuca penderet. Vbi enim iuberet S. Paulus, mortalium nemini aliud iubenti Obedientiam deberi. Hic tanti Apoſtoli tam honorifica admonitione nouitius, cœlum iam ratus ſe digito tangere, clam Pauli Epiſtolas in manus ſumere iiſque chimeras cerebri ſui attexere, quod ſanè tantulum erat, vt noſſet legere: vix quicquam præterea, redit ad eum non multo poſt ſuus Paulus, collaudat poſitum in ſuis Epiſtolis ſtudium, & quando in eo tam bellè priora monita illi proceſſerant, adiungit altera quæ potiſſimum ſpectarat, de Societate ſcilicet deſerenda, repetendóque in ſæculo arbitrariæ vitæ iure, quo poſſet in poſterum ſanctiorem, & auſteriorem viuendi normam ſibi præſcribere. Nec fuit pluribus ad defectionem euincendam opus. Poſtridiè dum alij orant, ſuæ quiſque ſeorſum intentus meditationi, inſalutatis hoſpitibus aufugit, & aliquanto poſt cum facti pœnitens, eſſet in adiutorem laicum receptus, ſua quoque illum obſtinatio animi eo bono priuauit. Is erat apud noſtros Laureti rerum ſtatus, & infeſtorum dæmonum is furor, cui inhibendo, nec exorciſmorum intenta flagella, nec conſecrati agni cera, nec rei diuinæ celebratione; expiata domus totius paſſim loca, profuerant: profligandi hoſtis nefarij laus omnis Ignatio ſeruabatur. Perſcriptis ad eum à Rectore quæ geſta fuerant, imploratiſque illius precibus

ad

ad afflictiſſimos filios, aliquo ſolatio leuandos, qui ſeſe iam fruſtra in omnia verterant; miſeratione illorum præter ſolitum affectus; ſolebat enim iis patientiam ad incrementum meriti inculcare; dedit ſe in preces pro eorum liberatione, illamque impetrauit:ſcripſit enim conſolatoriam ad Collegium Epiſtolam, qua perlecta Rector, vt vidit ſanctum ſuam apud Deum interceſſionem iis polliceri, pro exorata rem habuit, coactiſque Patribus miriſice lætus Epiſtolam legit. Quæ velut exilij, foret lex inuiolabilis hoſtibus indicti, nunquam in poſterum aut viſu, aut ſtrepitu quicquam domui moleſtiæ intulerunt. Nec mirum ſpiritus malignos fuiſſe Ignatij alumnis vſque adeo infeſtos, qui agentem in viuis Ignatium tam crudeliter habuerunt Aliquando enim tentarunt præfocare, correptáſque quaſi manu fauces preſſere, vi tanta vt eliſa voce, & halitu pæne deficeret, donec ægrè tandem pronunciatum Ieſu nomen homicidas abegit: Læſis tamen faucibus raucedo diu manſit Alias item noctu atrociter ab iis cæſus eſt, vt crepitu verberum, ſanctíque gemitu excitus ſocius in cubiculum ad eum accurreret, inueniretque reſidentem in lectulo, & anhelum: cum autem ſecundò rediſſet eodem plagarum ſtrepitu perculſus, vetuit Ignatius moueri quicquid tandem exinde audiret. Suntque hæc odij argumenta quo vt meminit præcedens liber, conteſtabantur dæmones, nullum ſibi hoſtem orbe toto eſſe Ignatio peiorem, hoſtili ſane barbarie tam ipſum, & illius famam, quam eius filios vexarunt

Ioſepham Caſtelliam Gandiæ, morbi ſontici tenebat genus quo efferabatur in rabiem, & in ſe dentibus ſæuiebat, lacerandis inſanè carnibus propriis, aut ſi vetaretur, in eos morſum ſtringens à quibus vt arreptitiam coherceri neceſſariò oportebat; mali vero acceſſu ponente, tam alto mœrore ac tædio demerſa, tanto corporis totius, quaſi fuſtuario tuſi, cruciatu afflicta, & debilis iacebat, vt mouere ſe lecto biduum non poſſet. Annos ſedecim curam medicorum, remedia, & ſumptus, morbi peruicacia fatigarat, cum auditis prodigiis quæ Gandiæ anno illo 1601. S. Ignatius edebat, certo quoque ſe in eorum partem venturam ſperauit, ſi ei pro remedio ſupplicaſſet. Nocte igitur poſt morbi acceſſum quem paſſa fuerat, ſibi iam reddita, implorare viri Dei manum; exponere illi diuturnitatem, fœditatémque mali, miſericordiam flagitare quà mirè beneficus tam multos, etiam non ira egentes dignabatur. Huic precationi orationem dominicam, & Virginis ſalutationem in eius honorem quinquies ſubiecit, quæ vix abſoluerat recitando, cum fructum mox cepit petitæ interceſſionis: nam illa cordis deiectio, triſtitiæ, cruciatuum, languoris calamitas, recedentis acceſſionis conſuetæ reliquiæ, vanuerunt; ipſa perinde ſana, & libera, vt ſi nunquam antea ægrotaſſet, comitiali quidem morbo nunquam dum vixit correpta eſt. Ab hinc decimus ibat dies, cum torminibus colicis paucas intra horas in ſupremum adducta diſcrimen, probatum ſuo vſu remedium iterat, & S. Ignatio confiſa, recitatis vt ante quinquies, oratione Dominica, & Angeli ſalutatione ex templo vt antè integrè valuit.

XVII. *Gandia à morbo comitiali liberata.*

FFf Nec

XIV. *Moribunda Gandiæ ſanatur.*

Thomaſam Baionam, Febri dudum hectica tabidam, & exhauſtam; pronunciauerant medici, reſtitui niſi miraculo non poſſe, nocte etiam quadam, acceſſu doloris vehementi, & cordis palpitatione ad extrema redacta, commendabatur Deo, vt ſtatim obitura. Verum illi ſuccurrit interea, vt vitam ab S. Ignatio peteret, quam & ſine mora impetrauit, mutato placidiſſimum in ſomnum agone in quo luctabatur, ad diei exortum quieuit, experrecta nec febris, nec morbi præteriti quicquam ſibi reſiduum comperit, præter lateris dolorem exiguum, qui deterſus quoque eſt illitu olei, quod ante effigiem S. Ignatij Gandiæ ardebat, vbi hoc geſtum eſt, anno huius ſæculi primo.

Hyppolitam Bartholomaſiam, Mutinæ in S. Geminiani monialem ditum carcinoma, iam triennium exedebat, arroſóque intra nares palato, & faucibus; vultúque deformato, graueolentiam expirabat tam tetram, vt ipſam & ſibi fieret intolerabilis. Medicos, & chirurgos inexhauſti humoris malignitas, & pertinaciter hians plaga exhauſerat, in ferro & igne remedij vna ſpes, ex duobus enim eiuſmodi, quibus manum chirurgus commodauerat ægrotis, alterum aiebat interiiſſe, alterum ſecando, & vrendo ſeruatum. Aderat condictus curationi dies, cum ægrotantem ſoror miſerata S. Ignatij potentem manum implorauit, vt & malum informe, & atrox mali remedium ab ea depelleret: virginem adhibet Deo ſacram, per quam Deo promittit, ſe diem ſancti præmiſſo ieiunio quot annis culturam, ſacrum curaturam illius honori, & appenſuram argenteum anathema. Nec fuit pluribus agendum, impetratum tulit quicquid optauerat, pridie quam eſſet ſecandum vlcus, ſub ſerum diei, ex palato, & faucibus erupit fruſtum carnis latum digitos quatuor, duritie cartilaginea, ſecumque morbum omnem ita penitus abſtulit, vt nec igne nec ferro deinceps, nec alio medicamento eguerit.

XV. *Siliqua ſemen ex aure oct. annis pueri poſt ſeptennium miraculo eductum.*

Octauius Benedicti Dandoli filius Chienſis octo annorum puer ab colludentibus illuſus coæuis, ſiliquæ ſemen auriculæ indidit; ſpondebant illi per nares rediturum, experturus ipſe digito primum, poſt etiam fuſo, quam altiſſimè valet inſerit, intróque propellit. Sub noctem exoriri dolor, incrudeſcere die inſequenti; chirurgi accurrere, volſellas, inſtrumentáque alia extricando grano admouere, quibus nihil effectum, niſi vt puer cruciatum non ferens in deliquia laberetur. Extra ſpem igitur ſanationis deſtitutus, præter ſurditatem quæ conſecuta eſt, acerbis identidem doloribus capitis torquebatur. Iam ſeptennium exibat ab eius mali exordio, cum Societatis ineundæ cœpit puer deſiderio ardere, communicauítque hanc ſuam mentem cum patre ſuæ conſcientiæ arbitro, qui ſurditatem intelligens votis eius ſine dubio obſtituram, ſuaſit eam rem S. Ignatio commendaret, quem ea domus venerabatur impenſius: erat is haud pridem relatus inter ſanctos, eiuſque tunc feſti octiduum agebatur: paruit monenti iuuenis magna voluntate, & pro more illius regionis pauxillum goſsipij quod S. Ignatij contigerat tabulam, auriculæ ingerit. Sed vix domum reuerſus tam ſæuo

capitis dolore cruciari, vt ex eo in delirium ſubiret. Quod familiares ſubuereri ne de gozipij vitio aliquo naſceretur, detrahendum auribus putarunt; at ecce dum trahitur, tot annos ſepultum ſiliquæ ſemen, gozipium ſequitur, humore turgens, & parte altera germinans, ſecumque omnem capitis dolorem abſtrahit, facultate auditus in poſterum ſana, & integra.

XVI. *Collegium Societatis Laureti ab infeſtatione dæmonum purgatum.*

Societatem Laureti Virgo Dei Mater exceperat, cum ſtatim dæmones artem omnem mouerunt, vt eam inde expellerent; ſpectris & ſtrepitu horrendo, habitatione prohibitam. Moueri ſubinde concuſſu tam valido ſolum, vt videretur domus corruere; ſubinde quaſi latronum turba ædes percuſſare, ac ſupellectilem aſportare, quæ tota ſuſdeque ire cernebatur. Noctu vix dari ſomno locus, nam velut incuſſo turbine, pandi derepente feneſtræ ac fores, lectis ſtragulæ, ac lintea detrahi; fœdæ beſtiæ dormientibus protepentes terrorem inijcere, clamoréſque pauidos extorquere. Quos vero hic terror mouebat leuiùs, eos acerbius vexare. Nam angli iuuenis dum menſæ aſſidet tam fero impetu dæmon latus percuſſit, vt ſemianimum humi extenderet. Erat illic Rector Manareus cum aliis tredecim à S. Ignatio miſſus, qui cum vir eſſet inſigni caritate, ſuorum magis quam ſua incommoda dolebat: vt ergo noctu interquieſcerent, multas horas obambulabat eorum cubiculis, quò præſtò ſibi opem adeſſe ſcirent, ſi qua re poſcerent. Accidit autem dum alijs excubat, vt quà vocem, aut ſtrepitum audiebat, illuc accurreret, quaſi pulſu ingenti totam domum audit, ſimul edi fragorem tantum, vt ſi parietes, & tecta ruinam traherent. Pergit animosè Manareus quo fragor tumultuoſiùs extterrebat, cum ſentit aduerſum accedere, eoque inhorruit, ſed cruce ſe muniens pergere inſtitit, & cernit obuium prodire, igneis oculis, & truci aſpectu, ingentis magnitudinis immanem moloſſum, qui toruùm intuens, & propius quidem, innoxie tamen, præteriens ter tantum allatrauit; contento, ſed obtuſo latratu, velut ex obuoluto capite ederetur; prætervecta vero bellua, tremor ædium fragorque conticuit. Inter hæc vigilando, ſatagendóque fractus Manareus in morbum incidit, ac ne ſuis deeſſet ab ægro præſidium, quod à valente perceperant, omnibus edixit, Dei nomine iuberent infeſtos dæmones ad Rectorem adire, & quam ſibi ferrent moleſtiam ad eum deferre, ita ſuorum quam ſui amantior, ad ægritudinem corporis, inſultus dæmonis adiunxit, qui ſuam in illum rabiem depromens, haud tamen ab cœteris ſeſe abſtinebat. Nocte quadam inemnt- ſomno (quo pridem caruerat) pulſari audit cubiculi fores, ſuſpicatus aliquem de ſuis quem metus ad ſe compuliſſet, intrare iuſſit: iterato pulſu, ne forte minus auditus eſſet, inclamauit intraret, nihilo ſecius pergentem crebrius, & turbidius pulſare, facile diuinauit qui eſſet pulſator adeò modeſtus, vt data toties facultate intra idt, vti ea nollet, ſigno itaque crucis obarmans ſeſe; noui ego te, ait, age ſis, & Dei nomine facito quicquid tibi per eum licuerit. Vix ea, & vel ab turbine, conclauis ianua & feneſtræ pandi, totumque cubiculum intremere,

nec

ad affliɑiſſimos filios, aliquo ſolatio leuandos, qui ſeſe iam fruſtra in omnia verterant; miſeratione illorum præter ſolitum affectus; ſolebat enim iis patientiam ad incrementum meriti inculcare; dedit ſe in preces pro eorum liberatione, illamque impetrauit: ſcripſit enim conſolatoriam ad Collegium Epiſtolam, qua perlecta Rector, vt vidit ſanctum ſuam apud Deum intercesſionem iis polliceri, pro exorata rem habuit, coactíſque Patribus mirifice lætus Epiſtolam legit. Quæ velut exilij, foret lex inuiolabilis hoſtibus indicti, nunquam in poſterum aut viſu, aut ſtrepitu quicquam domui moleſtiæ intulerunt. Nec mirum ſpiritus malignos fuiſſe Ignatij alumnis vſque adeo infeſtos, qui agentem in viuis Ignatium tam crudeliter habuerunt. Aliquando enim tentarunt præfocare, correptáſque quaſi manu fauces preſſere, vi tanta vt eliſa voce, & halitu pæne deficeret, donec ægrè tandem pronunciatum Ieſu nomen homicidas abegit: Læſis tamen faucibus raucedo diu manſit. Alias item noctu atrociter ab iis cæſus eſt, vt crepitu verberum, ſanctíque gemitu excitus ſocius in cubiculum ad eum accurreret, inueniretque reſidentem in lectulo, & anhelum: cum autem ſecundò rediſſet eodem plagarum ſtrepitu perculſus, vetuit Ignatius moueri quicquid tandem exinde audiret. Suntque hæc odij argumenta quo vt meminit præcedens liber, conteſtabantur dæmones, nullum ſibi hoſtem orbe toto eſſe Ignatio peiorem, hoſtili ſane barbarie tam ipſum, & illius famam, quam eius filios vexarunt.

Ioſepham Caſtelliam Gandiæ, morbi ſontici tenebat genus quo efferabatur in rabiem, & in ſe dentibus ſæuiebat, lacerandis inſanè carnibus propriis, aut ſi vetaretur, in eos morſum ſtringens à quibus vt arreptitiam coherceri neceſſariò oportebat; mali vero acceſſu ponente, tam alto mœrore ac tædio demerſa, tanto corporis totius, quaſi fuſtuario tuſi, cruciatu afflicta, & debilis iacebat, vt mouere ſe lecto biduum non poſſet. Annos ſedecim curam medicorum, remedia, & ſumptus, morbi peruicacia fatigarat, cum auditis prodigiis quæ Gandiæ anno illo 1601. S. Ignatius edebat, certo quoque ſe in eorum partem venturam ſperauit, ſi ei pro remedio ſupplicaſſet. Nocte igitur poſt morbi acceſſum quem paſſa fuerat, ſibi iam reddita, implorare viri Dei manum; exponere illi diuturnitatem, fœditatémque mali, miſericordiam flagitare qua mirè beneficus tam multos, etiam non ita egentes dignabatur. Huic precationi orationem dominicam, & Virginis ſalutationem in eius honorem quinquies ſubiecit, quæ vix abſoluerat recitando, cum fructum mox cepit petitæ intercesſionis: nam illa cordis deiectio, triſtitiæ, cruciatuum, languoris calamitas, recedentis acceſſionis conſuetæ reliquiæ, vanuerunt; ipſa perinde ſana, & libera, vt ſi nunquam antea ægrotaſſet, comitiali quidem morbo nunquam dum vixit correpta eſt. Ab hinc decimus ibat dies, cum torminibus colicis paucas intra horas in ſupremum adducta diſcrimen, probatum ſuo vſu remedium iterat, & S. Ignatio confiſa, recitatis vt ante quinquies, oratione Dominica, & Angeli ſalutatione ex templo vt antè integrè valuit.

XVII. *Gandia à morbo comitiali liberata.*

XVIII. *Puella linqui animo ſolita ibidem ſanatur.* Nec fuit minoris prodigij, puellæ annorum quindecim, eodem ferè tempore ac loco reddita valetudo. Huic in Gandiæ comitatu ex ſpectri cuiuſdam obiecti terrore, hæſit cordis ægrotatio tam fera, vt eam ab ſe, atque à ſenſibus abalienaret, cum horarum interdum quatuor, & quinque deliquio; rabie interdum, morſu manus proprias appetentem, ac principio quidem exerebat ſe quot hebdomadis mali furor, poſt iterum ac tertio; demum ita crebro, vt decies octies diei vnius ſpatio rediret, qualis fuit ſupremus eius morbi dies. Videns enim Luſtrica eius mater nunquam illi fuiſſe deterius, S. Ignatium lacrymis & precibus conuenit, cuius multa narrari prodigia audiebat, infeliciſſimam puellam, nullaque iam ſpe niſi cœleſti nixam eius commiſit bonitati. Quo puncto temporis cum iaceret collapſa, oculos aperit, aſſurgénſque admodum reuerenter, iubet ſedes poni duobus Patribus, quorum alter erat Ignatius; ab eo ſe ſibi redditam; ſe manu prehenſa erectam; ſe promiſſione illius factam certiorem comitialis morbi nunquam de cœtero reuerſuri. Credita eſt primum animo exerrare, at Sancti vultum, & habitum deſcribens, & valetudine in poſterum gaudens conſtanti, & integra, viſi ac miraculi veritatem cumulatè probauit.

XIX. *Moribundus oſculo chirographi S. Ignatij repente ſanatur.* Sub annum huius æui ſextum vocatus eſt in Societatem Hieronymus Fa conius Barcinonenſis, ſed compendiis domeſticis infatuatus parens Michaël Baptiſta, obſtare non deſtitit quoad negotium diſturbaſſet. Neutri tamen impunè res fuit: miſſus à patre Leridam iuuenis, faucium inflammatione corripitur, quam ex linguæ tumore, ac nigredine, lethalem medici iudicant, cum ex centum eo malo affectis, ſolerent vix quatuor ſanari. Edoctus periculum parens, faſſúſque non diſſimulanter veram mali cauſam; indignum ſe clamat qui viuo filio potiretur, quem rationibus terrenis familiæ, quàm Chriſto ſeruire maluiſſet; peccatum ab ſe vehementer dolet, poſcítque multis cum lacrymis ab S. Ignatio veniam, mira ſpondeus ſi ab interitu filium vindicaſſet. Inde citato Leridam peruectus incolumem offendit filium, & qua hora illum ſancto commendarat, eadem, & febrim extinctam, & faucium æſtum: cauſæ vero ignari medici, peritè ſtatuerunt non potuiſſe momento peſtilentem febrim conſtanter deſinere, ſtabulante introrſum mali origine, ſed hoc fore recidiui lethalis præſagium: viſa certè eſt beneficio exorato ſuſpendi morbi vis, potiùs quàm ſanari. Itaque duodecimo poſt die violenta febris accedere, ingraueſcere decimo ſeptimo, tumere pectus, ſpiritus via, pituita obſtrui, denique medici affirmare altera hora poſt mediam noctem, acceſſione decumana periturum. At Pater cui animo hærebat ratas fuiſſe quas fuderat Barcinone ad Ignatium preces; illas geminato affectu repetit, Societatis patres per nuncium rogat, ne grauentur eius Chirographum ad ægrotum deferre; quod cum penes priuatum eſſet, diu reperiri non potuit. Adeſt interim prædictum à medicis ſupremum diſcrimen, ſine pulſu arteria, ſudores frigidi, vicina mors, parens vltimum filio piè adprecatur, nunquam ab-

ſe

ſe poſtea reuiſendo. At ecce occurrit exeunti Sacerdos è Societate chirographum ferens tantopere antea requiſitum; redeunt patri ſpes, redit ipſe S. Ignatij fiduciam filio facturus, hortatur ab eo vitam petat, allatum ad hoc à Patribus eius chirographum; quod vbi Patres detexerunt, admoueruntque iacentis oſculo, reuiuiſcere puncto temporis viſus eſt, febris continuo abſceſſit, & cum ea quicquid exitium minabatur, ipſeque haud diu poſt lecto ſanus, & valens exiliit, verum ſuo doctus infortunio in rebus diuini obſequij melius ſapere.

XX. *Hydrops & alia ex oppilatione morbis S. Ignatij reliquiis repẽte ſanatur.*

Maria Bonnieria, Philippo & Anna parentibus Antuerpiæ nata, ſub annum ætatis vigeſimum, obſtructione viſcerum grauiter laborauit, quæ cum nullis remediis cederet degenerauit in ſcirrhos nulla iam arte curabiles, biennio toto inualeſcens morbus lecto affixit immobilem, ex quo tanta defectio virium, vt ne ori quidem manum valeret admouere. Accedebat crebra deſtitutio animæ, ad horas decem ac viginti, ſubinde etiam quadraginta; tumores præterea tibiarum, & ventris, hydropis indices; contracti genuum, & plantarum nerui; palatum interius vlceroſum, epigaſtri dolores peracuti, corpus omne ſparſo liuore maculoſum, ex quibus medicorum prænotio, vitæ illi ſpem reſiduam, in paucos dies contrahebat. Erat illi iam annos decem à confeſſione Sacerdos noſter, vnicum afflictæ tam longi ſupplicij leuamen. Hic motus quandoque diuinitus inſinuare illi fiduciam, & interceſſionem S. Ignatij, eamque vt efficacius poſtularet, aliquid illi ex eius reliquiis tradere, ſed hac lege, vt ſibi poſt dies aliquot redderentur. Cæterum qui confeſſario erga S. Ignatium hanc mentem, eandem ægrotæ indidit, ſed comparatione animi tam firma, vt ſtatuerit nec ante precando abſiſtere, nec prius reliquias reddere, quam voti ſe compotem videret. Erat Iulij dies 24. annus 1635. pater domum noſtram receſſerat; illa magno labore inuitis brachiis, id tamen adepta eſt, vt reliquias collo iniiceret. Tum ſublatis in cœlum oculis, Domine Deus (ſunt hæc ipſamet eius verba) quatuor iam annos voluntati tuæ morem gero, te per Sancti Ignatij merita ſupplex rogo, mihi quoque, vt ſemel morem geras, ſana ægrotantem, & ſpondeo quod vitæ reliquum dederis, me tuo cultui perfectè daturam, tu S. Ignati cuius ſola effigies dæmonem toties abegit, per has tuī ſanctas reliquias, obſecro, hunc etiam à me, vt morbum depellas. Poſt quæ horas quinque placidum in ſomnum obdormit, cum per octiduum moleſta inſomnia laboraſſet. Experrecta vero eſt, bellè & integrè valens, tam multiplici miraculo, quam multis ante cruciabatur malis. Surgit itaque abſque mora, Deo, & Sancto gratias actura, veſtes repoſcit ab ſorore pridem repoſitas, induitur per ſeſe, ac ſcalis numeroſis per ſe nullo adminiculante ad parentes deſcendit, terruitque illos aſpectu inopino, ſuſpicantes non illam, ſed eius animam ſimulacro veſtitam ſe cernere, quæ piacularia ſibi ſubſidia rogatum veniſſet. Poſtquam autem ex ea rei geſtæ ordinem didicere, incredibili ſua voluptate comitati ſunt illam ad exſoluendas cum illa S. Ignatio grati animi laudes.

XXI. *Ab hæretica dæmon expellitur.*

Quantum ſequenti prodigio gloriæ vera religio, tantum accepit dedecoris Caluini hæreſis. Editum eſt anno 1627. Oſtrogij Poloniæ vrbe, in luce totius populi: illic nobilem feminam, verum cum ſuis hæreticam inuaſerat dæmon, huius indicia linguarum varietas, latinæ, germanicæ, Rutheniecæ ac ſimilium, quibus interrogata reſpondebat, etſi aliud nunquam didiciſſet præter maternum idioma; ad hæc maxime occulta pandere, narrare quæ procul fiebant, vires prodere ſupra feminam haud paulo maiores. Itum ab hæreticis in conſilium ſæpius de illa ab hoſte liberanda, ſed eam prouinciam aggredi cum illorum auderet nemo, Societatis Patribus committi debere ſtatuerunt, rogaruntque Rectorem Collegij vt eam ſuſciperet: at is primum ex iis audire voluit, num extra dubitationem poſſideri eam à dæmone crederent; idque magno omnes conſenſu faſſi ſunt; quod autem qui omnium maxime inſtabat Rectori, Caluini eſſet tam inſanè tenax, vt malle ſe profiteretur in canem, aut porcum, quàm in papiſtam transformari; hunc deinde adortus; vos, inquit, quibus ritus Eccleſiæ ſuperſtitio ſunt, & exorciſmi deliria, quì fit nunc illa requiratis? fidene, an neceſſitate? veſtros accerſite prædicantes, qui mero Dei verbo tantoperè tument, ſuum huc Euangelium applicent quantum valent: adſint quoque Sacerdotes ſchiſmatici, experimini quid ij poſſint, ac tum demum nos adiutores ſuccidaneos habetote; id enim æquum eſt, non agnoſci modo qui ſint potentiores dæmonibus, verum etiam qui inferiores. Ad prædicantes quod attinet, reſpondent hæretici, artem illos neſcire curandi arreptitios exorciſmis. Quæ res ſi patribus ex animi ſententia cederet, habituros ſe Romanam fidem longè alio loco quam ante habuiſſent. Hinc domum ſubitur ad explorandum certius poſſeſſæ feminæ dæmonem, qui ſtatim de facili compertus eſt, nam vt aqua luſtrali, ex ritu Catholico eam Rector aſperſit, & de reliquiis S. Ignatij, clam ei aliquid applicuit, diſtorqueri mox, tremere, exclamare ſe Ignatij oſſibus cruciari. Quod autem Rectori hæreticorum ſanatio, quàm energumenæ eſſet antiquior, mandat ab iis proferri Caluini inſtitutiones, cum aliquot eius ſectæ libris, & dæmoni obiici, quos ille contra quam audacter expectarant, mirificè gratos, & iucundos teſtari, excipere, diſſuauiari; receptos vero ab Rectore, & incluſa latenter S. Ignatij effigie, denuo porrectos, furendo vlulandóque refugere, coactúſque fateri quid in iis timeret; quam tu, inquit, iis inieciſti imaginem S. Ignatij: quod ab hoſte promptum ita confudit hæreticos, vt eorum vnus inuidiæ impotens, bellè vobis papiſtis, ait, cum diabolo conuenit, & eum ex pacto circumducitis quo lubet: mouit ſtolida, & væcors interpretatio cuiuſdam ex Patribus ardorem, palámque compellans hæreticum, agite, inquit, conditionem æquam fero, precabor Deum, vt ſi quam profitemini doctrina vera eſt, in me tranſeat hic dæmon, & pro ſua rabie cruciet; ſin è contrario, vera eſt, certáque Catholica, idem ſubeat in vos, Veri hoſtis; & vel vna hora vos torqueat. Excepta conditio meticuloſo vniuerſorum ſilentio, & ab eorum

nemine

nemine admiſſa. Tantum ab iis Rectori ſupplicatum enixè, ſi quid ipſe valeret ad liberandam infelicem, ne id illi negaret. Promittit Rector ſe facturum, atque in eam rem, ieiunium tridui, largitionem in pauperes, flagellationes, & alia pietatis officia Collegio indicit, Patre interim vno arreptitiam ſubinde reuiſente, ad cuius aſpectum efferari ſemper dæmon & furere; contra, hæreticos adeuntes, vrbanè alacriterque accipere, nominaréque illos caros, & amicos. Sub hoc porro temporis, quædam vi & vltro locutus eſt dæmon, minimè omittenda 1. nempe Ieſuitis Oſtrogienſibus nullos ſibi eſſe inimiciores, ſeque id agere vt eſſent aliis exoſi, ad eorum labores ſuo fructu priuandos. 2. dein ſemel ab ſe tentatum, ignem Collegio ſubdere, cœpiſſéque iam famulorum ſtationem corripere, ſed reſtinctum prius quam poſſet illum occultare. 3. tentaſſe pariter patrum conclauia intrare, facturum quicquid valuiſſet mali, ſed illinc à Maria & Ignatio repulſum. Venerat condictus celebri exorciſmo dies, Virginis purgationi ſacer; locus Societatis templum, hæreticis diu fruſtra nitentibus, vt domi eorum priuatim haberetur: verum ſectæ illorum, debebatur hic in publicum pudor, & nouum hoc Catholicæ fidei, poteſtatis ſummæ aduerſus dæmones trophæum. Vincta mulier, multorum manibus in templum inducitur, ſtatuitúrque ante aram, B. Virginis, & S. Ignatij memoriæ poſitam, vbi rugitu horrifico populum, qui confertiſſimus ad ſpectaculum aderat conſternauit. Vibrandis in hoſtem exorciſmis, præmiſit Rector breuem ad omnes allocutionem qua illis acerbum ob peccata dolorem commoueret, inde fletus omnium communis, piique affectus, diuerſis multorum vocibus expreſſi. Compulſus dæmon effari, quis eſſet? cur eam feminam occupaſſet? diuque reſtitans, Ruthenum tandem ſe eſſe reſpondit; ab Ruthena ſaga in id corpus immiſſum, veneficio incantati fili quo ſertum floreum ligabatur, de more gentis à femina, capiti ornando impoſitum. Adactus iterum efferre cuius eſſet præcipuè poſt Deum virtute pellendus? multa fremens, ac frendens, denique Mariam, & Ignatium contemptim nominauit. Quare horas duas, exorciſmis ardenter incumbitur coram S. Ignatij tabula, & cum Beatiſſima parente Virgine in opem vocatur; cui ne qua fieret alicuius flagitio mora, impetrandam gratiam inhibente, iterato populus admonetur de peccatorum venia ſerio petenda, iterandiſque pro miſerabili femina precibus. Quod factum à populo contentis vocibus cum eſſet, correptam violento impetu ex retinentium manibus, dæmon ſolo allidit, ac velut mortuam, ſed penitus libetam, & ſanam relinquit. Paulo poſt enim ab circumſtantibus erecta, ante Auguſtiſſimum ſacramentum perducitur, vbi cùm vniuerſo populo præ gaudio lacrymans, eiurato Caluino, Catholicæ fidei nomen reſtituit.

XXII. *Cæca viſum recepit reliquiis S. Ignatij.*

Ioanna Clara ætatis annorum ſex & quinquaginta Maioricæ vidua, poſt acerrimos oculorum dolores, alterum amiſit, cui reparando dum medicorum adlaborant artes, paulatim alter extinguitur, ita vt noſtrum in templum ſe conferens, excæcaretur prius, quam ad templi fores perueniret, do-

inumque reditura viæ duce egeret. Quo die Sacerdos è Societate, illius frater conſolandi gratia, afflictam viſens, de S Ignatij oſſibus ſchidiam, eiuſque ſubſcriptum Epiſtolæ nomen ad eam detulit; iuſſaque tum ab iis qui aderant, tum ab ipſa ter Oratione Dominica recitari, ter Deiparæ ſalutatione, cæcis oculis reliquias admouit, quibus tanquam roſis, vt quidem ipſa ſentiebat recentibus, mirificè recreata, & ſenſu doloris deinceps caruit, & cœpit oculis iam vti; poſt vero precum earundem, & reliquiarum iterata applicatione facultatem videndi adeò integram recepit, vt ſi nunquam oculis laboraſſet.

XXIII. *Senis ex febri maligna ſanatus.* Ex tribus Luſitanis Romam vna profectis, Genuæ primus, Romæ alter, vt primum appulit obiere; tertius Paulus Caruallius adiutor iam quatriduum febriens, Senis ſubſiſtere cogitur; ad mortem niſi S. Ignatius adfuiſſet, parandam potius, quam recuperandam ſanitatem: enimvero Febris vehementer anhela præfocati cordis anguſtiis, malignitatem exeruit, & intendente ſe ſub noctem malo, lethalibus ſignis ſpem ſanationis medicis abſtulit, noſtris neceſſitatem iniecit admonendi fratris, vt ad mortem viciniam in procinctu ſtaret. Verum is interea quærit S. Ignatij num quod domi eſſet Chirographum. Allatum, lecto ſe attollens, magna veneratione ſæpius oſculatur; fronti, & pectori imponit; tum ad eum qui id attulerat, ſanus ſum inquit, & vitæ ſecurus, non vult P Ignatius ſuum hunc filium nunc mori. Cui ille occaſionem commodè hanc vertens ad ſignificandum illi propinquum diſceſſum, at ſi te inquit P. Ignatius in cœlo ſecum velit, (quod abeſſe videtur propius) an non libenter iturus ſis? tibi dico, ait, me ab eo ſanandum; nam ſi cæcam curauit feminam, quòd vni è noſtris ſoror eſſet, mihi filio ſuo vitam ſcilicet non ſeruabit? hac noua confiſus argumentandi forma, cordi chirographum apprimit, præſentiſſimum ſtatim morbi ſui antidotum; nam cum ante ab cibo abhorreret, cœnam iucundè, & appetens ſumpſit, noctem ſolidam quieuit, ac poſtridie valuit.

XXIV. *Ab chiragra, & carcinomate ſanata.* Maioricæ, crudeli chiragra Spes Caſtillia tenebatur, huic ad cruciatus aſſiduos, qui ægram interquieſcere non ſinebant, accedebat ſua quot menſibus doloris intenſio, tam interdum acuta, vt defectionem animi pateretur; iamque altera manu capta, eius vſum omnem amiſerat. Ad hæc vlcus pectori adnatum carcinodem chirurgis, & medicis minabatur, qui demum à curatione idcirco deſtiterant, quod & inutilem, & malo peiorem aduerterant. Quare humani iam inops remedij, interceſſorem apud Deum S. Ignatium adhibet, ſeque illi ex animo committit, ſpondens ſi per eum ſanaretur, nouendiali ſe precatione veneraturam ipſius altare. Aderat tertius à promiſſo dies, Auguſti nonus, anno 1601. cum ſe chiragræ, vlceriſque expertem, ac perſanatam mirata eſt.

XXV. Chij Theodora ſeptem circiter annorum græca, boæ papulis ſic deformata eſt, vt ei læuus efflueret oculus, vnaque expectatio omnis remedij. Aduenerant illuc recentes nuncij de S. Ignatio inter ſanctos adlecto, iſque ſancti

ſancti honor publicis lætitiis colebatur. Hic deformitatem filiolæ iniquiſſimè ferens mater,ſpem animo cepit,noui huius ſancti meritis emendatum iri. Pergit in Societatis templum, orat magno affectu, petit à patribus paucillum gozipij quo foret tacta S. Ignatij tabula, domum redux familiam conuocat, iubet votis communibus ſecum poſcere quod expetebatur; excæcato filiæ oculo gozipium imponit, promittens S. Ignatio cereum, feſtique ipſius annuam celebrationem. Poſt quæ amoto gozipio, en cernit oculum reſtitutum, & nihilo quam ante fuerat minus vegetum, & viuacem; auditque filiolam conquerentem quod ſibi tamdiu obſcuro tegmine preſſiſſet oculum, & prohibuiſſet à videndo: nempe cæcitatem vt poterat, ſic pueriliter explicabat.

Habent animi, vti & corpora ægritudines ſuas, cæcutiunt, obmuteſcunt, ſurdeſcunt, febriunt, & interclusis facultatum muneribus iacent immobiles, prout vltro ſe vitiis, & perturbationibus variis mancipant; atque haud paulo glorioſius eſt, & prodigij mirabilioris reuocare illos ad ſanum bonúmque habitum, quam humores corporum diſſonos, natiuo concentui reddere, & membra perdita inſtaurare: prorſus in hac parte admiranda omnino, & patrauit Ignatius, & pergit nunc etiam patrare. Erat Romæ in obſequio Vrſinorum miles, qui ex tibia confracta iacens, ſoſpitatorem optauit Ignatium; eius ergo ſubſcriptum Epiſtolæ nomen, affectæ parti vix applicuerat, & ecce vi pharmaci, quà minus putauerat, ſed quà grauius dolebat ictus eſt. Cœpit enim obortis magna copia lacrymis (à quo erat alieniſſimus) præterita ſcelera deteſtari, Deóque ſupplicare non iam comminutæ tibiæ oſſa committeret, ſed vitæ in poſterum erectæ greſſus ad ſalutem recta dirigeret. Gandiæ anno 1602. flagitioſiſſimam feminam adeo ſorbebat inueterata peccandi rabies, vt ne volens quidem, poſſe videretur ab impuro diuelli amaſio. Hæc S. Ignatij effigiem ad lectum appendere monita, repente ſic immutata eſt, vt exinde impurum exhorruerit criminis ſocium, nec eius conſpectum ferre deinceps potuerit. Ibidem alteri qui non erat integrè confeſſus lethalia ſcelera, quinque in mentem reuocauit, quæ ſua graui emiſerat culpa. Quadam etiam Italiæ in vrbe vbi multi ex noſtris dant literis operam, ſi quem mannæ nauſea vertiſſet ad repetenda Ægypti allia, moris fuit ex S. Ignatij reliquiis eius pectori apponere ad ſtabiliendum vacillans propoſitum, quo ſalubri iactu reualeſcebat vocationis primæ vigor, & cœpto itinere pergebant. Quo in genere plane ſingularis, fuit laici adiutoris correctio, Alfonſus Vela dicebatur; degebat in Collegio Baëzano; in deſertionem ita impudenter peruicaciam obſtinarat, vt inſanire magis ac furere, quam ſollicitari à dæmone videretur: deſertionis illecebra, quam craſſo capiti ſubtilem, doloſus hoſtis obiectabat; cupiditas erat, multas quotidie precationi horas tribuendi, ex qua illud facilè ſequebatur, vt domeſticæ operæ quicquid inſumeret temporis iacturam arbitratus, vel exilis meriti laborem; impatientiſſime id obiret, ſuo ergo vnius vſus conſilio, & fallaci ſerpentis deceptus ſibilo,

XXVI. *Varia animorum ab eodem ſancto miracula.*

Adiutorem ad deſertionem obſtinatum, præſentia ſua obiectu reuocat.

ſibilo, pro afflatu diuini ſpiritus, S. Franciſci Ordine reformato Societatem mutare conſtituit, in idque animum vſque adeò fixit, vt rationes, non dicam expendere, ſed ne auditu quidem vellet admittere, quibus illum periti diuinorum, & amiciſſimi, ad artes dæmonis introſpiciendas inducebant; dæmoni ſcilicet, ſi excuſſum ex Societate in qua locatus à Deo fuerat, ſemel in alium ordinem, fucatæ quietis illicio traxiſſet, non defuturas alias quibus illinc item cum euerteret plauſibiles ſtrophas. Scribit ad Præpoſitum Generalem animi tædia in Societate, nouóſque ad alia impulſus: ſibi ratum eſſe ac deliberatum tranſire in Ordinem in quo mens diuinis vacaret tranquillius; proin ſibi facultas concederetur abeundi. Sub hæc neque regulas videre, nec vitam legere ſancti Fundatoris, ſed exterminate cubiculo vtraque, & eorum loco in lectitandis B. Franciſci annalibus totus eſſe, audito quin etiam vel S. Ignatij nomine, ſubſultare illi ſtomachus, & moleſtè ferre. Illas porro tot diei horas vt pronum illi erat, tantum abeſt orando inſumeret, vt nec matutinæ meditationi ſtatum tempus cum aliis daret. Quare illum Rector qui cum externis tunc confabulantem animaduerterat, ex eo petiit; cur ipſe qui ſtudio prolixius cœteris orandi dimitti volebat è Societate, ne tantum quidem quantum cœteri oraret? quo ille monito indignatus retruſit in cubiculum ſeſe, & proiecta veſte, cannabinam induit, ſiſtenſque ſe Rectori, ait ex quo Romam ſcripſiſſet ſupputatis diebus, non ambigere ſe, quin ſibi facultas abeundi iam eſſet expedita, & hæſurum ſe quidem in Collegio dum eſſet perlata; verum haud alia conditione quam ſeruorum, quæ tandem hominis intemperiæ potius quam tentationes, patres qui aderant illius miſeratione commouerunt, inter quos fuit cui validiſſima ad figendam inſtabilitatem pondera expendenti, ſuccurrit animus, curandum S. Ignatio illum committere. Igitur velut phreneticum, & medicis ac remediis dementer iratum S. Ignatio commendat, tum rogat miſerum, ne grauetur ſaltem nomine gratiarum, Pater, & Aue quotidie in eius honorem recitare; quod etſi perleue non leui tamen negotio ex eo obtinet, nec mente meliori quam ad flagitantis importunas preces ab ſe amouendas. Recitandi promiſſo ſatisfacit illo ipſo die, ſed ita contemptim, vt eſſet pœna quam gratia dignior. Emolliri ſe tamen illicò miratur, & proteruum illud ac inſolens obſtinatiſſimæ leuitatis remittere, cui mutationis initio plurimum iratus: precum vice quas iterare debuerat, ſibi ac precibus quas recitauerat indignatur, tentátque omni modo retundere motus illos quos videbat ad meliora conſilia tendere Verum quantumuis, & ſecum rixatus, & cum Deo luctatus, nunquam potuit animum ſedare, nec auertere ab Societate qua ſe magis ac magis affici dolebat, ferebatque adeò impotenter, vt nocturnæ quietis momentum caperé non poſſet. Surgens itaque in hortum proſilit, ad laxandum ſub dio pectus iactatione incondita, & clamoribus inſanis, cum ecce tibi lucis pulcherrimæ circumfuſus ſplendor medium illi Ignatium exhibet, ſic vt poſſet illum manu contingere. Viſi huius ſubita ſpecie confuſus, iamque alius à

primo.

primo. Hanc,ait, Pater ſanctiſſime Itáne?& pro recitato ſemel, Pater,& Aue, tantum mihi abs te gratiæ ac boni ? ad quæ Ignatius, fili mi, intulit, paruo contentus ſum, & ſereno intuitu,miréque beneuolo dignatus, videri deſiit: atque hinc Alfonſus humi prouolutus gaudens,& lacrimans noctis reliquum exigit. Mane aduolat ad Rectorem, poſtulationes damnat ſtultas, & fatuas, quibus tam proteruè Societatem fatigaſſet,quas deinde pœnis vltroneis grauibus eluere ſategit, quoties vero in poſterum, obiecta ſpecies,& S. Ignatij verba in mentem redirent, toties in lacrymas totus ſoluebatur.

Ioanni Parentio Mutinenſi, annorum duodecim, puero, cruentæ excreationis labor, tabidæ febris, & medicaminum diuturnus, biduum vitæ reliquerant, vt quidem medici diuinabant, credebarúrque quantocyus animam acturus, cum à patruo ſuo Societatis Sacerdote inuiſitur,docetúrque votum Ignatio ad ſeruandam vitam nuncupare. Ille, promitto, inquit, Beate Ignati, ſi per te incolumis euaſero, & Deo placuerit mentem religioſæ vitæ mihi inijcere, me Societatem initurum. Interea Romam ad ſepulchrum tuum, beneficij monumentum ex argento miſſurum. Verborum hic fuit, & mali finis. Moritur febris, redit corpori vigor, ſurgit paulò poſt cum ſodalibus pueris luſurus. Eidem cum triennio poſt cœnanti ſpina faucibus tranſuerſa intercluderet animam, mater intuens ſingultantem, remedio quo nullum habebat præſentius ſuccurrit. Fauces ſignat reliquiis S. Ignatij, adoleſcens mente Ignatium inuocat, moxque geſtiens exclamat mater, ſpinam S. Ignatius, & periculum abſtulit, & abſtulerat reuera, nec enim aut illam eiecerat, aut deglutierat iuuenis, reperiri tamen diligenter quæſita non potuit. XXVII. *Febri tabido ſanatur.*

Campi Gaiani ruſtica puella in agro Mutinenſi, primum phrenitide, poſt mente quoque omnino capta eſt, atque vbi furor eam inuaderet, egebat cuſtodia diligenti, ne manus aut ſibi, aut aliis inferret. Huius vicem dolens Mutinenſis Matrona, vſque prudenter interuallo, quo mali acceſſus reſederat, hortatur, vt ſemel quotidie oratione Chriſti, & Virginis ſalutatione S. Ignatij merita veneretur,ſeque ad hoc præſtandum quamdiu viueret, voto apud Deum obſtringat : vouet illa, ſeu mater potius præſtituram ſe votum pro illa ſuſcipit:demum à matrona reliquiis S. Ignatij ſignata ita conualeſcit, vt nihil exinde phreneſeos, aut emotæ mentis prætulerit. XXVIII. *Stulta, menti reſtituta.*

Gaſpar Mareſcanius, Catanzari pauperum patronus, duobus filiis tutelarium ciuitatis indiderat nomina, Fortunati, & Vitaliani; tertio, ſi hunc ſuſciperet, nomen ſeruabat Irenei; inter vrbis præſides tertij. Cum autem vxore partui vicina è noſtris adiutor fortè domum intraſſet, illa tertium hunc partum ei plurimum commendauit, vt felicem à Deo impetraret. Frater preces modeſtè pollicitus, ſignificauit S. Ignatium in fortunandis partubus eſſe mirabilem, illum inuocaret, ſponderétque ſe, ſi foret maſculus Ignatij nomine dicturum, niſi quid ſecus forſitan decreuiſſet Promittit paritque feliciter, & ex promiſſi fide infantem vocat Ignatium ; pater XXIX. *Reſpondet infans velle ſe vocari Ignatium.*

flocci pendens promiſſum coniugis, appellat Ireneum, lis inter eos longa, & pertinax, iſto pietati pugnante erga præſidem vrbis ſanctum; illa promiſſæ in S. Ignatium fidei, neutro mutuis precibus, aut rationibus, inuicem concedente, ac ne conueniente quidem in vnam gemini nominis impoſitiorem, cum in ea vterque primo loco ſanctum ſuum vellet nominari. Tandem igitur ad hoc deuenitur, iocone, an maiore inſtinctu dubium; infans ipſe litem decideret. Quare ad eum pater, nunc demum fili mi! dicito, ait, qui velis vocari, nondum verba conari puſio cœperat, nec cœpit niſi poſt aliquot menſes, mox tamen patri diſtinctè reſpondit *Ignatius*, ita litem pro matre, & S. Ignatio diremit.

XXX. *Moribbũus S. Ignatij imagine ſanatur.* Ferdinandum Pratellum de Mendoza, Marchionatus Lombaienſis adminiſtratorem, ducis Gandiæ quædam negotia Valliſoletum euocarant anno 1603. illic peſtilens febris eum lecto affligit, quam fore lethalem archiatri ex eo ſtatim augurantur, quod purgatione iam triplici nihil remitteret, & ei domandæ fracta viribus natura non eſſet. Sacro erat viatico, & oleo munitus, iamque triduum cibi expers, ſtupidus, & ſemimortuus iacebat; cum ad eum defertur S. Ignatij imago, vitæne exorandæ, an ad mortem parandæ haud ſcio: certum eius aſpectu quicquid ſupererat animæ in precem collegiſſe, qua ingenti affectu ſanitatem ab eo petiit, & eius illicò pignus tulit; nam placidiſſimo captus ſomno poſt horas aliquot cibum ſumpſit, conſanuitque tam integrè ac robuſtè, vt poſt quintum diem, iter repeteret, & ſæua hieme per montes, Valliſoleto Valentiam, nouem dierum ſpatio perueniret.

XXXI. *Mamillæ dolor repente ſanatur.* Ioannam Pignatelliam ducem tertæ nouæ, Caroli Aragonæ, ducis Caſtriuetrani viduam, cruciabat periculoſus mamillæ tumor; exibat iam menſium quatuor exquiſita, ſed inanis, & caſſa curatio, nec detumeſcebat, nec molliebatur, & eò increuerat, vt ad quemlibet motum diſcerpi ſibi viſcera crederet. Humani ergo inops præſidij, diuinum ab S. Ignatio requirit, eius à matre Hieronyma Columna effigiem accipit, eius auxilium flagitat, & ecce illo ipſo quo id egerat die mamillæ tumor, durities, dolor, penitus euaneſcunt.

XXXII. *Puella lemnrum infeſtatione liberatur.* Vincentio Callo tormentorum muralium Melitæ libratori, filia erat circiter nouennis. Huic menſe integro ludos in ſomnis faciebant miri promiſſores, magnáſque illi ſpondebant diuitias. Quod illa poſtridiè narrabat parentibus, & promittentium habitum, ac lineamenta ſeorſum ſingulorum (erant enim iidem perpetuo) deſcribebat; cœpere exinde poſt illum menſem, interdiu quoque ab ea videri, vnus primum, poſt duo, dein multi ſimul, & in iis etiam feminæ, quos probè illos eſſe meminerat, qui ſibi toties in ſomnis adſtiterant, & ſuo quiſque nomine notabantur Ioannis, Bernardi, & ſimilium; iis item quibus antea promiſſis lactabant ſimplicem; fore illam, ſi modo annueret Melitæ totius ditiſſimam, prouehendam in ſummos honores eius familiam; haberé ſe defettis in templis auri copiam, & gemmarum; hæc illi ab ſe omnia ſeruati: Præter Spem (erat

puellæ

puellæ id nomen) domi hos hoſpites videbat, audiebátque nemo; quanquam ſe nimium apertè, adeſſe indicabant, allatis puellæ munuſculis quà pecuniarum, quà fructuum, & iſtiuſmodi aliis, quibus admittendis, vel adeuntium acceſſui, principio cautior, verita ne deciperetur; paulatim denique aſſueuit, & ſecuram præſtabant cum dicerent, quòd ab ſe metuerer nihil eſſe; ſe quoque, vt ipſa, Dei opus à Deo conditos; penes ſe theſauros ſubterraneos eſſe, quibus illam eſſent ditaturi; templa vnde illos effodi oporteret, eſſe S. Catharinæ de Turba, S. Sophiæ, & S. Andreæ. Confectum iri perfacile ſi eorum in altero, gallina mactaretur alba, in alterum mel importaretur, in tertium piſcis. Pergebántque nefarij lemures conſpici, blandiri, afferre munera; etiam ſemel, ficus menſe Ianuario recentes; imò ſæpius ruri menſam inſtruebant, accumbebant, cibis coram velut ſenſim abſumptis, haud ſecus ac ipſa edere videbantur: poſtremo etiam ortam in eius capite vomicam, malagmate ſanarunt. Tenuítque biennium ſcelesta fabula, patre quòd filiæ nihil inde damni accideret, pro re iocoſa perperam id habente: nam vt ſibi quoque ſpectabiles fierent cupiuit, ac per filiam petiit, ſed triſtem repulſam ab iis tulit, non poſſe quidem tunc ab eo videri, fortaſſis tamen ſub mortem videndos. Erat Puellæ domi clericus frater, qui Sacerdoti ad aram quotidie miniſtrabat, ex tota familia hunc vnum ferre non poterant, vbicumque is ſuperueniſſet fabulantibus cum puella, impuri ora diſtorquebant, & ſannis deformibus ſpernebant. Quibus indiciis, (& quod puella iam adoleſcebat, ſuſpecta patri deinceps hæc amicitia eſſe cœpit, incertúſque an eſſent homines qui videri nollent, an dæmones qui vellent aſpici, vtcumque ij forent ſtatuit domo abigere, primóſque ab arte quam profitebatur, ducens exorciſmos, catapultam multis glandibus egregiè armat, tum filiam iubet, cum primum redirent, & cum ea in horto ſub arbore vt conſueuerant ſederent, condictum ſibi ſignum dare. Adſunt de more, ſed irati, vultuoſi ac multum queruli de infenſo parentis animo in tam beneficos, & amantes, clauémque tendendæ catapultæ quam ſuffurati fuerãt oſtendunt. Ex quo tandem pater liquido cognouit hos eſſe ſpiritus, reque Sacerdoti, vtcumque indicata, domum ab eo exorciſmis, ſacríſque precibus expiandam curauit. Quod is dum obiret, inclamantes ſe lamentabiliter dæmones audiebat puella, heu! Spes heu! cernebátque cum impetu in ſupremam ædium partem procurrere, inde in hortum ſe dare præcipites. Ibat iam annus 1603. & Zurriccum in pagum vbi hæc gerebantur miſſus venit ex noſtris Sacerdos ad conciones Maioris ieiunij; huic puellæ parens totam ab ouo retexit hiſtoriam, & moleſtiſſimam exponit filiæ, domúſque infeſtationem. Cui noſter ante omnia auctor eſt, ſacra confeſſione tum animum purget, tum præcipuè filia, quæ iam ætatis agebat vndecimum. Huic vero deinde S. Ignatij effigie tradita ſerio præcipit, eam lemuribus, vbi comparerent, confeſtim exhiberet, iuberétque illos faceſſere, nihil ſecum illis in perpetuum eſſe velle. Fecit animoſè quod imperabatur, maligni ſpi-

ritus ad primum imaginis conſpectum, horrendùm fremere, ac vociferari, dira omnia iactare, imprecaríque Ieſuitis, & peiores diabolo dicere, fuga demum ſe tenebris condere, auſi tamen poſt paulum reditum tentare, longe alij videri voluerunt, nempe humanam exuti laruam, monſtroſa ſpeci. , cornutis frontibus, ignem ore proflantes, quos illa denuo S. Ignatij ſubito prolata effigie ſic ab ſe abegit, vt nunquam ſe illi quamdiu vixit ſpectandos dederint. Verùm formis eorum immanibus quaſi ſiderata menſem vnum infirma iacuit, ipſaque familia multis deinceps calamitatibus id peccatum luit.

XXXIII. *Captus pedibus, & cruribus ſanatur Monachij.* Sub annum 1628. Graffio quidam, annorum tredecim puero, contractis obduratíſque crurum neruis, carne ac ſuris oſſium tenus exſiccatis, etiam pedes tranſuerſim in globum obtuſi ſunt, ita vſu eorum captus, genibus ſolis, & manibus reptabat, ſuas ponè trahens inutiles tibias; ſic miſerabiliter affectus Monachium in Noricis ex pago ſuo vicino perductus eſt; illic egit ſex menſes mendicans, dum eius miſertus neſcio quis, narrauit aliqua non pridem ab S. Ignatio mirabiliter edita, ſuaſit ad eum confugeret, expectationem mouit ſanitatis ab eo exorandæ, aurem præbet monenti, ac ſtudium mendicus, maximè poſt quoddam de eo læti ſomnij omen, vouet ſe ſpatio hebdomadarum trium, quotidie altare S. Ignatij, noſtro in templo aditurum, & recitaturum illic roſarium Virginis; incipítque ſtatim quod vouerat exequi. Trahi ſe curat ad templi fores, inde manibus nitens adreptat ad Sancti altare; inſtaurat votum quod nuncupanerat; confitetur; ſacræ menſæ accumbit; precatorium roſarium pie orans exſoluit; & ſentit interea reualeſcere ſibi crura, diſtendi neruos, redire & euolui pedes. Experturus itaque an poſſet conſiſtere, orantis ibidem feminæ vt aſſurgeret, manum rogat; ſed eo ſubſidio iam tùm ſanus minimè indigebat, conſtitit firmus, ſecurè ac liberè ambulauit, Deum laudans, & agens Sancto Ignatio gratias, magno populi ſpectatoris, & teſtis concentu, & applauſu.

XXXIV. *Aliud ibidem ſimile præcedenti.* Triennio poſt, ibidem aliud editum, non minus illuſtre præcedenti Erat Anna VVolfſteberin annos nouem, & decem nata, pede altero plane inutili, & in oppiduli ſui noſocomio vtcumque victitabat, huic S. Ignatius Ieſu nomen manu altera geſtans, altera vero librum, Sacerdotis ornatu adſtitit; hunc enim fuiſſe, viſum referens intellexit, cum ante quis eſſet Ignatius nunquam ſciſſet. Vnde optimè coniecit non eſſe inaniter hanc ſibi obiectam ſpeciem, nec tantum ſpectaculi gratia, ſed offerendæ potius ſanitatis, ad eam petendam ſupplicem animum conuertit, promiſítque ſe ad eius altare formam cerei pedis appenſuram, & ſacrum ſemel curaturam. Sed enim miſellæ, cum vix mendicato victum in diem colligeret, voti fidem per menſes aliquot non licuit liberare, præterquam quod diſtabat Monachio milliaribus aliquot, nec valebat ſe illò conferre, nec præſto aderat à quo duceretur; aliquando tamen ſibiipſa vim faciens, tentare iter aggreditur, trahítque ſe ingenti labore, piæ comitis brachio ſubnixa, donec

vlterius

vlterius non valens, in publicam viam ſe abiicit, vnde illam caſu prætereriens ruſticus, ſublatam in carrum, Monachium vehit, & pro templi noſtri foribus deponit. Ingreſſa tunc quidem ſat habuit ſe ſancto ſiſtere, & aliquid olei quod ei ardebat in lampade petere, quo mortuum pedem inungeret. Die poſtero reuerſa, ritéque confeſſa, rei ſacræ adeſt, ſub cuius exitum, probare placuit, num ſuus pedi vſus rediiſſet; duarum igitur quæ ſimul aderant manibus in pedes erecta, vſque adeò valuit, vt omiſſo ſubalari fulcro ad ſacram Euchariſtiam proceſſerit ſola, ſuumque ſe bellè ac integrè ſana, in pagum retulerit.

XXXV.

Sagæ quatuor cum ſuis dæmonibus ex Panormitano Collegio S. Ignatij aſpectu fugantur.

Regebat Panormi Collegium anno 1574. Paulus Achilles magnis vir dotibus, & ſanctimonia; iſque tum per ſe eximiè, tum per ſuos, conuerſioni animarum magnis progreſſibus incumbebat. Hæc damna rei ſuæ inferri pati non potuit Dei animarúmque hoſtis, vindictam adornauit qua nulla poterat deteſtabilior. Sagas quatuor meretrices inſtigat, vt ſe concordi nequitia, ſuo quæque ab dæmone intra Collegium importandas curent, omnéſque flagitiorum artes expediant ad labefactandum alicuius pudorem. Nocte igitur quadam in Collegij aream ſimul inferuntur; inde in ſummos gradus quâ porticuum aditus ad cubicula inducit. Illic occulta vi defiguntur, repellente magno impetu infames furias, quoties progredi conarentur; exſtimulabant illæ pegaſos ſuos amenti rabie, videbantúrque illi ad perfringenda obſtacula conniti; verum, vt olim prophetam belluinum, ſua docuit aſina; ſic ſceleroſas veneficas, vectores ſui capri docuerunt, maiori ſe potentia retro agi, quam nec vngue tranſuerſo valerent tranſilire, ſi vel vna quæque ſexcentis dæmonibus potentiſſimis inſideret. Ita deriſi ſpretíque paredri ſuas in proſtibula amicas reportarunt. Sed earum vnam vt forma, ſic turpitudine & impudentia cœteris præcellentem, indignatio inceſſit tentati fruſtra apud nos facinoris, cui nullum alibi impedimentum eiuſmodi obſtitiſſet: integratura nefarium crimen, ſacrilegis apud noſtros confeſſionibus, molitur cum iis falſa pietate, amicitias in ſcelus faciles, vt cum denuo in Collegium referretur, clandeſtinum illic receptorem in promptu offenderet. Verum ne hac quidem via quicquam egit: Quamobrem eandem iterum aleam quatuor furiæ repetunt, reuehuntúrque in Collegium ab ſuis dæmonibus intempeſta nocte, penetraturæ ſe in cubicula ſi poſſent. Vix intra ſepta peruenerant, cum S. Ignatij occurſu veluti fulguris, luce terribili ſplendentis, impuriſſimum choragium diſſipatur, nec voce opus, nec manu fuit ad indicendam fugam dæmonibus: primo Ignatij adſpectu exire præcipitant, & ſuas ſecum aſportant veneficas. Harum poſtea vna ad frugem reducta, rem, vt à me narrata eſt referebat, confirmabátque diſtincta minutim eorum recenſione quæ in Collegij atrio, & ſcalis viderat.

XXXVI.

Lethale vulnus adiutoris egreſſi ex Societate repente ſanatur.

Admiſſus eſt Hiſpali adiutor laicus in Societatem, vt vero ſolet bonum abſens quæri ardentius, quam partum ſeruari, ſenſim intepuit prima illa in Deũ pietas, vt neceſſe fuerit iuuenem vltra legitimũ biennium probare, priuſquam

quam votorum nuncupatione adſcriberetur in Ordinem; qua ille offenſus medicina, tanquam iniuria, retrorſum abiit, ſignificatione minimè obſcura, religionis ſolo, quam leuiter hæſiſſet. Siue autem familiarium oculos non ferens, ſeu lucri fame, Indiam petere decreuit; & iam cum Nauarcho tranſegerat, expectabátque proximè conſcenſurus, cum ecce à tergo tranſuerberatur pugione; manu, tantum abeſt inimica, ſed eius quem nunquam nouerat: cultus enim, & habitus ſimilitudine errauit in eo homicida, capitalem falſo hunc eſſe arbitratus, quem repoſitum animo gerebat inimicum. Adeſt extemplo confeſſarius cum chirurgo, plus ille neceſſitatis inuenturus, quam hic ſpei: confeſſionis, & viatici ſacris myſteriis procuratur; tum ad medicationem venitur vulneris, cuius vbi locum, & altitudinem explorauit chirurgus, facilè intellexit nihil ſibi quod illic ageret reſtare; ne tamen nihil egiſſe videretur, vt poſtmodum faſſus eſt, albumen plagæ illitum adſtrinxit, & Sacerdotibus animandum ad mortem Chriſtianè obeundam reliquit. Inter hæc infelix nimis gnarus ferrum longè alia vibratum manu, ab ea quæ vulnus fecerat; totus erat in culpanda ſua, lugendáque volubilitate, cuius præter acerbiſſimum dolorem, & pœnitudinem nullum caperet fructum, iam iam moriturus. Se quidem ſi vitam, diuinæ bonitatis miraculo retineret, iurabat illam Deo & Societati in perpetuum redditurum. Ad hæc S. Ignatium quamuis ſeriùs agnitum, patrem nihilominus appellans, mira polliceri ſeruitutis æternæ obſequia; rediturum ſe domum mercenarij, ac mancipij titulo, non filij iure; indignum ſe tam dulci nomine; flens, dolens, ſupplicans, noctem illam traduxit quæ illi ſuprema credebatur. Dedit ſanctus precanti aures propitias, flexúſque miſericordia, non vitam modo ſeruauit morienti, ſed repentinam contulit ſanitatem; mane de illa mortifera, altéque dorſo infoſſa plaga nihil comparuit præter inductam cicatricem, teſtem vulneris perſanati. Hac duplici animæ, & corporis valetudine donatus, ex promiſſi fide, Societatem diuturnis tum precibus, tum ſui experimentis repetitam, tandem obtinuit.

XXXVII. *Dolore capitis & oculi liberatus.* Bartholomæum Conteſtium Maioricæ chirurgum diſcruciabant capitis dolores tam feri, & crudeles, vt amentis inſtar volutaretur humi, & rabie percitus videretur: alterum deinde oculum inflammatio vrebat tam intolerabili tormento, vt (quod poſtea iuratus aſſeruit) chirurgi ſodalis peritiſſimi opperiretur in vrbem reditum, ad eum radicitus eruendum; tenebris interim conclauis inter defectiones animi ſe clauſum tenebat, lucem quamlibet tenuem deuitans, quòd ſanum etiam oculum ex affecti conſenſu vexaret. Illic neſcio quis officioſus conſolator, mœrentem inuiſens, ſpem facit leuaminis de cœlo, narrat quantis S. Ignatij gloria clareret miraculis, nominatim vero applicitum ſubſcriptionis chirographum, quàm præſens eſſet morborum medicina. Mittit abſque mora qui enixè rogent vt ad ſe deferatur; curritur, defertur, & tam præſens ſecum ac ſubitum remedium inuehit, vt eo vix in cubiculum illato, omnis planè oculi, & capitis

pitis dolor euaneſceret; in lucem prodit iam oculis gratam, cibum ſumit, quem auerſabatur prius. Beneficij gratias ſancto agit, & noſtris chirographi. Ægrè ab ſe illud amouerat, cum mali prima vis tota denuo repente ingruit; reuocatur de via qui chirographum referebat, recipitur, adhibetur, morbus omnis difflatur; quas eaſdem vices toto quatriduo toties probauit, quoties ab ſe chirographum abſtulit, donec tandem illud repetentibus patribus, valetudinis ſecurus reſtituit.

Huic ferè geminum euenit in Colomna Correia item Maioricæ quoad cruciatus capitis, & alterius oculi, quem ſubinde credebat euulſum ſtirpitus; ſed malo inſuper cæcitas acceſſit; cum referente aliquo didicit quod ante biennium in Conteſtio factum narrauimus, impetrato igitur chirographo, adhibitóque ad oculum, cæcitatem vnà omnémque alium dolorem depulit. XXXVIII *Simile præcedenti.*

Ante hos Romæ iiſdem in morbis virtutem chirographi ſenſerat Olimpia Marina tam immani tormento capitis extra ſe poſita, vt continenda eſſet vinculis, ne ad parrietes caput allideret. Hæc item chirographi, contactu triplici, ſic perſanata eſt, vt è veſtigio,& febris qua detinebatur,& capitis dolor abſcederet. XXXIX. *Simile item Romæ.*

Sed adeò multa ſunt hoc ſolum chirographo prodigia diuinitus edita, vt iuſtum volumen poſſint conficere: nam puella cæca Valentiæ, lumen eius attactu recepit; & quidam ibidem ex miniſtris aulæ primariis vertiginem diſcuſſit, quæ poſt ſex menſium irritam medicationem degenerabat in apoplexiam; & Madriti è Societate Ioannes Rojas, torminibus ſtomachi periclitari de vita ſolitus, illius tactu ſic valuit, vt ad confeſſiones in templum ſtatim deſcenderet; & è noſtris item Martinus Gardius, diuturnum dentium dolorem momento diſſipauit; & Domnus Ioannes de Aquilera Toleti Charruſianus ex neruorum contractione crure altero captus; ac Michaël Gloſiùs S. Martini prope Heſdinium Abbas ex præmonſtratenſium Ordine, brachiorum & crurum paraysi, eiuſdem remedij mirabilitate ſanitatem adepti ſunt. XL.

Verum vt alia taceam, quæ habentur in actis ad ſanctitatem Ignatij probandam confectis, vnum addam exempli quam prodigij non minoris. Romæ Sacerdos è Societate concionibus & fama notiſſimus à nobis diſceſſit, abeundi cauſa ex iis fuit, quæ perſeuerantis conſtantiæ iactura puniuntur. Hic anno ſeſquimilleſimo nono, & nonageſimo, altero oculo grauiter laborans, tandem illum amiſit: conuenit illum officij gratia adiutor è Societate, qui S. Ignatij admoto chirographo mira conſueuerat patrare: Optauit ægrotus huius quoque beneficij fieri particeps, cæcoque oculo chirographum appreſſit, ſanctum rogans, vt lucem redderet; ſed euentu rogantis commerita, non preces ſecuto, poſt amotum chirographum, altero etiam quem ſanum habebat oculo, cæcatum ſe comperit, ſancto arbitror id volente, vt ea cæcitas excæcati animi collyrium fieret. XLI. *Concionator è Societate egreſſus S. Ignatij chirographo oculum amittit.*

Michaël

XLII. *Ex lapſu moriturus ſanatur anno 1600.* Michaël Hokolzerus in Collegio Sallienſi æditùus campanariæ turris ex culmine in præceps ruit, & mirum tam alto alliſu non fuiſſe ſubito extinctum: attrito tamen grauiter corpore, capite ſaucio, & emortuis ſenſibus in proximum lectum coniicitur. Chirurgi, vt caput hiare conſpiciunt tot, ac tam lethalibus fracturis, & ex valido afflicti cerebri recuſſu conuelli hominem ſæpius, pluſque vicies breuiſſimo tempore epilepticis affectibus corripi, vitam illico deſperant. Sacro itaque oleo vngitur, magíſque de mortis quàm vitæ præſidiis illi proſpicitur. Succurrit nihilominus Patri cuidam, vt S. Ignatio illum commendaret, cuius effigie capiti iacentis pie impóſita, cum domo vniuerſa quæ tanquam morituro ſuis precibus aderat, eum à S. Ignatio petit, fuitque illicò rata petitio. Redit ſenſuum vſus, mónetur ſanctum inuocare; interrogatur num eius imaginem agnoſcat? Ego vero, inquit, hanc probè agnoſco, ſed alia ſpecie, ac multo illuſtrius illum vidi. Quonam autem modo tametſi neſcitur, at ſcitur quamprimùm valuiſſe, nulloque in poſterum ruinæ illius ſenſu ſolita miniſteria integraſſe.

XLIII. *Grauiſſimè ægrota viſa S. Ignatij ſanatur anno 1598.* Reffredam Floſiam Duaci in Belgio natam, morbi diuturnitas vix iam curabilem fecerat; cumque indormiſſet, duos videt in ſomnis Societatis cultu Sacerdotes, quorum alterum ſatis norat Maximilianum Capellium, quo dum is viueret, à confeſſionibus vſa erat; alterum quis eſſet ignorabat. Maximilianus accedens propius, vides, ait, iſtum qui mecum huc venit, is eſt Pater Ignatius, proin ſi quid eſt quod à Deo velis, illo vtere precatore, certóque, quid vis impetrabis? Hic virgo pridem S. Ignatio imprimis addicta, reſpondit ſe tantum optare temporis, quantum ad componendum negotium ſat foret, quod alioqui ſe tunc moriente peſſum ibat. Quæ dum diceret attendebat defixis oculis, ecquid optatis Sanctus annueret. At is placido vultu, & ſilens annuit, manúque bene adprecatus abceſſit. Excitata Virgo talique ſomnio mirè læta, multo effuſius gauiſa eſt cum ſe voti compotem aduertit, lecto enim ſurgens inopino conſpectu familiares territauit; quoad recenſita miraculi ſerie, cum iis Deo & & S. Ignatio laudes meritas perſoluit: ipſa non modo conualeſcens, ſed primis viribus redonata, domeſticas operas repetiit.

XLIV. *Nauis manifeſto naufragio eripitur. Anno 1601.* Soluerat nauis S. Thomæ Philippinas verſus magno militum, & vectorum numero, inter quos nonnulli è Societate. Poſt duorum, & ſexaginta dierum nauigationem, comparet terra quam arbitrati ſunt nautæ caput ſpiritus ſancti eſſe. Hanc tempus obortis nebulis per obſcurum oculis eripit; inde mari torrente in incertum abrepti, deferuntur in locum ſcopulis, præterquam à puppi circumſeptum, ex quibus nauis, duabus iiſdem quà ſe induerat faucibus, nulla velorum, & venti diſpenſatione, eximi potuit, pertinaci aura ſemper in ſcopulos ad certum naufragium repellente. Nox inter hæc ingruens, in anchoris, ad metum; in votis ad Deum exigitur, iamque illuxerat, cum tempeſtatis aucta violentia proximum exitium indicebat. Quare datur tormento ſignum ad reuocandum nauigium quod plagæ explorandæ

randæ cauſa dimiſſum fuerat, vt poſſet naufragis ſubſidio eſſe. At hic, nauis Prætori, Antonio Maldonato Riberæ, cogitatio incidit, eius in cultum S. Ignatij præclariſſimo ſtudio mirè quadrans, implorandi nimirum ipſius auxilij tum vt atrox diſcrimen diſcuteret, tum quantâ eſſet in cœlis gratiâ palam incredulis faceret; pridiè ſiquidem de ſanctimonia illius, nondum videlicet Beatis adſcripti altercatio fuerat, & quantùm ad aliquos minus honorifica quam deceret. Vt autem conſtaret gratiam quæ poſtularetur, eius beneficio deberi, rogauit vt horis ante meridiem duabus, ventum, qua valebat apud Deum poteſtate mutaret, quo poſſent iis defuncti ſcopulis portum tenere incolumes. Supererant quatuor ad dictam decimam tantum horæ; quidam è Patribus, remoni S. Ignatij imagin in appendit; atque illa omnino quam Prætor ſtatuerat decima, tantum ventus remiſit, quantum definite opus fuit ad explicandam nauim ex illis faucibus, implicandam prorſus nautarum iudicio, in alios ſcopulos, ſi quauis alia venti menſura veheretur, ſic ſalui, læti, & alacres portum breui tractu optatum attigerunt.

XLV. *Ex lethali vulneri ſanatur.*

Tranſibat Mediolano Philippus Lopeſius Villanouanus, vbi iurgatus cum quodam ſibi noto, etiam ad manus venit, ac dum colluctantur, detractum ille Philippo pugionem ſub eius mamilla defigit, inter nonam & octauam coſtam. Increuit vulneri febris ingens, pulſus durities, & ſudor frigidus cum deliquio ſpirituum, & ægro anhelitu: chirurgus plagam palmi altitudine metitur, & tàm ipſe cum perito ſodali, quàm medicus, ex communi examine non plus ei vitæ, horis quadraginta reſtare pronuntiant. Iam quidem peccata expiarat apud Sacerdotem quem primum neceſſitas obtulerat, ſed quod Caſtellanè non ſatis caperet, ne quid reſideret animo ſcrupuli Sacerdotem acciuit è Societate, qui poſtquam audiit confitentem, plurimum ſuaſit, vt in patrocinio S. Ignatij vitam deponeret, peteréque ab eo ſeruari, ſi è re animæ futurum proſpiceret: morem ſaucius geſſit, vouitque ſe ad eius ſepulchrum, ſi ſanus euaderet, donarium ex argento miſſurum. Quibus ita peractis febris ponit; redit ſpirandi facilitas; vulnus poſtridie, bolidem vix vno digito admittit; quod ſuſpicati medici ex tumore ortum, futuri abſceſſus prænuntio, noua conſilia diſtulerunt quoad clarioribus indiciis docerentur. Sed erat hæc conglutinatio, non tumor vulneris, quod intra quartum diem cum planè coiiſſet, ſeptimo ægrotus lecto ſe expedit, nono iter quod cœperat in Belgium repetit.

XLVI. *Quadrimus puer Varſauia ſanatur anno 1611.*

Fuit Staniſlao Philippouizio Varſauiæ proconſuli quadrimus filius Hiacinthus vitæ ex morbis conclamatæ, cuius in momenta mors expectabatur. Auctor fuit matri Sacerdos Canonicus, ferendi puerum in Societatis templum, nuncupandíque pro illo ad S. Ignatium voti. Paret pie ſuadenti mater, patre licet admodum repugnante, quòd moriturum prius crederet filium, quàm ad templi fores venrum eſſet. Verum longè ſecus quam metuerat euenit; tulit puerum mater, toto ſacri tempore coram

S. Ignatij effigie ſuſtinuit brachiis, flens ſancti ſuffragio commendauit: peracta re ſacra, ſic ſanum deprehendit, vt impoſitus altari, per ſe in pedes conſiſteret, quod piæ matris acerbas lacrymas gratulatoriis mutauit.

XLVII. *Paralytica ſanatur.* Annam Barcelloniam ſexagenariam, ea biennium tenebat paralyſis, vt greſſum niſi miſerè ſe trahens, & fulciente aliquo, non moueret. Huic interuenit apoplecticus affectus, & interclufo medio corpore, lecto affixit immobilem, ad hæc ſæui dolores partem apoplexi ſuperſtitem, ita cruciarant, vt toto octiduo oculos in ſomnum non clauderet. Nihil ergo deinceps humanitus ab hominibus expectantem, adegit neceſſitas eò fidentius ad S. Ignatium confugere, ac inuito licet membrorum ſtupore, obſtinauit animum per ſe illi ſe ſiſtere, confiſa illum haudquaquam paſſurum, vt domum inanis rediret; nec eam ſua perſuaſio fefellit, adminicula ſibi tot adiunxit, vt exiguum illud quod intererat ſpatij ab ſuis ædibus in templum noſtrum, duabus horis demum confecerit. Ibi ſancto promittit, nouendialem precem, ſacrum vnum, cereum anathema, confeſſionem peccatorum, & in eius ſacello ſacræ Euchariſtiæ ſumptionem. Votum ediderat, & miratur ſe repente ſanari, reuiuiſcit, excuſſiſque tot morbis domum redit abſque adminiculo ſola; poſtridie integrè iam valens, templum repetit liberatura promiſſi fidem.

XLVIII. *Crure capta repente ſanatur.* Eſt Manebrega Hiſpaniæ oppidũ duabus ab Calataiude leucis, illic in æde curiali Valerius Piquerius è Societate per quadrageſimam concionatus eſt anno 1623. cumque in templi ſacrario animaduertiſſet S. Ignatij tabulam, ſtantis & caluam mortui altera, librum manu altera præferentis, rogauit eam in templum transferri, & ad publicam venerationem in ſacello reponi. Quod ſolemni ac frequenti pompa die altero paſchæ peractum eſt, verba fecit ad populum pater de ſancti laudibus, & miraculis, eius deprecatione impetratis. Quibus in eius fiduciam ex iis qui aderant mulier, accendi ſe ſenſit: erat hæc Hieronymi Ladronij Gueuarenſis vxor Mariæ Gaſconiæ nomine, & crure altero deformiter claudicans, procedere tres paſſus non poterat niſi aliquo ſuſtentante. Promiſſo igitur ſe S. Ignatio obſtringit ſi valetudinis optato ſe dignetur bono, ex templo miraculum voce contenta vulgaturam. Vix precationem votumque clauſerat, cum enodari pes, laxari producíque nerui, ipſa conſurgere, ſtaréque in pedes tam firmiter, vt ſi nunquam iis fuiſſet affecta. Voce ergo quantum poteſt elata mixtis præ gaudio lacrymis Miraculum inclamat, procurrítque ad ſacellum feſtina in quo ſancti effigies locata fuerat, ſtupente populo, quam dudum viderat inceſſu priuatam momento valuiſſe.

XLIX. *Brachio capta perſanatur.* Nouitatem rei ſpectabat Maria Patientia Alfonſi Boëſſij coniux, & liberalitate permota S. Ignatij, tantulis precibus tanta indulgentis; eadem qua prior conditione auſa eſt petere læuum brachium ſibi reſtitui, ſtupore emortuum, & medicatione chirurgorum, quam ſuopte malo deterius. Auditur precantis fiducia, ex crepitu oſſium, & peruadente brachium vigore inſolito ſanari ſe ſentit, experturáque rem brachij motu, vbi valens

&

& viuidum deprehendit, aſſurgit, & abſque dolore illud circumagens, inclamat & ipſa, ſe Sancti Ignatij inuocatione ac miraculo perſanatam.

L. *Viſum propè cæca perſpicacem recipit.*

Nec huius diei beneficentia, hic finem habuit. Mariæ Sanctiiuſiæ ad cæcitatem nihil deerat præter extinctionem tenuiſſimi luminis quo ſolum admota propius, tametſi confusè, & quaſi per nebulam cernebat. Sibi hæc etiam integram viſus facultatem à ſancto petiit, ſeque rem ſacram in eius honorem ſemel curaturam; & exorauit confeſtim quod rogarat. Velut enim quiddam euelli ſibi ex oculis viſum eſt, quos in diuerſa repente coniiciens eminus, cominus probauit eſſe vbique perſpicaces.

LI. *Multis diuturnis, & grauibus morbis implicita ſanatur.*

Excellit tamen in his Munebregæ diuinitus geſtis, Bernardæ Benediddiæ Philippi Gomeſij vxoris ſanatio. Nam cum eſſet annorum duorum, & triginta, poſtremos octo cōflictata fuerat tot malis, vt prodigio haberetur quod viueret. Brachium vlcere, pulmo tabe, pectus plaga languebat, ore ſanguinem purulentum mittebat ſæpius, cruciatibus ſtomachi acerbiſſimis torquebatur, iamque ſexennio quicquid cibi ſumpſiſſet, reiectare poſt paulum cogebatur. Ac demum ſubinde patiebatur animi periculoſa deliquia: huic erat filius adoleſcens, qui edita illic quæ dixi prodigia, quorum & ipſe ſpectator fuerat, matri referebat, rogans confidenter & ſupplicans, vt ſe quoque vellet in beati ſacellum, quocumque tandem modo importari, vbi cum aliæ vſque adeò facilè fuiſſent morbis expeditæ; multo procliuius id eſſet adeptura quæ grauius aliis, & miſerabilius laborabat. Verum mulieri deferri ad templum, quaſi efferri ad tumulum videbatur, ita erat viribus deſtituta, ſed eius interuentu Valerij, à quo imaginem S. Ignatij narraui ſacello illatam, erecta eſt in ſpem remedij, edocta eſt opem ex eo quærere, applicitas ſibi eius reliquias reuerenter excepit, marito ſimul nouem ſacra vouente ad ſancti altare celebranda. Ipſa voluntate quam potuit maxima, eius apud Deum merita implorauit. Atque hic illam ſubitus occupat animi defectus, & toto corpore ingens ſudor. Poſt quam reſtituta exclamat, ſalua ſum prorſus, & morbo plane omni ſoluta; lectóque mox ſurgens, & valida, eo ipſo die, in S. Ignatij ſacellum ſe confert valetudinis ac vitæ meritas gratias profeſſura.

LII. *Puella mortua vita redditur.*

Aliquanto poſt hæc admiranda, in pago, cui Pardo nomen, duodennis puella ex profluuio ſanguinis diem obierat. Flebat mater dolore confixa coram S. Ignatio, flagitans vt ſuam, hoc etiam in filiæ caſu, potentiam celebraret, nec enim illi operoſiùs futurum mortuo vitam à Deo obtinere, quam membrorum officiis capto, reſtitutionem. Horas iam quatuor iacebat mortua, cum ecce vocem appellantis ſe, mater excipit, Viuo, inquit, mater, S. Ignatius me vitæ reddidit; ſurgénſque, non modo ſanitate, ſed plenis viribus donata, paulo poſt ad oues paſcendas rediit.

LIII. *Infans mortuus ſuſcitatur.*

Neque huic vni puellæ mortuæ, vitam S. Ignatius exorauit; Munebregenſis Medici filium fere adhuc trimeſtrem, offula ex vino præfocarat, dabátque iam parens de illius funere mandata, ex oppoſito mater eius vitam ab Sancti Ignatio repoſcens, infantem oleo liniuit quo lampas in

eius ſacello lucebat, ſtatímque infans, fletu vitam rediiſſe teſtatus eſt.

LIV. *Miracula centum & eo plura menſis vnius ſpatio Munebregæ patrata.*

Sed hæc, geſta dumtaxat Munebregæ, extra modum ferantur ſi velim ſingula perſequi, vno enim tantummodo menſe ſupra centum illic, virtus S. Ignatij patrauit miracula. In iis paralyſi annorum duodecim abſolutus; elingui vocem articulare vix vnam valenti explicata eſt lingua; cæcis quatuor, data videndi facultas, & eorum vni labra exedens cancer extinctus; multis brachiorum, & crurum ſtupor emortuus, actuoſo ſpiritu animatus; cuidam ex iis pes putridus proximéque reſecandus, ad vſum priſtinum reductus. Ferunt nihilominus acta illic iuridice confecta, & ſcriptis inde relata literis, ſanatarum prodigia mentium plura fuiſſe quam corporum; hominéſque ſceleratiſſimos in ipſo aditu ſacelli, ad aſpectum illius imaginis magnopere permotos; dolore, ac lacrymis emolliri, nec prius egredi, quam confeſſionis veræ piaculo admiſſorum conſcientiam purgarint. Hæc dum venerabilis fama, vicinis circum oppidis oſtentaret, vir pius Calataiudenſis quæ ſpectauerat ipſemet, multa cuidam amico memorabat, ſed is amici credulitatem inurbanè, ſancti debilitatem impiè illudens, itáne ait, Ignatij miracula Munebregæ? quid poteſt miraculi præſtare tabula? verſúſque ad aſſerem qui magna mole innitebatur parieti, quaſi ſupplicabundus ſannio; facete, inquit, Munebregæ dicunt miracula tabulam, fac tu hic item Calataiude ô mea tabula. Mimum vix egerat, cum reſiliens è muro, magno impetu aſſer in eum reuoluitur, & graui pondere caput, corpúſque ſacrilegi atterit, condigno ſanè precatione illius miraculo.

Irridens miracula S. Ignatij punitur.

LV. *Monialis ex confractis oſſibus repente ſanatur.*

Iſabella Roſellia Barcinone, S. Elizabethæ monialis, annum agens à ſexageſimo ſeptimum, lapſa ex edito, coxendicem fregerat, oſſibus in ſchidia comminutis anno 1601. hanc carnificina medicationis per dies quadraginta, vt cruciatibus ita patientiæ merito auxit. Acceſſit tumor cum acutiſſimo dolore, aliaque ſubinde, ac demum amens furor ex quibus omnibus vltra paucos dies non fore in viuis medici affirmarunt. Tota ergo ad S. Ignatium ab inanibus præſidiis conuerſa, ſoluit coxendicis faſcias, emplaſtra proiicit, S. Ignatij reliquias, comminutis oſſibus apponit, tertio Pater, & Aue recitat, ſancti viri implorans ſalutarem manum. Poſtque tam breuem precatiunculam, en oſſa committi, & conglutinari, detumeſcere carnes, dilabi dolor; illa miraculum exclamare, veſtes poſcere vt illicò ſurgeret, quod cum facere vetarent moniales, vt nihil iam obſtare, vetantes doceret; quod prius ſine cruciatu non poterat crus coram expeditè ac facilè mouit. Iuſſo itaque valere lectulo, & vltro citróque ambulans, parti ſanatæ plus ineſſe vigoris oſtendit, quam vnquam affectæ.

LVI. *Deſperata curationis Febriens ſanatur.*

Ioannes Leida Maioricenſis anno huius ſæculi quinto, ex febri acuta iacuit tam impotenti ſtomachi nauſea, morbíque augmento, vt fore lethalis primum creditus ſit; deinde ſanationis expers ob neglectam ſanguinis miſſionem quæ præſcripta ægroto fuerat. Verum vt erat in S. Ignatium

mirè

mirè pius, audita medicorum ſententia, ad ſuperioris medici tribunal prouocat, eius præſidium implorat, poſt quæ in ſomnum lapſus, tamdiu placide quieſcit, dum ingenti ſplendore excitatur, & Anna Blanca! inquit, (erat hæc eius vxor) videſne hanc lucem, & in ea S. Ignatium qui mihi ſalutem attulit? Ac viſum quidem mulier non vidit, ſed eius illico fructu gauiſa eſt; ſurgens enim maritus, ſeque nullo iuuante veſtibus induens in Societatis templum feſtinauit gratiarum officio pro vita, & valetudine functurus.

Michaëlem Ludouicum nobilem germanum miſerat parens in Lotaringiam, vt Gallicam linguam in aula Ducis condiſceret. At enim iuuenis præter linguam, mores didicit parum ſanos, inter quos ludendi væcors,& impotens libido penè illi exitio fuit. Amiſſis enim foliorum ludo quaſcumque habebat pecuniis, ſolúſque ſecum iacturam ſuam dolens, verſabat animo ſi dæmon pro fictis, vt vulgo facere dicebatur, veros ſibi ac notæ optimæ nummos daret, nullam ſe ab eo conditionem reiecturum. Hæc mente conceperat tantum, cum ei extemplo ſe ſiſtit æquæuus iuuenis, præſtanti gratáque ſpecie, & cultu nobili; cuius tamen etſi elegantis, multúmque vrbani aſpectu inhorruit, ſuſpicatus haud falsò hunc eſſe dæmonem; at is ei arridens, & humerum palpans, homo nihili, ait, quid tute hic metuis? tibine adeò inſulſus videor, & ore deformis, vt faſtidio ſim. Age modo, vide ſis tantum argentum an velis? Familiari hoc affatu factus audacior infelix, argentum? inquit, verum cuiuſmodi? adulterinum, vmbratile, meo nobilis ſumptui indecorum? perbonum dico, ſubinfert dæmon, ſincerum, ac probatum. At ſcin qua copia? quanta tibi lubitum fuerit. En, & manum pecunia onerans, vide, examina, vtere ac ſi qualem tibi ego illam præſto probaueris, redi vt de cœtero condicamus. Hac inſtructus pecunia, ſodales reuiſit ludo adhuc immerſos, ludum inſtaurat, iacturam reſarcit quam fecerat, nummis omnes exhaurit, redítque alacer quo illum hoſtis opperiebatur, qui obuiam miſero procedens ſumne, inquit, iam verax, an non? nummi ecquid veri ac boni? imò optimi ait adoleſcens. Alterum tantum vtinam habeam: alterum tantum? dic ſodes, velim, in promptu fuerit; ſubdit dæmon. Sed tu mihi viciſſim quid dabis? Excuſanti egeſtatem in præſens Michaëli; deeſt tibi, vrget cacodæmon aliquid ſanguinis? non potes mihi quatuor ſtillas dare? prehenſáque eius læua nullo ſenſu doloris, viſus eſt muſculum brachio eximere, & inde guttas ſanguinis aliquot putamine glandis excipere, porrectáque carta, & calamo, ſcribe, ait, dictátque caracteres omnino decem, quorum in huius miraculi tabulis formam vidi, ſuntque maximam partem græci, ſed nullum quod quidem ſignificet vocabulum componunt. Multo vero plures iuſſit altera in carta ſcribere prioribus ſimiles. Poſt hoc, tua eſto, inquit, hæc cartula, eamque inſeruit vulneri ex quo ſeu duxerat, ſeu viſus erat muſculum ducere, idque momento ita copulauit, vt vna eius appareret cicatrix. Pergénſque porro. Vi huius cartulæ, quæcumque ait LVII. *Adoleſcens à dæmone cui ſe tradiderat liberatur.*

optaueris, à me feres, quodcumque iuſſeris impetratum, & factum putabis, idque per ſolidos ſeptem annos, quibus expletis meus futurus es, id enim hac altera in carta quam penes me ſeruo, tuo chirapho promittis. placétne tibi conditio? ad hæc altum ſuſpirans inconſultiſſimus iuuenis, aſſenſit nihilominus, móxque dæmon eius ſe oculis abſtulit. Poſtridie tamen, bene matutinus, ad eum reuertit, ſuaſitque quarundam precularum quas conſueuerat recitare, deinceps morem omitteret, pios quoque ex eo libellos quibus vſus fuerat emunxit, vt poſſimus, aiens, frequentius inuicem, maiori conſenſu, & alacrius agere. Exin vaferrimus adoleſcenti diu noctu adeſſe, famulari qualibet ſpecie, quacumque in re voluiſſet, docere illum maximè carioſa, ſed nunquam non peſſima, nouos illi quotidie flagitiorum modos, ac figuras deſcribere. Iamque condicti ſeptennis bona pars fluxerat, attigerátque ætatis vigeſimum, cum domum à patre reuocatur, expectante ab aula filium liberaliter inſtitutum, nec generi ſuo indecorem. At heu! nihil eo turpius, nihil profligatius, pauci menſes tempori deerant quo ſe dæmoni mancipatat, & quà eius impulſu, quà deteſtabilis conſcientiæ furiis ſe ipſe deſperans; cœpit abſona quæuis, & alieniſſima tentare, ſed ſemper ſceleratiſſima: nam parentem vtrumque venæno petiit; igne caſtrum paternum; etſi neutrum Deus licere dæmoni voluit, à quo ille magicum puluerem ad hoc acceperat; vt nec miſerum ſiuit manus ſibi volentas inferre, bis enim laxata in pectus catapulta, ignis vltra fomitem non iuit. Quæ poſtrema hominis rabies, calamitatis execrandæ quam mente premebat, inditium fecit: ſororibus ſi quidem furioſo adſtantibus, ne idem tertiò in ſe nefas tentaret; alteráque earum rogante cum lacrymis, vnde illi tàm demens, & abominandum conſilium? quive illius aut mœror, aut timor tantus, cui non poſſet niſi morte occurri? breui fore reſpondit quod tunc confectum voluerat; non eſſe penes ſe, vt ſecus faceret, aut ſecus viueret. Quibus mater ſummatim acceptis, reſcire ex eo particularim ſingula voluit, nec ſine deliquio animi audiuit. Sed cum eſſet Suuefeldianæ hæreſeos, induiſſétque in eam filium, eius magis lamentabatur vicem, quam vera remedia requirebat, donec die quodam vidit coram, illum à dæmone corripi, retortóque in tergum corpore, in glomum reuolui, vt medium rumperet, accurrénſque tunc Deo commendauit, tandem vero coacta religioſis hominibus curandum tradidit, quorum ille faſtidio nauſeam ſimulans, breui Eiſtadium aufugit, ſceleratius quàm ante victurus, Verum à germano Herbipolenſi canonico retractus, tutóque vinculis adſtrictus, Molshemium ducitur, committitúrque Societatis patribus, omni ope iuuandus, quam tunc illic S. Ignatius ſe liberaliter impertiri multis prodigiis teſtabatur. Quare hinc cruenta beſtia proſpectans, dolénſque prædam ſibi è faucibus abſtrahi, dici non poteſt, quot minis, quot ludis, quanto terrore, & artibus, eam afferere contendit: incurſabat iuuenem leoni nigro nunc ſimilis, nunc aliis feris, tanquam in fruſta diſcerpturus;

quibus

quibus perterrefactus, & vociferans miſer in patrum brachia procurrebat; ac licet præter illum nemo ſpectra hæc cerneret, quandoque tamen rugitus, ac fremitus dæmonis etiam alios percellebat. Curationi fecit initium totius vitæ confeſſio ſeria, cui apparandæ præmiſſæ ſunt aliquot ex primis Exercitiorum meditationes: ſed malignus hoſtis à patribus, & iis quæcumque ſuggererent, tam auerſum adoleſcenti animum iniecit, vt eorum conſpectum pro ſupplicio odiſſet; ac ſi mentem interdum applicaret meditationi, occinebat in aurem continuo dæmon ne ſe iis cogitationibus maceraret. Forma demum ſylueſtris hominis piloſa reuerſus, perpulit aliud ſyngraphum fingere priori conuento geminum, & in obuium locum proiicere, vt eo facilè inuento, reſtitutum à dæmone, verum ſyngraphum putaretur, & pacta pro irritis diſſoluta, liberque in poſterum amitteretur à patribus. Subodoratus dolum famulus qui perpetuo lateri hærebat, Rectorem monuit, & acri obiurgatione, adoleſcentem Rector ita confirmauit, vt confeſſionem denique integrè pararet, ac rite obiret, at quanto ſuo cum ſudore? ad vſque ſubinde interclusi animi defectum, ob ſimulacra formidabilia, & inſultus feros, quibus illum exagitabat dæmon: ſed iteratis crebro exorciſmis, aqua luſtrali, & feruidis ad Deum precibus, confeſſioni finem qui optabatur impoſuit, ex quo mirificè refectus, magnos ſibi animos addi ſenſit ad impugnationes dæmonis frangendas. Inde in ſacello S. Ignatij, imploratóque illius auxilio execrationes ſacræ inſtituuntur in dæmonem, vt adigeretur inſertum manui detrahere ſyngraphum, & alterum quod ſibi retinuerat reddere. Ad hoc dies dictus Octobris duodecimus, ad quem ſe iuuenis cum ſpontaneis pœnis, cilicio, flagellatione, inedia armaſſet; Rector de S. Ignatio ſacrum fecit; iuuenis teſtibus externorũ, & Patrum plurimis, Catholicam fidem ſanctè profeſſus eſt; eiurauítque pactum omne cum dæmone initum, ac vtrumque ſua ſcriptum manu Rectori tradidit, à quo altari impoſitum, Deóque oblatum. Poſt hæc ſacra hoſtia confirmatus, horrendum in modum expauit, & conſternatus, ac tremens, proclamauit, duos ſibi terribiles hinc inde ad latera dæmones adſtare. Corroboratus aduerſus hunc metum, peractáque re ſacra liberatus eſt à portentoſo illo ſpectro abactis ab eo dæmonibus repetitione exorciſmi, & S. Ignatij inuocatione, qui lectus potiſſimum fuerat ad vindicandam ſuo præſidio miſeri iuuenis libertatem. Spectri porro quo exterritus eſt figura hæc erat: ſtabant vtrimque ad latus altaris duo ſpecie caprorum ingentium dæmones, in poſteriores arrecti pedes, anterioribus quiſque inter vngulas, vnum tenebat ex ſingraphis, quæ ſacra imprecatione repræſentare cogebantur: iis ergo in fugam compulſis, cum eæ cartulæ quærerentur, ecce tibi ad pedes exorciſtæ breuior illa comparuit, quam iuuenis manui inditam diximus, cuius agnitu lacrymans, & eo lætior quo læuam intuens, vnde ſine ſenſu reuulſa fuerat, animaduertit illam quæ ab initio hæſerat productiorem cicatricem ſic euanuiſſe, vix vt eius exile veſtigium cerneretur. Supererat alia neceſſariò dæmoni extorquenda,

quenda, inſtaurantur quæcumque ad recipiendam priorem adhibita fuerant pœnæ, profeſſio fidei, eiuratio dæmonis, exorciſmi, S. Ignatij merita, & votiuum de illo ſacrum, ac diuini epuli ſumptio, ſub quæ grandis ciconiæ deformi corpore adeſt dæmon, minore tunc iuuenis iam diuinitus confirmati, quam exorciſtæ ſpectantis metu. Syngraphum alterum roſtro beſtia ſuſtinebat, quod precibus ad S. Ignatium ardenter, & crebro iteratis, velut ſibi excidere paſſa eſt, ſtatímque conſpici deſiit. Curioſius humi diu fruſtra quæſitum in altari tandem comparuit, eo ipſo loco vbi eiurantis dæmonem iuuenis, chirographum fuerat à Sacerdote repoſitum. Hinc Deo, Eccleſiæ, ac ſibi redditus adoleſcens, ſuæ poſt Deum libertatis S. Ignatio debitor, Chriſtianè deinceps vitam inſtituit.

LVIII. *Certo exitio à S. Ignatio apparente ereptus.* Noctu cœlo pluuio, & obſcuro Ioannes Luzzanus Olbeſienſis plauſtro vehebatur, cum aliquot itineris ſociis, veneràtque ad locum, Turriculæ nomine, præcipitem, & anguſtum. Quare deflectens in prærupta plauſtrum, ruinam traxit in ſubiectum ſolum altitudine hominum trium. Ioannes cadens exclamauit; ades S. Ignati! Quod autem ſolutum alliſu vehementi plauſtrum Ioannem operiret, obtritum comites putarunt, accurrerúntque ad illum inde extrahendum, ſed præter improuiſum metum, nihil ei acciderat; nam quem in auxilium vocarat, adſtiterat iuuantis habitu, atque ipſas quoque in heri gratiam ſeruarat mulas

LIX. *In partu periculoſo præſidium.* Fuit Victoria Delphina Laurentij Altierij nobiliſſimi Romani coniux: ad hanc partui vicinam anno huius ſæculi tertio vocatus eſt è noſtris Sacerdos, confeſſionem auditurus, & adfuturus morienti, nam defectiones animi crebræ, ſuſpirioſi anhelitus, & profluuia ſanguinis immodica, mortem inſtare nunciabant. Perfunctus officio confeſſarius, imaginem illi S. Ignatij protulit adhortans plurimum, ad ſalutem ab eo certa cum fiducia ſperandam: illa, imagine reuerenter accepta Sancto Ignatio vicem ſuam & totis præcordiis commendat. Sacerdos maritum afflictiſſimum conſolatur, qui eo auctore vouet de ſepulchro S. Ignatij ter pie adeundo, Euchariſtia ſumenda, religioſo donario affigendo; quod votum ægrota ratum etiam habuit. Pergebant interea defectiones cordis, virium, ſanguinis etiam ad triginta libras, credebatúrque obitus imminere, at confidentior affirmabat confeſſarius, rem propterea in extrema deduci, vt eſſet miraculi euidentia clarior. Nec vero illum fefellit opinio; dum enim noſtri ex veteribus erga nos domus illuſtriſſimæ meritis, ægrotantis periculo ſolliciti S. Ignatio ſupplicant, ſenſim illam inuadit partus dolor, ceſſant animæ deliquia, vires inſtaurantur, intra horæ dimidium, partum edit ſolito grandiorem, & mortuum, ſed viuorum more præmiſſo capite effuſum; & contra quam virium, & ſanguinis ferebat iactura, hoc vno ſe ex partu ægrota robuſtior & expeditior, quàm ex vllo antea recepit: quod miraculo factum qui iacentem curarant teſtati ſunt medici Marſilius Cagnatus, & Angelus Victorius. Ipſa virtutis tota Roma perſpectæ, multas deinceps vitæ horas, quam S. Ignatio acceptam ferebat, ad eius ſepulchrum quotidie orando expendit.

Mariam

Mariam Hieronymi Barardi vxorem Maioricæ partus difficultas iam quatriduum cruciabat, & cum medicis obſtetrix, actum de illa cenſuerat quòd vires iacenti deeſſent, ad fœtum mortuum expellendum. Afferuntur ad illam ſanctorum reliquiæ, & in iis brachium S. Leonardi, ad emerendam illorum gratiam, ſed hanc Deus S. Ignatij gloriæ cedere voluit: inferente ſermonem neſcio quo de fortunatis ab S. Ignatio partubus, accerſuntur mox è Collegio aliquæ illius reliquiæ, quas cum religioſo affectu ſibi impoſuiſſet parturiens, mortuam poſt paulum eiecit puellam, conglobato, & putri iam corpore, ex quo tamen vtroque nihil planè accepit detrimenti. LX. *Partus item fortunatus.*

Mirabilius aliud Carpentoracti in comitatu Veniefino factum. Matronam nobilem, diuturni iam partus torquebant dolores, cum manifeſto vitæ diſcrimine: agebatur dies S. Ignatij quem canonicus, iacentis cognatus, piè veneraturus collegij templum adierat. Illic forte oculos conijcit in votiuam ex partu tabulam, viſus ſibi eſt doceri cœlitùs de ferendo, cognatæ remedio: ad eam accurrit, iubet illi ſuo nomine inculcari, vt ſpem ſuam omnem in S. Ignatij precibus locaret: morem geſſit ſuadenti, & peperit, ſed deformem, monſtroſum, ſine ſenſu, ac motu fœtum, nec ſatis liquido ſacri fontis capacem. Fore tamen haudquaquam mutilam S. Ignatij gratiam, confiſus canonicus, qui noſtrum in templum reuerterat, ſed æquè filio vt matri liberalem; per ſe ac noſtros precando vrgebat, vt beneficio materno infantis ſanitas cumulum adderet; cum adeſt lætus qui domo nunciat inſperato reuiuiſcere infantem, & incertum quo modo pulchellum euaſiſſe. Ita preces gratulatio excepit, & pij canonici aduerſus S. Ignatium mirè creuit religioſa fiducia. Foret mihi ſcriptu difficile periculoſos partus numerare quos S. Ignatius ſuo beneficio fortunauit, & parentes quibus liberos impetrauit, vtrimque Deo magnificè ſerui ſui gloriam propagante. Habuit vrbes quædam vel ab eo ſubſcripta literis chirographa, vel ex eius reliquiis aliquid, quod in occaſiones huiuſmodi fere perpetuo circumfertur, cum manifeſto, & prodigioſo diuinæ opis auxilio. LXII. *Mirabilius praecedentis.*

Leccij anno 1594. Patientiæ Simoniæ ancilla crudelem in modum, ex renum incendio torquebatur, excreabátque iam triduo cum pure ſanguinem; his acuta interuenit Febris qua in delirium, & in extrema redacta eſt: iamque illi funebria parabantur, cum heræ ſuccurrit experiri S. Ignatij preces, & merita, detractis ſibi eius reliquiis frontem, & pectus ægrotæ conſignat, fuſiſque pro illa ad ſanctum precibus lecto reliquias appendit. Poſt quæ in ſomnum, quo pridem caruerat ægrota ſoluitur, vidétque in ſomnis venerabili aſpectu virum è Societate, à quo iubetur valetudinem à Deo poſtulare, futurumque omnino, vt eam reciperet. Fecit, vt poterat quod imperabatur: at intulit ſanctus; heram tuam moneto, vt de mea veſte quod tenet in ſcrinio fruſtulum teuirentius habeat. His occupatam audiendis cernendíſque excitauit conſerua, negotioli cuiuſpiam cauſa, cui LXII. *Moribunda S. Ignatij viſo ſanatur.*

quenda, inſtaurantur quæcumque ad recipiendam priorem adhibita fuerant pœnæ, profeſſio fidei, eiuratio dæmonis, exorciſmi, S. Ignatij merita, & votiuum de illo ſacrum, ac diuini epuli ſumptio, ſub quæ grandis ciconiæ deformi corpore adeſt dæmon, minore tunc iuuenis iam diuinitus confirmati, quam exorciſtæ ſpectantis metu. Syngraphum alterum roſtro beſtia ſuſtinebat, quod precibus ad S. Ignatium ardenter, & crebro iteratis, velut ſibi excidere paſſa eſt, ſtatímque conſpici deſiit. Curioſius humi diu fruſtra quæſitum in altari tandem comparuit, eo ipſo loco vbi eiurantis dæmonem iuuenis, chirographum fuerat à Sacerdote repoſitum. Hinc Deo, Eccleſiæ, ac ſibi redditus adoleſcens, ſuæ poſt Deum libertatis S. Ignatio debitor, Chriſtianè deinceps vitam inſtituit.

LVIII. *Certo exitio à S. Ignatio apparente ereptus.* Noctu cœlo pluuio, & obſcuro Ioannes Luzzanus Olbeſienſis plauſtro vehebatur, cum aliquot itineris ſociis, veneràtque ad locum, Turriculæ nomine, præcipitem, & anguſtum. Quare deflectens in prærupta plauſtrum, ruinam traxit in ſubiectum ſolum altitudine hominum trium. Ioannes cadens exclamauit; ades S. Ignati! Quod autem ſolutum alliſu vehementi plauſtrum Ioannem operiret, obtritum comites putarunt, accurrerúntque ad illum inde extrahendum, ſed præter improuiſum metum, nihil ei acciderat; nam quem in auxilium vocarat, adſtiterat iuuantis habitu, atque ipſas quoque in heri gratiam ſeruarat mulas

LIX. *In partu periculoſo præſidium.* Fuit Victoria Delphina Laurentij Altierij nobiliſſimi Romani coniux: ad hanc partui vicinam anno huius ſæculi tertio vocatus eſt è noſtris Sacerdos, confeſſionem auditurus, & adfuturus morienti, nam defectiones animi crebræ, ſuſpirioſi anhelitus, & profluuia ſanguinis immodica, mortem inſtare nunciabant. Perfunctus officio confeſſarius, imaginem illi S. Ignatij protulit adhortans plurimum, ad ſalutem ab eo certa cum fiducia ſperandam: illa, imagine reuerenter accepta Sancto Ignatio vicem ſuam & totis præcordiis commendat. Sacerdos maritum afflictiſſimum conſolatur, qui eo auctore vouet de ſepulchro S. Ignatij ter pie adeundo, Euchariſtia ſumenda, religioſo donario affigendo; quod votum ægrota ratum etiam habuit. Pergebant interea defectiones cordis, virium, ſanguinis etiam ad triginta libras, credebatúrque obitus imminere, at confidentior affirmabat confeſſarius, rem propterea in extrema deduci, vt eſſet miraculi euidentia clarior. Nec vero illum fefellit opinio; dum enim noſtri ex veteribus erga nos domus illuſtriſſimæ meritis, ægrotantis periculo ſolliciti S. Ignatio ſupplicant, ſenſim illam inuadit partus dolor, ceſſant animæ deliquia, vires inſtaurantur, intra horæ dimidium, partum edit ſolito grandiorem, & mortuum, ſed viuorum more præmiſſo capite effuſum; & contra quàm virium, & ſanguinis ferebat iactura, hoc vno ſe ex partu ægrota robuſtior & expeditior, quàm ex vllo antea recepit: quod miraculo factum qui iacentem curarant teſtati ſunt medici Marſilius Cagnatus, & Angelus Victorius. Ipſa virtutis tota Roma perſpectæ, multas deinceps vitæ horas, quam S. Ignatio acceptam ferebat, ad eius ſepulchrum quotidie orando expendit.

Mariam

Mariam Hieronymi Barardi vxorem Maioricæ partus difficultas iam quatriduum cruciabat, & cum medicis obſtetrix, actum de illa cenſuerat quòd vires iacenti deeſſent, ad fœtum mortuum expellendum. Afferuntur ad illam ſanctorum reliquiæ, & in iis brachium S. Leonardi, ad emerendam illorum gratiam, ſed hanc Deus S. Ignatij gloriæ cedere voluit: inferente ſermonem neſcio quo de fortunatis ab S. Ignatio partubus, accerſuntur mox è Collegio aliquæ illius reliquiæ, quas cum religioſo affectu ſibi impoſuiſſet parturiens, mortuam poſt paulum eiecit puellam, conglobato, & putri iam corpore, ex quo tamen vtroque nihil planè accepit detrimenti. LX. *Partus item fortunatus.*

Mirabilius aliud Carpentoracti in comitatu Veniſino factum. Matronam nobilem, diuturni iam partus torquebant dolores cum manifeſto vitæ diſcrimine: agebatur dies S. Ignatij quem canonicus, iacentis cognatus, piè veneraturus collegij templum adierat. Illic forte oculos conijcit in votiuam ex partu tabulam, viſus ſibi eſt doceri cœlitùs de ferendo, cognatæ remedio: ad eam accurrit, iubet illi ſuo nomine inculcari, vt ſpem ſuam omnem in S. Ignatij precibus locaret: morem geſſit ſuadenti, & peperit, ſed deformem, monſtroſum, ſine ſenſu, ac motu fœtum, nec ſatis liquido ſacri fontis capacem. Fore tamen haudquaquam mutilam S. Ignatij gratiam, confiſus canonicus, qui noſtrum in templum reuerterat, ſed æquè filio vt matri liberalem; per ſe ac noſtros precando vrgebat, vt beneficio materno infantis ſanitas cumulum adderet; cum adeſt lætus qui domo nunciat inſperato reuiuiſcere infantem, & incertum quo modo pulchellum euaſiſſe. Ita preces gratulatio excepit, & pij canonici aduerſus S. Ignatium mirè creuit religioſa fiducia. Foret mihi ſcriptu difficile periculoſos partus numerare quos S. Ignatius ſuo beneficio fortunauit, & parentes quibus liberos impetrauit, vtrimque Deo magnificè ſerui ſui gloriam propagante. Habuit vrbes quædam vel ab eo ſubſcripta literis chirographa, vel ex eius reliquiis aliquid, quod in occaſiones huiuſmodi fere perpetuo circumfertur, cum manifeſto, & prodigioſo diuinæ opis auxilio. LXII. *Mirabilius præcedenti.*

Leccij anno 1594. Patientiæ Simoniæ ancilla crudelem in modum, ex renum incendio torquebatur, excreabâtque iam triduo cum pure ſanguinem; his acuta interuenit Febris qua in delirium, & in extrema redacta eſt: iamque illi funebria parabantur, cum heræ ſuccurrit experiri S. Ignatij preces, & merita, detractis ſibi eius reliquiis frontem, & pectus ægrotæ conſignat, fuſiſque pro illa ad ſanctum precibus lecto reliquias appendit. Poſt quæ in ſomnum, quo pridem caruerat ægrota ſoluitur, vidétque in ſomnis venerabili aſpectu virum è Societate, à quo iubetur valetudinem à Deo poſtulare, futurumque omnino, vt eam reciperet. Fecit, vt poterat quod imperabatur: at intulit ſanctus; heram tuam moneto, vt de mea veſte quod tenet in ſcrinio fruſtulum reuirentius habeat. His occupatam audiendis cernendíſque excitauit conſerua, negotioli cuiuſpiam cauſa, cui LXII. *Moribunda S. Ignatij viſo ſanatur.*

illa magna voce parcat tibi Deus, inquit, ſomnium abſtuliſti, quo nullum videram in vita iucundius. Quamuis prorſus haudquaquam ſomnium ſit, te ſiquidem vera ſum ſana, & valeo, lectóque mox ſurgens, viſa, & audita heræ ſuæ narrauit. Segmentum veſtis fruſtra diu alibi requiſitum in ſcrinio, vt Sanctus monuerat repertum. Ex quo licet coniici potuit quis mortem ab ægra morbúmque depuliſſet, multo euidentius cum S. Ignatij obiecta ſibi effigiè, illicò agnouit eum ipſum eſſe quem dormiens viderat, fuítque illius cultui dum vixit maximè addicta.

LXIII. *Transfuga à Soc. & pœnitens, ſubito ex peſte ſanatur.*

Ionas quidam Sacerdos Germanus; è Societate, ad Treuirenſis Archiepiſcopi obſequium transfuga, peſte correptus eſt, licet eius vitandæ gratia in arcem ſeceſſiſſet: illic vna eius vicem dolente anicula, omni præter illam ſubſidio, & acceſſu priuatum, ſubinde vis morbi ſibi eripere, ſubinde reddere obiectaréque miſero infeliciſſimum corporis, & animæ ſtatum, cuius vtrobique remedium deſperans, manum ſuomet iugulo violentam intendit; rémque peregerat, niſi anicula cultrum inſano abſtuliſſet, prohibere tamen non valuit, quin ſe daret è feneſtra præceps in ſubiectam ſaxorum congeriem. Illic graui afflictum, & attritum caſu, diuina bonitas, vitæ improbæ, mortíſque ſceleratæ horrore perculit, auſúſque ad læſum, & deſertum patrem oculos tollere, S. Ignatio omni fide promiſit, ſi hoc defungeretur exitio, Romam ſe pedibus ad Franciſcum Borgiam iturum, deſertionis ſacrilegæ exſoluturum pœnas, & repetiturum infimis precibus Societatem ex qua profugerat, qua ſi indignus haberetur, ſerui ſaltem perpetui miniſterium domi patribus nauaturum. Hanc promiſſionem cum lacrymis editam conſecuta eſt ſubita valetudo, cui nec de confracti corporis obtritu, nec de peſtilenti, qua necabatur lue quicquam ſuperfuit; paulóque poſt Romam cum Franciſco Coſtero, ſoluturus quod vouerat contendit.

LXIV. *Colico, & calculi dolore liberata.*

Elizabetham Calderoniam, colica tormina, & calculi rabies ſic diſcruciabant, vt ſæpius anima deſtitueretur, caſſiſque iam medicaminibus fere malis confecta putabatur. Huic ſoror, nomine Maria; S. Ignatij imaginem obtulit, ſuaſitque vt eius inuocatione plurimum niteretur. Illa; ô beate Pater Ignati! qui tot ac tantis Gandiæ ſplendes, & clares miraculis, mihi quoque exorabilem te præbe, in te mea omnis ſpes recumbit. Voueo me ſi conualuero, altare tuum nouendiali prece frequentaturum. Poſt quæ dicta confeſtim, dolore omni, quo tunc cruciabatur acerrimo, immunis, noctem totam tranquillè dormiuit, mane abſque vllo punctionis ſenſu inopinato calculum eiecit è renibus, ſanaque àc vegeta in templum noſtrum venit, actura gratias, votíque fidem præſtitura.

L X V. *Hydropica in ſpecu Manreſana ſanatur.*

Agnes, Ioanne Tibaldo Manreſæ nata, anno huius æui tertio, in dolij modum, vt teſtes loquuntur, hydrope turgebat. Huius longa per annũ & violenta, ſed inanis plane curatio medicos adegit ab ea abſiſtere. Fuit qui Matri auctor eſſet, portandam iuberet in ſpecum S. Ignatij qui ſe tam facilem in audiendis precibus inuocantium præſtaret. Paruit mater, & vicinas quinque

ſibi

ſibi ſocias adiunxit: quibus flexo genu, puellæ ſalutem efflictim rogantibus, viſa eſt inflatio paulatim diſcuti, mutari color, virtus, & habitus membrorum reparari, dum tandem haud multo poſt, priſtinam integrè recuperauit ſanitatem.

LXVI.

Viſo S. Ignatij animo, & corpore ſanatur morti proximus.

Ineunte hoc ſæculo in morbum incidit Vicarius Aueniouenſis, vir quidem à puero Deiparæ Virgini, & S. Ignatio mirificè addictus, ſed qui occalluerat viuendo ſolutiùs, aduerſus aſſiduos inſtinctus Dei acriter admonentis: cum ergo medici iam arti diffiderent, ille maiori fiducia, multiſque lacrymis pro vita Virgini ſupplicare, commemorare illi ſua erga ipſam obſequia, mores in poſterum emendatos, ſanctiſſimè ſpondere. At hic Virgo, importunam magis inuocantis audaciam auerſata quam exorabilis, oranti adſtitit, vultuoſa, & exprobrans obſtinati duritiem pectoris, deluſas catenus diuinæ clementiæ motiones, inanitatem promiſſorum; quæ tunc ab eo, mortis exprimeret timor, non deſiderium vitæ melioris, quæ autem memorabat officia, ex impuro, & contaminato animo profecta, nec ſibi placuiſſe, nec ab ſe admiſſa, nec mercede, aut gratiis digna. Quibus dictis vehementer confuſum, & mortis ſecurum, ad parandam illam ſerio intentum reliquit. Sacerdotem vocat è Societate, vitam à principio orditur retexere, iamque promouerat cum acceſſione inſolenti, deliquio cordis, & mentis conturbatione inhibetur. Illi dum ſolus cum febri luctatur, adeſt denuo Virgo Parens, vultu quo prius iratæ ſimilis, ſed S. Ignatio flexis ad pedes ipſius genibus, proſtrato; Filio vero tam prope adſtante vt lateris vulnus, ſua ipſa manu contegeret. Quod ægrum acerbius quam quiduis antea perculit, interpretatum fontem miſericordiæ ſibi à Virgine obſtrui, etſi alioqui S. Ignatium pro ſe audiret ardenter deprecantem. Erant autem illius eiuſmodi preces, & fideiubentis hæc interceſſio, fore illum à primo diuerſum penitus, vita ſanctiorem, exemplo ſpectabiliorem, quibus veluti expugnata iam ſe virgo ægroto præbuit mitiorem, & interrogauit, ſi condonaretur ei vita, quo pacto eſſet ea vſurus? Ille flens ac tremens ô Domina! quidquid meo nomine fideiuſſit, ſponſor meus Sanctus, fideliſſimè præſtabo: ad hæc virgo immerſam Filij lateri ſacram manum, intinctam viuido ſanguine eduxit, quo cum ægrotum inunxiſſet, viſi totius theatrum euanuit. Ipſe non modo extra periculum, ſed omnino ſanus ex eo remanſit: inde vitam exorſus eſt qualem ſpoponderat viuere ac fideiuſſori patrono ſuo gratus, totam rei huius hiſtoriam Rectori Collegij ſcripto dedit, cumque inter beatos, nondum Eccleſia Ignatium adlegiſſet, petitam ipſius tabulam populo colendam expoſuit.

LXVII.

Ignatius adhuc viuens, morituro vitam à B. V. exorat.

Nec vero tunc primum Ignatius clientum ſuorum periculis impenderat gratiam, qua ſumma pollebat apud cœli reginam; fecit hoc etiam dum in viuis eſſet, eo euentu, quem is ipſe cui contigerat legitimo ſuo teſtimonio deſcribit. Erat is Petrus Ferrius Patauinus, hic anno elapſi ſæculi ſexto, & quadrageſimo, cum Romam veniſſet, conſuetudine Ignatij profecit ad ineundam vitæ rationem quæ magis decreret Chriſtianum. Ali-

quanto poſt febri exceptus eſt continua, quæ cum hominem dies ſeptuaginta tres confeciſſet, in peſtilentem denique deſiit, opinionéſque omnes medicorum præſcidit. Viſebat iacentem frequens Ignatius, & confirmabat quidem patientiæ monitis, ſed erigebat ſanationis fiducia, quam pollicebatur ſemper à matre Virgine, ipſóque adeò, quo ſacro viatico munitus eſt die, ſic aſſeueranter hoc idem inculcauit, vt videretur prænoſſe diuinitùs. Nocte igitur illa quæ fore vltima putabatur, ægroto adſtitit in veſte candida venerabili aſpectu, & placido matrona, cincta Virginum choro, egregiâ formâ præſtantium, compellánſque benignè vigilantem, viſne, ait, Petre ſanari? cui Petrus, ſi Deus id probet, & ſancta eius parens, libenter ſanabor. Tum facta propior imaginem illi ea ſpecie in manus dedit, qua Cryptæ Ferratæ virgo depingitur, iubens, vt cordi apponeret, quod vbi feciſſet quietiſſimo ſomno indormiit. Adeſt poſtridie ſub lucem medicus, an adhuc viueret dubius. Dormientem nactus, & arteriæ temperatiſſimæ, vetuit prius expergefieri quàm cum reuiſeret, addiditque, ineſſe rei miraculum. Venit Ignatius poſtea, ipſóque ingreſſu.Numquid,ait,es ſanus? ſanus;& quidem eximiè, infit Petrus. Nunquidnam dixeram, infert Sanctus, Deiparæ beneficio te ſanandum, aliaque adiunxit ad ſingularem illius conſolationem. Fuit hæc Petro inſtauratio vitæ, ac valetudinis, incitamentum perpetuum propenſæ in Virginem voluntatis, & reuerentiæ qua proſecutus eſt S.Ignatium cui ferebat acceptam à Deipara ſanitatem.

LXVIII. *Ex letali morborum complicatione ſanatus.* Peculiarem habet admirationem quòd anno huius æui quinto in Hieronymo Maggio Neapoli actum eſt: huic febri continua, defectionibus,flatibus, hydrope ſimul implicito triduum omnino medici aſſignabant, niſi citiùs illum repentinus aliquis acceſſus extingueret. Quare hominum exſpes, appenſis ad pectus S. Ignatij Lipſanis, medicam illius implorauit manum. Hæſerant appreſſa pectori horas ferè tres lipſana, cum febri, flatibus, hydrope, morbis omnibus ſic abſolutus eſt, vt ne vllius quidem veſtigium vllum ſupereſſet.

LXIX. *Plaga occulta repente ſanata.* Biennio ante in S. Iacobi vrbe regni Chilenſis primaria, Catharinæ Moraleſiæ nobili virgini nata ſunt diuerſis in partibus vlcera quæ cum incrudeſcerent in dies, lecto demum illam ſine motu fixere. Vnum præ cæteris eò moleſtius, ac periculoſius, quod permitti medentis oculis præterquam matris non poterat; quæ cum eſſet medendi imperita, filiæ inſtabat vt chirurgum ſenem, & antiquæ virtutis admitteret, fore ni faceret, mortis ſuæ ream. Aſſenſit itaque parenti virgo, haud paulo maiori remedij odio quam mali, quod vtrumque, vt ab ſe arceret condictâ in ſequentem diem chirurgi operâ, nocte vehementer, ac diu, multiſque cum lacrymis ab S. Ignatio petiit, vt ſi minus diſcrimini vlceris, honeſtati ſaltem ſuæ conſuleret. Annuit tam religioſè, ac impensè precanti Sanctus;ſomno enim mox capta, poſt aliquot horas cum euigilaret, corpus bellè omnino valens abſque vllo plagarum veſtigio comperit.

Cazorlæ,

Cazorlæ, oppido Toletani Archiepiſcopi, Virgo ab teneris in perpetuum Deo ſacra, vitam in precibus, & pœnis ſpontaneis ducebat; afficiebatur autem incredibiliter erga S. Ignatium, atque ad eius effigiem, quotidiana lege magnam partem religioſæ pietatis exigebat, & vndecumque vrgeret neceſſitas ſecurum in ea ſibi perfugium locarat. Accidit vero vt deperditam clauim diu fruſtra requireret, quâ ſuas pecunias claudebat: quare noto patrocinio aſſueta, illam à S. Ignatio rogauit. Per noctem vero appellari ſe audiens nominatim, apertis oculis, videt ſanctum adſtare, vultu Beatorum lætitiam ſpirante, ex eo didicit vbi clauis lateret, atque inſuper momenti non leuis aliquanto prius amiſſa ſyngrapha. Sed hæc magis ad ſancti beneuolentiam, quam ad rationes piæ virginis ſpectarunt. Mirabilius illud quod paucis ab hinc annis eidem euenit: cum enim ſic obſurduiſſet, vt ne quidem clamores ſibi aſſidentium audiret, Dei quidem ad nutus valdè morigera, ob hoc tamen ſolum ægrè ferebat ſurditatem, quòd conciones, & confeſſarium audire non poſſet, quibus fere duobus omnis eius conſolatio inerat. Quamobrem ſuſcepit depulſionem huius incommodi apud S. Ignatium expedire, ſumptáque in manus ſacra illius effigie teſtatur primùm quæ corpus attinent nihili ſe facere mutum, cæcum, ſurdum, vtcumque Deo viſum foret, quæ animum tangerent; iis vero ſe tangi, vt erat ſurditas; quæ multùm ei officeret, & proinde ex cordis intimo precatur, hoc ab ſe malum amoueri, eò ſaltem vt aures ad diuina liberas haberet, aliorum auditu facilè cariturам. Sub quæ imaginem ſancto oſculo veneratа, vtrique appreſſit auriculæ, vtque illi mos erat in templum ſe contulit. Ecce autem ipſo ab aditu, Sacerdotum vocem ſacris operantium explicatiſſimè audire; dein confeſſarij etiam; poſtea concionatoris. Sed quod miraculi miraculum quoddam eſt, è templo egreſſa, ſurda vt antea nihil audire, ingreſſa auditum recipere, perpetuata prodigij mirabilitate, hæc enim anno ſæculi tertio dum perſcriberentur, vnius iam anni continua experientia ea comprobarat. LXX. *Surda ſtatis locis auditum recipiens.*

Die anni eiuſdem ſeptimo, Petrus Guijarrus ex S. Iacobi nouæ Cantabriæ, cohortem ſuorum militum Durangum in oppidum reducebat, ducebatur, & Inda partum ſuum gerens ante dies viginti editum, ſed vſque adeò infirmum vt poſt iter diei Petrus morti proximum contuens ſacro fonte abluerit. Non diu poſt feliciter functum, mater Mancipium barbarum, leuatura ſe illo pondere, abiiciebat in viam publicam: milites ob reuerentiam baptiſmi ſubitaria humo volebant contegi: dux in pagum Corralem Morcilij, deferri iuſſit, vt ſacro tumulo conderetur; atque ad hoc matri colligari, vt vel ingratiis ſecum illum portaret. Colligatúſque eſt tam arctè (quod teſtes affirmant) vt ſi foret infans adhuc viuens, vel iis vinculis necari potuiſſet. Iniecit inter hæc duci Deus vt flagitaret innocentis vitam ab S. Ignatio reddi, quem peculiari ſenſu pietatis colebat, idemque, vt milites votis communibus facerent magna. Expectatione perſuaſit exacto in precibus, & itinere illo die, Corralem deuenitur; Indus qui cadauer infantis filij, matri LXXI. *Infans à mortuis excitatus.*

allligarat, explicitum vinculis, ſepeliendum humi ſtetnit. Dux mortuum intuens, ab S. Ignatio etiamtum rogando non abſiſtit, cumque ad cadauet proximè acceſſiſſet, repente infans reuiuiſcit, incredibili matris, & ducis gaudio qui feſtis propterea gratiis S. Ignatium celebrauit.

LXXII. *Simile præcedenti.* Sed dignum maioribus fuit, quod ſæculi huius anno vndecimo Manreſæ ſanctus vitam infanti vtramque contulit temporariam, & æternam. Natus fuerat poſt mortem, & ſeorſum interim abiectus, dum matri conſulitur, ex eo partu pene morienti: à matre obſtetrix ad infantem reuerſa, liuentem, & mortuum, & Baptiſmi carentem piaculo, miſerata; poſitis genitus S. Ignatium obſecrat, per quicquid illi eſſet Manreſæ carum, vbi tot à Deo fuerat bonis cumulatus, animam redderet infelici, ad hoc ſaltem, vt Chriſti lauacro tingeretur. Quæ dum orat, videt infantem moueri, & oculos aperire, exclamánſque cum iis quæ illic aderant factum miraculum, viuentem, gratulabunda ad matrem retulit.

LXXIII. Burgi anno lapſi ſæculi nonageſimo altero, Maria Alaua Pinzocheria ex S. Franciſci Ordine, tentationibus indòmitis, & anguſtiis animi nullum pridem flendo, precando, leuamen inuenerat. Franciſcæ Bernuiæ extra illam vrbem moniali, cum id indicaſſet, S. Ignatij ab ea imaginem accepit, de illius adiutorio vnicè ſecura cuius tot ſibi prodigia narrauerat Franciſca, imaginis etiam illius miniſterio impetrata. Oblita vero Ignatij nomen quod eſſet illi vix antea auditum; ſic illum precabatur, ô Pater Athanaſi quando tàm prodigè tuis ſupplicibus tua beneficia diſpenſas, me quoque miſeram adſpice, hoc egentiorem tua ope, quod mihi non mors, aut morbus agitur, ſed grauiùs vtroque peccandi periculum, precantem audi: Pater Athanaſi, hæc orantem, vox clara diſtinctè admonet, Ignatium dici quem Athanaſium vocabat, æquo tamen animo eſſet, exoratum enim quod ipſa petierat. Cuius iam tum pignus, ſerenum animi quoddam hauſit, ſingularémque voluptatem: quod illa demirans, vt quid igitur, ait, vir apud Deum gratia tam potens, nondum vindicatus eſt inter ſanctos? Reſpondit vox eadem, etſi non eſt in terris, ſed in cœlo, iam eſt ſanctorum numero adſcriptus. Nec plura & mulier; omnes quas tolerauerat animi anguſtias oblita, ſumma quiete potita eſt.

LXXIV. *Infans è feneſtra lapſus in ſinu gerulæ reponitur.* Anno autem æui huius viceſimo pridiè S. Ignatij Paula Sbarballia, Ioannis Oltramarij cognati ſeptimeſtrem filiolum inter brachia geſtabat. Orto imbris, & turbinum ſubito conflictu accurrit in ſuperiora conclauia, vt occluderet aquæ ſpecularia vitrea: in eorum vno difficilius laborans ſurſum verſus cum dextro brachio corpus extra feneſtram exporrigit, infans pectore tenus præcinctus laxius, ſubſultans in vicum decidit altitudine vlnarum. 8. mulier puero cadente Ieſum, & S. Ignatium inclamat, in quem impenſius afficiebatur, labitúrque, & ipſa in proximam aream. Vbi, cum breui animum recepiſſet; Vidi, (ait ipſamet) his meis oculis S. Ignatium ad latus, qui mihi infantem quem tenebat, in vlnis repoſuit, appreſſitque tam diu ſuſtinens, dum quæ animo linquente exciderant vires rediiſſent. Erat vir

ſanctus

ſanctus in vſitata Societati veſte, palliatus; ætatis ſpecie virili, vultu quem nullum vbi hoc miraculum contigit ſatis aſſimilaret apographum, infans alacer, & feſtiuus gerulæ corridens, pannus quo fuerat inuolutus in imò feneſtræ iacebat.

LXXV. *Infans morti proximus, minore quam horæ ſpatio ſanatur.*

Mutinæ anno 1605. Alberti Fontanæ filiolo ardens febris, capitíſque ac faucium tumor, ſic animæ viam obſtruxerat, vt niſi ægerrimè ſpiritum ducere non poſſet, nedum nutricis lac ſugere. Lugebat mater iam iam præfocandum; matris cognata Liuia Fontana, eius æquè vt infantis miſerta, in genua procidens valetudinem puero ab S. Ignatio petiit. cuius mirificè patrocinio confidebat, tum eius reliquiis quas geſtabat in cruce argentea, guttur eius ſignauit, inflatione mox & febri, horæ non integræ ſpatio diſflatis, puer, vt vnquam egregiè valuit.

LXXVI. *Periculosè ægrotum ſanatur.*

Coloniæ Gerardus Otmarſeſius Sacerdos è Societate cum anno ſæculi duodecimo ex morbo periclitaretur, votum S. Ignatio nuncupauit, & ſacris ipſius lipſanis pectus, & caput conſignauit, vitæ de cœtero vſque adeo ſecurus, vt cum validiſſimis febribus per decem dies æſtuaret, nunquam illi de morte dubitatio ſuccurrerit: nocte porro hos dies conſecuta, ex inopinato deliquio refectus, eos crurum dolores expertus eſt, quibus in vita nihil paſſus eſſet crudelius, ratúſque id præter naturam eſſe, proximam ex eo ſanationem expectauit, inde abalienatus ab ſenſibus, paulo poſt ſenſit inhalari ſibi in os exilem flatum, ſed vna immenſis animum inundare deliciis, argumento receptæ ſanitatis: vnde in cantum euchariſticum Te Deum erupit, feſtis lachrimis & pio ſingultu verba pene ſingula interpungens.

LXXVII. *Similis præcedenti ſanatio.*

Maceratæ Anno proximi ſæculi nono ſupra nonageſimum, expetitæ ſunt preces Lucretiæ Auriſpæ ad S. Catharinam Antiſtitæ, pro Iſabella Moronia, illic educata, tunc grauiter admodum ægrotante. Illa multam in noctem precatá cum ad quietem ſe compoſuiſſet, videre viſa eſt Martyres Virgines, Catharinam, & Vrſulam eius cœnobij patronas quæ dicerent ſaluam fore Iſabellam beneficio S. Ignatij Societatis Ieſu Fundatoris; mandarent præterea id illi nunciari: monerſque illam, eſſet in poſterum in ſoſpitatorem tam beneficum grata. Sub hæc videbat Iſabellam è lecto aſſurgere in genua, & S. Ignatio gratias agere. Experrecta miratur id ſomnium, quòd S. Ignatium nec de illa valetudine rogaſſet, nec eum vnquam peculiariter coluiſſet; quærit ex Valterio medico, quo ſtatu Iſabellæ res eſſent, & audiens, peſſimo, iubet ab ſe illorum fieri certiorem quæcumque audiſſet, & vidiſſet. Sed quo tempore Virgines, Lucretiæ obiectæ fuerant, Iſabellæ eodem Ignatius, præſtanti ac ſplendida ſpecie adſtiterat, & manu præhenſam certa ſanitatis expectatione confirmarat, monuerátque de genibus Deo gratias agere, à quo id illi donum impetraſſet, & viſa ſibi erat iubenti paruiſſe. Huius autem viſi, ac promiſſi gaudio excitata, longè ſe à periculo cui indormierat deprehendit; matri, & ſocrui ſibi adſtantibus, ſomnium exponit; & valetudinem promiſſam, quod vtrumque

que ab ſis pro delirio febrientis eſt habitum, donec adueniente medico, antiſtitæ nuncio corr poſita ſunt inter ſe ſomnia, exploratum eſt concors viſis, arteriæ indicium, denique ſic ægra valuit, vt medico poſtea non indiguerit.

LXXVIII. *Ex ſuppreſſa lethaliter vrina ſanatur.* Burburgi in Belgio, anno 1609. puella duodennis ex ſuppreſſa vrina, diſcruciabatur atrociter, puellæ parens Alexander Iuriſconſultus, & vrbis conſiliarius, flocci pendens itinera, & ſumptus circumduxit illam quocumque reſciſſet mali eius inſignem medicum verſari Sed niſi violentis artibus, & defectione intolerabili, & quarto vel quinto quoque die ille humor nulla potuit induſtria educi, cui nouum etiam in diem, obſtructis plane meatibus intercluſo, ne inſtrumenta quidem chirurgica dare exitum potuerunt. Creſcebat interea doloris acerbitas, cibi horror, & tumor totius corporis, quibus accedens febris ratamcitámque eius mortem medicis indicauit Hoc loco dum eſſet Burburgum fortè, Bergæ illuc aduenit Sacerdos è Societate, motúſque illius miſeratione, plurimum Deo illam commendauit; tum illi cunctiſque domeſticis vehementer ſuaſit S. Ignatium interceſſorem adhiberent. Parque ab eo, malo remedium fidenter expectarent. Inde Sancti geſta, præſertim miracula legenda iis dedit, & Berga eius reliquias per celerem nuncium petiit. Quæ vbi perlatæ ſunt, puella S. Ignatium ex imis viſceribus in auxilium aduocans vouet ſe ſancti vigiliam ieiunio annuo, feſtum communione ſacra obituram ſi compos fieret ſanitatis. Poſtremo quà tenuin fur.bat præcipuè dolor, ſacra lipſana admouet, lapſáque in ſomnum horarum aliquor, nouis punctionibus excitatur, quibus non diu tenta ſe ſanam exclamat, febríque vacuam, & valentem. Et vero ſtatim poſt copioſiſſimas vrinas, abſque vllo dolore, & difficultate, imò quod conſueuerat antea ſine arenis, & calculis eiecit. Omni adeo tumore, febriſque veſtigio abſoluta; vt die illo Iulij XV. anni 1610. grates ſeruatori ſuo S. Ignatio in templo perſolueret.

LXXIX. *Repentina flagitioſa conuerſio.* Bazaini in Orientalibus Indiis, Chriſtianum femina ethnica perditè deperibat; ſpe flagitij pronioris, ſacrilegè Baptiſmum ſuſcipit, ſuſcipiturque domi à pia matrona, moribus ſecum imbuenda profeſſionis nouæ ſanctimonia condignis: at enim ſcelerata ſenſim ſe prodidit longè aliud ſpectare, quàm precatorios globulos, & ſacrorum frequentationem; perſtantéque ob violatum baptiſma flammam execrabilem diabolo, amens, & teneri non ferens, in hortum ſe deiecit, ex quo retracta, minabatur ſe ignem ædibus ſubiecturam. Itaque matrona nequiſſimæ beſtiæ importunitati propemodum cedens, prius tamen rem omnem Sacerdoti noſtro aperuit; qui ſatis intelligens, ſuas hic partes dæmonem agere, S Ignatij reliquias matronæ dedit quas inſanientis collo indueret Dum ergo ſolito rabioſius bacchraretur, minaretur, & fureret, hera quaſi optato diſceſſui aſſenſura, velle interim ait donare illam gemma ingentis pretij, & vittam ſericam eius collo iniecit ex qua pendebant ſancti reliquiæ. Atque hic illuſtri, manifeſtóque portento, ad earum attactum graſſantis in venas libidinis, incendium omne

omne illicò concidit; hæſit quaſi ſtupens miſera tantiſper, tum in fletus effuſa, crimen ſuum, & mentem falſa eſt commemerati baptiſmatis. Complexa pœnitentem matrona cum lacrymis S. Ignatium agnoſcere docuit, mutationis tam ſubitæ auctorem, eiuſque lipſana gemmam eſſe quam dat ſe dixerat; duxit è veſtigio in templum rogantem, ac inter eundum multis cum lachrimis, ſacra lipſana aſſiduo oſculo venerantem, inde animo apud Sacerdotem expurgato, ille penitus excidit, cuius inſanierat amore.

Senſit in cauſa admodum diſpari, par S. Ignatij patrocinium alia matrona, agebat illa Caranzari, non modo Christianam vitam ſed non vulgaribus ſtudiis virtutum exercitam, potiſſimum vero contemplationi cœleſtium, cui Deus viciſſim magnas reponebat animi voluptates. Factum nihilominus aliquando, vt hæc illi vena deliciarum areſceret, & obtenebrata mente, precationis pabulum alias tam dulce pro ſupplicio haberet; ac tentabat quidem omni ratione teneritatem priorum ſenſuum, ſed fruſtra reuocare; quoad fortè coniectis in S. Ignatium oculis, quem in altari domeſtico colebat; ſupplex, ingentíque affectu, præſenti ſuæ inopiæ ſubſidium ex eo petiit, qui tam celſo gradu familiaris apud Deum gratiæ fuiſſet; mox tanquam aperto ſibi cœlo, luce ſubito tam clara tantóque ardore perfundi, vt duarum horarum ſpatio, Dei amore tota difflueret, diei reliquum, ſuauiſſimis in Deum animi motibus frueretur, quos multis poſtea identidem menſibus, eius diei repetita memoria accendit. LXXX. *Ariditas mentis repente depulſa.*

Cuenca vrbs eſt in nouo regno Granatenſi. Illic nobilis matrona videns infantem filiolum in oculis morientem, ad S. Ignatium cuius habebat depictam tabulam conuerſa, moriturum ei filium obtulit, vt ſi placitum Deo foret ſeruaret incolumem. En autem hic latè ſplendere vultu ſanctus, & infantem versùs brachia pandere; vice verſa infans exporrigere in ſanctum brachia, velut in amplexus mutuos enitens, & in eo conatu innocentem animam efflauit. Mater luctu in iucundiſſimam conſolationem commutato, miris gaudiis proſecuta eſt filium ab S. Ignatio extra ſalutis pericula inter ſanctos ſubductum. LXXXI. *Infantis mors cum miraculo beata.*

In S. Ignatij (quæ vna eſt de ſeptem coloniis ad Paranam Paraquaiæ fluuium ſitis) noſtrorum curæ commiſſus iuuenis, calumniam paſſus eſt, ob quam eiectus è Sodalitate B.V. etiam carcere clauditur, cuius caſus dolorem non ferens, laqueo vitam finire decreuit; quod haud ſcio quo pacto interceptum miſero non proceſſit. Itaque de media nocte, eandem animo verſabat deſperationem, cum ianuæ rimas magna luce diſtendi aduertit, conſpicatúrque eſſe aliquem ex amicis à quo viſeretur. Erat is verè amicus S. Ignatius, qui ſe illi ſpectandum præbuit luce immenſa fulgens, oréque exporrecto, & hilari, vt qui deſperantem erecturus veniſſet, tum eius capiti manu blandè impoſita; eſto, ait ſecurus, fili, nihil iſtic abs te peccatum eſt, breuique hinc liber amitteris: quibus dictis receſſit. Adoleſcens ex magna commotione animi, in clamorem erumpens, vicinos LXXXII. *Deſperans ab S. Ignatio confirmatur.*

 exciuit,

exciuit, qui & carcerem deprehendere clauſum, & iuuenem vbertim lacrymantem, paulo vero poſt, idem fecit promiſſo, reſtituta inſonti, poſt compertam innocentiam libertas.

LXXXIII. *Serua Inda bis ſanatur.* Gaudianæ Mexici pago, ſerua Inda luxatis vertebris iam biennium iacebat, vt præter grauem cruciatum, corpus niſi admodum ægrè non poſſet ſuſtinere. Illac tranſiens è noſtris Sacerdos, vicémque infelicis dolens S. Ignatium illi medicum aduocauit, quòd iam nihil ſpei ab aliis reſtaret; tum ſancti fiducia illam erecturus, recenſuit illi prodigia in vicinis ab eo patrata: denique in illam, precationem recitauit qua conſueuit orari ſanctus, eiuſque auxilium implorauit. Quo puncto temporis, ſic perſanata eſt vt ſtatim ſurgeret, inambularet in oculis omnium, & in argumentum receptæ ſanitatis ſublatum in humeros onus baiularet. Verum redituris, forte doloribus nimis ſtultè cauens, & fouendo quem receperat vigori; cum à patris diſceſſu calefacto balneo vti voluiſſet; vix illud ſubierat, & diro totius corporis cruciamento ſtatim capta, reportanda in lectum fuit, leuitatem ſuam plurimum incuſans, & beneficij accepti frigidam æſtimationem. Fletu ergo & precibus, tùm facti veniam, tùm amiſſi doni reſtitutionem enixè flagitans, orationes aliquot recitat, nouóque ſtatim miraculo confeſtim, vt fuerat ſana fit, & prudentius quam fuerat cauta.

LXXXIV. *Sudor ex S. Ignatij effigie diras ſanat ægrotas.* Ibidem anno huius æui ſecundo, tribus vna occaſione miraculis ſerui ſui gloriam illuſtrauit Deus. Puellam paucorum annorum diuturnæ febres in ſupremum diſcrimen redegerant, & deſperauerant medici; parens ad noſtros accurrit mœſtiſſimus, petiit ab iis quam apud ſe habent imaginem pictam S Ignatij flexis genibus ante Chriſtum de cruce pendentem; conceſſam fert domum, & ſanctum pro filiæ ſalute cum familiaribus precatus, illius capiti imaginem admouet; exin prodigioſus ſudor ex ſacra imagine guttatim fluere, gemmarum inſtar colore ſpectabili & magnitudine: ſtupere adſtantes rei nouitate, in quibus mulier graue quo tumebat apoſtema; intincto reuerenter in ſacrum humorem digito inungens, repente curata eſt. Puellam quoque ſacræ imaginis attactus, febris & periculi ſecuram effecit.

LXXXV. *Nouitius apparente ſibi S. Ignatio.* Romam venit Guillelmus Guardefordius Sacerdos anglus anno 1594. Societatem quam obtinuerat ingreſſurus, cupiens autem ſummopere die illo tirocinium inire, qui Auguſtino Anglorum Apoſtolo ſacer eſt diſſimulauit febrim, qua illo ipſo die correptus ardebat, ſed ea poſtridiè ingraueſcens viréſque proſternens, & alia edens triſtioris prognoſtici omina, ingentem grauiter afflixit, vitæ metu tunc ſtatim perdendæ, cum ei primum grata eſſe cœpiſſet. Tantiſper igitur ſe lecto attollens, ardenter inſtitit Sancto Ignatio, à quo, iam patre, confidebat ſe tanquam filium aſpici; ne tam præmaturè bono illo orbari ſe fineret, quod ipſe tot annos, & tantis itineribus quæſitum vix tandem poſſediſſet. Differret morbum in aliud tempus, ne Societati attuliſſe cadauer videretur, & penè illi prius moriens, quam viuens, eam vix dum adeptus amitteret. Mouit orantis gemitus Sanctum.

ctum patrem, nocte inſequenti ſpectabilem ſeſe illi exhibuit, in eo cubiculi latere in quod conuerſus orauerat. Adſtabant illi ſex de Societate, habitu erat vſitato, cum ſuperiori veſte, & bacillo, vt viuenti mos fuit, acceſſit ad lectulum propius, & perinde vt coruos, & canes à cadauere abigeret, ita circum ſcipionem agebat; inde paulum recedens, blando illum, & perquam beneuolo aſpectu dignabatur. Acceſſit & de ſociis alius, ex quo æger (quem ſenſus recuperatæ ſanitatis, alacrem fecerat) interrogauit, an poſſent & ipſi tantumdem præſtare, ad quæ ille ſubridens, prehenſum humeris, à dextro in læuum conuertit, ſtragulíſque compoſitis innuit vt dormiret. Tunc vero altè in placidum, & multarum horarum depreſſus ſomnum, cum euigilaſſet, ita conſanuiſſe ſe comperit, vt die eodem lecto exiliret, & ſolita cum aliis miniſteria obiret.

Hoc inter ſuperos beatus, ſuum hunc filium beneficio affecit ſanctus pater, hunc vero qui ſequitur, ſuperſtes adhuc, eundémque in finem. Coquum Romæ agebat in domo profeſſa Ioannes Baptiſta, ſanctæ vir humilitatis & ſui egregius domitor: hic miniſterij opportunitate ad contemplandum æque vt ad laborem vſus, ex illo quem tractabat igne, illos perpendere diſcebat damnatorum ignes ſempiternos, vnaque lethalis immanitatem culpæ, quæ tam atroces commereretur pœnas; his cogitationibus immerſus, & vitæ in ſeculo actæ horrore, extra fas in ſui odium magno impetu raptus, manum iniecit flammis ardentibus, totamque aduſſit, odoris graueolentia miniſtrum domus illac fortuitò tranſeuntem aduertit, culinam ingreditur, cauſam rogat, cruciamenti violentia extorquente inuito lacrymas, manum profert ambuſtam, ſuíque iam errati conſcius veniam de genibus petit. Defertur ea res ad ſanctum patrem, ſpargitur tota domo, damnant multi, & cenſent dimitti oportere, qui ſe ſuapte inſipientia prorſus inutilem Societati effeciſſet. At perſpicacior ſancti mens, cenſuit gratia quam pœna digniorem. Bonam noctis partem pro illo precibus impendit, exorauítque quod petebat adeò cumulatè, vt poſtridiè fratris manus comparuerit ſana, integra, vegeta, & qualis antequam vreretur.

LXXXVI. *Adiutoru manus reſtituitur ab S. Ignatio viuente.*

Princeps Irala, Seræniſſima ex domo poſtridie Calendas Nouembris anno 1605. deprehenſa eſt poſſideri à dæmone: ſeſquiannum eam tenuerat ignotis occupatam morbis quos in atram bilem medici referebant; nam hebdomadas, & menſes iacebat amens, immobilis, elinguis, etiam ad interrogata, nec videbatur noſſe adeuntes. Multos dies aut cibum reſpuebat, aut expuebat, ore tenus admiſſum, exſucca, exanguis, inſtárque cadaueris, accedentes tamen inuadebat furens, ſe ipſam quoque niſi cura cuſtodum obſtitiſſet in præceps datura, & cõſciſſura vulneribus. Suſpicati ſunt ergo medici faſcinũ, qui morbus credebatur; cum obſeruaſſent ſuo omni labore, cruciatus ægrotæ in callum augeri, corpúſque adeo defectũ vix poſſe naturæ viribus animam retinere, parenti duci ſuſpicionem ſuam aperiunt: adhibetur è noſtris Sacerdos qui exorciſmos in dæmonem torqueat interpoſito S. Ignatij

LXXXVII. *Arreptitia à dæmonibus liberata.*

 nomine;

nomine; & hic denum ſe palam veriſque indiciis dæmones proferunt. Se illic ſedem ingenti numero habere, obtinere corpus vniuerſum veneficiis obſtrictum; nihil omiſiſſe quo illud perimerent, ſuiſſéque plane rem confecturos, niſi eo ſibi tantopere exoſo Ignatij nomine compellerentur, ſeſe prodere; poſt hoc ſibi viciſſim animos addere, & extimulare mutuo ad ſtandum in gradu, & vim quamlibet ſuſtinendam. Egit tamen hæc prima occulti hoſtis manifeſtatio, vt eſſet ægra immunis à febri, ſerenior animo & tractabilior, cibúmque admitteret, tametſi, quam parciſſimum poterat, ſi eſſet ſacris precibus expiatus, quem à profano bellè diſcernebat. Eductis iam in campum hoſtibus initur pugna; præmittitur à ſereniſſimis parentibus ipſaque ægrota S. Ignatio votum, adeundi Romæ illius ſepulcri, ornandique piis donariis in euchariſticum liberationis. Vnaquæque ſacrarum exſecrationum vibratio adiuncta S. Ignatij inuocatione, magno numero hoſtes expellebat; iuſſi prodire qui laterent, & præſto eſſe ad linguam, vel pedes, imperatis parebant; ſigna dabant coacti diſceſſus quæ iniuncta fuiſſent; ab Ieſu Maria vnoque Ignatio ſe pelli conclamabant, licet alios item ſanctos alij Sacerdotes in opem accerſerent. Fuit inter nefarios ſpiritus obſtinatè potens, qui ne tanta vi vrgeretur, poſſeſſam ad extrema redegit, & pertinaciter obluctatus, tandem in exitu tam deformi ſpecie exterruit, vt eius deinde recordatione inhorreret. Dierum viginti conflictus hic fuit, & die Conceptæ Deiparæ debellatum eſt denique, ſuaque cum turma reſiduus hoſtium, ſtationem penitus liberam reliquit, morbiſque omnibus quos conſciuerant dæmones abſolutam, decantatæ Deo ex ritu Eccleſiæ laudes, votáque in ſancti honorem religiosè perſoluta.

LXXXVIII. *Societati per infenſus ab S. Ignatio mutatus.*

Condomi Vaſconiæ vrbe, ciuis alioqui honeſtus, perinfenſo erat non modo in Societatem, ſed in eius quoque Parentem odio, tantúmque aberat, vt quæ nomen decerent, honorémque Beati, Ignatio recèns attributum, de illo loqueretur, vt paſſim potius ſimulationis illū ſugillaret, & hiſtrionicæ pietatis, atque ad hoc eius lectitaret geſta, vt ea vel in hypocriſim malignè detorqueret, vel in malam hiſtorici fidem, pergerétque ex iis conuitia, & dicteria fingere. Spectabat hunc ſuum è cœlo Ignatius inimicum velut phreneticum medicus, eique à Deo miſericordiam poſcebat. Nocte igitur, incertum dormienti ne, an vigili, adſtitit beatâ verendus maieſtate, & choro ſtipatus cœleſtium, tacens quidem, ſed per aliquam horæ partem ſpectandum ſe ſiſtens, ſub diſceſſum vero tam blando illum intuitus eſt vultu, tam dulci amoris perfuſo illecebra, vt hic eius animum oculorum iactus configeret. Lecto deſilit, conturbatus, flens, fronte humum verrens, iniuriarum veniam ab eo petit, ſumptam ex abaco eius vitam ſuauiatur, rigátque lacrymis, ſanctè pollicitus, tum S. Ignatio, tum Societati æterna deinceps obſequia, & obſeruantiam tanto ſanctiorem quanto ipſe fuiſſet iniurioſior.

LXXXIX. Longè aliter ceſſit cuidam alteri, ſed religioſo, cuiuſcumque tandem

Ordinis

Aduerſus S. Ignatium ſcribens, caſtigatur.

Ordinis fuerit, indigno certe religioſa veſte. Is Gerondæ in Aragonia ſæculi huius anno vndecimo, ſeu inuidus ſiue incredulus, ſatyram aduerſus S. Ignatium aggreſſus eſt ſcribere, cuius cum partem affectam relegit, miratur ſuam manum, ſuo ab ingenio diuerſam, contraria omnia dictanti ingenio vel malitiæ ſcripſiſſe; nam præter laudes nihil re legebat qui nihil præter probra manui ſuæ dictauerat. Errore igitur factum ſuo id putans, reſumpto ſtylo, quod conceperat mente, denuo contexit; at ecce tunc etiam dictanti ſcelerato, manus propria Ignatij laudes, pro conuitiis reddidit, ac mirum, quantumuis furioſe in cœpta incumbenti, non veniſſe in mentem illam manus, inuito ingenio, operam, non poſſe errori attribui. Repetitâ ergo tertium rabie, eodem ſucceſſu deluſus eſt, ſed nihilominus ſtupido pariter, ſibique indignanti, dum ſacrilegium integrat, reuulſus calamus in medium cubiculi diſſilit, ipſaque eadem occulta vi intorta eius manus ingentem ipſimet colaphum impegit, quo tandem aliquando pudefactus, & pauens, collegit ſeſe, ſtylumque, & animum erga S. Ignatium mutauit.

XC.

Moribundus ſanatur.

Raphaël Valcanerius Maioricenſis, quadriennis ægrotus deſtitutione virium interibat. Cibi quatuor iam dies nihil admiſerat, fuerátque ad ſupremam luctam ſacro oleo inunctus, vocatus e Societate, qui eum iuuaret vt Chriſtianè moreretur, reliquias ſecum S. Ignatij attulit, & licet expertem rationis, & ſtupentem, iis tamen ducta cruce ſignauit, commendauítque S. Ignatio, quod ipſum, & vxor præſtitit, ſpondens ſi conualeſceret ſe diem S. Ignatij Feſto annuo culturam, daturámque tribus pauperibus prandium. Votum conceperat, & vires ſtatim redire, circumſpicere adſtantes, mentem recipere, moueri, cum tanquam cadauer antea iaceret, febri denique poſita valere. His ſoror acceptis, magnoperè indidem remedium carcinomati ſperauit, quo erodebatur iam per biennium. Suſcepit ex voto ſacellum S. Ignatij nouemdiali cultu adeundum, illius imaginem ab vno è noſtris patribus acceptam, parti affectæ appoſuit, & inde iam ſibi melius fieri aduertens, paucos intra dies belliſſimè valuit.

XCI.

Aduerſus quinq; graſſatores, inuocantem ſe S. Ignatius defendit.

Benedictum Lopeſium iuuenem, præfectum vnius ex Peruuij fodinis, dum fugitiuum requirit mancipium, latrones quinque ex inſidiis inuadunt, equo deturbant; proterunt, vulnerant, pro mortuo relinquunt. Cumque illos primum conſpicatus, enixè S. Ignatium in ſui defenſionem inuocaſſet, vidit illum ſemper interponentem ſe illorum furori, vibratóſque ictus perinde pallio, vt ſcuto retundentem; ſurgens demùm poſt eorum diſceſſum, veſtes, & pileum multis locis punctim, cæſim, forata, & lacera comperit, intacto corpore, ac ne minima quidem punctione præſtricto.

XCII.

Gandiæ anno ſæculi primo Vincentiæ Cotziæ ſeptenni puellæ, fauces intercluſerat angina, iamque triduo nihil cibi tranſmittens non diu ſuperfutura credebatur; affertur ad eam imago S. Ignatij, quam eius auus ſculptor coronide ornandam acceperat, docetur ſancti opem rogare, ſeque ab eo (vti & aliis

aliis Gandiæ contigerat) perſanandam erigitur in genua ſuorum brachiis, Pater, & Aue recitato, iconem faucibus apprimit,ad hanc momento dolor ponit, inflatio reſidet, expirat inflammatio,cibum poſcit, ſumit, conualeſcit.

XCIII. *Quadriennio pedibus captus ſanatur* De beatorum honoribus S. Ignatio decretis Potoſium nuncij venerant,& feſtis populi gaudiis ſoluebantur. Hinc triſtis Chriſtophoro Martineſio dolendi anſa,quod eorum in partem non veniret, erat enim membris iam quadriennium ita interceptis, vt niſi fulcris alaribus non poſſet inſiſtere, coniecta itaque in ſanctum confidentia, effuſóque in eum animo, Itane, inquit, Beatiſſime Patriarcha Ignati! communes inter lætitias quæ tuo nomini celebrantur, ego doleam ſolus, & aliis omnibus honori tuo choros ducentibus, vnus ego non poſſim vel greſſum mouere? pios queſtus non ſpreuit ſanctus Pater, eo ipſo temporis puncto vigorem membris infudit tam validum, vt fulcra proiecerit, & die proximè ſubſequenti omni ex parte conſanuerit.

XCIV. *Capta pedibus ſanatur.* Huic plane conſimile, hoc eodem anno, ſæculi huius nono Maioricæ contigit. Dum enim apud nos, honores tunc recèns Beato Ignatio dicatos, proſequeretur communibus gaudiis gratulatio publica, mulier pedum vſu priuata, iis tamen ingratiis,adeſſe in templo ſtatuit. Dimouebat hanc ſoror ab imprudenti conſilio, immenſum obiiciens populi concurſum, deiectum iri à conferta turba, & pedibus proterendam. Quibus nihil mota, domo vt poterat, conatu difficili tandem exit, vixque in vico conſtiterat, & explicari mox pedum nodos,redire iis ſpiritus, & vires, ipſa fulcris alaribus procul à ſe abiectis, valens, & alacris templum petit, ſancto gratias agit, epulo ſacro illius memoriam, & beneficium celebrat.

XCV. *Liberatus à dæmonis cui ſe manciparat.* Michaëlem Schrammeum annorum ſeptemdecim iuuenem ſtudiorum cauſa parens Herbipolim miſerat, ſed is, quod ſolent ſuo arbitrio permiſſi iuuenes, in conſuetudinem ſe dedit perditorum, à quibus inter alia ſcelera, etiam dæmonem pro magiſtro habere didicit in hunc modum res tota geſta eſt.Dabat operam iuri, & inſigni Mago, eius quidem amicus,Michaëlem cum ſocio eiuſdem ætatis,magi domum perducit. Illic alacriter bibitur;inde magus ſuas artes iactare; non fuit multa opus mangonia, ad infatuanda capita ſtultorum iuuenum, & proritandam curioſitatem, noua & mira factitandi; præſertim cum ſterili curioſo, ſpes quoque vrilis adderetur, ſuam enim quandam extollebat radicem magus, quæ linguæ indita, nihil non efficeret, iubendo quidem ſi linguæ ineſſet; tangendo autem digito inhærens fores reſeraret, & ſcrinia;comminueret catenas, ſubterraneos theſauros in apertum extraheret, & taumaturgiæ ſimilia ederet complura. Cæterum eam vili fore, dumtaxat tantillum animi opus eſſe ad ferendum ſemel dæmonis conſpectum non ingrata ſpecie adfuturi, ad tradendam illi vrbanitatis cauſa, exiguo ſyngrapho animæ poteſtatem:immenſum pretium execrandus diaboli proxenetes, renuntij fecerat; ſed ſtolidi iuuenes præpotentis radicis deſiderio ebrij, nihil abnuere, ſed pactis addi voluêre, animæ poteſtatem

teſtatem non ſe vlterius dæmoni tradere, quam dum ea radice vterentur, vbi lubitum foret eam dæmoni abdicare, tunc ſe pacto ſolutos intelligi velle. Conteſtati hanc legem, mago digitum porrigunt, ex quo ſtillas aliquot exprimit ſanguinis, dictatque nouis diſcipulis formulam mancipationis, qua ſe dæmoni ſuo & ſanguine, & chirographo obſtringunt. Poſt hæc baccillis quibuſdam inſtructos extra vrbem ducit, in quadriuio conſiſtit, humum circulo notat, ad caracteres, & carmina comparet in medio circulo improuiſus dæmon, adoleſcentis vultu teneræ ætatis. Horrent ad nefanda ſpectacula nouitij ſcelerum, certi, quod erat, cacodæmonem iis tegi, pallent, ſilent, mutuo contuentes, circumſpiciunt at fugam, at conſceleratus artifex, ſui præſagus periculi arcanis vinculis defixerat miſeros, vt nullo conatu valuerint ſe inde eximere; animauit inſuper adeò, vt inſerto quiſque baccillorum ſuorum fuſcinulæ, chirographo ſuo, ſe dæmoni dederet, medium circulum ſemper occupanti. Quibus ita peractis diu collocutus eſt cum tyranno ſpiritu deteſtabilis magus, ſed ignota lingua, poſtea illorum mediis digitis, rima ex qua ſanguinem preſſerat tenui, promiſſam radicem nullo ſenſu doloris infixit, cum ea in vrbem ſe referunt; illic in ædibus ſceleratiſſimi præceptoris, experimentum radicis & dare, & capere; mira vere, & fictè patrare, quæcumque illis conuento prædicta fuerant; quæuis ſera admoto digito recludi, ſepultus infra duos palmos ducatus argenteus exilire de terra, & vt ferrum magneti, admotæ manui adhærere. Concha aquæ plena contactu diuidi, attolli & velut conglaciata ſublime pendere; catena quam ſibi data opera circum adſtrinxerant, comminuta fruſtatim ad pedes concidere, hac illi experientia, duplo quàm quæ agebant incantati, vel decem ſi tot ſuppeterent animas pro tam beata radice datas voluiſſent. Inter hæc Michaël patriam repetit, vbi pueriliter hæc oſtentans, palámque factitans, reſerandis præſertim ſeris, & ſcriniis, vix furcam euaſit. Furti enim grandis eam ob rem ſuſpectus, reus, an inſons, ægrè ſe laqueo ſubduxit; nec minus diſcrimen ab ſociis adiit, qui ſe nactos theſauri latebras arbitrati, iuuenem in ſyluam pelliciunt, minis vrgent, & præſenti nece, ad prodendam ſibi theſaurorum manifeſtariam radicem, quibus ipſe quæ prima ſe obtulit cum dediſſet, idcirco germanam putarunt, quod is eam tenens, neſcio quid mirum, icantato digito, coram peregiſſet. Ita ſe illorum manibus, & morti eripuit. Ex his oculos ſenſim ad ſua damna aduertere, fructum agnoſcere venenatæ radicis, intelligere quam exitiali amentia oppigneraſſet animam æternis ſuppliciis, & exitio corporis pluſquam probabili ad paciſcendum de nugis cum dæmone, denique ſerio cogitare de reſcindendis feralibus conuentis: quæ cum amico Sacerdoti viro probo aperuiſſet, ab eo imprimis, edoctus eſt immanitatem culpæ & periculi cui eſſet obnoxius, deinde plurimùm confirmatus ad ferendum quiduis, & agendum, quò tyrannidis admiſſæ iugum excuteret. Poſtremo Molshemium ad Patres Societatis deſtinatus, vt ope S. Ignatij iam iis in caſibus explorata, recuperaret conſignatum dæmoni ſyngraphum, & pacta conuenta reſcinderet. Domi apud nos

egit

egit dies duodecim, in ieiunio, cilicio, aliaque ſimili afflictatione, & paranda tum vitæ omnis expiatione, tum fideli dæmonis eiuratione. Condicto in eam rem die ducitur iuuenis in ſacellum S. Ignatij, eiuſque patrocinio creditur, aderant complures, inter quos Suffraganeus Argentoratenſis, Rector Collegij votiuum S. Ignatio ſacrum facit, Michaël fidem ſolemni ex formula profitetur, quam cum aggreditur legere, horrere mox, tremere & vocem Renuncio pronuntiaturus interſtricta gula, præfocari, quoad is penes quem cura eius erat, lateri aſſidens, cruce ſancta ſignatum, vocato Sancto Ignatij nomine ſibi reſtituit, peruicitque inuito dæmone, vt eiurationem eius abſolueret; quam Rector exceptam Deo obtulit, ſacróque altari impoſuit. Haudquaquam tamen comparebat aut dæmon, aut ſyngraphum. Quare inſtauratis per aliquot dies ſpontaneis pœnis, precationibus, conteſtatione, & ſacro S. Ignatij; ſolemni commendatione, illius præſidium, dæmonibus ineluctabile denuo iuueni rogatur. Die itaque decimo tertio anni 1613. Rector operans ſacris ad Canonem venerat, cum excipitur à cunctis qui aderant ſtridor quidam velut præſtricti carta parietis, nihil tamen vndeuis dimiſſum conſpicitur. Sed vidit Michaël à dextro altaris latere dæmonem, oſtentantem ſibi ſuo ſcriptum ſanguine ſyngraphum quod ei Herbipoli dederat, deinc eo proiecto vaneſcentem. Hoc vero poſtmodum peracto ſacro ſub altaris mappa ſuperiore repertum eſt, actæque Deo, & S. Ignatio communes, & lætæ ab omnibus gratiæ.

XCVI. *Peſtilentia icti ſanätur.* Graſſabatur peſtilens morbus Paraquaij anno huius ſæculi quinto, depaſcebatur inter alias honeſti viri familiam numeroſam, ex qua breui iam duo perierant, iacebant alij qua ægroti, qua morti proximi. Patribus è Societate illuc forte appulſis, dum ea loca Apoſtolicis excurſionibus obeunt, lacrimabilem domus ſuæ ſtatum exponit, & ab iis quidem conſolationem quæ Chriſtianum decebat accipit, ſed præterea S. Ignatij iconem, vt eius familiam ſuo patrocinio tueretur, eſſetque ſanis amuletum, & ægrotis ſalus. Magnam vir optimus ſancti fiduciam ſuis omnibus mouet, iubet huic affectu præcipuo pro valetudine ſupplicent, faciunt, & quidem ex animo; redit poſtridie ad patres, gaudio geſtiens, narrat ex quo imago domum ſubierat, & familiares, illius medicam implorauerant manum, omnes ad vnum valuiſſe etiam illos qui in extremis eſſent.

XCVII. *Dëtium cruciatus ſanatur.* Anno eodem in S. Iacobi, vrbe regni Chilenſis, moniali gingiua putris, vermes, & ſaniem mittebat, cum intolerabili dentium cruciatu, quem nulla ſedabant, ſed nec leuabant remedia. Nocte aliquando atrocius ſolito laborans, imaginem S. Ignatij ab vna ex religioſis ſororibus accepit, quam flens, & flagitans aliquod tam ſæuo dolori ſolatium, ori piè applicuit, eoque ita dolorem abſterſit, vt in miraculi argumentum dentes dentibus quateret, cum abſque ſenſu peracerbo contingi antea mutuo ne leuiter quidem ſuſtineret. Viſa ſimplici feminæ res tanti, tam repentina curatio, vt ſuſpicata ſit eſſe fortuitam potius quam diuinam, reputans nimis alienum, vt leui attactu, imago hominis nondum inter ſanctos adlecti, cruciatus momento diſſipaſſet,

diſſipaſſet, quos nulla pharmaca domuiſſent; at enim, incauta non diu anceps hæſit, vix ſuſpicioni attenderat, cum tormento dentium integrato, incredulitatem ſuam, & ſtoliditatem damnare didicit. Quare petitam cum lacrimis veniam & ſanationem iteratam obtinuit.

Rochum Bondium Siculum Sacerdotem anno ſæculi voluentis tertio Vibonæ pleuritis opprimebat, accedentéque febri peracuta & excreatione ſanguinis copioſa, extra ſpem humani remedij iam depoſuerat. Potentioti ergo confiſus medico ab S. Ignatio valetudinem petiit, eius effigie impreſſam icunculam ori inſeruit tanquam præſentem morbo medicinam, & vero quantum ſperauerat, tantumdem pia fiducia euicit, cum enim indormiſſet, poſt breuem ſomnum experrectus, febri, ſputis cruentis, abſceſſu, dolore lateris caruit. XCVIII. *Pleuritis per ſanata.*

Anno 1626. fœda luporum eluuies montibus delapſa valles aliquot Pedemontiorum fecerat inacceſſas, intérque has vallem quæ Lanzus dicitur, numero, ac rabie armati adoriebantur incautos magna ſtrage, nec ruri greges, nec homines, ab iis ſe ſatis tuebantur. Fuerat non pridem in templo principe Menezilis poſitum S. Ignatio ſacellum, illuc oppidani nouemdialem ſupplicationem publicè decernunt, & ſacrum ſolemne, ad auertendam ferarum infeſtationem, magnis & frequentibus damnis furentium. Supplicantium agmina procedere cœperant, cum ſtatim quod expetierant, impetratum tulere, vi enim diuina Lupi turmatim abacti fugere, vitare occurrentes; puero vel agno ſi forte obuij fuiſſent, reſilire velut exterriti; duobus, ſolum ad euidentiam miraculi permiſſum ſæuire] alter puſillum in gregem incidens, cuſtode ſeptenni puella, cum fratre annis duobus minori, omiſſis ouibus, & puella, ferox puerum occupat, ſternit, roſtro huc illuc verſat, & agitat, preſſo tamen ſemper & innocuo dente., Sed erat vicinia, S. Ignatij vſque adeò ſecura, vt ſoror accurreret, Lupum baculo cæderet, ac nihilo mitius, eiulanti puero infeſtum, auribus prenderet, amotúmque à pueri corpore, in montem retruderet: audacior alter tugurium ſubiens, ex aliquot pueris illic hærentibus, correptum collo, quinquennem abſtulit, & in ſyluam refugit. Mater terram haud procul fodiens ad eiulatus, fletumque pueri accurrit, raptum videns, S. Ignatio ante omnia ſupplex aduoluitur, poſt inſequitur montem verſus, quà Lupus puerum tulerat, ſed nullis diu veſtigiis aſſecuta, inopinatò audit inter ſaxa quædam compellari ſe ab eo, mater! Adſum mater, & ſaluus: narrat deinde quo pacto foret de repente ab Lupo dimiſſus aliquamdiu fixis tuente oculis, exſufflante, ac demum in ſyluam ſe abdente: comparatis autem horæ articulis cognouit mater dimiſſum tunc à bellua filium cum eum S. Ignatij tutelæ crediderat. XCIX. *Lupi Lanzo pulſi.*

Hiſolæ, & Turture, pagis vallis eiuſdem duobus, magna ſtrage, animalium peſtis ſæuiebat, pari damno infelicium ruſticorum. Huic vt occurrerent ad S. Ignatium ſtudia conuertunt, cuius in exterminandis Lupis experti erant beneficentiam. Ex voto illi ſacram ædem deſignant in monte proximo, cui Baſtiæ nomen, conſtruendam; ex veteris caſtri congeſtis illic rude- C.

ribus. Nuncupato voto, ceſſat ſtrages, difflatur peſtilitas, ægra ſanantur animalia, ſacellum extruitur, quod tanta ſtatim S. Ignatij veneratione, tanto frequentatur populorum concurſu, vt ex montis altero latere noua opus fuerit ad ſacellum via, præter quod eminens è mõtis vertice, & ſubiectis latè conſpicuum, ſita quiſque ex domo multi preces illuc, cultúmque mittebant. His ſanctus erga ſe tam piè religioſéque animatis paganorum affectibus non crebra modo reſpondit liberalitate, in ſupplicum gratiam; verum illic quoque ſe adpectabilem præbuit. Paulæ, Thomæ Muſſani coniugi filium ſanatat Ignatius, cum ab hernia tam malè haberet, vt in vno chirurgi ferro remedium omne poſitum cenſeretur. Hæc recitatis quas ſancto vouerat precibus, ſi ſaluum ab eo filium exoraſſet, vt has ei offerret ad montem oculos conuertit: illic autem ſanctum editiori ſaxo conſpicit inſidentem: quà eius altari locus fuerat deſignatus, erat veſtium vt ſolet hominum de Societate, ſed pulchrior atque ornatior, vultus cœlum ſpectabat, aſſidebat haud procul, ſed paulo inferior, eodem ornatu ſocius, ſed minus eleganti. Agnouit ſanctum mulier, tùm interiore afflatu monita, tùm voluptate animo impreſſa, qua ſe ſenſit illicò delibutam. Rem communicauit cum parocho Ceris (quæ curia eſt in confinio Mezenilis) illius ſuaſu precationes, in ſancti honorem, & ſacræ Hoſtiæ ſumptionem feruentius ſolito frequentauit, ſic enim Parochus futurum confidebat, vt promereretur ſecundò idem viſum ſpectare, quo prioris fides certior conſtaret. Nec prudentem virum ſua cogitatio fefellit. Paula, anni eiuſdem, Decembris vigeſimo, caſu neſcio quo, vehementer afflicta, cum ſe ſuáque ſancti præſidio ardentet commendaſſet, in ſacellum oculos, montem verſus reflectit; & videt ſecundò, eodémque in ſaxo S. Ignatium qui aſpectus, mœrorem quo obruebatur puncto temporis diſcuſſit, & miris animum exaggerauit delitiis. Hæc totis circum vulgata pagis, & oppidis, magnos erga ſanctum pietatis Motus exciuere, quibus creuit in eum multis locis religio, ædificatæ aræ, & ſacella, cultus, præmiſſo ieiunio, dies eius anniuerſarius, feſta, & ſolemni veneratione.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM,
Quæ in hoc Libro continentur.

A

ADVERSARIORVM inſectationes Societati perutiles. pagin.127

Aduerſariorum nullum genus periculoſius, quàm aduerſariis carere. p.128

Ægrotis aderat omni ope S. Ignatius p.17

Affligandi corporis menſuram communem omnibus, cur Societas non habeat, ſed viribus ſingulorum congruentem? p.215

Amor S. Ignatij quantus in Deum, etiam cum periculo vitæ. p.351

Apparet S. Ignatij in aëre, & domum inuocatis incendio liberat. p.404

Apparet S. Ignatius poſt mortem
Ioanni Paſqualio. p.70.& 71
Iacobo Tyrio. p.402
Romæ adhuc viuens, Coloniæ ſe ſiſtit viſendum. ibidem
Guillelmo Guardefordio Nouitio. p.442

Ardor S. Ignatij ſalutis alienæ, quantus. p.320

Ardor primus S. Ignatij ad pietatem pag.9

Ardor Xauerij in vexando corpore. p.149

Arma capeſſit Ignatius. p.3

Arma ſua appendit in veteri templo montis ſerrati. p 15

Aſpeitiæ Cleri mores diſſolutos reſtituit. p 140
Ludendi libidinem tollit. ibid.
Vſum meridianæ precis inducit. ibid.

Auctorum nomina qui ſcribunt Ignatium eiuſque ordinem, hæreſibus noſtrorum temporum diuinitus oppoſitum, & Indorum Conuerſioni deſtinatum. p.2

B

Barnabitæ quanti fecerint Sanctum Ignatium. p.373
Barnabitarum poſt S.Ignatij obitum conſolatoria ad Societatem Epiſtola. ibidem

C

Calumniatores Ignatij, latâ iuridicè ſententiâ puniuntur. pagin.175
Carcere clauditur Salmanticæ. p.79. & 80
Caritatem inter ſuos quantam optaret S. Ignatius. p.248
Caritas eius erga Pauperes Ferrariæ. p.63
Caritatis fructus à S. Ignatio collecti Aſpeitiæ. p.139
Caritas Sociorum Ignatij Venetiis in Noſodochio. p.154
Caritas eius erga vnum ex ſociis ægrotum. p.159
Caritas Ignatij in ſummis annonæ anguſtiis. p.180
Caritas in curandis ſuorum animis. p.275
Caſtimoniæ dono B. Virgo ornat Ignatium. p.10
Cauſæ turbarum in Societatem ſeptem. p.114
Cauſa prima. p.115
Cauſa ſecunda. p.116
Cauſa tertia. p.118
Cauſa quarta. p.119
Cauſa quinta. p.120
Cauſa ſexta. p.121
Cauſa ſeptima. p.124
Colloquium Ignatij cum P.Chartuſiano ſuo quondam Magiſtro de Societate fundanda. p.142
Concordiam in Societate quibus modis S.Ignatius conſtituit p 249
Concurſus ad eum populi tantus erat, vt nullo templo capi poſſet, & erat ei ſub aperto cælo dicendum Aſpeitiæ. p.139
Confeſſione ſacra vitam purgat in monte Serrato. p.15
Conſtantia Ignatij in ſuſceptis negotiis Dei cauſa. p.337
Conſtitutionum S. Ignatij diuiſio in decem partes, earumque nexus. p.210
Conuerſio eius ad Deum in legenda Sanctorum vita. p.7
Curatur à Sancto Petro. p.5

D

Dæmon recta Ignatij conſilia interturbare conatur. p.63
Dæmon per fœminam arreptitiam teſtatur ſuam iram & rabiem in ſocios Ignatij. p.155
Dæmones contemnit Ignatius. p.72
Dignitatum reiiciendarum votum, & contentio S. Ignatij in iis à Societate repellendis. p.250
De excluſis ab Societate dignitatibus Sapientum iudicia. p.253
Quanto foret Societati damno ambitus dignitatum. p.255
Profeſſi dignitates admittere coacti, ex voto debent Generalis conſilia audire. p.260
Domus concutitur, dum ſe Deo deuouet Ignatius. p.10
Dona ſingularia Ignatio cælitus collata. p.24

E

Eleemoſynæ corrogatæ deterrima ſibi ſeruabat: alia in pauperes

peres participabatur. p.66
Eleemoſynarum quærendarum cauſa Pariſiis in Belgium quotannis excurrebat. p.82
Eleemoſyna, an poſſit quæri abſque ſuorum dedecore, abdicato ob Chriſtum ſæculo? ibidem
Epigraphe ſculpta in Pyramide pro foribus Noſocomij Manreſæ in honorem S. Ignatij. p.54
Epigraphe in Memoriam eius ad latus Altaris Montis ferrati, marmoreæ Laminæ affigitur. p.16
Epiſtolæ Ignatij ad ſuos quàm efficaces? p.325
Epiſtola conſolatoria Cardinalis Auguſtani, ad Societatem poſt obitum Ignatij. p.375
Epiſtola alia Ioannis Vega Proregis Siciliæ. ibid.
Examinis particularis forma. pagina 348
Exercitia Ignatij, quid ſint, quo fine, quo ordine condita. p.27
Exercitia cum fructu tradere non eſt cuiuſuis. p.33
Exercitiorum fructus mirabiles. pagin.35
Exercitia S. Ignatij quanto magis impugnata, tanto illuſtriora, & magis probata. p.42
Exercitia S. Ignatij approbata à Paulo Papa tertio ann. Domini 1548. p.47
Exercitiorum S. Ignatij vſurpator, falſi damnatur. p.49
Exiſtimatio magna Ignatij in locis proximis Manreſæ. p.26

F

Fama ſanctitatis eius apud ſuos. p.365
Familiaris agendi ratio Ignatij cum proximo. p.337
Familiaritas agendi cum fæminis nimia, vel ignem vrentem creat, vel fumum denigrantem. pagin.386
Fiducia Ignatij in Dei prouidentiam. p.56. & 343
Fiduciæ Dei ędita ab Ignatio exempla. p.343
Franciſc. Strada quomodo ad Deum & Societatem adductus. p.168. & 169

G

Generalis Societatis Ignatius eligitur. p.189
Gradus profeſſorum, Adiutorum, Scholarium in Societate, & cur? pag.221

H

Habitu certo cur Societas non vtatur. p.211
Hæreticorum fraudes ad inficiendam Romæ Ignatij domum. pagin.340
Hæreticorum in Germania cum ſociis Ignatij congreſſus. p.150
Hæreſeos ſuſpectum Ignatium dæmon facit. p.155
Hozius primus moritur ex Societate. p.163

I

Ignatii ortus, genus, patria, ingenium. p.1
Ieiunium & inediam à Sabbato ad ſequens Sabbatum producit Ignatius. p.21

Eius ſtatura & habitus corporis. p.364
Viſus eſt ad quatuor & quinque palmos à terra efferri, & flexis genibus pendere in aëre. pagin.67
Exceptus pro ſancto Aſpeitiæ. p.137
Exemplar fuit ſuis optimæ Gubernationis. p.262
Animi ſui motibus quàm perfectè imperaret. p.265
Mira eius dexteritas accommodandi ſeſe ſingulis. p 266
Eius cautio in ſuis occupandis. p.270
Magna eius de ſuis opinio & in eos amor. p 281. & 272
Suis proſpicit curâ ingenti, præſertim ægrotis. p 273
Ægros noctu, bis terue tacitè inuiſebat. p.275
Nemo non gratam ab eo repulſam tulit, adeò explicitas rei negatæ dabat rationes. ibidem
Quanta vi & ſapientia, tentatos in propoſito confirmaret. pagin.276
Mirus eius modus peccatores ad Confeſſionem inuitandi. p.277
Quanti eſſet violatio communis diſciplinæ Ignatio regente. pagin.285
Alienus erat à ſtatuendis legibus ob priuatos errores p.288
Quantopere tutatus ſit Societatis famam. p 290
Peculiaribus Dei donis ad maiorem ſui abiectionem vtitur. pagin.301
Suorum affectuum Dominus. pagin 310
Summa in purgando animo cura. p.347
Illius examina. ibidem
Hora ei exibat nulla quin ſeſe colligeret. ibidem
Rebus terrenis omnibus ſuperior Ignatij animus. p.349
Ex re qualibet in Dei cognitionem aſſurgebat. p.353
Obiit vltimo Iulij 1559. p.360
Qui ſenſus ſociorum in obitu eius. p.364

L

Libri famoſi aduerſus innocentes quantùm noceant. p.111
Litterarum faſciculum à Loiola exceptum, ſtatim in ignem conicit Ignatius præſente illo qui tulerat. p.12
Loiolæ palatium, quantæ ſit venerationi. ibid.
Loiolæ, dies feſtus celebratur magno animarum bono. p.13
Loiolæ hoſpitio exceptis, quid mali acciderit, quòd quid minus caſtum tentaſſent? contra verò quid nonnullis bonæ mentis ibidem pernoctantibus. p.13

M

Miracvla. Mortuus qui ſibi vitam laqueo abruperat, in vitam reuocatus ad confeſſionem peccatorum. p.69
Trecentis paſſibus remoti æquè vt proximi diſtinctè audiebant, licèt exili voce ac debili loquentem. p.139
Aridum brachium fœminæ reſtitutum. p.393
Homini manus quàm ignis perdiderat reſtituta. ibid.

Tabida ſanatur cuius nulla ſpes erat. ibid.
Arreptitius à Dæmone liberatus. ibidem
A comitiali morbo epilepticus. ibidem.
Alius à torminibus ſtomachi. ibidem
A febri peſtifera & lethali, complures. ibid.
Tentationes & ſpectra dæmonum diſſipabat. p.394
Miraculorum S Ignatij deriſor, morte id luit Arboſij in Comitatu burgundiæ. p.397
Simile præcedenti accidit prope Cordubam. ibidem
Arrepitiæ quatuor liberantur. pagin. 397. & 398
Cretenſis pueri vulnus ſanatur repente. p 401
Iacobus Mongiardinus, ob ſuppreſſam iam quinque diebus vrinam moribundus, & deſperatæ ſalutis, pectori admota S. Ignatij imagine, ſanatur. p.401
Opilatio triennis in hydropem effuſa ſanatur. ibidem
Florentiæ domus, à comparente S.Ignatio, incendio liberatur. p.404
Hiſpali mulier ab Incubo liberata. ibid.
Thomaſa Baiona febri hecticâ tabida & moribunda Gandiæ repente ſanatur. p.406
Siliquę ſemen ex aure pueri octenfis poſt ſeptennium miraculo eductum. ibid.
Collegium Societatis Laureti ab infeſtatione dæmonum purgatum. p.407
Ioſepha Caſtellina, Gandiæ, morbo comitiali à quindecim annis laborans, emiſſo voto ad Sanctum Ignatium, ſanatur. p 409
Puella linqui animo ſolita, ſanatur. p 410
Moribundus oſculo chirographi Ignatij repente ſanatur. ibid.
Hydrops & aliis ex opilatione morbis, S. Ignatij reliquiis repente ſanatur. p 411
Dæmon ab hæretica expellitur. p 412
Cæca viſum recepit reliquiis ſancti Ignatij. p.413
Mamillæ dolor repente ſanatur effigie S. Ignatij. p 418
Concionator è Societate egreſſus, S.Ignatij Chirographo admoto oculum amittit p.423
Ex lapſu moriturus, effigie S.Ignatij capiti dolentis piè impoſita ſanatur anno 1600. p 424
Grauiſſimè ægrota, viſu S. Ignatij ſanatur anno 1600. ibid.
Philippus Lopeſius ex lethali vulnere ſanatur voto ad eius ſepulchrum emiſſo. p 425
Paralitica ſanatur, promiſsâ nouendiali prece in eius ſacello. p. 426
Crure capta repente ſanatur emiſſo voto. ibid.
Puellæ mortuæ vita redditur, effuſis à matre ad S.Ignatium precibus, & paulò poſt ad oues paſcendas rediit. p 427
Infans mortuus ſuſcitatur litus oleo lampadis in eius ſacello lucentis. ibid.
Lupi, voto emiſſo ad S.Ignatium Lanzo pelluntur. pagin.449

Irridens miracula eius punitur. p 428
Adoleſcens à dæmone cui ſe tradiderat liberatur. p 429
In partu periculoſo præſidium fuit. p.432
Partus item fortunatus impoſitis ſibi à prægnante reliquiis Sancti Ignatij. p.433
Transfuga à Societate, & pœnitens ſubitò ex peſte ſanatur. p.434
Infans à feneſtra lapſus altitudine vlnarum octo, in ſinu gerulæ reponitur. p.438
Sudor ex S. Ignatij effigie duas ſanat ægrotas. p.442
Aduerſus S. Ignatium Satyram ſcribens, caſtigatur. p 445
Peſtilentiâ icti ſanantur. p.448
Dentium cruciatus ſanatur Imagine S. Ignatij ori dolentis applicata. ibid.
Vno tantummodo menſe, ſupra centum virtus S. Ignatij parrauit miracula Munebregæ. pagin.428
Sanatarum mentium plura prodigia quàm corporum. ibidem
MIRACVLA animorum varia à S. Ignatio. p.415
Adiutorem ad deſertionem obſtinatum, præſentiæ ſuæ obiectu reuocauit Ignatius. ibid.
Stulta menti reſtituta. p.417
Infans reſpondet velle ſe vocari Ignatium. ibid.
Puella Lemurum infeſtatione liberatur exhibita S. Ignatij effigie. p.418
Modeſtia exterior Ignatij. p.314
Moniales Barcinonenſes in meliorem frugem reuocat. p.67
Monſerratenſem Deiparam adit. p. 14
Moriendi Ignatij deſiderium ad Deum videndum. p.358
Mortificatio ſui. p.17
Naufragio manifeſto nauis eripitur, appenſa temoni Ignatij imagine. p.421
Naufragium patitur nauta, ſpreto luſoque Ignatio. p62.& 346

O

OBedientia S. Ignatij. De coniunctione partium cum capite quam nectit obedientia, & de vnius, quam ſtatuit Ignatius, Gubernatione. p.241
De obedientia, Dictata à S. Ignatio ſub vitæ exitum. p.243
Epiſtola S. Ignatij de obedientia ab vno de Societate, impugnatur. p.244
Quàm perfectam à ſuis Ignatius obedientiam exigeret. p.246
Oratio Ignatij erat horarum ſeptem, eaque de genibus præter diuina officia & ſacrum quibus intererat in Manreſano Noſocomio. p.16

P

PAriſienſem adit vniuerſitatem. p.82
Paupertas Ignatij & Societatis. pagin.306
Paupertas ſociorum Ignatij tanta vt toto triduo panem non inuenirent ad leuandam famem. pagin.155
Petrus Faber primus Ignatij ſocius, eius

eius dotes, qua via illi adiunctus. p.90. Prodigia multa & clara edidit Aſpeitiæ. p.141
Tres Ignatio ſocios Pariſiis adiungit. p.146
Pœnitentia,& vitæ aſperitas Ignatij in Noſocomio Manreſano. p.16
Pœnitentia & vitæ aſperitas Ignatij in ſpelunca. p.18
Prædictiones Ignatij de quibuſdam volentibus illi adiungere ſe. pagin.69
Prædictiones de ortu, ſpiritu & operibus Societatis. p.185
Præſidia quæ S.Ignatius ex contemplatione & actuoſa vita ad finem ſuum elegit. p.203
Præſidia Societ. augendæ à S. Ignatio præſcripta. p.226
Præſidia iuuandarum animarum Societati ab Ignatio præſcripta. pagin.322
Præſidium primum, eſt delectus admittendorum. p.226
Præſidium ſecundum, de probandis Tyronibus. p.229
Præſidium tertium, de dimittendis à Societate. p.230. Qui & quomodo ab Societate dimitterentur à S.Ignatio. p.231
Profeſſio ſolemnis Ignatij & ſociorum ad S. Pauli extra muros. pagin. p.192
Prudentia mira Ignatij in regendo. pag.264 Et paſſim per totam illius vitæ hiſtoriam, & ſeorſum in ſingulis, non tantum mira, ſed etiam diuina, & cœlitus hauſta.

R

Rationem à ſuis exigebat accuratam geſtorum in proximi ſalutem. p.325
Regulæ quædam religioſè viuendi à S. Ignatio Societati initio traditæ. p.196
Regulæ ſtrictioris, eſſe Inſtitutum Societatis, in multis. p.218
Ribadeneira interrogatus Madriti coram Pontificis Nuncio de vita & ſanctitate Ignatij: manu pectori admota, reſpondit habere ſe Ignatium pro ſancto. p.368
Ribadeneira adductus fuit vt haberet Ignatium pro ſancto, decem rationibus quas deducit. p. 368. & 369. & 370
Ribadeneiram à conſilio deſerendæ Societatis paucis verbis dimouit Ignatius. p.277

S

Scrupulis vexatur à dæmone Ignatius. p.20
Scrupulos peritiſſimè cernebat, & curabat. p.22
Scrupulus quid ſit? p.23
Senſus idem Xauerij cum Ignatio de Societate ab indignis purganda. p.236
Senſus idem Simonis Roderici cum Ignatio & Xauerio quoad dimiſſiones. p.238
Sepultura Ignatij in Societatis templo Romæ. p.389
Seruituris fructus quam B. Virgini Societas profitetur. p.130
Singularia quædam Sancti Ignatij in Paleſtina. p.60
Societas in domo Virginis concipitur

tur Pariſiis, & Romæ naſcitur. p.133
Societas authoritate Apoſtolica in religionem formatur. p 182
Societas exagitata eiectionibus & famoſis Libris. p 109
Societatem domi ſuæ natam B. Virgo vt rem ſuam tuetur. p.130
Societatem eſſe Clericalem, nihil Hierarchiæ officit,& præſtat ſummo Pontifici eam voto teneri quàm Epiſcopo. p.204
Societatis fundandæ conſilio in Italiam venit. p.143
Societatis in Religionem formandæ deliberatio. p.180
Socij accedunt Ignatio, Iac. Lainius,Alfonſus Salmero, Nicolaus Bobadilla, & Simon Rodericus. p.99
Socij Ignatij Pariſiis Venetias petunt. p.148
Socij eius in varias Vrbes ſperguntur. p.162
Socij de nomine Societatis Ieſu aſſumendo ſtatuunt. p.163
Sociorum pia opera, & moleſtiæ Paduæ & Bononiæ. p.164
Sociorum Ignatij primorum leuitas, & exitus infœlix. p.83
Speluncam S. Ignatij, ingreſſis impudicis, quid acciderit. p.56

T

Tentat fruſtra frater eius maior natu, an poſſit eum à propoſito dimouere. p.10
Tentationes, & mentis agitationes variæ Ignatij. p 8
Teſtimonia ſanctitatis Ignatij externa, domeſticis accedunt. pagin. 371
Tyrones quomodo exerceret Ignatius,maximè ſi forent alicuius authoritatis. p.268
Tranſlationes corporis Ignatij, & quid in eis contigerit. p.590

V

Vaticinia. Abſentia, longéque diſſita nouerat: vt fugam vnius ex nouem ſociis,obitum amicorum trium,Hozij, Codurij,Agnetis Paſqualiæ,& multa alia. p 394 395 & 366
Videt B. Virginem Infantem Ieſum brachiis ſuſtinentem. p.10
Vidit animam Hozij inter Beatos. p.164
Veſtes ſuas dat pauperi, & pœnitentis cultu induitur in Monte ſerrato. p 14
Vindicat Deus honorem Ignatij morte calumniatoris. p.78
Virginitatem Deiparæ contra Maurum Mahumeti ſectatorem tuetur p.14
Viſiones Ignatij. p 14
Virtutes ſanctorum ſcribere difficilius eſt quàm alia ad eos ſpectantia. p.295
Vitæ vnius rationem, quæ ab omnibus ſeruaretur, ſtatuit. p 162
Voluptates mundi poſthabuit carceribus, & catenis pro Deo. p 81
Vota Ignatij & ſociorum in Sanctæ Mariæ de Monte-Martyrum prope Pariſiios, quod fuit primum Societatis Ieſu rudimentum. pagin.106
Vota ſimplicia in Societate, licèt non ſolemnia, Religioſos verè efficiunt:ſunt per ſe perpetua, quo modo tamen ſolui poſſint? p 225

Vulgus malus Iudex Virtutum. p.319
Vulneratur Ignatius. p.5

X

XAuerio deſperata valetudo miraculo reſtituitur. p.150
Xauerio per noctem adſtitit B. Hieronymus. p.162
Xauerius primùm Ignatij contemptor, pòſt eius ſocius. p.95
Xauerius quo pacto Deo & Ignatio adiunctus. ibid.
Xauerius Lutetiam profectus, tertio pòſt, ſtudiorum anno, artium Magiſter appellatur. p.95
Xauerius quanta patrarit publicè Venetiis in Noſodochio. p.154

FINIS.

ERRATA

p. 4. Alberti — L. Albreti p.3. Maurico l. Manrico
p. 8. iiſce — l. his ſe l. iturum.
vir — l. vix.
13. Nazareto — l. Nanareto
19. viui — l. vicit.
68. obiecit. — l. obierit
288. Ferro & ſigni — l. & igni
ibid. vetaret — l. iuberet.

Digitized by Google